

**T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇEVİRİBİLİM ANABİLİM DALI**

DOKTORA TEZİ

**MAHKEME ÇEVİRMENİNİN ROLÜ VE
GÖRÜNÜRLÜĞÜ**

Bihter Esin YÜCEL

2502100051

TEZ DANIŞMANI

Doç. Dr. Turgut GÜMÜŞOĞLU

İSTANBUL – 2018

TEZ ONAY SAYFASI

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

DOKTORA
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı : BİHTER ESİN YÜCEL Numarası : 2502100051
Anabilim Dalı / Anasanat Dalı / Programı : ÇEVİRİBİLİM Danışmanı : DOÇ. DR. TURGUT GÜMÜŞOĞLU
Tez Savunma Tarihi : 29.11.2018 Saati : 09.30
Tez Başlığı : " Mahkeme Çevirmeninin Rolü ve Görünürlüğü "

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 50. Maddesi uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin **KABULÜNE** OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATI (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- PROF. DR. ALEV BULUT		Kabul
2- PROF. DR. DR. H.C. YENER ÜNVER		Kabul
3- DOÇ. DR. NEJDET NEYDİM		Kabul
4- DOÇ. DR. TURGUT GÜMÜŞOĞLU		Kabul
5- DR. ŞULE DEMİRKOL		Kabul

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATI (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- PROF. DR. TÜRKAY BULUT		
2- DR. YEŞİM TÜKEL KANRA		

ÖZ

MAHKEME ÇEVİRMENİNİN ROLÜ VE GÖRÜNÜRLÜĞÜ

BİHTER ESİN YÜCEL

Küreselleşen dünya ile birlikte insan hareketlerinin artmasının doğal bir sonucu olarak, ceza yargılamasının dilini konuşamayan şüpheli ve sanıkların sayısı artış göstermektedir. Bunun yanı sıra her toplumun kendi bünyesinde bulunan azınlık dilleri mensubu ya da işitme engeli gibi yargılama dilini anlayıp konuşamamaya etki eden farklı faktörlerden ötürü tercüman hizmetine ihtiyaç duyan şüpheli sanıkların varlığı da söz konusudur. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi m.6/3-e uyarınca Devlet bu şüpheli/sanıklara ‘ücretsiz’ tercüman sağlamalıdır. Bu hak adil yargılanma ve savunma hakkı kavramlarının vazgeçilemez bir faktörüdür. Tüm bu koşullar altında yargılamaların tümünü temsilen ‘ceza yargılamasında’, ‘sözlü çeviri’ ve ‘ücretsiz faydalanan mahkeme çevirmeni’ olguları görünürlük kazanmaktadır.

Bu tez yargılamada ücretsiz faydalanan ‘mahkeme çevirmeni’ni; ‘tercüman hakkından ücretsiz faydalanma hakkın’na ilişkin ulusalüstü ve ulusal yasal düzenlemeler ışığında, çeviribilim kuramının ‘skopos’, ‘uzman çevirmen ve bir eylem olarak çeviri’ kavramları ile ‘işbölümüne dayalı toplum’ kavramlarıyla oluşturulan kuramsal çerçevede incelemektedir. Tezde, mahkeme çevirmenin kimliği, Türk hukukundaki statüsü ve sınırlılıkları üzerinden görünürlüğü ile uygulamadaki uzmanlığı 2008-2018 yılları arasında İstanbul Çağlayan Adliyesi’ne kayıtlı tercümanlardan oluşturulan bütüncü üzerinden betimsel analiz ve içerik analizi yöntemleriyle değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Mahkeme Çevirmeni, Tercüman Yardımından Ücretsiz Faydalanma Hakkı, Skopos, Uzman Çevirmen ve Bir Eylem olarak Çeviri, İşbölümüne Dayalı Toplum

ABSTRACT

THE ROLE AND THE VISIBILITY OF THE COURT INTERPRETER

BIHTER ESİN YÜCEL

The world's globalization triggers a natural increase in numbers of criminal proceedings and culprits whose language is different from the language of the court. Furthermore, each society requires the duty of interpreters where the culprits either belong to a minority or even hearing-impaired. Amended by European Human Rights Convention Art 6/3-e, each Government is forced to obtain an interpreter "for free". This right is an indispensable privilege of the right to a fair trial. Thus, under all given conditions, in all legal proceedings, specifically in criminal proceedings, the visibility of state-reimbursed court interpreter and interpreting increase accordingly.

My thesis focuses on state-reimbursed 'court interpreter' in the light of supranational and national legal acts on 'the right to free assistance of an interpreter', within the theoretical frames of following theories of translation and interpretation: 'Skopos', 'Interpreter as an Expert and Interpreting as an Act' and general theory of 'The Division of Labour in Society'. Furthermore, the identity of the court interpreter, their legal status in Turkish Law and through the restrictiveness their visibility and expertise in application are evaluated based on the corpus of the lists of translators and interpreters registered from 2008 to 2018 by the Courthouse of Istanbul. Çağlayan by using descriptive and contentual analysis methods.

Key Words: Court Interpreter, The Right To Free Assistance Of An Interpreter, Skopos, Interpreter as an Expert and Interpreting as an Act, Division of Labour in Society

ÖNSÖZ

Bu tez yalnızca akademik bir kariyer maksadıyla yazılmadı. Bu tez kişisel bir hassasiyetin, toplumsal bir değişime neden olması ümidiyle ve Türkiye’de insanların daha iyi bir adil yargılanma şartına; onları daha iyi temsil edecek uzman mahkeme çevirmenleri aracılığıyla erişmesi hayali ve hedefi ile yazıldı. Çalışmanın temel motivasyonu; ‘yargılama dilini anlayamayan ya da konuşamayan, farklı kültürlere mensup insanlarla, çocuklarla ve engellilerle çalışacak mahkeme çevirmenlerinin nitelikli eğitimler aldığı, yargı mensuplarının çeviri olgusuyla daha yakından tanışabilmeleri için çalışmaların yapıldığı ve yargı mensupları ile çevirmenlerin gerçek anlamda “birbirlerinin farkında” oldukları bir adalet mekanizmasının işletileceği bir Türkiye’ umudu ve nihai amacım ise, doktora çalışmamla bu umuda yaklaşılmamasına bir miktar katkı sağlayabilmektir.

Tezimde birlikte çalışma şansına eriştiğim kıymetli danışmanım Doç. Dr. Turgut Gümüšoğlu’na; doktora eğitimim boyunca beni motive eden kıymetli hocam Prof. Dr. Alev Bulut’a ve Hukuk Fakültesi’ndeki lisans eğitimim süresince öğrencisi olduğum; insan hakları ve adil yargılanma kavramlarına duyduğum hassasiyeti kendisine borçlu bulunduğum kıymetli hocam Prof. Dr. Dr. H.C. Yener Ünver’e değerli zamanlarını benden esirgemedikleri ve çalışmama olan tüm katkıları için şükran borçluyum. Çalışmama gösterdiği ilgi, destek ve ayırmış olduğu değerli vakit için Adalet Bakanlığı Hukuk ve Mevzuat Genel Müdürlüğü Bilirkişilik Daire Başkanı Hâkim İzzet Başara’ya da bu vesile ile teşekkürlerimi sunarım.

Son olarak kendilerinden çalınan tüm zamana rağmen bu zorlu süreçte beni yalnız bırakmayan, şahsıma gösterdikleri inanç ve sonsuz sabırlarıyla beni her adımda yüreklendiren kıymetli aileme, sevgili dostlarıma ve özellikle de ‘*anlamli bir yaşamın ön koşulunun; dünyaya ve insanlara faydalı bir iz bırakmak*’ olduğunu kendilerinden öğrendiğim kıymetli annem Gül Yücel ile kıymetli babam İsmet Hakkı Yücel’e minnet ve şükranlarımı sunarım.

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI.....	iii
ÖZ	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ.....	v
ŞEMA LİSTESİ.....	x
TABLO LİSTESİ	xi
GRAFİK LİSTESİ	xii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ÇALIŞMANIN ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

1.1. Araştırma Soruları.....	13
1.2. Araştırmanın Hipotezleri.....	14

İKİNCİ BÖLÜM

MAHKEME ÇEVİRMENİNE ÇEVİRİBİLİMSEL BAKIŞ

2.1. Mahkeme Çevirmeni ve Skopos	22
2.2. Kültürlerarası İletişim Uzmanı / Mahkeme Çevirmeni ve Eylem Odaklı Çeviri Kuram.....	31

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÇEVİRİBİLİM BAĞLAMINDA HUKUK VE DİL İLİŞKİSİ

- 3.1. Hukuk Dili..... 56
- 3.2. Hukuk Dilinin Çevirisi – Kavramsal Eşdeğerlik / Yeterlilik 67

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

MAHKEME ÇEVİRMENİNE HUKUKİ BAKIŞ

- 4.1. Ceza Yargısı, İnsan Hakları Ve Adil Yargılanma Kavramları 79
 - 4.1.1. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Kapsamında Tercümandan Yararlanma Hakkı..... 83
 - 4.1.2. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin Mahkeme Çevirmeni’ne İlişkin Yaklaşımı Ve Önemli Kararlar –Mahkeme’nin AIHS Kapsamında Çevirmenden Beklentileri 86
- 4.2. Türkiye’de Adil Yargılanma Hakkı ve Çevirmen..... 101
 - 4.2.1. Tercüman Hakkını Koruyan Anayasal, Yasal ve Diğer Düzenlemeler . 102
 - 4.2.2. Ceza Muhakemeleri Kanununa Göre Tercüman Listelerinin Düzenlenmesi Hakkında Yönetmelik 114
 - 4.2.3. Mahkeme Çevirmeninin Rolü – Bilirkişi / Tercüman 122
 - 4.2.4. Ceza Muhakemesi’nde Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi’nin Kullanılması Hakkında Yönetmelik 141

BEŞİNCİ BÖLÜM

MAHKEME ÇEVİRMENİNE ÇEVİRİ TEKNİĞİ AÇISINDAN YAKLAŞIM

5.1. Bir Özel Alan Çevirisi Olan Mahkeme Çevirmenliğinde Çevirmenin Rolü ve Görünürlüğü	147
5.1.1. Yazılı Hukuk Çevirisi	155
5.1.2. Sözlü Hukuk Çevirisi	158
5.2. Mahkeme Çevirisinde Çeviri Yöntemleri	161
1.2.1. Kelimesi Kelimesine Çeviri	165
1.2.2. Anlamına Göre Çeviri	168
5.3. Ceza Yargılamasında Çevirmenin Rolü, Görünürlüğü ve Konumu	169
5.3.1. Yazılı Çeviri – Bilirkişi	169
5.3.2. Sözlü Çeviri – Tercüman	171
5.3.3. İşaret Dili Çevirisi – Tercüman	172
5.4. Yargılama Sujeleri ve Çevirmen veya Ceza Yargılamasında Çevirmen(ler)	182
5.4.1. Görünmeyen Çevirmen Sujeleri	192
5.4.1.1. Müdafii	194
5.4.1.2. Hâkim	199
5.4.1.3. Savcı ve Kolluk	201
5.5. Ceza Yargılamasında Çevirmenin Görev Aldığı Safhalar	203
5.5.1. Soruşturma	220
5.5.2. Kovuşturma	222
5.6. Çocukların Ceza Yargılamasında Çevirmen	227

ALTINCI BÖLÜM

ARAŞTIRMA VERİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

6.1. 2008 – 2018 Yılları Arasında İstanbul Çağlayan Adliyesi’ne Kayıtlı Mahkeme Tercümanlarının Kimliği Bütüncesi.....	246
6.2. Bütüncenin Değerlendirilmesi	267
6.3. Araştırma Sorularının ve Hipotezlerin Değerlendirilmesi	270
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	285
KAYNAKÇA	302
EKLER	344
ÖZGEÇMİŞ.....	371

ŞEMA LİSTESİ

Şema 1 Ceza Yargılamasında Mahkeme Çevirmenine İhtiyaç Duyulabilecek Safhalar	11
Şema 2 Ceza Yargılamasında Çeviri Süreci	154

TABLO LİSTESİ

Tablo 1 Özgün Metin (Kaynak Metin): Mahkeme İlamı = Boşanma Kararı.....	196
Tablo 2 2008-2018 Dönemi İstanbul Çağlayan Adliyesi Mahkeme Tercümanlarına İlişkin Bütünce	248
Tablo 3 2008 -2018 Dönemi Bilirkişi ve Tercüman Sayıları.....	253
Tablo 4 2008-2012 Dönemi Bilirkişi Listelerine Kayıtlı Tercümanların Kayıtlı Bulundukları Yıl Sayısına Göre Sayısal Karşılıkları	255
Tablo 5 2013-2018 Dönemi Tercüman Listelerine Kayıtlı Tercümanların Kayıtlı Bulundukları Yıl Sayısına Göre Sayısal Karşılıkları	255
Tablo 6 2008-2017 Dönemi Bilirkişi Listelerinde Yer Alan Tercümanların Kayıtlı Oldukları Dil Sayılarına Göre Sayısal Karşılıkları ve Ortalamaları	256
Tablo 7 2013-2018 Dönemi Tercüman Listelerinde Yer Alan Tercümanların Kayıtlı Oldukları Dil Sayılarına Göre Sayısal Karşılıkları ve Ortalamaları	258
Tablo 8 2008 – 2017 Dönemi Bilirkişi Listelerinde Yer Alan Tercümanların Kayıtlı Bulundukları Dillere Göre Sayısal Karşılıkları ve Ortalamaları.....	260
Tablo 9 2013 – 2018 Dönemi Tercüman Listelerinde Yer Alan Tercümanların Kayıtlı Bulundukları Dillere Göre Sayısal Karşılıkları ve Ortalamaları.....	261
Tablo 10 2008 – 2017 Dönemi Bilirkişi Listelerinde Yer Alan Tercümanların Beyan Ettikleri Mesleklerine Göre Sayısal Karşılıkları ve Ortalamaları	263
Tablo 11 2013 – 2018 Dönemi Tercüman Listelerinde Yer Alan Tercümanların Beyan Ettikleri Mesleklerine Göre Sayısal Karşılıkları ve Ortalamaları	264

GRAFİK LİSTESİ

Grafik 1 Kayıtlı Oldukları Dil Sayısına Göre Bilirkişi ve Tercüman Listelerindeki Tercümanların Sayısal Dağılımı	259
Grafik 2 2008-2018 Dönemi Tercüman Bütüncesinde Bilirkişi ve Tercüman Listelerinde Yer Alan Tercümanların Dillere Göre Sayısal Karşılıkları	262
Grafik 3 2008 – 2017 Dönemi Bilirkişi Listelerinde Yer Alan Tercümanların Beyan Ettikleri Mesleklere Göre Dağılımı.....	265
Grafik 4 2013 – 2018 Dönemi Tercüman Listelerinde Yer Alan Tercümanların Beyan Ettikleri Mesleklere Göre Dağılımı.....	266

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
AGO	: Adli Görüşme Odası
AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
BM	: Birleşmiş Milletler
CMK	: Ceza Muhakemesi Kanunu
CODA	: Childeren of Deaf Adult
ÇKK	: Çocuk Koruma Kanunu
ÇKKY	: Çocuk Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik.
Eurostat	: Statistical Office of the European Communities
HSYK	: Hâkim ve Savcılar Yüksek Kurulu
ICTR	: International Criminal Tribunal for Rwanda
İHAS	: İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi
İHAM	: İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi
m.	: Madde
PVSK	: Polis Vazife Ve Salahiyet Kanunu
SEGBİS	: Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi
TDK	: Türk Dil Kurumu
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TİD	: Türk İşaret Dili
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UYAP	: Ulusal Yargı Ağı Projesi
v.	: Versus

GİRİŞ

2010 yılından itibaren İstanbul Barosu ve 2011 yılından itibaren Brüksel Barosu mensubu bir avukat olarak, gerek Türkiye’de, gerekse Avrupa’da mahkemelerdeki çevirmenlere ilişkin gözlem yapma fırsatını buldum. Süreçte yer alan bu aktörün farklı coğrafyalarda farklı anlam ifade ettiğini fark ettim. Ayrıca 2010 yılından itibaren yargılamalarda mahkeme çevirmeni sıfatıyla görev alan bir çevirmen olarak, yargılama sürecinde çevirmenin yaşadığı sorunları deneyimledim. Bu deneyim ve gözlemlerimin yanı sıra, alana ilişkin yaptığım araştırmalar, Avrupa Birliği’nde 2010/64/EU adlı direktifin yayınlanmasını müteakip artan çalışmaların aksine, Türkiye’de *mahkeme çevirmenliği* kurumu hakkında ayrıntılı bir çalışmanın olmadığını görmemi sağladı ve bu nedenle doktora çalışmamı mahkeme çevirmenliği üzerine gerçekleştirmeye karar verdim.

Özellikle, ceza yargılamasında görev alan avukatlar yani hukukun deyimiyle ‘*müdafi*’ler her görevlerinde farklı hikâyelerle karşılaşır. Bu hikâyeler tüm duygusal ağırlıklarına rağmen, yine de genellikle akıllara kolaylıkla gelebilecek olaylarla ilişkindir. Bir kavga sonucu bir kişi bir kişiyi yaralamıştır, bir kişi hırsızlık yapmış, ancak kaçarken yakalanmıştır, bir diğer kişi ise bir okulun karşısında gizlice uyuşturucu satmıştır. Bu örnekler haberlerde, gazetelerde her gün duyulan ve maalesef akla getirilmesinde güçlük çekilmeyen örneklerdir.

Mahkeme çevirmenleri görevlendirildiklerinde ise, daha karışık olaylarla karşılaşır, çünkü çevirmenin varlığını gerektiren bir faktör devreye girmektedir. Avukatın çalıştığı o ‘akla kolayca gelebilen’ olaylar birden bire farklı bir boyut kazanır. Kavga sonucu yaralama, yabancı bir turistin tatilinde başına gelir örneğin, ya da hırsızlığı yapan kişi ülkesindeki savaştan kaçıp, burada yaşam savaşına atılmıştır ama ‘adın nedir?’ sorusuna bile cevap verememektedir. Bir başka gerçek örnekte ise, ‘kadına uygulanan şiddet’e dikkat çekmek için eylem yapan Femen grup aktivistlerinin ihtiyacı olur çevirmene. Sınırdışı edilmeden önce son iletişimlerini bir çevirmen üzerinden kurarlar.

Mahkeme çevirmenlerinin mesleki hikâyeleri çoğu acı olmakla beraber, unutulmaz pek çok anıyı da barındırır. Avukatların deneyimlediklerinden daha ‘ilginç’ ve ‘karmaşık’ olaylarla karşılaşır. Tüm bunlara hem avukat, hem mahkeme çevirmeni sıfatlarıyla şahit olan bir kişinin ise, bu süreci nasıl daha iyi hale getirebileceğini kendisine sormaması mümkün değildir. Kimi zaman yargılama dilini anlayamayan bir şüpheli ya da sanıkla, kimi zamansa mağdurla veya tanıkla çalışılan bu süreçte deneyimlenen her bir vakıa, süreçte rol alan ya da sürece dahil olan her duyarlı kişiyi ceza yargılamalarında çeviri sürecinin nasıl daha iyi hale getirilebileceğini düşünmeye kaçınılmaz olarak sevk edecektir. Yargı karşısında kendisini ifade edemeyen insanların sıkıntısı gözlemlendikten sonra, konunun önemine duyarsız kalmak mümkün değildir.

Yargılama dilini anlamayan ve konuşamayan bu insanların sayıları gün geçtikçe artmaktadır. Küreselleşen dünyada, ilerleyen teknoloji nedeniyle ulaşım imkânlarının artmasının ve pek çok diğer faktörün de etkisiyle ülkeler arası insan hareketleri de artış göstermektedir. Bu insan hareketlerinin çok çeşitli nedenleri sayılabilir. Bunlardan akla gelen başlıcaları ulusalüstü yapıların vatandaşlarına sağladıkları serbest dolaşım hakkından doğan insan hareketleri; savaş, iç karışıklık, açlık, işsizlik gibi nedenlerle zorunlu olarak ülkelerini terk eden mültecilerin hareketleri; turistik veya ticari geziler için yapılan turist hareketleri olarak sıralanabilir. Türkiye; coğrafi konumu nedeniyle insan hareketliliğinin çok yüksek olduğu bir noktada bulunduğu için, söz konusu insan hareketliliğinden doğabilecek olası ceza yargılamalarında, mahkeme çevirmenlerine duyacakları olası ihtiyaç da bu harekete oranlı olarak artış gösterecektir ve hâlihazırda da göstermektedir.

Kısaca tez konusuna ilişkin yapılan bu seçimin nedenleri şöyle sıralanabilir:

- 1) Hukuk sistemi tarafından tanımlanıp yetkilendirilen mahkeme çevirmeni açısından, Türkiye’de yapılmış bir akademik çalışmanın bulunmaması,
- 2) Hukuk ve çeviribilim disiplinlerinin kesişim kümesinde yer alan mahkeme çevirmeninin her iki disiplin açısından tanımlanıp kimliğinin verilmemiş olması,

- 3) Mahkeme çevirmenlerinin adil yargılama hakkının tesisinde kilit bir rol oynamaları ancak yargılama sujelerinin bu konuma ilişkin bir ‘farkındalık’ sahibi olmamaları,
- 4) Mahkeme çevirmenine ihtiyaç duyabilecek nüfusun göz ardı edilemeyecek kadar büyük olması,
- 5) Türkçe konuşamayan yabancılar ve işitme engelliler ile gerek avukat gerekse çevirmen sıfatıyla çalışarak geçirilen yaklaşık 10 yıllık bir deneyim sonucu, mahkeme çevirilerinde karşılaşılan aksaklıkların gözlemlenmesi ve bilim kadar pratik hayata da etki edebilecek bir çalışmanın gerçekleştirilmesinin arzulanması.

Adli yargının her aşamasında mahkeme çevirmenlerine ihtiyaç duyulmaktadır ancak mahkeme çevirmeninin görevlendirilebileceği bu alanlar bütününün tek bir doktora çalışmasında incelenmesi mümkün görülmemektedir. Bu nedenle, bu çalışma, sınırlarını ve çalışma şartlarını ceza muhakemesi hukukunun belirlediği bir çevirmen türü olan ve ceza yargılamasında ücretsiz olarak faydalanılan mahkeme çevirmeninin rolünü, amaçlarını ve görünürlüğünü; bir başka deyişle kimliğini konu edinmiştir. *Disiplinlerötesi* olarak nitelendirilebilecek bu çalışmada amaç, hukuk ve çeviribilim disiplinlerden gelen bilgi birikimini doğrudan ‘insan’ı odak alarak onun hizmetine sunmaktır. Yazıcı’nın ifade ettiği üzere, *disiplinlerötesi* araştırmalar insanı ilgilendiren her konuda disiplinlerin birbirleriyle etkileşime girmesini ve bu amaç doğrultusunda yeni disiplinlerin doğmasını destekleme özelliğine sahiptir.¹

Bu bağlamda bu doktora çalışmasının konusunu yukarıda belirtildiği üzere ceza yargılaması sürecinde; meramını anlatabilecek kadar Türkçe anlayamayan veya konuşamayan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları, işitme engelli Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları ile Türkçe anlayamayan veya konuşamayan (engelli veya sağlıklı) yabancıların ihtiyaç duyacağı; ve mahkeme tarafından ‘ücretsiz atanan’ mahkeme çevirmenleri oluşturacaktır. Bu noktada belirtilmesi gereken bir diğer önemli husus,

¹ Mine Yazıcı, **Çeviribilimde Araştırma**, Multilingual, 2011, s. 164.

bu bahsi geçen grupların her birinin yetişkinlerden oluşabileceği gibi çocuklardan da oluşabileceğidir.

Hukuk ve çeviribilim disiplinlerinin kesişim kümesini oluşturan mahkeme çevirmenine ilişkin yapılan bu araştırma disiplinlerötesi bir yaklaşımla gerçekleştirilecektir. Çalışmada; çalışmanın konusunu oluşturan; şüpheli/sanık/tanık ve mağdurların ücretsiz olarak faydalanabilecekleri mahkeme çevirmeninin kimliği, varlık amacı, sınırlılık ve sorumlulukları; hukuki düzenlemeler ışığında, çeviribilim alanyazınının kuramsal çerçevesinde ve uygulamada yer alan bilirkişi/tercümanların kimlikleri üzerinden sorgulanacaktır.

Bu sorgulamanın gerçekleştirilebilmesi; ancak metodolojik açıdan iki farklı teorik düzlemin varlığını gözeterek mümkün olacaktır. Bunlardan ilki çeviribilimin oluşturduğu teorik düzlemken, diğeri ise hukukun oluşturduğu teorik düzlemdir. Çeviribilim açısından mahkeme çevirmeni kuramsal açıdan tanımlanan bir kişiye, hukuk bilimi açısından sınırları yasal metinler ile düzenlenmektedir. Yargılama süreçlerinin tümünde, yargı dilini anlayamayan ve konuşamayan bir tarafın varlığı halinde çevirmen atanmaktadır, ancak ceza yargılamasının örneklem olarak belirlenmesinin belli nedenleri vardır. Ceza yargılaması, gerek sonuçlarının kişinin hürriyetini bağlayıcı cezalara varabilecek kadar hayati etkileri olması nedeniyle, gerekse Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 'Tercüman Bulundurulacak Haller' başlıklı 202. maddesi ve Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Tercüman Listelerinin Düzenlenmesi Hakkında Yönetmelik ile ayrıntılı biçimde düzenlenmiş olması nedeniyle tezin araştırma konusunu oluşturmaktadır. Bahsi geçen iki temel teorik düzlemin varlığı nedeniyle, tezin araştırma soruları betimleyici alana ve hipotetik alana ilişkin iki farklı düzlemde yöneltilmiştir. Tezde betimleyici araştırma soruları, her iki alanyazındaki veriler ve kanuni düzenlemeler ışığında cevaplanırken, hipotetik araştırma soruları ise, kimi zaman alanyazında mevcut kaynaklar ve yasal düzenlemeler çerçevesinde, kimi zaman ise oluşturulan bütünceden elde edilen bulgular ışığında değerlendirilmektedir. Çalışma, tezin araştırma soruları ve hipotezlerine ilişkin bilgileri de içeren 'Araştırma Yöntemi' başlığı ile başlamaktadır. Çalışmanın devamı kuramsal çerçeve ile uygulama olarak iki temel

bölüme ayrılabilir. Kuramsal çerçeve hem hukuk hem de çeviribilim alanyazınlarında mevcut ilgili kaynaklardaki verileri derleyen bir bütün oluştururken, uygulama kısmında araştırma sorularına yönelik uygulama yer almaktadır. Tezin kuram bölümünde ilk olarak çeviribilim alanyazınında mahkeme çevirmenine ilişkin araştırma yer almaktadır. Bu bağlamda mahkeme çevirmeni; İlk olarak skopos kuramı açısından irdelenmektedir. İkinci başlıkta, mahkeme çevirmeninin eylem odaklı çeviri kuramı bağlamında uzmanlığı tartışılmakta ve son başlıkta mahkeme çevirmeninin görünürlüğü bahsine değinilmektedir.

Mahkeme çevirmenine yönelik çeviribilim alanyazınındaki yaklaşımların incelenmesini takip eden bölümde, mahkeme çevirmeninin uzmanlığını oluşturan dil ve kültür uzmanlığı bahisleri, hukuk dili ve hukuk dilinin çevirisi ile kavramsal eşdeğerlik kavramları üzerinden incelenmektedir. Bu alanda mahkeme çevirmeninin sahip olması gereken uzmanlık bilgisinin sınırları da bu başlıkta değerlendirilmektedir

Çeviribilim alanyazınına ilişkin ilgili kuramsal çalışmanın tamamlanmasından sonra, hukuk alanyazınında ve hukuk biliminde mahkeme çevirmeninin nasıl görüldüğüne ilişkin kuramsal çerçeve çizilmektedir. Çalışmanın bu kısmında uluslararası hukukta Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) Kararları ışığında, çevirmenin skoposunun tespit edilmesi ve çevirmenden beklenen görevler araştırılmaktadır. AİHM kararlarında, işbölümüne dayalı toplumda çeviri eyleminin gerçekleştirilmesi için, yargılama sujeleri ve çevirmene düşen görevler üzerinden çevirmenin rolü incelenmektedir. Bu bağlamda hukuki düzenlemelerin çevirmen için belirlemiş olduğu sınırlar ve skopos ele alınmaktadır. İlgili bölümün ulusal hukuka ilişkin kısmında ise, çevirmeni doğrudan ve dolaylı olarak etkileyen hukuki metinler incelenmektedir. Çevirmenin atanmasına ilişkin şartlar üzerinden, Türk ceza yargılamasında görev yapan çevirmenin çeviribilim kuramındaki kültürlerarası iletişim uzmanı olup olmadığı sorgulanmaktadır. Ayrıca hukuki düzenlemelerin çevirmen için belirlemiş olduğu görev alanları ile görünürlük sınırları araştırılmaktadır. Bu sorgulama altıncı bölümde incelenen 2008 – 2018 yılları arasında İstanbul Çağlayan Adliyesi’nde Bilirkişi ve Tercüman Listeleri’nde kayıtlı ‘Tercüman’ların incelenmesi ile uygulama alanına genişletilmektedir.

Takip eden bölümde mahkeme çevirmenin rolü görünürlüğü ve konumu alanyazından incelemeler ışığında betimlenmektedir. Yargılama sujelerinin çevirmen ile olan ilişkisi dünya alanyazını üzerinden incelenmektedir. Ceza yargılamasında çevirmenin varlık gösterdiği, yazılı, sözlü ve işaret dili çevirilerine değinilerek, farkında olunmayan fakat çevirmenin önemli rol oynadığı çocukların ceza yargılamasında çevirmenin rolü ve konumu da yasal düzenlemeler ve alanyazından veriler ışığında incelenmektedir.

Tezin uygulama bölümünde ise 2008 - 2018 yılları arasında İstanbul Çağlayan Adliyesi'ne kayıtlı tercümanların araştırma soruları ışığında analizi yapılmıştır. Yine 2008 – 2018 yılları arasında İstanbul Çağlayan Adliyesi'ne kayıtlı tercümanların listeleri yazılı kaynaklara dayalı veri toplama yöntemi sonucu elde edilen verilerin betimsel analiz ve içerik analizi ile incelenmesi sonucu nitel verilerin sayısallaştırılması ile analiz edilerek, çevirmenin bilirkşi olup olmadığı, eylem kuramı bağlamında bir uzman olup olmadığı sorularına yanıt aranmıştır. Bu amaçla ayrıca yüzyüze mülakat tekniği kullanılarak uzman görüşüne başvurulmuştur. Tüm inceleme verileri ve bu verilerin çalışmanın genel bulguları ile ilintisi ise, bölümün son kısmında belirtilmiştir.

Tezde kimi zaman 'tercüman' kimi zaman 'çevirmen' kullanımlarının benimsenmiş olması, çeviribilim jargonunda 'çevirmen' olarak adlandırılan kişinin, mevcut hukuk metinlerinde bir teknik terim olarak kullanılan 'tercüman' olarak karşılık bulmasından kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla kimi paragraflarda kanun metninden alıntı yapılan kısımda 'tercüman' sözcüğü kullanılırken, takip eden açıklayıcı bölümlerde çevirmen kullanımına başvurulmuştur.

Tez metninde, aynı kavram için iki farklı kullanımın olduğu bir diğer örnek de kısaltımlarda ortaya çıkmaktadır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi için AİHM kısaltmasını kullananlar olduğu gibi, İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi kabulüyle, İHAM kısaltmasını tercih eden yazarlar da bulunmaktadır. Yine Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin kısaltmasını AİHS olarak kullanan akademisyenlerin yanı sıra, kavramın Türkçe karşılığını İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi olarak kabul etmelerinden ötürü kısaltmayı İHAS olarak kullanan akademisyenler de mevcuttur. Çalışmada AİHM ve AİHS kısaltmalarının kullanımı tercih edildiyse de, doğrudan

alıntılarda, yazarların kendi üsluplarına uygun şekilde İHAS ya da İHAM kullanımları da korunmuştur. Yine Nürnberg şehrinin isminde de benzer bir karışıklıkla karşı karşıya kalınmıştır. Çalışmada şehrin adı Nürnberg olarak kullanıldıysa da alanda farklı yazarların şehrin ismini Nürenberg ya da Nüremberg olarak kullandıkları ifadeler doğrudan alıntilandığında, yazarların kendi üslupları korunmuştur.

Açıklığa kavuşturulması gereken bir diğer önemli kullanım da işaret dili ve Türk İşaret Dili (TİD) kavramlarına ilişkindir. Türk İşaret Dili 2005 yılında Engelliler Kanunu'nda yapılan değişiklikle birlikte resmen tanınan ve, sözlüğü Türk Dil Kurumu (TDK) tarafından düzenlenerek basılan bir dili işaret etmekteyken, işaret dili; temellerini resmi dilden alsın ya da almasın, bu dil sınırlarından bağımsız olarak, işitme engellilerin aralarında geliştirdikleri ve sürekli devingen nitelik gösteren, bölgelere göre bilinen farklar içeren, kimi zamansa TİD'i bilmeyen kimi engelli aileler arasında geliştirilen kodları da içeren genel bir alanı kapsar nitelikte kullanılmıştır. Eğitim sistemindeki eksiklikler veya engelliye yönelik toplumsal yaklaşım nedeniyle, her işitme engellinin TİD'i tam anlamıyla öğrenmediği ülkemizde, çevirmenlerin her zaman TİD'i konuşan bir engelliyle çalışmıyor olduğu gerçeği alanda çalışan çevirmenlerin karşılaştıkları en temel zorluktur. Çevirmenler işitme engelli toplumun doğal bir parçası oldukları durumlarda bile, hiç bilmedikleri kullanımlarla karşılaşabilmektedir. İlgili bölümlerde alanda çalışmakta olan çevirmenlerin bu konudaki görüşlerinin de alıntılar aracılığıyla belirtildiği kısımlarda; bu zorluğun sınırları daha net şekilde görülebilecektir. İşte, çalışmada bu iki farklı kullanımı içeren ayrıma gidilerek açıklama yapılmasının tercih edilmesinin nedeni bu durumdur.

Kullanımına ilişkin tercihin açıklığa kavuşturulması gereken bir diğer durum da “Sağır”, “Sağır-dilsiz” ve “işitme engelli kavramlarına ilişkindir. Kanun koyucunun da benimsediği “Sağır-dilsiz” doğuştan ya da sonradan ortaya çıkan nedenlerden ötürü, sesleri duyumsayamayan ve konuşma yeteneğini de taşımayan kimseleri ifade etmek için kullanılan bir kavramdır.² Doğuştan sağır dünyaya gelen kişilerde dilsizlik doğal bir şekilde ortaya çıkmaktayken, sonradan sağır olan kişilerde, sağırlığın meydana

² Yasemin Işıқтаç, **Adalet Psikolojisi**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2016, s. 189.

gelme yaşına bağlı olarak dilsizlik ortaya çıkabilir ya da çıkmayabilir. Bu nedenle çevirinin gerçekleştirildiği durumların tümünde kişiler kanunun ifade ettiği üzere hem sağır hem de dilsiz olmayabilir. Bu nedenle çalışma bağlamında “Sağır-dilsiz” ikilemesinin birlikte kullanılması tercih edilmemiş, ancak hukuk metinlerine atıf yapıldığında kanun koyucunun terim kullanımına sadık kalınmıştır. “Sağır” ve “işitme engelli” ifadelerinin kullanıma ilişkin ise gerek alanyazındaki araştırmacılar, gerekse ‘işitme engelli topluma mensup kişiler’ tarafından farklı yaklaşımlar mevcuttur. Bir grup sağır ifadesini kaba ve ayrımcı bulduğu için işitme engelli tanımını kullanmayı tercih ederken, bir diğer grup ise, Sağır kavramının sosyokültürel bir tanımı işaret gerekçesiyle ayrı bir dilsel gruba aidiyeti ifade ettiğinden hareketle tercih etmektedir.³ Sağır kavramının ayrı bir sosyokültürel tanımı işaret ettiğini savunan görüş Sağır sözcüğünün ilk harfini büyük kullanarak bu kavramı bir özel isim haline getirmekte ve Sağır Kültürü mensubu oldukları gerekçesiyle bir azınlık grup oldukları, haklarınınsa bir anlamda azınlık hakları olduğu iddiasını savunmaktadırlar.⁴ Kavramlar arasındaki bu tercih farklılığı, alanyazında verilen eserlerde tercih edilen kullanımlarda da kendini gösterdiği için, yazarların kendi tercihlerine dikkat edilen bir üslup benimsenmiştir. Çalışma genelinde ise, daha kapsayıcı olduğu düşünülen “işitme engelli” terimini kullanılmasının temel nedeni, kapalı toplum yapısının karşılaştığı bölgelerde yaşayan, aile içi bir yaşam sürerek, Sağır toplumun bir parçası ol(a)mayan ve resmi işaret dili olan TİD’i konuşamayan ve sağır ve dilsizlik hallerini aynı anda ve aynı oranda taşımayan tüm olası kişilerin de yargılama süreçlerinde varlık gösterebilmelerinden kaynaklanmaktadır.

³ Detaylı bilgi için bkz. Yusuf K. Kemaloğlu, “Türkiye’de Sağırın Görünürlüğü ve Toplumsal Eğitimsel Sorunları”, **Ellerle Konuşmak: Türk İşaret Dili Araştırmaları**, Derleyen: Engin Arık, Koç Üniversitesi Yayınları, 2016, s. 53, 54.

⁴ Bonnie Poitras Tucker, “Deaf Culture, Cochlear Implants, and Elective Disability”, **Hastings Center Report**, July, August, 1998, s. 6, 7.

BİRİNCİ BÖLÜM

ÇALIŞMANIN ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Mahkeme çevirmenlerinin yargılama sürecindeki rolünü ve görünürlüğünü araştıran bu çalışma kapsamında kast edilen çevirmen, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) 6. maddesinin 3. fıkrasının e bendinde ve Ceza Muhakemesi Kanunu'nun (CMK) 202'de düzenlenen; soruşturma ve kovuşturma evrelerinde sözlü çeviri eylemini gerçekleştiren ve ücretsiz faydalanan mahkeme çevirmenidir. Mahkeme çevirmeni başlığının ceza yargılamasında görev alan mahkeme çevirmeni özelinde daraltılmasının iki temel nedeni vardır. Bunlardan ilki, çevirmenlerin her tür yargılamada gerektiğinde atanabilecek olması ve bu alanlar bütününe bir akademik çalışma için çok geniş olması ve diğeri ise, ceza yargılamasında görev alan mahkeme çevirmenlerine ilişkin özel bir yasal düzenlemenin bulunması ve bu nedenle incelemeye özellikle elverişli olmasıdır. İlerleyen bölümlerde detaylı biçimde incelenen Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 202. maddesi ve bu maddeye dayanılarak düzenlenen Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Tercüman Listelerinin Düzenlenmesi Hakkında Yönetmelik; mahkeme çevirmeninin kimliğine, rolüne ve görünürlüğüne ilişkin doğrudan düzenlemeler içerdiğinden ötürü, alanda yapılacak bu ilk çalışma için sağlam bir dayanak oluşturmaktadır. Yasal metinler ile düzenlenen bu çevirmen her ne kadar çeviribilim çalışmalarında *mahkeme çevirmeni* olarak anılsa da, görev safhasının artık soruşturma evresini de kapsar nitelikte olduğu dile getirilmektedir.⁵ Yani, bu çalışma kapsamında konu edilen 'mahkeme çevirmeni' mahkeme dışında da görev alan bir çevirmendir.

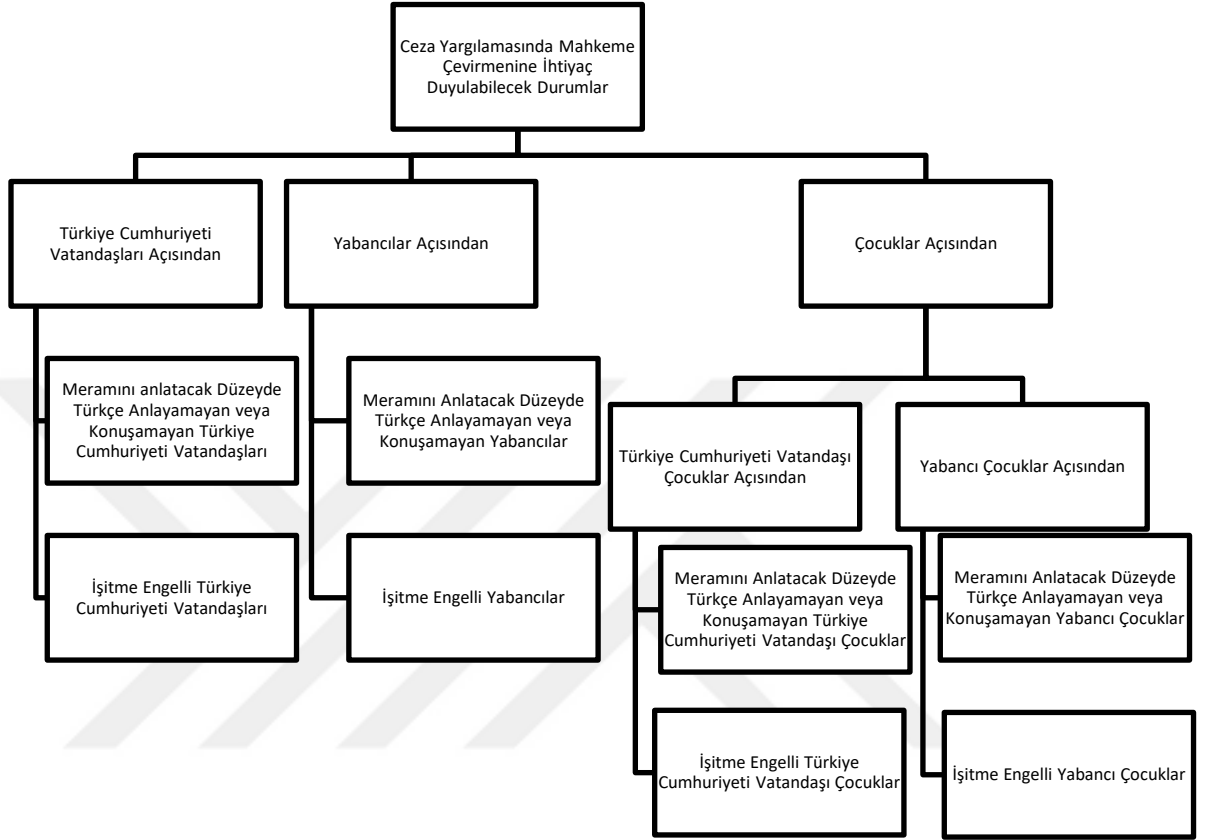
Özel alan çevirileri içinde ilk akla gelen türlerden biri hukuk çevirisi olmasına rağmen, bu alana yönelik gerçekleştirilen akademik çalışmaların büyük çoğunluğu yazılı çeviri üzerine yoğunlaşmıştır. Nicelik açısından yaklaşıldığında hukuk çevirisi üzerine

⁵ Bu konuda bkz. Berk-Seligson, **The Bilingual Courtroom: Court Interpreters in the Judicial Process**, The University of Chicago Press, Chicago, 2002, s. 219.

yapılan akademik çalışmaların sayısının, konunun önemi ile karşılaştırıldığında yok denecek kadar az olduğu gözlemlenebilir.

Yukarıda belirtilen yasal düzenlemeler uyarınca; şüpheli, sanık, mağdur veya tanık sıfatlarını taşıyan, meramını anlatacak derecede Türkçe bilmeyen veya sözlü iletişim kurma becerisi olmayan her kişi, mahkemede çevirmen kullanmak hakkına sahiptir. Savunma hakkının var olmadığı bir adil yargılanma söz konusu olamayacağı için, adil yargılanmanın varlığı doğru bir eviri müessesesinin kurulmasıyla mümkün olacaktır. Bir başka deyişle de, çeviriden doğacak aksaklıklar, adaletin tecellisi açısından da aksaklıklara neden olabilecek; eviri aksaklıkları hukuki aksaklıkların tetikleyicisi olabilecektir.

Yukarıda dile getirilen ve ceza yargılamasında sözlü eviri yapan mahkeme çevirmenlerine ihtiyaç duyulabilecek durumlar bir sonraki sayfada yer alan şemada görselleştirilmiştir.

Şema 1 Ceza Yargılamasında Mahkeme Çevirmenine İhtiyaç Duyulabilecek Safhalar

Yukarıda yer alan Şema 1, ceza yargılamasında mahkeme çevirmenine ihtiyaç duyulabilecek durumları sınıflandırmaktadır. Bu gruplandırmada da görülebileceği üzere çevirmenler üç farklı şüpheli/sanık/tanık ya da mağdur grubu ve bu grupların kombinasyonlarıyla çalışmak üzere görevlendirilebilirler. Şema'nın temel ayrımı, şüpheli/sanık/tanık ya da mağdurun Türk vatandaşı olması, yabancı olması ve çocuk olması durumları üzerinden belirlenmiştir ve her durumda tercümanın varlığı kişinin yargılama dilini anlayamaması veya konuşamaması koşullarına dayanmaktadır. Yargıtay Ceza Genel Kurulu, tercüman hakkından istifade edilmesi hususunu savunma hakkı çerçevesinde incelediği 11 Ekim 2011 tarih ve 2011/204 sayılı kararında, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Ceza Muhakemesi Kanunu hükümleri uyarınca tercüman atanması hususunda belirleyici kriterin şüpheli/sanığın uyruğu olmadığını,

gözetilmesi gereken hususun, şüpheli/sanığın yargılama dilini anlayamaması veya konuşamaması; bir diğer deyişle şüpheli/sanığın meramını anlatacak düzeyde Türkçe bilip bilmemesi olduğunu ortaya koymuştur.⁶

Hem Türk vatandaşları hem de yabancılar başlıkları iki alt başlığa ayrılmaktadır. Bu başlıklar, meramını anlatacak düzeyde Türkçe anlayıp konuşamama durumu ile işitme engelli olma haline ilişkindir.

Çalışılması ayrı bir uzmanlık gerektirmesi nedeniyle üçüncü bir ana başlık olarak incelenen çocuklar ise; öncelikle Türk vatandaşı olma ve yabancı olma durumları üzerinden iki ayrı gruba ayrılmış ve sonrasında, her iki durumda da meramını anlatacak düzeyde Türkçe anlayamama veya konuşamama durumu ile işitme engelli olma durumuna ilişkin tekrar sınıflandırılmışlardır.

Çalışmanın araştırma sorularının yanıtlanmasında, çeşitli araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Bunlardan ilki, çevirmenin çalışma alanının sınırlarını belirleyen hukuk metinlerine ilişkin, hukuki yorum yöntemidir. Hukuki yorum yöntemlerinden lafzi yani metne bağlı yöntemde hükümlerin anlamları; *kelimelere ve bu kelimelerin metnin içindeki yerlerine, noktalama işaretlerine, cümle kuruluşuna ve cümleler arasındaki bağlantılara göre saptanır*.⁷ Kanun metninden anlamın tam olarak çıkarılamadığı durumlarda ise, zorunlu hukuki yorum yöntemlerinden mantıki yorum yöntemine başvurulmuştur. Mantıki yorum yönteminde; *yasanın özü (ruhu) ortaya çıkarılır ve söze (lafza) göre yorumun eksikliği veya yanlışlığı giderilmeye çalışılır*.⁸ Sübjektif tarihi yorum yöntemine ise; *kanun koyucunun hükmü koyarken izlediği amaç, karşıladığı gereksinim araştırılır*.⁹ Çalışmada, ihtiyaç duyulan noktalarda, hükümlerin konuluş amacını saptamak için; yasama organı tutanakları, kanun tasarıları ve gerekçeleri gibi, sübjektif tarihi yorumun kaynaklarına başvurulmuştur. Hukuki yorum

⁶ Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 2011/10-182 esas ve 2011/204 karar numaralı ve 11.10.2011 tarihli kararı için bkz. (Çevirimiçi), <https://yargitaykarar.wordpress.com/2012/08/page/9/> , 10.10.2018.

⁷ Erhan Adal, **Hukukun Temel İlkeleri El Kitabı**, Legal Yayıncılık, İstanbul 2005, s. 178.

⁸ Adal, a.e., s. 178.

⁹ Adal, a.e., s. 178.

yöntemlerinden modern yorum yöntemi olarak adlandırılan ve *yasa hükümlerine kanun koyucunun bunları koyduğu andaki iradesi, düşüncesi dikkate alınarak bir anlam verilmemeli ve ancak onlar uygulamaya konuldukları zamanın ve toplumun gereksinimleri ve düşünceleri dikkate alınmak suretiyle de değerlendirilmelidir*¹⁰ savını ileri süren yönteme bu çalışmada ihtiyaç duyulmamıştır. Hukuki yorum yöntemlerinin sosyal bilimler araştırmalarındaki karşılığı *Hermeneutik* yöntemidir.

Çeviribilime ilişkin yöntemsel uygulamalarda ise, betimleyici araştırma sorularına ilişkin alanyazındaki kuramsal çalışmalar karşılaştırılarak yorumlanmıştır. Çalışmanın uygulama bölümünde, 2008 – 2018 yılları arasında İstanbul Çağlayan Adliyesi’ne kayıtlı tercümanların kayıtlı bulundukları Bilirkişi ve Tercüman Listeleri’ne ilişkin yazılı kaynaklara dayalı veri toplama yöntemi ile bir *bütünce* oluşturulmuştur. Bu bütünceden elde edilen veriler; verilerin betimsel analiz ve içerik analizi ile incelenmesi sonucu nitel verilerin sayısallaştırılması yöntemiyle tablolastırılarak incelenmiş ve bütünce değerlendirmesi yapılmıştır. Bunlara ek olarak Adalet Bakanlığı Bilirkişilik Daire Başkanı Hâkim İzzet Başara ile yüzyüze mülakat yapılarak uzman görüşüne başvurulmuştur.

1.1. Araştırma Soruları

Tezin araştırma soruları iki farklı düzlemde incelenebilir. A düzleminde yer alan sorular, betimlemeye dayanan ve hipotetik olmayan sorulardır. B düzleminde var olan sorular ise mahkeme çevirmeninin kimliğini, görünürlüğü, uzmanlığını, çeviri sürecindeki konumlanmasını ve çeviri kuramında var olan teoriler ışığında mahkeme çevirmeninin incelenmesini hedeflemiştir.

A Düzlemi Soruları

SA₁: Türk hukuk sisteminde mahkeme çevirmeni olarak atanan çevirmen hangi farklı gruplarla çalışmaktadır?

¹⁰ Adal, a.e., s. 179.

SA2: Video konferans yöntemi kullanılan mahkeme çevirileri uygulamalarında ne gibi zorluklarla karşılaşmaktadır?

SA3: Türk hukuk sisteminde şüpheli/sanık'ın ücretsiz faydalandığı çevirmenin masraflarını kim ödemektedir?

SA4: Hukuk metinlerine göre ücretsiz faydalanan mahkeme çevirmeni hangi 'skopos'a hizmet edecektir?

SA5: Türk hukuk sisteminin mahkeme çevirmenine yüklediği etik değerler nelerdir?

B Düzlemi Soruları

SB1: Çeviribilim alanyazına göre mahkeme çevirmenliği bir uzmanlık alanı mıdır?

SB2: Türkiye'de uygulamada mahkeme çevirmenliği bir uzmanlık alanı mıdır?

SB3: Türk hukukuna göre mahkeme çevirmeni bilirkişi midir?

SB4: Mahkeme çevirmeni ceza yargılaması sürecinde görünür müdür?

SB5: Türkiye'deki mahkeme çevirmenleri alanyazında yer alan 'kültürlerarası iletişim uzmanı' ile aynı özellikleri taşımakta mıdır?

SB6: Mahkeme çevirisinde 'işveren' Türkiye Cumhuriyeti midir?

SB7: Mahkeme çevirmenliğinde uzmanlık, görünürlüğü ortaya çıkaran göstergelerden birisi midir?

1.2. Araştırmanın Hipotezleri

Bu araştırma soruları ışığında, çalışmanın hipotezleri aşağıdaki gibi belirlenmiştir:

HB1: Çeviribilim alanyazınına göre mahkeme çevirmenliği bir uzmanlık alanıdır.

HB2: Türkiye'de mahkeme çevirmenliği bir uzmanlık alanı değildir.

HB3: Türk hukukuna göre mahkeme çevirmeni bilirkişidir.

HB4: Mahkeme çevirmeni ceza yargılaması sürecinde görünürdür.

HB5: Türkiye'de çalışmakta olan mahkeme çevirmenleri, alanyazında yer alan 'kültürlerarası iletişim uzmanı' ile aynı özellikleri taşımamaktadır.

HB6: Mahkeme çevirisinde işveren, Türkiye Cumhuriyeti'dir.

HB7: Mahkeme çevirmenliğinde uzmanlık, görünürlüğü ortaya çıkaran bir göstergedir.

İKİNCİ BÖLÜM

MAHKEME ÇEVİRMENİNE ÇEVİRİBİLİMSEL BAKIŞ

Mahkeme çevirmenleri, yargılama dilini anlayamayan ve konuşamayan kişilerin yargı sürecinde varlık gösterdiği durumlarda adil bir yargılanmanın gerçekleşebilmesi için görev alan uzmanlardır. Yargılama dilinin anlaşılamadığı ve konuşulamadığı vakıalar da insan hareketliliğindeki artışın doğal bir sonucu olarak daha sıklıkla karşılaşılabilecek hale gelmiştir. Küreselleşen dünyada ülkeler arası insan hareketlerinin artışı çeşitli kaynaklar üzerinden gözlemlenebilir. Avrupa Birliği (AB)'nin İstatistik kurumu Eurostat (Statistical Office of the European Communities); 2015 yılında 2.4 milyonu AB dışı göç olmak üzere, toplamda 4.7 milyon göçmenin AB'ye göç ettiğini ifade etmektedir.¹¹ Yine Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği tarafından 2015 yılına dair hazırlanan resmi raporda; yurt içi göç ile yer değiştiren ve Birleşmiş Milletler (BM) yardımından faydalanan insan sayısı da dâhil olmak üzere toplam mülteci sayısının 52.6 milyon olduğu ve bu sayının 2014 yılından yaklaşık 6 milyon daha fazla olduğu işaret edilmiştir.¹²

Türkiye özelinde bu sayılara bakıldığında ise Avrupa Komisyonu verilerine göre, Temmuz 2017 itibariyle Türkiye'deki yalnızca Suriyeli mültecilerin sayısı 3.4 milyonu aşmıştır.¹³

Türkiye Seyahat Acentaları Birliği (TURSAB) tarafından açıklanan resmi veriler incelendiğinde ise, 2015 yılında 36.244.632 yabancı turist Türkiye'ye giriş yaptığı gözlemlenebilmektedir.¹⁴ Tüm bu göstergeler ışığında bakıldığında; ivmesi artarak süren bu insan hareketlerinin adli vakılarda etkisi olacağı öngörülebilir. Bu da adli

¹¹ AB göçmen istatistikleri için bkz. (Çevirimiçi) http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Migration_and_migrant_population_statistics , 26.08.2017

¹² Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği mülteci raporlarına ilişkin bkz. (Çevirimiçi) <http://www.unhcr.org/576408cd7.pdf> , 26.08.2017.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) bkz. (Çevirimiçi) http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?alt_id=1067 , 26.08.2017.

¹³ Avrupa Komisyonu'nun ECHO Tanıtım Belgesi için bkz. (Çevirimiçi) http://ec.europa.eu/echo/files/aid/countries/factsheets/turkey_syrian_crisis_tr.pdf , 26.08.2017.

¹⁴ Yabancı turistlere ilişkin yıllara göre resmi verilere ulaşmak için bkz. (Çevirimiçi) <https://www.tursab.org.tr/tr/turizm-verileri> , 27.08.2017.

vakılarda mahkeme çevirmenlerine daha çok ihtiyaç duyulacağına karine teşkil edebilecektir.

AB örneğinden hareketle, AB sınırları içerisinde varolan ‘*Serbest Dolaşım Hakkı*’nın; tatil, eğitim ya da çalışma gereği gerçekleşen bir hareketin yanı sıra; insan kaçakçılığı suçundan, uyuşturucu suçlarına kadar geniş bir yelpazeyi içeren pek çok suçun da sınırlar ötesine taşınmasına yol açabileceği görülmektedir.¹⁵

Tüm bu açıklamalardan da öngörülebileceği gibi, yeni dünya şartlarında; adli yargılamaların tümünün ve özellikle ceza yargılamasının konusunu oluşturan vakılarda; bulundukları ülkenin mahkeme dilini bilmeyen pek çok şüpheli/sanık/tanık ya da mağdur ile karşılaşılabilir. Bu nedenle mahkeme çevirmenliğine olan ihtiyaç gün geçtikçe artmaktadır. Adil yargılanmanın oluşabilmesi için, kişinin kendisine isnat edilen suçu ‘anlayabilmesi’ ve kendini savunabilmesi gerekmektedir. Bu durumda, ‘çat pat’ konuşulabilen bir dil; yargılama sürecindeki dili anlamaya yetmeyecektir, Van Der Vlis’in ifadesiyle; “*a Berlitz phrase book may be enough to get by as a tourist in a foreign country, but it won’t be of any help to a suspect in criminal proceedings.*”¹⁶

Çevirinin doğruluğu ve kalitesi de yine yargılama akışını doğrudan etkileyecek ve hatta kimi zaman masum bir kişinin ceza almasına veya, suçlu bir kişinin serbest bırakılmasına neden olabilecek kadar, ceza yargılaması sürecine yön vermeye muktedir bir konuma sahiptir.¹⁷ Uzman bir mahkeme çevirmenin yokluğu halinde, çeviri hizmetinin bilgi eksikliğinden kaynaklı hatalar içerebilmesi, çevirmenin bir üyesi olduğu aile, sosyal çevre, politik görüş, etnik yapı gibi pek çok faktör nedeniyle yanlış çeviri yapması, çevirinin niteliksiz bir çevirmen tarafından sürdürülmesi, şüpheli/sanık/tanık ya da mağdurun konuştuğu diyalektin çevirmen tarafından bilinmemesine rağmen çevirmenin görevlendirilmesi ve yargılama sujelerinin bir

¹⁵ Evert-Jan van der Vlis, “The Right to Interpretation and Translation in Criminal Proceedings”, **The Journal of Specialised Translation**, Issue 14, July 2010, s. 26.

¹⁶ Van der Vlis, **a.y.**, s. 28.

“Bir Berlitz dil kılavuzu, bir turisti yabancı bir ülkede idare etmeye yetebilir ama, bir şüpheliye ceza yargılamasında herhangi bir faydası olmayacaktır.” Türkçeye çeviren: Bihter Esin Yücel

¹⁷ Van der Vlis, **a.y.**, s. 28.

çevirmen ile nasıl çalışacaklarını bilmemeleri gibi; adil yargılanma hakkını doğrudan ve olumsuz şekilde etkileyecek durumlar ortaya çıkabilecektir.

Ceza yargılamasında şüpheli ve sanığın haklarını *aktif* ve *pasif* olarak ikiye ayırmak mümkündür. *Aktif haklar*, bu suçluların, muhakeme işlemlerine katılmaları halinde sahip oldukları haklardır. *Pasif haklar* ise somut herhangi bir muhakeme işlemiyle bağlantılı olmayan ve muhakemenin tümünü ilgilendiren haklardır.¹⁸ Bu haklar, adil yargılanma hakkı, bağımsız – tarafsız – olağan hâkim ilkesine uygun bir mahkemede aleni yargılanma hakkı, hak arama (mahkemeye başvurma) hakkı, makul sürede yargılanma hakkı, savunma hakkı, masumluk karinesinden yararlanma – lekelenmeme hakkı, suçta ve cezada kanunilik ilkesinden yararlanma hakkı, işkence ve onur kırıcı ceza ve muamelelere tabi olmama hakkı, kişisel bilgiler üzerinde serbestçe karar verme hakkı ve kişi güvenliği ile ilgili haklar olarak özetlenmiştir.¹⁹

Bahsi geçen bu hakların tamamı çevirmene ihtiyacı olan şüpheli/sanık ile ilgili olmakla beraber; çalışma, doğrudan konuya ilişkin olan iki temel kavram ışığında incelenecektir. Bunlar adil yargılanma hakkı ile savunma haklarıdır. Yargılama dilini anlayamayan ve/veya konuşamayan ve çevirmen hakkından faydalandırılmayan bir şüpheli/sanığın varlığı halinde, adil yargılamadan bahsetmek mümkün olmayacaktır.²⁰ Yine, yargılama dilini anlayamayan ve/veya konuşamayan bir tanık veya mağdur'un varlığı da maddi gerçeğe ulaşılmasını zorlaştıracaktır.

Sözlü çevirinin alt başlıklarından biri olarak sınıflandırılan mahkeme çevirmenliğine²¹ yönelik akademik algı ve sınıflandırmalar da çeşitlilik göstermektedir. Mahkeme çevirmenliğini; afette rehber çevirmenlik, kurum çevirmenliği ve proje çevirmenliği ile birlikte toplum çevirmenliğinin türleri arasında sayan yaklaşımlar olduğu gibi²², mahkeme çevirmenliğinin ayrı bir konumlandırmaya tabi tutulmasının gerektiğini öne süren görüşler de mevcuttur. Tahir Gürçağlar “*kimileri mahkeme çevirmenliğini toplum çevirmenliğinin bir alt dalı olarak kabul etse de mahkeme ve benzer yargı*

¹⁸ Nur Centel, Hamide Zafer, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Beta, İstanbul, 2016, s. 154.

¹⁹ Centel, Zafer, **a.e.**, s. 154-175.

²⁰ Van der Vlis, **a.y.**, s. 29.

²¹ Şehnaz Tahir Gürçağlar, **Çevirinin ABC'si**, Say Yayınları, 2011, s. 73.

Ayrıca bkz. Aymil Doğan, **Sözlü Çeviri Çalışmaları ve Uygulamaları**, Ankara, 2009, s. 59.

²² Bkz. Doğan, **a.e.**, s. 58.

kurumlarında gerçekleştirilen çeviri uygulamaları hukuki ve etik konularla yakın bağlantılı olmalarından dolayı ayrı ele alınmaktadır”²³ ifadesiyle ayrı bir konumlandırmanın daha isabetli olabileceğini işaret etmiştir.

Mahkeme çevirmenlerinin varlığının temelini oluşturan, ‘anladığı bir dilde bilgilendirilme ve kendini savunma hakkı’, gerek ulusal gerekse uluslararası hukuk metinlerinde yer almakta ve adil yargılanma hakkının ayrılmaz bir parçasını oluşturmaktadır.²⁴ Türkiye’nin de taraf olduğu Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin; ‘Adil Yargılanma Hakkı’ başlıklı 6. maddesi mahkeme çevirmenliğinin insan hak ve temel özgürlüklerinin korunması yolunda ne kadar önemli bir rol oynadığını göstermektedir. Sözleşmenin 6. maddesinin 3. fıkrasının a bendinde sanığın sahip olduğu haklar arasında ifade edilen; ‘kendisine yöneltilen suçlamanın niteliği ve nedeninden en kısa zamanda, anladığı bir dille ve ayrıntılı olarak haberdar edilmek’ hakkı ile yine aynı fıkranın bendinde yer alan, “*duruşmada kullanılan dili anlamadığı veya konuşamadığı takdirde bir tercümanın yardımından para ödemeksizin yararlanmak*”²⁵ ifadesi açıkça sanığın sahip olduğu çevirmen kullanma hakkını işaret etmektedir.

İç hukuk açısından bir inceleme yapıldığında da, mahkeme çevirmeninin görev ve yetilerinin sınırlarının yasal düzenlemeler tarafından belirlendiği göze çarpmaktadır. Bu bağlamda, doktora çalışmasında çeviribilim kuramları ve yasal düzenlemelerin ışığında çevirmenin süreçteki rolü ve görünürlüğünün sınırları araştırılacaktır.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın ‘Hak Arama Hürriyeti’ başlıklı 36. maddesi, adil yargılanma hakkının önemini işaret ederken, araştırmanın konusuna temel teşkil edecek olan 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu 202. maddesinde ‘Tercüman Bulundurulacak Haller’ başlığında çevirmenin görev sahasını belirlemektedir. Buna göre çevirmen sağlanması, gerek görüldüğü hallerde hem soruşturma hem de kovuşturma evrelerinde, şüpheli, sanık, mağdur veya tanıklar hakkında

²³ Tahir Gürçağlar, **a.g.e.** , s. 73.

²⁴ Bkz. Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi, m. 14 (Sözleşme 2000 yılında Türkiye tarafından imzalanmış ancak henüz Meclis ve Cumhurbaşkanı tarafından onaylanmamıştır.)

²⁵ Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, m.5, s. 8, (Çevirimiçi), http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_TUR.pdf , 28.08.2017.

uygulanacaktır. Özellikle 2013 senesinde yürürlüğe giren ve ‘Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Tercüman Listelerinin Düzenlenmesi Hakkında Yönetmelik’, çevirmenin mahkeme çevirmeni olarak listeye kaydolabilmesi için sahip olması gereken niteliklerden, uyması gereken etik ilkelere kadar pek çok hususu belirlemiştir.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)’in 2010 yılında gerçekleştirdiği sağlık araştırması Türkiye’de işitme cihazı kullanan nüfusun, toplam nüfusun %3.7’si olduğunu işaret etmektedir. İşitme cihazı kullanamayacak derecede işitme kaybına sahip olan %0.1’lik kesimle birlikte hesaplandığında, işitme engelli nüfusun, işitme kaybı olan nüfusla beraber yaklaşık 3 milyon insana denk geldiği görülmektedir.²⁶ Bu nüfusun, işitme engelinden ötürü sözlü yollarla iletişime geçemeyecek kısmı potansiyel olarak, hayatının bir döneminde, şüpheli, sanık, mağdur veya tanık sıfatları ile mahkeme çevirisine ihtiyaç duyabilecektir.

Yine bir başka istatistik de Adalet Bakanlığı tarafından, Türk Ceza Kanunu (TCK) uyarınca açılan davalardaki suç dağılımı üzerine gerçekleştirilen 2013 yılı istatistikidir. Bu istatistikte sanıklar rakamsal olarak belirtilirken, yabancılık unsuru bir parametre olarak kullanılmış, ancak engellilik durumuna yer verilmemiştir. 2013 yılı verilerine göre, 17.912’si erkek ve 5.478’i kadın olmak üzere toplam 23.390 yabancı uyruklu kişi TCK uyarınca yargılanmıştır.²⁷ Bu veriden de anlaşılacağı gibi, Türkçe anlayıp konuşabilen olası istisnalar haricinde, bahsi geçen 23.390 kişinin (Türkçe ifade vermek isteyebilecek olası istisnalar dışında) adil yargılanma hakkı çerçevesinde, bir mahkeme çevirmenine başvurması gerekecektir.

Mahkeme çevirmenliği, hukuk ve çeviribilimin bir arada varlık gösterdiği bir uzmanlık olduğu için, bu alanda sürdürülecek bir çalışmanın disiplinlerötesi bir nitelik göstermesi gereği de kaçınılmazdır.

²⁶ Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)’in Türkiye Sağlık Araştırması kapsamındaki verileri için bkz. (Çevirimiçi), http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1095 , 26. 08.2018.

²⁷ Adalet Bakanlığı Adli Sicil İstatistikleri, (Çevirimiçi), http://adlisicil.adalet.gov.tr/istatistik_2013/48.pdf 18.05.2018

‘Çevirmen’ kavramı çalışmada, kimi zaman ‘tercüman’ olarak ifade edilmektedir. Bunun temel nedeni, kanun ve hukuk metinlerinin ‘tercüman’ sözcüğünü bir teknik terim olarak kullanmasıdır. Çalışmanın ‘Giriş’ bölümünde de ifade edildiği gibi, hukuk metinleri ve atamaların gerçekleştirildiği listeler ile ilgili bahislerde ‘çevirmen’ kavramına ‘tercüman’ olarak değinilecektir.

Çalışmanın konusunu oluşturan mahkeme çevirisinde bahsi geçen sözlü çevirmen mahkemenin ya da kolluk birimi veya savcılığın; şüpheli/sanık/tanık ya da mağdur için sağladığı ve karşılığında şüpheli/sanık/tanık ya da mağdurun hiçbir ücret ödemediği çevirmendir. İşte bu çalışmanın odaklandığı ceza yargılaması mahkeme çevirmeni, soruşturma ve kovuşturma evrelerinde ücretsiz olarak atanan çevirmendir.

Bunun dışında, Türkçe anlamasına rağmen ifadesini farklı bir dilde vermek isteyen şüpheli/sanığın masraflarını kendisinin karşıladığı çevirmenler de vardır. Bu tercümanlara ilişkin husus CMK’nın 202. maddesinin 4. fıkrasında düzenlenmiştir. İlgili hükme göre,

“Sanık, iddianamenin anlatılması veya Esas hakkındaki mütalaanın verilmesi, üzerine sözlü savunmasını, kendisini daha iyi ifade edebileceğini beyan ettiği başka bir dilde yapabilir. Bu durumda tercüme hizmetleri, beşinci fıkra uyarınca oluşturulan listeden, sanığın seçeceği tercüman tarafından yerine getirilir. Bu tercümanın giderleri Devlet Hazinesince karşılanmaz. Bu imkân, yargılamanın sürüncemede bırakılması amacına yönelik olarak kötüye kullanılamaz.”²⁸

Metinden anlaşıldığı üzere, bu tercümanlar için da atama mahkeme tarafından gerçekleştirilmez ve giderleri, Devlet Hazinesi’nce karşılanmaz. Tezin konusunu, yargılama dilini anlayamayan veya konuşamayan kişilere mahkeme tarafından ücretsiz olarak atanan tercüman oluşturduğu için, kendini daha iyi ifade edebilmek

²⁸ Ceza Muhakemesi Kanunu, (Çevirimiçi), <http://www.ceza-bb.adalet.gov.tr/mevzuat/5271.htm> , 28.04.2018.

adına, giderleri sanık tarafından karşılanarak görevlendirilen tercümanın düzenlendiği 202. maddenin 4. fıkrası çalışmanın kapsamı dışında bırakılmıştır.²⁹

Ücretsiz çevirmen atanmasında, çevirmenin çeviri sürecinde kullanacağı *skopos*, ulusalüstü düzenlemeler, ulusal hukuki düzenlemeler ve kanun gerekçelerinden; çevirmenin uzman kimliğini alanyazındaki akademik çalışmalar ve yine yasal düzenlemelerin uygulamalarından hareketle; altıncı bölümde incelenen, 2008 -2018 yılları arasında İstanbul Çağlayan Adliyesi'nin Bilirkişi ve Tercüman Listeleri'ne kayıtlı, 'Tercüman'ların betimsel analiz ve içerik analiz yöntemleri ile incelenmesi sonucu, nitel verilerin sayısallaştırması yöntemiyle betimlenmesi aracılığıyla ve görünürlük kavramı da yine, alanyazının verileri karşılaştırarak yorumlanma yöntemleriyle incelenecektir. Tüm bu incelemelerde yüzyüze mülakat yöntemiyle uzman görüşüne başvurularak elde edilen veriler de göz önünde bulundurularak değerlendirmeler yapılacaktır.

Aşağıdaki bölümde, çeviribilim alanyazınında incelenen ve çalışmada kullanılan kuramsal çerçeveye değinilecektir.

2.1. Mahkeme Çevirmeni ve Skopos

Skopos, “hedef, amaç, gaye, kasıt, erek, niyet” anlamlarını taşıyan Yunanca bir sözcüktür. Skopos kuramı çeviriye işlevsel bir yaklaşımı savunur.³⁰ Doğal olarak farklı bağlamlara göre skoposun farklılık göstermesi beklenebilir bir durumdur.³¹ Skopos kuramında hedeflenen, erek dil ve kültür dizgesinde işlevi olan bir çeviri/metin oluşturmaktır. Vermeer, hem yazılı hem de sözlü çeviri eylemlerini *translation* kavramı altında toplamaktadır.³²

²⁹ Sanığın seçtiği dilde savunma yapması hususunda bkz. Ali Şahin Kılıç, “Tercümandan Faydalanma Hakkı Çerçevesinde Sanığın Seçtiği Dilde Savunma Yapması Üzerine Bir Değerlendirme”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 65(4), 2016, s. 2101 – 2131.

³⁰ Hans J. Vermeer, **Çeviride Skopos Kuramı**, Çev. Ayşe Handan Konar, Türkiye İş Bankası Yayınları, 2007, s. 3.

³¹ Basil Hatim, Ian Mason, **The Translator as Communicator**, Routledge, 2005, s. 9.

³² Radegundis Stolze, **Çeviri Kuramları: Giriş**, Altıncı Basıdan Çev. Emra Durukan, Değişim Yayınları, Eylül 2013, s. 206, 207.

Vermeer skopos teorisinde yazılı ya da sözlü çeviriye ihtiyaç duyarak bir çevirmen ile iletişime geçen, işveren ve çeviri ilişkisini şöyle açıklamaktadır:

“İşveren bir çeviri “sipariş” eder. ... Ben çevirmeyi kabaca, “kaynak-metin” gereçlerini kullanarak kültürler-ötesi etkileşim için (sözlü ya da yazılı) bir “erek-metin” hazırlamada gerekçeli bir takım (sözel olan ve olmayan) yönergeler (ve ek gereçler) içeren bir işin başlattığı bir işlem olarak anlıyorum. ...İşlevsel yaklaşım şu anlama gelir: her ne zaman – “işveren” (Auftraggeber) dediğimiz –kimse bir çeviri “verir” ya da “sipariş ederse” (in Auftrag geben), bu çeviriyi belli bir hedef doğrultusunda istemektedir. Çevirinin, erek-kültürde hedeflenen amacına ve doğal olarak hedeflenen alıcılara (“gönderilen”) en iyi şekilde hizmet etmesi beklenir.”³³

Bir başka deyişle, işveren tarafından görevlendirilen çevirmenin yapacağı çeviri bir amaca hizmet edecektir, bu amaç; işverenin ihtiyacı üzerinden şekillendirilmektedir ya da Vermeer’in; “(...) the aim of any translational action, and the mode in which it is to be realised, are negotiated with the client who commissions the action”³⁴ sözleriyle ifade edildiği üzere, çevirinin amacı işveren ile çevirmen arasında kararlaştırılabilmektedir.

Gerek skopos kuramı gerekse skopos kuramının temellerini aldığı *eylem odaklı çeviri kuramı* çevirmenin bir uzman olduğunu vurgular. Vermeer’e göre:

“Çevirmen, çift kültürlü bir uzmandır. Belli bir amaç ve erek-kültür “alıcıları” (hedeflenen alıcılar) için bir metin “üretme”yi bilen kişidir. Çevirmen, erek-metin “üreticisi”dir. İşveren ve çevirmen, çevirinin

³³ Hans J. Vermeer, **Çeviride Skopos Kuramı**, s. 3 - 4.

³⁴ Hans J. Vermeer, “Skopos and Commission in Translational Action”, **The Translation Studies Reader**, Translated by Andrew Chesterman, Edited by Lawrence Venuti, Advisory Editor: Mona Baker, Routledge, 2000, s. 221.

“Herhangi bir çeviri eyleminin amacı e gerçekleştirileceği mod; eylemi başlatan müşteri ile görüşülür.” Türkçeye çeviren: Bihter Esin Yücel

tasarım için gerekli hedef ve “strateji” üzerinde anlaşmak zorundadır. Çevirmenin işvereniyle anlaşma içerisinde tasarladığı bir çevirinin (“translatum”) hedefi, metnin “skopos”u olarak adlandırılır. (...)Metni okuyan ya da dinleyene “alıcı” denir. Eğer metin onun için tasarlandıysa, hedeflenen alıcı (ya da “gönderilen”) olarak adlandırılır. (“Gönderilen”, alıcıların bir alt kümesidir.)”³⁵

Grabau ve Gibbons’a göre, mahkeme çevirmenleri yargılama çevirisi, tanıkların çevirisi ve ifade ile sorguları da içeren savunma çevirisi olmak üzere üç temel işlevi yerine getirmektedirler.³⁶ Vermeer’in yaklaşımı ile Grabau ve Gibbons’un tanımları üzerinden, yargılama sürecinde gerçekleştirilen çeviri eylemi incelenerek, çeviri eyleminin tarafları göz önünde bulundurulduğunda; ‘genel bir alıcı kitlesi’nden ziyade, doğrudan belirli bir ‘gönderilen’ ile karşı karşıya kalınmaktadır. Yargılama sürecinde çevirmenin çeviri yaptığı her bir aşamada alıcı, yargılama sujelerinden biri ya da şüpheli/sanık/tanık ya da mağdur olmaktadır. Angermeyer bu hususta, mahkeme çevirmeninin, mahkeme çevirisi sürecinde kendisini; birbirinden tamamen farklı özellikler gösteren ve kendisinden davranış ve dil kullanımı açılarından farklı beklentiler içinde bulunan iki tarafın karşısında; çevirinin yönünden bağımsız şekilde hukuken kelimesi kelimesine çeviri yöntemini kullanarak çeviri yapmakla mükellef bir durumda bulunduğunu ifade etmektedir.³⁷

‘Alıcı’nın yargılama sujelerinden biri olduğu durumda çeviri yapmak çevirmen açısından sınırları daha öngörülebilir bir süreç olduğu öne sürülebilir. Bu varsayım temellerini yine Vermeer’in; *amaçları sözlü ve/ya da sözsüz olarak dile getirme stratejileri, (para-, dia- ve idio-) kültüre-özgüdür*³⁸. ifadesinde bahsettiği toplumsal kültür, belli bir gruba ait kültür ve kişisel kültür kavramlarından almaktadır. Vermeer;

³⁵ Vermeer, **Çeviride Skopos Kuramı**, s. 4 - 5.

³⁶ Charles M. Grabau, Llewellyn Joseph Gibbons, “Protecting the Rights of Linguistic Minorities: Challenges to Court Interpretation”, **30 NEW ENG. L. Rev.**, 227, 1996, s. 230. (Çevirimiçi), https://eulita.eu/wp/wp-content/uploads/files/Grabau_96Article.pdf , 10.10.2018.

³⁷ Philipp Sebastian Angermeyer, “Translation Style and Participant Roles in Court Interpreting”, **Journal of Sociolinguistics**, 13/1, 2009, s. 19.

³⁸ Vermeer, **Çeviride Skopos Kuramı**, s. 75, 76.

toplumsallaşmanın aynı dia ve/veya para toplumsal grubun öğeleri için benzer bir yetiştirme ve eğitim anlamına geldiğini söylemektedir. Bu toplumsallaşmanın belli görüşlerin kabul edilmesine zorlayıcı bir etki yarattığını ve çoğu zaman bu kültür bağımlı ya da kültüre özgü bakış açısının, genel insan etmeninden daha güçlü olduğunu vurgulamaktadır.³⁹ Buna göre *metni kendisine sunulan bir teklif* olarak yorumlayan çevirmen, bu kültürel katmanları da göz önünde bulunduran bir kültür uzmanı olarak görev yapacaktır.⁴⁰ Bir başka deyişle, kaynak sözün para, dia ve idio kültürlerdeki konumu çevirmenin anlama sürecinde kullanacağı bilgileri oluşturacak, bu bilgiler ışığında erek sözün söyleneceği erek kültürün para, dia ve idio kültürleri göz önünde bulundurularak da erek söz yaratılacaktır.

Yargılama sujelerinin dâhil oldukları dia kültür öngörülebilir bir kültürdür. Her bir suje yargının bir parçası olarak, hukukçu ya da emniyet mensubu dia kültürünün doğal birer üyesidir. Dolayısıyla uzman çevirmen için, her yargılamada tüm boyutlarıyla değişiklik gösteren şüpheli/sanık/tanık ya da mağdurdan daha belirgin bir kültürel konuma sahiptir.

Şüpheli/sanık/tanık ya da mağdur için ise, bu üç parametrenin her bir vakıada bütünüyle değişmektedir. Para, dia ve idio kültürler, yaşından cinsiyetine, yargılamadaki konumundan (sanık – mağdur), ırkına, eğitim durumunda algılaya yeteneğine, sosyal statüsünden yargılanma tecrübesine kadar (eski hükümlü) belirgin şekilde değişen şüpheli/sanık/tanık veya mağdur açısından tespiti büyük bir uzmanlık gerektirmektedir. Eruz, çeviri edincine sahip bu uzmanı, yaratıcı, çeviri olgusuna bilişsel yaklaşan, doğru çeviri kararı alan, kültür edincine sahip ve metin oluşturma uzmanı olarak nitelendirmektedir.⁴¹

³⁹ Bu konuda bkz. Vermeer, **Çeviride Skopos Kuramı**, s. 66, 67.

F. Sakine Eruz, **Çeviriden Çeviribilime**, Multilingual, İstanbul, 2003, s. 53, 54.

Mine Yazıcı, **Çeviribilimin Temel Kavram ve Kuralları**, Multilingual, 2005, s. 154. ,

Ayrıca bkz. Faruk Yücel, **Çevirinin Tarihi**, Çeviribilim Yayınları, 2016, s. 230.

⁴⁰ F. Sakine Eruz, **Çeviride ve Çeviri Eğitiminde Koşut Metinler: Studien Zur Deutschen Sprache und Literatur**, T.C. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Çeviri Bölümü Almanca Mütercim-Tercümanlık Anabilim Dalı, Rektörlük Yayın no: 4248, İstanbul, 2000, s. 23 – 26.

Ayrıca Faruk Yücel, **Tarihsel ve Kuramsal Açından Çeviri Edimi**, Dost Kitabevi, Ankara, 2007, s. 130 – 133.

⁴¹ Eruz, **Çeviriden Çeviribilime**, s. 55.

Skopos kuramına göre, çevirmen, işveren ve alıcı arasında gerçekleşen çeviri eyleminin her adımı belli amaçları içermektedir. Bu süreç çeviri öncesinde alınan kararlardan, çeviri sürecinde alınan kararların tümünü kapsamaktadır.⁴² Ceza yargılamasında bu kararlar; yine hukuki düzenlemeler, varsa şartnameler veya eğer varsa zorunlu eğitimler ile çevirmene sürece ilişkin beklentilerin aktarıldığı kaynaklardan oluşabilecektir. Bu husus çalışmanın dördüncü bölümünde incelenmektedir.

Vermeer, çeviri kuramını dilin üç özelliğine bağlayarak şu şekilde açıklamaktadır;

“Kullanılmış olan bir göstergenin üç özelliği vardır: bunlar bir biçim, bir kast edilen anlam (işlev), bir de durum içinde ortaya çıkışı. Kast edilen anlam, göstergenin anlamının ve o özel durum içindeki kullanımın biraraya gelmesiyle oluşur. (...) Böylece dilin üç özelliği çizilmiş oldu: Bütünsellik, gösterge özelliği ve duruma bağlılık. Çeviri kuramını bu temellere dayandırabiliriz.”⁴³

Vermeer’in ölçütleri uyarınca her bir çeviri, bir diğerinden farklı temellere dayanacaktır, çünkü bütünsellik, gösterge özelliği ve duruma bağlılık her durumda farklı şekilde gerçekleşecektir. Bu nedenle Vermeer’e göre çevirmen anlamlandırma noktasında algılarını sonuna kadar kullanmalıdır.

Vermeer, kültürlerarası ve diller arası bir aktarım olarak tanımladığı çevirinin hedeflerini; dil dışı etkinin kaynak ve erek metinde aynı olması, dil dışı etkiye değerce eşit etkinin amaçlanması, erek metinde kaynak metinde kastedilen anlamın eşitinin amaçlanması, erek metinde kaynak metinde kastedilen anlamın aynısının amaçlanması

⁴² Mine Yazıcı, **Çeviribilimin Temel Kavram ve Kuralları**, s. 147, 148.

⁴³ Hans Vermeer, “Çevirmek ve Anlamak: Biçimle İşlev Arasındaki Bağımlılıklar ve Anlamanın Kültürel Önkoşulları”, **Metis Çeviri Araştırmaları Dergisi**, Almanca’dan Derleyerek Çeviren: Turgay Kurultay, Yaz 1991, sayı:16 s. 42.

ve tarihsel metinler için uygun bir yöntem olarak nitelendirdiği, kaynak kültür ile erek kültürün arasındaki mesafenin dikkate alındığı çözüm olarak tanımlamaktadır.⁴⁴

Skopos kuramında Reiss Vermeer eşdeğerlik kavramından bahsederken ölçütü çeviri metnin işlevselliği olarak belirlemektedir ve bu amaca uygun yapılan ve işlevini gerçekleştiren çeviri ‘eşdeğer’ olarak nitelendirilmektedir. Skopos kuramının, eylem kuramının etkisiyle yaşadığı değişim, ‘eşdeğerlik’ kavramının daha erek odaklı olan ‘yeterlilik’ ya da kimi yazarların tercih ettiği şekliyle ‘uygunluk’ kavramına bırakmıştır.⁴⁵

Vermeer, çeviri sürecinde, ‘kaynak dilde alımlanan bir anlamın erek dilde yeniden kodlandığını’ ifade eder ve bu sürecin somut nesnelerin yer değiştirmesinden daha farklı olarak yorumlanması gerektiğini vurgularken, bu savını aşağıda yer alan para aktarımı örneği üzerinden açıklamaktadır:

“Bankalardaki para aktarımında olduğu gibi, yatırılan banknotlar değil onların değerleri aktarılır. Alıcı bu değeri, ‘eşit’ (aynı değil) banknotlar olarak ya da - özellikle başka bir para birimi bölgesine aktarılacaksa - ‘eşdeğer’ para olarak alır.”⁴⁶

Nord ise Vermeer’in yaklaşımına yeni bir açılım getirerek, ‘işlev artı sadakat’ ya da ‘işlev artı bağlılık’ olarak adlandırılan ‘function plus loyalty’ kavramını geliştirmiştir. Bu yaklaşımda *sadakat* kavramı çevirmeni hem kaynak hem de erek tarafa iki taraflı olarak mecbur hale getirmektedir. Buradaki sadakat kavramını metinlerarası değil kişilerarası bir sosyal ilişkiye yönelik kullandığını ifade eden Nord, sadakatin;

⁴⁴Vermeer, a.y., s. 48, 49.

⁴⁵ F. Sakine Erüz, **Çeviride ve Çeviri Eğitiminde Koşut Metinler: Studien Zur Deutschen Sprache und Literatur**, s. 23 – 26.

Ayrıca bkz. Yücel, **Tarihsel ve Kuramsal Açından Çeviri Edimi**, s. 148.

Radegundis Stolze, **Çeviri Kuramları: Giriş**, s. 209 – 211.

⁴⁶ Vermeer, a.y., s. 41.

‘çevirmenin çevirinin taraflarına karşı olan sorumluluğu olduğunu ifade eder.’⁴⁷ Buna göre çevirmen, hem kaynak kültüre hem de erek kültüre eşit uzaklıkta durmalıdır.⁴⁸ Bu yaklaşımla, çevirmenin ceza yargılamasında kolluk birimlerine, savcıya, müdafii ve hâkime olan uzaklığını, çevirisini yapmak üzere görevlendirildiği şüpheli/sanık/tanık veya mağdura olan uzaklığı ile eşit konumlandıracaktır.

Skopos kuramında ceza yargılamasını doğrudan ilgilendirecek bir başka kavram da, yine Vermeer’in ‘iş’ olarak adlandırdığı ve kimi zaman işverenden kimi zaman üçüncü bir taraftan kaynaklanabilen ve çeviri gerçekleştirilirken; çevirmenin dikkate aldığı talimatlar, yönergeler ya da şartlardır.⁴⁹ Mahkeme çevirmeninin tabi olduğu bu yönergeler, hukuki metinler çerçevesinde düzenlendikleri için çalışmanın dördüncü bölümünde ayrıca incelenmektedir.

Vermeer Skopos kuramını düzenlerken, Reiss’in metin türleri ve işlevleri üzerine yaptığı çalışmaları da kendisine dayanak olarak kullanmıştır. Reiss’in, daha sonra eklediği ‘görsel ve işitsel araçlı’ metin türünün dışında sınıflandırmasında belirlediği başlıca üç metin türü vardır. Bunlar; bilgilendirici metinler, anlatımcı metimler ve işlemci türlerdir.⁵⁰ Bu ayırım yazılı metinlere ilişkin bir ayırım olsa da, sözlü ifadelerin de belli amaçları olacağından kıyasen incelenebilir. Sözlü çeviri yapan mahkeme çevirmenleri, her duruşma sonrası duruşma tutanağının içeriğini *sight interpretation* yöntemiyle aktarmaktadır.⁵¹ Bu nedenle Reiss’in metin işlevlerine dair yaptığı ayırımında bahsettiği tüm işlevlerin mahkeme çevirisi sürecinde gerçekleştiği söylenebilir.

Skopos kuramından sonra çevirmenin konumunun salt bir aracılıktan, süreci uzmanlığı doğrultusunda yöneten bir aktörlüğe evrildiğini söylemek yanlış olmayacaktır, ancak

⁴⁷ Christiane Nord, **Translating as a Purposeful Activity: Functional Approaches Explained**, Routledge, 2014, 8. Bölüm., Skopos kuramı ve Nord’un Bağ(ım)lılık ilkesi karşılaştırması için bkz. Yazıcı, **Çeviribilimin Temel Kavram ve Kuralları**, s. 154.

⁴⁸ Tahir Gürçağlar, **Çevirinin ABC’si**, s. 121 - 127

⁴⁹ Özlem Berk, **Kuramlar Işığında Açıklamalı Çeviribilim Terimcesi**, Multilingual, 2005, s. 129. Ayrıca bkz. Mine Yazıcı, **Çeviribilimde Araştırma**, Multilingual, 2011, s. 119, 120.

⁵⁰ Katharina Reiss, **Translation Criticism – The Potential and Limitations: Categories and Criteria for Translation Quality Assessment**, Çev. Erroll F. Rhodes, St. Jerome Publishing, 2000, s. 26 – 47. Ayrıca bkz. Tahir Gürçağlar, **a.g.e.**, s. 121 - 127.

Akşit Göktürk, **Çeviri: Dillerin Dili**, Yapı Kredi Yayınları, 2010, s. 27.

⁵¹ Charles M. Grabau, Llewellyn Joseph Gibbons, **a.g.e.**, s. 231.

bu uzmanlık kullanımı çevirmene de sorumluluk yüklemektedir. Mahkeme çevirmenine yüklenen sorumluluk ve karşılaşılabilecek olası yaptırımlar, dayanaklarını yasal düzenlemelerden alacakları için dördüncü bölümde incelenecektir.

Çeviri yapma, çevirmenin bir ‘skopos’ doğrultusunda uzman sıfatıyla çalışabilecek düzeyde olmasını gerektirir.⁵² Metni, eylemin bir ürünü olarak nitelendiren Vermeer’in yaklaşımını⁵³ bir adım daha ileri götüren Ammann’ın bir söylemidir. Ammann;

“Metinler sadece yazılı halde olmak zorunda değildir. Örneğin kızım öfkeli olduğunda, onun bakışları da yeterli bir metin oluşturuyor.”⁵⁴

sözleriyle, özellikle diyalog çevirisi yapmakta olan ve detayları çalışmanın beşinci bölümünde incelenecek olan mahkeme çevirmeninin karşılaştığı metnin yalnızca sözel bir dayanağı olmayabileceği fikrini akıllara getirmektedir.

Vermeer, skopos kuramını genel geçer bir kuram olarak geliştirdiğini, çalışmalarında aynı yaklaşımın benzer şekilde sözlü çeviri ve sözlü çevirmen için de kıyasen uygulanabildiği şeklinde ifade etmektedir.⁵⁵ Ayrıca Reiss/Vermeer andaş çeviride ne kadar az kelimesi kelimesine çeviri kullanılırsa, çevirinin o kadar başarılı olacağını belirtmişlerdir.⁵⁶

⁵² Hans J. Vermeer, “Çevirinin Doğası – Bir Özet”, Çev. Ş. Bahadır, D. Dizdar, **Çeviri Seçkisi 2: Çeviri(bilim) nedir? Başkasının Bakışı**, Haz. Mehmet Rifat, Dünya Yayıncılık, 2004, s. 266

⁵³ Hans J. Vermeer, “Çevirinin Doğası – Bir Özet”, s. 266

⁵⁴ Margret Ammann, **Akademik Çeviri Eğitime Giriş**, Multilingual, 2008, s. 19.

⁵⁵ Karşı görüş için bkz. Ingrid Kurz, **Simultandolmetschen als Gegenstand der Interdisziplinären Forschung**, Wien, Wuv Universitätsverlag, 1996, s. 41 vd. Kurz sözlü çeviriye yapılacak olası bir kıyasen uygulamanın tamamen değil, kısmen yapılabilir olduğu yönünde fikir belirtmektedir.

⁵⁶ Muharrem Tosun, Sevinç Kabukçık, “Genel Çeviri Kuramlarının Sözlü Çeviriye Etkisi ve Sözlü Çeviriyi Yazılı Çeviriden Ayıran Özellikler”, **Yalova Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı: 5, 2012-2013, s. 177.

Kadrić mahkeme çevirmeninin amacını çalışmasının bulguları ışığında şöyle tanımlamaktadır.

“Das Ziel gerichtlicher Dolmetschungen besteht darin, dass alle Verfahrensbeteiligten miteinander erfolgreich kommunizieren können, unabhängig von der jeweiligen Position und Funktion. Wesentlich ist, dass durch die Dolmetschung umfassendes Verstehen und Verstandenwerden gewährleistet ist.”⁵⁷

Hukuk çevirisi üzerine çalışan Šarčević ise, hukuk çevirisi yapan çevirmenin yapabileceği çevirinin anlayışı ile sınırlı olacağını Skopos kuramına dayandırarak şöyle açıklamaktadır; *Vermeer regards the reception of the source text by the translator as an act of interpretation which is a creative act involving the translator's own hermeneutical situation.*⁵⁸

Bu ifadeden de anlaşılacağı üzere, Vermeer, bir kaynak metnin çevirmen tarafından alımlanmasını, çevirmenin kendi yorumbilimsel durumunu da içeren yaratıcı bir yorumlama işlemi olarak tanımlamaktadır. Bu yaklaşıma göre, mahkeme çevirmeninin hukuk kültürlerine ilişkin uzmanlığı, alımlamasının sonucunun isabetini arttıracaktır. Aşağıdaki başlıkta ‘uzman’ kavramı incelenecektir.

⁵⁷ Mira Kadrić, **Dolmetschen Bei Gericht: Erwartungen, Anforderungen, Kompetenzen**, Facultas Verlag, 3.überarbeitete Auflage, 2009, s. 26.

“Mahkeme çevirisinin amacı, davadaki bütün tarafların, kendi konum ve işlevlerine bakılmaksızın birbirleriyle başarılı bir şekilde iletişim kurabilmeleridir. Kapsamlı bir anlayış ve anlayışın yorumlama yoluyla garanti edilmesi esastır.” Türkçeye çeviren: Bihter Esin Yücel

⁵⁸ Susan Šarčević, **New Approach to Legal Translation**, The Hague: Kluwer Law International, 1997, s. 89, 90. “Vermeer, kaynak metnin çevirmen tarafından alımlanmasını; çevirmenin kendi hermenötik durumunu da içeren yaratıcı bir yorumlama eylemi olarak kabul eder.” Türkçe’ye çeviren: Bihter Esin Yücel

2.2. Kùltùrlerarası İletişim Uzmanı / Mahkeme Çevirmeni ve Eylem Odaklı Çeviri Kuramı

Eylem kuramı her eylemin bir amacı olduğu savından ortaya çıkmıştır ve bu kuram Holz-Mänttärî tarafından 1981’de Çeviriye İlişkin Eylem Kuramı olarak çeviriye uyarlanarak öne sür÷lmüştür.⁵⁹

Eruz, Holz-Mänttärî’nin uzman çevirmenini, çeviri sürecinde istifade edebileceği tüm kaynakları ekonomik bir biçimde kullanan ve erek metni oluşum sürecinde yönlendiren bir ‘orquestra yöneticisine’ benzetirken; çevirmeni ‘bir amaç doğrultusunda gerçekleştirilen’ çeviriyi, yaparken; ne yaptığını bilen ve işlevsel çeviri kararları alan bir ‘iletişim uzmanı’⁶⁰ olarak nitelemektedir.” Holz-Mänttärî, çeviri eyleminin kùltür engellerini aşıp işlevsel bir şekilde kendini gerçekleştirebilmesi için toplumsal işbölümünü içeren düzenlemelerin yapılması gerektiğini savunmaktadır.⁶¹ Yani eylem odaklı çeviri kuramında; çevirinin amacını *işbölümüne dayalı toplum* belirlemektedir.

İşbölümüne dayalı toplum ve bu toplumda her bir öğenin kendi görevini bilerek hareket etmesi kavramları çevirmen özelinde incelendiğinde; çevirmenin çeviri eylemini gerçekleştirmek için gerekli koordinasyonu sağlaması⁶² ve ‘uzman’ kimliğinin doğal bir sonucu olarak, birçok sorumluluk taşınması gerekliliği mahkemelerdeki çeviri sürecinde belirgindir. Mahkeme çevirmeninin eylem amacı, işbölümüne dayalı toplum tarafından, kùltürel değerkler doğrultusunda belirlendiği için, çevirilerin gerçekleştirildiği toplumların tarihi ve kùltürel süreçlerinin izlerini taşıyan hukuk sistemlerinin, mahkeme çevirisi eylemine yükleyeceği amaç farklı olabilecektir.

Vermeer’e göre, kùltürlerarası bir eylem gerçekleştiren çevirmenin, *çevirinin işverenine danışman olarak hizmet edecek ‘asıl çift-kùltürlü uzman’*⁶³olarak

⁵⁹ Yazıcı, *Çeviribilimin Temel Kavram ve Kuralları*, s. 144.

⁶⁰ Eruz, *Çeviriden Çeviribilime*, s. 53.

⁶¹ Tahir Gürçağlar, *Çevirinin ABC’si*, s. 120, 121.

⁶² Eruz, *Çeviride ve Çeviri Eğitiminde Koşut Metinler: Studien Zur Deutschen Sprache und Literatur*, 28 – 29.

⁶³ Vermeer, *Çeviride Skopos Kuramı*, s. 62.

nitelendirilmesi mümkündür. Bu bağlamda Vermeer, çevirmenin kaynak ve erek kültürleri tanıyan çift kültürlü bir uzman olduğunu ifade etmektedir.⁶⁴ Holz-Mänttari'ye göre bu çift kültürlü uzman, sözlü çeviri yapıyorsa, gözlemleyici halk tarafından yönlendirilmektedir.⁶⁵

Bu hususta König de; çevirmenin kültürlere bağlı iletişimsel davranışları doğru yorumlayarak, kültür farklılıklarından kaynaklanan iletişim sorunlarını önleyebileceğini ifade etmektedir. König'e göre; *“kültürlerarası bir iletişim durumunda tercüman hem iki dillilik ve hem iki kültürlülük yeteneklerine sahip olan bir aracının rolüne girer.”*⁶⁶ Ancak kültür aracısı olarak nitelendirdiği çevirmenin iki kültüre göre tarafsız bir tutum benimsemesinin, herhangi bir kültürü diğerine yeğ tutmamasının ve üçüncü bir kültüre göre de hareket etmemesinin gerektiğini vurgular ve bu gibi bir durumda *“kültür aracısı olan bir tercüman bütün iletişim katılımcıları tarafından kabul edilebilen evrensel davranış ilkelerine göre hareket etmelidir.”*⁶⁷ diyerek, olası bir kültür karmaşasının önüne geçmektedir.

Berk-Seligson mahkeme çevirilerinde görev alacak çevirmenin sahip olması beklenen iki dillilik kavramını; *dengeli iki dillilik* kavramıyla açıklamakta ve ideal olanın çevirmenin, her iki dilde de eşit yetkinliğe sahip olduğu bir iki dillilik hali olduğunu ancak bu beklentiye karşılayan çevirmenin nadiren rastlanabilecek, hatta büyük ihtimalle hiç var olmayacak bir kişi olduğunu ifade etmektedir.⁶⁸

Yücel'e göre; *“skopos ve ‘çeviri edimi’ kuramlarında çeviriyi en son biçimlendiren, çeviri ediminin nasıl olması gerektiğine karar veren etmenin çevirmen olduğu açıktır”*⁶⁹, çünkü bu kuramlar uyarınca çevirmen *“alınan çeviri kararlarının nasıl uygulanacağını bir uzman olarak kendisi bilmektedir.”*⁷⁰ Bu bağlamda yaklaşıldığında

⁶⁴ Stolze, **Çeviri Kuramları: Giriş**, s. 216.

⁶⁵ Vermeer, **Çeviride Skopos Kuramı**, s. 62.

⁶⁶ Wolf König, “Kültürlerarası İletişimde Mütercim Rolü”, **Hacettepe Üniversitesi: Çeviribilim ve Uygulamaları Dergisi**, Sayı:1, 1991, s. 77.

⁶⁷ König, **a.g.e.**, s. 79.

⁶⁸ Susan Berk-Seligson, “The Importance of Linguistics in Court Interpreting”, **2 Berkeley La Raza Journal**, 14, 2015, s. 16, (Çevirimiçi), <https://scholarship.law.berkeley.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1152&context=blrlj>, 10.10.2018.

⁶⁹ Yücel, **Çevirinin Tarihi**, s. 226.

⁷⁰ Yücel, **a.g.e.**, s. 226.

yazılı çeviri eylemi ve sözlü çeviri eyleminde alınacak çeviri kararları ve bu kararların temellendikleri parametreler farklılık gösterebilecektir.

Nida, çeviri sürecinde alınacak çeviri kararlarının uzman çevirmen tarafından doğru şekilde tayin edilebilmesi için, kaynak dil metninin çözümlenmesinin önemini vurgulamaktadır. Bu bağlamda Nida, sözlü çeviri eylemlerinde tüm sessel etkenlerin göz önünde bulundurulması gerektiğini ve bu sessel özelliklere *sesletme, bağlantılar, bitiriş vuruguları; çoğu zaman el kol hareketleri, ses tonları ve duraksamalar gibi önemli tamamlayıcılar*⁷¹ olarak adlandırdığı unsurların da dahil edilmesi gerektiğini ifade etmektedir.

Nida'nın bu yaklaşımını mahkeme çevirmenliği alanında inceleyen González de yine sözlü çeviri sürecinde çeviri metni oluşturan tek unsurun sözel veriler olmadığını işaret eden bir uzmandır. İletişimin sözel olmayan unsurlarına ilişkin, mahkeme çevirisi üzerine çalışan González; iletişimin sözel olmayan unsurlarından olan, sesin yüksekliği ve tonu, konuşurken verilen molalar, duraksamalar, konuşma hızı, duygular, eşdeğerlik, el hareketleri gibi hususlar da uzman çevirmenin aktarması gereken niteliklerdir. Zira tüm bunlar bir bütün olarak anlamı oluşturmaktadır.⁷² Bock, Mazwi, Metula ve Mpolweni Zantsi ise Uluslararası Ruanda Ceza Mahkemesi yargılamalarında gerçekleşen çeviri sürecine ilişkin gerçekleştirdikleri çalışmada; mahkeme çevirmenlerinin dava konusu olayda yaşanan acının aktarımında sözlerin yetmediği gerekçesiyle ve ifadelere düzgün bir çeviri sağlayabilmek adına, tanıklarca söylenen sözlerin yanı sıra bağlama ilişkin bilgileri de göz önünde bulundurarak çeviri yaptıklarını ifade etmektedir.⁷³ Mahkeme çevirilerinde sözel unsurların dışında unsurların da göz önünde bulundurulmasının önemini vurgulayan bir diğer araştırmacı da Camayd-Freixas'tır. Mahkeme çevirilerinde, çevirmenin *empati kurabilme yeteneğinin* önemini vurgulayan Camayd-Freixas; iki dilli ve iki kültürlü bu çevirmenlerin, süreçte yalnızca ne söylendiğine değil, bunun nasıl söylendiğine de

⁷¹ Eugene A. Nida, "Çeviri Süreçleri ", Çev. Y. Salman, **Çeviri Seçkisi 2: Çeviri(bilim) nedir? Başkasının Bakışı**, Haz. Mehmet Rifat, Dünya Yayıncılık, 2004, s. 102.

⁷² Roseann Dueñas González, Victoria F. Vásquez, Holly Mikkelsen, **Fundamentals of Court Interpretation: Theory, Policy and Practice**, Carolina Academic Press, 1991, s. 480 – 485.

⁷³ Z. Bock v.d., "An Analysis of what has been 'lost' in the interpretation and transcription process of selected TRC testimonies", **Stellenbosch Papers in Linguistics PLUS**, Vol: 33, 2006, s. 22.

taraflarla empati kurarak dikkat etmesi gerektiğini ancak empati kurarken tarafsız tutumunu da bozmaması gerektiğini ifade etmektedir.⁷⁴ Benzer şekilde Grabau ve Gibbons da mahkeme çevirmenlerinin; aktarılması gereken gerçek mesajın; ne söylendiğinden çok nasıl söylendiğinde bulunabileceğini, bu yüzden de aktarılmak istenen mesajın stiline de içeriği kadar önemli olduğunu hatırlamaları gerektiğini ifade etmekte ve mahkeme çevirmenlerinin; konuşan kişinin duygularını ya da dramatik jestlerini tekrarlamak veya kendi mimiklerine yansıtmaaksızın konuşanın duygusal vurgulamalarını aktarmasının önemini vurgulamaktadır.⁷⁵ Angermeyer ise, çevirmenin gerçekleştireceği bu aktarıma ek olarak; çevirinin birinci tekil şahıs üzerinden gerçekleştirmesinin; çevirmeni bir anlamda konuşan kişinin canlandırmasını yapan kişi olarak konumlandıracağını ifade ederken; çevirinin üçüncü tekil şahıs üzerinden yapılmasının ise; hukuki açıdan diyalogun bir tarafı olmayan çevirmeni, ortaya çıkacak ‘ben’ ve ‘o’ kavramları üzerinden, kimi zaman mesafe koyan bir çevirmen, kimi zaman ise bir avukat görünümüne sokarak sürece dahil edebileceğini belirtmektedir.⁷⁶

González, ayrıca çevirmenin söyleneni sadık biçimde çevirmesinde karşılaşılabileceği sorunları çözümlemesi için yöntemler önerir. Şüpheli sanık net bir dil kullanmadıysa González’e göre çevirmen bu belirsizliği gidermek üzere, mahkemeyi bilgilendirerek gerek mahkemenin ifadesinin, gerekse şüpheli/sanık/tanık ya da mağdurun ifadesinin netleştirilmesi için soru sorabilir,⁷⁷ muğlak bir ifadenin çevirilmesi gerekiyorsa, muğlak bir şekilde çevirebilir, sözlerin tekrarlanmasını talep edebilir. Çevirmenin bir açıklama yapması konusunda oldukça çekimser bir tutum sergileyen González, çevirmenlerin yalnızca dile dair bir husus söz konusu olduğunda bir bilirkişi gibi

⁷⁴ Erik Camayd-Freixas, “Court Interpreter Ethics and the Role of Professional Organizations”, **Interpreting in a Changing Landscape, Proceedings of the 6th International Critical Link Conference**, Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins, 2011, s. 12. (Çevirimiçi), https://dll.fiu.edu/people/faculty/erik-camayd-freixas/court_interpreter_ethics.pdf , 10.10.2018.

⁷⁵ Grabau, Gibbons, **a.g.e.** s. 230.

⁷⁶ Angermeyer, **a.g.e.**, s. 5.

Ayrıca bkz. Philipp S. Angermeyer, “Who is ‘I’? Pronoun Choice and Bilingual Identity in Court Interpreting”, **University of Pennsylvania Working Paper in Linguistics**, Vol: 11, 2005, s. 31 – 44.

⁷⁷ González, Vásquez, Mikkelsen, **a.g.e.** , s. 480 – 485.

Çevirmenin soru sorması hususunda ayrıca bkz. Joshua Karton, “Lost in Translation: International Criminal Tribunals and the Legal Implications of Interpreted Testimony”, **Vanderbilt Journal of Transnational Law**, Vol:41, January 2008, No:1, s. 23.

davranarak açıklamalarda bulunmasının uygun olduğunu işaret etmektedir. Örnek olarak da; İngilizcede sözlük karşılığı ‘ayak’ olan ‘pie’ sözcüğünün kırsal bölgelerde yaşayan Latin Amerikalılar tarafından ‘bacak’ anlamında kullanıldığı gibi spesifik bir bilginin kendiliğinden verilebileceğini kullanmaktadır.⁷⁸

Driesen ve Petersen, çevirmenin üç şart altında geri soru sormasının mümkün olduğunu ifade etmektedir. Bunlardan ilki, akustik şartların kötü olmasından ötürü çevirmenin söyleneni anlayamaması durumudur. İkincisi, ‘tanık erkek kardeşim ama benim yakın akrabam değil’ gibi apaçık mantıksız bir söylemin varlığı durumudur. Üçüncüsü ise çevirmenin bir bilgi boşluğundan kaynaklanan durumlarda, örneğin çevirmenin bir uzmanın konuşmasında geçen çok teknik bir hususu anlamaması durumudur.

Driesen ve Petersen bu üç durumda çevirmenin, iletişimin tüm taraflarını bilgilendirecek saydam bir biçimde, ‘çevirmenin sorusu var’ ifadesiyle birlikte soru sormasının mümkün olduğunu ifade ederken, soruların kısa ve net olması hususunun önemini de vurgulamıştır.⁷⁹

Amerikan sisteminde mahkeme çevirmenini inceleyen González, yargılamada çevirmenin bulunmasının temelde iki nedeni olduğunu şu sözlerle ifade etmektedir;

“(...) to enable the defendant to understand the proceedings, and to enable the court to understand all non-English speakers who address the court. Therefore, the interpreter's "clients" are all of the protagonists in the court proceeding: the defendant and defense counsel, the prosecution, the judge, the clerk and other court personnel, and all witnesses who testify. No matter for whom interpreters are interpreting at a given moment, they are officers of the court, neutral participants in the process. They are not part of the defense "team" if they are interpreting for the defendant, or part of

⁷⁸ González, Vásquez, Mikkelsen, **a.g.e.**, s. 480 – 485.

⁷⁹ Christiane Driesen, Haimo-Andreas Petersen, **Gerichts-dolmetschen: Grundwissen und –fertigkeiten**, Narr Verlag, 2011, s. 18.

*the prosecution "team" if they are interpreting for prosecution witnesses.*⁸⁰

González, çevirmenin çevirisini yaptığı tarafa göre farklı takım aidiyetleri yaşamaması gerektiğini ve yansız tutumunu her şartta sürdürmesi gerektiğini ifade etmektedir. Bunun yanı sıra González, çevirmenin rolünün ne olduğunun, neler yapıp neler yapamayacağının yargılamanın tüm taraflarına bildirilmesinin gerektiğini belirtmektedir. Çevirmenin tarafsızlığının da yine herkesin bilincinde olması gerektiğini vurguladığı bir diğer husustur.⁸¹

González' in yaklaşımına karşı görüş olarak Schicho; mahkeme çevirmenleri ve iltica makamlarının çevirmenlerine ilişkin olarak yaptığı araştırma sonucunda, mahkeme çevirmenlerinin yalnızca söyleneni aktaran yansız birer aracı olarak değil, iletişimde bir rolü ve kimliği olan ve iletişim sürecine etki eden kişiler⁸² olduğunu ifade etmiştir.

Bu noktada Gile, çevirisi yapılan kimi müşterilerin, çevirmenle aynı etnik ya da dini gruba dâhil olmaları nedeniyle çevirmenin yaptığı diyalog çevirisinde her iki tarafa da eşit uzaklıkta davranmasını anlayamayacaklarını ve yalnızca kendilerine yönelik bir sadakat beklediklerinden bahseder. Kimi zaman da çevirmenlerin dâhil oldukları sosyal gruplar, ahlaki, politik ya da dini inançlar nedeniyle çevirmenlerin zorlanmasının mümkün olabileceğine dikkat çeker. Profesyonel çeviri eyleminde yalnızca göndericiye sadık yaklaşımın geçerli olmadığını çeşitli nedenlerden ötürü

⁸⁰ González, Vásquez, Mikkelsen, **a.g.e.**, s. 494. "(...)sanığın yargılama sürecini anlamasını ve mahkemenin mahkemeye hitap eden tüm İngilizce konuşamayan konuşmacıları anlamasını sağlamak. Bu nedenle çevirmenin "müvekkilleri", mahkemenin önde gelenleridir: sanık ve müdafii, savcılık makamı, yargıç, katip ve diğer mahkeme personeli ile tanıklık eden tüm tanıklar. Çevirmenler, o anda kimin için çeviri yaparlarsa yapsınlar, birer mahkeme görevlileri; sürecin tarafsız katılımcılarıdır. Sanık için çeviri yaptıklarında savunma 'ekibinin' ya da iddia makamı tanıkları için çeviri yaptıklarında, iddia makamı 'ekibinin' birer parçası değildirler." Türkçeye çeviren: Bihter Esin Yücel

⁸¹ González, Vásquez, Mikkelsen, **a.g.e.**, s. 494, 495

⁸² Walter Schicho v.d., **Dolmetschen bei Gerichten und Asylbehörden in Wien: für Verfahrensbeteiligte aus afrikanischen Herkunftsländern**, Wien, März 2009, s. 34, (Çevirimiçi) <http://www.univie.ac.at/ie/sprachmittlung/DolmAfrikaBericht.pdf>, 13.08.2017.

çevirmenin farklı taraflara bağlı hissedebileceğini ifade eder. Özellikle hükümet veya ordu için çeviri yapan çevirmenlerde sadakatin şart olduğunu vurgular.⁸³

Lachowicz ve Reilly, kültürün iletişimin çoğu zaman farkında olunmayan başlıca unsurlarından biri olduğunu ifade ederken, bir bilgiyi aktaran ya da birini dinleyen kişilerin, yüz ifadeleri, jestler duruşlar gibi unsurları bilinçsiz şekilde alımlayarak analiz ettiklerini ve bu sözsüz vücut dilinin kültürlerden etkilendiğini ve bu nedenle bu gibi sözel olmayan unsurlara ilişkin yorumların hatalı iletişime yol açabileceğini vurgulamaktadır.⁸⁴ Bu durumda mahkeme çevirmeninden beklenen tam anlamıyla bir kültür uzmanı olmasıdır.

Yetkin Karakoç, diplomasi çevirisi üzerine yaptığı çalışmada işlevselci yaklaşımı uygulayarak, çevirmenler ve diplomatlar arasında işbirliğine değinmiştir. Yetkin Karakoç, belli bir kuruma bağlı olarak çalışan çevirmenin, çevirisini yaptığı diplomati tanınmasından ötürü, aralarında doğan işbirliğinin zaman içinde içselleştiğini ve otomatikleştiğini işaret ederken, diplomatın beklentilerinin çevirmen tarafından artık bilindiğini vurgular. Örnek olarak da dil sürçmelerini, çevirmenin doğrudan uzman kimliği ile düzelterek aktarmasını gösterir.⁸⁵

Kültür uzmanı olması gereken mahkeme çevirmeninin yaşadığı sıkıntılara tarihi açıdan önemi büyük olan Ruanda yargılamalarından verilen örnekler '*kültür uzmanı*' kavramının önemini vurgulamak açısından önemlidir. Ruanda yargılamaları üzerine çalışan Haas, yargılamalarda görev alan çevirmenler'in kültür uzmanlığı hakkında aşağıdaki ifadeyi aktarmaktadır.

"Most of our international stuff, they don't speak Kinyarwanda and they have to use [...] Rwanda's to do interpretation. Their job is beyond interpreting words. It's also interpreting the culture into the statements"

⁸³ Daniel Gile, **Basic Concepts and Models for Interpreter and Translator Training**, Benjamins Translation Library, 1995, s. 30.

⁸⁴ Robert Lachowicz, Anthony Reilly, "Working with Interpreters", **Legal Aid Queensland**, 26 October 2004, s. 3, (Çevirimiçi)
<https://elo.legalaid.qld.gov.au/webdocs/dbtextdocs/internal/irregseries/cle/2004/workingwithinterpreters.pdf> , 15.08.2017.

⁸⁵ Nihal Yetkin Karakoç, **Çeviri ve Diplomasi**, Çeviribilim Yayınları, Ocak 2016, S. 125 - 127.

that are recorded by witnesses. And believe you me most of the sense is lost, or we spent more time trying to get into [...] the mind of the witness to know what he is saying."⁸⁶

Haas'ın araştırmasında ifade ettiği üzere; Ruanda yargılamalarında ayrıca özellikle eğitimsiz halktan ifade almak ya da eğitimsiz halkı sorgulamak gerektiğinde zaman ve ölçü birimlerine ilişkin büyük karışıklıklarla karşılaşmıştır. Zamana ilişkin varsayım ya da saptamaların yapılması yalnızca uzun zaman almamış, aynı zamanda da yargılamanın pek çok noktasında birbirini tutmayan sonuçlara neden olmuştur. Saat kullanmayan Ruanda toplumunda zaman algısının; güneşin konumu ya da günlük yapılan rutin işlemler gibi parametreler ile genellikle tahminler üzerinden şekilleniyor olması, gerek çeviri sürecinde gerekse hâkimlerin elde ettikleri verileri nasıl yorumlayacakları hususlarında sorunlara neden olmuştur.⁸⁷ Uluslararası Ceza Mahkemesi mümkün olan en yetkin çevirmen kadrosunu kurmuş olmasına rağmen, kültürel aktarımlarda karşılaşılan aksaklıklar, yargılama sürecine de sirayet etmiştir.

Ruanda yargılamaları örneğinden hareketle, salt iki dilli ya da iki kültürlünün çevirmen olmaya yetemeyeceği noktasında Eruz'un bahsettiği hususa değinmek isabetli olacaktır. Eruz, bir *denge uzmanı* olarak tanımladığı çevirmeni, ne zaman ne yapacağını bilen ve oluşan bir sorun için çözüm üretebilen bir uzman olarak nitelendirirken, bu yetilerin yalnızca çeviri yapılarak öğrenilmesinin olanaksızlığını ifade etmektedir. Eruz, profesyonel anlamda çeviri yapılabilmesi için yöntemin esas olduğunu işaret eder ve çeviride profesyonelliği; rastlantısal başarıya yer bırakmayan, süreklilik arz eden bir uzmanlık olarak nitelendirmektedir."⁸⁸

⁸⁶ ICTR 11 2009:49'dan aktaran Nicole Haas, **Dolmetschen am Ruanda – Tribunal**, Martin Meidenbauer, München, 2011, s. 90. "Uluslararası çalışanlarımızın çoğu Kinyarwanda'yı konuşmuyorlar ve (...) Ruandalıları çeviri yapmak üzere kullanmaları gerekiyor. Görevleri kelimeleri çevirmenin ötesinde. Aynı zamanda kültürü; tanıkların kaydettiği ifadelerle çevirmeyi de içeriyor. Ve inanın bana, anlamın çoğu kayboluyordu, ya da ne söylediğini anlamak için tanığın zihnine girmeye çalışmak için (...) daha fazla zaman harcadık." Türkçeye çeviren: Bihter Esin Yücel

⁸⁷ Daha fazla bilgi için bkz. Haas, **a.g.e.**, s. 90 - 99.

⁸⁸ Sakine Esen-Eruz, **Akademik Çeviri Eğitimi: Çeviri Amaçlı Metin Çözümlemesi**, Multilingual, 2008, s.45.

Eruz'un yaklaşımından hareketle, çevirmenler için kuram bilgisinin önemli olacağı söylenebilir. Alan bilgisi hususunda Ammann'a göre *profesyonellik istiyorsak kuram olacaktır*.⁸⁹ Ammann profesyonelliğin ön koşulu olarak nitelendirdiği kuramın işlevlerini şöyle açıklamaktadır;

*"Kuramın bir işlevi, olayları ya da olguları sınıflandırmamıza ve anlamamıza yardımcı olacak açıklayıcı bir model sunmasıdır. (...)Açıklayıcı bir modele, yani bir kurama dayanarak belli sonuçları da "önceden tahmin etmek" mümkündür. Bir olgu veya olayın neden ortaya çıktığını açıklayabilir ve davranışlarımıza da buna göre yön veririz. (...)Oysa kimi çevirmenler faaliyetlerinden söz ederken hep deneyimlerini ileri sürerler: "Ben bu işi şimdiye kadar hep böyle yaptım. Benim kurama ihtiyacım yok" diyenler çoktur. Böyle durumlarda kuram düşmanlığı, kişilerin "neyi niçin yaptıklarını " açıklamaları gerektiğinde, özgüven eksikliğini gizlemek üzere başvurdukları bir çare olabilir. Kuram çevirmene bir işin "ne şekilde ve hangi yoldan" yapılacağını bilme imkânı da verir. Uzman ile acemiye birbirinden ayıran bu bilgidir; çünkü uzman bir şeyi nasıl yapacağına bilgilerine dayanarak karar verir. Öte yandan sezgi muhakkak ki hoş bir yetenektir, fakat fazlasıyla şansa dayanır."*⁹⁰

Akbulut, bu konuda Hönig'e dayanarak, uzman çevirmeni kimliğinin tesisinde eğitimin katkısının kaçınılmaz olduğu kabulünden hareketle, çevirmeni iki dil arasında bir taşıyıcıdan ziyade, belli bir iletişim edimini gerçekleştirmek için hangi durumlarda hangi kararlarla ne zaman hangi adımı atacağını öğrenmiş, yeni bir yapı oluşturan, iki dizge, iki yaka arasında bir tür köprü kuran mühendis, olarak nitelendirmektedir.⁹¹

⁸⁹ Margret Ammann, *a.g.e.*, s. 19.

⁹⁰ Margret Ammann, *a.g.e.* , 27, 28.

⁹¹ Ayşe Nihal Akbulut, *Söylenceden Gerçekliğe*, Multilingual, 2004, s. 33, 34.

Uzmanlığın profesyonelliğin ön koşulu olduğu ve uzman çevirmenin kritik önemi haiz olduğu görüşlerin doğal bir sonucu olarak, mahkeme çevirisine çok uluslu ve çok dilli yapısından ötürü en çok ihtiyaç duyan Avrupa Birliği, uzman olarak tanımlanan mahkeme çevirmenlerinin uzmanlıklarının sınırlarını mercek altına almıştır. QUALITAS Projesi kapsamında düzenlenen AB üye ülkelerinde mahkeme çevirisine ilişkin durum raporu; üyelerin 27'siyle doğrudan bilgi alış verişi yapılmak suretiyle edinilen bilgiler ile birliğe o dönem yeni katılan Hırvatistan ile ilgili bilgiler ise, ekibin internet üzerinden edinilerek oluşturulmuştur. Bir başka çalışma ile güncelleneceği tahmin edilen çalışmanın, ceza işlemlerinde sözlü ve yazılı çeviri hakkına ilişkin 2010/64/EU sayılı direktifin yürürlüğe girmesinden sonra, AB içindeki durumu tespit amaçlı yaklaşımı, farklı hukuk sistemlerine ve farklı kültürlere sahip üye ülkeler tarafından mahkeme çevirmeni olgusuna nasıl yaklaşıldığını gözlemlemek adına önemlidir.

AB üye ülkeleri tarafından gerçekleştirilen QUALITAS Projesi kapsamında, mahkeme çevirmeninin hukuk bilgisinin test edilmesi noktasında; çeviriyi yapacağı dillere ilişkin hukuk sistemlerine, her iki dilde de kullanılan hem resmi hem de günlük dile,⁹² sözlü çeviri tekniklerine, davranış kuralları ve iyi uygulama talimatlarına, profesyonel organizasyon ve davranışa ilişkin bilgi ve anlayışa sahip olmalarının önem taşıdığı ifade edilmiştir.⁹³ Bunun yanı sıra, bir davaya önceden hazırlanma fırsatı olmayan mahkeme çevirmenlerinin belli özellikleri üzerlerinde taşımaları QUALITAS Projesinin bulguları ışığında önemli olarak nitelendirilmiş ve bu özellikler aşağıdaki şekilde özetlenmiştir:

⁹² Sözcük bazında bilgi olmaksızın anlama yeterince ulaşılamayacağı konusunda bkz. Roderick Jones, **Conference Interpreting Explained**, Translation Practices Explained Series, St. Jerome Publishing, 2002, s. 11.

⁹³ Ann Corsellis, Yolanda Vanden Bosch, "Testing Knowledge of the Legal Context", **Assessing Legal Interpreter Quality Through Testing and Certification: The Qualitas Project**, Ed. Cynthia Giambruno, 2014, s. 69. (Çevirimiçi), http://www.qualitas-project.eu/sites/qualitas-project.eu/files/the_qualitas_project_web.pdf , (29.05.2018).

*“—a solid foundational understanding of the legal context and legal concepts,
— the information retrieval skills to add to that knowledge base quickly when necessary,
— the ability to abide by their code of conduct in this regard; for example, when and how to recognise and admit to professional limitations appropriately,
— an understanding of the relevant protocols and guidelines to good practice which allow them to implement their codes without risking the integrity or flow of communication; for example, when and how to ask for clarification.”⁹⁴*

Yine bu bağlamda mahkeme çevirmeni olarak görev almak isteyen adayların üzerlerinde bulundurmaları beklenen temel bilgi ve algı da aşağıdaki başlıklarda değinilen nitelikler olarak belirlenmiştir;

*“— international and national legislation concerning legal interpreting and translation
— the overall structure of the legal systems of their working languages and the relationships between the range of legal services within them, e.g., the hierarchies and types of criminal and civil courts and tribunals
— the different legal actors (judges, prosecutors, clerks, lawyers, etc.),
— the organisational structure of police services
— the aims of the probation and prison services, as well as victim support services*

⁹⁴ Corsellis, Vanden Bosch, **a.g.e.** , s. 70.

“-yasal bağlam ve kavramlara ilişkin temelli ve sağlam bir anlayış,
-gerektiğinde bu bilgi tabanına hızla eklenecek bilgi alma becerileri,
-bu bağlamda davranış kurallarına uyma yeteneği; örneğin, profesyonel sınırlamaların ne zaman ve nasıl tanınacağı ve kabul edileceği,
-iletişim kurallarının bütünlüğünü veya akışını riske etmeden; davranış kurallarını uygulamalarına izin veren iyi uygulamalara ilişkin protokol ve kılavuzların anlaşılması; örneğin, ne zaman ve nasıl açıklama isteneceği”. Türkçeye çeviren: Bihter Esin Yücel

- the common procedures undertaken within each legal service; for example, the sequence of speakers in hearings in courts and tribunals,
- criminal investigations and dealing with routine matters such as missing persons in police stations
- the circumstances and character of consultations with lawyers
- the implementation of community service orders and gathering of social, medical and psychiatric reports
- the role and expertise of the participants working within the legal service, how to address them and, where relevant, how to recognize them (uniforms denoting rank) ”⁹⁵

Mahkeme çevirmeninin sahip olması beklenen ve aynı zamanda çevirmenin kayıt öncesinde sahip olup olmadığına ilişkin sorgulamanın yapılması hedeflenen niteliklerin farklılıkları nedeniyle, AB üye ülkelerinde çevirmenlerin sertifikalandırılmaları, eğitimleri ve kayıtlara ilişkin süreçler birbirlerinden farklılık göstermektedir. Kalifiye çevirmen tanımı ise, üye ülkeler arasında farklılık gösteren bir tanım olduğu gibi, ülke bünyesinde bölge, hatta mahkeme bazında da farklılık gösterebilmektedir. Üye ülkelerin bir kısmında Adalet Bakanlığı mahkeme çevirmenlerine ilişkin hususların düzenlenmesinde yetkili merci iken, diğer bir kısmında ise bu görev, Dış İşleri Bakanlıkları, Kültür Bakanlıkları, Savcılık makamı

⁹⁵ Corsellis, Vanden Bosch, **a.g.e.** , s. 71, 72.

“-Yazılı ve sözlü hukuki çevirilere ilişkin uluslararası ve ulusal mevzuat,

-Çalışma dillerinin ait olduğu hukuk sistemlerinin genel yapısı ve sağladıkları hukuki hizmetler arasındaki ilişkiler; örneğin ceza ve hukuk mahkemeleri ile yargı mercileri arasındaki hiyerarşi ve bu mahkeme ve yargı makamlarının türleri,

-Farklı yasal aktörler (hâkimler, savcılar, katipler, avukatlar vb.),

-Polis hizmetlerinin organizasyon yapısı,

-Şüpheli destek hizmetlerinin yanı sıra, şartlı tahliye ve cezaevi hizmetlerinin amaçları,

-Her yasal hizmette kullanılan ortak usuller; örneğin, mahkemelerde ve yargı mercilerinde gerçekleşen duruşmalarda konuşmacı sıralaması,

-Cezai soruşturmalar ve karakollarda kayıp kişiler gibi rutin konularla ilgilenme,

-Avukatlarla görüşmelerin koşulları ve niteliği,

-Toplum hizmeti hükümlerinin uygulanması ve sosyal, medikal ve psikiyatrik raporların toplanması,

-Hukuk işlerinde görevli katılımcıların rolleri ve uzmanlıkları ile bunların nasıl ele alınacağı ve gerektiğinde bunların nasıl tanınacağı (rütbe gösteren üniformalar)” Türkçeye çeviren: Bihter Esin Yücel

ve özel sektör kuruluşlarının tasarrufundadır.⁹⁶ Rapora göre, mahkeme çevirmenliğine ilişkin verilen özel eğitimler istisnai olarak kimi ülkelerde uygulanmaktadır. Bu eğitimler çoğu zaman oldukça pahalı oldukları gibi, nadir dillerde düzenlenmemekte ve bu nedenle nadir dillerde mahkeme çevirisi hizmetinin sağlanması; en gelişmiş hukuki alt yapıya sahip üye ülkelerde dahi, güncel bir sorun teşkil etmektedir. Çeviri hizmetinin kalitesi ve tutarlılığına ilişkin ise güçlü hukuki düzenlemeler ise raporun düzenlendiği 2014 senesinde ülkelerin çoğunda mevcut değildir. Mevcut yasal boşluklar nedeniyle; yargıçların diledikleri kişiyi mahkeme çevirmeni olarak atayabilmelerinin önü açıktır.⁹⁷

QUALITAS Projesi kapsamında çevirmenlerin yeterliliklerinin tespitine ilişkin üye ülkelerce izlenen yöntemler çalışmanın ekinde sunulmaktadır. Ekte görülen tablodan da anlaşılacağı üzere, AB ülkelerinin uzman çevirmen tanımlarının birbirinden farklı olması nedeniyle mahkeme çevirmenlerinden beklenen nitelikler ve bu niteliklerin tespitine yönelik seçim kriterleri oldukça farklıdır.

Yukarıda uzmanlık sınırları genel kuram ve mahkeme çevirmenliği kuramı açısından çizilen mahkeme çevirmeninin uzman sıfatının amaca ulaşmasına yeterli gelmeyebilecektir. Gile'ye göre, çevirmenin *gönderenin* amacını gerçekleştirmekte kullandığı bir araç olduğu ancak amacına ulaşmasını garanti edemeyeceği gerçeğini değiştiremeyecektir. *Gönderenin* ifadesi yetersiz olabileceği gibi, *alıcının* gerekli art alan bilgisine, kavrama yetisine ya da aktarılan mesajı alımlama motivasyonuna sahip olmaması durumları nedeniyle gönderenin amacına ulaşacağı garanti edilemeyecektir.⁹⁸

Gile, genel olarak tüm sözlü iletişimde iletilerin her boyutunun eşit dikkatle dinlenmediğini ifade etmektedir. Dinleyicilerin ilgisine ilişkin Gile; “*they may be*

⁹⁶ Cynthia Giambruno, **EU Member State Profiles: The Current State of Affairs in Europe, Qualitas Project**, s.1, (Çevirimiçi), http://www.qualitas-project.eu/sites/qualitas-project.eu/files/Final%20Country%20Profile%20Report_0.pdf , 22.04.2018.

⁹⁷ Giambruno, **EU Member State Profiles: The Current State of Affairs in Europe, Qualitas Project**, s.1,

⁹⁸ Gile, **a.g.e.**, s. 32.

*interested in particular pieces of information which are found in a fraction of the Text and completely disregard the rest, in which case their perception of quality depends to a large extent on one or several Translation segments that are scrutinized carefully, while the rest of the target-language discourse will go virtually unnoticed”*⁹⁹ sözleriyle alıcı taraf açısından, çevirinin niteliğinin, yalnızca alıcının odaklandığı hususun anlaşılabilirliği üzerinden tanımlanması ihtimali olduğunu vurgulamaktadır.

Mahkeme çevirisi alanında çalışan kuramcı De Jongh da uzman çevirmenin yalnız bir dil uzmanı değil aynı zamanda bir kültürler uzmanı olması gerektiğini kullandığı *bilingual* ve *bicultural* ifadeleriyle vurgulamaktadır.¹⁰⁰

Mahkeme çevirmeninin çeviri yetisinin yalnızca hukuk dili ile sınırlı kalmaması; özellikle sokakta kullanılan günlük dilden, argoya kadar geniş bir alanı kapsaması gerekmektedir. Nürnberg yargılamalarında da en iyi çevirmenleri *kaynak ve erek dilin kullanıldığı ülkelerde birkaç yıl yaşamış olan ve davanın konusuna ilişkin eğitim almış kişiler*¹⁰¹ olarak tanımlanmaktaydı.

Katschinka, Aequalitas Projesi kapsamında mahkeme çevirmenlerinin sahip olması gereken özellikleri; *mahkeme çevirmenlerinin her iki yönde de çeviri yapmaları nedeniyle, her iki çalışma dilinde de, iyi bir dil yetisi, iyi bir eğitim, çalışılan dillerin bağlı oldukları hukuk sistemleri ve kültürlerine ilişkin bilgi, etik kodlara ve iyi çalışma kodlarına ilişkin profesyonel yetiler ve çeviri edinci*¹⁰² olarak özetlemiştir.

Bu dilsel ve kültürel yetinin önemli bir diğer boyutu da vücut dili kullanımında karşımıza çıkmaktadır. De Jongh’un örneğinde de açıkça görülebileceği gibi, kimi

⁹⁹ Gile, **a.g.e.**, s. 37.

“Dinleyiciler, metnin bir kısmında bulunan belirli bilgi parçalarıyla ilgilenebilir ve geri kalanını tamamen göz ardı edebilirler – ki bu durumda kaliteyi algılamaları büyük ölçüde dikkatle incelenen bir veya birkaç çeviri bölümüne bağlı olacak ve geri kalan erek dil söylemi gerçekte hiç fark edilmeyecektir.” Türkçeye çeviren: Bihter Esin Yücel

¹⁰⁰ Elena De Jongh, “Foreign Language Interpreters in the Courtroom: The Case for Linguistic and Cultural Proficiency”, **Modern Language Journal**, Vol: 75, 1991, s. 293.

¹⁰¹ Joshua Karton, **a.g.e.**, s. 33.

¹⁰² Liese Katschinka, “On Language, Legal Skills and Structures that should be utilized in LIT”, **Aequalitas: Equal Access to Justice across Language and Culture in the EU Grotius Project 2001/GRP/015**, Ed. Erik Hertog, 2003, s. 59. (Çevirimiçi), <https://eulita.eu/wp/wp-content/uploads/files/Aequalitas.pdf>, (29.05.2018).

zaman hâkim soru sorduğunda yere bakmak, Amerika'daki çoğunluk kültüründe dürüst olmama olarak algılansa da, Haiti kültürü'nde hâkime saygılı davranmanın bir göstergesi olarak tezahür etmektedir.¹⁰³ Bu vücut dilinin şüpheli/sanığın dilini ve kültürünü bilmeyen yargılama sujeleri tarafından doğru şekilde yorumlanması beklenemez, bu noktada kültür uzmanı çevirmenin açıklamaları, şüpheli/sanığın doğru anlaşılması için büyük önem taşımaktadır.¹⁰⁴

Konuya ceza yargılaması hukuku açısından yaklaşıldığında, duruşmanın doğrudan doğruyalığı ilkesi bu noktada devreye girmektedir. Bu ilkeler, hâkimin olay hakkındaki kanaatini şekillendirme sürecine ilişkindir. Duruşmanın doğrudan doğruyalığı, *hüküm verecek olan mahkeme üyelerinin*, sanık, tanık ve olayın diğer tüm delilleriyle bire bir karşı karşıya gelmelerini, onlarla doğrudan temas etmelerini ve delil ikamesinin başka hâkime bırakılamamasını ifade eder.¹⁰⁵

Centel ve Zafer, tercümandan yararlanma hakkının kullanılmasının, doğrudan doğruyalık ilkesini zedelemeyeceğini öne sürer. Yine, Centel ve Zafer, hâkimin, *tanık konuşurken onu görmesi ile tanığın jest ve mimiklerini izlemesinin, delilin değerlendirilmesinde önemli rol oynayacağından*¹⁰⁶ bahsetmektedir. De Jongh'un ifade ettiği üzere, şüpheli/sanığın dil ve kültürünün bilinmediği çok dilli ve çok kültürlü bir yargılama sürecinde, yargılama sujelerinin doğru yorum yapmaları beklenemeyeceğinden kültür uzmanı çevirmenin önemi artmaktadır.¹⁰⁷

Hâkimin jest ve mimikleri izlemesi, hâkim ve ifadesi alınan kişilerin aynı kültür ailesinden gelmesi durumunda etkin bir sonuç verebilecektir. Aksi takdirde yukarıda bahsedildiği gibi De Jongh'un işaret ettiği üzere hâkim isabetsiz sonuçlara varabilme ihtimali ile karşı karşıya kalabilir. Çevirmenin hiçbir jest ve mimiği aktarmadığı bir durumda Eruz'un sözel olmayan kültürel iletişim unsurlarından bir jسته ilişkin örneğine değinmek gereklidir.

¹⁰³ De Jongh, **a.g.e.**, s. 292.

¹⁰⁴ De Jongh, **a.g.e.**, s. 291.

¹⁰⁵ Centel, Zafer, **a.g.e.**, s. 693.

¹⁰⁶ Centel, Zafer, **a.g.e.** s. 694.

¹⁰⁷ De Jongh, **a.g.e.**, s. 291.

“Örneğin Türk kültüründe dilini iki üst dişinin arasına yerleştirerek "tçık" diye ses çıkarmak, ya da kaşlarını hafif yukarıya kaldırmak "hayır" anlamına geliyor. Aslında "metin bağlam içinde anlamlandırılabilen bir birimdir" tanımından yola çıktığımız zaman, yukarıda belirtilen davranış biçimi de bir metindir. Çevirmen bu mimiği aktarırken ne yapacaktır, almanların yaptığı gibi başını iki yana mı sallayacaktır ya da erek dilde doğrudan "hayır" kavramını mı kullanacaktır? Mimiklerle bu ifade dile getirildiğinde iki ayrı dil dememiz ne denli doğrudur? Bu aslında dili kuşatan kültür değil midir?"

Yukarıdaki örnekte verilen ,‘tçık‘ sesi ve başın arkaya doğru hafifçe kaldırıldığı işaret, pek çok Avrupa ülkesinde, hareketin yukarı aşağı yönünden ötürü onama olarak algılanabilmektedir.¹⁰⁸

De Jongh bu noktada çevirmenin rolünün en kolayından en kompleks çeviri örneğine kadar, konuşmacının niyetini ve aktarmak istediği iletiyi tam anlamıyla aktarmak olarak tanımlamıştır ve bu eylemin, kültürel nüansların, konuşmacının stilini ya da dil dizgesini, sözel olmayan işaretlerini de kapsadığını ifade etmiştir.¹⁰⁹

Ammann, kültürlerarası farklılıklara ilişkin duyarlılığın, kişinin kendisini soyutlayabilmesinden geçtiğini aşağıdaki sözleriyle ifade etmektedir;

“İnsanın başka bir kültürü "başka" olarak algılayabilmesi için, 'soyutlayabilme' yeteneğinin gelişmiş olması gerekir; yani insan kendini üyesi olduğu kültürün değer yargılarından ve kanılarından soyutlayabilmelidir: fakat bu "kişinin kendisini tamamen farklı bir kültürde yaşayan biri yerine koyması" demek değildir, çünkü bir insanın kendini "yüzde yüz bir başkası gibi hissedebilmesi" olanaksızdır; başka bir

¹⁰⁸ Örneğin Belçika’da işaretin tam olarak algılanamamakla beraber, hareketin yönü itibarıyla evet anlamında yorumlandığı sıklıkla gözlemlenmektedir.

¹⁰⁹ De Jongh, a.g.e., s. 288.

kişiy e hep belli bir bakış açısı ile yaklaşırız ve bu bakış açısı da kültürümüzle bağıntılıdır.”¹¹⁰

Amman, kültürel farklılıklarda çevirmenin farklı kültürle ilişkiri kavramları nasıl aktaracağını bilmesi gerektiğine dikkat çekmekte ve sözel öğelerden kaynaklanmayan kültürel farklılıklara ve çevirmenin bu konuda göstermesini beklediğı farklılığa aşağıdaki gibi değinmektedir;

“(…) ”susmak” ve ”konuşmak” çok farklı biçimde değerlendirilebilmektedir. Sevinç, yas, öfke farklı durumlarda farklı kültürler içinde çok değişik biçimlerde ifade edilmektedir. Ben anadilim olan Almancayı kullanarak teşekkür etmek gereğı hissettiğimde de duruma göre farklı davranırım: bir durumda karşımdakinin boynuna sarılır ve ”sağ ol” derim; daha resmi ilişkilerde veya yazılı olarak teşekkür edeceksem, ”bütün kalbimle teşekkür ederim” ya da ”teşekkürlerimi sunmayı borç bilirim” gibi ifadeler kullanırım. Örneğiri Swahili topluluğunun üyelerine hiçbir söz sarf etmeden teşekkür etmek mümkündür: insanın iki elini göğsünde kavuşturup hafifçe eğilmesi yeterlidir. (…) Kùltürlerarası iletişimde — çevirmenin bakış açısından — mesele neyin hangi durumda nasıl (yani hangi araçları kullanarak) söyleneceğini bilmektir. Yukarıdaki örneklerde sözel ya da sözel olmayan farklı davranışlara dikkat çekildi. Sözel olmayan davranışlar örneğiri jestler, mimikler ve kıyafet ile ilgili geleneklerdir.”¹¹¹

Eruz da aynı şekilde, çevirmenin sorumluluğunun kültürel bağlam yorumlamasından bağımsız ifade edilemeyeceğini savunmaktadır. Eruz’a göre, çevirmen söylenenleri kültürel bağlamı içinde yorumlamak ve aktarmak zorundadır, çünkü Eruz’a göre

¹¹⁰ Ammann, a.g.e., s. 47.

¹¹¹ Ammann, a.g.e., s. 76, 77.

çevirmen bir *kültür uzmanıdır* ve bu uzmanlığın bilişsel oranda yaptığı sürece çevirisi işler bir çeviri olacaktır.¹¹²

Bu konuda Gaiba, Nürnberg yargılamasından evet sözcüğünün kullanımına ilişkin kelimesi kelimesine yapılan bir çevirinin, amacının dışında sonuç verebildiğini gösteren bir örnek vermiştir. Nürnberg yargılamalarında Almanca çeviri bölümünün başında bulunan Peter Uiberall'ın; çevirmenlerin Almanca 'ja' sözcüğünü İngilizceye sürekli 'yes' olarak çevirdiklerini tespit etmiş olması gösterilebilir. Oysa ki Alman kültüründe 'ja' sözcüğü kimi zaman boşluk doldurmak için kullanılabilen bir sözcüktür.¹¹³

Her kültürün kendi iletişim stili, farklı retorik kalıpları olduğu bilinen bir durumdur. Bu hususta Goddard'ın, dava tarafları ortak bir dilde buluşsa bile, aynı kültürel stilde buluşamadıkları için, kullandıkları ortak dilin 'tarafların birbirlerini anlamaları için benzersiz imkânlar sunan bir araç' olarak yorumlanması kadar, tarafların birbirlerini yanlış anlamaları için kullandıkları bir araca da dönüşebileceğine¹¹⁴ ilişkin sözleri, farklı kültürlerden gelen tarafların buluştukları ortak dilin, kimi zaman hedeflendiği ya da arzu edildiği kadar da ortak olamayabileceğini göstermektedir. König'de aynı hususa ilişkin şöyle demektedir;

*"Farklı etnik çevrelerden gelen insanlar aynı dili kullansalar bile ister istemez devamlı olarak iletişimsel anlaşmazlıklar karşısındadır, çünkü, bu anlaşmazlıklar dili iyi bilmemekten değil, dile bağlı olmayan farklı iletişimsel davranışlara göre hareket etmekten kaynaklanmaktadır."*¹¹⁵

¹¹² Esen-Eruz, **Akademik Çeviri Eğitimi: Çeviri Amaçlı Metin Çözümlemesi**, s. 41.

¹¹³ Francesca Gaiba, **The Origins of Simultaneous Interpretation: The Nuremberg Trial**, University of Ottawa Press, 1998, s. 105, 106.

¹¹⁴ Christopher Goddard, "Where legal cultures meet: translating confrontation into coexistence", **Investigationes Linguisticae**, Vol: XVII, 2009, s. 173

¹¹⁵ König, **a.g.e.** s. 77.

İngiltere’de yargılama sujelerinin mahkeme çevirmenlerini nasıl algıladıklarına ilişkin araştırmasının neticesinde Fowles, mahkeme çalışanlarının bir çevirmenle çalışmak konusunda eğitim almasının şart olduğunu vurgularken, mahkemenin şüpheli/sanığın çevirmen hakkına sahip olduğunu tanımasının, çevirmen hakkından etkin yararlanabilmek için yeterli olamayacağını işaret etmektedir.¹¹⁶ Bir başka deyişle Fowles, hem yargılama sujeleri hem de çevirmenler farkındalık ve yetkinlik noktasında üzerlerine düşeni yapmadıkça ve birlikte çalışmayı öğrenmedikçe, çokdilli yargılamalarda savunma hakkını kısıtlayan dil temelli sorunların ‘zorunlu tercüman atanması’ ile çözülmesinin beklenmesinin gerçekçi olamayacağını ifade etmektedir.

Mahkeme çevirileri üzerine çalışan Hale, hukukçuların doğru çevirinin kelimesi kelimesine çeviri ile aynı şey olmadığını ve dilsel ekleme ve çıkarmaların doğru çeviriyi gerçekleştirmek için çoğunlukla ihtiyaç duyulan eylemler olduğunu anlamasının zorunlu olduğunu ifade eder. Kusursuz bir çevirinin yapılmasının mümkün olmamasına rağmen, çevirmenlerin kendi sınırları içinde, çeviri yapan dil ve kültürleri elverdiği oranda mümkün olan en üst seviyede doğru çeviriyi yapmayı hedeflemesi gerektiğini vurgular. Bu algıların tam anlamıyla yerleşmediği ve birlikte çalışmanın gereklerinin netleştirilerek taraflara aktarılmadığı bir ortamda, çevirmenlerin olası her aksilikte sorunun kaynağı ve suçlusu olarak algılanmasının kaçınılmaz¹¹⁷ olacağını ifade eder. Bunun sonucunda da, ne sosyal statü ne de maddi kazanç açısından gelecek vaad etmeyen mahkeme çevirmenliğini yapmak için, nitelikli çevirmenler bulunması ihtimali gün be gün azalacaktır.

Goddard, farklı hukuk sistemlerinin devreye girdiği günümüzün hukuksal gerçekliğinden bahsettiği çalışmasında; her ne kadar mahkeme çevirmeninden bahsetmiyor olsa da; ideal bir hukuk çevirmeninin kaynak ve erek dilleri bilen ve aynı zamanda bir karşılaştırmalı hukuk uzmanı olduğunu ifade etmektedir.¹¹⁸ Goddard’a

¹¹⁶ Yvonne Fowler, “The Courtroom Interpreter: Paragon and Intruder?”, **The Critical Link: Interpreters in the Community**, Ed.: Silvana E. Carr vd, Benjamins, Amsterdam and Philadelphia, 1995, s. 200.

¹¹⁷ Sandra Hale, “The Interpreter on Trial: Pragmatics in Court Interpreting”, **The Critical Link: Interpreters in the Community**, Ed.: Silvana E. Carr vd, Benjamins, Amsterdam and Philadelphia, 1995, s. 211.

¹¹⁸ Goddard, **a.g.e.** , s. 169, 170.

göre, hem uluslararası hukuk alanında çalışan hukukçuların hem de hukuk çevirmenlerinin farklı kültürlerle ve farklı hukuk kültürlerine karşı bir *kültürlerarası farkındalığının*¹¹⁹ olması gerekmektedir.

Berk-Seligson'ın Ekvador'daki mahkeme çevirmenliğine ilişkin yaptığı araştırmada, Quechua diline mensup etnik grupların çevirmene erişimi incelenmiştir. Her ne kadar zorunlu çevirmen atanmasına ilişkin doğrudan bir düzenleme bulunmasa da, üstü kapalı şekilde var olan ve yorumlanabilecek düzenlemeler mevcuttur.¹²⁰ 2006 yılında; Vermeer ve Holz-Mänttari'nın tanımladığı *kültür uzmanı* olarak tanımlanabilecek kayıtlı yalnızca bir mahkeme çevirmeni vardır ancak onun da tüm meslek hayatı boyunca yalnızca iki defa göreve çağırılmış olması Seligson tarafından şaşırtıcı olarak nitelendirilmiştir.¹²¹ Ekvador'da mahkeme çevirmeni gerektiği durumlarda, çeviri görevlerini ne kadar nitelikli yerine getirecekleri öngörülemez, şüpheli/sanığın kendi etnik grubundan birinin savcı tarafından yetkilendirilmesi söz konusudur. Ancak savcıların, şüpheli/sanığın aile bireylerinin öznel davranacağına ilişkin düşünceleri nedeniyle aile üyelerinden görevlendirme yapmayı tercih etmedikleri gözlemlenmektedir.¹²²

Gile, profesyonel çeviriye “*professional Translation is therefore a professional act of communication, and as such, it is subjected to professional rules, as well as to particular rules relating to communication*”¹²³ olarak tanımlamaktadır. Bu ifadeden hareketle Gile'nin, uzman bir çevirmenin, kendisini bağlayan meslek kuralları, hukuki kurallar ve etik kurallara uygun davranmasını profesyonel çeviri eyleminin doğal bir

¹¹⁹ Goddard, **a.g.e.**, s. 174.

¹²⁰ Susan Berk-Seligson, “Judicial Systems in Contact: Access to Justice and the Right to Interpreting / Translating Services Among the Quichua of Ecuador”, **Doing Justice to Court Interpreting**, Edited by. Miriam Shlesinger and Franz Pöchhacker, John Benjamins Publishing Company, Amsterdam, Philadelphia, 2010, s. 30 – 37.

¹²¹ Detaylı bilgi için bkz. Berk-Seligson, **a.g.e.**, s. 47.

¹²² Berk-Seligson, “Judicial Systems in Contact: Access to Justice and the Right to Interpreting / Translating Services Among the Quichua of Ecuador”, s. 47.

¹²³ Gile, **a.g.e.** s. 22.

“Bu nedenle profesyonel çeviri, profesyonel bir iletişim eylemidir ve buna bağlı olarak, iletişim ile ilgili belirli kuralların yanı sıra mesleki kurallara da tabidir.” Türkçeye çeviren: Bihter Esin Yücel

parçası olarak kabul etmesinin yanı sıra, iletişim kurallarına uygun davranmasının da aynı bağlamda değerlendirilmesi gerektiğini ifade ettiği söylenebilir.

Alanyazındaki tüm bu tartışmalardan ve saptamalardan hareketle, çeviribilim alanında profesyonel çeviri eyleminin kültürlerarası uzmanlığı da içinde barındıran bir iletişim uzmanlığı olduğuna ilişkin genel bir kabulün olduğunun söylenmesi mümkündür.

2.3. Çevirmenin Görünürlüğü

Çevirmenin görünürlüğü kavramı daha çok yazılı çeviri alanında kullanılan bir kavramdır.¹²⁴ Sözlü çeviri eylemi gerçekleştiren bir çevirmenin, kabinde çalıştığı eşzamanlı çeviri örneği dışında, ‘görülememesi’ fiziken mümkün değildir. Çalıştıkları duruşma salonunun, karakolun ya da savcılığın fiziki şartlarına göre değişiklik göstermekle beraber, çevirmenler genellikle çevirisini yaptıkları kişiye yakın bir konumda bulunmaktadır.¹²⁵ Ancak bu bölümde kast edilen, çevirmenin süreçte sadece aktarım gerçekleştiren bir makine olarak tanımlanması ya da tanımlanmamasıdır. Çevirmenin bir kimliğinin olduğunun *gönderen* ve *alıcı* tarafından fark edilip edilmemesi hususudur.

Ünlü bir diplomasi çevirmeni olan Korchilov otuz yıllık meslek hayatını konu alan kitabında;

“Everyone now turned their heads to look at me. At that moment I wished the earth could swallow me up. Someone once said that "good interpretation is like air - no one notices it until it is polluted." Nobody

¹²⁴ Carol Maier, “The Translator’s Visibility: The Rights and Responsibilities Thereof”, **Translating and Interpreting Conflict**, Ed: Myriam Salama-Carr, Rodopi, New York, 2007 s. 253 – 255.

¹²⁵ De Jongh, **a.g.e.**, s. 290.

notices the interpreter as long as he is doing all right, but the moment he makes a slip, he becomes the focus of attention."¹²⁶

sözleriyle, sözlü çeviride görünürlüğün ancak bir sorun çıktığında mümkün olduğunu işaret etmektedir. Çeviri hataları aracılığıyla basına konu olan çeviri eylemlerinde, hatalı çevirilerin görünürlüğü arttırdığı vakıaların üzerinden değerlendirmelerde bulunduğu eserinde Bulut da; sözlü çeviri sürecinde hataların görünürlük üzerindeki etkisini işaret etmektedir.¹²⁷

‘Görünmez Çevirmen’ adlı kitabıyla çevirmenin görünürlük/görünmezlik kavramlarını inceleyen Venuti; çevirinin akıcılığının, çevirmeni görünmez kıldığını işaret etmektedir.¹²⁸

Uzman kimliği nedeniyle, inisiyatif kullanan ve katılımlı davranan çevirmen mi ‘görünür’ olacaktır, yoksa çevirmen yalnızca ‘hatalı çeviri yaptığında’ ya da doğru çeviri yapmasına rağmen, çevirdiği metin, kulağa rahatsız edici geldiğinde mi görünür olacaktır? Katılımlılık rahatsız edici bir unsur olarak mı yorumlanacaktır yoksa çevirmenin uzmanlığına mı delalet edecektir? Bu durumda alanyazında bir fikir birliği bulunmamaktadır.

Alanyazında sözlü çevirmenin rolüne ilişkin pek çok tanıma rastlamak mümkündür. Bu tanımların bir kısmı, çevirmeni tamamen görünmez kılan, çevirmeni kimliğinden soyutlayarak; dilsel bir dönüştürücü haline getiren ütöpik kavramlarken, diğer bir kısmı ise çevirisini yaptıkları kişilerin haklarını savunmalarında etkin rol oynayan bir sosyal hizmet uzmanı kadar etkin ve yorucu rollere ilişkindir. Bu husustaki alanyazın tartışmaları beşinci başlıkta incelenmektedir.

¹²⁶ Igor Korchilov, **Translating History: Thirty Years on the Front Lines of Diplomacy with a Top Russian Interpreter**, New York, Lisa Drew / Scribner, 1997, s. 261.

“Herkes bana bakmak için başını çevirdi. O anda dünyanın beni yutmasını diledim. Birisi bir keresinde ‘iyi çeviri hava gibidir – kirleninceye kadar kimse farketmez’ demişti. Herşeyi doğru yapan çevirmeni kimse farketmez, ancak bir hata yaptığı anda, tüm dikkat çevirmenin üstünde toplanır.” Türkçeye Çeviren: Bihter Esin Yücel

¹²⁷ Alev K. Bulut, **Tercüme Hatası!?**, Çeviribilim Yayınları:12, 2015.

¹²⁸ Lawrence Venuti, **The Translator’s Invisibility: A History of Translation**, Routledge, 1995, s. 1, 2.

Yetkin Karakoç'un ifadesiyle, sözlü çevirmene yönelik yapılan bu benzetmelerin niteliğine bağlı olarak, alanyazındaki uzmanların bir kısmının çevirmenin *pasif ve mekanik* bir iş yaptığını ileri sürdüğü, diğer bir kısmının ise bunun aksine *aktif ve yaratıcı* bir iş yaptığını savunduğu gözlemlenebilir.¹²⁹

Behr ve Carpataux, gerek konferans çevirisi gerekse hukuk çevirisi tarihinin en önemli davalarından olan Nürnberg yargılamalarında çevirmenlerin, fiziken görünürlüklerinin yanısıra kullandıkları lambalar aracılığıyla ihtiyaçlarına yönelik ufak aralar verilmesini sağlayabiliyorlardı. Bu ihtiyaçlar, kişisel ihtiyaçlar olabileceği gibi, konuşmalarda hızın düşürülmesi, ya da bir başka talebe ilişkin talepleri de içermekteydi.¹³⁰ Behr ve Carpataux'un çalışmalarında ifade ettikleri üzere, çevirmenlerin yargılama süreci dışında, örneğin hâkimlerin arasında bir akşam yemeğinde de çeviri yapıyor olmaları çevirmenin görünürlüğünü farklı bir boyuta taşımaktadır.¹³¹

Demjanjuck davasının çevirmenliğini de yapan kuramcı Morris, çevirmenin yargılamada kendi aldığı bir karar aracılığı ile bir anda görünür hale geldiği 1988 Gradidge davasını incelediği çalışmasında, görevli işaret dili çevirmeni, hâkimin kendisine, mahkeme ve avukatlar arasında geçen diyalogları çevirmemesi yönündeki talimatını dinlemeyip, çevirmeye devam ettiğini ifade etmiştir.¹³²

Sahip olduğu profesyonel bilinç nedeniyle, hâkimin kendisine yönelik talimatlarına uymayı reddeden Gradidge¹³³, etmiş olduğu yemin ve bağlı olduğu etik kodlar nedeniyle, hâkimin kendisine vermiş olduğu talimatla çatışan bir şekilde davranması gerektiğine inandığını ifade etmiştir. Gradidge'nin bulduğu çözüm hâkime karşı gelerek, hâkimin durması yolunda kendisine talimat vermesine rağmen çeviri eylemini

¹²⁹ Yetkin Karakoç, *a.g.e.*, s. 92, 93.

¹³⁰ Martina Behr, Maike Carpataux, *Die Nürnberger Prozesse: Zur Bedeutung der Dolmetscher für die Prozesse und der Prozesse für die Dolmetscher*, Martin Meidenbauer, München, 2006, s. 32.

¹³¹ Behr, Carpataux, *a.g.e.*, s. 40.

¹³² Ruth Morris, "The Gum Syndrome: Predicaments in Court Interpreting", *Forensic Linguistics*, 6(1), 1999, s. 14.

¹³³ Ruth Morris, "Images of the Court Interpreter: Professional Identity, Role Definition and Self-Image", *Identity and Status in the Translation Professions*, Edited by Rakefet Sela-Sheffy, Miriam Shlesinger, John Benjamins Publishing Company, Amsterdam / Philadelphia, 2011, s. 213 (209-230).

sürdürmek olmuştur. Temyize giden konu, Gradidge'ın haklı olduğu ve kendisinin bağlı olduğu etik kodlara uygun davrandığı şeklinde sonuca bağlanmıştır.¹³⁴

Temyiz mahkemesi hâkiminin çevirmenin rolünün belirlenmesine ilişkin görüşü bu noktada tarihi öneme sahiptir. Temyiz mahkemesi verdiği kararda aşağıda aktarıldığı üzere, çevirmenin yapması gereken tek işin tanığa yöneltilen soruları çevirmek olduğuna karşı çıkmış ve iletişimi kendisinin *uygun bulduğu* şekilde sürdürmesi gerektiğini şu sözlerle ifade etmiştir;

“The task of an interpreter is not restricted merely to passing on the questions when the party is giving evidence; it must be extended also to appraising a party of what is happening in the court and what procedures are being conducted at a particular time.(...) I emphasize, however, that it is quite wrong to imagine that all an interpreter is supposed to do is to translate questions for a person in the witness-box. (...) A judge must resolve these conflicts if they occur as well as he or she can. And while the judge is resolving any such conflicts, the interpreter must continue to handle communication as he or she sees fit.”¹³⁵

Yukarıda değinildiği üzere, sözlü çeviri sürecinde çevirmenin görünürlüğüne ilişkin yaklaşımlar temelde iki farklı görüş çerçevesinde gruplanmaktadır. Bunlardan ilki çevirmenin hata yaptığı zaman görünür olduğu, bir başka deyişle uzman olmayan çevirmenin görünür olduğu, ikincisi ise çevirmenin insiyatif kullandığı zaman görünür

¹³⁴ Ruth Morris, “Images of the Court Interpreter: Professional Identity, Role Definition and Self-Image”, s. 221.

¹³⁵ Gradidge v. Grace Bros. Pty. Ltd. at 426 and 429’dan aktaran Morris, “The Gum Syndrome: Predicaments in Court Interpreting”, s. 14, 15.

“Tercümanın görevi yalnızca, taraf ifade verirken soruları aktarmakla sınırlı değildir; bu görev, tarafları mahkemede neler olup bittiğine ve hangi usullerin yürütülmekte olduğuna dair bilgilendirmeye kadar genişletilmelidir. (...) Bununla birlikte, çevirmenin yapması gereken tek şeyin, tanık sandalyesinde oturan bir kişiye soruları çevirmek olduğunu düşünmek oldukça yanlıştır. (...) Yargıç, bu gibi çatışmalar ortaya çıktığında elinden geldiğince bu çatışmaları çözmelidir. Yargıç bu tür çelişkileri çözerken, tercüman iletişimi uygun gördüğü şekilde ele almaya devam etmelidir.” Türkçeye çeviren: Bihter Esin Yücel

olduğu, yani çevirmenin uzmanlaştıkça görünürlük kazandığı yönündedir. Her iki argümanın da dayanakları mevcut olmakla beraber, bu argümanların ortak noktalarının çevirmenin çeviri sürecinde akışı aksatan olumlu ya da olumsuz herhangi bir eyleminin görünürlüğe neden olduğu yaklaşımı olduğu görölmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÇEVİRİBİLİM BAĞLAMINDA HUKUK VE DİL İLİŞKİSİ

Melinkoff'un “*the law is a profession of words*”¹³⁶ olarak tanımladığı hukuk, genellikle, dilin yorumlanması ve manipüle edilmesi ile uygulanan bir alandır. Bu başlıkta, hukuk dilinin özellikleri ile hukuk sistemlerinin farklılıkları üzerinden, hukuk çevirisine çeviribilim açısından bir bakış sağlanması hedeflenmiştir.

3.1. Hukuk Dili

Berk'in tanımıyla özel dil; *belli bir konuda kullanılan ve söz konusu alan terimcesini ve alana özgü kullanımları içeren dillere verilen adlardan biridir*.¹³⁷ Bu bağlamda yaklaşıldığında hukuk dili de bir özel dil olarak nitelendirilebilir. Wacks, hukuku dil tarafından ve dil aracılığıyla ifade edilen bir sistem olarak tanımlamaktadır.¹³⁸ Aynı şekilde hukuk diline bir başka yaklaşım da hukuk dilinin bir mesleki dil olması şeklindedir. Çiftpınar, insanların birbirlerini anlamak amacıyla ortaya çıkan dilin, mesleki dillere dönüşmesiyle birlikte, anlaşılması güç hatta imkânsız hale dönüştüklerini ifade etmektedir.¹³⁹ Oysa ki özellikle hukuk dili bağlamında yaklaşıldığında, toplumu düzenleyen kuralların ifade edildiği hukuk dilinin, bu kurallara tabi olan toplumun her üyesi tarafından anlaşılmasının önemi hemen fark edilmektedir. Eruz ise yoğun terminoloji içeren, bu dilleri *uzmanlık dilleri* olarak nitelendirmektedir.¹⁴⁰ Uzmanlık dili terminolojisini tercih eden Dinçay da, uzmanlık alanlarının terminolojilerinin, kimi zaman farklı bağlamlarda farklı anlamlar ihtiva

¹³⁶ David Mellinkoff, **The Language of Law**, Boston: Little Brown & Co, 1963, vi. “Hukuk, temelini sözcüklerden alan bir uzmanlık alanıdır.” Türkçeye çeviren: Bihter Esin Yücel.

¹³⁷ Berk, **a.g.e.**, s. 143.

¹³⁸ Raymond Wacks, **Hukuk Kuramını Anlamak: Hukuk Felsefesi ve Hukuk Kuramına Giriş**, Ankara, 2016, s. 477, 478.

¹³⁹ Bülent Çiftpınar, “Toplumsal Kuralların Metni Olan Hukuk ve Hukuk Dili”, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, The Journal of International Social Research**, Vol:1/5, Fall 2008, s. 181.

¹⁴⁰ Eruz, **Çeviride ve Çeviri Eğitiminde Koşut Metinler: Studien Zur Deutschen Sprache und Literatur**, s. 54.

eden sözcüklerden oluşması nedeniyle çevirmen açısından ortaya çıkabilecek sorunların, ancak alan bilgisinin artırılması ile mümkün olduğunu ifade etmektedir.¹⁴¹

Altay, hukuk dilini gündelik dilde hiç kullanılmayan sözcükler veya anlamların dışında kullanılan sözcüklerle dolu bir dil olarak tanımlamaktadır. Eleştirmenlerin veya dilbilimcilerin ise bu dili *argo* veya *jargon* olarak nitelendirdiklerine dikkat çekmektedir.¹⁴² Argo sözcüğü TDK'nın Büyük Türkçe Sözlüğü'nde ikinci anlamıyla "*kullanılan ortak dilden ayrı olarak aynı meslek veya topluluktaki insanların kullandığı özel dil veya söz dağarcığı, jargon.*"¹⁴³ olarak tanımlanmıştır. Jargon sözcüğü de yine TDK'nın Güncel Türkçe Sözlüğü'nde "*aynı meslek veya topluluktaki insanların ortak dilden ayrı olarak kullandıkları özel dil veya söz dağarcığı*"¹⁴⁴ olarak tanımlanmıştır. Buna göre hukuk dilinin de alan dışı kişiler için anlaşılması güç özellikler taşıdığını ifade etmek mümkündür.

Mattila ise hukuk dilini bir teknik dil, ya da teknolekt olarak adlandırmaktadır. Ancak bu dilin yalnızca hukukçuların emrindeki bir dil olduğu savına karşı çıkarak dilin, hukukçuların yanı sıra, yöneticilerin ya da vasiyetname yazımı gibi, meslek dışı insanların kullanımlarında da yer alabildiğini ifade eder.¹⁴⁵ Yani hukuk dili kullanıcısına göre farklı nitelikler de kazanabilen bir dildir.

Hukuk dilinin kullanıcılarına göre ayrıldığı alt kategorileri ise Mattila; hukuk alanında kitap yazan yazarlar, kanun koyucu, hâkimler, idareciler ve avukatlar olarak özetlemiştir.¹⁴⁶ Yargılama Sujeleri ve Çevirmen veya Ceza Yargılamasında Çevirmen(ler) adlı 5.4. başlıkta incelendiği üzere, her bir yargılama sujesi konumundan ötürü, daha farklı bir üslup kullanmasının yanı sıra, farklı hukuk

¹⁴¹ Dinçay Köksal, **Çeviri Eğitimi Kuram ve Uygulama**, Nobel Yayın, Ekim 2008, s. 69, 70.

¹⁴² Ayfer Altay, "İngilizce ve Türkçe Hukuk Dillerinin Özellikleri: Karşılaştırmalı Bir Çalışma", **Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi**, 2002, Cilt: 19, Sayı: 2, s. 13.

¹⁴³ TDK Büyük Türkçe Sözlük, (Çevirimiçi), http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5b1b76b948d701.95444429, 28.04.2018.

¹⁴⁴ TDK Güncel Türkçe Sözlük, (Çevirimiçi), http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5b1b7778c12a74.86335837, 28.04.2018.

¹⁴⁵ Heikki E. S. Mattila, **Comparative Legal Linguistics**, Translated by. Christopher Goddard, Ashgate, 2006, s. 3.

¹⁴⁶ Mattila, **a.g.e.**, s. 4.

kültüründe varlık gösteren farklı kurumlar nedeniyle de farklı çeviri türlerinin ortaya çıkabildiğini ifade etmektedir. Mattila bu duruma örnek olarak Kıta Avrupası'nda etkin bir sistem olan noterlik kurumunun kendine has bir dili olduğundan bahsetmektedir.¹⁴⁷ Mattila, ilgili dilsel fenomenlere ilişkin iki başlıktan bahseder. Bunlardan ilkini *legal jargon* (hukuk jargonu)¹⁴⁸ olarak tanımlarken, diğerini ise *the counter-language of the criminal fraternity*¹⁴⁹ (mahkûmların kullandığı karşı dil) olarak nitelendirmektedir. Hapishane argosunu da içeren bu dilin gizli bir kod niteliğini göstermesi ve buna bağlı olarak da çok hızlı biçimde değişmesi en belirgin özelliği olarak vurgulanmıştır. Mattila'nın Finlandiya hapishane argosuna ilişkin verdiği örnekte polis memuru için yaklaşık 70 ve hapis cezası için ise 30 farklı ifadenin varlık göstermesi¹⁵⁰ dikkat çekicidir. Mahkeme çevirmeninin tutuklu yargılanan kişilerle de iletişim kuruyor olması, mahkeme çevirmeni açısından hukuk dili tanımına bu gibi alt kültür gruplarına ait dillerin de dâhil olmasını kaçınılmaz hale getirmektedir.

Yargılama süreçlerinde sayısız farklılık içeren söylemlerle karşılaşıldığını ifade eden Berk-Seligson, bir üst grup olarak nitelendirilebilecek olan hukukçuların üsluplarının bile birbirlerinden farklı olduğunu, süreç ve bağlama göre, aynı kişinin aynı yargılama kapsamında dahi, farklı üslupları benimsediği durumların ortaya çıkabildiğini ve çevirmenin de olası tüm yargılama sükeleri tarafından gerçekleştirilebilecek, olası tüm bu değişimleri karşılayabilecek bir *dilsel repertuara* sahip olmalarının gerekliliğini ifade etmektedir.¹⁵¹ Bu *dilsel repertuarın*; çevirmenin yargılama sürecinde kimi zaman uzmanlık dili içeren bir bilirkişi tanığın teknik ifadesinin çevirisi ile kimi zamansa, uyuşturucu satıcılarının kendi aralarında kullanmakta oldukları bir *jargon* ya da *argoyu* da kapsayabileceği için, mahkeme çevirmenlerinin kelime haznelerinin

¹⁴⁷ Noter dökümanlarının çevirilerine ilişkin detaylı bilgi için bkz. Eruz, **Çeviride ve Çeviri Eğitiminde Koşut Metinler: Studien Zur Deutschen Sprache und Literatur**, s. 60 – 95.

¹⁴⁸ Mattila, **a.g.e.**, s. 5.

¹⁴⁹ Mattila, **a.g.e.**, s. 6.

¹⁵⁰ Mattila, **a.g.e.**, s. 4 - 6.

¹⁵¹ Berk-Seligson, "The Importance of Linguistics in Court Interpreting", s. 21, 22.

çeşitliliğinin önemine dair bir farkındalığa sahip olmalarının gerekliliğini vurgulamaktadır.¹⁵²

Mattila çalışmasında¹⁵³ ayrıca hukuk dilinin hukukçular arasındaki takım ruhunu güçlendirdiğini ifade etmiş ve bu dil aracılığı ile hukukçuların kendi içinde kaynaştığını, Latince terimlerin kullanımının kaynaştırıcı faktörlerden biri olduğunu ve bu jargonun dış dünyaya kapalı, yalnız hukukçuların anlayabileceği bir gizli dil oluşturduğunu belirtmiştir.¹⁵⁴ Aynı zamanda hukuk dilinde o coğrafyaya ait dilsel mirasın da korunduğu Mattila'nın dikkat çektiği bir diğer husustur.¹⁵⁵

Altay, Türk hukuk diline ilişkin yaptığı çalışmada, Türk hukuk dilinin 10 temel özelliğini, 1) *uzun ve karmaşık tümceler*, 2) *olağandışı tümce yapıları*, 3) *kişisiz ve edilgen tümce yapıları*, 4) *belirsiz dil*, 5) *eski dil kullanımı*, 6) *sözcüklerin bilinen anlamlarının dışında kullanılması*, 7) *eş anlamlı sözcükler*, 8) *hukuk dilinde zaman*, 9) *teknik terimler*, 10) *yinelemeler*¹⁵⁶ olarak belirlemiştir.

İngilizce hukuk dilinin özellikleri bu çalışmanın kapsamına girmemekle beraber, kendisi de bir hukukçu olan Melinkoff'un İngiliz hukuk diline ilişkin saptamaları, Altay'ın Türk hukuk diline yönelik yapmış olduğu saptamalarla büyük ölçüde örtüştüğü için, hukuk dillerinin genel anlamda benzer yaklaşımları paylaştığı düşünülebilir.¹⁵⁷

Yine Altay'ın 2001 tarihli 'İngilizce ve Türkçe hukuk dillerinin özellikleri: karşılaştırmalı bir çalışma' başlıklı makalesinde, bu iki hukuk dilinin 11 başlık altında ve çoğunlukla ortaklıkları üzerinden incelenmiştir. Bu başlıklar araştırmacı tarafından;

¹⁵² Berk-Seligson, "The Importance of Linguistics in Court Interpreting", s. 17.

¹⁵³ Mattila çalışmasında Hukuk Latincesi, Hukuk Almancası, Hukuk Fransızcası, ve Hukuk İngilizcesine ilişkin dilbilimsel bulguları incelemiştir. Detaylı bilgi için bkz. Mattila, **a.g.e.** s. 123 – 255.

¹⁵⁴ Mattila, **a.g.e.** s. 52, 53.

¹⁵⁵ Mattila, **a.g.e.** s. 58.

¹⁵⁶ Bu ayrımlara ilişkin detaylı bilgi için ayrıca bkz. Ayfer (Akansel) Altay, **Hukuk Dili ve Çevirisi**, Evin Yayıncılık, Ankara, 2002, s. 83 – 98.

¹⁵⁷ Melinkoff'un bu konudaki yaklaşımına ilişkin bkz. Brenda Danet, "Language in the Legal Process", **Law & Society Review**, Vol. 14, No:3, Contemporary Issues in Law and Social Science, Wiley - Blackwell Publishing, Spring 1980, s. 469.

1) uzun ve karmaşık tümceler, 2) olağan dışı tümce yapıları, 3) kişisiz ve edilgen tümce yapıları, 4) belirsiz dil, 5) eski dil kullanımı, 6) yeni türetilen sözcükler, 7) sözcüklerin bilinen anlamlarının dışında kullanılması, 8) eş anlamlı sözcüklerin birlikte kullanılması, 9) hukuk dilinde zaman, 10) teknik terimler, 11) resmiyet¹⁵⁸ olarak belirlenmiştir. Mahkeme çevirmeni açısından en zorlayıcı olanlar; olağandışı cümle yapıları, eski dil kullanımları, sözcüklerin bilinen anlamlarının dışında kullanılması, ve en önemlisi teknik terimlerdir.

Hukuk çevirilerinde hukuk kültürünün yansımalarının doğrudan gözlemlendiği olağandışı cümle yapılarına bir örnek olarak Altay, İngilizce vekâletnamelerin başında yer alan *know all the men by these presents* cümlesini kullanmaktadır. Devrik ve olağandışı bir kullanım sergileyen cümlede kast edilmesi hedeflenen ifade “*herkes bilsin ki*” yani “*let everybody know*” dur¹⁵⁹, ancak İngiliz hukuk kültürü ve dil kullanımına ilişkin hukuk geleneği bu kullanımı gerektirmektedir. Bu noktada mahkeme çevirmenliği ya da hukuk çevirmenliği yapan bir çevirmenin uzmanlığının ne kadar geniş bir alanı kapsadığı ortaya çıkmaktadır.. Benzer şekilde, eski dil kullanımlarına bakıldığında da ortaçağ İngilizcesinden günümüze miras kalan ve fakat hukuk dili dışında kullanımı kalmayan “*herein, hereto, hereunder, herewith, heretofore, hereby*”¹⁶⁰ gibi çeşitli zarfların ya da “*the*” veya “*this*” sözcüklerinin yerine sözcüğün önüne gelen “*said*” ya da sözcüğün arkasına gelen “*aforesaid*”¹⁶¹ ifadelerinin anlam ve kullanımlarını bilmenin uzman çevirmen açısından ne kadar önemli olduğunu belirtmek gerekmektedir.

Altay, sözcüklerin bilinen anlamları dışında kullanılmasına örnek olarak ise hukuk dilinde sıklıkla kullanılan ‘*whereas*’ sözcüğünü vermektedir. Günlük dilde “*hâlbuki mademki*” anlamında kullanılan bu sözcük, hukuk dilindeki kullanımında “*dikkate alarak, göz önünde bulundurarak*” anlamını taşımaktadır.¹⁶² Bu durumda mahkeme çevirmeni yabancı dil bilgisi ya da ilgili dile ilişkin kültürü ne kadar geniş olursa olsun,

¹⁵⁸ Altay, a.g.e., s. 13 – 31.

¹⁵⁹ Altay, a.g.e., s. 18.

¹⁶⁰ Altay, a.g.e., s. 22.

¹⁶¹ Altay, a.g.e., s. 22.

¹⁶² Altay, a.g.e., s. 25.

alan bilgisi ya da hukuk kültürü yeterince gelişmiş olmazsa yetersiz kalmaya mahkûm olacaktır.

Bu hususta bir diğer dikkat çekici örneği de Altay “*ayıp*” sözcüğü üzerinden vermektedir. Günlük dilde “toplumun ahlak kurallarına aykırı olan, utanılacak durum veya davranış” anlamına gelen ayıp sözcüğü, hukuki açıdan “*eksik, kusurlu, hatalı, bozuk*” anlamlarına gelen bir teknik sözcüktür.¹⁶³ Her ne kadar Türk hukuk dilinde bir kolaylaştırmaya ve Türkçeleştirmeye gidilmiş olursa da, kimi teknik terimler hala kullanımdadır. Altay çalışmasında bu duruma örnek olarak, mahkemede sıkça kullanılan *rücu etmek* ifadesini vermektedir. Bir ödemede bulunan kimsenin, bu bedeli asıl ödeme yapması gereken kişiden istemesi anlamına gelen bu terim, günlük hayatta kullanımı olmayan bir ifadedir.¹⁶⁴

Mertz ise hukuk dillerinin, sosyal güç, şiirsellik ve pragmatik etkileşimleri belirginleştirdiği için, toplumsal dilbilim kuramına önemli kaynak sağladığını ifade etmektedir.¹⁶⁵ Bu yaklaşımdan hareketle, hukuk sistemlerinin ve hukuk dillerinin, ait oldukları toplumsal yapı ile doğrudan etkileşim içinde olduklarını söylemek mümkündür. Çalışmanın konusu olan sözlü çeviri gerçekleştiren mahkeme çevirmeni, yukarıda tanımlanan yazılı hukuk dili ile; duruşma sürecinde bir yazılı metnin seslendirilmesi gerektiğinde ya da bitiminde tutanağın şüpheli/sanık/tanık ya da mağdur için çevirilmesi gerektiğinde karşılaşmaktadır, bunun dışında duruşmanın diline yönelik çeviriler yapmaktadır.

Alman hukukçu Hirş, duruşmalarda kullanılması gereken hukuk diline ilişkin görüşlerinde; duruşmalarda az ve ölçülü konuşmanın ve hazırcevap olmanın önemini vurgulamıştır.¹⁶⁶ Bu tavsiye duruşmalarda genel olarak kullanılan dilin az sözcükle çok anlam aktaran bir yapı olmasının hedeflendiğini göstermektedir. Hirş bir başka

¹⁶³ Altay, *a.g.e.*, s. 25.

¹⁶⁴ Farklı örnekler için bkz. Altay, *a.g.e.*, s. 28.

¹⁶⁵ Elizabeth Mertz, “Legal Language: Pragmatics, Poetics and Social Power”, *Annual Review of Anthropology*, Vol. 23 (1994), s. 448.

¹⁶⁶ Ernest E. Hirş, “*Pratik Hukukta Metot*”, Çev: Volf Çernis, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 4. Tıpkı Basım, 1997, s. 99.

alışmasında, hukukçuları *musikideki maestro, yani her notaya hâkim olan sanatkârlara*¹⁶⁷ benzetmektedir. Bunun nedenini ise şu sözlerle açıklamaktadır;

*“Hukuku da kelimeleri tartmasını, onlara en isabetli anlamı vermesini ve sözcükleri yerinde kullanmasını bilen kimse demektir. Böyle olunca, kelimelerin seçiminde çok dikkatli olmak, tımtırlıklı terimlere sığınmaktan çekinmek gerektir. ...bu hususta ifrattan kaçalım derken tefrite düşmemek ve büyük filozof Aristoteles’in salık verdiği “ortalama altın yol”dan ayrılmamak; başka bir söyleyişle yaşayan hukuk dilini kullanmak en doğru ve hayırlı bir tutum olur. Bizce en iyisi ilgili kanun ve mevzuatta geçen terimlere kabil olduğu kadar sadık kalmaktır. ... Canlı bir varlık olan dil de, daimi bir istihale içindedir, ömrünü yitirmiş bulunan eski kelimeler atılır, bunların yerine yenileri geçer. şu halde burada da parolamız: anlaşılabilirlik olmalıdır.”*¹⁶⁸

Hırş’in hukukçulara yönelik bu tavsiyeleri mahkemede kullanılacak dil ve iletişim yöntemlerine ilişkindir. Bu ifadelerde de görüldüğü gibi, yargılama dilinde sözcük seçimlerinin bilinçli bir biçimde yapılması nedeniyle, çevirinin de aynı titizlikle yapılması gerektiği gibi, çevirmenin; bağlamı kavrayıp iletiyi anlayabilmesi için ve sonrasında da yargılama diline uyumlu; isabetli bir çeviri gerçekleştirebilmesi için; dilin dönüşümünü takip etmesi gerekmektedir.

Petkiewicz’in verdiği örnek bu noktada önemlidir. Yüksek yargı mensuplarının genellikle adli deneyimleri olmayan akademisyenlerden oluştuğunu işaret eden Petkiewicz, bu hâkimlerin meslekten olmayan insanlarla iletişim kurmanın öneminin tam olarak bilincinde olmadıkları savını verdiği şu örnekle desteklemektedir. Bir şehir efsanesi haline gelmiş olayda davacı, hâkimin kapsamlı gerekçelerini dinledikten

¹⁶⁷ Ernest E. Hırş, **a.y.**, 110.

¹⁶⁸ Ernest E. Hırş, **a.y.**, 110.

sonra, hâkime, ‘tamam ama şimdi ben kazandım mı kaybettim mi?’ diye sorması,¹⁶⁹ yargı mensuplarının çevirmenin bulunmadığı tek dilli bir iletişimde bile, ‘anlaşılma’ durumuna olan farkındalıklarını işaret etmektedir. Bu hususların çoğu çalışmanın sonuç kısmında da etraflıca değinilen, ‘dil’ ve ‘çeviri’ kavramlarına ilişkin farkındalığın hukuk sisteminde çok yüksek olmamasından kaynaklanmaktadır.

Hukuk dilinin anlaşılmazlığı üzerine yaptığı çalışmasında Kalem Berk, hukuk dilini anlayabilmek için Türk vatandaşı olmanın yeterli bir ön koşul olmadığını şu sözlerle ifade etmektedir:

“Özellikle kişilerin avukat yardımı olmadan kendi kendilerini temsil etmelerinin artarak desteklendiği bir ortamda, temel hukuki bilgilerin sadece erişilebilir değil aynı zamanda anlaşılır olması da son derece önemlidir. Kuşkusuz hukukun dili, teknik bir dil olması itibarıyla, hukuk eğitimi almamış, hukuk formasyonuna sahip olmayan çoğu kişi için anlaşılması zor, özel bir dildir. Ancak, bu durumun toplumda sosyal ve ekonomik açıdan dezavantajlı olan kişiler için özellikle endişe uyandırıcı olduğu gözlemlenmektedir.”¹⁷⁰

‘Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Tercüman Listelerinin Düzenlenmesi Hakkında Yönetmelik’ başlıklı 4.2.2. bölümde etraflıca incelendiği üzere, Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Tercüman Listelerinin Düzenlenmesi Hakkında Yönetmelik’te Türk vatandaşı olmak dışında, kişinin Türk hukuk dilini anlayabileceğine karine olabilecek herhangi bir ön koşul ya da yeterlilik aranmamaktadır.¹⁷¹

¹⁶⁹ Jakub Petkiewicz vd, “Justice speaking in its own voice – building social trust through reasons for judgement”, s. 15, 16. (Çevirimiçi), http://www.ejtn.eu/Documents/THEMIS%202015/Photos%20THEMIS%202015%20Semi%20D/THEMIS%202015%20PAPERS/Written_Paper_Poland2.pdf , 19.03.2018.

¹⁷⁰ Seda Kalem Berk, **Türkiye’de “Adalet Erişim”: Göstergeler ve Öneriler**, TESEV Demokratikleşme Programı Siyasa Raporları Serisi Yargı Reformu 2, TESEV Yayınları, İstanbul, 2012, s. 49 – 50.

¹⁷¹ Cem Ümit Beyoğlu, “AİHM İçtihatları Işığında Tercümandan Yararlanma Hakkı”, **TAAD**, Yıl: 9, Sayı: 35, Temmuz, 2018, s. 306, 307.

O'Barr İngiliz sözlü hukuk dilinin dört türünden bahsetmektedir. Bunlar; yazılı hukuk dilindeki uzun cümleleri ve profesyonel jargonu içeren resmi hukuk dili (formal legal language), genel olarak doğru kullanımlar içeren günlük dilin daha resmi özelliğini gösteren standart İngilizce (standard English), kimi avukatlar tarafından bir stil olarak kullanılan çoğunlukla tanıklarca başvurulan günlük dil (colloquial English) ve farklı diyalektleri, farklı eğitim seviyelerinin dilsel kullanımlarını ve farklı etnik grupların kullandığı altkültürel çeşitlilikler (subcultural varieties) gösteren dil kullanımları olarak özetler.¹⁷²

O'Barr'ın alt kültürler temelinde çeşitlilikler gösteren dil kullanımlarına ilişkin *code switching* kavramına değinmek gerekmektedir. Gümüšoğlu'nun "*farklı iki kültür içinde yetişmiş ve bu kültürlerin diline egemen olan kişiler tarafından kullanılan bir tür melez dil*"¹⁷³ olarak adlandırdığı code switching kavramı da ifade ve sorgu işlemlerinde karşılaşılan bir dil kullanım şeklidir.

Yine Cooke'nin yapmış olduğu bir ifade incelemesinde karşılaşılan bu örnek, bir sözcüğün farklı anlamda kullanılışının bir suç tipini nasıl değiştirebileceğine ilişkin önem taşımaktadır. 'Asleep' sözcüğünün yaygın kullanılışında uykuda olan kişi bilinçsiz ve kendini koruyamaz durumu işaret edilirken, Aborjin İngilizcesindeki anlamı olan "yatmak, uzanır vaziyette olmak" halinin bilinç kapalılığına dair hiçbir etkisi yoktur. Bahsi geçen vakıada bu durum tecavüz suçunun oluşmadığını, rıza ile birlikteliğin varlığını göstermektedir.¹⁷⁴ Vakıada çevirmen *asleep* sözcüğünü uykuda olarak çevirmişken, sanığın avukatı, müvekkilinin *asleep* sözcüğünü Aborjin İngilizcesi bağlamında kullandığı gerekçesiyle itiraz etmiştir.¹⁷⁵ Yine aynı örnekte ifadesi alınan kişinin sözcük kullanımlarında kimi zaman Aborjin İngilizcesindeki yaygın anlamları, kimi zamansa Avusturalya İngilizcesindeki yaygın anlamları

¹⁷² William M. O'Barr, **Linguistic Evidence: Language, Power, and Strategy in the Courtroom**, Academic Press Inc. 1982, s. 25.

¹⁷³ Turgut Gümüšoğlu, "Bir Z Dili Olarak Code-Switching (CS) (Dil Değiştirme)", **Turgay Kurultay'a Bir Armağan – Çeviribilimden Kesitler / Ein Kleiderskop der Translationswissenschaft – Festschrift für Turgay Kurultay**, Yayına Haz. Sakine Erüz, Filiz Şan, Multilingual, 2011, s. 320, 321.

¹⁷⁴ Michael Cooke, **Indigenous Interpreting Issues for Courts**, Australian Institute of Judicial Administration, 2002, s. 3, 4.

¹⁷⁵ Cooke, **a.g.e.**, s. 4.

benimseyen bir kullanımı olduğu fark edilmiş ve neyi kast ettiği dikkatlice tetkik edilerek bu karışıklık giderilmeye çalışılmıştır.¹⁷⁶

İnsan düşüncesini gündelik dili inceleyerek analiz etmeye çalışan dil felsefecisi Austin'in her ifadenin eşzamanlı ve üç boyutlu olduğunu öne sürerek, locution (düz söz), illocution (edimsöz) ve perlocution (etkisöz) boyutlarından bahsetmektedir. Düz söz edimleri; sırasıyla; seslendirme, dillendirme ve anlamlandırma edimlerinden oluşan üç aşamalı bir süreç başlatır. Edimsöz edimleri ise düz söz ediminde bulunulduğunda gerçekleştirilen edimleri içerirken, etkisöz edimleri bir sözün dinleyicisi üzerindeki etkisini ya da sonucunu ifade etmektedir.¹⁷⁷

Austin'in bu temel ayrımından yola çıkarak 'Legal Text as Text in Action' adlı makalesinde yazılı hukuk metinlerinde kullanılan dili inceleyen Pavlíčková hukuk diline ilişkin şunları söylemektedir;

*"From pragmatic point of view, in legal writing too the **most important** component of an utterance is **illocutionary force**, which is, in our understanding, roughly **equivalent to its pragmatic meaning**. We consider illocutionary force to be a certain **manipulating tool** of the speaker/writer to achieve their intention. By means of illocutionary force the speaker tries to control the situation. In the legal setting the controlling role and the illocutionary potential are strengthened by the fact that the creator (author/writer) of an act is a representative of an authoritative body. Here illocutionary force also includes the force of the authorial imperative. From the pragmatic and legal points of view the perlocutionary effect does not seem to be less important."*¹⁷⁸

¹⁷⁶ Cooke, a.g.e., s. 4.

¹⁷⁷ Bu konuda detaylı bilgi için bkz. Vedat Çelebi, "Gündelik Dil Felsefesi ve Austin'in Söz Edimleri Kuramı", **Beytulhikme An International Journal of Philosophy**, 4 (1), 2014, s. 84, 85.

¹⁷⁸ Eva Pavlíčková, "Legal Text As Text in Action", s. 50. (Çevirimiçi), <https://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Kesselova1/subor/8.pdf>, (24.05.2018). "Pragmatik bakış açısıyla, hukuk metinlerinde, bir ifadenin en önemli unsuru da, bizim anlayışımıza göre kabaca pragmatik anlamına eşdeğer olan edimsöz gücüdür. Edimsöz gücünü konuşmacının/yazarın niyetini gerçekleştirmek için kullandığı bir manipülasyon aracı olarak görüyoruz. Edimsöz gücü sayesinde konuşmacı durumu kontrol etmeye çalışır. Hukuki bir ortamda

Bu ifadelerden de anlaşılacağı üzere, özellikle edimsözler hukuk dilinde kullanım alanı oldukça geniş olan sözlerdir. Ancak sözlü hukuk çevirisi düşünüldüğünde, mahkemede her tür söylemin çevirmenin çeviri eylemine konu olabileceği açıkça görülmektedir. Bu durumda sıklıkla edimsöz kullanan kolluk/savcı/hâkim gibi toplumsal yapılanmada da şüpheli/sanığa göre daha üst konumlanan taraf'ın çevirisini yaparken çevirmenin bu söylem türünün özelliklerini gözetmesi gerekeceği aşıkardır. Hale, bu konuda düzsöz edimi, edimsöz edimi ve etkisöz edimlerinin söz eylem teorisinin odak noktasını oluşturduğu kadar, mahkeme çevirmenliği teorisinin de odak noktasını oluşturduğunu ifade eder.¹⁷⁹

Örücü, 1923 yılında Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması ve hukuku da kapsayan her alanda yapılan reformlarda, yabancı kanunların 'reception' yöntemiyle alımlanmasını incelediği çalışmasında, çeviri sürecinin hukuk dilini ve sistemini nasıl etkilediğine dikkat çekmektedir. Çeviri sürecinde kullanılan çevirmenlerinin tamamının profesyonel çevirmenler olmadıklarını ancak onların yabancı dil bilgilerine güvenilerek seçildiklerini ifade eden Örücü, hepsi Fransızca bilen bu çevirmenlerin, Fransızca seviyelerinin de farklı olduklarını vurgulamaktadır. Örücü ayrıca, bu çevirmenlerin hiçbirinin hukuk çevirisi alanında eğitim almamış olmalarının, yalnızca hukuk eğitimi almış olmalarının da mümkün olduğunu ifade etmektedir.¹⁸⁰ Kanunlar bağlamında Türk hukuk dilinin oluşumu çeviri metinler üzerinden gerçekleştirildiği için, eşdeğerlik konusunda Kıta Avrupası hukuku kullanan ülkelere çeviri yapılırken, Anglo-Sakson hukuku kullanan ülkelere çeviri yapılmasından daha rahat çalışıldığı söylenebilir.

kontrol edici rol ve edimsöz potansiyeli, bir yasanın yaratıcısının (yazar/müellif) amir kurumun temsilcisi olmasıyla güçlenir. İşte burada edimsöz gücü, aynı zamanda, yazarın buyruğunu da içerir. Pragmatik ve yasal bakış açılarından etkisiz etkisi daha az önemli görünmemektedir." Türkçeye çeviren: Bihter Esin Yücel

¹⁷⁹ Sandra Hale, "Themes and Methodological Issues in Court Interpreting", *Linguistia Antverpiensia*, 2006, Vol: 5, s. 217.

¹⁸⁰ Esin Örücü, "A Legal System Based on Translation: The Turkish Experience", *Jornal of Civil Law Studies*, Vol:6, Issue: 2, 2013, s. 5, 6.

3.2. Hukuk Dilinin Çevirisi – Kavramsal Eşdeğerlik / Yeterlilik

Çeviri etkinliğinin temelde üç boyutu vardır. Bunlar Jakobson tarafından *diliçi* (intralingual translation), *dillerarası* (interlingual translation) ve *göstergelerarası* (intersemiotic translation) olarak nitelendirilmiştir.¹⁸¹

“1)Diliçi çeviri ya da açıklama (rewording), dilsel göstergelerin aynı dilin başka göstergeleri aracılığıyla yorumlanmasıdır.

2)Dillerarası çeviri ya da gerçek anlamıyla çeviri, dilsel göstergelerin başka bir dil aracılığıyla yorumlanmasıdır.

3)Göstergelerarası çeviri ya da dönüştürme (transmutation), dilsel göstergelerin dilsel olmayan gösterge dizgeleri aracılığıyla yorumlanmasıdır.”¹⁸²

Jakobson’un sıkça kullanılan ‘bachelor’ (bekâr) sözcüğünün daha açık bir ifade ile ‘unmarried man’ (evlenmemiş adam), olarak kullanılabileceğine ilişkin örneği diliçi çeviri açısından önemli bir örnek teşkil etmektedir.¹⁸³

Genel kullanılan anlamıyla çeviri dillerarası olan çeviridir. Ancak bu çalışmanın niteliğinden ötürü diğer iki çeviri eylemini de kapsar bir yaklaşım benimsemesi kaçınılmazdır. Mahkeme çevirmeninin görev yapacağı durumlar Jacobson’un üç çeviri biçimi başlığı altında düşünüldüğünde;

- a) Hukuk dili günlük dilden büyük oranda farklılıklar içerdiği için, hukuk sisteminde var olan her sujenin söylemi, sistem dışından biri ile girdiği diyaloglarda iletişimi sağlayabilmek adına ‘diliçi’ çeviriye veya, sistem dışından olan şüpheli/sanığın ifadesi alınırken tutanağa geçirilmesi uygunsuz

¹⁸¹ Detaylı bilgi için bkz. Roman Jakobson, “On Linguistic Aspects of Translation”, **On Translation**, Harvard University Press, 1959, s. 232 - 239.

¹⁸² Roman Jakobson, “Çevirinin Dilbilimsel Özellikleri Üzerine”, Çev. Ö. B. Albayrak, **Çeviri Seçkisi 2: Çeviri(bilim) nedir? Başkasının Bakışı**, Haz. Mehmet Rifat, Dünya Yayıncılık, 2004, s. 90.

Aynı konuda ayrıca bkz. Roman Jakobson, “On Linguistic Aspects of Translation”, s. 233.

¹⁸³ Jakobson, “Çevirinin Dilbilimsel Özellikleri Üzerine”, s. 114.

bulunan ifadelerin hukuk sistemine uygun şekile dönüştürülmesi sürecinde ‘diliçi çeviriye,

- b) Yabancı bir şüpheli/sanığın varlığı ya da Türkçe anlamayan bir Türk vatandaşının varlığı durumlarında kişinin kendisine isnat edilen suçtan haberdar olabilmesi, en temel insan haklarından olan savunma hakkının kullanılabilmesi için ‘dillerarası’ çeviriye,
- c) İşitme engelliler ile iletişim söz konusu olduğunda yukarıda belirtilen aynı gerekçeler nedeniyle işaret dili kullanımı ile ‘göstergelerarası’ çeviri eylemine ihtiyaç ortaya çıkmaktadır.¹⁸⁴

Şu ana kadar da ifade edildiği üzere, hukuk dilinin çevirisi çok farklı metinlerin çevirisi olarak yorumlanabilir. Hukuk kitapları, yasalar, yargı kararları, resmi belgeler vb. pek çok alanda hukuk çevirisi gerektiği gibi,¹⁸⁵ çalışmanın konusunu oluşturan yargılama sürecinde de çeviri eylemine ihtiyaç büyüktür. Bu noktada belirtilmelidir ki, çeviri eylemi sözlü olarak gerçekleştirilen ve anlık bir eylem olduğu ve için ve sonuçları kişilerin hayatlarını doğrudan etkilediği için bu sürece ilişkin araştırmaların artması elzemdir. Bu alanda gerçekleştirilen projelere örnek olarak AEQUITAS ve ImPLI projeleri gösterilebilir.

AB üye ülkelerinden; Belçika, Birleşik Krallık, Danimarka ve İspanya’nın katılımıyla hazırlanan Grotius Project 98/GR/131, yani AEQUITAS’ın ortaya çıkmasının temel nedeni, projede ifade edildiği şekliyle *dil ve kültürden bağımsız olarak adalete eşit erişim temel prensibi*¹⁸⁶ dir. Projenin amacı AB üye ülkelerinde mahkeme çevirmenleri için eşit standartlar yaratmaktır. Ortak bir dil paylaşmayan AB ülkelerinde gün

¹⁸⁴ Bu konuda detaylı bilgi için bkz. Mehmet Rifat, “Göstergebilim Açısından Çeviri Etkinliği, Çeviri Kuramı ve Çeviri Kuramının Kuramı”, **Çeviri Seçkisi 1**, Haz. Mehmet Rifat, Dünya Yayıncılık, 2003, s. 289, 304.

¹⁸⁵ Yazıcı, **Çeviribilimde Araştırma**, s. 101, 102.

Bu alanda ayrıca Stolze’nin; hukuk metinlerini 6 farklı grupta incelediği çalışması için bkz. Eruz, **Çeviride ve Çeviri Eğitiminde Koşut Metinler: Studien Zur Deutschen Sprache und Literatur**, s. 62 - 63.

Esen-Eruz, **Akademik Çeviri Eğitimi: Çeviri Amaçlı Metin Çözümlemesi**, s. 24 -31.

¹⁸⁶ “Aequitas: Access to Justice Across Language and Culture in the EU”, Grotius Projects **98/GR/131**, Ed. Erik Hertog, (Çevirimiçi) https://eulita.eu/wp/wp-content/uploads/files/Aequitas_Acces%20to%20Justice%20across%20Language%20and%20Culture%20in%20the%20EU.pdf, (29.05.2018).

geçtikçe daha fazla ihtiyaç duyulan mahkeme çevirmenlerine ilişkin üç ana başlıkta düzenleme getirilmesi hedeflenmiştir. Bu başlıklar çalışmanın önsözünde, çevirmenlerin seçimi, eğitimi ve akreditasyonu; etik kurallar; davranış kuralları ve iyi çeviri için izlenmesi gereken yollar ile hukuk sistemi ile disiplinlerarası çalışma düzenlemeleri yapılması olarak özetlenebilir.¹⁸⁷

Yine 2011 – 2012 yılları arasında yapılan ve temellerini AB müktesebatının ceza yargılamasına ilişkin muhtelif yönerge ve kararlarından¹⁸⁸ alan ImPLI Projesi (Improving Police and Legal Interpreting 2011 – 2012); Belçika’nın Flaman Bölgesi, Çek Cumhuriyeti, Fransa, Almanya, İtalya ve İskoçya’nın katılımlarıyla gerçekleştirilmiş bir diğer önemli sözlü hukuk çevirisi projesidir. Katılımcı ülkeler amaçlarını; polisi ve adli takipte kullanılan sorgulama tekniklerini anlamak, çevirmenlerin eğitimlerini etik unsura vurgu yaparak adapte etmek ve polis ve çevirmen eğitmenleri arasındaki işbirliği ve anlayışı ilerletmek¹⁸⁹ şeklinde belirlemiştir. Projenin hedef kitlesi, AB vatandaşları, savcılar, polis ve mahkeme çevirmenleri, akademisyenler ve biliminsanları, hâkimler ile hukuk alanında çalışan diğer kişiler olarak ifade edilmiştir.

Dördüncü bölümde incelenecek olan yasal düzenlemelere bakıldığında, yargılamada sözlü ve yazılı çevirmen kullanımına ilişkin iki temel hususun vurgulandığı gözlemlenebilmektedir. Bunlardan ilki çevirmenin erişebilirliği, diğeri ise çevirinin

¹⁸⁷ “**Aequitas: Access to Justice Across Language and Culture in the EU**”, Grotius Projects **98/GR/131**, Ed. Erik Hertog.

¹⁸⁸ COUNCIL DECISION, of 12 February 2007 establishing for the period 2007 to 2013, as part of the General Programme on Fundamental Rights and Justice, the Specific Programme ‘Criminal Justice’ (2007/126/JHA), (Çevirimiçi), <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:32007D0126> , (29.05.2018). Resolution of the Council of 30 November 2009 on a Roadmap for strengthening procedural rights of suspected or accused persons in criminal proceedings (Text with EEA relevance), (Çevirimiçi), https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2009.295.01.0001.01.ENG&toc=OJ:C:2009:295:TOC , (29.05.2018).

Directive 2010/64/EU of the European Parliament and of the Council of 20 October 2010 on the right to interpretation and translation in criminal proceedings, (Çevirimiçi), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:32010L0064> , (29.05.2018).

¹⁸⁹ **ImPLI Improving Police and Legal Interpreting 2011 – 2012 Final Report**, s. 2. (Çevirimiçi), http://www.isitinternational.com/wp-content/uploads/2014/11/IMPLI_Final_Report.pdf , (29.05.2018).

kalitesi olarak özetlenebilir.¹⁹⁰ Erişilebilirlik hususu yasal düzenlemelerle temin edilmeye çalışılan bir unsurken, kalite alanyazının da üzerinde durduğu bir başlıktır.

Çeviri kalitesi ile çevirmenin niteliği arasındaki bağlantıyı, çeviri metinlerdeki yaygın hatalar üzerinden gösteren Altay, hukuk çevirisinde en sık karşılaşılan hatalardan birinin zamana ilişkin çeviri hataları olduğunu ifade etmiştir. Altay’a göre *uzman ve yetkin* olmayan çevirmenlerin özellikle İngilizce’deki *shall* sözcüğünün çevirilerinde Türkçe’de gelecek zamanı benimsemeleri çeviri hatalarına neden olmaktadır. Türkçe hukuki metin düzenlemelerinde de gelecek zaman kullanımına ilişkin hatalı bir uygulamanın varlığı da yine Altay tarafından vurgulanmaktadır.¹⁹¹

Altay’ın zaman kavramı üzerinden yaptığı tespit, Eruz tarafından daha üst bir başlıkta incelenerek çevirmenin koşut metinlerle çalışmadığı takdirde, kaliteli bir çeviri ortaya koymasının mümkün olmadığını ifade etmektedir. Uzmanlık çevirilerinde konu bilgisi ve metin yorumunun önemini vurgulayan Eruz, kültürel bir önemi olan ve fakat birebir çevirildiğinde erek kültürde hiçbir anlam ifade etmeyen ‘gereği düşünüldü’ gibi kavramların varlığını; çevirmenin koşut metin çalışmalara duyacağı ihtiyacı arttıran bir unsur olarak gösterir ve koşut metin çalışmaları olmaksızın metin çözümlemenin sağlıklı biçimde gerçekleştirilemeyeceğini vurgulamaktadır.¹⁹²

Hukuk çevirisinde ortaya çıkabilen bu sorunları, Yazıcı bir araştırmasında; sistem farklılıklarından kaynaklanan sorunlar, uluslararası yapılanmadan kaynaklanan çeviri sorunları, alanın ve dillerin mantığının uzlaşmazlığından kaynaklanan sorunlar ve dilsel farklılıktan kaynaklanan sorunlar,¹⁹³ başlıkları altında incelemektedir.

Farklı hukuk ve dil kültürleri nedeniyle ortaya çıkabilecek sıkıntılara ilişkin; Yazıcı, teknik alan çevirisi başlığında incelediği hukuk çevirisinin uluslararası bir terminolojinin olmamasına dikkat çekerken, bunun temel nedenini, hukukun normatif bir yapıya sahip olmasına bağlamaktadır. Yazıcı, bu normatif kavramların toplumlara özgü olması nedeniyle, her toplumun kendi ihtiyacına yönelik hukuk sistemleri

¹⁹⁰ Bu konuda daha detaylı bilgi için bkz. Kalem Berk, *a.g.e.*, s. 42 - 57.

¹⁹¹ Altay, “İngilizce ve Türkçe Hukuk Dillerinin Özellikleri: Karşılaştırmalı Bir Çalışma”, s. 28.

¹⁹² Eruz, *Çeviride ve Çeviri Eğitiminde Koşut Metinler: Studien Zur Deutschen Sprache und Literatur*, s. 59.

¹⁹³ Yazıcı, *Çeviribilimde Araştırma*, s. 102 – 113.

geliştirmiş olduğunu ve bu nedenle kimi zaman aynı dili kullanan toplumların farklı hukuk sistemlerini, kimi zamansa farklı dilleri kullanan toplumların aynı hukuk sistemlerini paylaşabildiklerini işaret etmiştir.¹⁹⁴

Kocbek ise bu ayrıma ek olarak, federal devletlerde, aynı dilin kullanılmasına rağmen, bölgeden bölgeye değişiklik gösterebilen hukuki kavramların da olabileceğini işaret etmektedir.¹⁹⁵ Yine aynı hususta, hukuk sistemlerinin; her zaman her yerde aynı olan tek bir sistem olmadığını ifade eden Hirş, sistemler arası bu farklılığın konu ve sınıflandırmanın yanı sıra, ana kaynaklar ve terminoloji açısından da değişkenlik gösterdiğini vurgulamaktadır.¹⁹⁶

Barak'ın *interpreters translate the "human" language into "legal" language ifadesi*¹⁹⁷ hukuki yorum yapan yargılama sujelerinin 'insan' dilini 'hukuk' diline çevirdiklerine dair tespiti, sözlü çeviri gerçekleştiren mahkeme çevirmenlerinin yaptıkları çeviri aracılığıyla, yargılama sujelerine yorumlamaları için sundukları bilginin sağlıklı bir hukuki sonuç verebilmesi açısından önemini ve çevirmenden beklentinin ne kadar yüksek olduğunu ifade etmek noktasında önem taşımaktadır.

Küreselleşen dünyada yazılı hukuk çevirisine ilişkin Goddard'ın ve Šarčević'in kaynakları, yazılı hukuk çevirisi yapan çevirmene bir anlamda karşılaştırmalı hukuk araştırmacısı ve uygulamacısı¹⁹⁸ olarak yaklaşımı nedeniyle dikkat çekicidir.

Akansel Altay, hukuk dilinin çevirisinde karşılaşılan zorlukların başında; her çeviri bölümü mezununun hukuk çevirisi yapabileceğine ilişkin inançtan kaynaklanan, düşük ücret politikası ve ehil kişilerin daha iyi kazanç sağlayabilecekleri işlere yönelmelerini

¹⁹⁴ Yazıcı, **Çeviribilimde Araştırma**, s. 100, 101.

¹⁹⁵ Alenka Kocbek, "Language and Culture in International Legal Communication", **Managing Global Transitions International Research Journal**, Ed. Boštjan Antončič, Volume 4, Number 3, Fall 2006, s. 235.

¹⁹⁶ Ernest Hirş, **Hukuk Felsefesi ve Hukuk Sosyolojisi Dersleri**, Güncel Dile Uyarlayan: Selçuk Baran (Veziroğlu), 3. Tıpkı Basım Ankara, 2001, s. 18, 19.

¹⁹⁷ Aharon Barak, **Purposive Interpretation in Law**, Princeton University Press, 2005, s. 6. "Yorumlayıcılar 'insan' dilini, 'hukuk' diline çevirirler." Türkçeye çeviren: Bihter Esin Yücel

¹⁹⁸ Goddard, **a.g.e.**, s. 169.

Šarčević, **a.g.e.**, s. 115.

işaret ederken, hukuk çevirisi alanında yerleşmiş bir terminolojinin bulunmamasını da çevirmenleri zorlayan bir etmen olarak vurgulamıştır.¹⁹⁹

Akansel Altay, hukuk çevirisinin en belirgin özelliğini kültür odaklı olması olarak ifade etmektedir. Hukuk çevirisine yöntemsel yaklaşımlar olarak ise Akansel Altay, işlevsel eşdeğerliği bulmak, açıklama yapmak, sözcüğü sözcüğüne çeviri yapmak, sözcük ve terim türetmek, ve sözcük ödünç almak olarak sınıflandırmıştır.²⁰⁰

Hukuk çevirisinde eşdeğer bir sistemin sağlanması konusu ise gerek, hukuki doktrininin, gerekse çeviribilim alanyazınının çokça incelediği bir konu olmuştur. Altay, eşdeğerliğin yalnızca sözcüklerin çevirinin birimi olarak algılanıp, sözcükler arası eşdeğerlik sağlandığı takdirde çevirinin gerçekleşeceği ve eşdeğerliğin sağlanacağı yönündeki yorumların, çeviride çok önemli rol oynayan, kültürel, metinsel ve daha pek çok duruma ilişkin etkeni göz ardı ettiğini ifade etmektedir.²⁰¹

‘Kültürlerarası İletişim Uzmanı/Mahkeme Çevirmeni ve Eylem Odaklı Çeviri Kuramı’ adlı 2.2. numaralı başlıkta da incelendiği üzere, sözel olmayan öğelerden kaynaklanan eşdeğerlik sorunu, hukuk çevirisinin sorunlarından biridir. Haiti, kültürel eşdeğerliğe, sessiz kalma örneğinin Batı’da negatif Doğu’da ise, kimi zaman anlaşma ve saygı, kimi zamansa onaylamama anlamlarına geldiğini örneklendirmektedir.²⁰²

Geeroms’un terimsel denkliğin her zaman fonksiyonel denklikle aynı sonucu vermeyeceğine ilişkin çalışmasında; Fransa’daki Cour de Cassation, Belçika’daki Hof Van Cassatie, Hollanda’daki Hoge Raad ve Almanya’daki Bundesgerichtshof’un görev ve yetkilerinin birbirlerinden farklı olduğunu, dolayısıyla terimsel bir tam karşılığın bulunduğu durumlarda dahi, tam anlamıyla bir eşdeğerlikten bahsedilemeyeceğini

¹⁹⁹ (Akansel) Altay, **a.g.e.**, s. 155.

²⁰⁰ (Akansel) Altay, **a.g.e.**, s. 157 – 169

²⁰¹ Bu konuda detaylı bilgi için bkz. (Akansel) Altay, **a.g.e.**, s. 157 – 169

²⁰² González, 1998: 53’den aktaran Csilla Hati, “To Have an Interpreter: A Right to a Fair Trial. Evaluation of Personal Evidence Obtained by the Help of an Interpreter”, **Comparative Legilinguistics**, vol. 28/2016, s. 37.

ifade etmektedir.²⁰³ Kocbek'e göre hukuk çevirisi, karşılaştırmalı hukuk dilbilim ve karşılaştırmalı hukuku birleştiren bir alandır.²⁰⁴

Avrupa ülkelerinde genellikle kullanılan Kıta Avrupası hukuku köklerini Roma hukukundan alan bir sistemdir. İngiltere, Amerika ve eski sömürge ülkelerinin bir kısmında kullanılan Anglo – Sakson hukuku sistemi de köklerini Roma hukukundan almasına rağmen farklı bir gelişim göstererek, kanun metinlerinden ziyade emsal kararları dayanak alan bir yapıyı yeğlemiştir.²⁰⁵ Vystrčilová'nın çalışmasında belirttiği üzere, 26 Nisan 1998'de Birleşik Krallık, 800 sayfalık bir çalışmayla hukuk terminolojisinde sadeleştirmeye giderek; çok sık kullanılan Latince terimlerin sade İngilizce karşılıklarını kullanıma sokmuşlardır. Bunlara örnek olarak 'ex parte' yerine 'without notice', 'minor/infant' yerine 'child' kullanımlarının önerilmesi verilebilir.²⁰⁶ Hukuk dilindeki bu sadeleşme, metinlerin anlaşılabilirliğini arttırmıştır.

Görüldüğü gibi Kıta Avrupası hukuk sistemi olarak Türkçeleştirebileceğimiz 'civil law' ile Anglo-Sakson hukuk sistemi olarak tabir edebileceğimiz; emsal kararlara dayanan 'common law' sistemlerinin kökten farklılığı nedeniyle kavramsal olarak eşdeğerliklerin, ya da sözcük bazında tam karşılıkların olmasının beklenmesi çok olası görülmemektedir.

Yazıcı'nın hukuki kavramların eşdeğerliğine ilişkin gerçekleştirmiş olduğu araştırmasında her ne kadar odak noktası yazılı hukuk dilinin çevirisinde karşılaşılan sorunlar olsa da, özellikle çeviride eşdeğerlik kavramının sağlanması hususunu etkileyen sistem farklılıkları ve uluslararası yapılanmadan kaynaklanan çeviri sorunları, sözlü çeviri yapan mahkeme çevirmeni için günlük uygulamada sıkıntı çıkaran en temel noktalar.²⁰⁷ Öyle ki, yazılı çeviri yapan bir mahkeme çevirmeni bu konuda araştırma yapabilecek vakit ve imkânlarla sahip olabilecekken, anlık

²⁰³ Sofie M.F.Geeroms, "Comparative Law and Legal Translation: Why terms Cassation, Revision and Appeal Should Not Be Translated...", **The American Journal of Comparative Law**, Vol 50, 2002, s. 204 - 216.

²⁰⁴ Kocbek, "Legal Translation: An interdisciplinary Perspective", s. 296.

²⁰⁵ Renata Vystrčilová, "Legal English", **Philosophica**, 73, 2000, s. 91.

²⁰⁶ Vystrčilová, **a.g.e.**, s. 92, 93.

²⁰⁷ Yazıcı, **Çeviribilimde Araştırma**, s. 100 - 113.

performans sergileyen sözlü mahkeme çevirmeni bu konuda çok daha ciddi sıkıntılarla karşılaşacağı için Yazıcı'nın saptamalarının kıyasen uygulanabilmesi mümkündür.

Yazıcı'nın hukukun en temel kavramlarından avukat sözcüğünün eşdeğerliğine ilişkin verdiği örnek bu anlamda önemlidir. Yazıcı *avukat* kavramı ile Fransızca *avocat* kavramının işlevsel eşdeğerlik taşıdıklarını ancak, İngiliz hukukundaki '*barrister*' ve '*solicitor*' kavramlarından '*barrister*'in duruşmaya çıkmayan yalnızca danışmanlık veren bir avukat olması nedeniyle bu eşdeğerliği sağlayamadığını ifade eder ve *barrister* seçiminin daha isabetli olabileceğinden bahseder.²⁰⁸ Noter kurumunun Fransız hukuk sisteminde var olması nedeniyle çevirilmesi mümkünken, İngilizce çevirilerde kurumun aynı sistemle var olmamasından ötürü, ancak '*solicitor*' gibi işlevsel bir eşdeğerinin kullanılabilmesinin mümkün olduğunu işaret etmektedir.²⁰⁹ Bu gibi durumlarda sözlü çeviri yapmakta olan mahkeme çevirmeni genellikle, açıklama yöntemine başvurmaktadır.

Karayazıcı, sözcüğü sözcüğüne çeviri yönteminin kullanılmasından ötürü '*droit commune*' kavramının '*ordinary law*' yerine İngilizcede var olan '*common law*' olarak aktarılması hususunu da benzer bir eşdeğerlik sorunu örneği olarak vermektedir.²¹⁰

Eşdeğerlik sorununun çözümüne ilişkin Nida, *devingen eşdeğerlik* (dynamic equivalence) kavramından bahsetmektedir. Devingen eşdeğerlik; değişik öğrenim düzeyleri, değişik meslekler ve ilgilerin; insanların bir iletiyi anlayabilme yetisini önemli ölçüde etkilediğini tespit ederek, bir metnin, farklı eğitim seviyesinden insanlar, gerizekalılar vb. gruplar için farklı çevrilmesi gerektiğini ifade eden bir yaklaşımdır. Erek odaklı olarak nitelendirilebilecek bu yaklaşımdaki eşdeğerliği Nida, '*devingen eşdeğerlik*' (dynamic equivalence) olarak adlandırmaktadır.²¹¹ Daha çok yazılı çeviri alanında uygulama bulan devingen eşdeğerlik yaklaşımı, sözlü çeviri eylemi gerçekleştiren mahkeme çevirmenlerinin ardıl çeviri uygulamalarında açıklama tekniği aracılığı ile kullandıkları bir yöntemdir. Çalışmanın konusunu

²⁰⁸ Yazıcı, *Çeviribilimde Araştırma*, s. 102, 103.

²⁰⁹ Yazıcı, *Çeviribilimde Araştırma*, s. 105, 106.

²¹⁰ Berrin Karayazıcı, "AT Antlaşma ve Anlaşma Metinleri Çevirisinde Karşılaşılan Güçlükler ve Yöntemler", *Hacettepe Üniversitesi Çeviribilim ve Uygulamaları Dergisi*, Sayı: 1, 1991, s. 30, 31.

²¹¹ Göktürk, *a.g.e.*, s. 57, 58.

Tahir Gürçağlar, *a.g.e.*, s. 118.

oluşturan ve sözlü çeviri eylemi gerçekleştiren mahkeme çevirmeninin rolü ve görünürlüğü, çevirmenin skoposuna bağlı olarak farklılık gösterebilecek bir konumlanmadır. Bu nedenle çalışmanın beşinci bölümünde görüleceği gibi, çevirmenin rolü ve görünürlüğü, çevirmenin kanundan doğan skoposu bağlamında incelendiğinde; skoposu; kişinin isnat edilen suç hakkında bilgilendirilmesini ve savunma hakkını kullanmasını sağlamak olan mahkeme çevirmeninin, farklı idio kültürlerden şüpheli/sanık/tanık ve mağdurlar ile herhangi bir ön görüşme olmaksızın çalışmasından ötürü, ardıl çeviri yönteminde kullanılan açıklama tekniği ile devingen eşdeğerliği sağlama yoluna gittiği görülmektedir.

Eşdeğerlik kavramının sözlü çeviride yarattığı zorluklara bir örnek olarak Ruanda yargılamalarındaki ‘exterminate’ ve ‘massacre’ kavramlarının Kinyarvanda diline çevirisi verilebilir. Ruanda kültüründe ‘massacre’ kavramının varolmadığına ilişkin, dilbilimcilerin yaptığı açıklama sonrasında sanıklar kendilerine isnat edilen suçu ‘viele Menschen töten’ yani çok sayıda insan öldürmek olarak öğrenmişlerdir.²¹²

Çevirmenin kültürlerarası uzman konumu, Japonya’da yas renginin ‘beyaz’, Avrupa genelinde ise ‘siyah’ olması durumunu Bozkurt’un bilinen, ‘beyazlara bürünmüş kadın’ ve siyahlara bürünmüş kadın’ örneklerinden hareketle²¹³ incelendiğinde, çevirmenin yazılı çeviride bu durumu bir dipnot ile çözümlemesinin mümkün olduğu alanyazında öngörülmektedir.

De Groot eşdeğerlik hakkında hukuk sistemlerinde ancak aynı hukuk sisteminden bahseden iki farklı dilin varlığı durumunda bahsedebileceğini işaret eder ve eşdeğerlik tesis edilemediği durumda, açıklama yapmak, yeni sözcük türetmek ya da bu iki yöntemin kombinasyonlarının kullanılabileceğini ifade eder.²¹⁴

Yine De Groot verdiği bir örnekte hukuk çevirisinde eşdeğerliğin esas zorluğunun dilsel farklılıklardan değil, hukuk sistemleri arasındaki yapı farklılıklarından

²¹² Haas, **a.g.e.**, s. 83.

²¹³ Bozkurt’tan aktaran Köksal, **a.g.e.** s. 68 – 69.

²¹⁴ De Groot, “Een tweetalig juridisch woordenboek”den aktaran, Marcus Galdia, “Comparative Law and Legal Translation”, **The European Legal Forum**, 1 – 2003, s. 2.

kaynaklandığını Dancadan Norveççeye yapılan hukuk çevirilerinin aynı hukuk sistemlerini paylaşımlarından ötürü sorunsuz ilerlediğini işaret eder.²¹⁵

Eşdeğerlik noktasında sağlıklı bir sonuç alınabilmesi için karşılaştırmalı hukukun ve çeviribilim'in birlikte çalışması, özellikle alanda çalışacak olan sözlü ya da yazılı çalışacak tüm çevirmenler için koşturucu metin çalışmalarının yaptırılması kanımızca kavramların doğru karşılıklarının oluşturulabilmesi için en sağlıklı yöntem olacaktır.

Hukuk dilbilim genellikle tek bir dil üzerine yoğunlaşmaktadır, ancak karşılaştırmalı hukuk çalışmalarında, birden fazla dil ve hukuk kültürü söz konusu olduğundan hukuk çevirmenleri için çok önemli bir yol gösterici kaynak olarak kullanılabilir, çünkü bir uzmanlık metninin çevirisini yapan kültür uzmanı çevirmenin, hukuk kültürlerini tanıması ve hukuk kültürlerinin aralarındaki bağı bilmesi, çevirinin niteliğini arttıracaktır. Mattila ayrıca, alana ilişkin sözlüklerin, kavramsal eşdeğerliğin tesisine ilişkin, hukuk sistemlerinin dikkatlice analiz edildiğini vaad edeceği hakkındaki sözleriyle,²¹⁶ olası bir sözlük çalışmasının ciddiyetinin altını çizmektedir.

Sandrini yazılı hukuk çevirisi odaklı kaleme aldığı makalesinde; çevirilebilirlik bahsini, dilden ziyade dâhil olunan hukuk kültürüne dayandırdığını ifade etmektedir. Sandrini'ye göre aynı dili paylaşan ve fakat farklı hukuk kültür ve sistemlerine dâhil olan sistemlerin birbirlerine çevirileri sıkıntılar barındırmaktadır.²¹⁷ Aynı konuda Kocbek de farklı bir yaklaşımla, terimsel eşdeğerliğin seviyesinin, bahsi geçen dillerin değil, hukuk sistemlerinin ilintiliğine bağlı olduğunu²¹⁸ belirtmektedir.

Uygulamada, kaynak dilde geçen sözcüğün, erek dilde birebir eşdeğeri olarak nitelendirilebilecek bir karşılığı olmasına ve bu karşılığın çevirmen tarafından kullanılmasına rağmen, erek dil kullanıcısı olan muhatabın, o sözcüğün anlamını bilmemesi nedeniyle iletişimin kesintiye uğradığı durumlarla da karşılaşılabilir.

²¹⁵ Galdia, **a.g.e.**, s. 2.

²¹⁶ Mattila, **a.g.e.**, s. 16.

²¹⁷ Peter Sandrini, **Translation zwischen Kultur und Kommunikation: Der Sonderfall Recht**, s. 17.

(Çevirimiçi),

http://www.academia.edu/3775040/Translation_zwischen_Kultur_und_Kommunikation_Der_Sonderfall_Recht, (29.05.2018).

²¹⁸ Alenka Kocbek, "Language and Culture in International Legal Communication", **Managing Global Transitions**, Vol: 4, No: 3, Fall, 2006, s. 236.

Schicho'nun verdiği örnekte bir mülteci kadın, 'milliyet / nationality' sözcüğünü hiç duymadığı, bilmediğı ve dolayısıyla hiç kullanmadığı için aktarımda kast edilen anlamı algılayamamaktadır.²¹⁹ Görüldüğü üzere bu gibi durumlarda, çalışmanın ikinci bölümünün birinci ve ikinci alt başlıklarında incelenen kültürlerarası bir iletişim uzmanı olan mahkeme çevirmeni, Vermeer'in idio-kültür olarak adlandırdığı bireysel kültür açısından, yargılama dilini anlayamayan şüpheli/sanık, tanık veya mağdurların çevirilerini yapmak durumunda kalabilmektedir.

²¹⁹ Schicho v.d., a.g.e., s. 33.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

MAHKEME ÇEVİRMENİNE HUKUKİ BAKIŞ

Daha önce de belirtildiği üzere, mahkeme çevirmeni; hukuk yargılaması, ceza yargılaması, idari yargı ve özel yargı yollarının tümünde ve bu yargılamaların her aşamasında ihtiyaç duyulduğu takdirde görevlendirilebilir. Bu noktada spesifik bir sınırlama söz konusu değildir.²²⁰ Bu tezin inceleme alanı ceza yargılamasında Devlet tarafından ücretsiz olarak atanan ve Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 202. maddesinin 1, 2, 3 ve 5. fıkraları ile Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Tercüman Listelerinin Düzenlenmesi Hakkında Yönetmelik kapsamında düzenlenmiş mahkeme çevirmenleridir. Bu nedenle hukuki düzenlemeler bu çerçeveye sınırları dahilinde incelenecektir.

Ceza yargılamasında görev alan mahkeme çevirmeni çok sayıda sınırlamalarla karşılaşmaktadır. Çevirmenin yetkilerinin belirlenmesinde en temel sınırı hukuki metinler oluşturmaktadır. Ulusalüstü, uluslararası ve ulusal hukuk metinlerinde mahkeme çevirmenlerine ilişkin aşağıda detaylıca incelenecek olan çeşitli düzenlemeler yapılmıştır ancak bir hukuki düzenlemenin varlığı, o hukuki düzenlemenin yeterli ya da etkin olduğu anlamına gelmemektedir. Sağlıklı bir hukuki düzenleme ancak, mahkeme çevirmenine ilişkin toplumsal farkındalığın ve mahkeme çevirmeninin görünürlüğünün arttığı bir bakışla gerçekleştirilebilecektir.

Hara, hukuk çevirisinde kalitenin arttırabilmesi için üç temel aktörden bahsetmektedir. Bunlar, Devlet, mahkeme ve çevirmenlerdir. Hara’ya göre, ‘mahkemeler için yüksek kalitede çeviri yapılmalıdır’ ifadesiyle oluşturulacak bir hukuki düzenleme; yetersiz olacaktır.²²¹ Bu nedenle, Hara çalışmasında; mahkeme çevirmenlerinin çalışma sistemlerini net şekilde düzenleyen bir dizi yasal düzenlemenin yapılması hususunun

²²⁰ Bu hususta uzman görüşü için bkz. EK 2; Adalet Bakanlığı Bilirkişi Daire Başkanı Hâkim İzzet Başara ile yüzyüze mülakat metni cevap 8.

²²¹ Michal Hara, “Ensuring Quality in Legal Translation by 3 Parties – Governments, Courts and Translators”, **The Journal of Specialized Translation**, Issue: 27, January 2017, s. 15. (Çevirimiçi), http://www.jostrans.org/issue27/art_hara.pdf , (21.12.2017).

önemini vurgulamaktadır.²²² Muğlak, yoruma açık, toplumsal ihtiyaca yanıt vermeyen hukuki düzenlemeler ancak şekli bir koruma sağlayabilecektir.

Aşağıda ulusal, uluslararası ve ulusüstü düzenlemelerde çeviri hakkı, mahkeme çevirmeni, bilirkişiliğe ilişkin düzenlemeler gibi, mahkeme çevirmenini doğrudan bağlayan düzenlemelere kısaca yer verilmiştir.

4.1. Ceza Yargısı, İnsan Hakları Ve Adil Yargılanma Kavramları

Hirş, norm kavramını, insanın bir seçim yapabilmek için ihtiyacı olan bilgidен sonraki, ölçü görevini göreceк gaye olarak tanımlamaktadır. Bu bağlamda normlar herhangi bir kural değil, ölçü görevini üstlenen en yüksek kurallardır ve normlara uygun olanlar onanacak, uygun olmayanlar ise reddedilecektir. Hukukta hem kanun, hemde norm sözcüklerinin kullanıldığını ifade eden Hirş, kanun sözcüğünün hukuk sistemlerinde doğa bilimlerindeki incelenen doğal kanunlardan çıkarılan bilgidен farklı olarak, yasama erkini kullanan kişinin kanun koyduğu andan itibaren, bir bilimsel genelleme söz konusu olmaksızın, emir niteliğini kazanan bir yargı olduğunu ifade etmektedir.²²³ Bu bağlamda hukuktaki normların bir bilgiye değil değer yargısına göre oluşturulduklarını söylemek hatalı olmayacaktır. Hirş hukuktaki normları son tahlilde *‘sosyal hayatta geçerli toplumsal kanunların keşfinden sonra, bunlardan çıkartılacak ve insanların ilerlemeleri, gelişmeleri yönünde genelde, kabul edilerek izlenecek esaslar’* olarak nitelendirmektedir.²²⁴

Kuçuradi ise, insanın değer bilgisinden türetilen normların varlığından bahsetmektedir. Bu normlar, insansal ya da tarihsel koşullar karşısında türetilen ‘öldürmemek gerekir’ ya da ‘ırk ayrımı yapmamak gerekir’ gibi çıkarımlar olarak yorumlanabilecektir. Kuçuradi, bu türden normların en temel örneğini insan hakları olarak nitelendirmektedir. Bu yaklaşımını Kuçuradi şu sözlerle ifade etmektedir;

²²² Hara, a.g.e., s. 15.

²²³ Hirş, **Hukuk Felsefesi ve Hukuk Sosyolojisi Dersleri**, s. 155-158.

²²⁴ Hirş, a.y., s. 158.

“İnsan hakları, yaşamda insan onuru korunacaksa, insan türüne ait her kişinin ve bütün kişilerin (kim olursa olsun ve özel durumu ne olursa olsun) genel olarak nasıl muamele görmesi gerektiğini ve insanların başka insanlara nasıl muamele etmesi gerektiğini dile getiren normlardır.”²²⁵

Yine Kuçuradi, herhangi bir hakkı insan hakkı yapan özelliğin de, bu tür muameleye ilişkin bir talep getirmesi ²²⁶ olduğunu ifade etmektedir. Kuçuradi ile benzer şekilde Çüçen de, hak kavramını; kişinin toplumdan isteyebileceği, talep edebileceği ve kullanabileceği yetkiler olarak tanımlarken, toplumsallaşan insan açısından hak kavramının sınırlandırıcı bir etkisi olduğuna da dikkat çekmektedir.²²⁷ Bir başka deyişle, talep edilen her hak, bir sorumluluğu da getirecektir.

Hakların talep edileceği görüşüne ek olarak Ünver de hak ve hukuksal değere ilişkin kişi ile Devlet arasında çatışmaların bulunamayacağını ve Devlet’in kişiye hizmet etmesi gerektiğini vurgularken, *taşıyıcısı devlet olan hukuksal değerlerin de kişiye ait olup, onların da hizmet etmelerinin*²²⁸ gerekliliğinin altını çizmektedir. Devlet’in talep edilen hakkı eşit biçimde uygulaması noktasında, Hatemi, adaletin istisnasız ve potansiyel boyutu olan eşitlik adaletine ilişkin; *“eşitlik adaleti insan hakları açısından ve dolayısıyla ile insanlık değeri açısından dil, din, cins, ırk gibi ve bunların dışında hiçbir gerekçe ile ayrımcılık yapılmamasını gerektirir (Anayasada da yer alan istisnasız eşitlik ilkesi)”*²²⁹ sözleriyle, Devlet’in insan haklarının garantörü olduğunu vurgulamaktadır.

²²⁵ Ioanna Kuçuradi, “Etik İlkeler ve Hukukun Temel İlkeleri Olarak İnsan Hakları”, **Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Arkivi no: 13 Hukuka Felsefi ve Sosyolojik Bakışlar – II Sempozyum (7-11 Eylül 2004, İstanbul, Bildiriler 3**, Haz. Hayrettin Ökçesiz, İstanbul Barosu, 2005, s. 40.

²²⁶ Ioanna Kuçuradi, “Etik İlkeler ve Hukuk”, **Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Arkivi no: 8**, Haz. Hayrettin Ökçesiz, İstanbul Barosu, 2003, s. 7.

²²⁷ A. Kadir Çüçen, “Felsefi Açıdan İnsan Haklarının Evrenselliği Sorunsalı”, **Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Arkivi no: 13 Hukuka Felsefi ve Sosyolojik Bakışlar – II Sempozyum (7-11 Eylül 2004), İstanbul, Bildiriler 3**, Haz. Hayrettin Ökçesiz, İstanbul Barosu, 2005, s. 47.

²²⁸ Yener Ünver, “Ceza Hukukunda Hukuksal Değer”, **Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Arkivi no: 8**, Haz. Hayrettin Ökçesiz, İstanbul Barosu, 2003, s. 114.

²²⁹ Hüseyin Hatemi, “Adalet Kavramının İçeriği ve Mutlaklık ve Değişmezliği”, **Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Arkivi no: 9 Muğla Üniversitesi “Felsefe Günleri” (9-12 Ekim 2003) “Adalet” Sempozyumu Bildirileri**, Haz. Hayrettin Ökçesiz, İstanbul Barosu, 2004, s. 39.

İnsan haklarının evrenselliği ya da evrensel olmadığına ilişkin doktrinde çeşitli görüşler bulunmaktadır.²³⁰ Çüçen, insan haklarının bireyin insan onuruna yakışır bir şekilde yaşamasını sağlayan bir dizi doğal hukuk kavramı olarak nitelendirirken, doğal hukuk anlayışına göre insanın doğasının her yerde aynı olmasından kaynaklı bir gerekçeyle, insan haklarının evrensel nitelik alacağını vurgulamaktadır.²³¹ Kuçuradi ise, insan haklarının hukuk olmadığını, hukukun türeteceği öncüller olduğunu söylemektedir. Uluslararası insan hakları belgelerini de yasalar olarak nitelendiremeyeceğimiz eleştirisini getiren Kuçuradi, bu belgeleri Devletlerin söz edimleri olarak tanımlamakta ve Devlet'in toplumsal düzenlemelerin tümünü bu normlara uygun düzenleyeceğine ilişkin bir söz verdiğini ifade etmektedir.²³²

İnsan haklarının bir kısmı, insanın kendine özgü seçim ve kararları doğrultusunda ortaya çıkar. Bu haklara birinci kuşak insan hakları denir.²³³ Adil yargılanma hakkının bir alt başlığı olarak varlık gösteren tercüman hakkından yararlanma hakkı eşitlik hakkının doğal bir uzantısı olarak yorumlanabilecektir.²³⁴

Evik, adil yargılanma hakkının tarihi gelişimini incelediği çalışmasında, kavramın çıkış noktasını Amerikan Anayasası'nın 1791 tarihli 5. değişiklikle eklenen '*Haklar Bildirisi*'nde "due process of law" (zorunlu yasal yargılama) olarak nitelendirmektedir. Bu düzenlemeyi takiben, Birleşmiş Milletler'in düzenlemesinin ve akabinde de Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin adil yargılanma hakkını koruyan düzenlemeler getirdiğinden bahsetmektedir.²³⁵

Bugün dünyada Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) dışında, Türkiye'nin taraf olduğu ve olmadığı, beş insan hakları bildirgesi daha vardır. Bunlar; Afrika İnsan

²³⁰ Belkıs Konan, "İnsan Hakları ve Temel Özgürlükler Açısından Osmanlı Devletine Bakış", **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. XV, Y. 2011, Sa. 4, s. 254.

²³¹ Çüçen, "Felsefi Açından İnsan Haklarının Evrenselliği Sorunsalı", s. 54.

²³² Ioanna Kuçuradi, "Etik İlkeler ve Hukukun Temel İlkeleri Olarak İnsan Hakları", s. 38.

Ioanna Kuçuradi, "Etik İlkeler ve Hukuk", s. 7.

Ioanna Kuçuradi, "İnsan Hakları Düşüncesinin Işığında İnsan Hakları Belgeleri", **İnsan Hakları**, Yay. Haz. Kadir Çüçen, Bursa, MKM 2011, s. 323.

²³³ Kadir Çüçen, **İnsan Hakları**, Bursa, MKM, 2011, s. 159.

²³⁴ Detaylı bilgi için bkz. Oktay Uygun, "İnsan Hakları Kuramı", **İnsan Hakları**, Yay. Haz. Kadir Çüçen, Bursa, MKM, 2011, s. 241.

²³⁵ Vesile Sonay Evik, "Ceza ve Ceza Yargılaması Hukuku Bağlamında Adil Yargılanma Hakkı", **Adil Yargılanma Hakkı ve Ceza Hukuku: Karşılaştırmalı Güncel Ceza Hukuku Serisi 3**, Proje Yön. Kayıhan İçel, Yayına Haz. Yener Ünver, Seçkin Hukuk, 2004, s. 284.

ve Halkların Hakları Komisyonu’nun Afrika’da Adil Yargılanma ve Hukuki Destek Konusundaki Yönergesi, (Principles and Guidelines on the Right to a Fair Trial and Legal Assistance in Afrika) ²³⁶ , Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi²³⁷ (American Convention on Human Rights)²³⁸ , Arap İnsan Hakları Sözleşmesi (Arab Charter on Human Rights)²³⁹ , Birleşmiş Milletler Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi ²⁴⁰(International Covenant On Civil And Political Rights) (ICCPR) ve son olarak Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği İnsan Hakları Bildirgesi²⁴¹ (ASEAN Human Rights Declaration) metinleridir.

Avrupa Konseyi’nin kurucu üyelerinden sayılan Türkiye’nin, ulusal düzeyde yürütülen reform çalışmalarında, AIHS hükümlerini ve AIHM içtihatlarını temel alması gerekçesiyle²⁴²; aşağıdaki başlıkta, adil yargılanmada tercüman kullanımına ilişkin hak, AIHS hükümleri ve AIHM içtihatları kapsamında incelenecektir.

²³⁶ “Principles and Guidelines on the Right to a Fair Trial and Legal Assistance in Africa”, (Çevirimiçi) <http://www.achpr.org/instruments/principles-guidelines-right-fair-trial/> , 15.08.2017.

²³⁷ Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi (San Jose Paktı) tam metni için bkz. (Çevirimiçi) <https://burakgemalmaz.files.wordpress.com/2015/05/02.pdf> , (06.04.2017).

²³⁸ American Convention on Human Rights (Çevirimiçi), <https://www.cidh.oas.org/basicos/english/basic3.american%20convention.htm> , 28.04.2018.

²³⁹ Çev. Mohammed Amin-Al, Mathilde Cabanettes, Gözden Geçiren: Susan M. Akram, “ Arab Charter on Human Rights 2004”, **Boston University International Law Journal**, Vol. 24:147, 2006, s. 154. (Çevirimiçi),

http://www.humanrights.ch/upload/pdf/091029_Arab_Charter_on_Human_Rights_2004.pdf , 22.04.2018.

²⁴⁰ Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi m. 9 (Çevirimiçi) http://uhdigm.adalet.gov.tr/sozlesmeler/coktarafilsoz/bm/bm_05.pdf 30.08.2017

²⁴¹ Dato Kifrawi Kifli, “ASEAN Sözleşmesi ve İnsan Hakları Kanunları İleri Adımlar: Brunei Perspektifi, **Anayasa Yargısı Dergisi**, Cilt: 29, 2012, s. 127 – 133.

Treaty on Mutual Legal Assistance in Criminal Matter, s. 28. (Çevirimiçi), <http://agreement.asean.org/media/download/20160901074559.pdf> , 23.04.2018

²⁴² Türkiye Cumhuriyeti Dış İşleri Bakanlığı websitesi, (Çevirimiçi), <http://www.mfa.gov.tr/insan-haklari-ve-avrupa-konseyi.tr.mfa> , 28.04.2018.

4.1.1. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Kapsamında Tercümandan Yararlanma Hakkı

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Türkiye Tarafından 4.11.1950 tarihinde imzalanmış, 10.03.1954 tarih ve 6366 sayılı kanun ile onaylanmıştır. İlgili kanunun ve Sözleşmenin Resmi Gazete’de yayım tarihi, 19.03.1954’tür.²⁴³ Türkiye, 1953’te yürürlüğe giren Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin (AİHS veya İHAS) denetim sürecine ilişkin bireysel başvuru hakkını 1987’de ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin (AİHM) zorunlu yargı yetkisini 1990’da kabul etmiştir.²⁴⁴

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin ‘Adil Yargılanma Hakkı’na ilişkin doğrudan düzenlemesinin bulunduğu 6. maddesinin dışında, ‘Özgürlük ve Güvenlik Hakkı’ başlıklı 5. maddesi ile ‘Ayrımcılık Yasağı’ başlıklı 14. maddesinin de kişinin anladığı bir dilde bilgilendirilmesine ilişkin hükümleri mevcuttur.

‘Özgürlük ve Güvenlik Hakkı’ başlıklı 5. maddenin 2. fıkrası, “... 2. Yakalanan her kişiye, yakalanma nedenlerinin ve kendisine yöneltilen her türlü suçlamanın en kısa sürede ve anladığı bir dilde bildirilmesi zorunludur (...),²⁴⁵ hükmüyle, dolaylı biçimde tercüman hakkını işaret ederken, ‘Ayrımcılık Yasağı’ başlıklı 14. maddesi ise “*bu Sözleşme’de tanınan hak ve özgürlüklerden yararlanma, cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasal veya diğer kanaatler, ulusal veya toplumsal köken, ulusal bir azınlığa aidiyet, servet, doğum başta olmak üzere herhangi başka bir duruma dayalı hiçbir ayrımcılık gözetilmeksizin sağlanmalıdır*”²⁴⁶ ifadesiyle dilden kaynaklı hiçbir gerekçe ile, kişilerin bu sözleşme ile garanti altına alınan haklarından mahrum bırakılamayacakları vurgulanmaktadır. Görüldüğü üzere, hükmün mefhumu muhalifinden, yargılama süreçlerinde yargılama dilini anlamayan kişilerin, mağdur edilemeyeceği hususu anlaşılmaktadır.

²⁴³ Detaylı bilgi için bkz, İnsan Hakları Derneği websitesi, (Çevirimiçi), <http://www.ihd.org.tr/avrupa-insan-haklari-sozlesmesi-ve-eki-protokollerde-yer-alan-haklar-ve-ozgurlukler/> , 01.04.2018.

²⁴⁴ Detaylı bilgi için bkz. Türkiye Cumhuriyeti Dış İşleri Bakanlığı websitesi, (Çevirimiçi), http://www.mfa.gov.tr/insan-haklari_.tr.mfa , 28.04.2018.

²⁴⁵ Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi.

²⁴⁶ Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi.

‘Tercüman Hakkı’nın temellerini aldığı ‘Adil Yargılanma Hakkı’ başlıklı 6. maddenin 3. fıkrasının lafzının çeviri ile doğrudan ilişkilendirilmesini sağlayan altı çizili kısımları ile birlikte verilmiş hali ise şöyledir;

“Bir suç ile itham edilen herkes aşağıdaki asgari haklara sahiptir:

- a) Kendisine karşı yöneltilen suçlamanın niteliği ve sebebinden en kısa sürede, anladığı bir dilde ve ayrıntılı olarak haberdar edilmek;*
- b) Savunmasını hazırlamak için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olmak;*
- c) Kendisini bizzat savunmak veya seçeceği bir müdafinin yardımından yararlanmak; eğer avukat tutmak için gerekli maddî olanaklardan yoksun ise ve adaletin yerine gelmesi için gerekli görüldüğünde, resen atanacak bir avukatın yardımından ücretsiz olarak yararlanabilmek;*
- d) İddia tanıklarını sorguya çekmek veya çektirmek, savunma tanıklarının da iddia tanıklarıyla aynı koşullar altında davet edilmelerinin ve dinlenmelerinin sağlanmasını istemek;*
- e) Mahkemede kullanılan dili anlamadığı veya konuşamadığı takdirde bir tercümanın yardımından ücretsiz olarak yararlanmak.²⁴⁷*

Doktrinde tercümandan yararlanma hakkı olarak nitelendirilen Sözleşme’nin 6. maddesinin 3. fıkrasının e bendi görüldüğü üzere, yargılama dilini anlayamayan ya da konuşamayan sanığa bir tercümanın yardımından ücretsiz olarak yararlanma hakkını düzenlemektedir. Bu hak, sanığın, duruşmada konuşulanları anlayarak, etkin katılım sağlamasını ve savunmasını etkili bir biçimde hazırlaması ve sunabilmesini²⁴⁸ kapsar şekilde yorumlamaktadır. İlgili maddenin e bendi, a bendi ile birlikte yorumlanmalıdır, çünkü a bendi açıkça kişinin derhal anlayabildiği bir dilde bilgilendirilmesini öngörmektedir. Yargılama dilini anlamayan bir sanığın varlığında ise a bendi ancak e

²⁴⁷ Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi.

²⁴⁸ Cem Ümit Beyoğlu, **a.g.e.**, s. 300.

bendiyle birlikte uygulandığında hayata geçirilebilecektir.²⁴⁹ Buradaki sınır, kişinin dili anlamaması ve konuşamaması olarak belirlenmiş olup, sanığın başka bir dilde savunmasını vermek istemesi hali tercümandan ücretsiz yararlanma durumunu oluşturmayacaktır. Sözleşmenin ifadesinden de anlaşılacağı üzere; ücretsiz tercümandan yararlanma hakkı yargılama dilini anlayamayacağı için sağır dilsizlere de uygulanmaktadır.²⁵⁰

Kişinin kendisine isnat edilen suçu öğrenmesi temelde 6. maddenin 3. fıkrasının b bendinde düzenlenen savunma hakkını kullanabilmesi ile doğrudan bağlantılıdır, zira neyle suçlandığını bilmeyen bir kişinin kendisini savunabilmesi mümkün olamayacaktır. Sanık, tercüman aracılığıyla hem kendine isnat edilen suçu öğrenebilecek hem de kendini savunabilecektir. Silahların eşitliği olarak da adlandırılan b bendi hükmü uyarınca her iki taraf da görüşlerini, iddia ve savunmalarını birbirlerine karşı daha dezavantajlı duruma düşmeksizin sunabilmelidir.²⁵¹

Sözleşmenin lafzı her ne kadar sadece kovuşturma aşaması ve sanık için düzenlenmiş olsa da, bir alt başlıkta incelenecek olan AİHM içtihatları ile bu uygulama soruşturma aşamasını da kapsar şekilde genişletilmiştir. İpek, bu konuda, *adil yargılanma ilkelerinin, kişinin karşı karşıya kaldığı her türlü suç isnadı halinde uygulanacağını ifade etmekte ve suç isnadının, kişiye suçlu olduğu izlenimini veren her türlü muamele ve işlemi kapsadığını*²⁵² belirtmektedir.

²⁴⁹ Rıza Türmen, "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde Adil Yargılama Hakkı", **Sempozyum, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi ve Adli Yargı**, Türkiye Barolar Birliği Yayınları: 72, TBB – IHAUM Yayını: 4, 2004, s. 44.

Ayrıca, Coralie Ambroise-Casterot, "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6. Maddesi", **Sempozyum, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi ve Adli Yargı**, Türkiye Barolar Birliği Yayınları: 72, TBB – IHAUM Yayını: 4, 2004, s. 326, 327.

²⁵⁰ Ferhat Kapıcı, "Adil Yargılanma Hakkı: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6. Maddesi", **Adil Yargılanma Hakkı: IGUL Yayınları No:4**, Matra Projesi Kitabı, Yayına Haz. Feridun Yenisey, Nergiz Yayınları, 2004, s. 189.

Evik, **a.g.e.**, s. 290.

²⁵¹ Türmen, **a.g.e.**, s. 43. Beyoğlu, **a.g.e.**, s. 285.

²⁵² Ali İhsan İpek, **Adil Yargılama Hakkı Kapsamında Savunma Hakkı**, Ankara, Adalet Yayınevi, 2015, s. 3.

İnceoğlu Sözleşme’de doğrudan düzenlenmemiş olsa da, duruşmada hazır bulunma hakkının, sanıklar için 6. maddesinin 3. fıkrasının c, d ve e bentlerinden dolayı olarak çıkarımlanabileceğini ifade etmektedir.²⁵³

‘Bağımsız bir mahkeme önünde yargılanma hakkı’ ile ‘tercüman hizmetinden yararlanma hakkı’ kavramlarının önceliği karşılaştırıldığı takdirde, tercümana erişim sağlanması hususu ikincil bir önem arz eder şekilde yorumlanabilecekse de, doktrinde, alanyazında ve bir sonraki başlıkta etraflıca değinilecek olan AİHM kararlarında, sağlıklı uygulanan bir tercüman hakkı olmaksızın adil yargılanmanın tesisinin mümkün olamayacağı kabul edilmektedir.

4.1.2. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin Mahkeme Çevirmeni’ne İlişkin Yaklaşımı Ve Önemli Kararlar – Mahkeme’nin AİHS Kapsamında Çevirmenden Beklentileri

AİHS’nin 46. maddesinin 1. fıkrası uyarınca; AİHM kararları, AİHS’ye taraf Devletler açısından bağlayıcıdır.²⁵⁴ Avrupa Konseyi’nin kurucu üyelerinden olan Türkiye, AİHS’nin denetim sürecine ilişkin bireysel başvuru hakkını 1987 yılında, AİHM’nin zorunlu yargı yetkisini ise 1990 yılında kabul etmiştir.²⁵⁵ Bu nedenle, bu başlıkta AİHM’nin tercüman hakkına ilişkin vermiş olduğu kararlar incelenmektedir.

Doktrinde Sözleşme’nin en önemli maddesi olarak kabul edilen ve AİHM yargılamalarının yaklaşık yarısının hukuki dayanağını teşkil eden 6. madde²⁵⁶ üzerine yapılan karşılaştırmalı bir çalışmada; 2000 yılında, AİHM’den verilen 695 kararın 591’i, yani %85’i, madde 6’yla ilgili olduğunu bunun kararların ise %75’ini oluşturan 521 kararına; yargılamanın süresine ilişkin²⁵⁷ olduğu tespit edilmiştir.

²⁵³ Sibel İnceoğlu, **İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Kararlarında Adil Yargılanma Hakkı: Kamu ve Özel Hukuk Alanlarında Ortak Yargısal Hak ve İlkeler**, Beta, İstanbul, 2005, s. 257.

²⁵⁴ Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi.

²⁵⁵ Türkiye Cumhuriyeti Dış İşleri Bakanlığı websitesi, (Çevirimiçi), <http://www.mfa.gov.tr/insan-haklari-ve-avrupa-konseyi.tr.mfa>, 28.04.2018.

²⁵⁶ Hüseyin Turan, “Adil Yargılanma Hakkının İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi’ndeki Yeri ve Önemi”, **TBB Dergisi**, Sayı 84, 2009, s. 213 – 215.

²⁵⁷ Hans-Meyer Ladewig, “Adil Yargılanma Hakkı I”, **Adil Yargılanma Hakkı ve Ceza Hukuku: Karşılaştırmalı Güncel Ceza Hukuku Serisi 3**, Çev. Özlem Yenerer/Çakmut, Proje Yön. Kayıhan İçel, Yayına Haz. Yener Ünver, Seçkin Hukuk, 2004, s. 245.

İnceoğlu, AİHM nezdinde suç isnadının, isnadı yöneltten makamın sıfatından ziyade, isnadın içeriğine bağlı olduğunu belirtmektedir. İnceoğlu'nun ifadesiyle “*bazı durumlarda, bireyin bir suç işlediğinden şüphelenilmesi, böyle bir şüphe ile yakalanması veya tutuklanması, hakkında bir hazırlık soruşturması açılmış bulunması ilgilinin durumunu etkileyeceğinden “suç isnadı” niteliğindedir.*”²⁵⁸ Bu yaklaşıma göre, kişinin suç işlediğine dair resmi bir iddianın varlığı, AİHS'nin 6. maddesinde sağlanan tercüman yardımından faydalanmak için yeterli olacaktır. Komisyon ise suç isnadının başlangıcını şöyle tanımlamaktadır;

*“Kendisine yöneltilen şüphe nedeniyle, kişinin durumunun önemli ölçüde etkilenmesi halinde kişiye bir suç isnat edilmiştir. Bu nedenle, makul süre çoğu zaman olayın ceza yargıcı önüne götürülmesinden çok önce, polis veya savcılık soruşturmasına başlandığı tarihte veya “yetkili makam tarafından kişinin suç işlediğine dair iddianın resmi bildirimi ile” işlemeye başlayabilmektedir. Başlangıç tarihi, gözaltına alınma tarihi, tutuklanma günü, hakkında kamu davası açıldığına dair resmi bildirim tarihi, ilk soruşturmanın açıldığı gün, suç isnadı ile hazırlık soruşturmasının başladığı tarih veya milletvekili dokunulmazlığının kaldırılmasının savcılık makamınca Millet Meclisinden talep edildiği tarih olabilmektedir.”*²⁵⁹

AİHS'nin 6. maddesinin 3. fıkrasının a bendi uyarınca, kişiye isnat edilen suçun en kısa zamanda anladığı bir dilden bildirilmesi zorunluluğu ve yargılama dilini anlamayan veya konuşamayan kişiye ücretsiz tercüman atanması garantileri nedeniyle, mahkeme çevirmeni İnceoğlu'nun belirttiği tüm aşamalardan itibaren devreye girebilmektedir.

²⁵⁸ İnceoğlu, **a.g.e.**, s. 101-102.

²⁵⁹ Bu konuda bkz. İnceoğlu, **a.g.e.** s.378-379.

Natalie Bachl v.d., “Justice In Any Language: The Criminal Judge’s Role In Ensuring The Right Of An Accused Person To Interpretation and Translation (Directive 2010/64/EU)”, s. 2, (Çevirimiçi) http://www.ejtn.eu/Documents/THEMIS%202015/Written_Paper_Austria4.pdf , 24.08.2017

Bu başlık altında AİHM'nin çevirmen hakkına ilişkin vermiş olduğu kararlar ışığında AİHM'nin çevirmen hakkından 'ne anladığı' ve çevirmenden 'ne beklediği'ne ilişkin veriler incelenecektir. Bu hususlar AİHM'nin yargı yetkisini kabul eden Türkiye için de önem taşımaktadır, çünkü *Anayasa Mahkemesi, bireysel başvuruda Anayasa'nın ve Sözleşme'nin ortak koruma alanında kalan adil yargılanma hakkının kapsamını ve unsurlarını belirlerken Sözleşme ve onu yorumlayan İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi içtihatlarından yararlanmaktadır.*²⁶⁰ Bir diğer deyişle, tercüman hakkına ilişkin AİHM kararları iç hukukta da etkisini göstermektedir. Bu başlıkta incelenen davalarda AİHM tarafından mahkeme çevirmenliği konusuna ilişkin; ne zaman tercüman yardımından faydalanmanın söz konusu olacağı, yazılı çevirinin bir zorunluluk olup olmadığı, ücretsiz tercüman hakkının sınırları, çevirmen seçiminin önemli olup olmadığı ve çevirmenin kalitesinin tayininde yerel mahkemelerin rolü ve son olarak çevirmenin tarafsız olmasının gerekip gerekmediği gibi hususlar hükme bağlanmıştır. Bu bağlamda Kamasinski v. Austria, Husain v. Italy, Luedicke Belkagem Koc v. Germany, Hermi v. Italy, Diallo v. Sweden, Amer v. Turkey, Brozicek v. Italy, Güngör v. Germany, Cuscani v. United Kingdom, Coban v. Spain, Protopapa v. Turkey, Hacıoğlu v. Romania, Baytar v. Turkey ve Ucak v. United Kingdom davaları kısaca incelenmiştir.

Şüpheli/sanığa yazılı çeviri sağlanmasının mahkemenin yükümlülüklerinden biri olup olmadığı sorusuna AİHM tarafından cevap verilen KAMASİNSKİ V. AUSTRIA²⁶¹ davasının önemi; AİHM'nin madde 6'da korunan çevirmen hakkının yalnızca sözlü çeviri için değil, aynı zamanda yazılı çeviri için de uygulanacağına ancak bunun sınırları olduğuna hükmetmesinden kaynaklanmaktadır. Mahkeme bu sınırı '*kendisini savunabilecek bilgiye sahip olmak*' ile sınırlandırmıştır. Bir başka deyişle bu karara göre, tüm belgelerin çevrilmesi bir zorunluluk değildir. 1989 tarihli bu kararında, AİHM ayrıca sözlü çevirinin bir kısmının bir polis memuru tarafından ve hatta bir

²⁶⁰ Hüseyin Turan, *İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesinde ve Türk Hukukunda Adil Yargılanma Hakkı*, Adalet Yayınları, 2016, s. 71.

²⁶¹ Kamasinski v. Austria, (Application No. 9738/82), Judgement 19.12.1989" (Çevirimiçi) <http://www.legal-tools.org/doc/7c96e4/pdf/> , 01.10.2018

diğer kısmının ise bir hükümlü tarafından gerçekleştirilmesini, çeviri hizmetinin yeterli olması nedeniyle bir ihlal olarak nitelendirmemiştir.²⁶² İpek, bu kararı; AİHM'nin, *sanık tercüman huzurunda önceden sorgulanmasına dayanarak yeterince aydınlatılmışsa ve savunma için ileri sürdüğü hususlar davanın içeriğini anladığı sonucunu doğuruyorsa, iddianamenin çevrilmesinin zorunlu olmadığı sonucuna vardığı*²⁶³ şeklinde yorumlamaktadır. Belgelerin duruşmada veya kararın tefhimi sırasında atanan bir sözlü çevirmen ile çevirilmesi halinde, yazılı belgelerin tercümesine gerek olmayacaktır ve masraflar kesinlikle ve hiçbir zaman sanığa yüklenemeyecektir.²⁶⁴ Bir başka deyişle, AİHM'ye göre, sanığa kendisine isnat edilen suça ilişkin yalnızca sözlü çeviri sağlanmış olması, bir ihlal teşkil etmeyecektir.

Sağlanan çevirmenin kalitesine ilişkin ise, AİHM, AİHS'nin 6. maddesinin 3. fıkrasının e bendi kapsamında garanti altına alınan çevirmen hakkının uygulanabilir (pratik) ve etkili olmasının gerekliliğini vurgularken,²⁶⁵ yetkili mercilerin sorumluluklarının yalnızca çevirmenin atanmasıyla sınırlı olmadığını, atanmayı müteakip çevirinin yeterli olduğunu kontrol etmeye kadar genişleyebileceğini ifade etmiştir.²⁶⁶

Yine Kamasinski davasında ortaya çıkan bir diğer husus da, Sözleşme'nin garantisinin tüm belgelerin çevirilmesini değil isnad, iddianame, anahtar tanık ifadeleri gibi sanığın adil bir yargılanmaya tabi tutulması için gerekli olan belge ve ifadelerin çevirilmesini kapsar nitelikte olduğu hususudur.²⁶⁷ Çeviri noktasında AİHS'nin 6. maddesinin 3. fıkrasının e bendi tüm belgelerin çevirisini kapsamamaktadır. Suçlama, iddianame ve en önemli tanığın ifadesi gibi hususlar ilgili hükmün kapsamına girmektedir, çünkü bu

²⁶² Ladewig, **a.g.e.**, s. 95.

²⁶³ İpek, **Adil Yargılama Hakkı Kapsamında Savunma Hakkı**, s. 20.

²⁶⁴ Ladewig, **a.g.e.**, s. 98.

Ücretsiz çevirmen hakkı hususuna ilişkin ayrıca bkz. Erik Hertog, "Legal Interpreting and Translation in the EU: Justice, Freedom and Security through Language", s. 3, 4. (Çevirimiçi) <http://eulita.eu/wp/wp-content/uploads/files/Salamanca%20LIT%20in%20EU.pdf> , (14.08.2017).

²⁶⁵ Doğan Soyaslan, "Adil Yargılanma Hakkı ve Türk Ceza Yargılaması", **Adil Yargılanma Hakkı: IGUL Yayınları No:4**, Matra Projesi Kitabı, Yayına Haz. Feridun Yenisey, Nergiz Yayınları, 2004, s. 297.

²⁶⁶ Van der Vlis, **a.g.e.**, s. 29,

Metin Çetinbaş, "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin Hakkında Özlü Bilgiler", **Adil Yargılanma Hakkı: IGUL Yayınları No:4**, Matra Projesi Kitabı, Yayına Haz. Feridun Yenisey, Nergiz Yayınları, 2004, s. 391.

²⁶⁷ Dovydas Vitkauskas, Grigoriy Dikov, **Protecting the Right to Fair Trial under the European Convention on Human Rights**, Council of Europe, 2012, s. 101.

belgeler sanığın adil yargılanmada savunma hakkından istifade edebilmesi için zorunlu olan belgelerdir. Aksi takdirde bir savunma geliştirmesi beklenemez. Bu ifadelerden de anlaşılacağı üzere, ceza yargılamasında atanan çevirmenin varlık nedeni, kişinin kendisine isnat edilen suçu anlayabilmesi ve buna ilişkin bir savunma geliştirerek, savunma hakkını kullanabilmesidir.²⁶⁸

Kamasinski davasında olduğu gibi; AIHM tarafından şüpehi/sanığa yazılı çeviri sağlanmasının mahkemenin yükümlülüklerinden biri olup olmadığı sorusunun yanıtladığı bir diğer dava olan HUSAİN V. ITALY davasında, bir terör eyleminden dolayı hazır bulunmadığı bir davada yargılanan Husain, yargılamadan birkaç yıl sonra tutuklanarak yargılandığı İtalya'ya iade edilmiştir. Yemen uyruklu ve Arapça konuşan sanık, kendisine karakolda mahkeme kararının sözlü tercüman aracılığıyla çevrildiği ve sözlü tercümanın niteliğine ilişkin herhangi bir kalite kontrolünün yapılmadığı gerekçeleriyle AIHM'ye başvurmuştur.

AIHM yine, AIHS'nin 6. maddenin 3. fıkrasının e bendi metninin bir sözlü çevirmen hakkından bahsettiğini, yazılı çevirmenden bahsetmediğini ifade etmiştir. İlgili karara göre yeterli bir sözlü çeviri, Sözleşme'nin gereklerini yerine getirme noktasında yeterlidir.²⁶⁹ Bu konuda Brannan; yazılı çeviriye ihtiyacın ise, sözlü çeviri hizmetinin sağlanmadığı ve bir temyiz başvurusunun söz konusu olacağı durumlarda gündeme gelebileceğini ifade etmiştir.²⁷⁰

²⁶⁸ Kılıç, **a.g.e.**, s. 2111.

²⁶⁹ Husain v. Italy (Aplication no. 18913/03) Judgement, 24.02.2005, (Çevirimiçi), <http://echr.ketse.com/doc/18913.03-en-20050224/view/> , 26.08.2018.
James Brannan, 'ECHR case-law on the right to language assistance in criminal proceedins and EU response', s.3. (Çevirimiçi), <https://www.google.com.tr/search?q=Brannan+James%2C+%E2%80%98ECHR+case-law+on+the+right+to+language+assistance+in+criminal+proceedins+and+EU+response%E2%80%99&oq=Brannan+James%2C+%E2%80%98ECHR+case-law+on+the+right+to+language+assistance+in+criminal+proceedins+and+EU+response%E2%80%99&aqs=chrome..69i57.595j0j7&sourceid=chrome&ie=UTF-8> , 28.04.2018

²⁷⁰ Brannan, , 'ECHR case-law on the right to language assistance in criminal proceedins and EU response', s. 6.

Mahkeme çevirisi hizmetinin ücretsiz sağlanıp sağlanmayacağı hususunun AİHM tarafından değerlendirildiği LUEDİCKE, BELKACEM AND KOÇ V. GERMANY²⁷¹ (28/11/1978) davasında Alman hükümeti, Sözleşme'nin 6. maddesinin 3. fıkrasının e bendinde belirtilen tercüman hakkının hazırlık aşamasını kapsamadığını iddia etmiş ancak AİHM, tercümandan ücretsiz faydalanma hakkının yargılamanın tüm evrelerinde istifade edilebilir bir hak olduğuna hükmetmiştir.²⁷² AİHM şüphelinin tercüman masraflarını da ödemeye mahkûm edilmesinin Sözleşme'nin 6 ve 14. maddelerinin birlikte ihlali anlamına geleceği sonucuna varmıştır.²⁷³ Tercümandan ücretsiz olarak faydalanma hakkının, kişinin yargılama sonucunda mahkûm edilmesi ya da edilmemesiyle bir bağlantısı bulunmamaktadır. AİHM, tercüman masraflarının karşılanmasının yargılamada eşitliği sağlamaya yönelik bir düzenleme olmasıyla ilişkilendirilmektedir.²⁷⁴ AİHM ayrıca, yargılama dilini anlamayan veya konuşamayan sanığın ücretsiz tercümandan yararlanma hakkının, kendisini suçlayan tüm belgelerin sözlü veya yazılı olarak tercüme edilmesi yükümlülüğünü de içerdiğine hükmetmiştir.²⁷⁵

AİHM'nin yargılamada ne zaman tercüman atanması gerektiği hususunda karar verdiği HERMİ V. ITALY davasında, Tunuslu sanık bir uyuşturucu davasından ötürü yargılanmaktadır ve temyiz için gönderilen ihbarnameyi anlamadığı için yokluğunda yargılanmıştır. Bu nedenle sanık yargılama diline hâkim olmadığı halde, kendisine anlayacağı bir dilde yazılı bildirimde bulunulmadığına ilişkin şikayette bulunmuştur. AİHM Hermi davasında yerel mahkemelerin çeviri hakkına ilişkin etkin rol oynadıklarını vurgulamıştır. Buna göre AİHM tarafından *ultimate guardian of the*

²⁷¹ Luedicke, Belkacem and Koç v. Germany (Application 6210/73; 6877/75; 7132/75), Judgement 28.11.1978, (Çevirimiçi), <https://www.legal-tools.org/doc/926b80/pdf/>, 1.10.2018.

²⁷² Erik Hertog, "Legal Interpreting and Translation in the EU: Justice, Freedom and Security through Language", s. 3.

Brannan, 'ECHR case-law on the right to language assistance in criminal proceedings and EU response', s. 4.

OSCE/ODIHR, **Legal Digest of International Fair Trial Rights**, OSCE/ODIHR 2012, s. 155- 159. (Çevirimiçi), <https://www.osce.org/odihr/94214?download=true>, 21.04.2018

²⁷³ Cevdet Çağhan Tansel, "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Madde 6/3 Kapsamında Savunma Hakkı", **İstanbul Barosu Dergisi**, Cilt: 81, Sayı: 2008/5, İstanbul 2008, s. 2102 – 2106.

²⁷⁴ Kalem Berk, **a.g.e.**, s. 59.

²⁷⁵ Tansel, **a.g.e.**, s. 2105, 2106.

*fairness of the proceedings*²⁷⁶(*adil yargılamanın nihai muhafızı*) olarak adlandırılan yerel mahkemeler, şüpheli/sanık bir çevirmen talebinde bulunmamış olsa bile bu hakkın kullanılmasını da gözetmekle mükellef olacaktır.²⁷⁷

Hermi davasında olduğu gibi yargılamada çeviri hizmetinin ne zaman sağlanacağına ilişkin sorunun incelendiği DIALLO V SWEDEN²⁷⁸ davasında AİHM, tercümandan ücretsiz faydalanma hakkının soruşturma aşamasının başından itibaren istifade edilebilir bir hak olduğunu; karakolda avukat yardımı alma hakkı ile tercüman hakkı arasında bir bağlantı kurarak belirtmiştir.

Fransa'dan uyuşturucu madde getirdiği şüphesiyle İsveç gümrük sınırında, gümrük muhafaza memurları tarafından bir çevirmen olmaksızın ifadesine başvurulmuş Diallo'nun; gerçekleştirilen ilk görüşmede, memurlardan birinin yeterli derecede Fransızca konuşabilmesi²⁷⁹ nedeniyle ilk ifade Fransızca alınmış ve sonrasında telefonla bağlanılan çevirmenin de yetkili çevirmenin de ilk ifade ile aynı hususları tespit etmesi söz konusu olmuştur.²⁸⁰ Bu nedenle AİHM, davada herhangi bir ihlalin gerçekleşmediğine hükmetmiştir. Mahkeme, soruşturma evresinde elde edilecek delillerin isnat edilecek suçta tayin edeceği için, ceza yargılamasında soruşturma aşamasının önemini vurgulamıştır.²⁸¹ Bu nedenle çevirmenin sürecin her aşamasında varlığı adil yargılanma açısından büyük önem arz etmektedir. AİHM ayrıca, her bir davada özel şartlar ışığında, tercüman hakkını sınırlandıracak zorunlu sebeplerin

²⁷⁶ Hermi v. Italy (Application no. 18114/02) Judgement, 18.10.2006, s. 20, pp. 72. (Çevirimiçi), http://www.hr-dp.org/files/2013/09/11/CASE_OF_HERMI_v._ITALY_.pdf , 01.10.2018.

²⁷⁷ Bachl v.d., **a.g.e.**, s. 4.

Ayrıca bkz. James Brannan, 'ECHR case-law on the right to language assistance in criminal proceedings and EU response', s.4.

²⁷⁸ Diallo v. Sweden, (Application. No. 13205/07), Judgement 05.01.2010, (Çevirimiçi), [https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-96885#{%22fulltext%22:\[%22Diallo%22\],%22itemid%22:\[%22001-96885%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-96885#{%22fulltext%22:[%22Diallo%22],%22itemid%22:[%22001-96885%22]}) , 22.04.2018.

²⁷⁹ Vitkauskas, Dikov, **a.g.e.**, s. 101.

²⁸⁰ Legal Experts Advisory Panel, **Fair Trials: Roadmap Practitioner Tools, Interpretation and Translation Directive, Assessment of Interpretation Needs, Quality of Police Station Interpretation, The 'Third Language' Issue, Translation of Essential Documents**, 2015, s. 30, 31. (Çevirimiçi), <https://www.fairtrials.org/wp-content/uploads/Language-Rights-Toolkit-FINAL1.pdf> , 22.04.2018. , Ayrıca bkz. Diallo v. Sweden, (Application No. 13205/07), Judgement 05.01.2010, pp. 17.

²⁸¹ Diallo v. Sweden, (Application No. 13205/07), Judgement 05.01.2010, pp 24.

varlığı açıkça gösterilmedikçe, tercüman yardımının tüm soruşturma evresi boyunca sağlanacağını belirtmiştir.²⁸²

Hermi ve Diallo yargılamaları gibi AMER V TÜRKİYE²⁸³ davası da, çeviri hizmetinin ne zaman sağlanması gerektiği hususunda verilen bir karardır. Başvuruya konu olan ihlale ilişkin olay Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde gerçekleşmiştir.²⁸⁴ Davada; Arapça konuşan şüphelinin polisle bir tercümandan faydalanmaksızın Türkçe konuşmasından sonra kendisine Türkçe el yazısıyla gösterilen ifadeyi anlayamaması nedeniyle yapmış olduğu bir başvuru söz konusudur. AİHM bu hususta; kişi her ne kadar Türkçe'yi belli oranda anlamış olsa da, yazılı bir metni okuma yetisine sahip olmadığı için adil yargılanma hakkının zarar gördüğüne hükmetmiştir. AİHM bu davada, kişinin kendisini bir dilde ifade etmesi ile, o dilde gerekli hallerde evrak okuması arasında fark olduğunu hüküm altına almıştır.²⁸⁵

Çeviri hakkının ne zaman sağlanacağına ilişkin en eski davalardan biri ola BROZICEK V. ITALY²⁸⁶ davasında İtalya'da suç işleyen ve İtalyanca bilmeyen bir Alman olan Brozicek'e, isnat edilen suç İtalyanca olarak bildirilmiştir. Anlayabileceği herhangi bir dilde bir çevirinin sağlanmamış olmasını nedeniyle, şahsın isnadı yeterli şekilde anladığına ilişkin herhangi bir delil bulunmamaktadır.²⁸⁷ Brozicek davasının önemi, kişiye kendisine isnat edilen suçu, anlayabileceği herhangi bir dilde aktarmanın önemini vurgulamasından gelmektedir ve bu dilin kişinin anadili olmasına gerek yoktur. Ancak, kişinin yargılama dilini yeterince bildiği kabulüyle çevirmen

²⁸² Diallo v. Sweden, (Application No. 13205/07), Judgement 05.01.2010, pp 25.

²⁸³ Amer v. Turkey, (Application No. 25720/02), Judgement Final Version 06.07.2009, (Çevirimiçi), [https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:\[%22001-90588%22\]%7D](https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:[%22001-90588%22]%7D), 01.10.2018.

²⁸⁴ Bu konuda ayrıca bkz. Özde Dereboylular, Perçem Arman, "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Kıbrıs ile İlgili Verdiği Kararların KKTC ve Türkiye'ye Etkisi", **TBB Dergisi**, 2018(136), s. 317. (Çevirimiçi), <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2018-136-1777>, 01.10.2018.

²⁸⁵ Legal Experts Advisory Panel, **a.g.e.**, s. 16.

²⁸⁶ Brozicek v. Italy (Application No. 10964/84), Judgement 19.12.1989, (Çevirimiçi), <http://echr.ketse.com/doc/10964.84-en-19891219/view/>, 01.10.2018.

²⁸⁷ Vitkauskas, Dikov, **a.g.e.**, s. 83-84, 101.

Abdulkadir Kaya, "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 6/3. Maddesiyle Sanıklara Getirilen Haklar ve Güvenceler", **Adil Yargılanma Hakkı: IGUL Yayınları No:4**, Matra Projesi Kitabı, Yayına Haz. Feridun Yenisey, Nergiz Yayınları, 2004, s. 394.

sağlanmadığı takdirde, kişinin dil yeterliliğini ispat yükü ilgili resmi mercilere ait olacaktır.²⁸⁸ Sözleşme'nin 6. maddesinin 3. fıkrasının b bendi kapsamında koruma altına aldığı kişinin savunmasını hazırlamak için yeterli zaman ve kolaylıklara sahip olma hakkından istifade edebilmesi için öncelikle kendisine isnat edilen suçun anlaması gerekmektedir. Bu bağlamda yaklaşıldığında, çevirmen hakkının doğrudan savunma hakkı ile olan bağlantısı açıkça görülmektedir.²⁸⁹

Ne zaman çeviri hizmeti sağlanacağına ilişkin AIHM'nin karar verdiği bir diğer önemli dava da GÜNGÖR V GERMANY (no. 31540/96, decision 17/05/2001), davasında ise, uyuşturucu ticareti ile suçlanan sanığa, mahkeme tarafından müdafii ile iletişim kurabilmesi için bir tercüman atanmamıştır. Sanığın daha önce, sağlanan tercümana ihtiyacı olmadığını dile getirmesi ve eşiyle Almanca konuşabildiğine ilişkin bir beyanı ile, hakkındaki suçlamaların derin bir Almanca bilgisine ihtiyaç duyulmayacak cinsten olması nedeniyle, sanığın başvurusu kabul edilmemiştir.²⁹⁰ Ancak mahkeme, üye devletlerin adil yargılanmanın korunabilmesi için gerekli olan her durumda şüpheli ya da sanığın müdafii ile herhangi bir ifade ya da sorgu işleminde ya da temyiz ya da başka usuli bir başvuru hizmeti gerçekleştirmek istediğinde sözlü çeviri hizmetinin sağlanmasının gerektiğine hükmetmiştir.²⁹¹

Çevirmen seçiminin önemli olup olmadığına ilişkin AIHM'nin karar verdiği CUSCANI V UNITED KINGDOM, davasına neden olan yargılama sürecinde; sanığa bir sözlü çevirmen atanması gerekirken, duruşma günü herhangi bir çevirmenin gelmemesinden ötürü, hâkim, davayı ertelemek yerine, o an duruşma salonunda

²⁸⁸ Vitkauskas, Dikov, **a.g.e.**, s. 100, 101.

Metin Feyzioğlu, "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Madde 6/3-a Uyarınca İsnadın Bildirilmesi ve Türk Hukuku", **Adil Yargılanma Hakkı: IGUL Yayınları No:4**, Matra Projesi Kitabı, Yayına Haz. Feridun Yenisey, Nergiz Yayınları, 2004, s. 97, 98.

²⁸⁹ Vitkauskas, Dikov, **a.g.e.**, s. 101.

²⁹⁰ James Brannan, "Case-law of the European Court of Human Rights on Language Assistance in Criminal Proceedings", 2012, s. 3, Çevirimiçi, http://www.ecba.org/extdocserv/projects/ps/LanguageAssistCase_lawSum.pdf , 01.10.2018.

²⁹¹ Brannan, 'ECHR case-law on the right to language assistance in criminal proceedings and EU response', s. 5, 6.

İtalyanca ve İngilizce bilen birinin olup olmadığını sormuş ve başvuru sahibinin müdafii, müvekkilinin erkek kardeşini önerince, hâkim o kişinin çevirmen olarak kullanılmasına karar vermiştir. Tercüman hakkından faydalanmadığını iddia eden Cuscani'nin başvurusu, kendisine bir tercüman atanmış olsaydı da hükmün değişmeyeceği gerekçesiyle reddedilmiştir.²⁹² Bu yargılamada hâkim Trechsel özellikle nadir dillere atıf yaparak, nitelikli bir çevirmen bulmanın zor olabileceğini, kimi zamansa resmi niteliklere sahip bir çevirmenin bulunmasının imkânsız olabileceğini ifade etmiştir. Bu gibi durumlarda adalet yönetiminin etkililiğinin, mevcut şartlara göre daha önemli olduğunun ve makbul olanın şart olarak kabul edilemeyeceğini ifade etmiştir.²⁹³ AİHM savunmanın temelde sanık ve müdafii arasındaki bir husus olduğu bir gerçek olmasına rağmen, adil yargılamanın nihai muhafızının; bir çevirmenin eksikliği halinde hangi sorunların çıkabileceğini bilen hâkim olduğunu işaret etmiş ve tüm yerel mahkeme hâkimlerinin, sanıklarının menfaatlerini titizlikle ele almak zorunda olduklarını ifade etmiştir.²⁹⁴ Dolayısıyla AİHM nezdinde, bir çevirinin kalitesinden, adil yargılanmanın nihai savunucusu olan hâkimin de sorumlu olduğuna ilişkin bir karar verilmiştir.²⁹⁵ Bu saptamadan hareketle, yargılama sujeleri ve çevirmenlerin işbirliği içinde çalışmalarının AİHM'nin beklentilerine uygun olduğu söylenebilir. Bu husus ayrıca çalışmanın Yargılama Sujeleri ve Çevirmen veya Ceza Yargılamasında Çevirmen(ler) konulu 5.4. başlığında incelenecektir.

²⁹² -Cuscani v. The United Kingdom, (Application No. 32771/96), Judgement 24.09.2002, (Çevirimiçi) , http://www.menschenrechte.at/orig/02_5/Cuscani.pdf , 28.04.2018.

Davaya ve davanın ceza yargılamasında çevirmen hakkına ilişkin çeviribilim açısından önemine ilişkin ayrıca bkz.

-Van der Vlis, **a.y.**, s. 29-30.

-Vitkauskas, Dikov, **a.g.e.**, s. 101.

-OSCE/ODIHR, **Legal Digest of International Fair Trial Rights**, OSCE/ODIHR 2012, s. 156.

-Legal Experts Advisory Panel, **a.g.e.**, s. 21.

-Erik Hertog, "From Aequalitas: Equal Access to Justice across Language and Culture in the EU (Grotius Projects 98/GR/131 and 2001/GRP/015)", **Aequalitas: Equal Access to Justice across Language and Culture in the EU Grotius Project 2001/GRP/015**, Ed. Erik Hertog, 2003, s. 9.

-Van der Vlis, **a.g.e.**, s. 29-30.

²⁹³ Brannan, 'ECHR case-law on the right to language assistance in criminal proceedings and EU response', s. 8, 9.

²⁹⁴ Van der Vlis, **a.g.e.**, s. 29-30.

²⁹⁵ Beyoğlu, **a.g.e.** s. 313.

Çevirmen seçiminin önemli olup olmadığına ilişkin AİHM'nin görüş bildirdiği COBAN V. SPAIN davasında, uyuşturucu ticaretinden yargılanan sanık, soruşturma evresinde kendisine sağlanan tercümanın sicile kayıtlı olmadığı ve ifadesinin bu çevirmen aracılığı ile alındığını iddiasına gerekçe olarak göstermiştir. Ancak AİHM, yeterli dil bilgisi olan resmi olmayan bir çevirmenin bile bu çeviriyi yapabileceği, ayrıca dava sürecinde yürürlükte olan İspanyol Muhakeme Kanunu uyarınca mahkeme çevirmeni olmak için özel bir ehliyet aranmadığı gerekçesiyle, çevirmenin sicile kayıtlı olmamasının bir ihlal olmadığına hükmetmiştir.²⁹⁶

Çeviri kalitesinin teminatına ilişkin önemli bir karar olan PROTOPAPA V. TURKEY²⁹⁷ davasında, Protopapa bir gösteri yürüyüşüne katılmak için Kıbrıs'ta tampon bölgeyi zor kullanarak aşmış ve gösterideki çeşitli şiddet olayları nedeniyle polis tarafından gözaltına alınmıştır.²⁹⁸ AİHM'ye yaptığı başvurusunda Protopapa, diğer başvuru gerekçelerin yanı sıra, yargılamada yetersiz çeviri hizmetine almış olmasını da tercüman hakkından yararlanma hakkının ihlali olarak göstermiştir. Her ne kadar orijinal ve çeviri ifadelerin kayıt altına alınması gibi bir zorunluluk bulunmasa da, bu davada Protopapa'ya sunulan çeviri hizmetinin niteliği hakkında yorum yapılabilecek veriye sahip olunmamasına rağmen²⁹⁹ AİHM; Protopapa'nın kendi ifadelerinden, kendisine isnat edilen suç ve tanık ifadelerini anlayabildiği sarıh olduğundan, tercüman değişikliği talebinde bulunmadığından ve yazılı çeviri talebinde de bulunmadığından ötürü, tercümandan yararlanma hakkının ihlalinin olmadığına karar vermiştir.³⁰⁰

²⁹⁶ Brannan, "ECHR case-law on the right to language assistance in criminal proceedings and the EU response", s. 8.

Brannan, "Case-law of the European Court of Human Rights on Language Assistance in Criminal Proceedings", s. 2.

²⁹⁷ Protopapa v. Turkey, (Application No. 16084/90), Judgement 24.02.2009.

²⁹⁸ Davaya ilişkin detaylı bilgi için bkz. Ziya Çağa Tanyar, "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihadında Toplantı ve Yürüyüş Hakkı", **AUHFD**, 60 (3), 2011: 593 – 634, s. 608, 609. (Çevirimiçi), <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/1626/17439.pdf> , 01.10.2018.

²⁹⁹ Brannan, "ECHR case-law on the right to language assistance in criminal proceedings and the EU response", s. 10.

³⁰⁰ Brannan, "Case-law of the European Court of Human Rights on Language Assistance in Criminal Proceedings", s. 7.

HACIOĞLU V. ROMANYA davasında; başvuru sahibi kendisine bir tercüman yardımı sağlanmadığı için savunma hakkının ihlal edildiği ve kendisine kendisini ilgilendiren tüm adli kararların çevirilerek teslim edilmediği gerekçesiyle şikayetçi olmuştur. Ayrıca kendisine atanan tercümanın yargılama süresince her hususu kendisine çevirmediğini vurgulamıştır.³⁰¹ Romanya Hükümeti ise soruşturma aşamasından başlayarak, tüm yargılama boyunca başvuru sahibine bir tercüman yardımı sağlandığını ve birinci derece mahkemesinin vermiş olduğu kararın çevirilmiş bir örneğinin başvuru sahibine verilmiş olduğunu bildirmiştir.³⁰² AİHM bu noktada Hacıoğlu'na bir tercüman atandığı ve kendisinin bahsi geçen kararlara ilişkin herhangi bir yazılı çeviri talebi bulunmadığı için çevirmen hakkına ilişkin bir ihlalin olmadığına hükmetmiştir.³⁰³

Bu noktada AİHM Sözleşme'nin tercüman hakkına ilişkin 6. maddesinin 3. fıkrasının e bendi hükmü uyarınca her davalının ücretsiz tercümandan yararlanma hakkını tekrarlamıştır. Bu hakkın yalnızca duruşmalardaki sözlü çeviriye değil, aynı zamanda belgeler ve soruşturma evreleri için de geçerli olduğunu ifade etmiştir. Adil yargılanma hakkından istifade edebilmesi için gereken, tüm sözlü ve yazılı çeviriler hususunda tercüman yardımı geçerli olacaktır. Ancak bu nokta tüm yazılı delillere ilişkin yazılı çevirinin sağlanması şeklinde yorumlanmamalıdır. Bu bağlamda ilgili hükmün '*interpreter*' sözlü çevirmenden bahsettiğini '*translator*' yazılı çevirmenden bahsetmediğini göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Bu anlamda, AİHS'nin çevirmen desteğine ilişkin beklentileri, sözlü çevirmen hizmeti ile karşılanabilmektedir. Sözlü çevirmenin davalının kendisine yönelik suçlamalar ve dava hakkında bilgi sahibi olmasına ve mahkemeye olayların kendi açısından nasıl görüldüğünü sunma imkânını sağlamalıdır. Mahkemenin görevi de çevirmeni atamakla bitmemekte, çevirmen hakkının etkili ve uygulanabilir biçimde uygulanması

³⁰¹ Hacıoğlu v. Romania, (Application No. 2573/03), Judgement Final Version, 20.06.2011, s. 10. (Çevirimiçi), [https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-96885#{%22fulltext%22:\[%22hacioglu%22\],%22itemid%22:\[%22001-102629%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-96885#{%22fulltext%22:[%22hacioglu%22],%22itemid%22:[%22001-102629%22]}), 22.04.2018.

³⁰² Hacıoğlu v. Romania, (Application No. 2573/03), Judgement Final Version, 20.06.2011, s. 15.

³⁰³ Ayrıca bkz. Brannan, "Case-law of the European Court of Human Rights on Language Assistance in Criminal Proceedings", s. 3.

noktasına kadar genişleyerek, bir anlamda sağlanan sözlü çevirinin yeterliliğine ilişkin kontrol etmeye kadar genişletilebilecek bir çerçevede yorumlanmalıdır.³⁰⁴

Gözüaltı süresinde tercüman atamasının yapılmaması iddiasıyla AİHM'ye başvuru olan BAYTAR V. TURKEY³⁰⁵ davası da önemli bir örnektir. Bu davada, yeterli derecede Türkçe anlayıp konuşamayan ve okuma yazma bilmeyen Baytar, tercüman hakkından yararlanma hakkının ihlal edildiği iddiasıyla başvuruda bulunmuştur. PKK yargılamasından hüküm giyen kardeşini ziyaret etmek için Muş Cezaevine giden Baytar; cezaevine girerken yapılan üst aramasında üzerinde örgüt üyelerinin birbirlerine yazdıkları ve örgüt stratejisi ile cezaevlerindeki faaliyetlere ilişkin bilgiler içeren bir notun bulunması gerekçesiyle gözüaltına alınmış ve jandarma tarafından Türkçe sorgulanmıştır. Jandarmada gerçekleştirilen sorgusunda avukat yardımına ilişkin hakkı hatırlatılmasına rağmen Baytar'ın hakkını kullanmak istemediği ifade edilmiştir. Takip eden savcılık ve tutuklama talebiyle Sulh Mahkemesinde gerçekleşen sorgulamalarında da aynı ifadeyi veren Baytar, okur yazar olmadığı için parmak basarak tutanağı imzalamıştır. Sulh Mahkemesi'nde Baytar'ın yeterli derecede Türkçe bilmediği gerekçesiyle, hâkim, o anda mahkemede bulunan aile fertlerinden birisinin tercüme yapmasını istemiş, ancak Baytar'ın ifadesinde bir değişiklik ortaya çıkmamıştır. Yargılamanın tüm diğer aşamalarında da avukat ve tercüman haklarını kullanmıştır.³⁰⁶

AİHM kararında, tutuklanan her kişinin sessiz kalma ya da bir müdafii yardımından faydalanma gibi çeşitli haklara sahip olduğunu ve bu haklara başvurulmasının ya da bu haklardan feragat edilmesinin ancak şüphelinin aleyhine olan şartları net biçimde anlamasıyla mümkün olabileceğini vurgulanmıştır. Kararda, şüphelinin sağlıklı bir durum değerlendirmesi yaparak sonucunda haklarını kullanıp kullanmayacağına karar vermesinin ancak yargılamanın potansiyel sonuçlarını yorumlayabilmesiyle mümkün

³⁰⁴ Bu hususta bkz. Hacıoğlu v. Romania, (Application No. 2573/03), Judgement Final Version, 20.06.2011, s. 15, Paragraf 88.

³⁰⁵ Baytar v. Turkey, (Application No. 45440/04), Judgement Final Version, 14.01.2015. (Çevirimiçi), [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-147009%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-147009%22]}), 01.10.2018.

³⁰⁶ Baytar v. Turkey, (Application No. 45440/04), Judgement Final Version, 14.01.2015. pp. 6, 8, 9, 12, 13, 14, 19, 20, 46 ve 47.

olabileceği ifade edilmiş³⁰⁷ ve gözaltı süresi boyunca tercüman desteğinden faydalanmamış olması gerekçesiyle yapmış olduğu başvurusunu kabul etmiştir.

Çevirmenin tarafsız veya bağımsız olması hususunda AİHM'nin yaklaşımının görülebileceği UCAK V. UNITED KINGDOM davasında, Fransızca, Kürtçe ve Türkçe konuşan ancak İngilizce konuşamayan Uçak'ın tercümanı ile yaşadığı sorunlardan ötürü yargılamaya etkin katılımının sınırlandırıldığı gerekçesiyle yaptığı başvurusu değerlendirilmiştir. Olayda Glasgow'da arkadaşlarıyla kahvaltıda ederlerken, arama emrine sahip polisler tarafından odası aranan Uçak'ın odasında, içinde beyaz bir toz bulunan bir poşetin bulunması ile yargılaması başlamıştır. Yargılama sürecinde gerek mahkeme, gerekse kendisine atanan müdafii ile kendisine atanan çevirmen aracılığıyla iletişim kuran Uçak, yargılamaya etkin biçimde katılamadığı gerekçesiyle AİHM'ye başvurmuştur. Uçak, iddianame ve tanık ifadelerinin kendisine çevirilmediği, sağlanan çeviri hizmetinin yetersiz olduğu ve ifadesine başvurulurken, çevirmenin öfkelenerek kendisini yalancılıkla itham etmesinden dolayı çevirmene güveninin sarsıldığı; çevirmen değiştirme talebinin başka Türkçe çeviri yapabilen çevirmenin bulunmamasından ötürü reddedildiği gerekçeleriyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini öne sürmüştür.³⁰⁸ AİHM kararında, AİHS'nin 6. maddesinin 3. fıkrasının e bendi uyarınca sağlanan çevirmenin, mahkemenin bir üyesi olmamasından ötürü bağımsız ya da tarafsız olmasının gerekmediğini ifade etmiştir.³⁰⁹ Mahkemeye göre, tercüman yalnızca, sanığın savunmasını etkili bir şekilde gerçekleştirmesine imkan verecek biçimde bir çeviri sunmakla ve adil yargılama hakkını etkilemeyecek şekilde davramakla yükümlüdür.³¹⁰

³⁰⁷ Legal Experts Advisory Panel, *a.g.e.*, s. 21.

Baytar v. Turkey, (Application No. 45440/04), Judgement Final Version, 14.01.2015. pp. 53.

³⁰⁸ Ucak v. The United Kingdom, (Application No. 44234/98), s. 1 – 7. (Çevirimiçi), [³⁰⁹ Ucak v. The United Kingdom, \(Application No. 44234/98\), s. 10.](https://www.google.com.tr/search?ei=EiDkW_jSEcNsgGEp4D4Cw&q=sahin+u%C3%A7ak+v.+united+kingdom&oq=sahin+u%C3%A7ak+v.+united+kingdom&gs_l=psy-ab.3...5978.6759.0.7163.2.2.0.0.0.141.276.0j2.2.0....0...1c.1.64.psy-ab..0.0.0....0.zeusgpb271A, 10.10.2018.</p></div><div data-bbox=)

³¹⁰ Ucak v. The United Kingdom, (Application No. 44234/98), s. 10.

Ayrıca bkz. Mehmet Öncü, "AİHS'nin 6 § 3 e) Hükmü Anlamında Tercüman Hakkından Yararlanma Hakkı", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 16, Özel Sayı 2014, s. 4476.

Yukarıda değinilen davalarda görüldüğü üzere çevirmen yardımının ne zaman sağlanacağı, yazılı çeviri yapılmasının bir zorunluluk oluşturup oluşturmadığı, tercüman hakkından ücretsiz yararlanmanın sınırları, çevirmenin seçiminin ve kalitesinin ne zaman sorun oluşturup oluşturulmayacağına ilişkin çok sayıda AİHM kararı mevcuttur. Adil yargılanma hakkının gerçekleştirilebilmesi için, şüpheli/sanığın kendisine isnat edilen suçta anlaması ve kendini savunmasının ve bu süreçte tercümandan yararlanma hakkından istifade edebilmesinin önemi gerek AİHM, gerekse doktrin tarafından sıklıkla vurgulanmaktadır. Bu noktada, sanığın duruşmada hazır bulunması hususu da tercüme hakkını doğrudan ilgilendirir niteliktedir. İnceoğlu duruşmada hazır bulunma hakkı konusunda şu hususlardan bahsetmektedir;

“Duruşmada hazır bulunma hakkında İHAS açık bir düzenleme içermemektedir. Ancak 6. maddenin 3. fıkrasının c, d ve e bentlerinden hareketle duruşmada hazır bulunmanın adil yargılanmanın ayrılmaz bir bütünü olarak nitelendirilmektedir. “Kendi kendini savunma”, “iddia tanıklarının sorguya çekmek veya çektirmek”, “duruşmada kullanılan dili anlamadığı ya da konuşamadığı takdirde bir tercüman yardımından ücretsiz yararlanmak” hususları 6/3/c, d ve e bentlerinde korunduğu madde metinlerinden sabittir. Bu hakların kullanılması da ancak duruşmada hazır bulunma ile mümkün olacaktır. Duruşmada hazır bulunmayan bir sanığın çevirmeninin kanunen garanti altına alınmasının hiçbir anlamı olmayacaktır.”³¹¹

İnceoğlu’nun bu yaklaşımından da anlaşılacağı üzere çevirmenin etkin biçimde kullanımı, duruşmada hazır bulunan bir sanığın varlığı ile mümkün olacaktır. Aynı yaklaşımla çevirmenin hazır bulunmadığı bir duruşmada sanığın duruşma salonunaki fiziki varlığının hazır bulunma anlamına gelmeyeceğini; bu durumda söz konusu hazır

Beyoğlu, a.g.e., s. 305, 306.

³¹¹ Bu konuda bkz. İnceoğlu, a.g.e. s. 257, 258.

bulunmanın yalnızca şeklen bir varlık göstermekle sınırlı kalacağını da söylemek mümkündür.

4.2. Türkiye’de Adil Yargılanma Hakkı ve Çevirmen

Yukarıdaki başlıkta ulusalüstü hukuk metinlerinde çevirmenin varlığı incelenirken de görüldüğü üzere, çevirmen hakkı temelde adil yargılanmanın gerçekleştirilebilmesi için yargılama dilini anlamayan herkese sağlanan bir haktır. Arzoz, çevirmen hakkının amacının herhangi bir dil ya da dilsel kimlik için hoşgörü, koruma ya da teşvik sağlanması değil, yalnızca etkin iletişim sağlanması olduğunu ifade eder. Adil yargılanma hakkının güvence altına alınması için kullanılan çevirmen hakkını Arzoz, bu nedenlerden ötürü dilsel haklar kapsamında sınıflandırmamaktadır.³¹²

Bir başka deyişle, adil yargılanmanın gerçekleşmesi; kişinin kendisine isnat edilen suçu anlayarak kendisini savunabilmesi için kendisine atanan bir çevirmenin varlığı durumunda söz konusudur. Ceza hukuku açısından isnat; ceza kanunu tarafından suç olarak öngörölmüş bir fiilin bir kimse tarafından işlendiğinin iddia makamınca ileri sürölmesi, bu fiilin o kişiye bağlanması³¹³ anlamına gelmektedir, ancak bir önceki başlıkta açıklandığı üzere, suç isnadının varlığından; kişinin kendisine yönelen şüphe nedeniyle, durumunun önemli şekilde etkilenmesinden itibaren söz edilmektedir ve bu durum da hem soruşturma hem de kovuşturma evrelerini kapsamaktadır.

AİHS hükümlerinin ve AİHM kararlarının Türkiye’yi bağlaması nedeniyle, yukarıdaki tespit edilen hususların tamamı Türkiye açısından bağlayıcıdır. Buna göre, hakkında suç isnadı bulunan herkes, soruşturma ya da kovuşturma evrelerinde kullanılan dili anlamıyorsa, ücretsiz olarak tercümandan yararlanma hakkına sahiptir³¹⁴ ve çevirmenin yokluğunda, kişinin adil yargılanma hakkı ihlal edilmiş olur.³¹⁵

³¹² Xabier Arzoz, “The Nature of Language Rights”, *JEMIE*, 6, 2007, 2, s. 5.

³¹³ Feyzioğlu, *a.g.e.*, s. 95.

³¹⁴ Soyaslan, *a.g.e.*, s. 297.

³¹⁵ Soyaslan, *a.g.e.*, s. 297.

Aşağıdaki başlıklarda Türk Ceza Hukuku açısından çevirmene ilişkin düzenlemeler incelenecek ve çevirmenin hukuki düzenlemeler açısından kimliği betimlenecektir.

4.2.1. Tercüman Hakkını Koruyan Anayasal, Yasal ve Diğer Düzenlemeler

Bu bölümde tercümandan yararlanma hakkının ve dolayısıyla savunma hakkının yasal dayanakları incelenecektir.

Savunma hakkı ve adil yargılanma hakkı; 1982 Anayasası'nın 'Temel Haklar ve Ödevler' başlığını taşıyan ikinci kısmının, 'Kişinin Hakları ve Ödevleri' başlıklı ikinci bölümünün 'Hak Arama Hürriyeti' başlıklı 36. maddesinde temel bir hak olarak düzenlenmiştir.³¹⁶ Buna göre; *"herkes, meşrû vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."*³¹⁷ Bir hakkın temel hak sayılması, o hakkın saygınlığını ve güvencesini arttırmaktadır. Temel haklara dokunulamaz, temel haklar devredilemez ve vazgeçilemez.³¹⁸ Buradan da anlaşılacağı gibi, kişinin kendini savunma hakkı bir temel hak olup, hiçbir şart altında kişi bu hakkından mahrum edilemez. Çalışmanın 'Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Kapsamında Tercümandan Yararlanma Hakkı' adlı 4.1.1. başlığında incelendiği üzere, tercümandan faydalanma hakkı, savunma hakkının kullanılmasında vazgeçilemez bir ön koşul olduğundan, tercüman hakkının engellenmesinin, kişinin temel hak ve özgürlüklerine müdahale olarak yorumlanabileceği söylenebilir.

AİHS'nin 6. maddesinin 3. fıkrasını a bendinde de düzenlenen kişinin kendisine isnat edilen suç hakkında en kısa zamanda anladığı bir dilde bilgilendirilme hakkı,³¹⁹ ise

³¹⁶ Turan, "Adil Yargılanma Hakkının İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi'ndeki Yeri ve Önemi", s. 213.

³¹⁷ Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, (Çevirimiçi), https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa_2018.pdf , 28.04.2018.

³¹⁸ Centel, Zafer, **a.g.e.**, s. 161.

³¹⁹ Bu konuda Türk Hukuku'ndaki yakınların bilgilendirilmesi hakkına ilişkin bkz. Bilal Kartal, "Türkiye'de Adil Yargılama Hakkı", **Sempozyum, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi ve Adli Yargı**, Türkiye Barolar Birliği Yayınları: 72, TBB – IHAUM Yayını:4, 2004, s. 355, 356.

Anayasa'nın 19. maddesinin 4. fıkrasında; *“yakalanan veya tutuklanan kişilere yakalama veya tutuklama sebepleri ve haklarındaki iddialar herhalde yazılı ve bunun hemen mümkün olmaması halinde sözlü olarak derhal, toplu suçlarda en geç hâkim önüne çıkarılıncaya kadar bildirilir”*³²⁰ şeklinde düzenlenmiştir. Anayasa'nın açık ifadesinde de görüldüğü üzere, yakalanan veya tutuklanan bir kişinin yakalama ya da tutuklama gerekçelerine ilişkin bilgilendirilmesi hukuki bir zorunluluktur. Bu noktada yargılama dilini anlayamayan ya da konuşamayan bir şüpheli/sanığın varlığı halinde çevirmen sürece dâhil olacaktır. Çevirmenin nasıl görevlendirileceği hususu da yine kanun tarafından düzenlenmiştir.

CMK'da tercümanın atanmasına dayanak teşkil eden iki temel hüküm mevcuttur. Bunların ilki ‘Tercüman Bulundurulacak Haller’ başlıklı 202. maddedir.

Maddenin 1. fıkrası uyarınca *“ sanık veya mağdur, meramını anlatabilecek ölçüde Türkçe bilmiyorsa; mahkeme tarafından atanan tercüman aracılığıyla duruşmadaki iddia ve savunmaya ilişkin esaslı noktalar tercüme edilir.”*³²¹

Birinci fıkranın lafzından anlaşılabileceği üzere, metinde bahsi geçen ve mahkeme tarafından görevlendirilen ‘tercüman’ sözlü çeviri görevini yerine getirecek bir tercümandır.

Maddenin 2. fıkrası uyarınca; *“engelli olan sanığa veya mağdura, duruşmadaki iddia ve savunmaya ilişkin esaslı noktalar, anlayabilecekleri biçimde anlatılır.”*³²²

Yine maddenin lafzından anlaşılabileceği gibi, birinci fıkrada dillerarası sözlü çeviri gerçekleştirmek için atanan resmi tercümanın yerini, bu fıkrada, göstergelerarası çeviri yapmak için atanan işaret dili tercümanı almaktadır.

Maddenin 3. fıkrası uyarınca *“birinci ve ikinci fıkra hükümleri, soruşturma evresinde dinlenen şüpheli, mağdur veya tanıklar hakkında da uygulanır. Bu evrede tercüman, hâkim veya Cumhuriyet savcısı tarafından atanır.”*³²³

³²⁰ Türkiye Cumhuriyeti Anayasası.

³²¹ Ceza Muhakemesi Kanunu.

³²² Ceza Muhakemesi Kanunu.

³²³ Ceza Muhakemesi Kanunu.

Maddede ifade edildiği üzere, tercüman atanması hem soruşturma hem de kovuşturma evrelerini kapsayacak bir haktır ve yalnızca şüpheli/sanık için değil, aynı zamanda tanık ve mağdurlar için de kullanılabilinecek bir haktır. Tercüman atanması görevi, hâkim ya da Cumhuriyet savcısı tarafından gerçekleştirilecektir.

Daha önce de ifade edildiği üzere, Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 202. maddesinin 4. fıkrasında düzenlenen sanığın yargılama dilini anlamasına rağmen, savunmasını kendisini daha iyi ifade edebileceği başka bir dilde yapmak üzere ve masrafları kendisine ait olmak koşuluyla, 5. fıkra uyarınca oluşturulan listeden seçtiği bir tercüman ile savunmasını yapması hususu, çalışma kapsamının dışındadır. Ancak belirtmelidir ki, doktrinde, yargılama dilini anlamasına rağmen, savunmasını farklı bir dilde yapmak ve tercüman hakkından istifade etmek isteyen sanığın, süreçte zaman kazanarak avantaj yakalayacağına ilişkin görüşler de mevcuttur.³²⁴

Ceza Muhakemesi Kanunu'na 2013 yılında getirilen değişiklikle birlikte eklenen 5. fıkra hükmü, Tercüman Listeleri'nin oluşturulmasına ilişkin düzenlenecek Yönetmelik'in temel alınacağını şu ifadeyle belirtmektedir;

*Tercümanlar, il adli yargı adalet komisyonlarınca her yıl düzenlenen listede yer alan kişiler arasından seçilirler. Cumhuriyet savcıları ve hâkimler yalnız bulundukları il bakımından oluşturulmuş listelerden değil, diğer illerde oluşturulmuş listelerden de tercüman seçebilirler. Bu listelerin düzenlenmesine ilişkin usul ve esaslar yönetmelikle belirlenir.*³²⁵

Bahsi geçen Yönetmelik; çalışmanın Ceza Muhakemesi Kanunu'na Göre Tercüman Listelerinin Düzenlenmesi Hakkında Yönetmelik adlı 4.2.2. başlığında incelenecektir. Yukarıda bir bütün olarak incelenen ve yargılamada çevirmen atanmasının hukuki dayanağını teşkil eden, Ceza Muhakemesi Kanunu Tasarısında 209. maddesinde

³²⁴ Beyoğlu, a.g.e., s. 297, Kılıç, a.g.e., s. 2108.

³²⁵ Ceza Muhakemesi Kanunu.

düzenlenip ve 202. maddede yürürlüğe giren metninin; yürürlüğe giren kısmına ilişkin gerekçesi şöyledir:

“Madde, Tasarının kabul etmiş bulunduğu, mağdurun korunması ilkesine de yer vermek suretiyle savunma hakkını pekiştirmek amacını vurgulamaktadır. Böylece Türkçe bilmeyen sanığa veya mağdura, bir eşitlik içinde dosya içeriğinin savunma için gerekli ve yararlı olan kısımlarının, bunların dillerine bir tercüman tarafından çevrilerek anlatılması kabul edilmiştir.”³²⁶

Yukarıda yer alan gerekçe metnindeki ifadeden de açıkça anlaşılabileceği gibi, çevirmenin atanmasındaki temel saik, mağdurun korunması ilkesini ve savunma hakkını da içeren eşitlik ilkesinin sağlanmasıdır. Dil engelinin aşılmasıyla birlikte; yargılama dilini anlayamayan ya da konuşamayan şüpheli/sanık/tanık ya da mağdura eşitlik içinde sürece katılma imkânı tanınmaktadır.

CMK’nın tercümanlar açısından önemli maddelerinden bir diğeri de, ‘Ceza Yargılamasında Çevirmenin Görev Aldığı Safhalar’ adlı 5.5. numaralı başlıkta da incelenen ‘İfade Ve Sorgunun Tarzı’ başlıklı 147. maddesidir. Çevirmenlerden en çok ifade ve sorgu evrelerinde faydalanılmaktadır, çünkü bu evrede şüpheli/sanık/tanık ya da mağdurla soru cevap ilişkisine girilmektedir. İfade ve sorgu tarzına ilişkin düzenlemeleri içeren 147. maddede ifade edildiği üzere, ifade ve sorgu işlemlerinde şüpheli/sanığın kimliğinin saptanmasını müteakip, şüpheli/sanığa kendisine isnat edilen suç anlatılır. Yasal haklarının hatırlatılmasından sonra şüpheli/sanığa ilgili sorular yöneltilir. İfade ve sorgu işlemlerinin kaydında teknik imkânlardan yararlanılabileceğine ilişkin düzenleme, sesli ve görüntülü bağlantıların kayıt altına

³²⁶ T.B.M.M. 22. Dönem, 3. Yasa Yılı, 6 Sıra Sayılı ‘Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu Tasarısı ile Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun Bir Maddesinde Değişiklik Yapılması ve Bu Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesi Hakkında Kanun Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/535, 1/292), S. Sayısı: 698, s. 89. (Çevirimiçi), <https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d22/c066/tbmm22066026ss0698.pdf> , (12.04.2018).

alınmasını da kapsar niteliktedir ve bu bağlantılara ilişkin yasal düzenlemeler de çalışmanın 4.2.4. numaralı başlığında incelenecektir. İfade ve sorgu işlemlerine ilişkin mahkeme çevirmenini doğrudan etkileyen hükümler göz önünde bulundurulduğunda, ifade ve sorgu işlemlerinin birer tutanağa bağlanması hususu önem kazanmaktadır. CMK'nın 147. maddesinin 1. fıkrasının i bendi uyarınca ifade ve sorgu işlemleri; işlemin yer ve tarihini, ifadesine başvuru ya da sorgusu yapılan kişinin kimliği ile işlem süresinde hazır bulunan kişilerin kimliklerini ve sıfatlarını, madde 147 kapsamında belirtilen işlemlerin gerçekleştirilip gerçekleştirilmediği ve eğer gerçekleştirilmediyse gerekçesi, tutanağın ifadesine başvuru ya da sorgusu yapılan kişi ile hazır bulunan müdafî tarafından okunup imzalandığı ve eğer imzadan çekinme söz konusuysa bunun nedenlerini içeren bir tutanağa bağlanabilecektir.³²⁷

Yukarıda değinilen CMK'nın 147. maddesi ifade ve sorgu süreçlerinde uyulması gereken kuralları düzenlemiştir. Metnin başlığından da anlaşılacağı gibi ifade ve sorgu arasında bir fark gözedilmemiş, her iki kurum da aynı yönetime tabi tutulmuştur. Tercüman kullanılan durumlarda, kimlik tespitine ilişkin soruların sorulması ile birlikte tercümanın adli merci nezdindeki görevi başlamış olacaktır.

Maddede görüldüğü ve ilerleyen bölümlerde açıklanacağı üzere, CMK 147'de süreç, kimlik saptaması, şüpheli/sanığa isnat edilen suçun anlatılması ile başlayıp, hakların hatırlatılması ile devam etmektedir. Madde uyarınca, ifade ve sorgunun sonuçları bir tutanağa bağlanarak, hazır bulunan kişilerin isim ve sıfatları ile ifade veren veya sorgulanan kişinin açık kimliği kayıt altına alınacaktır. Bu noktada tercümana dair doğrudan bir ifade olmaması nedeniyle hazır bulunanların kimliğinin tespit edilmesi amacıyla aşağıda 147. maddenin gerekçesi incelenecektir.

Gerekçe metninin incelenmesinden önce maddenin lafzı göz önünde bulundurulduğunda, 147. maddenin 2. fıkrasında da belirtildiği üzere; ifade alma ve sorguya çekme sırasında hazır bulunan kişilerin isim ve sıfatları ile ifade veren veya

³²⁷ Ceza Muhakemesi Kanunu.

“Ceza Muhakemeleri Usulü Kanun Tasarısı ile Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunun Bir Maddesinde Değişiklikli Yapılması ve Bu Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesi Hakkında Kanun Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/535, 1/292)” S. Sayısı: 698, s. 303.

sorguya çekilen kişinin açık kimliği tutanağa bağlandığı görülmektedir. Bu noktada hazır bulunanlar arasında tercüman da bulunacaktır ancak maddenin 4. fıkrasında açıkça tutanak içeriğinin, yalnızca *ifade veren veya sorguya çekilen ile hazır olan müdafî tarafından okunduğu ve imzalarının alındığını*³²⁸ ifade etmektedir. Bu noktada akla gelecek ilk soru; adli merciler ile şüpheli/sanık arasında köprü kurduğu kadar, müdafîin şüpheli/sanığın dilini bilmediği durumlarda; müdafî ile şüpheli/sanık arasında da ilişkiyi kuran çevirmenin de imzasına başvurulup vurulmayacağıdır. 5271 sayılı CMK'nın gerekçesi incelendiğinde; *“tutanağın bütün hazır bulunanlarca okunarak imzalanması ve bu hususun beyanı”*³²⁹ sözleriyle süreç içinde rol alan çevirmenin de imza atmasının gerektiği görülmektedir. Ayrıca gerekçe imzadan çekinme halinde bunun nedenlerinin şerh düşülmesini de olanaklı kılmaktadır. Bu açıdan yaklaşıldığında çevirmenin olası çekincelerini şerh düşerek kayıt altına alabileceği anlaşılmaktadır.³³⁰ Madde gerekçesinden, imzalanmanın ‘tüm hazır bulunanlar’ tarafından gerçekleştirileceği ve eğer imzadan çekilme söz konusuysa bunun nedenlerinin şerh düşüleceği anlaşılmaktadır. Uygulamada da tercümanların imzaları kayıt altına alınmaktadır.

Tercümanın yazılı metinlerde varlık göstermesi konusunda ayrıca duruşma tutanağının içeriğine ilişkin madde hükümleri de belirleyicidir. Duruşma tutanağının içeriği başlıklı 221. maddenin birinci fıkrasının a bendinde; duruşma tutanağında *“oturumlara katılan sanığın, müdafîin, katılanın, vekilinin, kanunî temsilcisinin, bilirkişinin, tercümanın, teknik danışmanın adı ve soyadı,”* c bendinde *“sanık açıklamaları”*, d bendinde *“tanık ifadeleri”* ve e bendinde *“bilirkişi ve teknik danışman açıklamaları”* yer alır.³³¹ Bu ifadelerden de anlaşılabileceği üzere çevirmenin kimliği ile varlığı tutanakla kayıt altına alınmakta ancak bilirkişi ve teknik

³²⁸ Ceza Muhakemesi Kanunu.

³²⁹ “Ceza Muhakemeleri Usulü Kanun Tasarısı ile Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunun Bir Maddesinde Değişikli Yapılması ve Bu Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesi Hakkında Kanun Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/535, 1/292)” S. Sayısı: 698, s. 67.

³³⁰ “Ceza Muhakemeleri Usulü Kanun Tasarısı ile Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunun Bir Maddesinde Değişikli Yapılması ve Bu Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesi Hakkında Kanun Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/535, 1/292)” S. Sayısı: 698, s. 67.

³³¹ Ceza Muhakemesi Kanunu.

danışman açıklamaları doğrudan belirtilmesine rağmen, çevirmene ilişkin bir ibareye rastlanmamaktadır. Bu noktada özellikle işaret dili çevirisi yapan mahkeme çevirmeninin de gerekli hallerde açıklama yapması gerekebilecektir. Bu duruma ilişkin bilirkişilik hükümlerinin kıyasen uygulanıp uygulanmayacağı hususu, yani bu noktada çevirmenin bilirkişi olup olmadığı yine kanuni düzenlemede net değildir. Diğer bentlerde yer alan sanık açıklamaları, tanık ifadeleri gibi metinlerde, çevirmen görünmez şekilde varlık gösterebilecektir. Çevirmenin yaptığı çevirinin, hâkimin diliçi çevirisinden geçerek tutanağa işlenen kısmında; Türkçe bilmeyen ya da işitme engelli bir sanığın varlığı durumunda, görülmeyen bir çeviri eylemi de eklenmiş olacaktır.

Hâkimlerin yaptıkları diliçi çeviri metinler yerine tanık beyanların doğrudan kayıt altına alınmasının tercih edilmesi gerektiği görüşünü destekleyen Demirağ; beyanların aynen tutanağa geçirilmesinin dürüst ve adil yargılanmanın gerçekleşebilmesi açısından önemini vurgulamıştır. Uygulamada tanığın söylediklerinin tutanağa aynen geçirilmemesine ilişkin usulün iki aşamalı bir yapı içerdiğini, tanığın sözlerinin hâkim tarafından duruşma tutanağına yazdırılmasıyla ifade etmiştir. Demirağ'a göre, anlatım bozukluğu ya da yanlış anlaşılardan veya beyanın uzmanlık gerektiren hususlara ilişkin olmasından ötürü nadiren de olsa tutanağa geçirilen ifade eksik veya yanlış yazdırılabilmekteyse de, bu gibi durumlarda tarafların uyarısı veya re'sen düzeltme yapılması olanağı mevcuttur, ancak bu gibi durumlar yargıya ve yargıca duyulan güveni sarsıp, yargılamanın dürüstlüğüne tartışılır hale getireceği için, tanık ve bilirkişi beyanlarının otomatik şekilde kaydedilmesi şarttır.³³²

Hukuk alanında gerçekleştirilen akademik çalışmalarda hâkimlerin gerçekleştirdikleri bu yeniden söyleme halinin *diliçi çeviri* olduğu hususunda bir farkındalık söz konusu değildir. Diliçi çeviri ve özetleme işlemleri, bu çalışma kapsamında Yargılama Sujeleri ve Çevirmen veya Ceza Yargılamasında Çevirmen(ler) adlı 5.4. başlıkta incelenmiştir.

³³² Fahrettin Demirağ, **Açıklamalı Ceza Muhakemesi Kanunu, Yürürlük ve Uygulama Kanunu ile Yönetmelikler**, Türkiye Barolar Birliği, Şubat 2007, 1. Baskı, s. 398, 399.

Yine tercümanı ilgilendiren bir diğer düzenleme de, ‘Soruşturma Evresinde Yapılan İşlemlerin Tutanağa Bağlanması’na ilişkin 169. maddedir. 169. maddenin 4, 5 ve 6. fıkraları uyarınca, tercümanın görev aldığı ve hazır bulunduğu soruşturma evreleri sonrasında, katılımcı sıfatıyla isminin tutanağa geçirilmesi, sonrasında tutanağın tercümana okunması ya da tercümanın tutanağı okuyarak imzalaması, eğer imzadan kaçınma halleri varsa bunların nedenlerinin tutanağa geçirilmesi söz konusudur.³³³ İsim ve imzasının kayıt altına alınması da tercümana yine evrak üzerinde bir görünürlük sağlamaktadır.

‘İfade Alma ve Sorguda Yasak Usuller’ başlıklı 148. maddede çevirmeni doğrudan ilgilendiren bir hüküm olmamakla beraber, uygulamada Türkçe bilmeyen ya da işitme engelli bir şüpheli/sanığın ifadesinin alınacağı durumlarda iletişim çevirmen üzerinden kurulacağı için ifade alma ve sorguda olası bir usulsüzlükte çevirmen de bu duruma tanık olacaktır.

Bu durumda özellikle maddenin 4. fıkrasında yer alan “*müdafî hazır bulunmaksızın kollukça alınan ifade, hâkim veya mahkeme huzurunda şüpheli veya sanık tarafından doğrulanmadıkça hükme esas alınamaz*”³³⁴ ibaresi, uygulamada çevirmenlerin sıkça karşılaştıkları bir durumdur. Özellikle karakolda ifade alımlarında müdafinin yokluğunda ifade alınması uygulamada sıkça karşılaşılan bir usulsüzlüktür. Bu noktada ‘Bir Özel Alan Çevirisi Olan Mahkeme Çevirmenliğinde Çevirmenin Rolü ve Görünürlüğü’ adlı 5.1. başlıkta tartışıldığı üzere, çevirmenin bir toplum çevirmeni ya da bir mahkeme çevirmeni olarak algılanıp, bir uzman olarak görünürlüğe sahip olması hususu önem arz etmektedir. Çevirmen bir uzman olarak görüldüğü takdirde, usule aykırı bir şeye zorlanması hâlinde buna karşı çıkması ihtimali daha olası görülebilecektir.

Bir diğer önemli husus da müdafinin yokluğunda ifade alınan bu gibi durumlarda çevirmenin, çeviriyi yapmak için müdafinin hazır bulunmasını beklemek için çeviriyi yapmamak hakkına sahip olup olmadığıdır. Nihayetinde bir hukukçu olmayan mahkeme çevirmeni madde 148 bağlamındaki her türlü baskıyı ayırt edemeyebilir. 148. maddenin ilgili gerekçesine göre; beyanların hür iradeye dayanması

³³³ Ceza Muhakemesi Kanunu.

³³⁴ Ceza Muhakemesi Kanunu.

gerekmektedir ve bu nedenle ifadelerin ilgilinin rızası olduğu hallerde bile usul yönünden geçersiz sayılması gerektiği belirtilmiştir.³³⁵

Tercümanı ve performansını doğrudan ilgilendiren bir diğer madde de; tasarıda 346. maddede yer alan ancak Ceza Muhakemeleri Kanunu'nda 311. madde olarak kabul edilen 'Hükümlü Lehine Yargılamanın Yenilenmesi Nedenleri' başlıklı maddedir. Maddenin 1. fıkrasının b bendinde çevirmene ilişkin bir husus dikkat çekmektedir. İlgili hükme göre kesinleşen bir hükümle sonuçlanmış bir davada; *yemin verilerek dinlenmiş olan bir tanık veya bilirkişinin hükmü etkileyecek biçimde hükümlü aleyhine kasıt veya ihmâl ile gerçek dışı tanıklıkta bulunduğu veya oy verdiği anlaşılırsa*³³⁶ yargılanmanın yenilenmesine neden teşkil edecektir. Hükümlü lehine gerçekleşecek bu yargılanmanın yenilenmesi için, kanun koyucu doğrudan çevirmenden bahsetmemiş, bilirkişi veya tanıktan bahsetmiştir. Tasarının 346. maddesinin gerekçesi incelendiğinde ise açıkça çevirmenden, kanun koyucunun ifadesiyle tercümandan bahsedildiğini görülmektedir.

Tasarının 346. ve CMK'nın 311. maddesinin olan ilgili maddenin gerekçesinde; tercümanın kasıtlı ya da ihmâl sonucu hükümlü aleyhine ve gerçeğe aykırı çeviri yaptığının tespiti bir yargılanmanın yenilenmesi nedeni olarak belirtilmiştir.³³⁷ Kanun koyucu gerekçede doğrudan çevirmenden bahsetmektedir. Tasarıda sunulan kanun metni de bu ibareyi aynı şekilde içermektedir ancak kabul gören metinde tercüman ve çeviri ibareleri kaldırılarak yalnızca bilirkişilik ve tanıklık hususlarını bırakmıştır. Bu durumda kanun koyucunun tercümanı zaten bilirkişi olarak kabul ettiği ve bu nedenle detaylı düzenlemeyi daha sade hâle getirdiği varsayılabilir. Ancak tasarıda yapılan değişikliklere ilişkin bilgilerin bulunduğu 01.12.2004 tarih, 1/535, 1/292 esas ve 65 karar numaralı Adalet Komisyonu raporunda 346. maddede yapılan değişikliklere

³³⁵ "Ceza Muhakemeleri Usulü Kanun Tasarısı ile Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunun Bir Maddesinde Değişiklik Yapılması ve Bu Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesi Hakkında Kanun Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/535, 1/292)" S. Sayısı: 698, s. 67, 68.

³³⁶ "Ceza Muhakemeleri Usulü Kanun Tasarısı ile Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunun Bir Maddesinde Değişiklik Yapılması ve Bu Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesi Hakkında Kanun Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/535, 1/292)" S. Sayısı: 698, s. 338.

³³⁷ "Ceza Muhakemeleri Usulü Kanun Tasarısı ile Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunun Bir Maddesinde Değişiklik Yapılması ve Bu Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesi Hakkında Kanun Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/535, 1/292)" S. Sayısı: 698, s. 132.

değinilen kısımda tercüman ve çeviri kavramlarının kabul edilen metinden çıkarılması hususuna değinilmemiştir.³³⁸

‘Yargılama Giderleri’ başlıklı 324. maddenin çevirmen giderlerine ilişkin 5. fıkrasına göre, Türkçe bilmeyen veya işitme engelli olan şüpheli/sanık/tanık veya mağdur için görevlendirilen tercümana ait giderler, Devlet tarafından karşılanacak ve yargılama giderlerinden sayılmayacaktır.³³⁹

324. maddenin gerekçesinde tercüman giderlerinin Devlet hazinesi tarafından karşılanacağı hususunun; Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 6. maddesinin 3. fıkrasının e bendi ile Yargıtay’ın ilgili yargı kararlarından hareketle hükme bağlandığı belirtilmektedir.³⁴⁰ Demirağ’a göre; 324. maddenin 5. fıkrasında yer alan ‘*Türkçe bilmeyen*’ ifadesi ‘*meramını anlatacak kadar Türkçe bilmeyen*’ anlamında kullanılırken, ‘*engelli olan*’ ifadesi ise; çalışma kapsamında işitme engelli olarak adlandırılan ‘*sağır ve dilsiz*’leri işaret etmek için kullanılmıştır.³⁴¹ Buradan da bir defa daha görüleceği gibi, çalışmanın konusunu oluşturan ücretsiz faydalanan ve zorunlu atanan tercümanın giderleri Devlet hazinesi tarafından karşılanmaktadır.

Kanun koyucunun düzenlemelerdeki amacının saptanmasında başvurulabilecek bir diğer önemli kaynak da Adalet Bakanlığı’nca hazırlanmış ve Bakanlar Kurulu tarafından TBMM başkanlığına arz edilen ‘Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu Tasarısı İle Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun Bir Maddesinde Değişiklik Yapılması Ve Bu Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesi Hakkında Kanun Tasarısı Ve Adalet Komisyon Raporu (1/535, 1/292)’dur. Rapor’un genel gerekçesinde belirtildiği üzere yer ceza muhakemesi hukukunun temel stratejisi; sosyal düzenin korunması ve

³³⁸ “Ceza Muhakemeleri Usulü Kanun Tasarısı ile Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunun Bir Maddesinde Değişiklik Yapılması ve Bu Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesi Hakkında Kanun Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/535, 1/292)” S. Sayısı: 698, s. 185.

³³⁹ Ceza Muhakemesi Kanunu.

³⁴⁰ “Ceza Muhakemeleri Usulü Kanun Tasarısı ile Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunun Bir Maddesinde Değişiklik Yapılması ve Bu Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesi Hakkında Kanun Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/535, 1/292)” S. Sayısı: 698, s. 141.

³⁴¹ Demirağ, **a.g.e.** s. 608.

bireyin temel hak ve özgürlüklerine saygı gösterilmesi arasında bir denge kurarak adil yargılama ilkesi sınırları dahilinde maddi gerçeğe ulaşmaktır.³⁴² Genel gerekçede ayrıca bir kişinin kanun çerçevesinde sınırları belirlenen usuller uyarınca; kendisine yönelik bir suç isnadında bulunulabilmesi için ve yakalamadan gözaltı ve tutuklamaya kadar oluşabilecek tüm süreçlerde, kendi aleyhine olan tüm ithamları önceden bilmesinin, savunma hakkının sağlanabilmesi açısından birincil önem arz ettiği ifade edilmektedir.³⁴³ Savunma hakkının kullanılmasında, sanık veya müdafinin savunmanın gerçekleştirilebilmesi için gereken tüm imkânlarla erişebilmesinin gerektiği de ayrıca vurgulanmaktadır.³⁴⁴ Bu imkânların neler olduğu incelendiğinde; sanığın veya sanığın müdafinin savunmalarını gerçekleştirebilmek için zaman ve imkân açısından herhangi bir kısıt ile karşılaşmaması, müdafinin müvekkili ile iletişime geçmesi, dosyaya erişme olanağına sahip olması, sanığın hazır bulunmadığı hallerde duruşma yapıp hüküm verilmemesi gibi bir çok hususun dile getirildiği görülmektedir.³⁴⁵

Bahsi geçen hakların sağlanmasında eğer şüpheli/sanık ve yargılama süreci arasında bir dil engeli söz konusuysa, en temel ve ilk basamağı mahkeme çevirmeni oluşturacaktır. İletişimin kurulamadığı hiçbir yerde, diğer hakların ulaşılabilirliği beklenemez, dolayısıyla diğer tüm aktörlerden önce, çevirmen bu hakların kullanılması için görevlendirilmektedir.

Tasarı'da 58. maddede yer alan ancak yürürlüğe 56. maddede giren³⁴⁶ 'Yeminin Yerine Getirilmesi, Sağır veya Dilsizin Yemini' başlıklı madde metni uyarınca okuma

³⁴² 'Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu Tasarısı ile Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun Bir Maddesinde Değişiklik Yapılması ve Bu Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesi Hakkında Kanun Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/535, 1/292), S. Sayısı: 698, s. 3.

³⁴³ 'Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu Tasarısı ile Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun Bir Maddesinde Değişiklik Yapılması ve Bu Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesi Hakkında Kanun Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/535, 1/292), S. Sayısı: 698, s. 3.

³⁴⁴ 'Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu Tasarısı ile Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun Bir Maddesinde Değişiklik Yapılması ve Bu Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesi Hakkında Kanun Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/535, 1/292), S. Sayısı: 698, s. 3.

³⁴⁵ 'Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu Tasarısı ile Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun Bir Maddesinde Değişiklik Yapılması ve Bu Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesi Hakkında Kanun Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/535, 1/292), S. Sayısı: 698, s. 3.

³⁴⁶ 'Tasarının 58. Maddesinin başlığı maddenin içeriğine bağlı olarak değiştirilerek, 56. Madde olarak kabul edilmiştir.' 'Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu Tasarısı ile Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun Bir Maddesinde Değişiklik Yapılması ve Bu Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesi Hakkında Kanun Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/535, 1/292), S. Sayısı: 698, s. 168.

yazma bilen sağır dilsizlerin yazılı ve imzalarını atarak yemin etmeleri öngörülmüşken; okur yazar olmayan sağır dilsizlerin, bir tercüman aracılığıyla ve işaret dili kullanarak yemin edecekleri öngörülmüştür.³⁴⁷

Maddenin çevirmeni ilgilendiren 2. fıkrasının gerekçesine göre, okuma yazma bilmeyen bir sağır-dilsizin varlığı halinde işaretle yeminin gerçekleştirilebilmesi için *‘işaretlerden anlayan’* bir çevirmene başvurulacaktır. Gerekçe metnine sağır dilsiz olmamasına rağmen, sağır dilsiz gibi davranarak yemin vermiş kişinin verdiği yemin geçerlidir.³⁴⁸

Ceza Yargılaması’nda tercümana başvuru bir diğer önemli durum da CMK’nın 137. maddesinin düzenlediği ‘Kararların Yerine Getirilmesi, İletişim İçeriklerinin Yok Edilmesi’ başlıklı maddedir. Tasarıda 108. maddede yer alan ancak, yürürlüğe 137. madde olarak giren³⁴⁹ ‘Kararların Yerine Getirilmesi, İletişim İçeriklerinin Yok Edilmesi’ başlıklı madde uyarınca tercümanlar yabancı dildeki kayıtları Türkçeye çevirirler.³⁵⁰

Tasarıda düzenlenen ve maddenin yürürlükteki kısmına ilişkin gerekçede; elde edilen kayıtların kolluk memuru tarafından çözülerek metin haline getirileceği ve yabancı dilde olan kayıtların ise tercüman aracılığı ile Türkçeleştirileceği ifade edilmektedir.³⁵¹

Tercümana ilişkin maddelerden biri de ‘Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği’nde, ‘Nezarethaneye Alınanların Kaydına Ait Defter’e ilişkin 12.

³⁴⁷ Ceza Muhakemesi Kanunu.

³⁴⁸ ‘Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu Tasarısı ile Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun Bir Maddesinde Değişiklik Yapılması ve Bu Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesi Hakkında Kanun Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/535, 1/292), S. Sayısı: 698, s. 32.

³⁴⁹ Tasarının ‘Kararların yerine getirilmesi’ başlıklı 108. Maddesi aşağıdaki gerekçelerle yeniden düzenlenmiş ve 137. Madde olarak kabul edilmiştir. ... İkinci fıkrada, kayda alınan iletişim içeriklerinin yazıya dökülmesi hususuna ilişkin düzenleme yapılmıştır.” Detaylı bilgi için bkz. ‘Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu Tasarısı ile Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun Bir Maddesinde Değişiklik Yapılması ve Bu Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesi Hakkında Kanun Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/535, 1/292), S. Sayısı: 698, s. 175.

³⁵⁰ Ceza Muhakemesi Kanunu.

³⁵¹ ‘Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu Tasarısı ile Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun Bir Maddesinde Değişiklik Yapılması ve Bu Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesi Hakkında Kanun Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/535, 1/292), S. Sayısı: 698, s. 51.

maddedir. Gözaltı işlemleri nezarete alınanların kaydına ait deftere yazılmak suretiyle tespit edilir. Denetime tâbi olan bu defterde: “(...) a) *Şüpheli ile ilgili işlemler* (...) 6) *Tercüman temin edilip edilmediği, tercümanın adı, soyadı ve imzası, (...)*”³⁵² belirtilir. Bu defterde, yukarıda belirtilen zorunlu bilgilerin dışında gerekli görülen diğer bilgilere de yer verilebilir.³⁵³ Tercümanın kayıtlarda varlık gösterdiği bu defter de yine, tercümanın görünürlük kazandığı bir diğer evraktır.

4.2.2. Ceza Muhakemeleri Kanununa Göre Tercüman Listelerinin Düzenlenmesi Hakkında Yönetmelik

5 Mart 2013 tarihinde Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe giren ‘Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Tercüman Listelerinin Düzenlenmesi Hakkında Yönetmelik’ incelemenin hukuki dayanağını oluşturacaktır. Bu tarihten önce mahkeme çevirilerinde görev alan tercümanlar Bilirkişi Listeleri’nde kayıt altına alınmaktaydı.

Bu noktada özellikle belirtilmesi gereken bir husus da, ‘çevirmen’ sözcüğü yerine; ‘tercüman’ sözcüğünün kullanımının bilinçli bir seçim olduğudur. Nitekim ilgili Yönetmelik, çevirmen terimi yerine, tercüman terimini benimsemiş ve ‘Tanımlar ve Kısaltmalar’ başlıklı 3. maddesinde tercümanı; *‘soruşturma ve kovuşturma evresinde mağdur, şüpheli, sanık ve tanığın beyanlarını başka bir dilden veya işaret diliyle Türkçeye çeviren gerçek kişiyi, ifade etmektedir,*³⁵⁴ ifadesi ile tanımlamıştır. Yani kanun koyucu çeviri eylemini gerçekleştiren kişiyi, ‘tercüman’ terimi ile adlandırmıştır.

Bu ifadeden hareketle, Yönetmelik kapsamında tercümanlığın bir ‘meslek’ten ziyade, çeviri işlemini gerçekleştiren herhangi bir gerçek kişinin gerçekleştirdiği bir ‘eylem’ olduğu sonucuna varılabilir. Zira burada, mesleki herhangi bir göstergeye yer

³⁵² Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği’nin tam metni için bkz. (Çevirimiçi) <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/06/20050601-10.htm> , (17.09.2017).

³⁵³ Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği.

³⁵⁴ Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Tercüman Listelerinin Düzenlenmesi Hakkında Yönetmelik, (Çevirimiçi), <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/03/20130305-6.htm> , (28.04.2018).

verilmediği gibi, uzmanlık alanına ilişkin de herhangi bir ipucu verilmemiştir. Bu tanımdan hareketle, soruşturma ve kovuşturma evrelerinde, şüpheli/sanık, tanık ve mağdurun beyanlarını Türkçe dışında herhangi başka bir dilden veya işaret dilinden Türkçeye çevirebilen her gerçek kişi ‘tercüman’ sıfatını taşıyabilecektir.

Hukuki dayanağını Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 202. maddesinden alan Yönetmelik’in amacı, ‘Amaç ve Kapsam’ başlıklı 1. maddesinde; hem soruşturma hem de kovuşturma aşamalarında meramını anlatabilecek düzeyde Türkçe bilmeyen veya engelli olan şüpheli/sanık/tanık veya mağdurun iddiaya veya savunmalarına ilişkin beyanlarının Türkçeye çevrilmesinde ve kovuşturma evresinde iddianamenin okunması ile esas hakkındaki mütalaanın verilmesini müteakip, sanığın kendisini daha iyi ifade edebileceğini beyan ettiği bir başka dilde yapacağı sözlü savunmasının Türkçeye çevrilmesinde görev alacak tercümanların kayıtlı bulunacakları Tercüman Listeleri’ne ilişkin usul ve esasların düzenlenmesi olarak belirlenmiştir. Bu Yönetmelik’te ayrıca, Tercüman Listeleri’nin düzenlenmesi ve güncellenmesine ilişkin usul ve esaslar ile Tercüman Listeleri’ni oluşturacak olan tercümanların hangi dillerden seçilecekleri, tercümanların nitelikleri, değerlendirilme ve seçim kriterleri ile tercümanların listeye kabul ve listeden çıkarılmalarına ilişkin usul ve esasların yanı sıra, tercümanların görevlerini ifa ederken uymakla mükellef oldukları ilkeler de yer almaktadır.³⁵⁵

İlgili maddede düzenlenen amaç ve kapsamda görüldüğü üzere, tercümanların atanmasına yönelik ayırım, yargılamanın hangi evresinde bulunulduğuna bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Bir başka deyişle, kişinin dil yetisi ve tercüman ihtiyacı kanun koyucu tarafından yargılamanın safhalarına bağlı olarak farklı şekillerde yorumlanmaktadır. Buna göre, soruşturma veya kovuşturma evresinde, tercüman atanması şüphelinin *meramını anlatabilecek ölçüde Türkçe bilmemesi ya da engelli olması*³⁵⁶ halinde ortaya çıkarken, kovuşturma evresi için *sanığın kendini daha iyi*

³⁵⁵ Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Tercüman Listelerinin Düzenlenmesi Hakkında Yönetmelik.

³⁵⁶ Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Tercüman Listelerinin Düzenlenmesi Hakkında Yönetmelik.

*ifade edebileceğini beyan ettiği başka bir dilin varlığı,*³⁵⁷ tercüman atanmasının zemini olarak belirlenmiştir.

Yönetmeliğe göre, her takvim yılında yenilenecek olan Tercüman Listeleri'nin oluşturulması için İl Adli Yargı İlk Derece Mahkemesi Adalet Komisyonu'na (Komisyon)³⁵⁸ ihtiyaca uygun şekilde duyuruya çıkma görevi verilmiştir.

*“Komisyon, Yönetmeliğin 4. Maddesi uyarınca, il ve ilçe Cumhuriyet başsavcılıkları ile Ceza mahkemelerinden hangi dillerde tercümana ihtiyaç duyduklarını 30 Eylül tarihine kadar bildirmelerini talep eder ve elde ettiği bilgiler ışığında hangi dillerde tercümana ihtiyaç duyulduğunu belirleyerek ilanı oluşturur.”*³⁵⁹

Bu noktada Komisyon'un Cumhuriyet Başsavcılıkları ve ceza mahkemeleri ile koordine çalışması, hâlihazırda İstanbul Adliyesi özelinde hangi dillerden çevirilerin dava konusu olarak ortaya çıktığını işaret edecektir.

Ekte yer alan, 2016³⁶⁰, 2017³⁶¹ ve 2018³⁶² yılı Adalet Komisyonu Başkanlığı ilanlarında ‘İhtiyaç Duyulan Diller’ olarak belirtilen ve içinde; Estonca İşaret Dili, İşaret Dili, Osmanlıca, Farklı Lehçeleriyle Kürtçe, Türki Cumhuriyetleri Dilleri,

³⁵⁷ Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Tercüman Listelerinin Düzenlenmesi Hakkında Yönetmelik.

³⁵⁸ Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Tercüman Listelerinin Düzenlenmesi Hakkında Yönetmelik.

³⁵⁹ Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Tercüman Listelerinin Düzenlenmesi Hakkında Yönetmelik.

³⁶⁰ T.C. İstanbul Adli Yargı İlk Derece Mahkemesi Adalet Komisyonu Başkanlığı, 2015/19487 Muh Karar No'lu, 17.09.2015 tarih ve 2016 Yılı İçin Tercümanlık Başvuru İlanı Konulu Duyurusu, (Çevirimiçi), http://www.istanbul.adalet.gov.tr/duyuru/tercuman_basvuru_2016.html (26.08.2018) Duyuru metninin tamamı ekte mevcuttur.

³⁶¹ T.C. İstanbul Adli Yargı İlk Derece Mahkemesi Adalet Komisyonu Başkanlığı, 2016/24220 Muh sayı, 23.09.2016 tarih ve 2017 Yılı Tercüman İlanı Konulu Duyurusu, (Çevirimiçi), <http://www.istanbul.adalet.gov.tr/duyuru/2017tercumanbasvuru.html> (26.08.2018) Duyuru metninin tamamı ekte mevcuttur.

³⁶² T.C. İstanbul Adli Yargı İlk Derece Mahkemesi Adalet Komisyonu Başkanlığı, 2017/18951 Muh Karar No'lu, 12.09.2017 tarih ve 2018 Yılı Tercüman İlanı Konulu Duyurusu, (Çevirimiçi), http://www.istanbul.adalet.gov.tr/duyuru/tercuman_basvuru_2017.html (26.08.2018) Duyuru metninin tamamı ekte mevcuttur.

Kanada Dili gibi dillerin de yer aldığı 59 farklı dile ilişkin kayıt bulunduğu listelerde yer alan dillerin birebir aynı olması Türkiye’de ihtiyaç duyulan dillerin bu dillerle sınırlı olduğu düşüncesini oluştursa da Komisyon tarafından listelenen dillerin, sınırlı sayıda olmadığı, listenin son maddesinde ‘ve diğer tüm diller’ ifadesiyle dile getirilmiş ve diğer dillerde çalışmak isteyen tercümanların da listeye kayıt olabilmelerinin önü açılmıştır.

Adalet Komisyonu; çerçevesi Yönetmelik’in 6. maddesinde çizilen, ‘Listeye Kabul Şartları’nı haiz tercüman adaylarının başvurularını alıp, değerlendirdikten sonra listeleri ilan etmektedir. Yönetmelik uyarınca, mahkeme tercümanı olarak kayıt olmak isteyen tercümanların 8 temel özelliğe sahip olması gerekmektedir. Bu özellikler gözönünde bulundurulduğunda, başvuru tarihinde 18 yaşını tamamlamış ve fiil ehliyetine sahip olan, ilkokul mezuniyeti ve üzerinde eğitim görmüş ve komisyonun bağlı bulunduğu il çevresinde ikamet eden veya çalışan Türk vatandaşları; başka bir komisyonun listesine kayıtlı olmadıkları, disiplin nedeniyle meslek, memuriyet ya da sanatlarından yasaklanmadıkları takdirde ve Yönetmelik’te detayları belirtilmiş olan suçlardan ötürü hükümlü olmadıkları ya da haklarında belirtilen suçlara ilişkin hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının verilmemiş olması kaydıyla başvuru hakkına sahiptirler.³⁶³

Yönetmelik’in 6. maddesi, İstanbul Adliye Adalet Komisyonu tarafından yayınlanan tercümanlık başvurularına ilişkin ilanlarda ‘Başvuru Kabul Şartları’ adı altında Yönetmelik’ten doğrudan alıntılanarak kullanılmaktadır. Yine Yönetmelik’in 8. maddesinde ‘Başvuru Dilekçesine Eklenecek Belgeler’ başlığı altında düzenlenen evraklara ilişkin liste de bahsi geçen ilanlarda doğrudan alıntılanmaktadır. İlanlarda Yönetmelik’in 8. maddesinde belirtilen belgeler, ‘Başvuru Evrakları’ başlığı ile sayılmaktadır. Bu evraklar; hali hazırda görev yapmakta olan mahkeme tercümanlarından beklenen yeterliliğe ilişkin ipuçları içermektedir.

Yukarıda değinilen, Yönetmelik’in 8. maddesinde listelenen evraklar; tercümanın yeni kayıt olması ya da tercümanın bir önceki yıl da kaydının bulunması durumlarına göre

³⁶³ Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Tercüman Listelerinin Düzenlenmesi Hakkında Yönetmelik.

farklılık göstermektedir. İlgili düzenleme uyarınca, bir önceki yıl da listeye kayıtlı olan tercümanlardan; yeni kayıt olan tercümanlardan talep edilen; Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası, mezuniyet durumunu gösterir belgenin aslı veya Komisyon onaylı nüshası ile tercüme faaliyetini gerçekleştireceği dillere ilişkin diploma ve benzeri yetkinlik belgelerinin aslı veya Komisyon onaylı örneği ya da bunların yokluğunda, kişinin tercümanlık faaliyetini gerçekleştirebilecek dil yeterliliğine sahip olduğuna ilişkin yazılı beyanı evrakları talep edilmemektedir. Başvuran tercüman adaylarından her başvurularında, adrese dayalı nüfus kayıtlarının bir örneği ve iki adet vesikalık fotoğrafları talep edilmektedir.³⁶⁴

Adalet Komisyonu'nca yayınlanan İlanların³⁶⁵ ilgili evrak gerekliliğine bakıldığında Adalet Komisyonu'nun Yönetmelik'in 8. maddesini aynen yineledikten sonra tercüman adaylarının mesleklerini sürdürmek için bağlı olmaları gereken bir meslek kuruluşu varsa veya devlet memuru olarak görev yapmaktaysalar disiplin nedeniyle meslek ya da memuriyetten çıkarılmamış olduklarına veya sanat icralarından yasaklanmamış olduklarını gösteren belge sunmalarının gerektiğini de eklemektedir.³⁶⁶ Yönetmelik'in, 7. maddesinde ifade edilen 'şahsen' başvuru yapmak gerekliliği³⁶⁷, Adalet Komisyonu'nun ilanında da açıkça, bir başka kişi vasıtasıyla, posta, faks ya da diğer yöntemler kullanılarak gerçekleştirilecek başvuruların kabul

³⁶⁴ Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Tercüman Listelerinin Düzenlenmesi Hakkında Yönetmelik.

³⁶⁵ Bkz. Ekte yer alan 2016, 2017 ve 2018 yıllarına ilişkin duyurular.

T.C. İstanbul Adli Yargı İlk Derece Mahkemesi Adalet Komisyonu Başkanlığı, 2015/19487 Muh Karar No'lu, 17.09.2015 tarih ve 2016 Yılı İçin Tercümanlık Başvuru İlanı Konulu Duyurusu,

T.C. İstanbul Adli Yargı İlk Derece Mahkemesi Adalet Komisyonu Başkanlığı, 2016/24220 Muh sayı, 23.09.2016 tarih ve 2017 Yılı Tercüman İlanı Konulu Duyurusu,

T.C. Adalet Bakanlığı İstanbul Adli Yargı İlk Derece Mahkemesi Adalet Komisyonu Başkanlığı, 2017/18951 Muh Karar No'lu, 12.09.2017 tarih ve 2018 Yılı Tercüman İlanı Konulu Duyurusu.

³⁶⁶ Bkz. Ekte yer alan 2016, 2017 ve 2018 yıllarına ilişkin duyurular.

T.C. İstanbul Adli Yargı İlk Derece Mahkemesi Adalet Komisyonu Başkanlığı, 2015/19487 Muh Karar No'lu, 17.09.2015 tarih ve 2016 Yılı İçin Tercümanlık Başvuru İlanı Konulu Duyurusu,

T.C. İstanbul Adli Yargı İlk Derece Mahkemesi Adalet Komisyonu Başkanlığı, 2016/24220 Muh sayı, 23.09.2016 tarih ve 2017 Yılı Tercüman İlanı Konulu Duyurusu,

T.C. Adalet Bakanlığı İstanbul Adli Yargı İlk Derece Mahkemesi Adalet Komisyonu Başkanlığı, 2017/18951 Muh Karar No'lu, 12.09.2017 tarih ve 2018 Yılı Tercüman İlanı Konulu Duyurusu.

³⁶⁷ Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Tercüman Listelerinin Düzenlenmesi Hakkında Yönetmelik.

edilmeyeceği açıkça belirtilerek, şahsen yapılmayan başvuruların kabul edilmeyeceği hususu tekrar vurgulanmıştır.³⁶⁸

Başvuruların tamamlanmasından sonra, başvuruların incelenmesi safhası başlamaktadır. Yönetmelik'in 9. maddesinin 2. fıkrası uyarınca tercümanlık başvurusu yapan adayların Yönetmelik'in 6. maddesinde belirlenen başvuru şartlarını taşımadıkları durumlarda ya da tercüman adaylarının Yönetmelik'in 8. maddesinde belirtilen ve ilanda detaylandırılan belgelere ilişkin eksiklerinin olması halinde, başvuruları reddedilecek ve taleplerinin reddine karar verildiği kendilerine tebliğ edilecektir.³⁶⁹

Yönetmelik'in yanı sıra, Adalet Komisyonu'nun tercümanlık başvuru ilanlarında da evrak eksikliğinin bir red gerekçesi olduğu yinelenmiştir.³⁷⁰

Başvurusu kabul edilen mahkeme tercümanı adayları, Yönetmelik'in 'Yemin ve Etik İlkeler' başlıklı 10. maddesinin 1. fıkrası uyarınca yemin aşamasına geçerler. Buna göre, listeye ilk defa kayıt olan ya da kendi isteği ile listeden çıkıp yeniden dâhil olmak isteyen tercüman adaylarına, Komisyon'un belirlediği tarihlerde 'Kanunun 64/5' hükmü uyarınca yemin ettirilecektir.³⁷¹

Maddede bahsi geçen '*kanunun 64 üncü maddesinin beşinci fıkrası*'³⁷² ibaresi, yine Yönetmelik'in 'Tanımlar' başlıklı 3. maddesinin 1. fıkrasının c bendinde ifade edildiği

³⁶⁸ Bkz. Ekte yer alan 2016, 2017 ve 2018 yıllarına ilişkin duyurular.

T.C. İstanbul Adli Yargı İlk Derece Mahkemesi Adalet Komisyonu Başkanlığı, 2015/19487 Muh Karar No'lu, 17.09.2015 tarih ve 2016 Yılı İçin Tercümanlık Başvuru İlanı Konulu Duyurusu,

T.C. İstanbul Adli Yargı İlk Derece Mahkemesi Adalet Komisyonu Başkanlığı, 2016/24220 Muh sayı, 23.09.2016 tarih ve 2017 Yılı Tercüman İlanı Konulu Duyurusu,

T.C. Adalet Bakanlığı İstanbul Adli Yargı İlk Derece Mahkemesi Adalet Komisyonu Başkanlığı, 2017/18951 Muh Karar No'lu, 12.09.2017 tarih ve 2018 Yılı Tercüman İlanı Konulu Duyurusu.

³⁶⁹ Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Tercüman Listelerinin Düzenlenmesi Hakkında Yönetmelik.

³⁷⁰ Bkz. Ekte yer alan 2016, 2017 ve 2018 yıllarına ilişkin duyurular.

T.C. İstanbul Adli Yargı İlk Derece Mahkemesi Adalet Komisyonu Başkanlığı, 2015/19487 Muh Karar No'lu, 17.09.2015 tarih ve 2016 Yılı İçin Tercümanlık Başvuru İlanı Konulu Duyurusu,

T.C. İstanbul Adli Yargı İlk Derece Mahkemesi Adalet Komisyonu Başkanlığı, 2016/24220 Muh sayı, 23.09.2016 tarih ve 2017 Yılı Tercüman İlanı Konulu Duyurusu,

T.C. Adalet Bakanlığı İstanbul Adli Yargı İlk Derece Mahkemesi Adalet Komisyonu Başkanlığı, 2017/18951 Muh Karar No'lu, 12.09.2017 tarih ve 2018 Yılı Tercüman İlanı Konulu Duyurusu.

³⁷¹ Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Tercüman Listelerinin Düzenlenmesi Hakkında Yönetmelik.

³⁷² Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Tercüman Listelerinin Düzenlenmesi Hakkında Yönetmelik.

üzere, ‘Kanun: 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununu’ işaret etmektedir.³⁷³ Bir başka deyişle; yeminin usulü hakkında CMK’nın ilgili hükmüne bakmak gerekmektedir. CMK’nın ‘Bilirkişi Olarak Atanabilecekler’ başlıklı, 64. maddesinin 5. fıkrası; yemin etme yükümlülüğünü aşağıdaki şekilde düzenlemiştir:

*“Listelere kaydedilen bilirkişiler, il adli yargı adalet komisyonu huzurunda “Görevimi adalete bağlı kalarak, bilim ve fenne uygun olarak, tarafsızlıkla yerine getireceğime namusum ve vicdanım üzerine yemin ederim.” Sözlerini tekrarlayarak yemin ederler. Bu bilirkişilere görevlendirildikleri her işte yeniden yemin verilmez.”*³⁷⁴

Maddenin lafzında yeminin kurucu unsur olduğuna ilişkin herhangi bir çıkarımda bulunmak mümkün olamazken, Adalet Komisyonu ilanında açıkça; yemin törenine katılımın zorunlu olduğu ve Komisyon tarafından belirlenen gün ve saatler dışında herhangi bir törenin düzenlenmeyeceği ve katılım sağlamayan adayların başvurularının reddedileceği belirtilmiştir. Yine İlan’da belirtilen bir diğer husus da, tercüman adaylarına sözlü olarak gerçekleştirdikleri yeminde söylenen sözlerin yazılı olarak yer aldığı yemin metnlerinin verileceği; adayların bu metinlere kimlik bilgileri, başvuru numaraları ve imzalarını ekleyerek dosyalarına eklenmek üzere yetkililere teslim edecekleri belirtilmektedir.³⁷⁵

³⁷³ Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Tercüman Listelerinin Düzenlenmesi Hakkında Yönetmelik.

³⁷⁴ Ceza Muhakemesi Kanunu m. 64/5. Uygulamada 2016 yılı tercümanlık yemininde birebir aynı metin, Adalet Komisyonu Başkanı önderliğinde, tüm tercümanlar tarafından topluca okunmuştur. Ancak 2016 yılı Bilirkişi Metni, CMK 64/5’te yazılan metinden daha farklı oluşturulmuş ve ‘Bilirkişilik görevimi sadakat ve özenle, bilim ve fenne uygun olarak, tarafsız ve objektif bir biçimde yerine getireceğime, namusum, şerefim ve kutsal saydığım bütün inanç ve değerlerim üzerine yemin ederim’ şeklinde genişletilerek yemin gerçekleştirilmiştir.

³⁷⁵ T.C. Adalet Bakanlığı İstanbul Adli Yargı İlk Derece Mahkemesi Adalet Komisyonu Başkanlığı, 2017/18951 Muh Karar No’lu, 12.09.2017 tarih ve 2018 Yılı Tercüman İlanı Konulu Duyurusu.

Bir başka deyişle, listeye kabul şartları; ilan edilen gün ve saatte toplu yemine katılmak ve yemin metnini imzalayarak dosyalarına eklenmesi için, görevli memurlara ibraz etmeleri olarak belirlenmiştir.

Yönetmelik'te belirtilen şartlara uygun olup listelere kaydı tamamlanan tercümanların görevlerini gerçekleştirirken uymakla yükümlü oldukları etik ilkeler; Yönetmelik'in 10. maddesinin 2. fıkrasında; *bağımsızlık, tarafsızlık, dürüst davranma ve doğruyu söyleme, görevini bizzat yerine getirme, sır saklama ve temel yargılama ilkelerine uygun davranmak*³⁷⁶ olarak belirlenmiştir.

Yönetmelik'in 'Tercüman Giderleri' başlıklı 12. maddesinde tercümanın ücretinin kimin tarafından karşılanacağı hususu açıklığa kavuşturulmuştur. Çalışmada daha önce de belirtildiği üzere, CMK'nın 202. maddesinin 4. fıkrası uyarınca sanığın kendisini daha iyi ifade edebileceği bir dilde savunma yapmak maksadıyla, listelerden kendisinin seçerek görevlendirdiği tercümanlar, bu araştırmanın kapsamı dışındadır. Yönetmelik'in 12. maddesi; CMK'nın 202. maddesinin 4. fıkrasında yer alan ve bu çalışma kapsamında incelenmeyen ve sanık tarafından seçilen bu çevirmenlerin giderlerinin Devlet hazinesinin sorumluluğu dışında kaldığını ve tercüman giderinin ve vezneye yatırılması gereken sürenin Mahkeme tarafından tayin edileceğini ifade etmektedir. CMK 202. maddesinin 4. fıkrası dışında kalan tüm durumlarda ise şüpheli/sanık/tanık veya mağdur için görevlendirilen mahkeme çevirmenlerinin giderlerinin Devlet hazinesi tarafından karşılanacağı ifade edilmiştir.³⁷⁷

Bir diğer deyişle Yönetmelik'in 12. maddesinin 1. fıkrası, tercümanın giderlerinin Devlet hazinesi tarafından karşılanacağını hükmetmektedir, ancak maddenin 2. fıkrası uyarınca tercüman atama değil, seçilme yoluyla görev yapıyorsa; bu giderlerde Devlet hazinesinin sorumluluğu ortadan kalkacaktır. Daha önce de belirtildiği üzere, bu çalışmanın konusunu atama yoluyla görev alan çevirmenler oluşturmaktadır. Bir başka deyişle, seçilerek istihdam olunan çevirmenler bu çalışmanın kapsamı dışındadır.

³⁷⁶ Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Tercüman Listelerinin Düzenlenmesi Hakkında Yönetmelik.

³⁷⁷ Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Tercüman Listelerinin Düzenlenmesi Hakkında Yönetmelik.

Yönetmelik aracılığıyla; açıklık getirilen bir diğer önemli husus da; Yönetmelik uyarınca her yıl yenilenen Tercüman Listeleri'nden çıkarılma hakkındadır. Yönetmelik'in 'Listeden Çıkarılma Sebepleri' başlıklı 14. maddesi listeye kayıtlı bulunan tercümanların hangi sebeplerle listeden çıkarılabileceğini belirlemektedir. Buna göre, başvuru anında listeye kabul şartlarını taşıyan fakat bu şartları daha sonradan kaybeden, kanuni bir nedene dayanmaksızın tercümanlık yapmaktan kaçınan, Yönetmelik'in 10. maddesinin 2. fıkrasında belirlenen etik ilkelere uymayan, kayıtlı bulunduğu listeden çıkarılmayı talep eden ve Yönetmelik'in 6. maddesinin 1. fıkrasının d bendinde yer alan suçlardan hüküm giyen ya da hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilmiş olan tercümanlar listeden çıkartılabilecektir. Listede kayıtlı tercümanların haklarında Yönetmelik'in 6. maddesinin 1. fıkrasının d bendinde yer alan suçlara ilişkin kamu davası açıldığı durumlarda ise, isimleri listede askıya alınır. Listede kayıtlı bulunma durumları ise; hüküm giymeleri veya haklarında hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verildiği durumlarda listeden çıkarılma, beraat etmeleri halinde listede askıya alınma durumlarının sonlandırılması ve listede kayıtlarının sürmesi olarak sonuçlanır.³⁷⁸

4.2.3. Mahkeme Çevirmeninin Rolü – Bilirkişi / Tercüman

Bu başlıkta Türk hukukunda tercümanın bilirkişi olup olmadığı incelenecektir. Ayrıca bu bölümde çalışmanın 6. bölümünde oluşturulan 2008 – 2018 yılları arasında İstanbul Çağlayan Adliyesi'ne kayıtlı bilirkişi ve tercümanların listelerinden oluşturulan bütüncü incelenmektedir.

6754 sayılı Bilirkişilik Kanunu'nun 2016 ve 30143 sayılı Bilirkişilik Yönetmeliği'nin 2017 yılında yürürlüğe girmeleriyle birlikte bilirkişilik düzenlemelerinde büyük bir

³⁷⁸ Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Tercüman Listelerinin Düzenlenmesi Hakkında Yönetmelik.

değişim gerçekleşmiştir. Bilirkişilik Kanunu’nun 1. maddesinin 2. fıkrası ve Bilirkişilik Yönetmeliği’nin 2. maddesinin 1. fıkrası; Bilirkişilik Kanunu ve Bilirkişilik Yönetmeliği’nin; *adli ve idari yargı alanında yürütülen her türlü bilirkişilik faaliyetini*³⁷⁹ kapsadığını ifade etmektedir. Buna göre 2018 yılı itibariyle bilirkişilik faaliyetlerinin tümü tek kaynaktan hareketle düzenlenecektir. Bilirkişilik Yönetmeliği’nin ‘Yürürlükten Kaldırılan Yönetmelikler’ başlıklı 89. maddesinde de kanun koyucu ilgili Yönetmelik’in yürürlükten kaldırdığı yönetmeliklerin neler olduğunu ifade etmiştir. Maddeye göre, Bilirkişilik Yönetmeliği’nin yürürlüğe girmesiyle bilirkte, hukuk yargılamalarında görevlendirilecek bilirkişileri konu aldığı için çalışmamızın kapsamını aşan Bölge Adliye Mahkemesi Adli Yargı Adalet Komisyonlarınca Bilirkişi Listelerinin Düzenlenmesi Hakkında Yönetmelik ile Ceza Muhakemesi Kanununa Göre İl Adli Yargı Adalet Komisyonlarınca Bilirkişi Listelerinin Düzenlenmesi Hakkında Yönetmelik yürürlükten kaldırılmıştır.³⁸⁰ Tezin bütüncesini oluşturan 2008 – 2017 yılları arasında Bilirkişi Listeleri’ne kayıtlı tercümanlar ile 2013 – 2018 yılları arasında Tercüman Listeleri’ne kayıtlı tercümanların incelendiği 6. bölümde mülga Yönetmelik ile bütüncü kapsamının ilişkisine değinilmiştir. Ancak bu başlıkta 2018 yılı itibariyle geçerli yeni Bilirkişilik Kanunu ve yeni Bilirkişilik Yönetmeliği hükümleri göz önünde bulundurulmuştur.

Deryal, “*tercüman dil konusunda hâkime yardımcı olan bilirkişidir*”³⁸¹ sözleriyle, çevirmeni bir bilirkişi olarak tanımlamıştır. ImPLI Projesinde çevirmenlere ilişkin tanımın Almanya’daki durumuna ilişkin nihai rapor, Almanya bağlamında incelendiğinde, Yeminli Tercüman Listesi’ne kabul için gereken ön koşulların 16 federal bölgede de farklılık gösterdiğini ifade etmektedir. Rapora göre; sözlü çevirmenler *ad hoc* olarak yeminli görev alabilmektedirler. Yazılı çeviri yapan

³⁷⁹ Bilirkişilik Kanunu, (Çevirimiçi), <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6754.pdf> , 29.05.2018. Bilirkişilik Yönetmeliği, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/08/20170803-2.htm> , (29.05.2018).

Ayrıca Bilirkişilik alanındaki tüm düzenlemeler için bkz. Çetin Arslan, Barış Toraman, **Bilirkişilik Mevzuatı**, Yetkin Yayınları, Ankara, 2018.

³⁸⁰ Bilirkişilik Yönetmeliği.

³⁸¹ Yahya Deryal, **Türk Hukukunda Bilirkişilik**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2004, s. 23.

çevirmenler bilirkişiler olarak sınıflandırılırken, sözlü çevirmenler için durum böyle değildir.³⁸²

Tercüman kavramı doktrinde bilirkişi olarak sıklıkla anılmaktadır. Ünver ve Hakeri, “*tercüman da aslında bir bilirkişidir.*”³⁸³ sözleriyle tercümanın bilirkişiliğini vurgulamaktadır, ancak gerek Bilirkişilik Kanunu, gerekse Bilirkişilik Yönetmeliği’nde tercümanlığa ilişkin kullanılan ifadeler; Bilirkişilik Kanunu’nun bilirkişiliğe kabul şartları başlıklı 10. maddesinin 1 fıkrasının a bendinde; “*a (...), gerçeğe aykırı bilirkişilik veya tercümanlık yapma, (...) suçlarından mahkûm olmamak*”³⁸⁴ şartıyla ve Bilirkişilik Yönetmeliği’nin bilirkişiliğe başvuru ve kabul şartları başlıklı 38. maddesinin 1. fıkrasının a bendinde de yine aynı şekilde “*gerçeğe aykırı bilirkişilik veya tercümanlık yapma (...) suçlarından mahkûm olmamak*”³⁸⁵ şartıyla sınırlıdır, bu düzenlemelerde, çeviri sürecine ya da tercüman kavramına ilişkin başkaca bir ifade bulunmamaktadır.³⁸⁶

Ünver ve Hakeri, muhakeme sujelerini hâkim, savcı ve yardımcısı, şüpheli ve sanık ile müdafî olarak tanımlamıştır.³⁸⁷ Ünver ve Hakeri bu bağlamda tercümanı; tanık, bilirkişi, mağdur, suçtan zarar gören, malen sorumlu ve katılanların da dâhil olduğu *muhakemeye katılanlar* başlığı altında; bilirkişi olarak konumlandırmakta ve bilirkişileri, sahip oldukları uzmanlık bilgileri ile mahkemeye bir ispat sorununda yardımcı olan kişi olarak nitelendirmektedir.³⁸⁸ Doktrinde, Deryal da yine tercümanı *dil konusunda hâkime yardımcı olan bilirkişi*³⁸⁹ olarak nitelendirmiştir.

Tezcan, tercümanların statülerine ilişkin ayrıca bir düzenleme yapılmaksızın bilirkişilere benzetilmesini isabetsiz olarak nitelendirmekte ve bu yaklaşımını; tercümanların yalnızca iletişimi sağlayan bir rol oynarken, bilirkişilerin teknik

³⁸² Detaylı bilgi için bkz. **ImPLI Improving Police and Legal Interpreting 2011 – 2012 Final Report**, s. 27.

³⁸³ Yener Ünver, Hakan Hakeri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Adalet Yayınevi, 13. Baskı, Ankara, 2017, s. 260.

³⁸⁴ Bilirkişilik Kanunu.

³⁸⁵ Bilirkişilik Yönetmeliği.

³⁸⁶ Bu hususta uzman görüşü için bkz. EK 2; Adalet Bakanlığı Bilirkişi Daire Başkanı Hâkim İzzet Başara ile yüzyüze mülakat metni cevap 1 ve 7.

³⁸⁷ Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 127 -235

³⁸⁸ Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 260.

³⁸⁹ Deryal, **a.g.e.**, s. 23.

bilgileriyle adalete katkıda bulunduklarını savıyla desteklemektedir.³⁹⁰ Bir başka deyişle, Tezcan’a göre çeviri eylemi, bilirkişilerin mahkemeye sundukları teknik bilgi kapsamında bir eylemi içermemektedir.

Tezcan’ın yaklaşımından farklı olarak, tercümanların bilirkişi olup olmadıkları hususunda ayrıca uzman görüşüne başvurulmuş ve EK 2’de mülakat metninin tamamına ulaşılabilir olan, Adalet Bakanlığı Bilirkişilik Daire Başkanı Hâkim İzzet Başara’nın; Bakanlığa bağlayıcılığı olmayan şahsi görüşü de, tercümanların da eğitim ve tecübeleriyle dil alanında özel ve teknik bilgi sahibi oldukları yönündedir. Türkçe bir kelimenin yabancı dildeki karşılığının belirlenmesinde, tercümanların özel ve teknik bilgileri çerçevesinde seçimlerini yaptıklarını belirten Başara, bu anlamda çeviri eylemindeki bu seçim sürecini; bilirkişilerin oy ve görüş açıklamalarıyla kıyaslamakta ve bu nedenle bilirkişi ile aynı hukuki statüye sahip oldukları kanaatine varmaktadır.³⁹¹

Öntan da yine tercümanı doktrin, kanun ve uygulama açısından bilirkişi olarak nitelendirmiş, ve tercümanı yabancı bir dile sahip olduğu özel bir bilgiyi kullanarak bir belge ya da beyanın içeriğinin anlaşılmasında muhakeme sujelerine yardımcı olan bir kişi olarak tanımlamıştır. Öntan ayrıca, CMK’nın 202. maddesinin 5. fıkrası uyarınca tercümanların da artık bilirkişiler gibi, İl Adli Yargı Adalet Komisyonlarınca yıllık bazda düzenlenen listelerde kayıt altına alındıklarını ifade ederek, hâkimlerin yalnız bulundukları il bakımından oluşturulan listelerle sınırlı olmadıklarını ifade etmiştir.³⁹² Yine bu noktada eklenmesi gereken bir diğer husus da, yabancı dilde yazılmış bir belgenin içeriğinin anlaşılmasında, hâkimin bu dili bilse dahi tercümana başvurma zorunluluğunun³⁹³ olduğu görüşüdür.

Doktrinde yer alan bilirkişi bir delil midir, yoksa bir delil değerlendirme amacı mıdır tartışmasında Öntan, bilirkişi görüşünü, elde edilen delillerin değerlendirilmesinin özel veya teknik bilgi gerektirmesi halinde kullanılacak bir delil değerlendirme aracı³⁹⁴

³⁹⁰ Durmuş Tezcan, “Tercümandan Yararlanma Hakkı”, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, Yıl: 1997, Cilt: 52, Sayı:1, s. 699.

³⁹¹ Bu hususta uzman görüşü için bkz. EK 2; Adalet Bakanlığı Bilirkişi Daire Başkanı Hâkim İzzet Başara ile yüzyüze mülakat metni cevap 1 ve 7.

³⁹² Yaprak Öntan, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Bilirkişilik**, Ankara, Yetkin Yayınları, 2014, s. 33.

³⁹³ Öntan, **a.g.e.**, s. 53.

³⁹⁴ Öntan, **a.g.e.**, s. 29.

olarak nitelendirmiştir. Bir diğer deyişle, çevirmenin bilirkişi olarak nitelendirildiği halde, çevirmenin gerçekleştirdiği çeviri eyleminin sonucu yargılamanın sonucunu doğrudan etkileyecek bir delilin değerlendirilmesine temel teşkil edebilecek önemdedir.

Çalışmanın 6. bölümünde oluşturulan bütüncenin veri kaynaklarında da görüleceği üzere, tercümanlar hem ‘Bilirkişi Listeleri’nde, hem de ‘Tercüman Listeleri’nde yer almaktadır. Bu nedenle her iki listedeki varlıkları da değerlendirilerek incelenmiştir.

Yukarıdaki başlıkta incelendiği üzere, Ceza Muhakemeleri Kanununa Göre Tercüman Listelerinin Düzenlenmesi Hakkında Yönetmelik’te tanımlanan tercüman, ‘*soruşturma ve kovuşturma evrelerinde mağdur, şüpheli, sanık ve tanığın beyanlarını başka bir dilden veya işaret diliyle Türkçe’ye çeviren gerçek kişi*’³⁹⁵dir, yani sözlü çeviri işlemi gerçekleştirmektedir. Bir başka deyişle, sözlü çeviri ile görevli olan tercümanların ‘Tercüman Listeleri’ne kayıt olması gerekmektedir. Bilirkişi Listeleri’nde yer alan tercümanların sözlü ya da yazılı çeviri yapmalarına ilişkin herhangi net bir ifade bulunmamaktadır. Heper yazılı çeviri yapan tercümanların bir *dil bilirkişisi* olduğuna ilişkin görüşünü şöyle açıklamaktadır;

*“Kovuşturma aşamasında mahkeme bir tercümanı dil bilirkişisi olarak görevlendirebilir, bu tercüman ilk soruşturmada yapılan tercümeleri tekrar gözden geçirebilir, tercüman bunu duruşmada kulaklıkları takıp konuşmaları dinlemek ve konuşma metni tutanağını karşılaştırmak şeklinde yapabileceği gibi, bilirkişi – tercümana duruşma öncesi bu kayıtların ve protokollerin verilmesi şeklinde de olabilmektedir.”*³⁹⁶

Bir başka deyişle Heper, bilirkişi tercümanları; sözlü ya da yazılı çeviri görevi gerçekleştiren tercümanların çalışmalarını ‘*bilirkişi sıfatıyla inceleyen tercüman*’

³⁹⁵ Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Tercüman Listelerinin Düzenlenmesi Hakkında Yönetmelik.

³⁹⁶ Altan Heper, “İletişimin Denetlenmesinde Çeviri Yapılması ve Sorunları”, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Güncel Konular: Koç Üniversitesi Hukuk Fakültesi Araştırma Konferansları Serisi 1**, Editör. Nur Centel, XII Levha, 2015, s. 236.

olarak nitelendirmekte ve ‘*bilirkişi tercüman*’ın gerçekleştirdiği görevi ‘*anlık*’ bir görev olarak nitelendirmemektedir.

AİHM, adil yargılanmaya ilişkin tercüman hakkını da kapsayan tüm hakların; *teorik ve hayali değil, etkili ve pratik kılacak şekilde de yorumlanın zorunluluğunu*³⁹⁷ vurgulamaktadır. Bu bağlamda yaklaşıldığında çevirmenin ister anlık bir görev olarak nitelendirilebilecek sözlü çeviri, isterse sürece yayılı bir görev olarak nitelendirilebilecek bilirkişilik adı altında yazılı çeviri ve raporlama eylemini gerçekleştirir konumda çalışsın, her ihtimalde görevini etkili ve pratik şekilde yerine getirmesi doğrudan önem kazanacaktır.

Bilirkişilere sağlanan çekinme hakkının kıyasen tercümana da uygulanabilmesi mümkündür. Bilirkişilik Yönetmeliği’nin 53. maddesinde ve aynı Yönetmelik’in 11. maddesinin 2. fıkrasında ifade edilen durumlar kıyasen çevirmen için de uygulanabilecektir. Yönetmelik’in; ‘Bilirkişinin Bildirim ve Çekinme Yükümlülüğü’ başlıklı 53. maddesine göre; “*bilirkişi, kendisine tevdi olunan görevin, uzmanlığı, özel veya teknik bilgiyi gerektirmediğini, temel ve alt uzmanlık alanına girmedikini, inceleme konusu iş ve işlemlerin açıklığa kavuşturulması için alanında uzman başka bir bilirkişi ile işbirliğine ihtiyaç duyduğunu veya varsa görevden çekinmeyi haklı kılacak bir mazeretinin bulunduğunu, görevin kendisine verilme tarihinden veya çekinmeyi gerektirecek durumun sonradan öğrenilmesi halinde bu tarihten itibaren en geç bir hafta içinde görevlendirmeyi yapan mercie bildirir.*”³⁹⁸

Bilirkişilikten çekinmeyi düzenleyen CMK madde 70, tanıklıktan çekinmenin düzenlendiği madde 45’in bilirkişiler için kıyasen uygulanacağını ifade etmektedir. Buna göre; “*şüpheli veya sanığın, nişanlısı, evlilik bağı kalmasa bile şüpheli veya sanığın eşi, şüpheli veya sanığın kan hısımlarından veya kayın hısımlarından üstsoy veya altsoy, şüpheli veya sanığın üçüncü derece dâhil kan veya ikinci derece dâhil kayın hısımları, şüpheli veya sanıkla aralarında evlatlık bağı bulunması*”³⁹⁹ tercümanın çekinmesi için gerekçeler olarak kullanılabilecektir. Tanıklara ek olarak

³⁹⁷ Inceoğlu, a.g.e., s. 218.

³⁹⁸ Bilirkişilik Yönetmeliği.

³⁹⁹ Ceza Muhakemesi Kanunu.

bilirkişi CMK'nın 70. maddesi uyarınca *bilirkişi, geçerli diğer sebeplerle de görüş bildirmekten çekinebilecektir.*⁴⁰⁰

İlgili tüm hükümler bir arada yorumlandığında karşılaşılan duruma göre, bilirkişi kendisine verilen görevin uzmanlığa ihtiyaç duyulmayacak bir alan olduğu gerekçesiyle ya da kendi uzmanlık alanına girmediği gerekçesiyle görevden çekinebileceği gibi çekinmeyi haklı kılacak bir mazereti olduğunda da bu hakkını kullanabilecektir. Tanıklıktan çekinme hükümlerinin bilkişiler için de uygulanabilir şekilde düzenlenmiş olması nedeniyle bilirkişinin yukarıda madde metninde doğrudan düzenlenmiş olan; nişan, evlilik, kan ve kayın hısımlığı durumlarında çekinme hakları doğrudan ortaya çıkmaktadır. Bunların dışında bilirkişinin geçerli başka bir sebebi olduğunu atamaya yetkili mercie bildirmesi halinde de görüş bildirmekten çekinmesi mümkün olabilecektir. Bilirkişiyi atamaya yetkili merci bu nedenlerin haklılığını değerlendirecektir.⁴⁰¹ Ancak özellikle yaygın olmayan diller ve yine özellikle resmi işaret dili olan TİD'i kullanmayan şüpheli/sanık/tanık ya da mağdurun çevirmen bulabilmesi durumu zorlaşabilecektir.

30143 sayılı Bilirkişilik Yönetmeliği; bilirkişiyi; “*çözümü uzmanlığı, özel veya teknik bilgiyi gerektiren hâllerde oy ve görüşünü sözlü veya yazılı olarak vermesi için başvurulmuş gerçek veya özel hukuk tüzel kişisi*” olarak tanımlamaktadır. Metinden de anlaşılacağı üzere, bilirkişi olarak yalnızca gerçek kişilerin görev alması değil, aynı zamanda özel hukuk tüzel kişilerinin de bilirkişi olması mümkündür ancak öngörülebileceği üzere yapılacak olası bir bilirkişi incelemesi, özel hukuk tüzel kişiliğinde görev alan bir gerçek kişi tarafından gerçekleştirilecektir. Ancak doktrinde bilirkişilik görevini ifa eden özel hukuk tüzel kişilerinin *idare hukuku açısından bir kamu görevi üstlenen kamu görevlileri* haline gelmesinin karmaşa oluşturacağına ilişkin görüşler mevcuttur.⁴⁰² Yine Bilirkişilik Yönetmeliği'nin 30. maddesi uyarınca bilirkişi atanacak olan bilirkişilerin temel eğitim almalarının gerekliliği işaret etmektedir.⁴⁰³ Buradan da anlaşılacağı üzere, 2017 yılından itibaren Bilirkişi

⁴⁰⁰ Ceza Muhakemesi Kanunu.

Ayrıca Bkz. Süha Tanrıver, **Hukukumuzda Bilirkişilik**, Yetkin Yayınları, Ankara 2017, s. 132 – 134.

⁴⁰¹ Öntan, **a.g.e.**, s. 45 ve 50 – 51.

⁴⁰² Bu konuda karşı görüş için bkz. Tanrıver, **a.g.e.**, s. 51

⁴⁰³ Bilirkişilik Yönetmeliği.

Listeleri'nde yer almak isteyen tercümanlar da diğer tüm gerekliliklerin yanı sıra bu eğitim şartına tabi oldukları için bilirkişilik temel eğitiminden geçmek durumundadırlar.⁴⁰⁴ Kayıt olan bilirkişilerin üç yılda bir *yenileme* eğitimine katılmak zorunluluğu vardır⁴⁰⁵ ve bu bilirkişilerin bilgilerinin güncel tutulması için alınmış bir önlem olarak nitelendirilebilir. İçeriği Bilirkişilik Yönetmeliği ve Bilirkişilik Temel Eğitimin Usul ve Esaslarına Dair Bakanlık Genelgesinde⁴⁰⁶ düzenlenen eğitimlerin tercümanlar yönünden uygulama kısmı, daha önce adli tercüman olarak görev yapmış kişiler tarafından tercümanlardan oluşan gruplara verilen eğitimler gerçekleştirilmiştir.⁴⁰⁷

Ceza Muhakemeleri Kanununa göre Tercüman Listelerinin Düzenlenmesi Hakkında Yönetmelik'in ele alındığı çalışmanın 4.2.2. başlığında detaylıca incelendiği üzere, Yönetmelik tercümanı: *soruşturma ve kovuşturma evresinde mağdur, şüpheli, sanık ve tanığın beyanlarını başka bir dilden veya işaret diliyle Türkçeye çeviren gerçek kişi*⁴⁰⁸ olarak tanımlamaktadır ve bilirkişiden farklı olarak, tercümana ilişkin herhangi bir temel eğitim şartı mevcut değildir.

Bilirkişilerin ya da tercümanların yargılama sujelerinden olup olmadığı da çevirmenlerin rol ve görünürlüklerinin sağlıklı biçimde değerlendirilebilmesi açısından önem taşımaktadır. Bu hususta Apaydın, yargılama makam ve sujelerini, muhakeme sürecinde bağımsız haklar kullanan ve yokluklarında muhakemenin yürütülemeyeceği aktörler olarak nitelendirmektedir. Etkinlik ve rolleri sujelerden daha farklı olan fakat muhakemeye katılan; gerçeğin ortaya çıkarılması için yardım eden ve fakat muhakemenin akıbeti üzerinde etkinlik gösterecek haklara sahip

⁴⁰⁴ Bilirkişi olarak görevlendirilebilmek ve bu sıfatla faaliyet icra edebilmek için varlığı gereken şartlara ilişkin detaylı bilgi için bkz. Tanrıver, **a.g.e.**, s. 56 – 65.

⁴⁰⁵ Bilirkişilik Yönetmeliği m. 9.

Bilirkişilik Temel Eğitimin Usul ve Esaslarına Dair Bakanlık Genelgesi, m. 10., (Çevirimiçi) <http://bilirkisilik.adalet.gov.tr/dokumanlar/2017/agustos/Bilirki%C5%9Filik%20Temel%20E%C4%9Fiti%20minin%20Usul%20ve%20Esaslar%C4%B1na%20%C4%B0li%C5%9Fkin%20Genelge.pdf> , (30 Ağustos 2018).

Ayrıca bkz. Tanrıver, **a.g.e.**, s. 59.

⁴⁰⁶ Bilirkişilik Temel Eğitimin usul ve Esaslarına Dair Bakanlık Genelgesi.

⁴⁰⁷ Bu hususta uzman görüşü için bkz. EK 2; Adalet Bakanlığı Bilirkişi Daire Başkanı Hâkim İzzet Başara ile yüz yüze mülakat metni cevap 5 ve 6.

⁴⁰⁸ Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Tercüman Listelerinin Düzenlenmesi Hakkında Yönetmelik.

olmayan kişilere örnek olarak da, tanık ve bilirkişileri göstermektedir.⁴⁰⁹ Görüldüğü üzere, maddi gerçeğe ulaşmada yardımlarına başvurulmasına rağmen, muhakemenin akıbeti üzerinde doğrudan bir etkinlik gösteremeyen bilirkişilerin görevlerini nasıl yerine getirdikleri süreçte büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle, bilirkişilerin görevlerini da tarafsız ve dürüst şekilde yerine getirmeleri noktasında ortaya çıkmaktadır. Öntan görevini tarafsız ve dürüst şekilde yerine getirmeyen bir bilirkişinin, ceza muhakemesinin amacına ters düşecek bir bilirkişi olduğunu şu sözlerle ifade etmektedir;

“Tarafsızlık ve dürüstlük bilirkişinin olmazsa olmaz nitelikleridir. Bu niteliklerin bilirkişide bulunmaması, adli yolla maddi gerçeğe ulaşmaya çalışan ceza muhakemesinin bu amacına ters düşeceğinden, kurumun doğasına aykırıdır.”⁴¹⁰

Kanun koyucu tercümanın tarafsızlık ve dürüstlük kuralına uymayabileceği durumlara ilişkin, CMK’da bir üst başlıkta değinilmiş olan ‘Hükümlü Lehine Yargılamanın Yenilenmesi Nedenleri’ kapsamında, tercümanı da kapsayan kasıt veya ihmal nedeniyle yapılan bir hata, yargılamanın yenilenmesi nedenlerini oluşturmaktadır. Bu bağlamda yaklaşıldığında tercüman bilirkişi olarak nitelendirilsin ya da nitelendirilmesin, tarafsız ve dürüst biçimde görevini yerine getirmekle yükümlü olduğu konusu tartışmaya açık değildir.

Tercümanın tarafsızlığına ilişkin cezai yaptırım ise Türk Ceza Kanunu’nun (TCK) 276. maddesinde düzenlenen ‘Gerçeğe Aykırı Bilirkişilik veya Tercümanlık’ suçuna ilişkin düzenlemedir. Madde metni aşağıdaki gibidir:

“1. Yargı mercileri veya suçtan dolayı kanunen soruşturma yapmak veya yemin altında tanık dinlemek yetkisine sahip bulunan kişi veya kurul

⁴⁰⁹ Cengiz Apaydın, **Çocuklar için Ceza Hukuku Bilinci**, İstanbul, 2016, s. 55.

⁴¹⁰ Öntan, **a.g.e.**, s. 39, 40.

tarafından görevlendirilen bilirkişinin gerçeğe aykırı mütalaada bulunması halinde, üç yıldan yedi yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

2. Birinci fıkrada belirtilen kişi veya kurullar tarafından görevlendirilen tercümanın ifade veya belgeleri gerçeğe aykırı olarak tercüme etmesi halinde, birinci fıkra hükmü uygulanır.”⁴¹¹

Yukarıda görülen ilgili düzenlemenin metni incelendiğinde, çevirmenlere ilişkin bilirkişi hükmünün kıyasen uygulandığı görülmektedir. Bu bağlamda çevirmenler gerçeğe aykırı, ya da bir başka deyişle ‘tarafli’ çeviri yaparlarsa bu husus cezai bir yaptırıma tabi olacaktır.⁴¹²

Bilindiği üzere 2013 öncesinde tercümanlar yalnızca Bilirkişi Listeleri’nde kayıtlı bulunmaktaydılar, ancak mevcut uygulamada tercümanların kayıtlı olabileceği ve olduğu iki liste söz konusudur. Bu listeler Bilirkişi Listeleri ve Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Tercüman Listelerinin Düzenlenmesi Hakkında Yönetmelik uyarınca düzenlenen Tercüman Listeleri’dir. Tercüman Listeleri’ne kayıtlı olan bir tercümandan ilgili Yönetmelik’in 10. maddesi uyarınca, görevini yaparken; *tarafsız, bağımsız, dürüst davranarak ve doğruyu söyleyerek, görevini bizzat yerine getirerek, sır saklayarak ve temel yargılama ilkelerine uygun davranarak yerine getirmesi*⁴¹³ beklenmektedir.

Bilirkişi ya da tercümanın görevini tarafsız olarak yerine getirip getirmediği hususunun tespit edilmesi mevcut şartlarda kolay bir eylem değildir. Yargı sisteminin mevcut uygulamasını Çetinbaş, *mahkemelerimizde yargılama sırasında, duruşmanın video kamera gibi sistemlerle tespit edilip sonradan tutanağa geçirilmesi veya stenograf kullanarak tutanak düzenlenmesi gibi uygulamaların, yasal düzeleme olduğu halde, çeşitli imkânsızlıklar nedeniyle, hemen hemen hiç yapılmadıklarını*

⁴¹¹ Türk Ceza Kanunu, (Çevirimiçi), <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5237.pdf> , 28.04.2018.

⁴¹² Öntan, **a.g.e.**, s. 114.

⁴¹³ Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Tercüman Listelerinin Düzenlenmesi Hakkında Yönetmelik.

şeklinde⁴¹⁴ ifade etmektedir. Çetinbaş ayrıca yargılamada otokontrolün arttırılabilmesi için, video kamera ya da stenograf ile duruşmaların tespit edilmesi uygulamasına geçildiğinde, duruşmaların çok daha seri yapılabileceğini ve özellikle savunmaya daha fazla zaman ayırma imkânının oluşabileceğini ifade etmektedir.⁴¹⁵ Tercümanların görev yaptıkları yargılamalarda herhangi bir kayıt sisteminin olmadığı durumlarda, tercümanın görevini ne şekilde yerine getirdiğinin tespiti kolay olmadığı için, bir otokontrolün de sağlanmasının her zaman mümkün olamayabileceği söylenebilir.

Bilirkişilere ilişkin yetkili idari merci olan, Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı, Hukuk ve Mevzuat Genel Müdürlüğü Bilirkişilik Daire Başkanlığı'nın anasayfasının⁴¹⁶ mevzuat başlığı altında; kanunlar ve yönetmelikler adli iki alt başlık mevcuttur. Kanunlar alt başlığında; Bilirkişilik Kanunu'nun yanı sıra, Hukuk Muhakemeleri Kanunu, Ceza Muhakemeleri Kanunu, Türk Ceza Kanunu, İdari Yargılama Usulü Kanunu gibi bilirkişilik kurumunu doğrudan ilgilendiren bir çok kanuni düzenlemenin yer aldığı sitede, yönetmelikler başlığının altında; Bilirkişilik Yönetmeliği İle Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Tercüman Listelerinin Düzenlenmesi Hakkında Yönetmelik'in bulunması,⁴¹⁷ tercümanların bir anlamda bilirkişi olduklarına yönelik savı güçlendirir nitelikte yorumlanabilir.

Yukarıda yasal düzenlemeler ışığında incelenen tercümanların ve bilirkişilerin görevlerini yaparken uymaları gereken hususlara bu kısımda Başbakanlık İdareyi Geliştirme Başkanlığı'nın araştırma raporu verileri çerçevesinde de yaklaşılabacaktır.

3.11.2016 tarihinde kabul edilen ve yürürlüğe giren Bilirkişilik Kanunu ve 3.08.2017 tarihinde kabul edilen ve yürürlüğe giren Bilirkişilik Yönetmeliği'nden önce; 05.03.2013 tarihinde kabul edilen ve yürürlüğe giren Ceza Muhakemesi Kanununa

⁴¹⁴ Metin Çetinbaş, "Türk Yargı Sisteminde 'Duruşma'", **Türk ve Amerikan Hukuk Sistemlerinde Ceza Hukuku ve Ceza Yargılaması Hukuku: İstanbul Barosu ve New York Baroları İşbirliği ile**, Yay. Haz: İstanbul Barosu Yayın Kurulu, İstanbul Barosu Yayınları, Şubat 2004, s. 68.

⁴¹⁵ Çetinbaş, "Türk Yargı Sisteminde 'Duruşma'", s. 68.

⁴¹⁶ T.C. Adalet Bakanlığı, Hukuk ve Mevzuat Genel Müdürlüğü, Bilirkişilik Daire Başkanlığı Anasayfası, (Çevirimiçi), <http://bilirkişilik.adalet.gov.tr/>, (29.05.2018).

⁴¹⁷ Detaylı bilgi için bkz. T.C. Adalet Bakanlığı, Hukuk ve Mevzuat Genel Müdürlüğü, Bilirkişilik Daire Başkanlığı Anasayfası.

Göre Tercüman Listelerinin Düzenlenmesi Hakkında Yönetmelik'ten sonra; 2015 yılında Başbakanlık İdareyi Geliştirme Başkanlığı tarafından 'Türkiye'de Çevirmenlik Mesleği'ne İlişkin Düzenlenen Araştırma Raporu'nda; yargı alanında çevirmenlik mesleği bahsi mahkeme çevirmenleri ile bilirkişilik müessesesinin 2015 yılına kadarki süreci hakkında bilgi vermektedir. Raporun çalışmanın kapsamına alınmasının nedeni, 6. bölümde incelenecek olan bütüncüyü oluşturan bilirkişi tercümanların 2008 – 2017 ve tercümanların 2013 – 2018 yılları arasında kayıtlı olmalarıdır. Raporun mahkeme çevirmenlerine ilişkin bölümü şu şekildedir;

“Yeminli Tercümanlar da bilirkişi sayılmaktadır. İl adli yargı adalet komisyonları tarafından her yıl düzenlenen listede yer alan tercümanlar ile bunların dışında hâkimin bilgisine başvurduğu diğer yeminli tercümanlar bilirkişi sayılmaktadır.”⁴¹⁸

İfadede görüldüğü üzere rapor tercümanı doğrudan bilirkişi olarak tanımlamamış ve tercümanı bilirkişi sayılan ve muhakemeye yardımcı olan bir kişi olarak, arada konumlandırmıştır.

Bilirkişiliğin reddine ilişkin hükümlerin tercümana da kıyasen uygulanmasına atıfta bulunan rapor; tercümanın, suçtan zarar gördüğü, sonradan kalksa bile sanık ya da mağdurlarla evlilik, veraset, kayyımlik ilişkisi kurmuş olduğu, sanıkla ya da mağdurla altsoy ya da üstsoy ilişkisinin varlığı, sanıkla ya da mağdurla evlatlık veya evlat edinme bağının varlığı, sanıkla ya da mağdurla aralarında 3. derece dâhil kan hısımlığının varlığı, evlilik sona ermiş olsa bile sanık ile mağdur arasında kayın hısımlığının varlığı, aynı davada savcılık, kolluk görevliliği, müdafilik yapmış olduğu bir durumun varlığı, davacının tanığı olma durumunun varlığı ile tarafsızlığından şüpheyi düşülecek nedenler varlığı halinde⁴¹⁹ tercümanın da bilirkişi gibi reddedileceğini ifade etmektedir. Bilirkişinin reddi kurumuna ilişkin CMK incelendiğinde, 'Bilirkişinin Reddi' başlıklı ilgili 69. maddenin 1. fıkrasının; *hâkimin*

⁴¹⁸ Başbakanlık İdareyi Geliştirme Başkanlığı, **Türkiye'de Çevirmenlik Mesleği: Araştırma Raporu: Güncellenmiş 2. Versiyon**, Ağustos 2015, s. 43, 44.

⁴¹⁹ Başbakanlık İdareyi Geliştirme Başkanlığı, **a.g.e.**, s. 43, 44.

*reddine ilişkin sebeplerin bilirkişiler hakkında da geçerli*⁴²⁰ olduğunu ve 2. fıkrasında da bu red hakkının *şüpheli/sanık, müdafii, kanuni temsilci, katılan, katılanın kanuni vekili veya Cumhuriyet savcısı*⁴²¹ tarafından kullanılabileceğini belirttiği görülmektedir. Hâkimin reddini düzenleyen CMK'nın 22. maddesinde belirtilen tüm hususlar raporda belirtilmiştir.⁴²²

Çeviribilim alanyazınındaki örnekler incelendiğinde, bilirkişinin reddi kurumu ile bağlantılı olan bir husus Berk – Seligson tarafından incelenmiştir. Berk- Seligson bir çalışmada; kişinin eşinin çevirmen olarak atanmasının temyize gitme nedeni olarak gösterildiği bir vakiya değinmiştir.⁴²³ Bir diğer deyişle, Berk – Seligson, yukarıda değinilen ve Türk hukukuna göre bilirkişinin reddi sebepleri arasında sayılan eşin görev alması hususunun, Amerikan hukuk sisteminde bir temyiz nedeni olduğundan bahsederek, tercümanın kimliğinin adil yargılanma hakkının kullanılması üzerindeki etkisini vurgulamıştır.

Bilirkişi ve tercümanların alanlarında *uzman* kişiler arasından seçilerek, belirli etik ilkeler dahilinde görevlerini ifa etmelerinin yanı sıra, dava ile doğrudan ya da dolaylı ilgilerinin olmaması gerektiği hususu; gerek rapor, gerek yasal düzenlemeler gerekse alanyazında var olan çalışmalar ışığında görülebilmektedir. Bu noktada bir diğer önemli husus da bilirkişinin reddedilmesi nedenleri arasında sayılmamış olsa da çevirmenin çeviri yapacak yetkinlikte olmadığına sanık veya müdafii tarafından tespiti ve reddedilmesi olarak nitelendirilebilir.

Çevirmenin yetkinliği hususu, bir başka deyişle, çevirmenin yeterince yetkin olmaması hâli çevirmenin reddine bir gerekçe oluşturabilir. Çalışmanın 'Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Mahkeme Çevirmenine İlişkin Yaklaşımı ve Önemli Kararlar – Mahkeme'nin AİHS Kapsamında Çevirmenden Beklentileri' adlı 4.1.2. başlığında yer alan Cuscani v. United Kingdom davasında hâkim Trechsel, nadir dillere ilişkin yetkin çevirmen bulunmasının zorluğuna dikkat çekmiştir. Bu gibi durumlarda

⁴²⁰ Ceza Muhakemesi Kanunu.

⁴²¹ Ceza Muhakemesi Kanunu

⁴²² Ceza Muhakemesi Kanunu

⁴²³ Berk-Seligson, *The Bilingual Courtroom: Court Interpreters in the Judicial Process*, s. 208.

yetkinliğin ikinci plana atılabileceğini ifade etmiştir.⁴²⁴ AİHM'nin yetkinlik tanımını ve çevirmenden beklentileri etraflıca incelenmişti. 2005 - 2011 dönemine polis görüşmeleri ve mahkemelerde çeviri sürecinde görev alan çevirmenlere ilişkin yaptığı araştırmasının neticesinde ise Kahraman, özellikle nadir dillerde gerçekleştirilen çeviri süreçlerine ve nadir dillerde çeviri yapan çevirmenlere ilişkin bulgularını şu sözlerle ifade etmiştir;

“(...) çeviri, personel (çaycı, temizlikçi vb.) kadrosunda istihdam edilmiş, aslen başka bir ülkeden göçmen olarak gelip bu ülkeye yerleşmiş ve geldiği ülke şartları nedeniyle farklı dillere sahip, herhangi bir çevirmenlik formasyonu olmayan kişilerce yapılmıştır. Bir taraftan kurum içinde (çaycılık, temizlik vb.) hizmetlerini yerine getiren bu personel gerektiği hallerde ikili görüşmelere, sahip oldukları dil çiftlerinde ilgili emniyet personeli tarafından çağırılarak çeviri desteği vermektedirler.”⁴²⁵

Kahraman'ın bulgularından hareketle uygulamada görev alan çevirmenlerin, her zaman ilgili ve yeterli formasyona sahip olmadıkları söylenebilir.

Yine yetkinlik ve çevirmenin reddi hususunda önemli bir diğer konu da işitme engellilerle ilgili olarak ortaya çıkacaktır. Özellikle aile içi kodların kullanıldığı daha kapalı toplumlarda yaşayan işitme engellilerin taraf oldukları davalarda, çevirmenin bahsi geçen kodu bilmesi mümkün olmamaktadır. Çevirmene sağlanacak bir ön görüşme hakkının olmadığı da göz önüne alındığında, şüpheli/sanık, tanık ya da mağdur sıfatıyla ifadesine başvurulacak olan işitme engellinin ifadesini ailesinden birinden başkasının anlama ihtimali yok denecek kadar az hale gelmektedir. Bu noktada hukuki menfaatlerin çatışması ortaya çıkacak ve yargılama sujesi, savunma hakkının etkin kullanılmasını sağlamak adına çevirmenin taraflı çeviri yapması ihtimaline göz yumabilecektir. Uygulamada, özellikle küçük şehirlerde, kapalı çevrede

⁴²⁴ Brannan, Brannan, , 'ECHR case-law on the right to language assistance in criminal proceedings and EU response', s. 8, 9.

⁴²⁵ Rana Kahraman Duru, "Polis Görüşmeleri ve Mahkemelerde Çeviri Süreçlerine Dair Örnekler", **Genç Tercümanlar Çalıştayı**, T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı Proje ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü, Ankara, 2015, s. 164.

büyümüş ve resmi işaret dili bilmeyen kişilerin ifadesinde bu sıkıntıyla sıklıkla karşılaşmaktadır. Bu noktada risk, kişiye zarar veren kişinin de aileden olması ihtimali nedeniyle çevirmenin çeviriyi doğru yapmaması noktasında ortaya çıkabilecektir.

Bu tip engellilere ilişkin bir örneği Türkiye Sağırılar Milli Federasyonu Başkanı Ercüment Tanrıverdi bir konuşmasında şöyle aktarmaktadır:

“35 yaşlarında bir işitme engelli vatandaşımız Malatya’nın bir köyünden İstanbul’a gelmişti ve kendisiyle hiçbir şekilde iletişim kuramıyorduk. Eğitim öğretim hayatının yanından bile geçmemiş, okuma yazması ve kendini ifade edecek bir dili yok. Biz onu anlamaya gayret ediyoruz, o bizi anlamaya gayret ediyor. İletişim kurabilmek için bir mücadele veriyoruz. Duymuyor, konuşamıyor, yazacak, çizecek dili yok, sesi çıkmıyor yani hiçbir şekilde iletişim kuramıyorsunuz. Karşınızda bomboş bir insan var.”⁴²⁶

Türkiye Sağırılar Milli Federasyon’u başkanı Tanrıverdi’nin sözlerinde de görüldüğü üzere, alanda uzman, Türkiye sınırlarındaki işitme engellilerin sosyal hayattaki temsilini gerçekleştiren en üst kurumun başkanı sıfatıyla her gün farklı yörelerden sayısız işitme engelli ile temas eden ve iletişime geçen bir çevirmen dahi, kimi durumlarda iletişimi ilk anda kuramayabilmektedir. Bu durum çevirmenlere sağlanabilecek kısa da olsa bir ön görüşme süresinin önemini vurgular niteliktedir.

Bir bilirkişi olarak nitelendirilen tercümana uygulamada bilirkişilik kurumuna uygulanan hükümlerin kıyasen uygulanması söz konusu olduğu için, CMK’nın ‘Bilirkişiliği Kabul Yükümlülüğü’ başlıklı 65. maddesi uyarınca bilirkişiler; *resmi bilirkişilikle görevlendirildikleri ve 64üncü maddede belirtilen listelerde yer aldıkları, incelemenin yapılması için bilinmesi gerekli fen ve sanatları meslek edindikleri ve*

⁴²⁶ Ercüment Tanrıverdi, “İşaret Dili Tercümanlığının Osmanlı’dan Günümüze Tarihse Akışı”, **Genç Tercümanlar Çalıştayı**, T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı Proje ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü, Ankara, 2015, s. 219.

*incelemenin yapılması için gerekli mesleği yapmaya resmen yetkili oldukları*⁴²⁷ takdirde görevi kabul yükümlülükleri ortaya çıkmaktadır. Bilirkişi Yönetmeliği'nin 'Görevi Kabul Yükümlülüğü' başlıklı 11. maddesi de aynı hususa ilişkin düzenlemeler içermekte ve Bilirkişilik Sicili ya da Bilirkişi Listeleri'ne kayıtlı olan kişilerin görevlendirildikleri işi kabul yükümlülüğüne bir istisna getirmektedir. Madde hükmüne göre, bilirkişi eğer, *görevlendirildiği konudaki uzmanlık bilgi ve tecrübesinin yetersiz olduğunu, konunun kendi uzmanlık alanına girmediğini ve eğer varsa görevi kabul etmekten kaçınması için haklı gerekçelerini, kendisini görevlendiren mercie bildirmekle yükümlü olacaktır.*⁴²⁸ Bu hükümden de görüldüğü üzere, bilirkişilerin kendilerini verilen görev hususunda tam anlamıyla yetkin görmedikleri durumlarda gerekçelerini bildirerek görevi kabulden kaçınma hakları mevcuttur. Aynı husus tercümanlar için açıkça düzenlenmemiştir ancak bilirkişilik hükümlerinden hareketle kıyasen bir uygulama söz konusu olabilecektir.

Rapor ayrıca mahkeme tercümanlarının kimlik ve konumlarına ilişkin hâkimlerin Bilirkişi Listeleri'nde bulunan yeminli tercümanlara veya hâkimin seçtiği diğer yeminli tercümanlara başvurdıklarını vurgulamakta ve tercüman bulunamadığı hallerde aranan dili bilen katip ve benzeri diğer kişilerin de tercüman olarak kullanılabildiğini, bu kişilerce yapılan çevirilerin ya da bir yeminli tercümana yaptırılan çevirilerin kabul gördüğünü ifade etmektedir. Bu görevi gerçekleştiren tercümanlarda mahkeme ya da hukuk tercümanlığı gibi uzmanlık alanlarının aranmıyor olması da yine Rapor'un vurguladığı bir diğer husustur.⁴²⁹

Mahkeme çevirmenliği görevini gerçekleştiren ve Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Tercüman Listelerinin Düzenlenmesi Hakkında Yönetmelik uyarınca listelere kayıtlı olan mahkeme çevirmenleri ile Ceza Bilirkişi Listeleri'nde 'tercüman' sıfatı ile kayıtlı bulunan tercümanların kimliklerine ilişkin veriler, çalışmanın 6. bölümünde yer alan bütüncede incelenecektir.

⁴²⁷ Ceza Muhakemesi Kanunu.

⁴²⁸ Bilirkişilik Yönetmeliği

⁴²⁹ Başbakanlık İdareyi Geliştirme Başkanlığı, **a.g.e.**, s. 43, 44.

Raporun genel değerlendirme başlığında ayrıca, çevirmenlik mesleğine ilişkin bir çevirmenlik yasasının çıkarılmasına, çevirmenler meslek örgütünün (oda, birlik, federasyon) kurulmasına ve çevirmenlerin mesleklerini icra edecek yetkinliğe sahip olduklarını belirleyen yeterlilik sınavlarından geçmelerinin gerekliliğinin altı çizilmiştir.⁴³⁰

Bilirkişi Listeleri'ne kayıtlı olan tercümanların kim olduğu ise akıllarda uyanan bir diğer sorudur. Araştırmanın bütüncesini oluşturan listeler için bu sorunun cevabı ile 2018 yılından itibaren listeye kayıt olan bilirkişiler açısından bu sorunun cevabı değişmektedir. 2004 – 2017 yılları arasında tercüman bilirkişiler Ceza Muhakemesi Kanununa Göre İl Adli Yargı Adalet Komisyonlarınca Bilirkişi Listelerinin Düzenlenmesi Hakkında Yönetmelik⁴³¹ uyarınca listelere kayıt olmaktadır. Ancak bu kısımda incelenecek hususlar 2018 yılından itibaren uygulamada olan yeni Bilirkişilik Yönetmeliği tarafından düzenlenen hali içermektedir.

İstanbul Bilirkişilik Bölge Kurulu'nun yayınladığı Bilirkişilik başvuru kılavuzu adayların bilirkişi olmak için izleyecekleri yolu düzenlemektedir.⁴³² Başvuru kılavuzunun eki olarak yayınlanan bilirkişilik için gerekli temel ve alt uzmanlık alanları'na ilişkin; *Ek 1 Listesi* düzenlenmiştir.⁴³³ Bu listede, mütercim – tercümanlık (çevirmenlik) başlığının altında belirtilen alt uzmanlık alanları; yaygın diller, yaygın olmayan diller ve işaret dili olarak üç temel başlıkta incelenmiştir. Düzenlemeye göre yaygın diller; İngilizce, Almanca ve Fransızca dillerini ifade ederken, yaygın olmayan diller; yaygın diller başlığı altında incelenmeyen tüm diğer dilleri ifade etmektedir.⁴³⁴

⁴³⁰ Başbakanlık İdareyi Geliştirme Başkanlığı, **a.g.e.**, s. 67.

⁴³¹ Mülga Ceza Muhakemesi Kanununa Göre İl Adli Yargı Adalet Komisyonlarınca Bilirkişi Listelerinin Düzenlenmesi Hakkında Yönetmelik, (Çevirimiçi)
<http://www.edb.adalet.gov.tr/mevzuat/B%C4%B0L%C4%B0RK%C4%B0%C5%9E%C4%B0%20L%C4%B0STELER%C4%B0N%C4%B0N%20D%C3%9CZENLENMES%C4%B0%20HAKKINDA%20Y%C3%96NETMEL%C4%B0K.pdf> , (21.08.2018).

⁴³² Bilirkişilik Başvuru Kılavuzu, (Çevirimiçi),
http://www.istanbulbbk.adalet.gov.tr/sayfalar/basvuru_klavuzu.html , (29.05.2018).

⁴³³ Bilirkişilik Temel ve Alt Uzmanlık Alanları Listesi tam metni için bkz. (Çevirimiçi),
http://www.istanbulbbk.adalet.gov.tr/dokumanlar/2018/basvuru/EK-1_alan.pdf , (29.05.2018). Ek 1 listesinin tercüman bilirkişileri bağlayan kısmı çalışmanın ekinde mevcuttur.

⁴³⁴ Bilirkişilik Temel ve Alt Uzmanlık Alanları Listesi.

Bilirkişilik temel ve alt uzmanlık alanlarına göre aranan nitelikler ise internet sitesinde yayınlanan ve 'Ek 2 Listesi'nde düzenlenmiştir.⁴³⁵ Bu listeye göre; bilirkişi-tercüman olmak için adayların sahip olmaları gereken hususlar dört temel başlıkta incelenmiştir. Bu başlıklardan ilki; tüm bilirkişi-tercümanları ilgilendiren; Bilirkişilik Kanunu'nda⁴³⁶ ve Bilirkişilik Yönetmeliği'nde⁴³⁷ düzenlenen bilirkişiliğe kabul şartlarını haiz olmaktır.

İkinci kriter ise yalnızca yaygın dillerde görev alacak çevirmenler için düzenlenmiştir. Yaygın diller olarak tanımlanan, İngilizce, Almanca ve Fransızca dillerinde kayıt olmak isteyen bilirkişi-tercüman adaylarının; çeviribilim, çevirmenlik, dil ve edebiyat, dil ve kültürel çalışmalar, filoloji, mütercim tercümanlık, ile yabancı dil öğretmenliği alanlarından lisans ya da önlisans mezuniyetine sahip olmaları, ya da bu dillerde yurtiçinde ya da yurtdışında bu dillerde eğitim veren yüksekokul ya da üniversitelerin iki ya da dört yıllık herhangi bir lisans programından mezun olmaları gerekmektedir. Bilirkişi-tercüman adaylarının bu mezuniyet koşullarını taşımamaları halinde, Yabancı Dil Sınavı'ndan veya Avrupa Konseyi Ortak Dil Kriterleri kapsamında yapılan bir sınavdan en az B düzeyinde 80 puan almaları beklenmektedir.⁴³⁸

Üçüncü kriter; Bilirkişilik Bölge Kurulu tarafından yaygın olmayan diller kapsamına alınan ve İngilizce, Almanca ve Fransızca dışında kalan tüm diğer dilleri kapsayan alanda bilirkişi-tercüman olmak isteyen adaylar için getirilmiştir. Bu adayların yine, çeviribilim, çevirmenlik, dil ve edebiyat, dil ve kültürel çalışmalar, filoloji, mütercim tercümanlık, ile yabancı dil öğretmenliği alanlarından lisans ya da önlisans mezuniyetine sahip olmaları, ya da bu dillerde yurtiçinde ya da yurtdışında bu dillerde eğitim veren yüksekokul ya da üniversitelerin iki ya da dört yıllık herhangi bir lisans programından mezun olmaları gerekmektedir. Yaygın dillerden farklı olarak, yaygın olmayan diller için yüksek öğretim dışında bir eğitim şartı da düzenlenmiştir. Yüksek öğretim görmemiş olan ve yaygın olmayan dillerde bilirkişi-tercüman olarak görev yapmak isteyen adaylar ayrıca, yurtdışında ilgili dilde eğitim veren en az orta öğretim

⁴³⁵ Bilirkişilik Temel ve Alt Uzmanlık Alanlarına Göre Aranan Nitelikler metni için bkz. (Çevirimiçi) http://www.istanbulbbk.adalet.gov.tr/dokumanlar/2018/basvuru/EK-2_nitelikler.pdf , (29.05.2018). Ek 2 listesinin tercüman bilirkişileri bağlayan kısmı çalışmanın ekinde mevcuttur.

⁴³⁶ Bilirkişilik Kanunu m. 10.

⁴³⁷ Bilirkişilik Yönetmeliği m. 38.

⁴³⁸ Bilirkişilik Temel ve Alt Uzmanlık Alanlarına Göre Aranan Nitelikler, s. 50, 51.

almış olmaları, yüksek okul veya üniversitelerin iki ya da dört yıllık herhangi bir bölümünde eğitim görmüş olmaları ya da bahsi geçen ülkede üniversiteye giriş için gerekli dil eğitimini tamamlamış olmaları alternatifleri getirilmiştir.

Yaygın olmayan dillerde görev almak isteyen bilirkişi-tercüman adaylarının bu mezuniyet koşullarını taşımamaları halinde, Yabancı Dil Sınavı'ndan veya Avrupa Konseyi Ortak Dil Kriterleri kapsamında yapılan bir sınavdan, en az B düzeyinde 80 puan almaları gerekmektedir.⁴³⁹

Dördüncü ve sonuncu kriter ise işaret dili alanında görev almak isteyen bilirkişi-tercüman adayların için getirilmiştir. Bu kritere göre, adayların işaret dilinde geçmiş çevirmenlik faaliyetlerini belgelemeleri gerekmektedir. Çevirmenlik faaliyetlerinin süre sınırı ise, beş yıl olarak belirlenmiştir.⁴⁴⁰

‘Bilirkişilik Temel ve Alt Uzmanlık Alanlarına Göre Nitelikler’ adlı ve bilirkişilerden beklenen niteliklerin düzenlendiği Ek 2 belgesinde; Bilirkişilik Kanunu’nun 11. maddesinin 3. fıkrasında ifade edilen ve bilirkişilik başvuru şartlarını taşıyanlar arasından adayın mesleki deneyimini, almış olduğu meslek içi eğitimler ile uzmanlığına ilişkin kanıt niteliğindeki belgeleri gözeterek liyakatli bir seçimin yapılmasına ilişkin hususta ifade edilen ‘liyakatli seçim’in tanımı yapılmıştır. Ek 2’de ifade edildiği üzere; hukuk eğitimi almış adaylar ile çok iyi derecede dil bilen hukuk mezunları, başvurusunu gerçekleştirdiği alt alanda lisansüstü eğitim yapmış olanlar ile başvuruda bulunduğu dilde mesleki ya da akademik çalışma yapmış adaylar değerlendirmede esas alınır.⁴⁴¹

Bu noktada çalışma açısından belirtilmesi gereken önemli bir husus, söz konusu güncel düzenlemelerin 2018 yılından itibaren kayıt olacak bilirkişileri bağlayıcı nitelikte olduğudur. Çalışmanın 6. bölümünde oluşturulan bütüncede yer alan 2008-2017 yılları arasındaki Ceza Hukuku Bilirkişi Listeleri’nde yer alan bilirkişilerin sahip olmaları beklenen kriterler daha önce geçerli olan ancak 2016 yılında gerçekleşen kanun ve 2017 yılında gerçekleşen yönetmelik bazındaki değişikliklerle geçersiz hale gelen

⁴³⁹ Bilirkişilik Temel ve Alt Uzmanlık Alanlarına Göre Aranan Nitelikler, s. 51.

⁴⁴⁰ Bilirkişilik Temel ve Alt Uzmanlık Alanlarına Göre Aranan Nitelikler, s. 51.

⁴⁴¹ Bilirkişilik Temel ve Alt Uzmanlık Alanlarına Göre Aranan Nitelikler, s. 52.

Ceza Muhakemesi Kanununa Göre İl Adli Yargı Adalet Komisyonlarınca Bilirkişi Listelerinin Düzenlenmesi Hakkında Yönetmelik⁴⁴²,te öngörülen şartlara tabiydi. Günümüz itibariyle geçerli olmayan bu düzenlemeye göre 2008 – 2017 yılları arasında Ceza Hukuku Bilirkişi Listeleri’ne kayıt olmuş tercümanların sahip olmaları gereken özelliklere ilişkin bilgiler 6. bölümde kısaca özetlenecektir.

4.2.4. Ceza Muhakemesi’nde Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi’nin Kullanılması Hakkında Yönetmelik

20 Eylül 2011 tarihli ve 28060 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Ceza Muhakemesinde Ses ve Görüntü Bilişim Sisteminin Kullanılması Hakkında Yönetmelik⁴⁴³; soruşturma ve kovuşturma aşamasında Cumhuriyet savcısı, hâkim veya mahkemece dinlenilmesine gerek görülen kişilerin ‘Ses ve Görüntü Sistemi’ kullanılarak dinlenilmesi, kayda alınması, saklanması ile bunun için gerekli teknik alt yapının kurulmasına ilişkin esas ve usulleri düzenlemeyi hedefler. Yönetmelik dayanağını 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu, 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu ve 5726 sayılı Tanık Koruma Kanunu’ndan almaktadır.

Yönetmelik 3. maddesinde SEGBİS kısaltmasının; UYAP (Ulusal Yargı Ağı Projesi) Bilişim Sisteminde Ses ve Görüntünün aynı anda elektronik ortamda iletildiği, kaydedildiği ve saklandığı *Ses ve Görüntü Bilişim Sistemini* ifade ettiğini vurgular.⁴⁴⁴

Sistem için gerekli standartlar başlıklı 4. maddede Yönetmelik; görüntü ve sesin senkronize biçimde iletiminin ve kaydedilebilmesinin sağlanmasının gerekliliğini vurgular. Yönetmelik uyarınca görüntü; *‘ilgilinin yüz ifadelerini, vücut hareketlerini, tavır ve davranışlarını gözlemlemeye; ses ilgilinin duygularını anlamaya ve söylediklerini anlaşılır şekilde dinlemeye imkân verecek nitelikte’*⁴⁴⁵ olmalıdır. . Bu

⁴⁴² Mülga Ceza Muhakemesi Kanununa Göre İl Adli Yargı Adalet Komisyonlarınca Bilirkişi Listelerinin Düzenlenmesi Hakkında Yönetmelik.

⁴⁴³ Ceza Muhakemesinde Ses ve Görüntü Bilişim Sisteminin Kullanılması Hakkında Yönetmelik, (Çevrimiçi), <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/09/20110920-4.htm> , 28.04.2018.

⁴⁴⁴ Ceza Muhakemesinde Ses ve Görüntü Bilişim Sisteminin Kullanılması Hakkında Yönetmelik

⁴⁴⁵ Ceza Muhakemesinde Ses ve Görüntü Bilişim Sisteminin Kullanılması Hakkında Yönetmelik.

ifadeyle Yönetmelik, SEGBİS'in aktif kullanımında sahip olunması gereken standardı işaret etmektedir.

İpek, SEGBİS'in Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 5. maddesinin 3. fıkrasında belirtilen, “*makul sürede hâkim önüne çıkarılma*”⁴⁴⁶, 6. maddesinin 1. fıkrasında belirtilen, “*kendisine yöneltilen suçlamalar konusunda karar verecek olan mahkeme önünde makul sürede yargılanma*”⁴⁴⁷ ilkelerine uygun bir sistem olarak karşımıza çıktığını ve Cumhuriyet Başsavcılığı veya mahkemenin yargı çevresi dışında bulunan veya mahkemede hazır bulunamayan şüpheli, sanık, tanık, şikayetçi, katılan ve benzeri tüm kişilerin video konferans yoluyla dinlenilmesi ve ifadelerin kayda alınması imkânını sağladığını ifade etmiştir.⁴⁴⁸ Ancak adil yargılanma hakkının daha sağlıklı biçimde kullanılmasını hedefleyen bu sistemde, çeviri sürecine ilişkin olası sıkıntıların ortaya çıkması mümkündür.

Hazırda bulunamayanlar, ceza infaz kurumunda bulunanlar, tedavi kurumlarında bulunanlar, yargı çevresi dışında bulunanlar ve yakalama halinde dinlemeye ilişkin Yönetmelik'in ilgili 13, 14, 15, 16 ve 17. maddeleri, bu kişilerin SEGBİS üzerinden duruşmaya katılabileceğini düzenlemektedir.⁴⁴⁹ Bu durumda SEGBİS üzerinden duruşmaya katılınabilecek durumların oldukça geniş bir alanı kapsadığı gözlemlenebilir.

Yönetmelik'in ‘Ses ve Görüntü Bilişim Sisteminin Kullanılacağı Durumlar’ başlıklı 3. bölümünün; ‘Soruşturma veya Kovuşturma İşlemlerinin Kayda Alınması’ başlıklı 9. maddesinde Yönetmelik görüntülü ve sesli iletişim tekniğinin kullanılmasına ilişkin aşağıdaki hususları vurgulamıştır:

‘Görüntülü ve sesli iletişim tekniğinin kullanılması olanağının varlığı halinde, kanunlardaki usul ve esaslar dairesinde, soruşturma veya kovuşturma aşamasında yapılan her türlü işlem SEGBİS ile kayda alınır.

⁴⁴⁶ Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi m. 5.

⁴⁴⁷ Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi m. 6.

⁴⁴⁸ Ali İhsan İpek, **İfade Almanın Teknik ve Taktikleri**, Ankara, Adalet Yayınevi, 2015, s. 101 - 103.

Ayrıca bkz. Centel, Zafer, **a.g.e.**, s. 273.

⁴⁴⁹ Ceza Muhakemesinse Ses ve Görüntü Bilişim Sisteminin Kullanılması Hakkında Yönetmelik.

*Ancak mağdur çocukların, duruşmaya getirilmesi mümkün olmayan ve tanıklığı maddi gerçeğin ortaya çıkarılması açısından zorunlu olan kişilerin tanıklığında bu kayıt zorunludur.*⁴⁵⁰

Yukarıda tam metni görülen maddenin 1. fıkrasının lafzına bakıldığında soruşturma ve kovuşturma aşamasında yapılan her türlü işlemin SEGBİS ile kayda alındığı vurgulanırken, kayıt tutulması zorunluluğu yalnızca 2. fıkra da sayılan *mağdur çocuklar*⁴⁵¹ ile *duruşmaya getirilmesi mümkün olmayan ve tanıklığı maddi gerçeğin ortaya çıkarılması açısından zorunlu olan kişilere*⁴⁵² özgülenmiştir.

Kanun koyucunun öngörüsünde çeviri işlemlerine ilişkin herhangi bir ibare görünmemektedir. Bu hususta CMK'nın 147. maddesinin 1. fıkrasının h bendindeki, *ifade ve sorgu işlemlerinin kaydında, teknik imkânlardan yararlanılır*⁴⁵³ ifadesine rağmen uygulamada bu kayıt işlemi, genellikle talep üzerine gerçekleştirilmektedir.⁴⁵⁴ SEGBİS sistemi kullanılarak sanık ile müdafinin görüşmesi de sağlanabilecektir.⁴⁵⁵ Müdafii ile görüşecek sanığın işitme engelli olduğu hallerde SEGBİS aracılığı ile iletişim kurulması, aşağıda detaylıca bahsedilen ve alanyazında sıklıkla değinilen iletişimi zorlayıcı bir etkiye sahip olabileceğinden, yargılama stratejileri ve gizlilik açısından büyük önemi haiz müdafii sanık görüşmelerinde; savunma hakkı ve adil yargılanma hakkını bir çevirmenin varlığı ile korumanın ancak, çevirmenin sağlıklı çeviri yapabileceği bir şartta çalışmasıyla mümkün olabileceği göz önünde bulundurulmalıdır.

AVIDICUS Projesi⁴⁵⁶ kapsamında ceza yargılamasında video aracılığıyla yapılan sözlü çeviri eylemini incelemeyi hedeflemiştir. SEGBİS sistemi de proje kapsamında incelenen video aracılığıyla uzaktan sözlü çeviri yapılmasını hedefleyen bir sistemdir.

⁴⁵⁰ Ceza Muhakemesinde Ses ve Görüntü Bilişim Sisteminin Kullanılması Hakkında Yönetmelik.

⁴⁵¹ Ceza Muhakemesinde Ses ve Görüntü Bilişim Sisteminin Kullanılması Hakkında Yönetmelik.

⁴⁵² Ceza Muhakemesinde Ses ve Görüntü Bilişim Sisteminin Kullanılması Hakkında Yönetmelik.

⁴⁵³ Ceza Muhakemesi Kanunu.

⁴⁵⁴ Yenisey bu uygulamayı mecburi olarak yorumlamıştır. Bkz. Feridun Yenisey, Ayşe Nuhoglu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2016, s. 618.

⁴⁵⁵ Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 730, 731.

⁴⁵⁶ Video aracılığıyla uzaktan gerçekleştirilen sözlü çeviri işlemine ilişkin AVIDICUS Projesinin detayları için bkz. (Çevirimiçi), <http://wp.videoconference-interpreting.net/>, (29.05.2018).

Braun Hale'e dayanarak, tarafların her birinin davranışlarının süreci etkilediği bir ifade/sorgu işleminde, fiziken ayrı olunması durumunun tüm muhatapların iletişimsel davranışını etkilediğini işaret etmektedir. Braun ceza yargılamasında karşılaşılan iletişimlerin tamamının yüksek düzeyde etkileşim içerdiğini ve çevirmenin bu süreçlerde çevirmenin görünürlüğünü şu sözlerle ifade etmektedir;

*"(...)because most forms of legal communication (police interview, statement taking, court proceedings etc) are highly interactive, and the legal interpreter is traditionally a member of the group of communicators and is therefore highly 'visible' for the primary interlocutors."*⁴⁵⁷

Braun çalışmasında çevirmenin uzak olması durumunu üç farklı alternatifle açıklamıştır. Bunlardan ilkinde çevirmen yargılamanın bulunduğu duruşma salonunda hazır bulunmakta, çevirisi yapılacak şüpheli/sanık uzakta bulunmaktadır. Türkiye'de mevcut durumda SEGBİS uygulaması bu şekilde kullanılmaktadır.

İkinci olasılık mahkeme salonunda/savcılıkta/kolluk biriminde ne çevirmenin ne de şüpheli sanığın bulunmadığı, yargı sujelerinin, çevirmenin ve şüpheli/sanığın tümünün farklı noktalarda bulunup, video konferans ile iletişim kurdukları alternatiftir. Türkiye'de uygulaması görülmemektedir. Üçüncü alternatif de şüpheli sanığın mahkemede olduğu ancak çevirmenin bulunmadığı olasılıktır. Yine bu uygulama da Türkiye'de görülmemektedir.⁴⁵⁸

Daha önce belirttiğimiz üzere çeviri sürecinde yalnızca sözlü iletinin aktarılmasının yeterli olmadığı bugün kabul edilen bir gerçekliktir. Braun, video konferans

⁴⁵⁷ Sabine Braun, "Recommendations for the use of video-mediated interpreting in criminal settings", s. 270. (Çevirimiçi), <http://epubs.surrey.ac.uk/303017/> , (29.05.2018).

"(...) yasal iletişimin çoğu biçimi (poliste gerçekleşen görüşmeler, ifade alma, yargılama süreci vb.) son derece etkileşimlidir ve sözlü hukuk çevirisi gerçekleştiren tercüman geleneksel olarak iletişimciler grubunun bir parçasıdır ve bu nedenle birincil muhataplar için oldukça 'görünür'dür."

Türkçeye çeviren: Bihter Esin Yücel

⁴⁵⁸ Braun, **a.g.e.**, s. 269, 270.

yöntemiyle kurulan iletişimin sorunlarını; video konferans sistemlerinde, sözel olmayan iletilerin (işaretlerin) alımlanmasının zorlaşması ile görsel algının sınırlanması ve tam bir göz temasını imkânsız hale gelmesi şeklinde özetlemektedir. Braun, yapılan araştırmaların ne kadar yüksek kalite çözünürlük kullanılırsa kullanılsın, video konferans sisteminin yüzyüze iletişime kıyasla görsel imgelerin algılanmasında etkinliğinin daha az olduğunu vurgulamaktadır.⁴⁵⁹ Ayrıca uygulamada kimi zaman bağlantı kalitesinden kaynaklı, görüntü ve sesin senkronize ulaşmaması gibi ek yüklerin, çevirmenin alımlama sürecini olumsuz etkilediğini ifade etmektedir.⁴⁶⁰

AVIDICUS Projesi'nde eğitim verilen süreçte çevirmenlerin bir kısmı 'insan faktörü'nün yani çevirmenin çevirisi yapılan kişinin 'yanında' bulunması halinin 'çevirisi' yapılan kişi üzerinde olumlu bir etkisi bulunduğunu vurgulamışlardır.⁴⁶¹ Çevirmen fiziken 'orada' olduğu takdirde, şüpheli/sanık/tanık/mağdur'un dilinden anlayan tek kişi olacağı için bunun olumlu psikolojik etkisinin olacağını öngörmek isabetsiz olmayacaktır. İşaret dili kullanıcısı açısından bu fiziksel varlık çok daha büyük önem taşımaktadır.

Çevirmen ardıl çeviri yapmakta olduğu için kimi zaman konuşan kişiyi taraf hangisi olursa olsun bölmek durumunda kalabilecektir. Aynı mekânın paylaşıldığı durumlarda bu daha kolay şekilde gerçekleştirilebilecektir. Braun çevirmenlerin görüşmeyi yönetmeleri hususunda çeşitli yöntemlere başvurdıklarını ifade etmektedir. Bu yöntemler, akıcı bir iletişimin sağlanması için kişiler sözlerini bitirir bitirmez; kimi zamansa konuşan kişi sözünü tam bitirmemişken çevirmenin çeviri işlemine başlaması şeklinde özetlenebilir. Braun'a göre ideal olanı, çevirmenlerin tüm muhataplar tarafından görülebilen ve üçlü görüşme halinde konuşma sırasını yönetirken, tüm muhataplarla göz teması kurabileceği bir konumda bulunmasıdır.⁴⁶² Russell ise çevirmenin konuşma sırasını yönetirken üstlendiği rolün ve yaptığı tercihlerin

⁴⁵⁹ Braun, a.g.e., s. 271.

⁴⁶⁰ Braun, a.g.e., s. 275.

⁴⁶¹ Braun, a.g.e., s. 276.

⁴⁶² Braun, a.g.e., s. 277.

maksadını aşan sonuçlar doğurabileceğinden hareketle, üzerinde özenle durulması gereken bir husus olduğunu ifade etmektedir.⁴⁶³

Braun'a göre, video konferans sistemleri aracılığıyla çeviri yapılan bir ortamda karşılaşılabilecek bir diğer zorluk da, tarafların üstüste konuşmaları halinde iletişimin takibinin imkânsız hale gelmesinden kaynaklanacaktır. Sözlü diller söz konusu olduğunda, fonetik açıdan bir karmaşa yaşanacaksa da, bu durum işaret dili çevirilerinde daha karmaşık hale gelebilecektir. İki farklı mekanda eşzamanlı gerçekleşen iki farklı işaret dili iletişiminin takibi, sürece farklı ortamlar ve teknolojinin getirdiği dezavantajlar da eklenince imkânsız mümkün olmayacaktır.⁴⁶⁴

AVIDICUS Projesinde video konferans çevirisinin uyandırabileceği sorunların bazıları; farklı kültürlerin video konferans ile iletişimi kabulde olası farklılıklarının varlığı, dil çifti, suç tipi/suçlama, yaş grubu, cinsiyet ve konuşucunun diğer tüm kültürel özellikleri ile video konferans çevirisinin uygulanabilirliği arasında olası karşılıklı ilişkiler ile bir suçtan ötürü şüphelenilen, suçlanan ya da bir suça karışmış olan kişilerin video konferans durumlarında stres altında, hassas, agresif ya da saldırgan olabilme ihtimallerinin olası sonuçları olarak özetlenmiştir.⁴⁶⁵

Görüldüğü üzere, video konferans çevirilerine ilişkin alanyazında uygulamadan kaynaklanabilecek sorunlara yönelik çalışmalar mevcuttur. Çevirmen ile çevirisi yapılan kişinin ya da çevirinin yöneltildiği kişinin fiziken aynı ortamda bulunmadıkları çeviri süreçlerinde ek sıkıntılar ve karışıklıklarla karşılaşılabileceğine ilişkin genel bir görüş birliğinin varlığı gözlemlenebilmektedir.

⁴⁶³ Sonia Russell, "Three's a Crowd': Shifting Dynamics in the Interpreted Interview", **Language in the Legal Process**, Ed: Janet Cotterill, Palgrave Macmillan 2002, s. 118 – 120, 124.

⁴⁶⁴ Braun, **a.g.e.**, s. 278, 279.

⁴⁶⁵ Braun, **a.g.e.**, s. 279.

BEŞİNCİ BÖLÜM

MAHKEME ÇEVİRMENİNE ÇEVİRİ TEKNİĞİ AÇISINDAN YAKLAŞIM

Bu başlıkta, bir özel alan çevirisi gerçekleştiren mahkeme çevirmeninin kullanacağı yöntemi, rolü, görünürlüğü ve konumu alanyazından yapılan incelemeler ışığında değerlendirilecektir. Soruşturma ve kovuşturma evrelerinde, engelli, çocuk, yabancı yetişkin ya da yargılama dilini bilmeyen bir Türk vatandaşıyla çalışan çevirmenin karşılaştığı sorunlar ve bu süreçte birlikte görev aldığı yargılama sujeleri ile olan ilişkisi de gözlemelenmeye çalışılacaktır.

Yargılamada var olan ve Jakobson'un çeviri sınıflandırısındaki diliçi çeviri görevini yerine getiren ve fakat görünmeyen çevirmenler bahsinde de müdafii, hâkim, savcı ve kolluk birimlerinin çeviriye ilişkin yaklaşımlarına alanyazından bir bakış sunulacaktır.

Bir diğer ana başlık olan ve çevirmenin çocuklarla çalışmasını inceleyen kısım da yine bu bölümde incelenecektir.

5.1. Bir Özel Alan Çevirisi Olan Mahkeme Çevirmenliğinde Çevirmenin Rolü ve Görünürlüğü

Her ne kadar ayrı bir uzmanlık alanı olarak kabul görmesi ve araştırılmaya başlanması 1980'lerden sonraya denk gelse de, yargılamalarda farklı dillerin varlığı, dilsel ayrılıktan kaynaklı olarak tarafların iletişim kurabilmek için yargılama sürecinde bir çevirmene başvurmaları yeni bir olgu değildir.⁴⁶⁶ Yargılama dilini anlayamayan ya da konuşamayan şüpheli/sanık, tanık ya da mağdurun varlığı halinde Gamal, hukuken

⁴⁶⁶ Ruth Morris'in "The Face of Justice: Historical Aspects of Court Interpreting" adlı çalışmasında yaklaşık 400 yıllık bir zaman dilimini kapsayan 600 civarında hukuk raporundan hareketle oluşturulmuştur. Araştırmacının ilk ulaştığı örnek 1596 senesine aittir. Çalışmanın tam metni için bkz. (Çevirimiçi), https://www.researchgate.net/publication/248904850_The_Face_of_Justice_Historical_Aspects_of_Court_Interpreting, (24.05.2018).

varlık göstermesinin ancak, dilsel varlık gösterme ile mümkün olabileceğini ifade etmektedir.⁴⁶⁷

Yargılamada görev alan mahkeme çevirmenleri özel alan çevirisi yaptıkları için, kimi zaman ‘Hukuk Dilinin Çevirisi ve Kavramsal Eşdeğerlik/Yeterlilik’ adlı 3.2. başlıkta incelendiği gibi, açıklamalara ya da belirtik çevirilere başvurmak zorunda kalabilmektedir. “Çevirmenin açıklamak amacıyla ya da erek metne yüklenen kısıtlamalar yüzünden kaynak metinde bulunmayan, ancak kaynak metnin betimlediği durumsal ya da bağlamsal bilgiden çıkarılabilecek belirli anlamsal detayları erek metne eklediği bir çeviri işlemi”⁴⁶⁸ olarak da tanımlanabilen belirtik çevirilere, özellikle taraflar arasında kültürel ve sosyal açıdan büyük fark bulunan durumlarda iletişimin kurulabilmesi açısından başvurulmaktadır.

Alanyazında mahkeme çevirilerinin niteliğine ilişkin bir sosyal hizmet çevirisi, toplum çevirmenliğinin bir dalı ya da ayrı bir alan olması açısından çok sayıda farklı görüşe rastlamak mümkündür. Doğan, mahkeme çevirmenini toplum çevirmenliğinin bir dalı olarak yorumlamaktadır. Doğan mahkeme çevirmenliğini, özellikle “(...) çokuluslu demografik özelliğe sahip ülkelerde, vatandaşların mahkeme ortamlarında iletişim gereksinimini sağlamak üzere ortaya çıkan ve ikili görüşme çeviri esasına dayalı olarak yapılan bir çeviri”⁴⁶⁹ olarak tanımlarken, alanın hukuk dili ve hukuki ortamın gerekleri açısından özel eğitim gerektirir niteliğine dikkat çekmiştir. Doğan, 2009 yılında, *münferit vakalar dışında bir yoğunluk bulunmamasından ötürü, eğitim programlarında sözlü mahkeme çevirmenliğine ayrı bir yer ayrılmadığına*⁴⁷⁰ ilişkin görüşünü ifade etmişse de, son 5 yılda özellikle anadili Arapça olan mültecilerin varlığının, bu ihtiyacın hızla artmasına neden olacağı düşünülebilir. Ayrıca yine işaret dili çevirisinde mahkeme çevirisi büyük yer tuttuğu için, alanda bu konuda çalışmaların artması beklenmektedir.

Jacobson da yine mahkeme çevirisini toplum çevirmenliği dâhilinde değerlendiren araştırmacılardan biridir. Jacobson; *üçlü bir konuşma sürecinin yaşandığı bu*

⁴⁶⁷ Muhammad Gamal, “Court Interpreting”, **Routledge Encyclopedia of Translation Studies**, Ed. Mona Baker, Ass. Kirsten Malmkjaer, 2001 s. 54.

⁴⁶⁸ Berk, **a.g.e.**, s. 96.

⁴⁶⁹ Doğan, **a.g.e.**, s. 58.

⁴⁷⁰ Doğan, **a.g.e.**, s. 58.

*çevirilerde, taraflardan birinin bir polis memuru, hukukçu, doktor, psikolog gibi belli bir gücü elinde bulunduran bir taraf olması, diğer tarafın ise, dilsel bir azınlığa mensup ve genellikle meslektan olmayan ve pek az güce sahip bir taraf olmasını*⁴⁷¹ alanın temel zorluklarından biri olarak nitelendirmektedir.

Wadensjö, hukuk çevirisi olarak başlayan ancak zamanla mahkeme çevirisi dönüşümünü yaşayan alanı toplum çevirmenliği başlığı altında incelemektedir.⁴⁷² Rudvin ise, toplum çevirmenliğinin işbirliği gerektiren bir eylem olduğu ve iç faktörlerden ziyade dış faktörlerden etkilendiğinin algılanmasının, çevirmenin rolüne ilişkin algıyı derinden etkilediğini işaret etmektedir.⁴⁷³

Corsellis, mahkeme çevirmenliğini toplum çevirmenliğinin bir alt dalı olarak nitelendiren görüşü destekleyerek, bu alandaki düşük bütçeler ile çalışma sıkıntısının nitelikli personel bulundurma hususuna etkisine dikkat çekmektedir.⁴⁷⁴ Corsellis ayrıca, toplum çevirmenliğinde çevirmenin rolünün ne olduğuna ilişkin alanyazın tartışmasının yanı sıra, çevirmenin çevirisini yaptığı tarafın ‘avukatlığını’ mı yapması gerektiğini yoksa tarafsız mı kalması gerektiğinin de hala tartışma konusu olduğunu vurgulamaktadır.⁴⁷⁵

Roberts, da yine mahkeme çevirmenliğini toplum çevirmenliği başlığı altında inceleyen araştırmacılar arasındadır. ‘Community Interpreting Today and Tomorrow’ adlı çalışmasında toplum çevirmenliğinin kapsamını üç başlıkta inceleyen Roberts’a göre; toplum, kültür ya da diyalog çevirmenliği olarak adlandırılan alan, kamu hizmeti çevirmenliği, medikal çeviri ve mahkeme çevirmenliği olarak üç temel grupta incelenmektedir.⁴⁷⁶

⁴⁷¹ Bente Jacobsen, “The Community Interpreter: A Question of Role”, **Hermes – Journal of Language and Communication Studies**, No: 42, 2009, s. 158, 159.

⁴⁷² Cecilia Wadensjö, “Community Interpreting”, **Routledge Encyclopedia of Translation Studies**, Ed. Mona Baker, Ass. Kirsten Malmkjær, 2001, s. 33, 34.

⁴⁷³ Mette Rudvin, “The Cultural Turn in Community Interpreting. A Brief Analysis of Epistemological Developments in Community Interpreting Literature in the Light of Paradigm Changes in the Humanities”, **Linguistica Antverpiensia, New Series – Themes in Translation Studies**, No 5, 2006, s. 21.

⁴⁷⁴ Ann Corsellis, **Public Service Interpreting: The First Steps**, Palgrave Macmillan, 2008, s. 13, 14.

⁴⁷⁵ Corsellis, **a.y.**, s. 6.

⁴⁷⁶ Roda P. Roberts, “Community Interpreting Today and Tomorrow”, **The Critical Link: Interpreters in the Community**, Ed.: Silvana E. Carr vd, Benjamins, Amsterdam and Philadelphia, 1995, s.10.

Pöhhacker'in toplum çevirmenliğine ilişkin yaptığı ve çevirmenlerin kendi içlerindeki görev tanımlamalarında farklılıkların bulunduğu tespit edilen araştırmada işaret dili çevirmenliği ve sözlü çevirmenlik yapan toplam 16 kişiye çevirmenin görevi konusunda sorular sorulduğunda şu sonuçlara ulaşılmıştır. Katılımcıların %75'i teknik dilin kolaylaştırılarak aktarımını, %81'i farklı kültürel referanslar ve anlamları açıklamayı görevleri arasında addetmiştir. Sözlü çevirmenlik yapan çevirmenlerin %94'ü çevirisini yaptıkları kişilerin acemice kurdukları uzun söylemleri özetlemeyi görevi sayarken, bu oran işaret dili çevirmenlerinde %38'e düşmektedir. Konuyla doğrudan ilişkisi olmayan söylemlerin zaman kaybedilmemesi adına çevirilmemesini sözlü çevirmenlerin %44'ü onaylarken, işaret dili çevirmenlerinde bu oran %7'dir.⁴⁷⁷

Tahir Gürçağlar ise, mahkeme çevirmenliğinin; *mahkeme ve benzer yargı kurumlarında gerçekleştirilen çeviri uygulamaları hukuki ve etik konularla yakın bağlantılı olmalarından dolayı*⁴⁷⁸ toplum çevirmenliğinin bir alt dalı olarak nitelendirilmemesi gerektiği görüşünü savunmakta, ancak emniyet merkezlerinde yapılan çevirileri toplum çevirmenliğinin bir alt başlığı olarak nitelendirmektedir.⁴⁷⁹

Tahir Gürçağlar ayrıca 5.2.1. başlığında incelenen kelimesi kelimesine çeviri stratejisinin bu alanda daha çok tercih edildiğini şu sözlerle aktarmaktadır;

“Mahkeme çevirmenliğinde genellikle sözcüğü sözcüğüne çeviri stratejisi tercih edilir. Bunun nedeni hukuki sonuçları nedeniyle tarafların ağızlarından çıkan sözlerin en yakın karşılıklarıyla anlaşılması gereğidir. Mahkeme çevirmenliğinde tarafsızlık en önemli koşullardan biridir. Bunun yanı sıra duruşmaların hızı, çevirinin kimi zaman taraflarca soru sorma, düzeltme ya da açıklama amaçlı bölünmesi, hissedilen sorumluluk duygusu

⁴⁷⁷ Franz Pöhhacker, “The Community Interpreter’s Task: Self-Perception and Provider Views”, **The Critical Link 2: Interpreters in the Community**, Editörler: Roda P. Roberts vd, Benjamins, Amsterdam and Philadelphia, 2000, s. 58.

⁴⁷⁸ Tahir Gürçağlar, **a.g.e.**, s. 73.

⁴⁷⁹ Tahir Gürçağlar, **a.g.e.**, s. 73.

*gibi konular mahkeme çevirmenliğini en stresli çeviri türlerinden biri haline getirmektedir.*⁴⁸⁰

Tahir Gürçağlar'ın bahsettiği ve yoğun stresin açığa çıkmasına neden olan bu nedenlerin yanı sıra, mahkeme çevirmenliği eyleminin gerçekleştirildiği mekanların değişiklik gösteriyor olması da çevirmenler için ayrıca bir stres nedeni olarak ortaya çıkmaktadır. Mahkeme çevirmenliğinin gerçekleştirildiği alanların çeşitliliği dolaylı olarak süreçte kullanılan yöntemleri de değiştirmektedir. Bu konuda Berk, mahkeme çevirmenliği; *ceza evleri ya da polis karakolları gibi yerlerde de başvurulabilinen sözlü çevirinin bir türü* olarak nitelendirmiş ve çevirinin *ikili görüşme çevirisi esasına bağlı olarak ya da kimi durumlarda andaş ya da fısıldayarak yapılabileceğini*⁴⁸¹ ifade etmiştir. Türkiye'de uygulamada ardıl çeviri ya da diyalog çevirisi olarak adlandırılabilen yöntem kullanılmaktadır. Mason ise, diyalog çevirilerinin genellikle ardıl ve yüzyüze olarak gerçekleştirildiğini ifade etmektedir.⁴⁸²

Doğan, diyalog çevirisinin genellikle akılda tutulamayacak kadar uzun ifadeler içermediğini, ancak yine de not alınabilecek şartların sağlanmasının gerekliliğini ifade ederken⁴⁸³, Gürçağlar ise, diyalog çevirisinin çok farklı ortamlarda gerçekleştirilebilir doğasının önemini vurgulamaktadır.⁴⁸⁴ Diyalog çevirisinin, farklı ortamlarda gerçekleştirilebilmesinin, mahkeme çevirmenliğine olan etkisi 5.5. 'Ceza Yargılamasında Çevirmenin Görev Aldığı Safhalar' başlığında incelenmektedir.

González ise mahkeme çevirmenlerinin hukuki ve etik sorumlulukları nedeniyle kelimesi kelimesine bir çeviri yapmasının gerekliliğini ifade ederken; kast edilen kelimesi kelimesineliğin, tamı tamına çeviri olarak da yorumlanabileceğini belirtmekte ve bu çevirilerde sözel olmayan ifadeleri de içeren mesajların aktarılması yükümlülüğü kapsamında olduğunu belirtmektedir.⁴⁸⁵

⁴⁸⁰ Tahir Gürçağlar, *a.g.e.*, s. 73, 74.

⁴⁸¹ Berk, *a.g.e.*, s. 136

⁴⁸² Ian Mason, "Dialogue Interpreting", *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*, Ed. Mona Baker and Gabriela Saldanha, 2009, s. 81.

⁴⁸³ Doğan, *a.g.e.*, s. 49.

⁴⁸⁴ Tahir Gürçağlar, *a.g.e.*, s. 70, 71.

⁴⁸⁵ González, Vásquez, Mikkelsen, *a.g.e.*, s. 314.

González bu noktada, çevirmenin anlık gerçekleştirilecek ve hayati önem taşıyan bu görevi, hazırlıksız biçimde gerçekleştirmesinin isabetsiz olacağını savunmaktadır. Çevirmenin müdafii ile görüşmesinin ya da eğer mümkünse önceden alınan bir ifade hakkında bilgi almasının önünün açılmasının çeviri kalitesi açısından önemini işaret etmektedir.⁴⁸⁶ Bir diğer deyişle González'e göre, çevirmenin çeviri süreci öncesindeki dosya hakkında bilgi edinmesi, bu özel alan çevirisindeki kaliteyi arttıracak en temel unsurlardan biridir.

Aynı hususta; şüpheli sanık ile yapılacak bir ön görüşme ya da dosya incelenme hakkına ilişkin Gamal da González ile aynı görüşü paylaşmaktadır. Gamal, çevirmenin tarafsızlığına halel gelmemesi amacıyla, çevirmenin çevirisini yapacağı şüpheli/sanıkla bir ön görüşme yapmasının engellenmesinin, çevirmenin görevini daha da zorlaştırdığını⁴⁸⁷ ifade etmektedir. Hukukçuların; davaya ilişkin bilgi saibi olmanın çevirmenin tarafsızlığını etkileyebileceği yönündeki görüşlerini belli bir yere kadar anlaşılabilir⁴⁸⁸ olarak nitelendiren Gamal; konudan, karşılaşacağı terimceden, olayın tarihi gelişiminden bihaber biçimde görevini yapmaya çalışan çevirmenin performansının yeterli olması beklentisine girilmesini ise *gerçek dışı* olarak nitelendirmektedir. Bunların yanı sıra, mahkeme çevirmenlerinin, dil dışı baskılar olarak nitelendirdiği; hız, sözlerinin kesilmesi, stres, zihinsel yorgunluk ve bahis konularının ekstrem çeşitlilik içermesi sorunlarıyla da başettiklerini ifade etmektedir. Gamal ayrıca tüm bu bahsedilen etmenlerin, mahkeme çevirmenliğinin zorluğuna zorluk kattığı ve özel eğitimi zorunlu kıldığını da işaret etmektedir.⁴⁸⁹

Ön görüşme ya da dosya okuyarak çeviri yapacağı hususa ilişkin ön bilgi oluşturma, Seleskovich'in 'yorumlama' kavramı üzerinde etki yapacağı için çevirmenin dilsel ve dilsel olmayan iletileri daha iyi kavraması açısından büyük önem arz edeceğini savunan Gamal bu hususta çevirmenlerin bilgi seviyesinin çeviri sürecinde vereceği kararları daha nitelikli hale getireceğini şu sözlerle ifade etmektedir;

⁴⁸⁶ González, Vásquez, Mikkelsen, **a.g.e.**, s. 429, 430.

⁴⁸⁷ Gamal, "Court Interpreting", s. 55, 56.

⁴⁸⁸ Gamal, "Court Interpreting", s. 55, 56.

⁴⁸⁹ Gamal, "Court Interpreting", s. 55, 56.

“(...)it would suffice to say that interpreters practice decision-making with every sentence in their interpreting task and their decision-making ability is enhanced by an accelerated process of data gathering and analysis”⁴⁹⁰

İspanyolca-İngilizce sözlü ve yazılı mahkeme çevirisine ilişkin araştırmalar yapan Monzo, çevirmenlerin bir meslek mensubu olup olmadıklarına ilişkin yapmış olduğu araştırmada, meslek mensubu olmak için temel olarak, bilgi sahibi olmak, aynı meslekten olan kişilerle bir kardeşlik bağı içinde olmak ve kendi mesleğine ilişkin düzenlemelerin yapılmasında söz hakkı olmak gibi ölçütlerin göz önünde bulundurulması gerektiğine dikkat çekerken, diğer yandan da uzmanlık için meslek mensuplarının kendilerini sürekli güncellemesi gerektiğinden bahsetmektedir. Ancak yapmış olduğu araştırmalarda çıkan, çevirmenlerin dernek ve birliklere üye olsalar bile, gerek katılımların düşüklüğü gerekse, mevcut aktivitelerin azlığı durumunun, meslek mensuplarının birlik olması ve mesleğin kabul edilebilirliğini arttırması önünde engel olduğu söylenebilir.⁴⁹¹ Bu durum toplumun genelinde çevirmene ilişkin kanının çevirmenin *uzman* kimliğe sahip bir kişi olarak ortaya çıkmasının önünde bir engel teşkil etmektedir. Çevirmenlerin bilgi birikimleri çeviri süreçlerinde alacakları kararları doğrudan etkilemektedir.

Yaptıkları çeviri seçimleriyle tüm çeviri sürecini doğrudan etkileyen çevirmenlerin bir anlamda sanık ve tanıkların *‘kulakları’* olarak görev yaptığını De Jongh şu sözlerle ifade etmektedir:

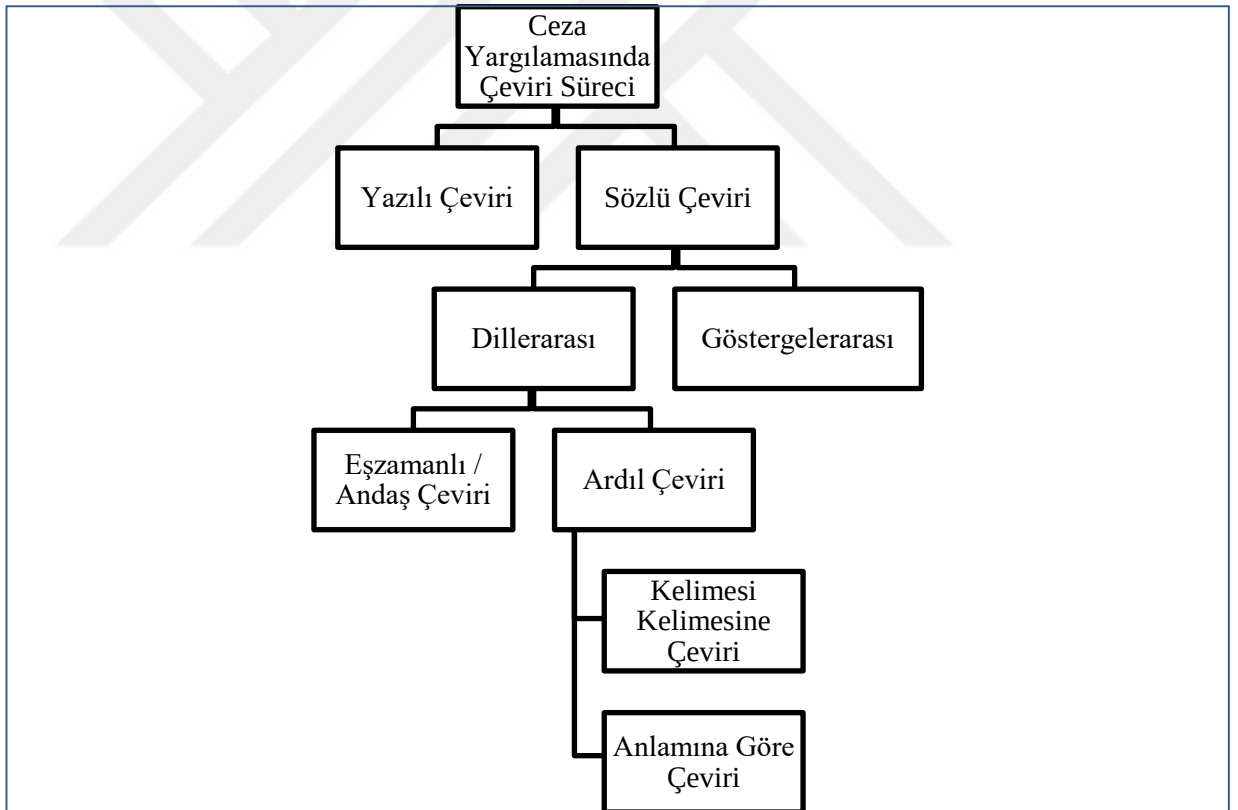
“in a court of law, interpreters make it possible for non-english-speaking defendants and witnesses to “hear” the proceedings in which they are

⁴⁹⁰ Muhammad Y. Gamal, “Police Interpreting: A View from the Australian Context”, **International Journal of Society, Culture & Language, IJSCL**, Vol: 2, Issue: 2, 2014, s. 82. “Sözlü çevirmenlerin görevlerini yerine getirirken her bir cümle ile karar verme sürecini uyguladıkları ve karar alma kabiliyetlerinin hızlandırılmış bir veri toplama ve analiz süreci ile geliştirildiğini söylemek yeterli olacaktır.” Türkçeye çeviren: Bihter Esin Yücel.

⁴⁹¹ Esther Monzo, “Being ACTIVE in Legal Translation and Interpreting: Researching and Acting on the Spanish Field”, **Meta**, 50 (4), (Çevirimiçi), <https://www.erudit.org/en/journals/meta/2005-v50-n4-meta1024/019922ar/>, (24.05.2018).

involved, and for judges, attorneys, court reporters, and other key courtroom personnel to understand the testimony of non-english speakers.”⁴⁹²

De Jongh’un orjinal vurgusunda da net biçimde görülebileceği gibi çevirmenin sanık ve tanık için varlık nedenini, bu kişilerin ‘duyması’ını sağlamak olarak nitelendirirken, yargılama sujelerinin ‘anlaması’ını sağlamak olarak nitelendirmiştir. Çevirmenin yokluğunda şüpheli/sanık engel durumundan bağımsız olarak, işitemeyen bir kişi haline gelmektedir.

Şema 2 Ceza Yargılamasında Çeviri Süreci

⁴⁹² De Jongh, a.g.e., s. 288. “ Bir mahkemede tercümanlar, İngilizce konuşmayan sanıklar ve tanıkların içinde bulundukları yargılamayı ‘dinlemeleri’ni ve hâkim, avukat, mahkeme katibi ve diğer tüm önemli mahkeme personelinin, İngilizce konuşmayan kişilerin ifadelerini anlamalarını mümkün kılmaktadır.” Türkçeye çeviren: Bihter Esin Yücel.

Yukarıda görülen Şema 2, ceza yargılamasındaki çeviri sürecini ve kullanılabilecek çeviri yöntemlerini göstermektedir. En temel ayrım çevirinin yazılı ya da sözlü yapılması üzerinden tanımlanmıştır. Burada kast edilen sözlü çeviri unsuru, çevirmenin yazılı bir ürün sunmaması üzerinden şekillendirilmektedir. Sözlü çeviri bu nedenle dillerarası ve göstergelerarası çeviri olarak ikiye ayrılmıştır. Alanyazında göstergelerarası çeviri olarak tanımlanan işaret dili çevirisi de bu bağlamda sözlü çeviri başlığının altında incelenmiştir. Dillerarası çeviri çeviride kullanılan yönteme göre eşzamanlı / andaş ve ardıl çeviri olarak ikiye ayrılmıştır. Mahkeme çevirilerinde, Soykırım mahkemeleri uygulamaları örneği dışında genellikle ve Türkiye’de hep ardıl çeviri yöntemi kullanılmakta olduğundan, çalışma konusuna uygun biçimde, ardıl çeviri başlığı, kullanılacak yönteme göre, kelimesi kelimesine çeviri ve anlamına göre çeviri olarak ikiye ayrılmıştır.

Şematik hale getirilen bu çeviri süreci ilerleyen bölümlerde alanyazından veriler ışığında betimlenecektir. Çeviribilim alanyazınında toplum çevirmenliğinin bir alt dalı olarak mı yoksa bağımsız mı düzenlendiği konusunda mutabakat olmayan mahkeme çevirmenliğine ilişkin inceleme bir sonraki başlıkta ceza yargılamasında yazılı ve sözlü çeviri bahisleri üzerinden incelenecektir.

5.1.1. Yazılı Hukuk Çevirisi

Yazılı hukuk çevirisi, hukuk çevirisinin; kanun çevirisi, uluslararası anlaşmaların çevirisi, mahkeme kararlarının, sözleşmelerin, hukuk kitaplarının ve bunlar gibi yazılı olan tüm hukuki metinlerin çevirisini kapsayan çok geniş bir alandır. Birden fazla resmi dili olan ülkeler ile çok dilli kurumlar bu alanın ilerlemesinde en önemli rolü oynayan aktörler olarak nitelendirilebilir. Hukuk metinlerinin çeşitliliği düşünüldüğünde, her bir metin türü amaca bağlı (skopos) olarak farklı yöntemler izlenerek çevirinin yapılabilmesi öngörülebilir. Kavramların tam karşılığının bulunulmadığı durumlarda kaynak metin odaklı olan yabancılaştırma yaklaşımından, erek metin odaklı yerelleştirmeye kadar farklı yöntemler tercih edilebilmektedir. Bu konuda Venuti ‘çevirmenliğin görünmezliği’nin, çeviri bir metin, yayınevleri,

eleştirmenler ve okurlar tarafından, orijinal olarak algılandığı zaman ulaşılabilir olduğunu ifade etmektedir.⁴⁹³

Yazılı hukuk çevirisine ilişkin çok sayıda kitap ve makale bulunmaktadır. Bu çalışmalar yazılı hukuk metnlerinin yorumlanmasından, hukuk dilinin niteliklerine, karşılaştırmalı hukuk açısından eşdeğer metnlerin oluşturulmasına, kanun metnlerinin çevirisinden, noter çevirisi ile mahkeme kararlarına ilişkin metnlerin düzenlenmesine kadar pek çok konuya ilişkin geniş bir aralığı kapsamaktadır.⁴⁹⁴ Sınırları bu çalışmayı aşması nedeniyle detaylandırılmayan ancak yazılı hukuk çevirisinin en önemli çalışmalarının yer aldığı Avrupa Birliği hukuk metnlerinin çevirilmesi de üzerinde sıklıkla çalışılan bir diğer alanı oluşturmaktadır.⁴⁹⁵

Avrupa Komisyonu'nun yayınlamış olduğu 'English Style Guide: A Handbook for Authors and Translators in the European Commission'⁴⁹⁶, genel anlamda bir yazım kılavuzu olmanın yanı sıra hukuk diline ilişkin bilgiler de içeren bir kaynaktır. Keza Avrupa Komisyonu Çeviri Genel Müdürlüğü'nün hazırladığı internet sitesi⁴⁹⁷ üye ülkelerin dillerine çeviriye ilişkin kılavuzları içermektedir.

⁴⁹³ Venuti, **a.g.e.**, s. 1.

⁴⁹⁴ Bu konuda detaylı bir tanımlama için bkz. Radegundis Stolze, "The Legal Translator's Approach to Texts", **Humanities**, 2013, 2, s. 62 vd.

⁴⁹⁵ Bu alana ilişkin tez aşamasında okunan ve kıyasen sözlü çeviri için uyguladığımız en önemli kaynaklar şöyledir: Eruz, **Çeviride ve Çeviri Eğitiminde Koşut Metinler: Studien Zur Deutschen Sprache und Literatur**, T.C. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Çeviri Bölümü Almanca Mütercim-Tercümanlık Anabilim Dalı, Rektörlük Yayın no: 4248, İstanbul, 2000. , Mathew D. McCubbins, Daniel B. Rodriguez, "Statutory Meanings: Deriving Interpretive Principles from a Theory of Communication and Lawmaking", **Brooklyn Law Review**, Vol:76:3, 2011, s. 979 - 995. , Giuliana Garzone, "Legal Translation and Functionalist Approaches: a contradiction in Terms?", (Çevirimiçi), <http://www.tradulex.com/Actes2000/Garzone.pdf> , (27.05.2018). , R. Clive Meredith, "Some Notes on English Legal Translation", **Meta: Journal des Traducteurs / Meta: Translator's Journal**, Vol: 24, n.1, 1979, s. 54 -67. , Lucja Biel, "Legal Terminology in Translation Practice: "Dictionaries Googling or Discussion Forums?", **SKASE Journal of Translation and Interpretation**, 3(1), 2008, s. 22-38. , Martina Bajčić, **New Insight into the Semantic of Legal Concepts and the Legal Dictionary**, John Benjamins Publishing Company, 2017. **Towards Professionalization of Legal Translators and Court Interpreters in the EU**, Edited by. Martina Bajčić and Katja Dobrić Basaneže, Cambridge Scholars Publishing, 2016.

⁴⁹⁶ **English Style Guide: A Handbook for Authors and Translators in the European Commission**, (Çevirimiçi), https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/styleguide_english_dgt_en.pdf , (29.05.2018).

⁴⁹⁷ European Commission, Guidelines for translation contractors, (Çevirimiçi), https://ec.europa.eu/info/resources-partners/translation-and-drafting-resources/guidelines-translation-contractors_en , (29.05.2018).

Eruz'un yazılı çeviriye ilişkin çalışmasında çeviri bağlamında hukuk metninin üç temel niteliğinden bahsetmektedir bunlar; hukuk metnlerinin zincirleme işlevi, hukuk metnlerinde katmanlılık ve hukuk metnlerinin grupsallık özellikleridir.

Hukuk metnlerinin belgesel niteliklerinin başka işlemlerin başlamasına neden olmasını *hukuk metnlerinin zincirleme işlevi*⁴⁹⁸ olarak adlandıran Eruz, bu işleve medeni hukuk alanından verdiği boşanma örneğinde hukuk metnlerinin zincirleme işlevinin etkisini şöyle aktarmaktadır;

*“Boşanma kararı kesinleştikten sonra bu kez belge niteliğini taşıyan bu ilamın ‘zincirleme işlevi’ devreye girer, ilama istinaden tarafların boşandığı nüfus kütüğüne tescil edilir, ya da taraflardan biri yabancı uyruklu bir kimseyle evlenmek istiyorsa ilam çevrilerek yine işleme konmak üzere ilgili Alman mercilerine ibraz edilir. (...) Günlük yaşamda ‘önemsiz’ gibi görünen bu şeyler hukuk bağlamında yeni ve ‘önemli’ bir varlık kazanmışlardır”*⁴⁹⁹

Yukarıda verilen örnekte, çevirisi bir defa yapılan evrakın birden fazla kereler, farklı mecralarda kullanımı incelenmişken Hukuk metnlerinde katmanlılık noktasında tek bir evrakın yapısında var olan çeşitli katmanlar mercek altına alınmıştır. Hukuk metnlerinde katmanlılık Eruz'un ifadesiyle;

“Şirket tüzüğü noter tarafından tanzim edilir, dolayısıyla birinci katman noterin basılmış değişmez matbu kağıdı, ikinci katman tüzük metni ve ilgili imzalar, üçüncü katman ise noterin belgeyi düzenlediğine ilişkin kimlik bilgilerinin tasdiğidir. Kaynak metinde eşsüremlî gibi görünen bu işlemler

⁴⁹⁸ Eruz, *Çeviride ve Çeviri Eğitiminde Koşut Metinler: Studien Zur Deutschen Sprache und Literatur*, s. 92.

⁴⁹⁹ Eruz, *Çeviride ve Çeviri Eğitiminde Koşut Metinler: Studien Zur Deutschen Sprache und Literatur*, s. 92, 93.

*aslında art süremliliği yapılmıştır ve çevirmen çeviri sürecinde bu art süremliliği hedef kitlenin anlayacağı şekilde belirtmek durumundadır.*⁵⁰⁰

Verilen örnek ticaret hukukuna ilişkin yazılı bir hukuk metnine ilişkinse de ceza yargılamasında nüfus cüzdanının çevirisi gerektiği durumlarda da yine çok katmanlı bir evrak yapısı ile karşılaşılacaktır. Eruz'un ifadesiyle bu defa değerlendirmeye alınacak hususlara renk ve fotoğraf gibi değerler de eklenecektir, ancak bu konu yazılı hukuk çevirisini ilgilendirdiği için bu çalışmanın sınırlarını aşmaktadır.

Aynı şekilde hukuk metnlerinin grupsallık özelliği de özellikle başvuru işlemleri sırasında gerekli olan bir dizi evrakın tebliği durumunda önem kazanmaktadır. Eruz çalışmasında buna örnek olarak, üniversiteye kayıt yaptırmak isteyen bir öğrenciden istenen belgeleri işaret ederek *'nüfus cüzdanı ya da nüfus sureti yanında ÖSYS sonuç belgesi, lise diploması, ikametgah belgesi ve Türkiye'de neredeyse hukuk metni bağlamında irdelememiz gereken en aşağı iki adet fotoğraf'*⁵⁰¹ ifadesiyle, çevirmenin bir belgeyi çevirirken, diğer belgelerin de çevrilebileceğini bilmesinin gerekliliğini vurgular.⁵⁰² Ancak yine bu özellik de yazılı hukuk çevirisini ilgilendiren bir alan olduğu için konumuzla ilintili olmasına karşın, çalışma sınırlarını aşar niteliktedir.

Yazılı hukuk çevirisi bu çalışmanın sınırlarını aştığı için, bu çalışma kapsamında incelenmemiştir.

5.1.2. Sözlü Hukuk Çevirisi

Berk, sözlü çeviriyi; *bir dilden başka bir dile sesli ifade edilmiş bir metni ya da iletiyi çevirmek*⁵⁰³ ve sözlü çevirmeni, *aynı dili konuşmayan iki ya da daha fazla konuşmacı*

⁵⁰⁰ Eruz, *Çeviride ve Çeviri Eğitiminde Koşut Metinler: Studien Zur Deutschen Sprache und Literatur*, s. 94.

⁵⁰¹ Eruz, *Çeviride ve Çeviri Eğitiminde Koşut Metinler: Studien Zur Deutschen Sprache und Literatur*, s. 95

⁵⁰² Eruz, *Çeviride ve Çeviri Eğitiminde Koşut Metinler: Studien Zur Deutschen Sprache und Literatur*, s. 94, 95.

⁵⁰³ Berk, *a.g.e.*, s. 152

arasında sözlü iletişimi sağlayan uzman⁵⁰⁴ olarak tanımlamaktadır. 5.1. numaralı ‘Bir Özel Alan Çevirisi Olan Mahkeme Çevirmenliğinde Çevirmenin Rolü ve Görünürlüğü’ başlığında incelendiği üzere mahkeme çevirilerinde genellikle ardıl çeviri yöntemi kullanılmıştır. Ancak, 2. Dünya Savaşı sonrası yapılan Nürnberg yargılamaları başta olmak üzere, pek çok uluslararası yargılamada andaş çeviriye başvurulmuştur.⁵⁰⁵ Bulut, eşzamanlı çevirinin çevirmenleri bir kabin içinde yalnızca ses olarak varlık gösteren bir olguya dönüştürmesi nedeniyle eşzamanlı/andaş çevirinin çevirmeni ‘görünmez’ kıldığını ifade etmektedir.⁵⁰⁶ Bulut’un, *ardıl çeviride çevirmenin kendi sözcükleri ve tümce kurma alışkanlıklarının devreye girmesinin daha olası olduğu*⁵⁰⁷ ifadesinden hareketle, çevirmenin ardıl çeviride ‘üslup’ açısından da eşzamanlı çeviriye nazaran daha görünür olduğunu söylemek mümkündür.

Stolze; sözlü çeviriye *bir ifadenin spontane olarak anlaşılmasından ve bunun ardından sözlü çevirmen tarafından hitap edilen dinleyiciler için başka dilde ifade edilmesi*⁵⁰⁸ olarak tanımlamaktadır. Stolze’ye göre, bu süreç; *anlama – sözcüklerden sıyrılma – erekdilsel aktarım*⁵⁰⁹ aşamalarını içermektedir. Stolze, anlamlandırma aşamasında, Lederer ve Seleskovitch’e paralel bir yaklaşımla, *uzmanlık alanına ilişkin bilginin* de önemli bir etmen olduğunu vurgulamaktadır.⁵¹⁰ Diriker, sözlü çeviri kuramlarında anlam kuramının hala öneminden yitirmediğinin altını çizerken, alan bilgisinin, anlamı kavrama üzerindeki etkisini de işaret etmektedir.⁵¹¹

Hacımahmutoğlu ve Özbay da, alan bilgisine ilişkin ‘Kültürlerarası İletişim Uzmanı / Mahkeme Çevirmeni ve Eylem Odaklı Çeviri Kuramı’ adlı 2.2. başlıkta bahsedilen uzman çevirmen kavramının mahkeme çevirmenleri için de uygulanmasının

⁵⁰⁴ Berk, a.g.e., s. 152.

⁵⁰⁵ Berk, a.g.e., s. 90.

⁵⁰⁶ Alev Bulut, *Basından Örneklerle Çeviride İdeoloji, İdeolojik Çeviri*, Multilingual, 2008, s. 51 ve 109.

⁵⁰⁷ Bulut, *Basından Örneklerle Çeviride İdeoloji, İdeolojik Çeviri*, s. 50.

⁵⁰⁸ Stolze, *Çeviri Kuramları: Giriş*, s. 260, 261.

⁵⁰⁹ Stolze, *Çeviri Kuramları: Giriş*, s. 260, 261.

⁵¹⁰ Stolze, *Çeviri Kuramları: Giriş*, s. 260, 261.

⁵¹¹ Ebru Diriker, *Konferans Çevirmenliği: Güncel Uygulamalar ve Araştırmalar*, Scala Yayıncılık, 2005, s. 93. Anlam kuramının güncel uygulamalarına ilişkin ayrıca bkz.

Choi Junghwa, “The Interpretive Theory of Translation and Its Current Applications”, *Interpretation Studies*, No:3, 2003, s. 1 – 15. , Camelia Petrescu, “Meaning and Meaning Processing in Interpretation and Interpreting Teaching”, *Tom 1 (1) Seria Limbi Moderne*, 2002, s. 66 – 70.

gerekliliğini ve bu çevirmenlerin yetiştirilmesinde hukuk sistemleri ve hukuk diline ilişkin verilecek özel eğitimlerle, çevirmen adaylarının ‘anlama’ ve ‘aktarma’ becerilerinin ilerletilebileceğini öne sürmektedirler.⁵¹²

Lederer sözlü çevirinin süreç bakımından ayrıntılı olarak incelenmesinin yazılı çeviride olduğundan daha kolay olduğunu işaret eder ve bu kolaylığı sözlerin uçuculuğundan temellendirir,⁵¹³ ancak mahkeme çevirilerinde, gerçekleştirilen çeviri eylemi, hâkimin diliçi çevirisinden geçtikten sonra yazılı hale gönüştürüldüğü için, sözlü çevirinin uçuculuğundan ayrılarak kalıcı bir şekil almakta ve farklı bir boyutunu oluşturmaktadır. Bu nedenle özellikle mahkeme çevirilerinde çevirmenin bağlamı doğru şekilde kavraması büyük önem taşımaktadır, çünkü birebir aynı sözcüklerle kurulmuş bir cümle, farklı bağlam ya da farklı vurgulamalarla farklı anlamlara gelebilecektir. Bu hususta, ceza yargılamasında görev alan tercümanın çeviri sürecindeki faaliyetini; kavrama, çevirme ve iletme olarak üç başlıkta nitelendiren Kılıç, sürecin her bir aşamasında tercümanın maruz kaldığı farklı faktörlerin çeviri kalitesini etkilediğini işaret etmekte ve sözlü yargılama usulünün uygulandığı ceza muhakemesi sürecinde çeviri eyleminin, *muhakemenin niteliği gereği hızlı bir biçimde yapılmasından dolayı tercümanın iki aşamasını oluşturan kavrama ve çevirme aşamalarının hemen hemen aynı anda gerçekleştiğini*⁵¹⁴ vurgulamaktadır.

Zambrano-Paff ise, mahkeme çevirmenlerinin çevirisini yaptıkları şüpheli/sanık/tanık ya da mağduru dilsel açıdan dezavantajlı bir duruma düşürmemek adına, bir kültürlerarası uzman gibi çalışarak, şüpheli/sanık/tanık ya da mağdurların söylemlerinin içinde bulundukları *bağlam, kültür ve durum* çerçevesinde, dilsel açıdan mantıklı ve hukuki eşdeğerliği sağlar biçimde çevirmelerinin gerektiğini ifade etmektedir.⁵¹⁵

⁵¹² Sibel Hacımahmutoğlu, Recep Özbay, “Hukuk Terminolojisinin Öğretimi ve Çevirisine Disiplinlerarası ve Analitik Yaklaşım”, **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (H.U. Journal of Education)**, 40, 2011, s. 233, 234.

⁵¹³ Marianne Lederer, “Yorumlayıcı Çeviri Kuramı”, **Metis Çeviri Araştırmaları Dergisi**, Fransızca’dan Çeviren: Aykut Derman, Yaz 1989, sayı:8 s. 49.

⁵¹⁴ Ali Şahin Kılıç, “Tercümandan Faydalanma Hakkı Çerçevesinde Sanığın Seçtiği Dilde Savunma Yapması Üzerine Bir Değerlendirme”, s. 2103.

⁵¹⁵ Marjorie Zambrano-Paff, “The Impact of Interpreters’ Linguistic Choices in Bilingual Hearings”, 2011, s. 190 (Çevirimiçi) <http://www.lingref.com/cpp/hls/13/paper2487.pdf> , 14.08.2017.

Kang çalışmasında sözlü çevirinin sahip olması gereken dört temel özellikten bahsetmektedir. Bu özellikler ana hatlarıyla tüm sözlü çeviriler için geçerli olduğu gibi, mahkeme çevirmenliği açısından da geçerliliği olabilecek *doğruluk, akıcılık, anındalık ve uygunluk*⁵¹⁶tur.

5.2. Mahkeme Çevirisinde Çeviri Yöntemleri

Çeviri stratejisi ya da bir başka deyişle yöntem çevirmenlerin çeviriye yaklaşımlarına bağlı olarak benimsedikleri tutarlı bir eylem planı olarak tanımlanabilir.⁵¹⁷ Çeviriye ilişkin kullanılabilecek yöntemler geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır. Cicero ve Horatius'un kelimesi kelimesine ve anlamına göre olarak belirlemiş oldukları çeviri ayrımı, Tahir Gürçağlar'ın ifadesi ile *çeviri dünyasını iki bin yıl meşgul edecek temel bir sınıflandırma olmuştur*.⁵¹⁸ Schleiermacher ise 1813 yılında yaptığı bir konuşmada, bu kavramlar yerine yabancılaştırma ve yerelleştirme kavramlarını kullanmayı tercih etmiştir.⁵¹⁹

Herhangi bir alan bilgisine sahip olmayan, yabancı dil öğrenmemiş veya çeviribilim ya da çeviri kavramı ile hiç temas etmemiş bir hukukçunun da (aynı şartlar altındaki olası tüm diğer kişiler gibi) çeviri algısının yalnızca kelimesi kelimesine çeviri ile sınırlı olması ve çeviri eyleminin sonucunda yalnızca kelimesi kelimesine bir çeviri metin beklentisine girmesi beklenebilecektir. Yine çeviri alanı ile yakından ilgilenmeyen bir hukukçunun sözlü ve yazılı çeviri kavramları üzerine düşünmemiş olması da mümkündür. Türkçede başlarına birer sıfat getirilerek oluşturulan 'sözlü' ve 'yazılı' çeviri kavramları, batı dillerinin pek çoğunda iki farklı sözcükle karşılandığı

⁵¹⁶ Qiang Kang, "Application of the Interpretive Theory of Translation in Interpreting Practice", **Canadian Social Science**, Vol:9, No: 6, 2013, s. 237.

⁵¹⁷ Berk, **a.g.e.**, s. 105.

⁵¹⁸ Tahir Gürçağlar, **a.g.e.**, s. 105, 106.

Berk, **a.g.e.**, s. 150, 151.

⁵¹⁹ Tahir Gürçağlar, **a.g.e.**, s. 110, 111.

için, bu dil ailelerinden gelen insanların ifadelerinde, doğal bir kategorizasyon oluşabilmektedir; *translator* ve *interpreter* ya da *Übersetzer* ve *Dolmetscher* gibi.⁵²⁰

Göktürk'ün, metin işlevleri üzerine yapmış olduğu bir tartışmada, üzerinde durulması gereken noktalardan birinin, yazarın metinle ne yapmak istediği olduğunu ifade etmiştir. Reiss'ın kuramından hareketle de yorumlanabilecek olan bu yaklaşım,⁵²¹ sözlü çeviride bir konuşmacı ve söylem üzerinden yeniden yaratılarak okunabilecektir.

Stolze'nin ifade ettiği gibi *olanaklı olduğu kadar sadık ve gerektiği kadar serbest çeviri yapılmalıdır*⁵²² , ancak bu her durumda sınırları belirgin bir şekilde oluşamayabilecektir.

Anlamın göstergelerle olan ilişkisini vurgulayan Derrida'nın yaklaşımına dayanarak Venuti, anlamın pek çok bileşeni olan olguların bir bütününden meydana geldiğini ve çevirinin bu bütünü aktarmasının gerektiğini ifade etmektedir.⁵²³

Vinay ve Darbelnet'in kelimesi kelimesine çeviriden anlamına göre çeviri yelpazesini, kademelendirdikleri çalışmalarında, yabancılaştırmadan yerelleştirmeye doğru ilerlenirken, doğrudan ödünçleme, öyküntü, kelimesi kelimesine çeviri, transpozisyon, modülasyon, eşdeğerlik ve uyarlama gibi yöntemlerden bahsedilmektedir.⁵²⁴

Hukuk dilinin çevirisi başlığında incelendiği gibi, hukuk sistemleri toplumların kültürleri ile doğrudan ilişki içinde oldukları için kimi zaman bir diğer toplumda var olmayan bir kurumun çevrilmesi gerekebilecek ve bu durumda, çevirmen yukarıdaki çözümlerden birini tercih edebilecektir.

Alanyazında ve uygulamacılar arasında hukuk çevirisinde yöntemle ilişkin farklı yaklaşımlar mevcuttur. İngiltere'de mahkeme çevirmeni olarak çalışan Düzen,

⁵²⁰ Tahir Gürçağlar, *a.g.e.*, s. 110, 111.

⁵²¹ Göktürk, *a.g.e.*, s. 22.

⁵²² Stolze, *Çeviri Kuramlarına Giriş*, s. 27.

⁵²³ Venuti, *a.g.e.*, s. 17, 18.

⁵²⁴ Jean – Paul Vinay and Jean Darbelnet, "A Methodology for Translation", **The Translation Studies Reader**, Translated by Juan C. Sager and M. –J Hamel, Edited by Lawrence Venuti, Advisory Editor: Mona Baker, Routledge, 2000, s. 84.
Tahir Gürçağlar, *a.g.e.*, s. 113, 114.

mahkeme çevirmeninin, çeviri yöntemlerinden kelimesi kelimesine çeviriye bağlı olması gerektiğini ilişkin şunları ifade etmiştir:

“Konferans çevirmenliğiyle mahkeme çevirmenliği arasında çok büyük bir fark bulunmaktadır. Simultane çeviride tercüman anlama odaklanır. O anlamı aktarmak için tercüman, tamamen farklı kelimeler kullanabilir, farklı cümleler kurabilir, önemli olan anlamı aktarmaktır. Oysaki mahkeme çevirmenliğinde konuşanın ağzından hangi kelimeler çıkıyorsa hepsi birebir çevrilir. (...) küfür edilirse, aynen mi çevrilir (...) Evet kesinlikle küfürler bile birebir çevrilir. Mahkeme çevirmenliğinin vazgeçilmez kuralıdır bu.”⁵²⁵

Kılıç da aynı şekilde, tercümanların şüpheli ya da sanık tarafından sarfedilen ve özellikle argo, hakaret, küfür veya uygunsuz söylemler içeren sözleri kendilerince uygun hale getirerek çevirmelerinin, muhakemenin sıhhatini ve yargılama makamının vicdani kanaatini⁵²⁶ etkileyebileceği gerekçesiyle uygun bulmayan görüşü desteklemektedir.

Çevirmenin rolünü bir makine çevirisine benzer konumlandıran; çevirisini yaptığı kişi ile özel görüşme yapmasının da tarafsızlığına etki edebileceği düşüncesiyle doğru olmadığı görüşünü savunan Driesen ve Petersen’in Almanya’daki uygulamaya yönelik yaklaşımı, çevirmenin çeviri içeriğine ilişkin beklentilerini *“alles und nichts anderes — keine Vereinfachung; Einhaltung der Stilebene, akkurate Terminologie; der Ausländer soll das verstehen, was ein Deutscher verstehen würde, damit er vor dem Gesetz gleich behandelt wird.”⁵²⁷* sözleriyle ifade etmektedir. Çevirmen metni kültürlerarası iletişim uzman kimliği ile değerlendirme imkânına sahip olmasa da,

⁵²⁵ Yılmaz Düzen, “Türkiye ve İngiltere’de Mahkeme Çevirmeni Olmak”, **Genç Tercümanlar Çalıştayı**, T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı Proje ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü, Ankara, 2015, s. 155, 156.

⁵²⁶ Kılıç, “Tercümandan Faydalanma Hakkı Çerçevesinde Sanığın Seçtiği Dilde Savunma Yapması Üzerine Bir Değerlendirme”, s. 2106.

⁵²⁷ Driesen, Petersen, **a.g.e.**, s. 115. “Her şey ve daha başka bir şey değil – basite indirgeme yok. Eşitliği gözeticeğiz, tam ifadesiyle: Bir yabancı tam olarak bir Alman gibi anlamalı ve kanun önünde eşit biçimde muamele görmelidir.” Türkçeye çeviren: Bihter Esin Yücel.

karşı tarafın yargılama diline hâkim olduğu ihtimaldeki kadar bilgilendirmeyi başarması beklenen bir tür sihirbaz olarak konumlandırılmıştır.

Hale, saplantılı bir kelimesi kelimesine çeviri beklentisinin temel nedeninin, hukukçuların yorumlama hakkını kendi tekellerinde tutmak istemelerine dayandırmaktadır. Bu bağlamda çevirmenler eğer kelimesi kelimesine çeviri yapabilirse, hukukçular tek dilli bir yargılamada görev yapar gibi çalışabileceklerdir.⁵²⁸

Alanyazında Berk-Seligson, González, Hale, Benmaman, Kadrić, Morris, Jakobsen, Hertog gibi mahkeme çevirisi üzerine çalışan araştırmacıların genel olarak daha ılımlı bir yaklaşımı benimsedikleri gözlemlenebilmektedir. Bu isimler çalışmalarında mahkeme çevirisinde, söylemin niyetinin ve etkisinin doğru aktarımının kelimesi kelimesine bir aktarımdan daha sağlıklı sonuç verdiğini vurgulamaktadır.

Hale, bir diyalog çevirisi olarak gerçekleşen mahkeme çevirilerinde anlama ve aktarma aşamalarında durup düşünecek bir zamana sahip olmayan çevirmenin çevirilerinin düzeltilmesi yazılı çevirilerdeki gibi mümkün olmadığı için; çevirmenin profesyonellik, dil yetisi, eğitim, hafıza kapasitesi, dinleme ve sözlü çeviri yapma yeteneklerinin bu aşamada devreye gireceğini vurgulamaktadır.⁵²⁹ Bu nedenle anlam odaklı söylem çevirisinin uygulanmasının doğruluğunu vurgulayan Hale, doğru çeviri kelimesi kelimesine bir çeviri yapıp, bunun erek kültürde aynı anlama gelmesini ümit etmenin doğru çeviri yapmanın bir yöntemi olamayacağını ifade etmektedir.⁵³⁰

Gile, alan dışından olan insanların çeviriyi; iki dilli olan herkesin gerçekleştirebileceği bir eylem olarak nitelendirirken ve gerekli sözcük bilgisine sahip olunduğu takdirde çok teknik ya da özel metinlerin bile çevirisinin yapılmasının mümkün olduğunu düşündüklerini ifade etmektedir.⁵³¹ Türkiye’de yargı mensuplarının kişisel özel ilgi alanlarına girmediği müddetçe çeviri olgusuna yaklaşımları da Gile’nin bahsettiği alan

⁵²⁸ Sandra Beatriz Hale, **The Discourse of Court Interpreting**, Benjamins Translation Library, 2004, s. 3.

⁵²⁹ Hale, **a.y.**, s. 3 – 5.

⁵³⁰ Hale, **a.y.**, s. 5.

⁵³¹ Gile, **a.g.e.**, s. 86.

dışı insanlarınkinden farksızdır. Bu nedenle, ceza yargılamasında çeviri eyleminin sağlıklı gerçekleşebilmesi noktasında, tüm sujelerin de bu olguya aşinalık kazanması gerekmektedir.

Hukuk dili başlığında incelenen, Austin'in pragmatik yaklaşımli teorisi, hukuk dili ve çevirisine uygulandığında Hale'e göre kelimesi kelimesine çevirinin yeri tartışmaya daha da açık hale gelmektedir. Hale bu durumu şu sözlerle ifade etmektedir;

“One general definition refers to pragmatic meaning as the meaning of utterances beyond the word, determined by context, situation and participants. This has led interpreting researchers to argue against the myth of literal, word-for-word translations.”⁵³²

Hukuk çevirisinde pragmatik bir eşdeğerliğe ulaşılması söz konusu olduğunda, aralarında Jakobson, Berk-Seligson, Hale, Morris, González'in de bulunduğu çok sayıda araştırmacının ifadelerin söylem bağlamında anlaşılması ve aktarılmasının gereğini vurguladığı görülmektedir. Aşağıda bu tartışmalara yol açan, kelimesi kelimesine ve anlamına göre çeviri bahisleri ele alınmaya çalışılacaktır.

5.2.1. Kelimesi Kelimesine Çeviri

Bir üst başlıkta da ifade edildiği üzere, mahkeme çevirisinde genellikle kelimesi kelimesine bir çeviri stratejisi tercih edilmektedir. Tahir Gürçağlar bunun nedenini, *hukuki sonuçları nedeniyle tarafların ağızlarından çıkan sözlerin en yakın karşılıklarıyla anlaşılması gereği*⁵³³ olarak ifade etmektedir. Ancak mahkeme çevirisi üzerine çalışan bir araştırmacı olan Hewitt ise bunun tam aksine, *'good interpretations*

⁵³² Sandra Hale, “Themes and Methodological Issues in Court Interpreting”, s. 217. “Genel bir tanım, pragmatik anlamı, sözün ötesinde; bağlam, durum ve katılımcılar tarafından belirlenen anlam olarak adlandırmaktadır. Bu durum, sözlü çeviri araştırmacılarını birebir çeviri ve kelimesi kelimesine çeviri efsanelerine karşı çıkmaya yönlendirdi.” Türkçeye çeviren: Bihter Esin Yücel.

⁵³³ Tahir Gürçağlar, **a.g.e.**, s. 74.

*are often not Word-for-word*⁵³⁴ sözleriyle, anlam ve söylem aktarımını kelimesi kelimesine bir çeviriye tercih ettiğini ifade etmektedir.

Jakobson, iki ayrı dilde kullanılan sözcüklerin anlamsal açıdan birbirlerine eşdeğer olamayacakları sonucuna varmakta ancak çevirinin imkânsız bir eylem olduğunu da düşünmemektedir.⁵³⁵ Jakobsen’e göre eşdeğerlik üzerinden olmasa da anlam aktarımını sağlayacak çevirilerin yapılması mümkündür.

Schweda Nicholson ve Martinsen’in Danimarkalı polisler arasında yaptıkları bir araştırmada çalışmaya katılan polislerden birinin çevirmenleri ‘makine’ olarak tanımlaması ve ‘kelimesi kelimesine’ çeviri yapmalarının gerektiğini vurgulaması özellikle önemlidir.⁵³⁶ Ceza yargılamasının ayrılmaz bir parçası olan kolluk birimlerinin çevirmeni ‘insan üstü’ bir eylemi gerçekleştiren kişiler olarak algılaması önemli bir göstergedir zira, bu gibi bir beklenti, hiçbir alanda hiçbir meslekte erişilmesi mümkün olan bir beklenti değildir. Bu yalnızca çevirmenlik için değil, hiçbir disiplin açısından gerçekçi bir beklenti değildir; kusursuzluk hayatın hiçbir noktasında mevcut değildir. Bu beklentinin belki de esas nedeni, yargılama sujelerinin içinde yabancı dil unsuru olan yargılamalarda dahi, tek dil varmış gibi çalışma arzusu olarak yorumlanabilir. Çevirmen kusursuzlaştığı müddetçe, yargılama herhangi bir yargılama sürecinden daha fazla sıkıntı içermeyecektir.

Hale bu tam bu hususa ilişkin şu yanlışlarla karşı karşıya olduğumuza dikkat çeker;

“We are, thus, confronted with two misconceptions: one that an interpreter can place the non-English speaker in the same position as an English

⁵³⁴ William E. Hewitt, **Court Interpretation: Model Guides for Policy and Practice in the State Courts**, ISBN: 0-89656-146-1, Publication Number: R-167, National Center for State Courts, 1995, s. 164. (Çevirimiçi), http://www.txcourts.gov/media/907023/Court_Interpretation_Model_Guides_for_Policy_and_Practice_in_the_State_Courts.pdf , 21.04.2018. “İyi çeviriler çoğunlukla kelimesi kelimesine değildir.” Türkçeye çeviren: Bihter Esin Yücel.

⁵³⁵ Jakobson’dan aktaran Tahir Gürçağlar, **a.g.e.**, s. 115.

⁵³⁶ Nancy Schweda Nicholson, Bodil Martinsen, “Court Interpretation in Denmark”, **The Critical Link: Interpreters in the Community**, Ed.: Silvana E. Carr vd, Benjamins, Amsterdam and Philadelphia, 1995, 263.

speaker; and two, that accurate and good interpretation means literal translation."⁵³⁷

Bir başka deyişle, Hale'e göre, ne iyi ve doğru bir çeviri kelimesi kelimesine bir çeviridir, ne de bir çevirmen, yargılama dilini konuşmayan kişiyi, yargılama dilini konuşan bir hale getirebilecektir.

Kelimesi kelimesine, birebir, aynı, tıpkı, gerek söz gerekse, anlam bakımından tamamen aynısı olacak şekilde ve kusursuz yapılacak bir çeviri Morris'in de ifade ettiği gibi "*yargılama dilinin dışında bir dil unsuru içermekte olan mahkemeyi bir anda tek dilli hale getirecektir.*"⁵³⁸ Bu kusursuz çeviri süreci bir anlamda tek dilli hale getirecek yöntem olarak yorumlanmaktadır. Morris, ise bu beklentiye şu sözlerle eleştirmektedir;

*"In the transparent view of language, an interpreter is a non-person. This is the ideal conception for the law."*⁵³⁹

Görüldüğü üzere, kelimesi kelimesine bir çevirinin gerçekleştirilmesinin özellikle mahkeme çevirileri alanında benimsenmesi gereken yaklaşım olduğuna yönelik yaygın kanının dayanaklarından biri de, kelimesi kelimesine çevirinin yargılamayı tek dilli hale getireceği ve bu şekilde dilden kaynaklanabilecek olası sorunların önünün alabileceği kabulüdür. Ancak bir diğer gerçek de kelimesi kelimesine çevirilerin çoğunlukla iyi sonuç vermedikleri ve sonucunda tarafların birbirlerini tam olarak

⁵³⁷ Sandra Hale, "The Interpreter on Trial: Pragmatics in Court Interpreting", s. 200. "Dolayısıyla, iki yanlış anlama ile karşı karşıyayız; bunlardan ilki; tercüman İngilizce konuşmayan konuşmayıcı İngilizce konuşan kişi ile aynı konuma yerleştirebilir ve ikincisi; doğru ve iyi çeviri birebir çeviri anlamına gelir." Türkçeye çeviren: Bihter Esin Yücel.

⁵³⁸ Ruth Morris, "The Moral Dilemmas of Court Interpreting", **The Translator**, Vol:1, No:1, 1995, s. 30.

⁵³⁹ Morris, "The Moral Dilemmas of Court Interpreting", s. 35. "Dilin şeffaf yaklaşımında, sözlü çevirmen bir kişi değildir. Bu da hukuk için en ideal anlayıştır." Türkçeye çeviren: Bihter Esin Yücel.

anlamaları önünde bir engel olarak da belirebileceği durumudur. Bu nedenle varsayımsal da olsa kusursuz bir iletişimin sağlanacağına ilişkin beklentinin, kelimesi kelimesine çeviri yöntemi ile ne derece mümkün olabileceği sorusu alanyazının kesin bir şekilde cevaplandıramadığı bir sorudur.

5.2.2. Anlamına Göre Çeviri

Yargılama sujelerinin çevirmenin kelimesi kelimesine çeviriye bağlı kalmaları noktasındaki beklentilerini Morris, hukuk uygulamacılarının performansları, dilin manipülasyonu ve etkin kullanımına dayanmasından ötürü, çevirmenlerin kelimesi kelimesine çeviriye bağlı kalmalarını ve bu hakkı onlara bırakmalarını beklediklerini⁵⁴⁰ ifade eder. Morris'e göre, hukukçuların, yorum yapma tekeli kendilerinde bulundurmak istemeleri, bir anlamda çevirmenin olası bir hatasının isabetsiz sonuçlara neden olmasından ve adaletin tecelli edemeyeceği ihtimalinden duydukları kaygıdan temellendirilebilir.

Morris ayrıca, iletişimsel bir eylem olan çevirinin başarısının fiziksel ve psikolojik pek çok faktörden etkilendiğini, kültürel farklılıkların; düşünce kalıplarını ve alımlamayı şekillendiren diğer tüm faktörlerin etkisinde olduğunu vurgulamaktadır. Bu boyutların da aktarılabilmesi için, çevirmenin yalnızca sözel öğeleri değil, söyleyen ve dinleyen tarafların dünya bilgisini anlayabilmesi gerekmektedir ve dolayısıyla hukukçular çevirmeni kelimesi kelimesine çeviri tekniğiyle sınırlayarak, diğer tekniklerin kullanılmasını yasakladıkları takdirde, gerçek bir iletişimin kurulması imkânsız hale gelecektir.⁵⁴¹ Morris, içtihadlar ışığında yaklaşıldığında çevirmenin mekanik bir işlevi gerçekleştiren transparan bir varlık olarak algılandığını söylerken, kendisinin de dâhil olduğu karşıt bir görüşün, çeviriyi; temellerini konuşanın kast ettiği anlamın makul bir şekilde algılanmasından alan bir eylem olduğunu ifade etmektedir.⁵⁴²

⁵⁴⁰ Morris, "The Moral Dilemmas of Court Interpreting", s. 26.

⁵⁴¹ Morris, "The Moral Dilemmas of Court Interpreting", s. 27.

⁵⁴² Morris, "The Moral Dilemmas of Court Interpreting", s. 27, 28.

5.3. Ceza Yargılamasında Çevirmenin Rolü, Görünürlüğü ve Konumu

Çevirmenin rolüne ilişkin pek çok tanım yapılmıştır. Kültürlerarası iletişim uzmanından, günah keçisine kadar uzanan geniş bir yelpaze içinde kendisine rol biçilen çevirmen, mahkeme sürecinde sınırları yasal düzenlemeler tarafından çizilen, ancak her bir vakiada farklı bir role bürünen bir konumdadır. Ne kadar profesyonel bir süreçten bahsedilirse bahsedilsin, çevirmenin karşısına kimi zaman engelli bir mağdur, kimi zaman çocuk bir suçlu gelebilmektedir. Bu durumda tek tip bir ‘rol’den bahsetmek ancak, tanımlanan rolün tamamen esnek bir yapıyı işaret etmesiyle mümkün olabilecektir.

Ceza yargılamasında çevirmenin varlığına ilişkin hukuki düzenlemeler önceki bölümlerde incelenmişti. Bu veriler ışığında, ceza yargılamasında çevirmenin var olabilmesi için, çevirmenin yokluğunda kurulamayacak bir iletişim ortamının varlığının gerekli olduğu görülmektedir.

Kurulamayan bu iletişim bir yabancı ile ortaya çıkabileceği gibi, Türkçe bilmeyen bir Türk vatandaşı ile ya da yabancı ya da Türk bir işitme engelliyle de ortaya çıkabilir, ancak mahkemede çevirmen atanması kavramından bahsedildiğinde akla gelen ilk durum şüphesiz yabancı bir kişi için, Türkçe dışında bir dile yapılacak çeviri durumudur. Dillerarası sözlü çeviri durumlarında, çevirisi yapılan kişinin kültür ailesi, yani çevirmenin erek kültürü sürekli değişiklik göstereceği için bu hususa özel olarak değinilmemiş, ‘kültürlerarası uzman çevirmen’ ile ‘kavramsal eşdeğerlik’ tartışmalarına atıf yapılmıştır. Ancak erek kültürü ‘sağır kültürü’ olan işitme engelliler çevirisi için kimi açıklamalar yapılması gerekli görülmüştür.

Takip eden başlıkta bu hususlara değinilecek ve bu süreçlerde çevirmenin görünüşleri incelenecektir.

5.3.1. Yazılı Çeviri – Bilirkişi

Mahkeme çevirilerinde yazılı çeviri eylemi genellikle bilikişiler tarafından gerçekleştirilmektedir. Yazılı çeviri eyleminini gerçekleştiren çevirmeni Berk; *bir*

*metni bir dilden başka bir dile (genellikle egemen diline) çeviren kültürlerarası iletişim uzmanı*⁵⁴³ olarak tanımlamıştır.

Söz konusu eylem mahkeme çevisi olarak incelendiğinde egemen dil, çevrilecek metnin türüne bağlı olarak kimi zaman yargılamayı gerçekleştirecek olan makamın dili, kimi zamansa şüpheli/sanığın dili olabilmektedir. Ancak belirtilmelidir ki, yazılı çeviri eylemi büyük oranda, duruşma tutanakları, mahkeme kararları ya da şüpheli/sanık hakkında yargılama dilinde düzenlenmiş yazılı metinlerin çevirisi şeklinde gerçekleşmektedir. Mahkeme çevirisinde yazılı çevirinin mahkemenin diline yapıldığı durumlar ilk örneğe göre azınlıkta kalmaktadır. Bu bağlamda, mahkeme çevirisinde yazılı çevirmen çoğunlukla, çoğu çeviri türünün aksine, egemen diline doğru değil, egemen dilinden doğru bir eylem gerçekleştirmektedir.

Šarčević yazılı hukuk çevirisi yapan çevirmenlerin çeviri sürecinde başvurduğu yöntemler hakkında *“translators regularly attempt to compensate for conceptual incongruity by using descriptive paraphrases, definition, and even borrowings to indicate the law according to which national terms and institutions are to be interpreted”*⁵⁴⁴ sözleriyle, çevirmenin kimi zaman metni anlaşılabilir kılmak adına bir telafi çabasına girdiklerini vurgulamaktadır. Çevirilen kavramlar hukuka dair olduğu için benzer zorluklarla karşılaşan ve sözlü çeviri yapan mahkeme çevirmenleri de bu yöntemlere başvurumaktadırlar. Elbette ki bu yöntemlerin kullanılması, bahsi geçen hukuk sistemlerine ve hukuk kültürlerine aşinalık gerektirmektedir.

Adil yargılanma hakkında etraflıca belirtildiği gibi, adil yargılanmanın gerçekleştirilebilmesi için çevirilmesi gerekli bulunan ve şüpheli/sanığın yargılamasını doğrudan ilgilendiren delil ve dökümanların da çevirilmesi gerekmektedir. Bu gibi durumlarda çevirmen, kendisine verilen kaynak dilde düzenlenmiş belgeleri, yazılı biçimde erek dile aktarmakla mükellef olacaktır. Bu

⁵⁴³ Berk, a.g.e., s. 106.

⁵⁴⁴ Susan Šarčević, “ Legal Translation and Translation Theory: A Receiver – Oriented Approach”, 2000, (Çevirimiçi), <http://www.tradulex.com/Actes2000/Šarčević.pdf> , (29.05.2018). “ Tercümanlar düzenli olarak, ulusal kural ve kurumların yorumlanacağı kanunu belirtmek için açıklayıcı ifadeler, tanımlamalar ve hatta doğrudan alıntılendirmalar kullanarak kavramsal uyumsuzluğu telafi etmeye çalışırlar.” Türkçeye çeviren: Bihter Esin Yücel.

çalışmanın alanı dışında bırakılan ceza yargılamasında yazılı çeviri süreci, ayrı bir araştırma alanını teşkil etmektedir.

5.3.2. Sözlü Çeviri – Tercüman

Sözlü çeviri; yöntemi, uygulama alanı ve bağlamı olarak farklı biçimlerde kategorize edilebilen geniş bir alanı kapsamaktadır. Sözlü çeviride en temel ayrım çevirinin yapılış tekniğine dayanarak ardıl ve andaş çeviriler şeklindedir.

Ardıl çeviride, çeviri; çevirmenin, konuşmacının kaynak dilde yaptığı aktarımlarını dinledikten sonra not alarak, konuşma bitiminde aktarımı erek dilde gerçekleştirmesi durumudur. Andaş yani eşzamanlı çeviri ise kaynak dildeki aktarımla aynı zamanda çeviri eyleminin gerçekleştirilmesi durumudur. Çeviribilim araştırmalarında andaş çeviri yerine, simultane çeviri, eşanlı çeviri ya da eşsüremlî çeviri gibi farklı terimlerde kullanılabilmektedir.

Çalışmanın temelini oluşturan ceza yargılamasında sözlü çeviri hizmeti sunması için, Devlet tarafından ücretsiz atanan mahkeme çevirmeni, ardıl bir çeviri gerçekleştirmektedir. Andaş çeviriye ise genellikle, Avrupa Adalet Divanı, Uluslararası Adalet Divanı yargılamaları gibi çok ulusun ortak menfaatlerinin gözetildiği davalarda rastlanmaktadır.

Mahkeme çevirmenlerinin sözlü çeviri yaparken karşı karşıya kaldıkları durumlar genellikle kaynak dildeki iletinin erek dile aktarımıyla sınırlı kalmamaktadır. Kimi zaman yazılı bir metinden sözlü çeviri yapılarak aktarımın gerçekleştirilmesi de gerekebilmektedir. Bu tip durumlarda çevirmen, kimi zaman günlük bir dilde düzenlenmiş bir belgenin (örneğin elektronik mektup delilinin), kimi zamansa hukuk dilinde düzenlenmiş bir belgenin çevirisini sözlü şekilde erek dile aktarmaktadır. Çevirilmesi gereken herhangi bir yazılı metnin olmadığı durumlarda bile, her duruşma sonrasında duruşma tutanağını ve/veya verilen kararı yazılı metinden çevirmektedir.

Mahkeme çevirmenin çeviri eylemini gerçekleştirdiği her iki dilde de hâkimiyetinin çok ileri düzeyde olması gereğinin yanı sıra, uzman çevirmen sıfatıyla aynı zamanda

hukuk kültürleri arasındaki köprüyü kurabilecek bir alan bilgisine sahip olması gereği de söz konusudur. Bu durumda mahkeme çevirmeni, hukuk dilini her iki dilde de terimleriyle konuşabilen bir uzmandır, ancak Bulut'un belirttiği üzere; *çevirmen bir dil ve iletişim uzmanıdır ama bir dil cambazı değildir*.⁵⁴⁵ Dolayısıyla, özellikle mahkeme çevirisi gibi hürriyeti sınırlandırıcı ceza dâhil pek çok ciddi önlemin söz konusu olduğu bir alanda, çevirmenin çeviri yetisinin konuşmacının ifadesinin niteliği ile sınırlanacağı ve 'muğlak' bir ifadenin ancak 'muğlak' bir çevirisinin olacağı açıktır.

Kimi zaman da çevirisi yapılması gereken dilde kayıtlı bir tercüman bulunmayabilir. Bu durumda bir 'aradil'den yararlanılması gerekecektir. Berk, ara dili; *kaynak metinden erek dile dolaysız olarak çevirinin mümkün olmadığı durumlarda kaynak dille erek dil arasında kullanılan üçüncü bir dil*⁵⁴⁶ olarak tanımlamaktadır. Her ne kadar dezavantajlı olsa da, gözaltı süresinin aşılmasını zorunluluğu gibi kimi mecburi durumlarda adli çevirilerde bu yöneme başvurulmaktadır.⁵⁴⁷ Bu noktada çevirmenin hangi kültürler arasında uzman olarak konumlanacağı sorusu ise alanyazında cevaplanmamıştır.

5.3.3. İşaret Dili Çevirisi – Tercüman

Ceza yargılamasında çevirmenin görev aldığı bir diğer alan da, erek kitlesi ve erek kültürü, dillerarası çeviriden; toplumda 'engel' olarak tanımlanan bir eksiklik nedeniyle ayrılan işitme engellilerdir. Giriş bölümünde de ifade edildiği üzere bu bölümde TİD ifadesine yalnızca resmi işaret dilinden bahsedilirken başvurulacaktır. İşaret dili ifadesi ise, resmi işaret dilini de kapsayan ve bölgesel yaygın kullanımlardan aile içi kodlara kadar geniş bir alanı da içeren bir anlamda kullanılmaktadır.

Göstergelerarası çeviri; Roman Jakobson'un öne sürdüğü üç çeviri türünden biridir ve göstergelerarası çeviri ya da dönüştürme dilsel göstergelerin dildışı dizgelerin göstergeleri ile yorumlanmasıdır.⁵⁴⁸ Konuşulan dilden, devimsel diller başlığına yakın

⁵⁴⁵ Alev K. Bulut, **Tercüme Hatası!?**, s.20.

⁵⁴⁶ Berk, **a.g.e.**, s. 91.

⁵⁴⁷ Centel, Zafer, **a.g.e.**, s. 165.

⁵⁴⁸ Berk, **a.g.e.**, s. 124, 125.

nitelik gösteren işaret diline çeviri de bu bağlamda göstergelerarası çeviri olarak nitelendirilebilir.

Aslan Demir, Türk İşaret Dili'nin (TİD); çoğu eksik ve yanlış kabullere dayanan genel geçer bilgilerin aksine, konuşulan Türkçenin işaretlerle taklit edilmesinden kaynaklanan ya da işitenlerin, işitme engelliler için tasarladıkları ikincil bir iletişim aracı olmadığını ifade ederek, TİD'i kendine özgü ifade araçları ve grameri olan, konuşulan Türkçeyle örtüşmesi anlatılmak istenen konular karmaşılaştıkça azalan, işitme engellilerin özgün yaratıları olan ana dilleri olarak nitelendirmiştir.⁵⁴⁹

Kubuş ise TİD'i, *Türkiye'deki sağır topluluğunun kullandığı görsel ve jestsel biçime dayalı bir dil*⁵⁵⁰ olarak nitelendirmiştir. Türkiye Sağırılar Milli Federasyonu Başkanı Tanrıverdi ise bir konuşmasında, *günümüzde işitme engelli vatandaşlar, okuma yazma düzeyi konusunda, maalesef duyan topluma göre çok geri planda kalıyorlar*⁵⁵¹ sözleriyle işaret dili çevirmenine düşen yükün ağırlığını işaret etmiştir.

İşaret dili çevirisinde ise hem bir diliçi çeviri eylemi, hem de göstergelerarası çeviri eylemi gerçekleştirilmektedir. TİD'den Türkçe'ye ya da aksi yönde bir aktarımı gerçekleştiren çevirmen yine ardıl bir çeviri yöntemi benimsemektedir.

Dünya Sağlık Örgütü'nün 2011 yılında yayınladığı 'Dünya Engellilik Raporu'nun Yönetici Özeti'nde işaret dili tercümesine erişime ilişkin doksan üç ülkede yapılan araştırma kapsamında, otuz bir ülkede işaret dilinde tercüme hizmetinin bulunmadığı ve otuz ülkede ise, yetkili tercüman sayısının yirmi veya daha az olduğunun ortaya çıktığı ifade edilmektedir.⁵⁵² Görüldüğü üzere işaret çevirisi alanında genel bir yetersizliğin varlığı raporla da sabittir.

⁵⁴⁹ Sema Aslan Demir, "Sessizliğin Dili: Türk İşaret Diline Dair Gözlemler", **bilig**, Yaz 2010, Sayı 54, s. 1.

⁵⁵⁰ Okan Kubuş, Deniz İlkbaşıran, Shane Kieran Gilchrist, "Türkiye'de İşaret Dili Planlaması ve Türk İşaret Dili'nin Yasal Durumu", **Ellerle Konuşmak: Türk İşaret Dili Araştırmaları**, Derleyen: Engin Arık, Koç Üniversitesi Yayınları, 2016, s. 23.

⁵⁵¹ Tanrıverdi, **a.g.e.**, s. 219.

⁵⁵² Dünya Sağlık Örgütü, **Dünya Engellilik Raporu**, 2011 s. 4. (Çevirimiçi), https://www.engelliler.biz/forum/image2/Dunya_Saglik_Orgutu_Engellilik_Raporu_Turkce_Ozeti.pdf, (28.03.2018).

İşaret dili alanının Türkiye’deki tarihi gelişimi üzerine çalışan Kubuş, alandaki uluslararası düzenlemeler aracılığıyla iç hukuk düzenlemesine gidilen süreci şöyle özetlemektedir;

“Birleşmiş Milletler Engellilerin İnsan Haklarına Dair Sözleşmesi İle Avrupa Parlamentosu tarafından 1988 yılında benimsenen İşaret Dilleri İle İlgili İlke Kararı (Resolution On Sign Languages) gibi uluslararası sözleşmeler ile korunmaktadır.(...) TİD statü planlaması adına atılan en önemli adımlardan biri 1 Temmuz 2005’te Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) tarafından kabul edilen ve 07.07.2005 tarihli Resmi Gazete’ de yayımlanan 5378 sayılı Özürlüler ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun’dur.(...) Bu kanunun ardından, 26139 sayılı Resmi Gazete’de Türk İşaret Dili Sisteminin Oluşturulması ve Uygulanmasına Yönelik Usul ve Esasların Belirlenmesine İlişkin Yönetmelik yayımlanmıştır (...)”⁵⁵³

İşaret dili çevirmenliğine ilişkin bir lisans programının bulunmamasından ötürü, eğitimlerin düzenlenmesi için ayrı yasal düzenlemelere gidilmiştir. Bu bağlamda işaret dili çevirmenlerinin eğitim ve sertifikasyon süreçlerine ilişkin düzenlemeler yönetmelikler aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Bu alanda ilk olarak 14.04.2006 tarih ve 26139 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Türk İşaret Dili Sisteminin Oluşturulması ve Uygulanmasına Yönelik Usul ve Esasların Belirlenmesine İlişkin Yönetmelik yayımlanmıştır.⁵⁵⁴ Daha sonra 18.01.2011 tarih ve 27819 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan ‘Türk İşaret Dili Sisteminin Oluşturulması ve Uygulanmasına Yönelik Usul ve Esasların Belirlenmesine İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik’in⁵⁵⁵ ilgili Geçici 1. maddesi ve 21 Haziran 2012 tarih

⁵⁵³ Kubuş, İlkbaşaran, Gilchrist, a.g.e., s. 26 – 28.

⁵⁵⁴ 14.04.2006 tarih ve 26139 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Türk İşaret Dili Sisteminin Oluşturulması ve Uygulanmasına Yönelik Usul ve Esasların Belirlenmesine İlişkin Yönetmelik (Çevirimiçi), <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/04/20060414-2.htm> , 01.10.2018.

⁵⁵⁵ 18.01.2011 tarih ve 27819 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Türk İşaret Dili Sisteminin Oluşturulması ve Uygulanmasına Yönelik Usul ve Esasların Belirlenmesine İlişkin Yönetmelikte

ve 28330 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Türk İşaret Dili Sisteminin Oluşturulması ve Uygulanmasına Yönelik Usul ve Esasların Belirlenmesine İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik’in⁵⁵⁶ Geçici 2. maddelerinde tercümanlık sürecine ilişkin yetkilendirmenin ne şekilde yapılacağı hususları düzenlenmiştir.

Geçici madde 1, Türk İşaret Dili sisteminin oluşturulacağı sürece kadar, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından eğitmenlik ve çevirmenlik için kurslar açılıp, kurs sonrasında sertifikalandırma için sınav düzenleneceği ifade edilmiştir. İlgili madde uyarınca sınav komisyonlarında Türk İşaret Dili Bilim ve Onay Kurulu tarafından belirlenecek en az 3 üye bulunacaktır ve sınavda yeterli bulunan kişilere Türk İşaret Dili eğitmenlik veya tercümanlık sertifikaları verilecektir.⁵⁵⁷ 21 Haziran 2012 tarihinde eklenen Geçici 2. maddede ise, Bakanlık ya da farklı kurumlarca düzenlenen kurslar tarafından sertifikalandırılan ya da eğitim aldığına ilişkin belgeye sahip olan kişilerin Bakanlık onaylı işaret dili tercümanlığı sertifikası alabilmeleri için izlemeleri gereken yol düzenlenmiştir. Buna göre, bu kişiler, maddenin yayınlandığı Haziran 2012 tarihinden itibaren üç ay içinde Bakanlığa başvurmaları halinde dört üyesi Bakanlık ve üç üyesi Türk İşaret Dili Bilim ve Onay Kurulu tarafından belirlenecek bir komisyon tarafından düzenlenecek sınavda başarılı oldukları halde Bakanlık tarafından onaylı sertifikalarını alabileceklerdir.⁵⁵⁸

Mevcut sistemin en büyük sorunu ise, sertifikasyon eğitiminin yeterli olmaması ve bu alanda herhangi bir lisans programının bulunmamasıdır.⁵⁵⁹ Hâlihazırda görev

Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik, (Çevirimiçi),

<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/01/20110118-3.htm> , 01.10.2018.

⁵⁵⁶ 21 Haziran 2012 tarih ve 28330 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Türk İşaret Dili Sisteminin Oluşturulması ve Uygulanmasına Yönelik Usul ve Esasların Belirlenmesine İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik, (Çevirimiçi),

<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/06/20120621-2.htm> , 01.10.2018.

⁵⁵⁷ Türk İşaret Dili Sisteminin Oluşturulması ve Uygulanmasına Yönelik Usul ve Esasların Belirlenmesine İlişkin Yönetmelik, Geçici Madde 1, Çevirimiçi, <https://kms.kaysis.gov.tr/Home/Goster/37315> , (24.08.2018).

⁵⁵⁸ Türk İşaret Dili Sisteminin Oluşturulması ve Uygulanmasına Yönelik Usul ve Esasların Belirlenmesine İlişkin Yönetmelik, Geçici Madde 2.

⁵⁵⁹ Kubuş, İlkbaşaran, Gilchrist, **a.g.e.**, s. 29.

yapmakta olan çevirmenlerin büyük çoğunluğunu CODA (Children of Deaf Adults) olarak adlandırılan işitme engelli bireylerin çocukları oluşturmaktadır.

İşaret dili, her yerde standart özellikler gösteren bir dil olmadığı için, çeviri sürecinde çevirmen farklı yörelerden farklı işaretlerle karşılaşabilmektedir.⁵⁶⁰ Seven ve Göl-Güven'in işitme engelli ebeveynlerin çocukları olmak hakkında yapmış oldukları araştırmada, CODA olmalarına rağmen, çevirmenlerin işaret dilinin ve işitme engelli topluma ilişkin dilin bölgeden bölgeye değişiklik göstermesinden ötürü karşılaştıkları zorlukları aşağıda birkaçının paylaşıldığı pek çok örnek üzerinden göstermektedir:

“ ‘Doğru çevirmenlik yapabilmek için, işaret dilinin her detayı bilmek zorundayız. İşaret dili tekdüze bir dil değildir. Temiz bir anlam aktarabilmek için tüm detayları göstermeliyiz.’

*‘Mahkemelerde Türkiye’nin çeşitli bölgelerinden gelen işitme engelliler olabiliyor. Çevirmen olarak tüm detaylardan emin olmalısın, yoksa kişi sahip olduklarını kaybedebilir. Hâkimin önünde net olmalısın. Aynı zamanda işitme engellinin yaptığı farklı işaret dillerini anlamalısın.’ ”*⁵⁶¹

Yukarıda paylaşılan iki farklı işaret dili çevirmeninin alanlarına ilişkin ifadelerinden de net şekilde görüldüğü üzere, işaret dili bölgesel olarak değişiklik gösterebilmekte ve uygulamadaki çevirmenler bu hususta üzerlerinde bir baskı ve sorumluluk hissetmektedirler.

Yalnızca çevirmen olarak görev alan CODA’ların değil, işitme engellilerin kendi içlerinde de dilin yapısından kaynaklanan iletişim sorunları yaşadıklarına ilişkin bir örnek İlkbaşaran’ın Türkiye’deki sağır gençlerle yapmış olduğu araştırmasında görülebilir. Araştırmada sağır katılımcılardan birinin lisede kullandıkları işaret dili ile

⁵⁶⁰ Tahir Gürçağlar, **a.g.e.**, s. 66.

Tanrıverdi, **a.g.e.**, s. 219.

⁵⁶¹ Yağmur Seven, Mine Göl-Güven, “Bir Dil İki Dünya: Sağır Anne Babanın İşiten Çocuğu Olmak”, **Ellerle Konuşmak: Türk İşaret Dili Araştırmaları**, Derleyen: Engin Arık, Koç Üniversitesi Yayınları, 2016, s. 400.

derneklerde kullanılan işaret dilinin farklılığına ilişkin söylediği şu sözler sağır toplum içinde dahi farklı bölgelerdeki dil kullanımlarının ne kadar belirleyici olduğunu gözler önüne sermektedir:

“Yok, onlar başka. Bilmiyorum, ama başka onlar. Ben buradakini (okuldaki) biliyorum, o derneklerdekini anlamıyorum... Burada okuldaki işaret eski, dernekteki işaret yeni... Biz orada öğreniyoruz, sonra gelip buradakilere öğretiyoruz. Sonra onlar (diğer öğrenciler) da öğreniyor...”⁵⁶²

Görüldüğü üzere, dernekte bu yeni işaret dilini öğrenmediği takdirde, kendisi de sağır kültürünün en doğal bir parçası olmasına rağmen, sağır genç o dili anlamamaktadır. Bu bağlamda yaklaşıldığında, aynı olası sıkıntının tüm işaret dili çevirmenleri için de varlığını gözlemlemek mümkündür. İşaret dilinin bölgesel bu farklılıkları Türkçe’nin bölgesel kullanım farklarına benzetilebilir.

Türkçe’nin ağızları alanında çalışan Caferoğlu, Türkiye’yi *birbirinden çeşitli şekillerde ayrılık gösteren yedi ağız bölgesine*⁵⁶³ ayırmaktadır;

- “1. Güneybatı ağızları (Bandırma’dan Antalya çevresine kadar olan ağızlar)
2. Orta Anadolu ağızları (Afyon’dan Erzurum ve Elazığ’a kadar yayılan ağızlar)
3. Doğu ağızları (Elazığ ve Erzurum’dan doğuya doğru sınıra kadar, Azeri’ye çok benzemektedir.
4. Kuzeydoğu karadeniz ağızları (Samsun’dan Rize’ye kadar)
5. Rumeli Ağızları
6. Güneydoğu ağızları (Gaziantep, Adana, Antalya ve Çevresi)

⁵⁶² Deniz İlkbaşaran, “Türkiye’deki Sağır Gençlerin İletişim Alışkanlıkları”, **Ellerle Konuşmak: Türk İşaret Dili Araştırmaları**, Derleyen: Engin Arık, Koç Üniversitesi Yayınları, 2016, s. 424.

⁵⁶³ Kamile İmer, “Türkçe’nin Ağızlarının Sınıflandırılmasında Temel Alınan Ölçütler”, **Türkçe’nin Ağızları Çalıştay Bildirileri**, Hazırlayanlar: A. Sumru Özsoy, Eser E. Taylan, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul, 2000, s. 6.

7. *Kastamonu ağzı (Karamanlı ve başka birkaç ağzın kökeni*”⁵⁶⁴

İşaret dili kullanımına ilişkin bu tip bir çalışma henüz yapılmamıştır, ancak İstanbul, Ankara, İzmir ve Hatay bölgelerindeki kullanımların, eğitimlerde ve Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü’nün hazırladığı Türk İşaret Dili Sözlüğü’nde⁵⁶⁵ ayrıca gösterilmesi nedeniyle, yukarıdaki tabloya benzer özellikler gösterebileceği düşünülmektedir.

Türk yargı sisteminde işaret dili çevirmenlerinin atanması da tüm tercümanlar gibi 4.2.2. başlığında incelenen ‘Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Tercüman Listelerinin Düzenlenmesi Hakkında Yönetmelik’ uyarınca yapılmaktadır. Yani dillerarası çeviri ile göstergelerarası çeviri yapan çevirmenlerin atanmaları ve değerlendirilmeleri aynı uygulamaya tabidir. İşaret dili çevirisine ilişkin Estonya bir örnek teşkil etmektedir. Estonya’da işaret dilinde mahkeme çevirmenliği yapmayı hedefleyen çevirmenlerin yazılı, sözlü ve düşünme (reflection task) yetileri ölçülmektedir.⁵⁶⁶ Özellikle *reflection task* ile amaçlanan sözcükleri açıklama ihtiyacı olduğu durumlarda çevirmenin kavramlara farklı açılardan yaklaşabilme kabiliyetidir.

Yalçiner, işaret dili çevirmeninin ‘engel’ sözü ile tanımlanan ve sağlıklı insandan ayrılarak özel konuma sahip olan bir topluma hizmet söz konusu olduğu için, diğer meslektaşlarından daha da ağır bir sorumluluğunun olduğunu ifade etmektedir.⁵⁶⁷ Dilsel yeti noktasında, işaret dilinin bölgesel farklılıklarını da bilmenin işaret dili çevirmenleri açısından önemini vurgulayan Yalçiner, işaret dili çevirmenlerinin her iki dil kadar her iki kültürü de tüm boyutlarıyla bilmesinin gerekliliğinin altını

⁵⁶⁴ İmer, a.g.e., s. 6.

⁵⁶⁵ T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Türk İşaret Dili Sözlüğü, Ankara, 2015, (Çevirimiçi), http://orgm.meb.gov.tr/alt_sayfalar/duyurular/1.pdf, 01.10.2018.

⁵⁶⁶ Giamb Bruno, **EU Member State Profiles: The Current State of Affairs in Europe, Qualitas Project**, s.10.

⁵⁶⁷ Necla Yalçiner, “Türk Dili Tercümanlığı ve Türk Dil Kurumunun Türk İşaret Diliyle İlgili Çalışmaları”, **Genç Tercümanlar Çalıştayı**, T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı Proje ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü, Ankara, 2015, s. 230, 231.

çizmektedir.⁵⁶⁸ CODA'ların bile çok zaman işaret dili bilgilerinin kendi çevreleriyle sınırlı kalabildiğine dikkat çeken Yalçiner, mevcut işaret dili kurslarının kısalığı ve yetersizliği nedeniyle tercümanlık yapmak için uygun olmadığını ifade etmektedir.

Genellikle toplumsal çeviri görevinde yer alan ve doktor randevularından, nikah törenlerine, iş görüşmelerinden psikoterapi seanslarına kadar görev alan işaret dili çevirmenleri için Smith, '*signed language interpreters must interpret not only the mind and ideas but the heart and soul*'⁵⁶⁹ sözleriyle işaret dili çevirmenlerinin, yalnızca akıl ve fikri değil, kalp ve ruhu da çevirmek durumunda kaldıklarını vurgulamıştır.

JUSTISIGNS Projesi⁵⁷⁰ AB ülkelerinde hukuk sisteminde işaret dili çevirmenlerinin durumunu betimlemeyi hedefleyen bir projedir. Davalara işaret dili çevirmenlerinin sağlanıp sağlanmadığı, bu çevirmenlerin organizasyonundan hangi mercilerin sorumlu olduğu ve ödemelerin kim tarafından yapıldığı, işaret dili çevirmenlerinin en sık hangi davalarda görevlendirildiği ve duruşmalarda görev alacak işaret dili çevirmenlerinin sahip olmaları belenen niteliklerin neler olduğu gibi sorulara cevap alınması hedeflenen çalışmada 21 katılımcı ülke bulunmaktadır. Bu ülkeler Avusturya, Belçika, Çek Cumhuriyeti, Finlandiya, Almanya, Yunanistan, Macaristan, İzlanda, İrlanda, İtalya, Hollanda, Norveç, Polonya, Romanya, Sırbistan, Slovenya, İspanya, İsviçre, Birleşik Krallık (İngiltere, İskoçya, Gal Ülkesi ve Kuzey İrlanda)'dır. Çalışma kapsamında bildirilen resmi işaret dilleri ise; Avusturya, Belçika-Flaman, İngiliz, Katalan, Çek, Hollanda, Fransız, Fin, Alman, Yunan, Macar, İzlanda, İrlanda, İtalya, Norveç, Polonya, Rumanya, Sloven, Sırbistan, İspanya ve İsviçre – Alman İşaret Dilleridir.⁵⁷¹ Bildirilen işaret dillerinin de sayısı 21 olmakla beraber katılımcı ülke

⁵⁶⁸ Yalçiner, a.y., s. 230, 231.

⁵⁶⁹ Smith'den aktaran William P. Isham, "Signed Language Interpreting", **Routledge Encyclopedia of Translation Studies**, Ed. Mona Baker, Ass. Kirsten Malmkjaer, 2001 s. 232.

"İşaret dili çevirmenleri yalnızca akli ve fikirleri değil, kalp ve ruhu da çevirmek zorundadır." Türkçeye çeviren: Bihter Esin Yücel.

⁵⁷⁰ Jemina Napier, Tobias Haug, **JUSTISIGNS: A European Overview of Sign Language Interpreting Provision in Legal Setting**, Lifelong Learning Programme, Ireland, 2015, s. 2. (Çevirimiçi), <http://www.JUSTISIGNS.com/downloads/report2016.pdf> , (08.04.2018).

⁵⁷¹ Napier, Haug, a.g.e., s. 5 – 9.

başına bir işaret dili düşmemesi, işaret dillerinin konuşma dillerinden bağımsız biçimde, bölgesel özellikte şekillendiklerini göstermektedir. Örneğin konuşma dili anlamında büyük benzerlik gösteren Flamanca (Belçika), ile Flemenkçe (Hollanda) dillerinin işaret dilleri birbirlerinden farklıdır. Keza ayrı ülkeler olmalarına rağmen, Gal Ülkesi ve İskoçya'nın kullandıkları işaret dili İngiliz işaret diliyken, İrlanda'nın kullandığı işaret dili İrlanda işaret dili olarak farklı niteliktedir.

Araştırma'dan çıkan sonuçlara göre, her ülkenin mahkemeler için işaret dili çevirmeni sağlayan kurumu farklılık göstermektedir ve alınan sonuçlar ışığında mahkeme (%97,9), poliste ifade alımı (%93,6), avukatla toplantılar (%89,4), jüri görevlendirmeleri (%46,8), jüri seçimi (%40,4) ve diğer safhalarda (38,3), işaret dili çevirmenlerinin katılımları mevcuttur.⁵⁷² Türkiye'de henüz bu şekilde bir araştırma gerçekleştirilmemiş olduğu için bir karşılaştırma yapmak mevcut şartlarda mümkün değildir.

Alandaki bir diğer önemli çalışma da Russell'ın işaret dili çevirilerinde çevirmenlerin çeviri süreci öncesindeki hazırlık stratejilerinin araştırılmasını hedeflediği çalışmadır. Ekip halinde çalışan çevirmenlerin kullanıldığı bu çalışmada diğer çevirmenlerle, sağır tanıklarla ve hukukçularla çalışmak için nasıl bir ön hazırlık yapıldığının incelendiği bu çalışmada; hukukçular, işaret dili çevirmenleri ile çeviri öncesi bir ön hazırlık yapıldığı bu süreçten memnun kaldıklarını tespit etmiştir. Daha önce yargılama sürecinde sözlü çevirmen ile çalışmış olan hukukçular, yapılacak çeviri sürecine ilişkin işaret dili çevirmeninden bilgilendirme almalarından memnun kalmışlardır.⁵⁷³

Araştırmada bir ekip olarak çalışan çevirmenlere 45 dakikalık bir ön hazırlık aşaması verilmiştir. Bu ön hazırlık işbölümü yapılması, çevirinin doğruluğunun kontrol edilmesi, çevirmenlerin çevirinin doğruluğunu sağlamak için örneğin not olarak çeviriyi gerçekleştiren çevirmene destek vermesi, çevirmenlerin kendi aralarında belli amaçlar için kullanabilecekleri işaretlerin tayin edilmesi, hukukçuların daha iyi bir çeviri sürecinin gerçekleşebilmesi için bilgilendirilmesi, çeviri ekibinde yer alan

⁵⁷² Napier, Haug, **a.g.e.**, s. 10.

⁵⁷³ Debra Russell, "Interpreter Preparation Conversations: Multiple Perspectives", **Interpreting in Legal Settings**, Edited by: Debra Russell and Sandra Hale, Gallaudet University Press, Washington, 2008, s. 135.

çevirmenlerin süreç öncesinde birbirleriyle görüşerek takım ruhunu oluşturmaları, çeviri modeline ilişkin kararlaştırılması ve çevirmenler arasından hukukçularla görüşmek üzere bir sözcünün seçilmesi işlemlerini kapsamaktadır.⁵⁷⁴

Sonraki aşama bu belirlenen sözcünün sağır olmayan hukukçularla bir hazırlık aşaması gerçekleştirerek çeviri sürecine ilişkin bilgilendirme yapması ve her iki tarafın da anlayacağı işaretlerin belirlenmesi olarak nitelendirilmiştir. Bu noktada, çevirmen bir hukukçunun daha yavaş konuşmasını istiyorsa, belirledikleri bir işareti kullanarak haber verecektir.⁵⁷⁵ Son aşama ise sağır olan tanıklarla görüşme yapılması ve onların işaret dili yeterliliklerini gözlemlemek olarak uygulanmıştır. Bu görüşme ayrıca taraflar arasında bir uyum sağlanması ve sağır tanığın işaret dili çevirmeninin yeteneklerine güvenmesini sağlamıştır.⁵⁷⁶ Russell araştırmanın sonucunda; uyguladığı çeviri öncesi stratejilerinin, bir ekip olarak belirlenip uygulandığı modelde, tarafların memnun kaldıklarını tespit etmiştir.⁵⁷⁷

İşaret dili çevirmenlerinin karşı karşıya kaldıkları bir diğer dikkat çekici husus da işitme engellilerdeki ifadeye tabi olma yaş sınırı nedeniyle ortaya çıkmaktadır. Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği'nin 19. maddesi uyarınca; *fiili işlediği sırada onbeş yaşını doldurmamış sağır – dilsizlerin suç nedeniyle yakalanamayacağı ve hiçbir surette suç tespitinde ifadelerine başvurulamayacağı*⁵⁷⁸ düzenlenmiştir. Buna göre, işaret dili çevirmeninin şüpheli sanık sıfatlarını taşıyan karşılaşılabilecekleri en genç işitme engelli 15 yaşında olacaktır. Ancak tanık ve mağdur sıfatıyla 15 yaşından daha küçük işitme engellilerle görüşülmesinin önünde bir engel bulunmamaktadır.⁵⁷⁹

Işıқтаç, sağır – dilsizler için ceza sorumluluğunu hafifleten hükümlerde küçüklere atıfta bulunulmasında temelde problem olmadığını ancak yaş aralığına ilişkin tespit ve tayinin; klinik, adli ve teknoloji veriler bilimsel bir şekilde ele alınarak nesnel bir

⁵⁷⁴ Russell, **a.g.e.**, s. 127 – 130.

⁵⁷⁵ Russell, **a.g.e.**, s. 130, 131.

⁵⁷⁶ Russell, **a.g.e.**, s. 131.

⁵⁷⁷ Russell, **a.g.e.**, s. 135.

⁵⁷⁸ Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği.

⁵⁷⁹ Bu konuda bkz. Işıқтаç, **a.g.e.**, s. 193, 194.

*biçimde düzenlenmesinin gerektiğini*⁵⁸⁰ önemle vurgularken, *Avrupa'nın kimi ülkelerinde işitme engellilere verilen düzgün eğitimler sonucunda engellilerin normal bir insandan farksız bir algı yeteneğinin geliştirmeleri nedeniyle, sağır ve dilsizliğe ilişkin geçmişte var olan hükümlerin ilga edilmesi yoluna gidildiğini*⁵⁸¹ de ifade etmektedir. Bu ifadelerden de anlaşılacağı üzere, işaret dili çevirmeninin çevirisini yaptığı kişinin yaş grubuna göre rolü ve konumu da dolaylı olarak etkilenmektedir.

Yukarıda yer alan ifadelerde de görüleceği üzere, işaret diline ilişkin tartışmalar yalnızca Türkiye'de değil, tüm dünya genelinde de mevcuttur ancak özellikle resmi işaret dili olarak kabul edilen Türk İşaret Dili'nin (TİD) kullanımının işitme engelli toplumda yaygın olmaması çeviri uygulamalarında sıkıntılara neden olmaktadır. Bölgesel ya da aile içi kodların çevirmen tarafından çözülebilmesi sürecinde kullanılan işaret dili resmi işaret dili TİD'in dışında yalnızca uygulamada var olan bir işaret diline dönüşmekte ve denetlenmesi neredeyse imkânsız hale gelmektedir. Yine yargılama sürecinde rol oynayan diğer aktörlerin de işaret dili çevirisine ilişkin farkındalık kazanması ve tercümana destek olmalarının, daha olumlu sonuçlar elde edilmesinde etkisinin büyük olduğu yapılan araştırmalarda gözlemlenmiştir. Çevirmenlerin işitme engellilerle çalışma sürecinde, özellikle yaşı küçük işitme engellilerle ilgili kaygıları da yine alanın mevcut sorunları arasında değerlendirilebilir.

5.4. Yargılama Sujeleri ve Çevirmen veya Ceza Yargılamasında Çevirmen(ler)

Bu bölümde, ceza yargılamasında çevirmenin birlikte çalışması gereken sujeler ile ceza yargılamasında diliçi çeviri yapan görünmeyen çevirmen(ler) olan ceza yargılaması sujelerine kuramın yaklaşımı incelenecektir.

Çalışmanın, 'Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Mahkeme Çevirmeni'ne İlişkin Yaklaşımı ve Önemli Kararlar - Mahkeme'nin AİHS kapsamında Çevirmenden

⁵⁸⁰ Işıқтаç, a.g.e., s. 193, 194.

⁵⁸¹ Işıқтаç, a.g.e., s. 193, 194.

Beklentileri' adlı 4.1.2. başlığında, AİHM tarafından verilen ve yargılama sujeleri ile mahkeme çevirmenin koordine çalışmasının önemini işaret eder şekilde yorumlanabilecek kararlar incelenmiştir. Örneğin, Cuscani v United Kingdom davasında resmi makamların görevlerinin yalnızca bir tercüman görevlendirilmesiyle sınırlı kalmadığını, ayrıca tercümanın yeterliliğine dair etkin bir kontrolün sağlanmasının da gerektiğine hükmedilmiştir.⁵⁸² Bu noktada bir dil uzmanı olmayan hâkimin çeviri kalitesine ilişkin sorumluluğunu yerine getirebilmesi için çevirmen ve çeviri kavramlarına ilişkin bir farkındalığının oluşmasının gerekeceğini öngörmek mümkündür. Önceki bölümlerde bahsedilen ImPLI Projesi soruşturma evresinde yer alan aktörler ve çevirmenin bir arada çalışmasının gözlemlenmesi açısından önemli bir örnek teşkil etmektedir.

Van Der Vlis'de Cuscani kararının yargılama sujeleri ve çevirmenler arasındaki iyi işbirliğinin (iletişimin) önemini vurguladığını ifade etmektedir.⁵⁸³ Öngörülebileceği üzere, çeviri yapılan dili çoğu zaman bilmeyen hâkimin, çeviri kalitesini değerlendirmesi çok güç bir husustur. Etkin bir iletişim, sorguların kalitesini ve nihayetinde de maddi gerçeğin ulaşılması için çok önemli koşulu oluşturmaktadır ve bu husus ancak çevirmenin sorunsuz biçimde görevini gerçekleştirmesi tarafsız, bağımsız ve profesyonel davranmasıyla mümkün olabilecektir. Van der Vlis bu nedenle tüm bu tarafların birlikte çalışmayı öğrenebilmeleri için yargılama sujelerinin çevirmenlere eğitim vermesinin bir yöntem olabileceğini öne sürmüştür.⁵⁸⁴ Bu işbirliği sonucunda, yargılama sujelerinin çevirmenin imkân ve sınırlılıklarını da kavraması mümkün olacak ve çevirmenlerin bir 'çeviri makinesi'nden daha farklı algılanmalarının önü açılacak ve böylece çevirmenin olası hatalarını düzeltebileceği, yargılama sujelerinin de konuşma tekniklerini çevirilebilir bir forma sokacağı yeni bir yapının oluşması mümkün olabilecektir.⁵⁸⁵ Benzer şekilde, mahkeme çevirmenlerinin karşı karşıya kaldıkları sorunların büyük kısmının, mahkeme

⁵⁸² Van der Vlis, **a.g.e.**, s. 29-30.

Vitkauskas, Dikov, **a.g.e.**, s. 101.

Bachl v.d., **a.g.e.**, s. 4.

⁵⁸³ Van der Vlis, **a.g.e.**, s. 30-31.

⁵⁸⁴ Van der Vlis, **a.g.e.**, s. 30-31.

⁵⁸⁵ Van der Vlis, **a.g.e.**, s. 31.

çevirmeni ile nasıl çalışılması gerektiğini anlamayan yargılama sujelerinden kaynaklandığını ifade eden Berk-Seligson da, yargulamada görev alan sujelerin, mahkeme çevirmenleri ile nasıl çalışılması gerektiğine ilişkin eğitim almalarının gerekliliğini vurgulamaktadır.⁵⁸⁶

Bachl, Avusturya Viyana mahkemelerinde gerçekleştirilen bir ankette, hâkimlerin %20'sinin çevirileri cümle cümle gerçekleştirmelerini beklerken, %80'inin bölüm bölüm çeviri beklentileri olduğu ortaya koymuştur. Bu ankette tespit edilen en önemli hususlardan birisi ise, çevirinin hâkimler ve çevirmenler arasındaki işbirliğinin kalitesinden kuvvetli biçimde etkilendiğine ilişkin tespittir.⁵⁸⁷ Katılan hâkimlerin yarıya yakını çevirmenin muğlak ifadelerle ilişkin müteakip sorular sormasını beklediğini ve %38'i de tercümanların uzun cümleleri özetlemesini beklediğini ifade etmiştir. Katılımcı hâkimlerin %70'lik kısmı tercümanın hukuk dilini tercümanın basitleştirmesini veya hukuk terimlerini kendi kendine açıklamasını beklediğini belirtmiştir. Bachl, yine bir başka benzer akette, hâkimlerin %72'lik bir çoğunluğunun tercümanın temel hukuki kavramları veya yönlendirmeleri kendiliğinden yapabilmesi gerektiğini söylediğini ⁵⁸⁸ ifade etmektedir.

Lachowitz ve Reilly'in Quinsland bölgesi için çevirmenlerle nasıl çalışılması gerektiği hususunda yargı mensupları için hazırlamış oldukları el kitabı, Amerika'da yargı sujeleri ve çevirmenler arasındaki işbirliğinin adil yargılanma hususunda oynadığı rolün öneminin kavrandığını işaret eder niteliktedir.⁵⁸⁹

Yalnızca hâkimler değil, müdafiler de iyi bir tercümana nasıl ulaşacakları ya da bir çevirmenle nasıl çalışacakları hususlarında yeterince bilgi ve deneyim sahibi olmadıkları için, sıklıkla güçlüklerle karşılaşmaktadırlar. 1929 yılından beri Türk hukuk sisteminde var olan mahkeme tercümanlığı kurumu konusunda yargı sujelerinin bilgisizliği, alanda işbirliği içeren çalışmaların yapılmasının önemini

⁵⁸⁶ Susan Berk-Seligson, "The Importance of Linguistics in Court Interpreting" s. 48.

⁵⁸⁷ Bachl v.d., **a.g.e.**, s. 14.

⁵⁸⁸ Bachl v.d., **a.g.e.**, s. 14-16.

⁵⁸⁹ Lachowicz, Reilly, **a.g.e.**, s. 3, 4.

vurgulamaktadır.⁵⁹⁰ Weissman Kuzey Carolina’da sertifikalandırılmış mahkeme çevirmenlerine duyulan ihtiyacı ortaya koyduğu çalışmasında; mahkeme çevirmeni ile çalışması gereken bir müdafinin, mahkeme çevirmeninin görevi ve yetileri hakkında farkındalığa erişmesinin; *sözel ibareler ya da işaretlerle oluşturulan bir mesajın bir başka dile doğaçlama aktarımı* olarak nitelendirdiği sözlü çeviri işleminin sağlıklı bir şekilde sürdürülebilmesi açısından önemini vurgulamaktadır.⁵⁹¹

Avrupa Birliğinde gerçekleştirilen ve işaret dili çevirmenleri ile yargı mensuplarını bir araya getiren JUSTISIGN Projesi bu işbirliği hususunda yine önemli bir örnek teşkil etmektedir.

Amacı İrlanda, Belçika, İsviçre ve Birleşik Krallıktaki işitme engelliler için kaliteli çeviri ve kalifiye işaret dili çevirmenleri yetiştirmek olan JUSTISIGN Projesi, AB tarafından yürütülmüştür. Proje kapsamında, işitme engelliler, işaret dili çevirmenleri ve yargılama sujeleri ile çeşitli görüşmeler ve anket çalışmaları yapılmıştır. Bu çalışma kapsamında yargılama sujelerine yöneltilen kimi sorular ve verilen cevaplar, mahkeme çevirmenleri ile çalışma konusunda yargılama sujelerinin eğitim almasının önemini vurgulamaktadır.

Yargı sujelerine, üniversitede işaret dili çevirmenleri ile ve işitme engelli (sağır) kişilerle nasıl çalışılması gerektiğine ilişkin bir eğitim alıp alıp almadıkları sorulduğunda, katılımcıların %51’i ‘hayır’, %24’ü ‘evet’, %10’u ‘bilmiyorum’ ve kalan %10’luk kısmı ise ‘diğer’ yanıtını vermişlerdir. Aynı şekilde işaret dili çevirmenleri ve işitme engellilerle çalışmaya ilişkin meslek içi eğitim (workshop vs.) alıp almadıkları sorulduğunda yanıtlar benzer aralıklarda bir sonuç vermiştir. Bu soruya katılımcıların %54’ü ‘evet’, %24’ü ‘hayır’, %15’i ‘bilmiyorum’ ve %7’si ‘diğer’ şeklinde cevap vermiştir.⁵⁹²

⁵⁹⁰ Mehmet Şükrü Alpaslan, “Türk ve Amerikan Hukuk Sistemlerinde Ceza Hukuku ve Ceza Yargılaması Hukuku”, **Türk ve Amerikan Hukuk Sistemlerinde Ceza Hukuku ve Ceza Yargılaması Hukuku: İstanbul Barosu ve New York Baroları İşbirliği ile**, Yay. Haz: İstanbul Barosu Yayın Kurulu, İstanbul Barosu Yayınları, Şubat 2004, s. 14.

⁵⁹¹ Deborah M. Weissmann, “Between Principles and Practice: The Need For Certified Court Interpreters in North Carolina”, **North Carolina Law Review**, Vol: 78, Number 6, s. 1951, 1952.

⁵⁹² Napier, Haug, **a.g.e.**, s. 3 - 14.

Hara, yargılama sujeleri arasındaki etkin bir işbirliği çeviri metnin niteliğine büyük katkı sağlayacağını⁵⁹³ ifade etmekte ve bu düşüncesini, ceza yargılamasında kalitenin yakalanabilmesi için gerekli bulunduğu üç sac ayağına dayandırmaktadır. Bunlar, hükümetler, mahkemeler ve çevirmenlerdir. Hara'ya göre bu üç taraf da birlikte çalıştığı takdirde çeviri süreci sağlıklı biçimde ilerleyebilecektir.⁵⁹⁴ Mahkeme çevirmeninin mahkeme salonunda ulaşılabilecek en iyi sözlü çeviri hizmetini vermekle mükellef olduğunu öne süren Lee, dilbilimsel ya da kültürel farklılıklardan temellenen çeviri sorunlarını mahkemede ortaya koymanın da çevirmenin bahsi geçen mükellefiyetine dahil edilmesi gerektiğini ifade etmektedir.⁵⁹⁵ Lee'ye göre bu gibi bir tutumu sergilemek için çevirmenin cesur ve bilge olması gerektiği kadar, yetkin olması ve çevirmen ile yargılama sujeleri arasında bir işbirliğinin de kurulması gerekmektedir.⁵⁹⁶

Mahkeme çevirmenliğinin geliştirilmesi hususunda, kendisi de bir mahkeme çevirmeni ve kuramcı olan Hale iki önemli ön koşuldan bahseder. Bunlardan ilki, çevirmenlerin tam anlamıyla uzman çevirmenler olmaları; süreçteki rollerini, önemlerini iyi kavramalarıdır. Gerek çevirmenlik gerekse hukuk sistemleri konusunda bilgi sahibi olmaları, yapmış oldukları seçimlerde gerekçelendirme yapabilecek bir çeviri edincine sahip olmaları da bu uzmanlığın yalnızca bir kısmını oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra Hale, mahkeme sujelerinin çevirmen ile çalışma noktasındaki bilincinin bu sürecin sağlıklı yürütülebilmesi için ikinci önemli ön koşul olduğunu şu sözlerle ifade etmektedir:

“(...) Lawyers must become aware of the difficulties of the interpreting process and recognise that it is an activity that requires fully qualified, trained professionals; they must fully understand the role of the interpreter; take responsibility for their own speech rather than expect interpreters to clarify their utterances or ensure that comprehension is

⁵⁹³ Hara, **a.g.e.**, s. 15.

⁵⁹⁴ Detaylı bilgi için bkz. Hara, **a.g.e.**, s. 15.

⁵⁹⁵ Jieun Lee, “When linguistic and cultural differences are not disclosed in court interpreting”, **Multilingua**, 28 (2009), s. 396, 397.

⁵⁹⁶ Lee, **a.e.**, s. 396, 397.

*reached; and they must treat interpreters with the respect they deserve, as equal professionals. Lastly, the system must change to make pre-service university training compulsory, ensure that professional interpreters are adequately remunerated and enjoy proper working conditions.*⁵⁹⁷

Yargılama sujelerinin çevirmene ilişkin yaklaşımlarına dair yapılan araştırmalarda ulaşılan bulgular net bir sonuç işaret etmemektedir. Örneğin Kelly'nin 17 hâkim, 15 savcı, 21 müdafî ve Massachusetts Yasama Meclisi'nden 3 milletvekilinin katılımıyla gerçekleştirdiği araştırmasında çevirmenin kültürel farkları aktarmasının gerekli olup olmadığına yönelttiği soruya hâkimlerin %53'ünün, savcılarının %47'sinin olumsuz cevap vermesi, çevirmenin rolüne ilişkin yargılama sujelerinin net şekilde ikiye ayrıldığını göstermektedir. Bu çalışmada çevirmenin kültürel farklılıkları aktaran bir kültür uzmanı olması hususunu, katılımcılar çevirmenin tarafsızlığını zedeleyebilecek bir olgu olarak yorumlamışlardır.⁵⁹⁸

Bu Hususta Kadrić'in Avusturya'da gerçekleştirdiği anket çalışması da büyük önem taşımaktadır. Kadrić çalışmasında Viyana bölgesindeki hâkimlerin tamamına yani 208 kişiye ulaşarak sorularını yöneltmiş, 133 anket sonucu alarak, Viyana'daki hâkimlerin %64'ünün görüşünü çalışmasına yansıtabilmiştir. Ankete katılan yargı mensuplarının %22'si ceza yargılamasında görev alan hâkimlerden oluşmaktadır.⁵⁹⁹

Kadrić'in çalışmasında, hâkimlere yöneltilen ve çevirmenlerin olası bir yeniden atanması için hangi kriterlerin ön planda tutulduğuna ilişkin soruya verilen cevaplar

⁵⁹⁷ Hale, **The Discourse of Court Interpreting**, s. 2.

"Hukukçular, sözlü çeviri sürecinin zorluklarından haberdar olmalı; bu eylemin, tamamen nitelikli, eğitilmiş uzmanlara ihtiyaç duyulan bir eylem olduğunun farkına varmalı; tercümanın rolünü tam olarak anlamalı, tercümanların kendi sözlerini netleştirmelerini ve anlaşılmasını sağlamalarını beklemek yerine kendi konuşmaları için sorumluluk almalı ve tercümanlara hak ettikleri saygıyı göstererek, eşit uzmanlar gibi davranmalıdırlar. Son olarak, hizmet öncesi üniversite eğitiminin zorunlu kılınacağı bir sistem değişikliğine gidilmeli, tercümanların emeklerinin karşılığını yeteri biçimde aldıklarından ve uygun çalışma koşullarının keyfini çıkardıklarından emin olunmalıdır." Türkçeye çeviren: Bihter Esin Yücel.

⁵⁹⁸ Arlene M. Kelly, "Cultural Parameters for Interpreters in the Court Room", **Critical Link 2: Interpreters in the Community 2**, Ed. Roda P. Roberts vd., Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 2000, s. 131- 137.

⁵⁹⁹ Kadrić, **a.g.e.**, s. 108, 109.

önemlidir. Cevap seçenekleri önemsiz, önemli ve çok önemli olarak derecelendirilmiştir. Çevirmenlerin yeniden atanması için hangi kriterlerin ön planda tutulacağına ilişkin yöneltilen bu soruda sorgulanan toplam 10 kriter mevcuttur. *İletişimin sorunsuz şekilde ortaya konması, mahkeme dilinde dil yeterliliği, hukuki bilgi, güven veren bir görünüm, ses kalitesi, güvenilirlik, tam anlamıyla tarafsız tutum, ihtiyatlılık ve gizlilik ile ulaşılabilirlik ve kullanılabilirlik* ve son olarak *diğer*⁶⁰⁰ başlıklı kriterlere katılımcı hâkimlerin verdikleri cevaplar, hâkimlerin bu niteliklere ilişkin atfettikleri önemi göstermektedir. Çalışmanın sonucuna göre; *iletişimin sorunsuz şekilde ortaya konması* katılımcı hâkimlerin %83'ü tarafından çok önemli olarak nitelendirilirken, %14'ü bu kriteri önemli olarak nitelendirmiştir. Çevirmenin *mahkeme dilinde dil yeterliliğine* sahip olmasını katılımcı hâkimlerin %65'i çok önemli bulurken, %29'u ise önemli bulmuştur. Çevirmenin *hukuki bilgisi* hâkimlerin %51'i tarafından önemsiz, %38'i tarafından önemli ve %4'ü tarafından çok önemli olarak değerlendirilmiştir. Çevirmende *güven veren bir görünümü* hâkimlerin %23'ü çok önemli, %58'i önemli ve %16'sı önemsiz olarak nitelendirmiştir. Kriterler arasında belirlenen *ses kalitesi* hususu ise hâkimler tarafından anlamlı bulunmamıştır. Yine *güvenilirlik* özelliğinin bir çevirmende varlığı; hâkimlerin %53'ü tarafından çok önemli, %40'ı tarafından önemli ve %5'i tarafından önemsiz olarak nitelendirilmiştir. Çevirmenin *tam anlamıyla tarafsız tutum* sergilemesinin ise; hâkimlerin %74'ü tarafından çok önemli, %22'i tarafından ise önemli olarak nitelendirildiği belirtilmiştir. Çevirmenin *ihtiyatlı ve gizliliğe önem veren* bir yaklaşımda bulunması ise, hâkimlerin %59'u tarafından çok önemli, %26'sı tarafından önemli ve %11'i tarafından önemsiz bulunmuştur. Çevirmenin *ulaşılabilir ve kullanılabilir* olması ise, hâkimlerin %47'si tarafından çok önemli, yine %47'si tarafından önemli ve %5'i tarafından önemsiz görülmüştür.⁶⁰¹

Araştırma sonuçlarında ayrıca, hâkimlerin tekrar atama kriterleri olarak *kişisel sempati, güvenilirlik, özerklik, iyi empati yeteneği, esneklik*⁶⁰² kavramlarına da önem verdikleri ortaya çıkmıştır.

⁶⁰⁰ Kadrić, a.g.e., s. 120, 121.

⁶⁰¹ Kadrić, a.g.e., s. 120 – 123.

⁶⁰² Kadrić, a.g.e., s. 120 – 123.

Yine aynı çalışmada 132 katılımcı hâkime çevirmenin işlevini en isabetli şekilde nasıl tanımlarsınız sorusu yöneltilmiş ve aşağıdaki listedeki tanımların onlar için uygun olup olmadığı sorgulanmış ve çevirmenlerin %39 tarafından yabancı dil uzmanı, %8 tarafından kültürlerarası iletişim uzmanı, %30 tarafından yabancı dil ve kültür uzmanı, %20 tarafından kapsamlı dil ve kültürel arabulucu, %52 tarafından dil arabulucusu, %65 tarafından mahkemenin yardımcı organı, %19 tarafından ise yabancı dil kullanan kişinin yardımcısı olarak nitelendirildiği sonuçlara ulaşılmıştır.⁶⁰³

Kadrić'in çalışmasında; tercümanın görevinin neleri içerdiğine ilişkin soruya verilen yanıtlar da yine hâkimlerin çevirmenden beklentilerinin ne olduğuna ilişkin ipuçları sunmaktadır. Bu yanıtlar ışığında; hâkimlerin %63'ü çevirmenin *belirsiz ifadelerin öz değerlendirme ile açıklanması* görevine sahip olduğunu düşünürken, %37'si bu işlemin çevirmenin görevi kapsamında olmadığını düşünmektedir. *Karışık ifadelerin sıkıştırılarak özetlenmesi*; hâkimlerin %46'sı tarafından çevirmenin görev kapsamında yorumlanırken, %54'ü tarafından yorumlanmamaktadır. Çevirmenlerin *zaman kaybını önlemek için önemsiz/ ufak tefek ifadeleri atlaması* hususu hâkimlerin %16'sı tarafından görev olarak nitelendirilmiş, %84'ü tarafından nitelendirilmemiştir. Hâkimlerin %95'i çevirmeni *yanlış anlamaya dikkat çekmek* noktasında görevli olarak adlandırırken, %5'i çevirmene böyle bir görev atfetmediğini ifade etmiştir. *Yabancı dil konuşanlar için yasal ifadelerin sadeleştirilmesinin* görev tanımına dahil olması hususunda; hâkimlerin %63'ü evet, %37'si ise hayır yanıtını vermiştir. *Yasal ifadelerin açıklanması* hâkimlerin %72'si tarafından görev kapsamında değerlendirilirken, %28'i tarafından görev dışı olarak görülmüştür. *Açıklamaları veya talimatları bağımsız olarak yürütme yeteneği (örneğin gerçeği söyleme yükümlülüğünü hatırlatma (Wahrheitserinnerung) gibi)* ise, hâkimlerin %72'si tarafından çevirmenin görevleri kapsamında değerlendirilirken, %28'i tarafından değerlendirilmemektedir. Hâkimlerin %85'i, *yabancı kültürel geçmişlerin açıklanması ve sonuçta ortaya çıkan kelimelerin seçimi* hususunu çevirmenin bir görevi olarak değerlendirmiş, %15'i ise buna katılmamıştır. Yine, *yabancı dilde ortama bağlı*

⁶⁰³ Kadrić, a.g.e., s. 124 – 126.

*dil kullanımının anlamını açıklayabilme becerisini, hâkimlerin %90'ı çevirmenin görevi olarak adlandırmış, %10'u ise çevirmenin görevi çerçevesinde değerlendirmemiştir.*⁶⁰⁴

Kadrić'in yargılama sujelerinin çeviri olgusu hakkında standart bir yaklaşımlarının olmadığını ifade ettiği⁶⁰⁵ çalışmasının yanısıra, alanda var olan bir diğer önemli çalışma da Hale'in yargı sistemi mensubu ve mahkeme çevirmenleri ile gerçekleştirdiği anket çalışmasıdır. 148 yargı mensubu ile 138 mahkeme çevirmeninin cevap verdiği araştırmada;⁶⁰⁶ yargı mensuplarına, çevirmenlerin rolleri hakkında duruşma başlamadan önce kendilerine açıklama yapmalarını bekleyip beklemedikleri sorulduğunda, yargı mensuplarının %48.6 sı evet derken, %49.3'ü hayır demiştir. Yine mahkemeyi olası bir kültürlerarası farklılık noktasında uyarmak sorusuna katılımcıların %55'i evet derken, %24'ü hayır demiştir.⁶⁰⁷

Yapılan çalışmalarda çevirmenliğin bir meslek olup olmadığı noktasında yargılama süjelerinin fikir birliğine sahip olmadığı görülmektedir. Alanda benzer bir diğer çalışma da Pöllabauer tarafından, bir diğer toplum çevirisi alanı olan, mülteci çevirilerine yönelik gerçekleştirilmiştir. Pöllabauer bu çalışmasında çevirmenlerin görev ve işlevlerinin sistemin dışındaki kişiler tarafından belli basmakalıp davranış biçimleri ile ya da belli rollere ilişkin varsayımlarla tanımlandığını ve bu bağlamda temel dört yanlış algının var olduğunu işaret etmektedir. Pöllabauer'in bahsettiği bu 4 mit başlıklar halinde incelendiğinde şöyledir;

“1. Dolmetscher liefern eine wortgetreue [wörtliche, Wort-für-Wort]Dolmetschung.

⁶⁰⁴ Kadrić, a.g.e., s. 126 – 131.

⁶⁰⁵ Kadrić, a.g.e., s. 146, 147.

⁶⁰⁶ Sandra Hale, **Interpreter Policies, Practices and Protocols in Australian Courts and Tribunals: A National Survey**, The Australasian Institute of Judicial Administration Incorporated, 2011, s. 6.

⁶⁰⁷ Hale, **Interpreter Policies, Practices and Protocols in Australian Courts and Tribunals: A National Survey**, s. 41, 42.

2. DolmetscherInnen sind ein passives **Sprachrohr** (→),
DolmetscherInnen sind passive, unbeteiligte **Sprachmittler**.

3. Dolmetscher sind **unsichtbare Mittler**.

4. Dolmetscher müssen **das Gesagte nicht verstehen, sie sollen ja ‘nur’
dolmetschen**’⁶⁰⁸

Stanek, polis çevirilerine ilişkin yaptığı çalışmasında telefon üzerinden çeviri yapan çevirmenlerden bahsetmiştir. Stanek polislerin bakış açısına göre telefon çevirisi yapacak olan çevirmende bulunması beklenen özellikleri; yüksek derecede güvenilirlik, günün geç ve erken saatleri ile hafta sonları da dâhil olmak üzere ulaşılabilirlik, uzmanlık bilgisi, dedektif yeteneği ve yüksek stres toleransı ve kendine güven olarak özetlemiştir.⁶⁰⁹

Çevirmenlerin gözünden polisle çalışma sürecinde yaşanan temel sorunları Perez ve Wilson, polisin çevirmenlerle çalışmak noktasında yetersiz bilgiye sahip olması, polisin çeviri sürecini ve içerdiklerini anlamaması, polis ya da ifadesi alınan kişinin tercümanı avukat yerine koyması, kısa süreli görevler nedeniyle bilgilendirme ve hazırlanma noktalarında yaşanan eksiklik, ifade almanın doğasının sabit olmasından ötürü kültürel farklılıklara izin vermemesi ve çevirmenler için elverişsiz çalışma şartları⁶¹⁰ olarak özetlerken, çözümleri ise; polis memurlarına çevirmenlerle nasıl çalışacaklarına ilişkin, canlandırmalarla sürecin derinlemesine analizini içeren eğitim verilmesi, çevirmenlere mahkeme ve polis görevleri için yeterlilik sonrası eğitimler

⁶⁰⁸Sonja Pöllabauer, **Dolmetschen im Asylverfahren**, Republik Österreich Bundesministerium für Inneres, 2006, s. 53 – 55. (Çevirimiçi), http://v004107.vhost-vweb-02.sil.at/wp-content/uploads/2012/11/2006_Handbuch-Dolmetschen-im-Asylverfahren.pdf , (29.05.2018).

“1. Tercümanlar tamı tamına (aynen, kelimesi kelimesine) bir sözlü çeviri sağlarlar. 2. Tercümanlar pasif birer seslendiricidir, tercümanlar pasif ve müdahil olmayan birer dil uzmanıdır. 3. Tercümanlar görünmez araçlardır. 4. Tercümanlar söyleneni anlamak zorunda değildir, sadece çevirmelidirler.”
Türkçeye çeviren: Bihter Esin Yücel.

⁶⁰⁹ Malgorzata Stanek, **Dolmetschen bei der Polizei: Zur Problematik des Einsatzes Unqualifizierter Dolmetscher**, Frank & Timme, Berlin, 2011, s. 101, 102.

⁶¹⁰ Isabelle A. Perez, Christine W. L. Wilson, “Interpreter-Mediated Police Interviews: Working as a Professional Team”, **The Critical Link 4: Professionalisation of Interpreting in the Community**, Editörler: Cecilia Wadensjö, Birgitta Englund Dimitrova, Anna-Lena Nilsson, Benjamins, Amsterdam and Philadelphia, 2007, s. 90

verilmesi, çevirmenler ve polisin arasında her aşamada daha iyi diyalog sağlanması, çevirmenler için daha net bir mesleki tanımın geliştirilmesi ve polisin çevirmenlere beklemede olmaları için ödeme yapması olarak⁶¹¹ olarak belirtilmiştir.

Perez ve Wilson’ın da değindiği sujeler ve çevirmenler arasında tesis edilmesi istenen işbirliğine ilişkin bir eklemede bulunan Karton, işbirliğinin yargılama sujelerinden müdafî tarafından da benimsenmesinin önemini şu sözlerle vurgulamıştır; “*Counsel and witnesses can help the court (and themselves) by speaking slowly, using simple sentences, and avoiding colloquialisms and expressions that are culture-specific.*”⁶¹²

Mahkeme çevirmenliğinin sağlıklı gerçekleştirilmesi için yargılama sujeleri ile işbirliği içinde çalışmanın zorunluluğuna işaret eden Karton, ICTY yargılamasındaki uygulamalara atıfta bulunarak, yargılama süjelerinin tercüme sürecine ilişkin farkındalığa sahip oldukları durumlarda, ifade ya da sorguyu yapan merciin şüpheli/sanık/tanık ya da mağduru yavaş konuşması hususunda uyarabileceğini ifade etmektedir.⁶¹³ Uygulamada, İngiltere ve Hollanda’da yargılama sujeleri ve çevirmenin işbirliği içinde çalışabilmeleri maksadıyla düzenlenen el kitapları mevcuttur.⁶¹⁴

5.4.1. Görünmeyen Çevirmen Sujeler

Ceza yargılamasında görev alan çevirmenler, çalışmanın konusunu oluşturan; yargı mercii tarafından atanan ve şüpheli/sanık/tanık ve mağdur tarafından ücretsiz faydalanılan çevirmenden, ücreti Devlet tarafından ödenmeyen, tarafların görevlendirdikleri ve bu çalışmanın kapsamını dışında bırakılan çevirmene kadar görünen bir yelpazeye sahiptir. Çalışma konusunu oluşturan ve ücretsiz faydalanılan

⁶¹¹ Perez, Wilson, **a.g.e.**, s. 90.

⁶¹² Karton, **a.g.e.**, s. 49. “Avukat ve tanıklar mahkemeye (ve kendilerine) yavaş konuşarak; basit cümleler kullanarak ve kültüre özgü söz ve söylemlerden kaçınarak yardımcı olabilirler.” Türkçeye çeviren: Bihter Esin Yücel.

⁶¹³ Karton, **a.g.e.**, s. 49.

⁶¹⁴ Bu konuda, İngiltere’de, Hollanda’da ve muhtelif pek çok ülkede kitapçık çalışmaları mevcuttur. Yargı sistemi mensuplarının çevirmenlerle çalışması konusunda eğitilmelerine ilişkin detaylı bilgi için bkz. Ann Corsellis, Amanda Clement, Yolanda Vanden Bosch, “Training for Members of the Legal Services through Legal Interpreters and Translators”, **Building Mutual Trust: A Framework Project for Implementing EU Common Standards in Legal Interpreting and Translation JLS/219/JPEN/219**, Ed. Brooke Townsley, 2011, s. 315 – 349.

mahkeme çevirmeni, tezin diğer bölümlerinde detaylı biçimde incelendiği için, söz konusu çevirmene bu başlıkta tekrar yer verilmemiştir.

Buna ek olarak, ilerleyen bölümlerde detaylı biçimde sunulacağı üzere, çeviri eylemi gerçekleştirdiği ‘fark edilmeyen’, ‘görünmez’ çevirmenler vardır. Bunlar da ceza yargılamasında aşamalarına göre kolluk personeli, savcı, müdafii ve hâkimdir.

Roman Jakobson’un öne sürdüğü üç çeviri türünden biri olan; diliçi çeviri ya da ‘yeniden sözcükleme’ dilsel göstergelerin yine aynı dildeki başka göstergelerle yorumlanmasıdır. Aynı zamanda açıklama olarak da adlandırılan diliçi çeviri, teknik bir metnin, dilini uzman olmayan okuyucular için basitleştirmeyi de içermektedir.⁶¹⁵

Bu bağlamda incelendiğinde hukuk dilinin teknik bir dil olmasından ötürü, hukuk sistemi sujelerinden özellikle avukat ve/ veya müdafinin mesleki iletişimde müvekkiline açıklama yaparak, durumu basit sözcüklerle aktarmasının günlük hayatın bir parçası olduğu görülmektedir. İlerleyen sayfalarda incelenen; avukatların gerçekleştirdikleri diliçi çeviri eylemlerinin benzerleri, sürece dahil her suje tarafından; soruşturma evresinden kovuşturma evresine kadar her aşamada girilen iletişimde, iletişime geçen yetkilinin tercihlerine bağlı ve tercihlerine oranlı olarak ortaya çıkabilecektir. Uygulamada, savcı ya da hâkimlerin teknik dil niteliği taşıyan beyanları, şüpheli/sanığın avukat ya da müdafii tarafından görevinin bir parçası olarak şüpheli/sanığa açıklanarak aktarılmaktadır. Aşağıda detaylı olarak görüleceği üzere, hâkim ve savcılar da, mesleki düzlemde diliçi çeviriye sıkça başvurmaktadırlar. Özellikle ifade ve sorgu işlemlerinde şüpheli/sanık/tanık beyanlarının günlük dilden, hukuk pratiğine uygun bir dile diliçi çeviri yoluyla çevirilerek aktarılması, yargılamanın en yaygın uygulamalarından biridir.

Çeviri yapmak ve yorumlamak eylemleri çoğu zaman etkileşim halindeki iki olgudur. Interpretation sözcüğünün Türkçede iki karşılığı vardır. Bunlardan ilki sözlü çeviri yapmak diğeri ise yorumlamaktır. Hukukçular görevlerini yaparken yorum yaptıkları için İngilizce *interpretation* sözcüğünün anlamlarından birini gerçekleştirmektedirler. Yani bir metni analiz edip yorumlayıp olaya uyarlamaktadırlar. Bu durum içinde

⁶¹⁵ Berk, a.g.e., s. 111, 112.

yabancılık ya da engel unsuru bulundurmeyan yargılamalarda da bir metin analizinin varlığını göstermektedir.⁶¹⁶ Bu noktada vurgulanması gereken bir husus da hukukçuların çoğunun bu eylemi çoğunlukla yaptıklarının farkında dahi olmadan yapmalarıdır.

Aşağıdaki bölümde yargılama sujelerinin görevlerini yaparken çeviri olgusu ile olan temaslarına değinilecektir.

5.4.1.1. Müdafii

Ceza yargılamasında savunma hakkının gerçekleşmesi noktasında en kilit konuma sahip olan kişi, şüpheli ya da sanığın avukatı olan ve ceza yargılamasında müdafii ismini alan yargılama sujesidir. Şüpheli/sanık ile yargılama sujeleri arasında en çok iletişim kuran ve diğer sujelerden farklı olarak, şüpheli/sanığın tarafında duran müdafii, diliçi çeviri işlemine sıklıkla başvurmaktadır. Hukuk uygulamalarının kendilerinin çeviri eylemini içerdiğine ilişkin görüşü destekleyen White, *hukukun, hukuk metinlerinin toplumdaki temel konulara ilişkin reflektif ve duyarlı söylem topluluklarını şekillendirip yaratan bir çeviri süreci* olduğunu iddia etmektedir. Cunningham ise *avukata müvekkilin tercümanı*⁶¹⁷ olarak yaklaşmaktadır. Bir başka deyişle, hukukun ve hukuk metinlerinin toplumun dönüşümündeki önemli rolünün yanı sıra, yargılama sürecinde avukatın müvekkilin günlük dilini hukuk diline çeviren bir suje olarak alımlanması halihazırda mevcut yaklaşımlardan biridir.

İstanbul Mahkemeleri'nde müdafiliğin erişilebilirliği ve etkisi konulu bir araştırmada aynı dili paylaşan yargılama sujeleri ile sanık arasındaki iletişim merceğ altına yatırılmıştır. Elveriş, Jahic ve Kalem tarafından gerçekleştirilen araştırmada⁶¹⁸

⁶¹⁶ Hukuki yorum yapma konusunda Hukuki Anlambilim üzerine çok önemli bir kaynak olarak bkz.

Legal Hermeneutics: History, Theory and Practice, Edited by. Gregory Leyh, Berkeley: University of California Press, 1992. Ve ayrıca bkz. Barak, **a.g.e.**

⁶¹⁷ White'dan aktaran Mertz, **a.g.e.**, s. 443.

⁶¹⁸ İdil Elveriş, Galma Jahic, Seda Kalem, **Mahkemede Tek Başına – İstanbul Mahkemeleri'nde Müdafiliğin Erişilebilirliği ve Etkisi / Alone in the Courtroom – Accessibility and Impact of the**

İstanbul Mahkemeleri’nde görev alan hâkim, savcı ve CMK avukatları ile görüşmeler yapılmış ve kendilerine çeşitli sorular yöneltilmiştir. Bu sorulara verilen cevaplar mevcut sistemde Türkçe konuşan sanıkların haklarını nereden öğrendikleri ve haklarını anlayıp anlamadıklarına ilişkindir.

Ekibin “Sanıklar Haklarını Anlıyor mu?” sorusunu yöneltmelerindeki amaç kendi ifadeleri ile şöyledir:

“Bu soru sayesinde, adalet sistemi aktörlerinin, hukuk dilinin anlaşılabilirliğini nasıl değerlendirdiği ortaya çıkarılmak istenmiştir. Hukuk dilinin bu aktörler tarafından nasıl değerlendirildiği iki şekilde önemlidir: bir taraftan hâkimlerin sanıklarla kurduğu iletişim açısından önemlidir; diğer taraftan da, çoğu zaman hâkim ve sanık arasında bir iletişim aracı olarak görülen avukatın bu iletişimde oynadığı rolün önemini açıklığa kavuşturması açısından önemlidir. Avukatın teknik uzmanlığı ve hukuk dili konusundaki bilgisi, kendisini hâkim ve sanık arasında kritik önemde bir konuma getirmektedir. Yapılan mülakatlar, hâkimlerin, hukuk dili nedeniyle sanıkların haklarını düzgün şekilde anlamadıklarına inandıkları anlarda, avukatın önemli bir etmen olarak – hâkim ve savcı arasında bir ‘çevirmen’ olarak – ortaya çıktığını düşündüklerini göstermektedir.”⁶¹⁹

Bir başka deyişle, hâkimler kendilerinin kullandıkları ifadeler net olmadığında, avukatların diliçi çevirileri aracılığıyla anlaşıldıklarına inanmaktadır.

Bu noktada Eruz’un medeni hukuk alanında verdiği boşanma kararı örneğine ilişkin incelemesi kıyasen incelenebilir. Eruz bu çalışmasında avukatın konumlanışı üzerinden diliçi çeviri ve uzmanlık dili kullanımlarını incelemiştir. Aynısı elbette ceza yargılaması için de geçerli olacaktır.

Criminal Legal Aid Before İstanbul Court, Bilgi Üniversitesi Yayınları, İnsan Hakları Hukuku Çalışmaları, İstanbul, 2007.

⁶¹⁹ Elveriş, Jahic, Kalem, **a.g.e.**, s. 87-88.

Özgün Metin (Kaynak Metin): Mahkeme İlamı = Boşanma Kararı⁶²⁰

Metni Yeniden Kurgulayan	Metin kim için yeniden üretiliyor (=Erek Kitle)	Üretilen Metin Türü	Uzmanlık Kavramı ve Uzmanlık Dili Kullanımı
Avukat	Mahkeme	Yazılı hukuk metni	Var
Avukat	Mahkeme	Sözlü ilam özeti	Var
Avukat	Müvekkili Davacı	Sözlü açıklamalı kullanmalık metin	Daha az sayıda
Davacı	Babası	Sözlü özet kullanmalık metin	Yok
Davalı	Arkadaşı	Sözlü kullanmalık metin	Yok

Tablo 1 Özgün Metin (Kaynak Metin): Mahkeme İlamı = Boşanma Kararı

Eruz'un Akademik Çeviri Eğitimi: Çeviri Amaçlı Metin Çözümlemesi adlı kitabında oluşturduğu bu tablo, iletinin bağlama göre diliçi çeviriler vasıtasıyla dönüşümünü

⁶²⁰ Tablo için Esen-Eruz, **Akademik Çeviri Eğitimi: Çeviri Amaçlı Metin Çözümlemesi**, s. 27.

göstermektedir. Tablo’da görüldüğü üzere, teknik bir dille üretilen yazılı metin, diliçi çeviriler ile sözlü açıklamalı kullanmalık metinlere ve sonrasında sözlü kullanmalık metinlere dönüşmektedir. Ammann’ın ifade ettiği gibi;

*“Bir konu hakkında **nasıl** konuşacağımız, **ne** diyeceğimiz ve **neyi** asla demeyeceğimiz de yine kiminle konuştuğumuza ve örneğin muhatabımızın zaten bildiğini veya ilgi duyduğunu varsaydığımız şeylere bağlıdır. Normal koşullarda bu belirleyici değişkenleri uzun uzadıya düşünmeyiz. Ait olduğumuz kültürün normlarını ve kurallarını bildiğimiz için, konuşmalarımızı bu normlara ve kurallara uygun olarak yaparız.”*⁶²¹

Tüm bu ifadelerden de görüldüğü üzere, çevirmenin durumunu farklı kılan, bu çevirileri diller ve kültürlerarası ve profesyonel olarak yapmak yükümlülüğüdür.

Eruz’un aile hukukuna ilişkin vermiş olduğu bu örnek kıyasen ceza yargılamasının soruşturma ve kovuşturma evrelerinde yargı mercilerince oluşturulan yazılı evrakların şüpheli/sanığa aktarımında, müdafiin yaptığı bir diliçi çeviri işlemi olarak okunabilecektir. İletişim düzlemler bazında düşünüldüğünde, mesaj her bir ögenin algıladığı sınırlar dâhilinde, kendi bağlamına uygun şekilde, diliçi çeviri yoluyla yeniden biçimlendirilecek, ancak biçimlendirmeyi gerçekleştiren öğeler bu işi yaptıklarının bilincinde olmayacaklardır, çünkü Eruz’un da işaret ettiği üzere tüm bu dönüştürme işlemi günlük hayatın bir parçası hali olarak algılanacaktır.⁶²² Bu hususta Russell, sürece katılanların farklı toplumsal sınıflardan olmasının çevirmenin dil dizgesini çeviri yaptığı gruba bağlı olarak konumlanmaya yönelttiğini ifade etmektedir.⁶²³

Yine Eruz’un verdiği bir örnekte diliçi çeviride kavramların açıklanmaksızın, sadece amaca (skopos) uygun bir diliçi çeviri ile avukatın iletiyi nasıl aktardığı vurgulanmıştır. Eruz bu örneği eşsüremlî çeviriye örnek olarak vermiştir. Eruz’un

⁶²¹ Ammann, a.g.e., s. 38.

⁶²² Esen-Eruz, **Akademik Çeviri Eğitimi: Çeviri Amaçlı Metin Çözümlemesi**, s. 25 – 27.

⁶²³ Russell, “Three’s a Crowd’: Shifting Dynamics in the Interpreted Interviews. 117.

eşsüremlî çeviri ve artsüremlî diliçi çeviri ayrımı, çevirinin yapıldığı zaman dilimlerinin aynılığı ya da farklılığı üzerinden yapılmış bir ayrımdır. Yani mahkeme sürecinde birlikte olan avukat ve müvekkilin aynı zaman dilimini paylaşmalarından ötürü, yarım saat sonra yapılacak bir çeviri eşsüremlî; 1928’de yaşanan alfabe değişimi sonrasında, eski yazıdan Latin alfabesine yapılan çevirilerde ise artsüremlî diliçi çeviri yapıldığını ifade etmektedir.⁶²⁴

Bu çalışmanın odağını ceza yargılamasındaki sözlü çeviri oluşturduğu için, bu eşsüremlî çeviri, Uluslararası Ceza Mahkemesi’ndeki eşsüremlî/andaş/simultan çeviri eylemlerini ifade edecek biçimde kullanılmıştır. Eruz’un yaptığı kategorizasyon, bu çalışma bağlamında *sight interpretation* olarak yorumlanabilecektir. Eruz, diliçi çevirinin içinde uzmanlık kavramının varlığını Almanca bir boşanma kararının bir çevirmen tarafından davanın tarafına aktarıldığı süreç üzerinden örnekendirir. Eruz’a göre, Almanca bilmeyen tarafın anlayabileceği bir dil ile Türkçe kullanılması aşamasında diliçi çeviri ortaya çıkmaktadır. Çevirmenin, erek metni anlaşılır kılmak için günlük kavramlar üzerinden örnekler kullanması; özetleme ya da açıklamalara başvurması bu bağlamda diliçi çeviri yöntemlerinin kullanılması olarak yorumlanabilecektir.⁶²⁵ Eruz’un ifadesiyle; “*çevirmen burada müvekkil Almanca diline vakıf olduğu zaman, avukatın yapması gerekeni yapmaktadır yani diliçi çeviri burada başka bir boyutta, erek dilin dili ve kültürü de içine dahil edilerek oluşturulmaktadır.*”⁶²⁶

Eruz’un çevirmen üzerinden verdiği örnekte de açıkça görülebildiği gibi, müdafii ya da avukat, müvekkilinin durumu tam anlamıyla kavrayabilmesi için uzmanlığını konuşturarak diliçi çeviri yöntemlerine başvurmaktadır.

Sanığın yargılama dilini konuşmadığı için tercüman hakkından istifade ettiği hallerde Piatt hakimin yanı sıra, müdafinin de çevirmenin performansından sorumlu olduğu görüşünü savunmaktadır.⁶²⁷ Türkiye’de uygulaması bulunmayan ancak Amerika Birleşik Devletleri’nde iki dilli bir müdafinin varlığı halinde ayrıca bir tercüman

⁶²⁴ Esen-Eruz, a.y., s. 25 – 27.

⁶²⁵ Esen-Eruz, a.y., s. 28.

⁶²⁶ Esen-Eruz, a.y., s. 28, 29.

⁶²⁷ Bill Piatt, “Attorney as Interpreter: A Return to Babble”, *New Mexico Law Review*, Vol: 20, Winter 1990, s. 6.

atanmayan⁶²⁸ örneklerden hareketle müdafii aynı zamanda bir tercümanlık görevi gerçekleştirip gerçekleştiremeyeceğine ilişkin yazdığı makalesinde Piatt, sanığın yargılama dili dışında bir dil konuşuyor olduğu ve müdafii de bahsi geçen diller açısından iki dilli olduğu durumlarda, mahkeme dışı süreçlerde iletişim açısından büyük bir avantaj sağlayan bu durumun; mahkeme süreci için ayrıca bir tercüman atanmadığı takdirde, müdafii, müdafii ve çevirmen rolleri arasında bölünmesine ve sonuç olarak her iki görevi de yerine getirememesine neden olacağını ifade etmektedir.⁶²⁹ Piatt, müdafii aynı anda sürece yönelik hem dikkatli dinleme, hem de gerekli hukuki önlemleri alma eylemleri ile çeviri eylemlerinin aynı anda gerçekleştirmesi mümkün olamayacağı için, müdafii dili bildiği durumlarda dahi tercümanlık görevini gerçekleştirmemesinin doğru olmadığını⁶³⁰ öne sürerek müdafii hem müdafilik hem de çevirmenlik yaptığı bir durumda, sanık açısından durumu olası iki hal olarak tanımlamıştır. Bu hallerden ilkinde sanığın bir müdafii olacaktır ancak sürecin çevirisi yapılmadığı için sanık yargılamayı çaresizce *karşılıklı seslerin bir uğultusu* şeklinde gözlemleyecektir. İkincisinde ise sanık söylenenleri anladığı bir yargılamada muhalif bir sisteme karşı avukatsız bir şekilde kendini savunmaya zorlanacaktır.⁶³¹ Benzer şekilde Lindie de, Amerika'daki iki dilli müdafii atama uygulamasının, müdafii ne müdafilik ne de çevirmenlik görevlerini gerçekleştiremeyeceği bir duruma neden olacağı gerekçesiyle eleştirmektedir.⁶³²

5.4.1.2. Hâkim

Temellerini ulusalüstü ve ulusal hukuk metinlerinden alan 'Tercüman Hakkı'nın kullanılması sürecinde hâkimlerin rolü belirleyicidir, çünkü kovuşturma aşamasında bir çevirmenin atanmasına ilişkin kararı, hâkimler vermektedirler. Bu nedenle,

⁶²⁸ Piatt, a.e., s. 1.

⁶²⁹ Piatt, a.e., s. 13.

⁶³⁰ Piatt, a.e., s. 13.

⁶³¹ Piatt, a.e., s. 16.

⁶³² Beth G. Lindie, "Inadequate Interpreting Services in Courts and the Rules of Admissibility of Testimony on Extrajudicial Interpretations", **University of Miami Law Review**, Vol: 48, 1993, s. 411.

hâkimlerin kişinin yargılama dilini anlayıp anlamadığına ilişkin verecekleri kararın isabetli olması adil yargılanmanın sağlanması için başattır.

Bir başka deyişle, kişinin anladığı dil kavramının hatalı yorumlanması, kişinin savunma hakkı tam anlamıyla kullanamamasına neden olabilecektir. Buna çarpıcı bir örnek olarak, Avusturalya Aborjin Hukuki Yardım Servisi hukukçularından Pam Ditton'un aktardığı bir olay verilebilir. Bu olayda hâkim Ditton'un müvekkilinin İngilizce konuşup konuşmadığını anlayabileceğini söyleyerek, kişiye bir soru sormaktadır. Müvekkil'in 'yes' cevabını vermesiyle beraber, hâkim '*kişinin İngilizce bildiği ve çevirmene ihtiyacı olmadığı*' hükmünü vererek yargılamaya İngilizce olarak devam etmektedir.⁶³³ Ancak örnekte verilen vakıda kişinin İngilizce diline hakimiyeti söz konusu değildir ve ihtiyacı olmasına rağmen tercüman hizmetinden yararlandırılmamıştır.

Hâkimler ve çeviri unsurunun bir araya gelebileceği bir diğer olasılık olan hâkimlerin tercüman olarak görev aldıkları bir davaya daha sonra hâkim olarak atanmaları hususunda Aktan, *davada tercümanlık yapmış olan hâkimin davaya katılabileceği ifade edilmiş ise de katibin dahi tercümanlık yapmasını CMUK'un 21/5. Madde-fıkrasına göre bilirkişilik olarak niteleyen ve bozma nedeni sayan Yargıtay kararı karşısında hâkimin de duruşmaya katılamayacağını kabul etmenin yerinde olacağını*⁶³⁴ ifade etmektedir. Dillerarası çeviri yapmasının kabul edilmesi ya da edilmemesi hususunda çeşitli görüşler bulunan hâkimin, diliçi çeviri yapması görevinin bir parçası olarak algılanmaktadır. Uygulamada sorgulamaların hemen hepsinde, hâkim sanığın sözlerini özetleyerek tutanağa geçirmektedir.⁶³⁵ Bu işlem gerçekleştirilirken de diliçi çeviriye başvurmaktadır. Taraflar duruşma salonundaki ekranlardan kayda geçen hususları gözlemleyip müdahale etme hakkına sahip olsalar dahi⁶³⁶, bu özetleme sürecinde talep edilen değişikliğin yapılması noktasında son söz hâkime ait olduğu için, kimi vakılarda itirazlar bir sonuca ulaşamayabilecektir.

⁶³³ Russell Goldflam, "'Silence in Court!': Problems and Prospects in Aboriginal Legal Interpreting", **Australian Journal of Law and Society**, Vol:13, Issue: 1997, s. 31. (17-54).

⁶³⁴ Hamdi Yaver Aktan, "Yargıtay Uygulamasında Adil Yargılama İlkeleri", **Adil Yargılanma Hakkı: IGUL Yayınları No:4**, Matra Projesi Kitabı, Yayına Haz. Feridun Yenisey, Nergiz Yayınları, 2004, s. 114.

⁶³⁵ Demirağ, **a.g.e.**, s. 398, 399.

⁶³⁶ Demirağ, **a.g.e.**, s. 399.

Amerika örneği gözlemlendiğinde ise mahkemelerde hâkimin, böyle bir özetleme yetkisinin bulunmadığı ve tüm kayıtların bir zabıt kâtibi tarafından gerçekleştirildiği gözlemlenmektedir. Kâtibin tuttuğu zabıt kelimesi kelimesine tüm söylenenleri içermektedir. Bu durumda, hâkimin herhangi bir hâkimiyetinden söz etmek mümkün olmayacaktır.⁶³⁷

Hâkim doktrinde görevini ifa etme açısından da tercümana benzetilmektedir. Ancak bu kez, kast edilen yoruma dayalı çıkarım yapmanın bir tür tercüme işlemi olduğudur. Sancar hâkimin yorum yapması hakkında aşağıdaki sözleriyle, hâkim ve tercümanların ortak noktalarına dikkat çekmiştir;

*“Yorum yapmak, norm metninin anlamını belirginleştirmek ve metni, bu anlamı daha iyi ifade eden sözcüklerle şerh etmektir. Yorum, özünde bir tercüme sürecinden başka bir şey değildir.”*⁶³⁸

Sancar’ın bu yaklaşımından da anlaşılacağı üzere, hâkimin gerek kanun maddelerini yorumlama sürecinde, gerekse bu metni farklı sözcüklerle şerh edişinde bir çeviri eyleminden söz edilmesi mümkün olabildiği gibi, ifade ve sorgu işlemlerinde sözcüklerin tutanağa geçirilmesi aşamasında da doğrudan dili çeviri enstrümanlarından istifade etmesi ve rolünün bir anlamda dili çeviri yapan bir çevirmen rolünü de kapsar şekilde genişlediğini söylemek mümkündür.

5.4.1.3. Savcı ve Kolluk

⁶³⁷ Thomas Griesa “Türk ve Amerikan Hukuk Sistemlerinde Ceza Hukuku ve Ceza Yargılaması Hukuku: Tartışmalar Soru/Yanıt”, **Türk ve Amerikan Hukuk Sistemlerinde Ceza Hukuku ve Ceza Yargılaması Hukuku: İstanbul Barosu ve New York Baroları İşbirliği ile**, Yay. Haz: İstanbul Barosu Yayın Kurulu, İstanbul Barosu Yayınları, Şubat 2004, s. 77. Bu alıntı Thomas Griesa’nın, Türk ve Amerikan Hukuk Sistemlerinde Ceza Hukuku ve Ceza Yargılaması Hukuku Panel’in Soru Cevap kısmında verdiği cevabın aktarımıdır.

⁶³⁸ Mithat Sancar, Eylem Ümit Atılğan, “**Adalet Biraz Es Geçiliyor...**”:**Demokratikleşme Sürecinde Hâkimler ve Savcılar**, Tesev Yayınları, 2009, s. 23.

Soruşturma evresinde, kolluğun ve savcının şüpheli ile sözlü iletişim kurduğu en önemli aşama ifade alma⁶³⁹ aşamasıdır. Bu süreçte ifadenin tutanağa geçirilmesi, tıpkı, hâkimi konu alan 5.4.1.2. başlıkta da aktarıldığı üzere, kolluk personelinin ya da savcının, söylenenleri özetlemesi şeklinde gerçekleşmektedir.

İpek, ifadenin kelime kelime tutanağa geçirilmesinin imkânsızlık içerdiği gerekçesiyle, ifadeyi alanın kendi içinde anlamsızlık içeren cümleleri ayıklamasının mümkün olduğunu ifade etmektedir. Önemli olanın soruşturma/kovuşturma konusu eylemle ilgili olan ve sonuca doğrudan ya da dolaylı açıdan katkı sağlayacak sözlerin tutanağa geçirilmesi olduğunu vurgulayan İpek, suçun ikrarına ilişkin sözlerin aynen geçirilmesi ve de suçun sübutu ya da bireyselleştirilmesine etki eden faktörlerle ilgili önemli pasajların ifade edilen şekliyle, değiştirilmeksizin tutanağa geçirilmesinin önemini altını çizmiştir.⁶⁴⁰ Bu durumda diliçi çeviri yapan kolluk memuru veya savcı, ifadeden belli kısımları çıkarma yetkisini de kullanarak, bir bakıma editörlük görevini de gerçekleştirmektedir, ancak bu diliçi çeviri ve özetleme işlemini, mesleklerinin gereği olarak algılayan bu sujeler, görünmeyen birer çevirmen olduklarının farkında değildirler.

Ayrıca Tercüman Listeleri'ne kayıtlı olan ve çalışmanın 6. bölümünde oluşturulan bütüncede emniyet mensubu başlığı altında değerlendirilen polis çevirmenlerin, kendilerinin görev aldıkları bir soruşturmada, aynı zamanda tercüman olarak görev almalarının, tercüman ve polis rolleri arasında sürekli bir gidip gelme yaşamaları ihtimalinden ötürü oldukça riskli bulunduğu hususu *The People v. Montano* davasında dile getirilmiştir.⁶⁴¹

Bu süreçte de şüpeinin ifadelerinin kolluk personelinin ya da savcının dilsel süzgecinden geçmesi söz konusu olduğundan ötürü, bu iki suje de görünmeyen çevirmenler olarak adlandırılabilir.

⁶³⁹ Ali Kınacı, "Kolluk Tarafından Yapılan İşlemlerin Yargı Kararlarına Olumlu ve Olumsuz Yönden Etkileri", **Adil Yargılanma Hakkı: IGUL Yayınları No:4**, Matra Projesi Kitabı, Yayına Haz. Feridun Yenisey, Nergiz Yayınları, 2004, s. 239.

⁶⁴⁰ İpek, **İfade Almanın Teknik ve Taktikleri**, s. 21, 22.

⁶⁴¹ Susan Berk-Seligson, "The Miranda Warnings and Linguistic Coercion", **Language in the Legal Process**, Ed: Janet Cotterill, Palgrave Macmillan 2002, s. 140, 141.

5.5. Ceza Yargılamasında Çevirmenin Görev Aldığı Safhalar

Ünver ve Hakeri, ceza muhakemesi hukukunun insan haklarının korunmasına ilişkin temel ilkelerinden adil yargılanma hakkının, meram anlatma ilkesini; *“her sanığın derdini anlatabilmesini, ne istediğini söyleyebilmesini, hiç veya gereği gibi dinlenilmeden mahkûm edilememesini, öne sürülen iddiaları ve aleyhine olan delilleri çürütebilmesini ve bu sayede muhakemenin gidişine etki edebilmesini ifade eden ilkeye meram anlatma ilkesi”*⁶⁴² olarak tanımlamaktadır. Meram anlatma ilkesi; yargılama dilini anlayamama ya da konuşamama gibi bir sorunu olan şüpheli/sanık açısından ancak bir çevirmen yardımından istifade edilerek gerçekleştirilebilecek bir işlemdir. Öngörüleceği üzere, meram anlatma ilkesi savunma hakkının en temel silahını oluşturmaktadır. İpek, hukuki dinlenilme ya da meram anlatma ilkesinin yalnızca kovuşturma aşaması ile sınırlı olmadığını, soruşturma aşamasını da kapsadığını; dolayısıyla sadece mahkeme bakımından değil, savcılık ve kolluk bakımından da önem taşıdığını ifade etmektedir.⁶⁴³

İHAS’ın 6. maddesinin 3. fıkrasının a bendi ile Anayasa’nın 19. maddesinin 3. fıkrası uyarınca *‘şüpheli ve sanığa hakkındaki suçlamanın açıkça ve ayrıntılı olarak bildirilmesi gerekmektedir.’*⁶⁴⁴ Tercüman hakkının ve ücretsiz atanan tercümanın en temel dayanaklarından birini de; şüpheli/sanığa hakkındaki suçlama hakkında ayrıntılı ve açık bir biçimde bilgilendirilme gerekliliği oluşturmaktadır.

İnsan haklarının korunmasına ilişkin temel ilkelerden olan ve yukarıdaki paragrafta anayasal dayanağından ve İHAS’ta yer alan karşılığında bahsedilen ‘İsnadı ve Hakları Öğrenme Hakkı’na ilişkin Ünver ve Hakeri;

“Bu özellikle kişiler hakkında ifade, sorgu, yakalama, gözaltı, arama, tutuklama gibi muhakeme işlemlerinde yapılmalıdır. Bildirimin açık,

⁶⁴² Ünver, Hakeri, **a.g.e.** s. 19.

⁶⁴³ Apaydın, **a.g.e.** s. 58.

⁶⁴⁴ Türkiye Cumhuriyeti Anayasası.

anlaşılır, yeterli, eylemin tür ve biçimi, yer, zaman, deliller ve kişilerle ilintisini içeren biçimde yapılmış olması; buna karşılık belirsiz ve genel ifadelerle yapılmaması gerekir. İsnat ne kadar açık ve ayrıntılı yapılırsa, savunma o derece sağlıklı ve gerektiği biçimde yapılacak ve hem savunma hakkının silahların eşitliği ilkesine uygun icrasına hem de maddi gerçeğin hukuka uygun biçimde açığa çıkarılmasına hizmet edecektir.”⁶⁴⁵

Ceza muhakemesi hukukunun, muhakeme şekline ilişkin ilkelerinden sözlülük ilkesini ise; “*ceza muhakemesi materyalinden niteliği itibarıyla beyan olarak açıklanması mümkün olanların esas itibarıyla duruşmada hâkim(ler) önünde açıklanması ve bunun üzerinde suçluların sözlü ifadede bulunması*”⁶⁴⁶ olarak tanımlamıştır. Görüleceği üzere, tercümanın rolü, yukarıda bahsi geçen tüm bu ilkelerle doğrudan bağlantılıdır.

Türk ceza yargılamasında çevirmenler görev aldıkları evreye ya da görev aldıkları yönetime göre farklı şekilde adlandırılmamaktadır. Soruşturma aşamasında (polis ve savcılıkta) görev yapan çevirmenden de, kovuşturma aşamasında mahkemede görev yapan çevirmenden de hukuk metinlerinde ‘tercüman’ olarak bahsedilmektedir.⁶⁴⁷ Yine aynı şekilde yazılı çeviri görevini yerine getiren çevirmen de, sözlü görev yerine getiren çevirmen de, herhangi bir tanımlamaya girilmeksizin ‘tercüman’ olarak adlandırılmaktadır.

Ceza Muhakemesi Kanunu’nun ‘Tanımlar’ başlıklı 2. maddesinde yer alan ve soruşturma evresinde doğrudan kullanılacak olan terimlerin net biçimde kavranması, konu açısından büyük önem arz etmektedir. Soruşturma evresinde ‘şüpheli’den bahsedilmektedir. CMK’nın 2. maddesinin a bendi uyarınca şüpheli; *soruşturma evresinde, suç şüphesi altında bulunan kişiyi*⁶⁴⁸, maddenin c bendi uyarınca müdafî;

⁶⁴⁵ Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 28.

⁶⁴⁶ Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 28.

⁶⁴⁷ Çevirmenlerin görev aldıkları evreye göre farklı şekilde adlandırılmasına örnek olarak İtalya verilebilir. İtalya’da ‘judicial police auxiliary’ (ausiliario), ‘technical consultant’ (consulente tecnico d’ufficio) ayrımı vardır. Detaylı bilgi için bkz. **IMPLI Improving Police and Legal Interpreting 2011 – 2012 Final Report**, s. 27.

⁶⁴⁸ Ceza Muhakemesi Kanunu.

*şüpheli veya sanığın ceza muhakemesinde savunmasını yapan avukatı*⁶⁴⁹, maddenin e bendi uyarınca soruşturma; *kanuna göre yetkili mercilerce suç şüphesinin öğrenilmesinden iddianamenin kabulüne kadar geçen evreyi*⁶⁵⁰, maddenin g bendi uyarınca ‘ifade alma’; *şüphelinin kolluk görevlileri veya Cumhuriyet savcısı tarafından soruşturma konusu suçla ilgili olarak dinlenmesini*⁶⁵¹ ifade etmektedir.

Ceza Muhakemeleri Kanunu, ifadeyi bir araştırma işlemi olarak tanımlamaktadır. Kanun, bu araştırmanın, *şüphelinin işlediği iddia edilen suç konusunda kolluk ve Cumhuriyet savcılığı tarafından bilgisine başvurulması*⁶⁵² aracılığıyla yerine getirildiğini ifade ederken, sorguyu *bir savunma işlemi*⁶⁵³ olarak tanımlamakta ve hâkim tarafından yapılan sorguda şüphelinin savunmasını yaptığını işaret etmektedir. Yenisey ve Nuhoglu, Devlet’in şüphelendiği kişiye, bu suç ile ilgili soru sormasını “*ifade alma*” kapsamında incelerken, Devlet’in şüphelenmediği kişiye soru sormasını ise “*bilgi toplama*” olarak adlandırmaktadır.⁶⁵⁴

Elveriş, Jahic ve Kalem tarafından gerçekleştirilen bir araştırmada, soruşturma ve kovuşturma evresindeki pek çok işlemin ön koşulu niteliğinde olan “sanığa haklarının hatırlatılması” konusuna ilişkin, İstanbul Mahkemeleri’nde görevli hâkim, savcı ve CMK avukatları ile mülakatlar yapılmıştır. Kendilerine sanıkların haklarını anlayıp anlamadıklarına ilişkin soru yöneltilen hâkim savcı ve avukatların verdikleri yanıtlar araştırmacılar tarafından çözümlendiğinde ortaya çıkan sonuç, çeviri faktörünün devreye girmediği yargılamalarda bile hakların anlaşılması noktasında sıkıntıların ortaya çıkabildiğini işaret etmektedir. Elveriş, Jahic ve Kalem’in tespitlerine göre; hâkim ve savcılar aksine, avukatların çoğunluğu sanıkların haklarını anlamadıklarına ve anlamayacaklarına ilişkin bir kanıya sahiptir ve bu durum da hakların hatırlatılmasının sağlanması hususunda sorumluluk taşıyanlar ile hatırlatılan

⁶⁴⁹ Ceza Muhakemesi Kanunu.

⁶⁵⁰ Ceza Muhakemesi Kanunu.

⁶⁵¹ Ceza Muhakemesi Kanunu.

⁶⁵² Ceza Muhakemesi Kanunu

⁶⁵³ Ceza Muhakemesi Kanunu

⁶⁵⁴ Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 606, 607.

hakların uygulanması sürecinde rol oynayanlar arasında var olan algı farklılığı olarak nitelendirilebilecektir.⁶⁵⁵

Bir diğer deyişle, yargılama sujelerinden hâkim ve savcılar genel olarak, sanıkların haklarını anlamakta herhangi bir güçlükle karşılaşmadıkları kanısına sahipken, avukatlar sanıkların haklarının hatırlatılması açısından sıkıntıların varlığına dikkat çekmektedir. İddia makamı ve hâkimlerin kendilerini net biçimde ifade edebildiklerine yönelik sahip oldukları bu inanç nedeniyle, çeviri sürecinde şüpheli/sanık herhangi bir şeyi net biçimde anlayamadığında çevirmeni suçlu ilan etmeleri de şaşırtıcı olmayacaktır.

Bu konuda Morris, hukukçuların dili manipüle etme ve kendilerini hassasiyetle ifade etme yetenekleriyle gurur duyduklarını ve tercüman kullanılan bir iletişimde anlaşılmadıklarını fark ettikleri takdirde; suçun kendilerine değil, tercümana ait olduğunu düşündüklerini ifade etmektedir. Morris'e göre, hukukçular açısından; bir argümanın ikna edici bir şekilde öne sürülmediği, bir cümlemin tam anlamıyla tamamlanamadığı, bir sözcüğün yanlış kullanıldığı, dildeki kusurlu bir kullanım nedeniyle tereddüt ortaya çıktığı hallerde, kusuru ve kusurlu olduğunu kabul etmek, hatayı ve mükemmel olmama halini kabul etmek anlamına gelecektir. Bu nedenle sözlü çeviri hizmetini sunan, mekanik ve şeffaf çevirmen, hukukçuların performanslarına müdahale etmemeli ve yorum yapmamalıdır, aksi takdirde bu durum adaletin işleyişine ilişkin olumsuz bir izlenime neden olabilecektir.⁶⁵⁶ Morris, bu gibi durumlarda kelimesi kelimesine çeviri talimatı askıya alınarak çevirmenlerden; dile getirilmemiş ve yazılmamış iyi uygulama ilkeleri uyarınca çevirmenlerden, tıpkı mahkeme yazmanlarından da beklendiği gibi, avukat ve hâkimlerin performanslarındaki bu tür kusurları düzeltmelerinin beklendiğini ifade etmektedir.⁶⁵⁷

Çevirmenden beklenen yazılmamış iyi uygulama ilkelerine ilişkin Morris, kendisinin çevirmen olarak çalıştığı Demjanjuk davasındaki bir örneği paylaşır. Bu örnekte gösterilen bir fotoğrafta net şekilde görülebilen bir dikdörtgen mevcutken, bir avukat

⁶⁵⁵ Elverış, Jahic, Kalem, **a.g.e.**, s. 89.

⁶⁵⁶ Morris, "The Moral Dilemmas of Court Interpreting", s. 31.

⁶⁵⁷ Morris, "The Moral Dilemmas of Court Interpreting", s. 31, 32.

Mahkemenin basit dilsel hatalarının tercüman tarafından düzeltilmesine ilişkin detaylı bilgi için ayrıca bkz. Russell, "Three's a Crowd's: Shifting Dynamics in the Interpreted Interview", s. 117, 118.

bu şekle dil sürçmesiyle ‘üçgen’ demiştir. Çevirmen bu örnekte doğrudan kasedilen şekil olan ‘dikdörtgen’ şeklinde çeviriyi yapmıştır ancak 1946 ve 1948 yıllarına ilişkin bir süreçten bahsedilirken, taraf bilirkişilerinden biri yine dil sürçmesiyle 1976 ve 1978 ifadelerini kullanmıştır. Bu örnekte de çevirmen kimseye bir şey söylemeden düzelterek aktarmıştır. Bu iki örnekte de çevirmen orjinal metne müdahale etmeme yükümlülüğünü ihlal etmiş ve ‘kast edilen’ anlamı çevirmiştir ve bu sayede yargılamada ‘anlamsız’ bir zaman kaybından kurtulunmuştur.⁶⁵⁸

Elveriş, Jahic ve Kalem’in araştırmasında; hâkim, savcı ve müdafii (avukat)’lara yöneltilen “sanıklar haklarını nereden öğreniyor?” sorusu da Türkiye’de yargı sujelerinin şüpheli/sanıkla kurulan iletişime yaklaşımları açısından önem taşımaktadır. Çalışmanın 4. bölümünde incelendiği üzere, gerek ulusal gerekse uluslararası ve ulusüstü hukuk metinleri ile garanti altına alınması hedeflenen en önemli unsurlardan biri şüpheli/sanığın hakları hakkında anladığı bir dilde bilgilendirilmesi hususudur. Sanıkların haklarını nereden öğrendiğine ilişkin yöneltilen bu soruya, araştırmaya katılan hâkimlerin ortak tepkisi, diğer kurumların sanığa haklarını hatırlatma yükümlülüklerine ilişkin kanunun ön koşul düzenlemiş olmasına rağmen, mahkemelerin sanığa haklarını hatırlattığı yönündedir. Elveriş Jahic ve Kalem bu tespitten hareketle, hâkimlerin kimi diğer kurumların görevlerini bu anlamda iyi yapmadıklarına ilişkin bir kanıya sahip olduklarını tespit ettiklerini ifade etmektedir.⁶⁵⁹

Yine bu noktada araştırmadan çıkan sonuçlara göre, araştırmaya katılan hâkimlerin 14 kişilik çoğunluğu, sanıkların yasal haklarını; mahkeme ve diğer yollar olarak tanımladıkları hapisane, savcılık, kolluk kuvvetleri veya medya ya da sosyal çevre aracılığıyla öğrendiklerini, 9’u mahkemelerin sanık haklarını bildirme noktasında tek bilgi kaynağı olduğunu düşündüğünü ve 3’ü ise mahkemelerin bilgi kaynağı olarak tanımlanamayacağını ve sanıkların haklarını avukatlar, hapisane çevreleri ve kolluktan öğrendiğini ifade etmişlerdir. Elveriş, Jahic ve Kalem, gayri resmi bilgi kaynaklarının referans gösterilmesinin bir sonucu olarak; adalet sisteminin sanıkları, yasal hakları hususunda bilgilendirme becerileri noktasında sorunlar olduğuna ilişkin

⁶⁵⁸ Detaylı bilgi için bkz. Morris, “The Moral Dilemmas of Court Interpreting”, s. 34 vd.

⁶⁵⁹ Detaylı bilgi için bkz. Elveriş, Jahic, Kalem, **a.g.e.**, s. 79, 80.

bir sav ileri sürmüştür. Araştırmacılar; mahkemelerin bir bilgilendirme noktasında olmadığına ilişkin elde ettikleri bulgular ve araştırma çerçevesinde gerçekleştirdikleri gözlemler ışığında, araştırma sürecinde gözlemledikleri 42 duruşmanın yalnızca 4'ünde, bir diğer deyişle davaların %10'unda hâkimin gerçekten sanığa haklarını okuduğunu ifade etmiştir.⁶⁶⁰

Aşağıdaki başlıklarda hâkim ve savcıların bu konulardaki yaklaşımlarına daha detaylı şekilde değinilecektir.

Soruşturma ve kovuşturma evrelerinin hemen her safhasında şüpheli/sanık/tanık ve mağdur ile iletişime geçmek gerekli olacağı için özünde iletişimin var olduğu ve dilsel bir engelle karşılaşılan her aşamada bir çevirmen ihtiyacından bahsedilebilir. Bu hususta Benmamann, çevirmene ihtiyaç duyulacak hallerin yargılamanın her aşamasında karşılaşılabılır olduğunu ve çevirmenin yalnızca mahkeme salonunda görevli olmadığını şu sözlerle ifade etmektedir;

*“Legal interpretation is necessary and frequently required when a participant in a legal proceeding does not speak or understand English, the official language of legal proceedings. This situation may occur in the courtroom, during attorney-client interviews, at administrative hearings, or in any law enforcement setting”*⁶⁶¹

Benmamann'ın yargılama dilinin İngilizce olduğu bir ortam için yapmış olduğu bu açıklamada fark edildiği üzere, yargılama dilini anlamayan bir tarafın varlığı halinde, mahkeme salonu dahilinde veya haricinde, yargılama sürecine dair her türlü ve çeşitli işlemde çevirmen ihtiyacı ortaya çıkabilmektedir.

⁶⁶⁰ Detaylı bilgi için bkz. Elveriş, Jahic, Kalem, **a.g.e.**, s. 79 – 81.

⁶⁶¹ Virginia Benmamann, “Legal Interpreting: An Emerging Profession”, **The Modern Language Journal**, 76, 1992, s. 445. “Hukuk çevirisi; yargılamanın taraflarından birinin, yargılamanın resmi dili olan İngilizceyi konuşmadığı ya da anlayamadığı durumlarda gereklidir ve bu durumlarda hukuk çevirisine sıklıkla ihtiyaç duyulur. Bu durum mahkeme salonunda, avukat-müvekkil görüşmelerinde, idari duruşmalarda ya da herhangi bir kolluk işleminde ortaya çıkabilir.” Türkçeye çeviren: Bihter Esin Yücel.

Türkiye örneğine ceza yargılaması özelinde yaklaşıldığında, Ceza Muhakemesi Kanunu uyarınca çevirmene ihtiyaç duyulan safhalar üst başlıklar olarak aşağıdaki şekilde incelenebilecektir.

Öncelikle koruma ve araştırma tedbirleri noktasında iletişime geçilen her durumda çevirmenin varlığına ihtiyaç duyulacağı öngörülebilir. Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliği'nin 19 ve 27. maddelerinde düzenlenen sırasıyla 'Önleme Araması ve İşlemleri' ve 'Durdurma, Durdurma Sonrası Kontrol ve Arama İşlemleri'⁶⁶² aşamalarının tümünde kolluğun kendini tanıtması ve ilgili işlemi yapmasındaki nedeni açıklaması söz konusu olacaktır. Dolayısıyla bu gibi durumlarda bilgilendirmenin sağlıklı yapılabilmesi için bir tercümanın varlığı şart olacaktır. Keza önleme aramasının talep, emir ve kararlarında, aramanın nedeninin belirtilmesi de ilgili Yönetmelik tarafından belirtilmiştir.⁶⁶³

Yakalama koruma tedbiri kural olarak hâkim kararı alınmamış olmasına rağmen, kişilerin özgürlüğünün kısıtlanabildiği bir işlemdir. Adli kontrol, tutuklama, ifade alma, beden muayenesi gibi, kişi özgürlüğünü kısıtlayan koruma tedbirlerinden⁶⁶⁴ olan yakalama durumlarında da *bir müdafinin veya bir avukatın hukuki yardımı, isteğe bağlı olarak veya zorunlu olarak gerekebilecektir.*⁶⁶⁵ Bu durumda Türkçe konuşamayan her türlü kişinin bir çevirmene ihtiyaç duyacağı açıktır.

Bir diğer durum da muhafaza altına alınmasında ortaya çıkmaktadır. Çulha, Demirci, Nuhoğlu Yenisey, *önleme amaçlı yakalamanın sonucu ve adli yakalamanın sonucu olan gözaltının bir başka şekli olarak tanımladıkları*⁶⁶⁶ ve Yakalama Yönetmeliği'nde düzenlenen muhafaza altına alınma durumlarında bildirim yapılması gerektiği hususunu şu şekilde ifade etmektedir;

⁶⁶² Madde metinleri için bkz. Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliği, (Çevirimiçi), <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/06/20050601-15.htm> , (13.05.2018), Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik, (Çevirimiçi), <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/04/20160429-4.htm> , (13.05.2018),

⁶⁶³ Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliği m. 20.

⁶⁶⁴ Çulha, Demirci, Nuhoğlu, Yenisey, **Ceza Muhakemesinin Soruşturma Evresindeki Sujeler için CMK Cep Kitabı**, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Haziran 2015, s. 54.

⁶⁶⁵ Çulha, Demirci, Nuhoğlu, Yenisey, **a.g.e.**, s. 54.

⁶⁶⁶ Çulha, Demirci, Nuhoğlu, Yenisey, **a.g.e.**, s. 58.

“Kollukça önleme görevi içinde başvurduğu tedbir olarak muhafaza altına alınan ve bu şekilde özgürlüğü kısıtlanan kişiye, geciktirilmeksizin muhafaza altına alınmasının nedeni açıklanmalıdır. PVSK 13/5 e göre de, bu haldeki kişiye bir yakınına veya güvendiği bir kişiye haber vermek zorunluluğu vardır. Muhafaza altına alınan kişiye; bunun sebebi, yakalamaya itiraz etme hakkı ve bu hakkı nasıl kullanacağı açıklanır (CMK 90/4, PVSK 13, Yakalama Yönetmeliği 6/10). Özgürlüğü kısıtlanan kişi bu hakkı kullanacak durumda değilse veya küçük ise, veli, vasi veya ilgisine; yabancı ise, Konsoloslukuna haber verilmelidir.”⁶⁶⁷

Yukarıdaki ifadeden ve ilgili yasal düzenlemeden anlaşılağı üzere; soruşturma evresinde karşılaşılan bu durumda kişi yargılama dilini anlayamıyor ya da konuşamıyorsa, çevirmene ihtiyaç olacaktır.

Keza idari gözetimde tercümanlara ihtiyaç duyulan bir başka safhadır. Bu hal doğrudan yabancılık unsuru içerdiği için, çevirmen yardımının zorunlu olduğı bir diğerk durumdur.

“2013-6458 numaralı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, sınır dışı etmek üzere idari gözetim altına alma ve bunun süresi gibi hususları düzenlenmiştir. 54 üncü madde kapsamındaki yabancılar, kolluk tarafından yakalanmaları hâlinde, haklarında karar verilmek üzere derhâl valiliğe bildirilir. Bu kişilerden, sınır dışı etme kararı alınması gerektiğı değerlendirilenler hakkında, sınır dışı etme kararı valilik tarafından alınır.”⁶⁶⁸

⁶⁶⁷ Çulha, Demirci, Nuhoğlu, Yenisey, a.g.e., s. 58.

⁶⁶⁸ Çulha, Demirci, Nuhoğlu, Yenisey, a.g.e., s. 59, 60.

Bir diğerk deyişle de bir çevirmen ihtiyacının olması konunun doğasından gelmektedir, çünkü olayda temel bir yabancılık unsuru söz konusudur.

Yakalama sırasında kolluk memurunun uyması gereken kuralları; yakalanan kişinin zarar vermesini önleyecek tedbirlerin alınması, yakalanan kişiye haklarının *derhâl* bildirilmesi, kolluğun yoklama işleminden arama işlemine geçmesi, yakalanan kişiye yakalama sebebinin söylenmesi ile gereken hallerde zor kullanılması ve kelepçe takılması olarak özetlemek mümkündür.⁶⁶⁹

“Yakalama prosedürüne göre herkes tarafından yakalanıp kolluğa teslim edilen veya kolluk görevlilerince yakalanan kişiye kolluk tarafından kanuni hakları derhal bildirilmelidir (CMK 90/4). Yakalanan haklarının bildirilmesi, sadece yasal bir zorunluluğun biçimsel olarak yerine getirilmesi şeklinde olmamalıdır; yakalananın kişisel özelliklerinin (dil, tahsil, statüsü vb. Özellikler) de göz önünde tutulması gerekir.”⁶⁷⁰

Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu’nun⁶⁷¹ 13. maddesinin 4. fıkrasında ve Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği’nin⁶⁷² 6. maddesinin 4. fıkrasında belirtildiği gibi kolluk tarafından yapılan bir yakalamada, yakalanan kişiye; yakalama sebeplerinin söylenmesi gerekmektedir,⁶⁷³ ancak bu noktada kanuni düzenleme gereği kolluk yakaladığı kişiye haklarını bildirirken bu bildirimin şeklen yerine getirilmesini değil, gerçek anlamda karşı tarafın anlayabileceği biçimde yerine getirilmesini hedeflemelidir.⁶⁷⁴ Yabancılık unsuru içeren vakılarda bu nedenle çevirmenin varlığı, anlayabildiği bir biçimde hak bildiriminin yapılabilmesi için zorunludur. Aksi takdirde yakalanan Türkçe anlayan bir taraf olsun ya da olmasın bir tazminat zorunluluğu

⁶⁶⁹ Çulha, Demirci, Nuhoğlu, Yenisey, **a.g.e.**, s. 66, 67.

⁶⁷⁰ Çulha, Demirci, Nuhoğlu, Yenisey, **a.g.e.**, s. 66.

⁶⁷¹ Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu, (Çevirimiçi), <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.2559.pdf> , 01.10.2018.

⁶⁷² Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği.

⁶⁷³ Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu.

Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Yönetmeliği.

⁶⁷⁴ Çulha, Demirci, Nuhoğlu, Yenisey, **a.g.e.**, s. 67, 78, 79.

doğacaktır.⁶⁷⁵ Çulha, Demirci, Nuhoğlu, Yenisey, yakalanan kişiye bildirilecek husus ve hakları; *haklarını öğrenme hakkı, isnat edilen fiilin bildirilmesi, susma hakkının bildirilmesi ve müdafinin yardımından yararlanma hakkının bildirilmesi*⁶⁷⁶ olarak özetlemiştir. Öngörülebileceği üzere, yakalama halinde çevirmene duyulacak ihtiyaç yalnız yabancılık unsuru içeren vakıalarla sınırlı olmayacak; yakalananın Türkçe anlayamayan veya konuşamayan bir şahıs olduğu her durumda durumunda (yakalananın işitme engelli olması, Türkçe anlamayan ve/veya konuşamayan bir Türk vatandaşı veya yabancı olması durumlarında) tüm bu hakların bildirilmesi noktasında bir çevirmenin varlığı şart olacaktır.

Yakalanan ve gözaltına alınan kişinin aynı zamanda ifade verme ve sorgu hakları da mevcuttur. Çulha, Demirci, Nuhoğlu, Yenisey bu hususta şu hükümlere atıfta bulunmaktadır;

“İfade alma” ile ‘sorgu’ arasında fark vardır. Sorgu, hâkim önünde şüphelinin savunması için tanınan bir haktır. Yakalanarak gözaltına alınan kişinin, yukarıda belirtilen süreler içinde hâkim önünde sorguya çekilme hakkı vardır (CMK 147). Ayrıca, gözaltına alınan kişinin sorgusunda, müdafî de hazır bulunur (CMK 91/6, 150).”⁶⁷⁷

Çevirmenin bu süreçlerde fikir sahibi ve katılımlı olması usul ekonomisi açısından büyük fayda sağlayacaktır çünkü kolluk yakalama sırasında bir hukuki hata yaparsa, yakalama hukuka aykırı hale gelebilecektir. Buna göre çevirmenin görevini ifa ederken doğrudan çalışma alanını etkileyen aşağıdaki hususlardaki olası hatalar işlemlerin yoklukla malul olmasına bile neden olabilmektedir. Bu hususa ilişkin doktrindeki görüşler aşağıda belirtmektedir.

⁶⁷⁵ Çulha, Demirci, Nuhoğlu, Yenisey, **a.g.e.**, s. 67, 78, 79.

⁶⁷⁶ Çulha, Demirci, Nuhoğlu, Yenisey, **a.g.e.**, s. 68.

⁶⁷⁷ Çulha, Demirci, Nuhoğlu, Yenisey, **a.g.e.**, s. 44.

Çulha, Demirci, Nuhoğlu, Yenisey; *Miranda Rights*⁶⁷⁸ olarak da adlandırılan hakların hatırlatılması işlemi noktasında yaşanabilecek aksaklıkları şöyle özetlemektedir;

*“Yakalanan kişiye haklarının bildirilmemesi halinde yakalama ve bunun arkasından yapılan ifade alma işlemi de hukuka aykırı hale geleceğini ve yoklukla malul olacağını ifade ederken, Yakalanan kişinin Susma hakkının ihlali, serbest iradeyi ortadan kaldırarak şekilde susma hakkının ihlali, yasak sorgu yöntemlerine girer ve CMK 148’e aykırılık oluşturacaktır.”*⁶⁷⁹

Bu hususta Yenisey ve Nuhoğlu, *Miranda Kuralı* olarak anılan ve temellerini 1966 yılında US Supreme Court’un *Miranda v. Arizona* kararından alan⁶⁸⁰ kuralı, haklarını ‘öğrenme’ hakkı olarak adlandırarak savunma hakkından temellendiğini öne sürerken, yakalanan kişiye sahip bulunduğu anayasal haklar, yakalama anında öğretilmesinin adil yargılanma açısından önemini vurgulamaktadır. Bu hakkın kapsamının, yalnızca ifade alma ile sınırlı olmadığını ifade eden Yenisey ve Nuhoğlu, *Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Yönetmeliği’nin 6. Maddesinin PVSK madde 13’e paralel bir şekilde, yakalama sırasında suç ayrımı yapılmaksızın yakalama nedeninin bildirilmesi mecburiyetinin yanı sıra, “susma, müdafiden yararlanma ve yakınlarına haber verme haklarının” da bildirilmesini şart koştuğunu; haklarını öğrenme hakkının ihlali halinde, yakalamanın ve bunun arkasından yapılan ifade almanın “kanuna aykırı yöntem ile yapılmış bir işlem*⁶⁸¹ haline geleceğini ifade etmektedir.

Grabenwarter, hakların hatırlatılması safhasında hatırlatılacak olan susma hakkına ilişkin; “susma ve kendi kendini suçlamama hakkı (“*nemo tenetur*”) da davalının

⁶⁷⁸ Amerikan Yüksek Mahkemesi 1966’da *Miranda/Arizona* kararı ile polise, sanığı yakaladığında haklarını bildirme yükümlülüğü getirmiştir. Bu kararla, sanığın susma ve müdafiden yararlanma hakkı hatırlatılmadan elde edilecek beyanın muhakemede kullanılamayacağı içtihat edilmiştir. Bu hususta detaylı bilgi için bkz. Centel, Zafer, *a.g.e.*, s. 171.

⁶⁷⁹ Çulha, Demirci, Nuhoğlu, Yenisey, *a.g.e.*, s. 48.

⁶⁸⁰ Berk-Seligson, “The Miranda Warnings and Linguistic Coercion”, s. 128.

⁶⁸¹ Yenisey, Nuhoğlu, *a.g.e.*, s. 540.

Ayrıca bkz. Işıқтаç, *a.g.e.*, s. 187, 188.

Ayrıca bkz. İpek, *Adil Yargılanma Hakkı Kapsamında Savunma Hakkı*, s. 72 – 96.

*haklarından sayılır. ... “Nemo tenetur” kuralı 6. Maddede açıkça ifadesini bulmamasına rağmen, İHAM tarafından, daima Md. 6/2’deki suçsuzluk karinesine gönderme yapan adil yargılanma hakkının çekirdek alanına ait olarak görülmektedir,*⁶⁸² sözleriyle, bu hakların hatırlatılması sürecinde etkin rol alan çevirmenin aslında hizmet ettiği üstün menfaati de; adil yargılanma ve kendini savunma hakkı olarak tanımlamaktadır.

Çulha, Demirci, Nuhoğlu, Yenisey ayrıca yakalanan kişinin isnadı öğrenme hakkının ihlali olup olmadığına ilişkin müdafinin haklarının kendisine ayrıntılı olarak bildirilip bildirilmediğini öğrenmesinin öneminin altını çizmekte ve bu öğrenmenin yöntemine ilişkin öneride bulunmaktadır. Hakların bildirilmesi evresini müteakip, şüphelilere kendi el yazıları ile, bildirilen haklardan ne anladıklarının yazdırılmasının, şekli bir hak bildiriminin önüne geçmek için faydalı olduğunun ifade edildiği çalışmada, hakların hatırlatılmadığının tespit edildiği hallerde ise müdafii tarafından tutanak tutulmasının gerektiği belirtilmektedir.⁶⁸³ Yabancılik ya da engel durumu içeren bir vakıada, müdafî hazır değilken, çevirmen hakların hatırlatılması evresinde müfai olmaksızın görev alıyorsa, bu noktada katılımlı davranarak, kolluk birimine hatırlatmada bulunup bulunamayacağına ilişkin konu tartışmalıdır.

Yine gözaltına alınma durumunda da çevirmenin varlığı önemlidir. Gözaltına alınan kişinin durumunun bildirilmesi CMK’nın 95. maddesinin 1. fıkrasına göre *şüpheli veya sanık, yakalandığında veya gözaltı süresi uzatıldığında* Cumhuriyet savcısının emriyle bir yakınına veya belirlediği bir kişiye gecikmeksizin haber verilir.⁶⁸⁴ Maddenin 2. fıkrasına göre de bu kişi yabancı uyruklu ise yazılı olarak karşı çıkmaması halinde, durumu uyruğunda olduğu devletin konsolosluğuna bildirilir.⁶⁸⁵ Burada uygulamada yabancı uyruklu kişiye seçimlik bir hak tanınmıştır. Yazılı olarak karşı çıkmaması halinde bu bildirim yapılabilecektir. Bunun için de yabancı uyruklu kişiye

⁶⁸² Christoph Grabenwarter, “Yargılama Güvenceleri – Adil Yargılama Hakkı (İHAS Md. 6)”, **Adil Yargılanma Hakkı ve Ceza Hukuku: Karşılaştırmalı Güncel Ceza Hukuku Serisi 3**, Çev. Osman Can, Proje Yön. Kayıhan İçel, Yayına Haz. Yener Ünver, Seçkin Hukuk, 2004, s. 241.

⁶⁸³ Çulha, Demirci, Nuhoğlu, Yenisey, **a.g.e.**, s. 78, 79.

⁶⁸⁴ Ceza Muhakemesi Kanunu.

⁶⁸⁵ Ceza Muhakemesi Kanunu.

bu hakkı çok iyi anlatılarak daha doğrusu öğretilerek kullanıp kullanılmayacağını saptaması gerekir.”⁶⁸⁶

Önceki başlıklarda detaylıca incelendiği üzere, ifade alma ve sorguda da çevirmenin varlığı önemli bir etmendir. Daha önce, ‘Tercüman hakkını koruyan Anayasal, Yasal ve Diğer Düzenlemeler’ adlı 4.2.1. başlığında değinilen, 147. madde, her hem ifade alma hem de sorgu kurumlarını düzenlemektedir. Madde hükmüne göre şüpheli/sanığa; kimlik saptamasının yapılmasının ile kendisine yüklenen suçun anlatılmasının ardından, şüpheli sanığa; müdafii seçme, müdafinin yardımından istifade etme ve ifade veya sorgusunda müfafiinin hazır bulunabileceğine ilişkin haklarını da içeren 147. maddede listelenmiş tüm yasal hakları hatırlatılır.⁶⁸⁷ Bir başka deyişle, suçlamanın bildirilmesinden sonra, hakların bildirilmesi safhası başlar, bu safhada da şüpheli/sanığa müdafiiiden yararlanma ve susma hakları bildirilecektir.

Çulha, Demirci, Nuhoğlu ve Yenisey, hakların ilk yakalama anında söylenmesi gerektiğini; Nezarethane Defterine kayıt yapılırken, başka bir memur tarafından, hakların tekrar söylenmesi ve öğretilmesi gerektiğini ve deftere şüphelinin imzası alınmasının gerektiğini vurgularken, ifade almaya başlamadan önce de, bu hakların mutlaka tekrar hatırlatılması gerektiğinin altını çizmektedir⁶⁸⁸ Görüldüğü üzere, bu evrede henüz bir müdafii bile bulunmamaktadır, eğer çevirmen yardımından faydalanılan bir durumsa, çevirmen hakların hatırlatıldığı bu süreçte tek başına görev yapmaktadır.

“İfade alma sırasında müdafiiin hazır bulunmaması önemli bir ihlal yaratır. Hâkim kararı olmaksızın yakalan kişi, kolluk veya savcı tarafından alınan ifadesinin yanı sıra Hâkim tarafından yapılan sorgusunda da müdafiiin hazır bulunması önemlidir (CMK 91/6).”⁶⁸⁹

⁶⁸⁶ Çulha, Demirci, Nuhoğlu, Yenisey, **a.g.e.**, s. 87, 88.

⁶⁸⁷ Ceza Muhakemesi Kanunu.

⁶⁸⁸ Çulha, Demirci, Nuhoğlu, Yenisey, **a.g.e.**, s. 96 - 99.

⁶⁸⁹ Çulha, Demirci, Nuhoğlu, Yenisey, **a.g.e.**, s. 103.

Çevirmen ayrıca müdafî ile şüphelinin CMK'nın 154. maddesi kapsamında yapacağı görüşmede de görev alacaktır. Bu nedenle hiç kimsenin dâhil olmadığı bu görüşmelerde çevirmenin gizlilik kuralına maksimumda riayet etmesi büyük önem arz etmektedir.

Bunların dışında CMK'nın birinci kitap üçüncü kısım üçüncü bölümünde düzenlenen gözlem altına alınma, şüpheli veya sanığın beden muayenesi ve vücudundan örnek alınması, diğer kişilerin beden muayenesi ve vücuttan örnek alınması, kadının muayenesi, moleküler ve genetik incelemeler, fizik kimliğin tespiti, keşif, yer gösterme ile, ölünün kimliğini belirleme ve adli muayene aşamalarında da çevirmene ihtiyaç duyulabilecektir.⁶⁹⁰ Bu aşamalar, alanyazında üzerinde neredeyse hiç durulmamış, ancak çevirmenin mahkeme salonu dışında da varlık göstermesi gereken ve zorlu boyutları olan çalışma alanlarından bazılarıdır.

Örneğin, keşifler ve yer göstermeler doğrudan suç mahalli olabilmekte ve bu aşamalar zorlu sorgulamalarla geçebilmektedir. Doktrinde Ünver ve Hakeri, keşfin; hâkim ve savcının beş duyuları vasıtasıyla, suç belirtilerinin tespiti ve mevcut delillerin değerlendirilmesi için yaptığı inceleme olduğu ifade etmektedir.⁶⁹¹ Bu aşamada *şüpheli/sanığın yalan söyleyip söylemediğinin keşif esnasında*⁶⁹² değerlendirilmesi söz konusu olacaktır.

Keşif ve yer gösterme kurumlarının arasındaki temel fark, süreçte başvurulma aşamalarına ilişkindir.⁶⁹³ Keşiflerde çevirmen kovuşturma ya da soruşturma evrelerinde, ilke olarak hâkimle fakat gecikmesinde sakınca bulunan hallerde savcı ile görev yapacaktır,⁶⁹⁴ dolayısıyla bu süreçlerin birinde çevirmen bir hâkimle çalışırken, diğerinde ise bir savcıyla çalışacaktır. Bu süreçte verilen ifade yukarıda da belirtildiği gibi, şüpheli/sanığın yalan söyleyip söylemediğine ilişkin dayanak oluşturacaktır.

Esas itibarıyla bir tür keşif olan yer gösterme yalnızca soruşturma evresinde, savcı tarafından gerçekleştirilebilen bir işlemdir. Bu noktada önemli olan husus, susma

⁶⁹⁰ Ceza Muhakemesi Kanunu.

⁶⁹¹ Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 289.

⁶⁹² Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 289.

⁶⁹³ İpek, **İfade Almanın Teknik ve Taktikleri**, s. 95, 96.

⁶⁹⁴ Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 289.

hakkını kullanan şüpheliye bu kurumun işletilememesidir. Ancak her evrede şüpheli susma hakkını ve nemo tenetur⁶⁹⁵ kullanmaya karar verebilir. Yani ilke olarak susma hakkını kullanmaya karar veren şüpheli'nin zorlanmaması gerekmektedir.

Yine bu aşamada çevirmeni bekleyen bir diğer zorluk da CMK'nın 85. maddesinde ifade edildiği üzere, soruşturma sürecini geciktirmediği müddeçe, *müdafii de yer gösterme işleminde hazır bulunabilecektir*.⁶⁹⁶ Bu noktada müdafinin varlığının zorunlu kılınmamış olması ve Yargıtay'ın “(...)keşif ve yer gösterme işleminde de müdafinin hazır bulundurulma zorunluluğu bulunmamaktadır”⁶⁹⁷ yolundaki kararından temellenmektedir. Bu karara göre, müdafinin hazır bulunmadığı bu işlemde, çevirmen hazır bulunabilecektir, ancak ifade alma niteliğinde olan yer göstermede, çocuklar açısından zorunlu müdafilik kuralına uyulması gerekmektedir.⁶⁹⁸ Keşif, yer gösterme⁶⁹⁹, teşhis, yani ölünün kimliğini belirleme gibi safhalarda müdafinin varlığı zorunlu olmasa ve her ne kadar kanun koyucu tarafından her bir istisnai durum belirtilmemiş olsa da, yargılama dilini anlamayan şüpheli/sanığın ya da ölünün kimliğini teşhis edebilecek yakınlarının kendilerini ifade edebilmeleri için çevirmenler kullanılmaktadır.

Kadın muayenelerinde çevirmenin kadın olması büyük bir avantaj yaratmaktadır, çünkü mahremiyet konusunda hassasiyeti olan bir şüpheli / sanığın varlığı durumunda kendisinden yapması beklenenleri bile aktarmak kimi zaman mümkün olamayabilmektedir. Bu duruma verilebilecek en önemli ve tarihi örneklerden biri Uluslararası Ruanda Ceza Mahkemesi yargılamasında yaşanmıştır. Haas, Ruanda yargılamalarına ilişkin yaptığı araştırmada, özellikle cinsel suçlara ilişkin yaşanan sıkıntıları incelemiştir. Haas, Ruanda kültüründe tecavüz olgusunun tam olarak bir tabu olduğunu; anne ve eş olarak konumu çok önemli olarak nitelendirilen kadınların

⁶⁹⁵ Hiçkimse kendini ve yakınlarını suçlayıcı beyan verilmeye zorlanamaz anlamına gelen ilkedir.

Anayasamızın 38. Maddesi kapsamında koruma altına alınmıştır.

⁶⁹⁶ Ceza Muhakemesi Kanunu.

⁶⁹⁷ CGK. 15.04.2008, 71/85; CGK, 15.04.2008, 70/84.'den aktaran Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 291.

⁶⁹⁸ Ahmet Tüysüz v.d., **Suçta Sürüklenen Çocuklara Hukuki Yardım, Eğitimci El Kitabı**, Ankara, 2010, s. 62, (Çevirimiçi), http://cocukhaklari.barobirlik.org.tr/dokuman/egitimbasvuru_egitim/sucasuruklenencocuklara.pdf , 10.10.2018.

⁶⁹⁹ Keşif ve Yer Gösterme hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Ali Kemal Yıldız, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Keşif ve Yer Gösterme”, **İÜHF**, C: LXV, s.1, s. 127 -174.

sembolik anlamları da yine bu kültürde çok önemli olduğunu ifade etmekte, ve bu kültürel nedenlerden ötürü kitlesel hareketlerde tecavüzün bu sembolik değere zarar vermek gibi de bir etkisi olduğunu ifade etmektedir. Haas ayrıca, cinsellik üzerine konuşmanın Ruanda kültüründe büyük bir tabu olmasından ötürü, kadınların özellikle mahkeme karşısında, ifade ve sorgularında hiç rahat olmadıkları; kendilerini ifade etmek ve özellikle tecavüz eylemine ilişkin soruları cevaplarken betimlemeler ve sözcük seçmek noktalarında rahatsızlık duyduklarının gözlemlendiğini⁷⁰⁰ ifade etmiştir. Ruandalı kadınlar, konuya ilişkin belli şartlar altında bilgi vereceklerini ifade etmiş, ifadelerinin bir kadın tarafından ve bir kadın tercüman aracılığıyla alınmasını talep etmişlerdir.⁷⁰¹

Bu noktada kadın mağdurların sorulara cevap verebilmeleri için uzman çevirmenler genellikle hâkimin sordukları soruları kültürel tabuları gözeterek, konuşulabilecek bir seviyeye getirmişlerdir.⁷⁰² Haas bu durumu aşağıdaki örnek ile açıklamaktadır.

“Die folgenden Beispiele für Euphemismen zur Umschreibung einer Vergewaltigung verdeutlichen, dass oft nur der Kontext Aufschluss über die eigentliche Bedeutung geben kann: „gusambanya” (jemanden dazu bringen, Ehebruch zu begehen oder Unzucht zu treiben), „kurungora” („sexuellen Verkehr mit einer Frau haben, ungeachtet ihres Ehestandes oder ihrer Einwilligung), „kuryamana” („ein Bett teilen, miteinander schlafen), „gufata ku ngufu” („etwas mit Gewalt nehmen”; „vergewaltigen”) (PJRD 2 1998:75). Auch Sätze wie in der englischen Übersetzung „he made me sit down” oder „he married me” gehören zu diesen Euphemismen (ICTR 24 2008:5).”⁷⁰³

⁷⁰⁰ Haas, **a.g.e.**, s. 101.

⁷⁰¹ Haas, **a.g.e.**s. 103.

⁷⁰² Konuya ilişkin detaylı bilgi için bkz. Haas, **a.g.e.**, s. 100 - 103.

⁷⁰³ Haas, **a.g.e.**, s. 102. “Bir tecavüzün tanımlanması için kullanılan aşağıdaki örtmece örnekler, çoğunlukla yalnızca bağlamın gerçek anlam hakkında bilgi sağlayabileceğini açıkça ortaya koymaktadır: ‘gusambanya’ (‘birsini evlilik dışı cinsel ilişki ya da zinaya zorlamak’), ‘kurungoya’ (‘medeni durumu ya da rızasını önemsemeksizin bir kadınla cinsel ilişkiye girmek’), ‘kuryamana’ (‘bir yatağı paylaşmak, birlikte uyumak’), ‘gufatu ku ngufu’ (‘bir şeyi zorla almak’, ‘tecavüz’). (PJRD 2 1998:75) Yine İngilizce çeviride görülen “he made me sit down”(beni oturttu) ya da “he married me”

Bu tarihi örnekte de görüldüğü üzere, çevirmen kültürlerarası iletişim uzmanı kimliği ile dillerarası çeviriyi müteakip diliçi çeviri işlemini de kullanarak iletişimi tesis etmiştir.

Ceza yargılamasında çevirmenin görevlendirilebileceği bir diğer durum da, uzlaştırma kurumunun uygulandığı durumlarda ortaya çıkacaktır. Uzlaştırma kurumunda da Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği'nin 5. maddesinin 4. fıkrası uyarınca çevirmen atanacağı için, çevirmen bu kurumda da bu kez, uzlaştırma işlemini yapacak olan ve aslen bir hukukçu olmayan *uzlaştırmacı* ile çalışmak durumunda kalacaktır. İlgili madde '*şüpheli, sanık, mağdur, suçtan zarar gören veya bu kişilerin kanunî temsilcileri Türkçe bilmiyorsa veya engelli ise Kanunun 202 nci maddesi hükmü uygulanır*'⁷⁰⁴, hükmüyle, tercümanı bu kez duruşma salonundan uzlaştırmanın yapılacağı bir odaya götürmektedir. Güney Afrika'daki alternatif uyuşmazlık çözümlerinde tercüman kullanımına ilişkin gerçekleştirdiği çalışmasında Moeketsi, bu süreçlerde görev alan çevirmenlerin de tıpkı mahkeme çevirilerinde olduğu gibi, kaynak metne sadık çeviriler gerçekleştirmelerinin ve özel eğitimlerden geçmelerinin önemini vurgulamaktadır.⁷⁰⁵ Moeketsi'ye göre, kültürler arası çeviri yapmak, dilsel ve kültürel önyargılardan kaynaklı ciddi eksikliklere neden olabileceği için hassas bir alanı teşkil etmektedir.⁷⁰⁶

Rombouts'un Hollanda'daki polis çevirmeninin görev yapabileceği farklı alanlara örnek olarak verdiği "*suç mahalinin aranmasında yardım, suç mahalini ziyaret etmek (olay yerinde sorgulama), suç mahallinde keşif, olayın tekrar canlandırılması, telefon*

(benimle evlendi) gibi ifadeler de bu üstü kapalı söylemler arasındadır. (ICTR 24 2008:5) Türkçeye çeviren: Bihter Esin Yücel

⁷⁰⁴ Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği metni için bkz. (Çevirimiçi), <http://www.alternatifcozumler.adalet.gov.tr/sayfalar/mevzuat/yonetmelik/Y%C3%B6netmelik.pdf> , (29.05.2018).

⁷⁰⁵ Rosemary Moeketsi, "Understanding the Other: A Case of Mis-Interpreting Culture-Specific Utterances During Alternative Dispute Resolution", **Language in the Legal Process**, Ed: Janet Cotterill, Palgrave Macmillan 2002, s. 208.

⁷⁰⁶ Moeketsi, **a.e.**, s. 208.

dinlemesi, yalan makinesi (oldukça istisnai), video görüşme”⁷⁰⁷ uygulamalarının bir kısmının Türkiye’de karşılığı bulunmamaktadır. Bu örnekten de anlaşılacağı üzere, mahkeme çevirmeninin çalışma ortamı tamamen ülkelerin hukuk kültürlerinden şekillenmektedir. Ayrıca belirtilmelidir ki, Yargıtay bir kararında, süreçlerden bağımsız olarak, zorunlu müdafilik şartlarının oluşmadığı ve şüpheli/sanığın bir müdafii yardımından istifade etmeyi talep etmediği ve yargılama dilini anlayamadığı veya konuşamadığı durumlarda, tercüman tayin edilen kişiye zorunlu olarak müdafii tayini gerekmediğine karar vermiştir.⁷⁰⁸ Bu halde uygulamada tercüman; şüpheli/sanıkla iletişim kurabilen tek kişi olarak, müdafinin varlığı olmaksızın tek başına görev yapmak durumunda kalacaktır.

Görüldüğü gibi, mahkeme çevirmeni yargılamanın hemen her aşamasında görev alabilen ve görev yeri, işlemin niteliğine göre farklılıklar gösteren bir görev ifa etmektedir. Yargılama sürecinin sonunda hürriyeti bağlayıcı cezalara hükmolunduğu takdirde, dil bilgisi yetersizliği ya da işitme engelinden ötürü Türkçe anlayamayan veya konuşamayan Türk vatandaşı ya da yabancı sanık bu defa da mahkum bulunduğu hapisanelerde dil engelleriyle karşılaşabilmektedir,⁷⁰⁹ ancak bu süreç mahkeme çevirmeninin görevlendirildiği bir alan olmadığı için çalışma kapsamına alınmamıştır. Aşağıdaki başlıklarda ana hatlarıyla çevirmenin soruşturma ve kovuşturma evrelerindeki varlığı incelenecektir.

5.5.1. Soruşturma

⁷⁰⁷ Dirk Rombouts, “Police Interviews with the Assistance of a Court Interpreter Critical Thoughts Based on Practical Evidence”, **Aequilibrium: Instruments for Lifting Language Barriers in Intercultural Legal Proceedings EU Project JAI/2003/AGIS/048**, Editors: Heleen Keijzer-Lambooy, Willem Jan Gasille, 2004, s. 152.

⁷⁰⁸ Yargıtay Ceza Genel Kurulu’nun 2011/10-182 esas ve 2011/204 karar numaralı ve 11.10.2011 tarihli kararı.

Ayrıca bkz. İpek, **Adil Yargılanma Hakkı Kapsamında Savunma Hakkı**, s. 72, 73.

⁷⁰⁹ Türkiye’de cezaevlerinde yüz sekiz ülkeden, iki bin üç yüz on yabancı uyruklu kişinin bulunduğu dair habere ilişkin bkz. (Çevirimiçi), <https://www.ntv.com.tr/turkiye/turkiye-cezaevlerinde-108-ulkeden-insan-yatiyor,2ZGXUTGa7UyJQxx9j-XxPg>, 10.10.2018

Soruşturma evresinde CMK'nın 'Tanımlar' başlıklı 2. maddesinde bahsi geçen tanımlardan a bendinde yer alan ve *soruşturma evresinde, suç şüphesi altında bulunan kişi*⁷¹⁰ için kullanılan *şüpheli*; c bendinde yer alan ve *şüpheli veya sanığın ceza muhakemesinde savunmasını yapan avukat*⁷¹¹ için kullanılan *müdafi*, e bendinde yer alan ve *kanuna göre yetkili mercilerce suç şüphesinin öğrenilmesinden iddianamenin kabulüne kadar geçen evre*⁷¹² için kullanılan *soruşturma* ve g bendinde yer alan, *şüphelinin kolluk görevlileri veya Cumhuriyet savcısı tarafından soruşturma konusu suçla ilgili olarak dinlenmesi*⁷¹³ anlamına gelen *ifade alma* terimleri kullanılmaktadır.

CMK'nın 'İfade ve Sorgunun Tarzı' başlıklı 147. maddesinin 1. fıkrasının i bendi; ifade ve sorgunun bir tutanağa bağlanacağını ve bu tutanağın içinde; *ifade ya da sorgu işlemlerinin yapıldıkları yer ile tarih, ifade ya da sorgu işlemleri sırasında hazır bulunan kişilerin isimleri, sıfatları ile ifadesi alınan ya da sorguya çekilen kişinin açık kimliği, ifade almanın veya sorgunun yapılmasında 147. Maddede sayılan işlemlerin yerine getirilip getirilmediği ve eğer getirilmemiş ise bunun nedenleri, tutanak içeriğinin ifade veren ya da sorguya çekilen ile hazırda bulunan müdafii tarafından okunduğu ve imzalandığı, imzadan çekinildiği hâlde çekinmenin nedenleri*⁷¹⁴ ne ilişkin hususların bulunduğunu ifade etmektedir. 'Tercüman Hakkını Koruyan, Anayasal, Yasal ve Diğer Düzenlemeler' adlı 4.2.1. başlığında etraflıca incelendiği üzere, tercüman da bu hazır bulunan kişilerden biridir ve imza atma yükümlülüğü ya da imzadan çekinme hakları mevcuttur.⁷¹⁵

İfade alma iletişimsel bir süreç olduğu için İpek, ifadenin yalnızca hatırlatılmasının yeterli olmadığını bu hakların öğretilmesinin önemini vurgularken, bu görev yapılırken; *"ilgilinin kültürel seviyesi ile zekâ düzeyine ve de duygusal hayatına uygun davranılması lazımdır"*⁷¹⁶ demektedir. İpek ayrıca, *"güvenilir bir ifadenin verilip verilmediğinin tayini, şüphesiz ifadeyi alan yetkilinin iş becerisine, insan tanıma*

⁷¹⁰ Ceza Muhakemesi Kanunu.

⁷¹¹ Ceza Muhakemesi Kanunu.

⁷¹² Ceza Muhakemesi Kanunu.

⁷¹³ Ceza Muhakemesi Kanunu.

⁷¹⁴ Ceza Muhakemesi Kanunu.

⁷¹⁵ Yenisey, Nuhoğlu, a.g.e., s. 619.

⁷¹⁶ İpek, *İfade Almanın Teknik ve Taktikleri*, s. 12.

yeteneğine ve muhatabının mimik ve davranışlarını iyi bir biçimde gözlemlemiş olmasına bağlıdır”,⁷¹⁷ sözleriyle bu sürecin dil dışı boyutlarının olduğunu vurgulamıştır. İpek ifade alımında üslubun da önemini vurgulayarak, güven ortamının tesisi için ifade alanın sorumluluğu olduğunu ifade etmektedir.⁷¹⁸ Bir diğer önemli husus da İpek’in ifade alınırken ifadeyi alan kişi ile, şüpheli arasında 1,5 – 2 m. kadar bir mesafe olmasının gerekliliğine ilişkin tespittir.⁷¹⁹ Bu durumda tercümanın ifadeyi alan kişi olarak yorumlanıp yorumlanmayacağı, tercümanın fiziki konumlanması açısından önemli bir husustur.

5.5.2. Kovuşturma

Kovuşturma evresinde CMK’nın ‘Tanımlar’ başlıklı 2. maddesinde bahsi geçen tanımlardan b bendinde yer alan ve *kovuşturmanın başlamasından itibaren hükmün kesinleşmesine kadar, suç şüphesi altında bulunan kişi*⁷²⁰ için kullanılan sanık, c bendinde yer alan ve *şüpheli veya sanığın ceza muhakemesinde savunmasını yapan avukat*⁷²¹ için kullanılan müdafî, f bendinde yer alan ve *iddianamenin kabulüyle başlayıp, hükmün kesinleşmesine kadar geçen evre*⁷²² için kullanılan kovuşturma ve h bendinde yer alan, *şüpheli veya sanığın hâkim veya mahkeme tarafından soruşturma veya kovuşturma konusu suçla ilgili olarak dinlenmesi*⁷²³ anlamına gelen sorgu terimleri kullanılmaktadır.

Kovuşturma evresi, genel anlamda mahkeme çevirmenliği denildiğinde akla gelen hâkim önünde çeviri yapılmasına en sık rastlanan süreçtir. ‘Ceza Yargılamasında Çevirmenin Görev Aldığı Safhalar’ adlı 5.5. başlıkta incelenen istisnai durumlar dışında, çevirmen genellikle mahkemede görev yapmaktadır. Bu nedenle bu başlık altında tekrar incelenmeyecektir. ‘Ceza Yargılamasında Çevirmenin Görev Aldığı

⁷¹⁷ İpek, *İfade Almanın Teknik ve Taktikleri*, s. 13.

⁷¹⁸ İpek, *İfade Almanın Teknik ve Taktikleri*, s. 20.

⁷¹⁹ İpek, *İfade Almanın Teknik ve Taktikleri*, s. 26.

⁷²⁰ Ceza Muhakemesi Kanunu.

⁷²¹ Ceza Muhakemesi Kanunu.

⁷²² Ceza Muhakemesi Kanunu.

⁷²³ Ceza Muhakemesi Kanunu.

Safhalar’ adlı 5.5. ve ‘Soruşturma’ adlı 5.5.1. başlığında incelenen hususlar kovuşturma aşaması için de geçerlidir. Bu aşamada karşılaşılan temel fark daha önce de dile getirilen terminolojik farklılıktır. Buna göre; şüpheli artık sanık olmuştur ve aynı madde ile düzenlenen ifadenin yerini hâkim ya da savcı önünde yerine getirilen sorgu işlemi almıştır. Haklara ilişkin bilgilendirilme, artık tutuklanan⁷²⁴ bir kişiye yapılıyor olacaktır. Yani çevirmen açısından, görev boyutunda bir değişiklik olmamakla beraber, hukuki tanımların değişmesi ve sürecin daha ciddi bir boyut kazanması nedeniyle sanığın kaygı ve stres faktörlerindeki değişiklik sürecin zorluk seviyesini arttıracaktır.

Kahraman, kovuşturma evresinde hâkimlerin çevirmenlerin görünür ve katımlı davrandıkları bir durum örneği üzerinden çevirmenin kovuşturma evresindeki mevcut durumunu şöyle özetlemektedir:

“Durulması söylenen yerde durarak, kelimesi kelimesine yapmış olduğunuz çeviri, bu defa da hâkimin dikte ettiği bir ifade ile mahkeme kâtibi tarafından yazılı metine dönüştürülmekte ve dil içi çeviri bu süreçte de kullanılmaktadır. Bu esnada çevirmen olarak herhangi bir açıklama ya da anlaşılma halinde hâkim onayı alınmadan sorunun ya da ifadenin tekrarı uygun görülmemektedir. Aksi takdirde çevirinin ve cümlelerin çok uzatıldığına dair eleştiri gelebilmektedir.”⁷²⁵

Bu örnekten de görüldüğü üzere, yargılama sujeleri ve çevirmenlerin işbirliğini adil yargılanma hakkının en iyi biçimde kullanılması açısından büyük önem arz etmektedir.

Yalnız bu noktada yine çevirmenler açısından önemli olabilecek bir husus, kovuşturma evresinde görev yapan hâkimlerin de, kullandıkları dilin herkes tarafından anlaşılabilir

⁷²⁴ Soyaslan, a.g.e., s. 294.

⁷²⁵ Kahraman Duru, a.g.e., s. 166.

nitelikte olduğuna dair inançlarına ilişkindir. Elveriş, Jahic ve Kalem'in yaptığı araştırmada hâkimlerin "Sanıkların Haklarını anlayıp anlamadıkları"na ilişkin soruya verdiği yanıtlardan çıkan sonuca göre; hâkimlerin çoğunluğunu oluşturan 17 hâkim, mahkeme tarafından kendilerine hakları hatırlatıldığında sanıkların bu hakları anladıklarına yönelik kanılarını bildirirken, kullandıkları dilin de kolay anlaşılabilir nitelikte olduğunu ifade etmişlerdir. Sorulara yanıt veren hâkimlerden 2'sinin hukuk dilinin anlaşılmayacak bir yönünün olmadığı gerekçesiyle yöneltilen soru karşısında özellikle şaşırdıkları tespit edilmiştir. Sorunun yöneltildiği 8 hâkim de sanıkların hukuk dilini ve buna bağlı olarak haklarını anlayamadıkları yönünde fikir bildirmişler ve avukatların bu aşamada sanığa hakları ile yapılan işlemleri açıkladığını ve dolayısıyla kendi işlerini kolaylaştırdıklarını belirtmişlerdir.⁷²⁶

Elveriş, Jahic ve Kalem'in aynı araştırmasında sanıkların haklarını anlamakta güçlük çektiklerine ilişkin kanaate sahip oldukları tespiti yapılan müdafiler açısından bir örnek hâkimlerin çoğunluğunun paylaştığı görüşe farklı bir bakış açısı getirmektedir.

*"Bir avukattan alıntı: 'Mahkemede haklarımı anladım, savunmamı kendim yapacağım dediği yerde bile haklarını tam olarak anladığına inanmıyorum. Üstelik ücretsiz, en azından o anda ücretsiz –yani geri dönüş sistemi var adli yardımın ama şimdiye kadar hiçbir sanıktan tahsil edildiğini görmedim ben adli yardımın – niye kendi lehine olan bir şeyden insan vazgeçsin ki? Vazgeçmez yani, vazgeçiyorsa bunun önemini anlamamış demektir. Tabii ki, 'müdafii'nin ne olduğunu bilmiyorlar, hâkim müdafii ister misin diye sorduğunda anlamıyorlar, çünkü müdafii de tam Türkçe karşılığı olmayan kelimedir, artık böyle oturmuş. Yani 'savunmanı üstlenecek bir avukat' denilebilirdi burada...' "*⁷²⁷

⁷²⁶ Elveriş, Jahic, Kalem, **a.g.e.**, s. 88.

⁷²⁷ Elveriş, Jahic, Kalem, **a.g.e.**, s. 87.

Bu bilgiler ışığında durum incelendiğinde, Türkçe konuşan; hâkim, savcı ve müdafii ile anadilinde iletişim kuran bir şüpheli/sanık açısından dahi hakların aktarımında ulaşılan başarı seviyesinin ne olduğunun ölçülemediği görülmektedir. Çalışmanın konusunu oluşturan ceza yargılamasında ücretsiz atanan mahkeme çevirmeninin; bu zorlukların yanı sıra sahip olduğu bir diğer zorluk, bu hakların erek dilde *anlaşılmasını* sağlamak olacaktır. Türk hukukunu bağlayan uluslararası düzenlemeler, iç hukukta var olan düzenlemeler ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin kararları birlikte incelendiğinde, bahsi geçen 'şüpheli/sanığın anladığı dilde bilgilendirme hakkı'nın şekli değil, etkin ve pratikte anlam ifade edilen bir şekilde gerçekleştirilmesi gerekliliğinin altı çizilmiştir. Buna göre; *“ceza yargılamasındaki savunma haklarının güvence altına alınması demokratik toplumun temel bir ilkesi olarak görülmektedir ve bu nedenle Mahkemeye göre, 6. md, bu hakları teorik ve hayali değil, **etkili ve pratik** kılacak şekilde de yorumlanmak zorundadır.”*⁷²⁸

Bu durumda, çevirmenin; yalnızca çevirinin yapıldığı erek dili anlayan şüpheli/sanığa *şeklen* bir çeviri yapmasının etkili herhangi bir boyutu olmayacaktır. Kişiye kendisinin anladığı bir dilde, anlamayacağı şekilde bir bilgilendirme yapılmasının adil yargılanma ilkesiyle korunması hedeflenen menfaat ile bir bağlantısı bulunmamaktadır. Bu nedenle daha önce de belirtildiği üzere, yargılama sujelerine bir çevirmenle nasıl çalışılması gerektiği hususunda bir bilgilendirme, ya da meslek içi eğitim verilmesinde, adil yargılanma hakkının gerçekleştirilmesi noktasında büyük fayda olacaktır.

Kovuşturma evresinde değinilmesi gereken bir diğer önemli husus da çapraz sorgu işleminde ortaya çıkmaktadır. Tarafların sorgulanan şahıslara soru yöneltilmesinin nitelikli bir türü olan çapraz sorgu temellerini Anglosakson hukuk sistemlerinden almaktadır.⁷²⁹ Türk hukukunda 'Doğrudan Soru Yöneltilme' CMK madde 201 ile belirlendiği üzere, Türk hukukunda çapraz sorguya tabi tutulabilecek kişiler; tanıklar, bilirkişiler, katılan ve sanıktır.⁷³⁰ Türk hukukunda ayrıntılı biçimde düzenlenmemiş

⁷²⁸ Inceoğlu, **a.g.e.**, s. 218.

⁷²⁹ Naim Karakaya, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Avukatın Soru Sorma Yetkisi**, Türk Ceza Adalet Sisteminin Geliştirilmesi Avrupa Birliği ve Avrupa Konseyi Ortak Projesi, Avukatlar için El Kitabı IV, s. 11, 12. (Çevirimiçi), <https://www.barobirlik.org.tr/dosyalar/duyurular/elkitabi4.pdf> , 01.10.2018.

⁷³⁰ Ceza Muhakemesi Kanunu.

olmasına ve sınırlı uygulama alanı bulmasına rağmen⁷³¹ niteliği gereği ancak hâkim huzurunda gerçekleştirilebilecek bir sorgu yöntemi olan çapraz sorgu; ‘Tanığa Söylenecak Şeyler ve Sorulacak Sorular’ başlıklı 59. maddede, doğrudan sorgu ile birlikte düzenlemiştir.⁷³² 59. maddenin 2. fıkrası tanıklık edilen hususların aydınlatılması ve gereğince değerlendirilebilmesi için tanığa ayrıca soru yöneltmesi⁷³³ hususunu düzenlemiştir. Bu bağlamda çapraz sorgu İpek’e göre, doğrudan sorgu ile çeşitli hususların aydınlatılmasından sonra, sanıktan açıklama yapılmasının beklenmediği, evet ya da hayır cevabı verilebilecek sorular ile, savunmanın güvenilirliğinin test edilebildiği bir sorgu yöntemidir.⁷³⁴

Ünver ve Hakeri, bu hususta susma hakkına sahip olan sanığın çapraz sorgu uygulamasına alınmasını AİHS’ne aykırı olarak değerlendirmiş ancak doğru olanın; *bu madde iptal edilinceye kadar amaca uygun yorumlanması*⁷³⁵ olduğunu ifade ederek; uygulamada sanığa susma hakkını kullanmak isteyip istemediğini sarıh bir şekilde sormanın gerekliliğini şu sözlerle işaret etmiştir;

*“Sanığa sormak gerekir: Konuşacak mısın? Konuşmayacak mısın? Sanık susma hakkını kullanmıyorsa çapraz sorguya tabi tutulabilir”.*⁷³⁶

Bu durumda çevirmenin aynı üslubu korumasının öneminden haberdar olması, hedeflenen etkiyi uyandırma noktasında büyük önem taşımaktadır. Çapraz sorgu hususunda Karton da, çevirmen kullanılan çapraz sorgu işlemlerinde avukatların hedefledikleri hıza ulaşmakta zorluk çektiklerinden ve yavaş bir çapraz sorunun etkisini yitirdiğinden yakındıklarını aktarmaktadır.⁷³⁷ Elbette, çapraz sorguda elde edilmesi hedeflenen etki, çeviri süreci ile zaman ve açısından sekteye uğramaya

⁷³¹ İpek, **İfade Almanın Teknik ve Taktikleri**, s. 36.

⁷³² İpek, **a.y.**, s. 36.

⁷³³ Ceza Muhakemesi Kanunu

⁷³⁴ İpek, **a.y.**, s. 36.

⁷³⁵ Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 25.

⁷³⁶ Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s. 25.

⁷³⁷ Karton, **a.g.e.**, s. 33.

mahkûmsa da, tarafların birbirleri ile çalışma konusunda alacakları eğitimler bu hususta bir çözüm bulunmasına yol açabilecektir.

5.6. Çocukların Ceza Yargılamasında Çevirmen

Her ne kadar tüm diğer toplumsal değerler gibi, çocukluk kavramının da kültürel bağlamlara göre farklılık içereceği ve bu nedenle genel bir tanımın yapılmasının mümkün olmayacağına⁷³⁸ ilişkin görüşler var olsa da, ‘çocuk’ kavramı gerek ulusalüstü gerekse ulusal hukuki düzenlemelerde yaş odaklı bir yaklaşımla benzer bir şekilde düzenlenmiştir. Ulusalüstü düzenlemelerden, Birleşmiş Milletler’in Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi’nin 1. maddesi uyarınca daha erken yaşta reşit olma halleri dışında, 18 yaşına kadar her birey çocuk olarak nitelendirilmektedir.⁷³⁹ Çocuk Haklarının Kullanılmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi’nde de Sözleşme’nin 18 yaşına ulaşmamış çocuklara uygulanacağına⁷⁴⁰ ilişkin ifadesiyle benzer bir yaklaşımı benimsemiştir.⁷⁴¹ Türk Ceza Kanunu’nun 6. maddesi çocuk deyiminden anlaşılması gerekenin; *henüz on sekiz yaşını doldurmamış kişi*⁷⁴² olduğunu belirtirken, Ceza Muhakemesi Kanunu’nda ‘çocuk’a ilişkin hükümler var olmakla beraber, ayrıca bir çocuk tanımına rastlanmamaktadır.⁷⁴³ Çocuk Koruma Kanunu da benzer şekilde çocuğu *daha erken yaşta ergin olsa bile, on sekiz yaşını doldurmamış kişi*⁷⁴⁴ olarak

⁷³⁸ Mehmet Sağlam, Neriman Aral, “Tarihsel Süreç İçerisinde Çocuk ve Çocukluk Kavramları”, **Çocuk ve Medeniyet Dergisi**, 2016/2, s. 46.

⁷³⁹ Çocuk Haklarına Dair Sözleşme”, s. 5. (Çevirimiçi) http://www.unicefturk.org/public/uploads/files/UNICEF_CocukHaklarinaDairSozlesme.pdf , 09.09.2017

⁷⁴⁰ Çocuk Haklarının Kullanılmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi, **TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu**, s. 376. (Çevirimiçi), <https://www.ombudsman.gov.tr/contents/files/539a9--Cocuk-Haklarinin-Kullanilmasina-Iliskin-Avrupa-Sozlesmesi.pdf> , 10.10.2018.

⁷⁴¹ M. Yasin Aslan, “Çocuk Suçluluğu Hakkında Uluslararası ve Ulusal Hukuk Düzenlemeleri”, **Ankara Barosu Dergisi**, Yıl:66, Sayı: 4, Güz 2008, s. 90.

⁷⁴² Türk Ceza Kanunu

⁷⁴³ Berrin Akbulut, “Ceza Mevzuatında Çocuk ve Çocukların Yakalanması, Gözaltına Alınması”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, (Özel Sayı), Cilt: 19, No: 2, s. 559.

⁷⁴⁴ Çocuk Koruma Kanunu , (Çevirimiçi) <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5395.pdf> , 09.09.2017.

tanımlamaktadır. Tüm bu metinlerden de anlaşılacağı üzere, hukuki bağlamda 18 yaşından küçük her insan çocuk olarak nitelendirilmekte ve 18 yaşından küçük kişilerin yargılanması da çocuk yargılanması olarak tanımlanmaktadır. Bu ayrıcalıklı grubun yargılanması için 1979 tarihli mülga Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun⁷⁴⁵ ile özel mahkemelerin kurulmasının hukuki zemini oluşturulmuş ve 1987 yılında İstanbul, Ankara, İzmir ve Trabzon’da ilk çocuk mahkemeleri kurulabilmiştir.⁷⁴⁶ Mülga kanun ile başlatılan süreç sonrasında 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu ile sürdürülmüştür. Sağlam ve Aral, emniyet ve adliye süreçlerinde deneyimlenen bir çok yetersizlik ve olumsuzluğun da etkisiyle, özel mahkemeler oluşturulmasına rağmen, yargılama süreçlerinin çocuklar üzerinde olumsuz etkilerinin olmaya devam ettiğini ifade etmektedir.⁷⁴⁷ Çocuk yargılamasında yer alan çocuklar hakkında yaptıkları araştırmaları sonucunda, çocuk haklarına uygun çocuk yargılamalarının yapılmasında, *çocuklarla doğrudan çalışanların bilgi ve farkındalıklarının artırılmasına yönelik eğitim ve seminer çalışmaları düzenlenmesi ve süreçte görev alan görevlilerin iş birliği halinde çalışmalarının sağlanmasının*⁷⁴⁸ önemini vurgulamaktadır. Bu bağlamda dilsel bir engelin bulunduğu çocuk yargılamalarında da görev alan çevirmenlerin de bu kapsamda önemli bir rol oynadıkları gözlemlenebilecektir.

Çocukların ceza yargılamasında çevirmene ihtiyaç duyması hali de yetişkinlerde olduğu gibi bir kaç farklı bağlamda ortaya çıkabilir. Bu durumların ilkinde çocuk sağır dilsizdir, işaret dili kullanılması gerekmektedir. İkincisinde çocuk Türk vatandaşı olmasına rağmen Türkçe anlamamaktadır, bu durumda Türk hukukuna tabi olmasına rağmen mahkeme dilini anlayamayan bir çocuk vardır ve o da işitme engelli çocuk

⁷⁴⁵ Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun, (Çevirimiçi), https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc063/kanuntbmmc063/kanuntbmmc06302253.pdf , 10.10.2018.

⁷⁴⁶ Gamze Erükçü, Emrak Akbaş, “Türkiye’de Çocuk Mahkemeleri Uygulamalarına Eleştirel Bir Bakış”, **İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, Journal of the Human and Social Science Researches**, 2012, Cilt: 1, Sayı: 3, s. 140.

⁷⁴⁷ Mehmet Sağlam, Neriman Aral “Yargılama Süreci Devam Eden Suça Sürüklenen Çocuklara Yönelik Hazırlanan Destek Eğitim Programının Çocukların Duygu ve Düşüncelerine Etkisi”, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, The Journal of International Social Research**, Cilt: 10, Sayı: 50, Haziran 2017, s. 573.

⁷⁴⁸ Sağlam, Aral, “Yargılama Süreci Devam Eden Suça Sürüklenen Çocuklara Yönelik Hazırlanan Destek Eğitim Programının Çocukların Duygu ve Düşüncelerine Etkisi”, s. 586.

gibi çeviriye muhtaçtır. Üçüncü durumda ise, yabancı bir çocuk suça karışmış, suçun mağduru ya da tanığı olmuştur, bilgisine başvurulması için yabancı dilden Türkçeye ve Türkçeden yabancı dile çeviri yapılması gerekmektedir. Sonuncu hal ise, yabancı çocuğun sağır dilsiz olduğu ve işaret dilinde destek alması gereken durumdur. Ayrıca hüküm giyen ve yukarıda belirtilen dil engellerinden ötürü çevirmen yardımına ihtiyaç duyan ve *çocuk eğitimevleri*⁷⁴⁹ ya da *çocuk kapalı ceza infaz kurumlarında*⁷⁵⁰ bulunan çocukların da dil desteğine ihtiyaçları devam etmektedir,⁷⁵¹ ancak bu süreçteki görev mahkeme çevirmenlerinin yetki alanına girmediği için, çalışmanın kapsamı dışında bırakılmıştır.

Çocukların bir çevirmen aracılığıyla ifadelerinin alınması, sorgularının yapılması ve ceza muhakemesi süreçlerinde iletişimin gerekebileceği - ve bu çalışmada birer alt başlık olarak kısaca değinilmiş olan, keşif, teşhis, muayene gibi mahkeme sınırları dışında gerçekleşen- her durumda, dil temelli bir ihtiyacın varlığı halinde çevirmenin çalışması söz konusu olacaktır. Yakalama, Gözaltına Alma, İfade Alma Yönetmeliği'nin ilgili 19. maddesinde açıkça belirtildiği üzere, 12 – 18 yaş grubuna mensup gözaltındaki çocukların ifadelerine başvurulması mümkündür.⁷⁵² Çocuk Koruma Kanunu'nun 15 ve 22. maddelerinin 2. fıkraları uyarınca, çocuk yargılamalarında gerçekleşen soruşturma ve kovuşturma evrelerinde; *çocuğun ifadesinin alınması veya sorgusunun yapılması ve diğer işlemler (keşif, yer gösterme, teşhis vb.) sırasında çocuğun yanında bir sosyal çalışma görevlisinin bulundurulabileceği*⁷⁵³ hususu düzenlenmiştir. Çocuk Koruma Kanunu'nun 3. maddesine göre psikolog, psikolojik danışman ve sosyal hizmet alanlarında çalışan kişilerden seçilen⁷⁵⁴ sosyal çalışma görevlilerinin görevleri 'Çocuk Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkındaki Yönetmelik'in 19.

⁷⁴⁹ Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, m. 15, (Çevirimiçi), <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5275.pdf> , 10.10.2018.

⁷⁵⁰ Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, m. 11.

⁷⁵¹ Yabancı ve Engelli Hükümlü Çocuklara ilişkin detaylı inceleme için bkz. Alper Yalçın, **Türkiye’de Çocuk Mahpus Olmak**, TCPS Kitaplığı 7, s. 105 – 113, (Çevirimiçi), <http://www.tcps.org.tr/sites/default/files/kitaplar/%C3%87ocuk%20Mahpus%20Kitab%C4%B1.pdf> , 10.10.2018.

⁷⁵² Akbulut, “Ceza Mevzuatında Çocuk ve Çocukların Yakalanması, Gözaltına Alınması”, s. 579.

⁷⁵³ Mehmet Akarca, “Çocukların Ceza Hukukundaki Yeri ve Çocukların Korunması”, s. 17. (Çevirimiçi), http://www.anayasa.gov.tr/files/insan_haklari_mahkemesi/sunumlar/ym_4/Akarca.pdf , 10.10.2018

⁷⁵⁴ Ahmet Tüysüz v.d., **Suçta Sürüklenen Çocuklara Hukuki Yardım, Eğitimci El Kitabı**, s. 100.

maddesinin 1. fıkrasının b bendinde düzenlenmiştir. Çocuğun *anlayabileceği bir dilde bilgilendirilmesini sağlamak*⁷⁵⁵ sözleriyle süreci çocuğun anlayabileceği şekilde aktarmak⁷⁵⁶ işini; çocuğa, yargılama sürecinde haklarını öğretmek, sürece dair bilgilendirmelerde bulunmak ve çocuğun kendisini güvencede hissederek, süreci anlayarak kendisini ifade etmesi hususlarında destek vermek⁷⁵⁷ şeklinde gerçekleştiren sosyal çalışma görevlilerinin, gerek soruşturma gerekse kovuşturma evrelerinde bulunması bir zorunluluk olarak düzenlenmemiştir.⁷⁵⁸ Oysa ki, *zorunluluk halleri dışında, soruşturma ve kovuşturma evrelerinde yalnızca bir defa dinlenilebilen*⁷⁵⁹ mağdur çocukların dinlenilmesinde CMK'nın 236. maddesinin 3. fıkrası uyarınca, *psikoloji, psikiyatri, tıp veya eğitim alanlarında uzman*⁷⁶⁰ kişiler bulundurulması zorunludur.⁷⁶¹ İletişimi çocuğun anlayacağı seviyeye konumlandırarak bu sosyal çalışma görevlilerinin yargılamada görev yaptığı durumlarda, çocuk yargılamasında görevlendirilen çevirmen, yargılama sürecinde çeviri eylemini gerçekleştirdiği tüm aşamalarda, bu görevli ile çalışacaktır. Ancak varlığı zorunlu olmayan bu görevlinin yokluğunda iletişimin çocuğun seviyesine indirilmesi noktasında çevirmen tek başına kalabilecektir. Çocukların dilbilgisi yapılarına hakimiyetleri ve hukuk terminolojisini anlayıp anlamadığı hususlarında alanda yapılan araştırmalar, özellikle 10 yaş öncesi çocukların hukuki terimleri sessel açıdan benzettikleri gündelik sözcüklerle karıştırabildiklerini göstermektedir.⁷⁶² İngilizce dilinde yapılan bir araştırmalarda; mahkeme anlamında kullanılan *court* teriminin, çocuklar tarafından basketbol oynanan saha anlamında algılanması, duruşma ya da celse anlamında kullanılan *hearing* teriminin, kişinin kulakları ile yaptığı bir şey olarak algılanması ve Anglo-

⁷⁵⁵ Çocuk Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkındaki Yönetmelik.

⁷⁵⁶ Dilek Kumcu, Özen Kaya, "Ceza Yargılamasına Dahil Olan Çocuklara Hakları Çerçevesinden Bakış (Araştırma Raporu)", **Türkiye'de Çocuk Adalet Sisteminin Yönetimi**, Ankara, Mart 2012, s. 133, (Çevirimiçi), <http://panel.stgm.org.tr/vera/app/var/files/a/r/arastirmalar-rapor.pdf> , 10.10.2018.

⁷⁵⁷ Çocuk Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usûl Ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, (Çevirimiçi), http://www.unye.adalet.gov.tr/dsym/mevzuat/5395_yon_usul.htm , 09.09.2017.

⁷⁵⁸ Detaylı bilgi için bkz. Akbulut, "Ceza Mevzuatında Çocuk ve Çocukların Yakalanması, Gözaltına Alınması", s. 580.

⁷⁵⁹ Ceza Muhakemesi Kanunu

⁷⁶⁰ Ceza Muhakemesi Kanunu.

⁷⁶¹ Akbulut, "Ceza Mevzuatında Çocuk ve Çocukların Yakalanması, Gözaltına Alınması", s. 580.

⁷⁶² Karen Saywitz, Gail S. Goodman, Thomas D. Lyon, "Interviewing Children in and out of Court, Current Research and Practice Implications", **The APSAC Handbook on Child Maltreatment**, 2d Ed., Ed: J, Myers, L. Berliner, J. Briere, C. T. Hendricks, C. Jenny, T. Reid., 2002, s. 356 – 360.

sakson hukuk sisteminde kullanılan jüri anlamına gelen *jury* teriminin, sessel benzerlikten ötürü, seyahat anlamına gelen *journey* veya takı, mücevherat anlamına gelen *jewelry* sözcükleri ile karıştırılarak algılanması gibi pek çok farklı örnek gözlemlenmiştir.⁷⁶³ Yine araştırmada 10 yaşından küçük olan çocukların hakim mahkemenin başkanı olduğunu genellikle anlamadıkları ve jüriyi yalnızca izleyiciler olarak algıladıkları not edilmiştir.⁷⁶⁴ Türk hukukuna göre 12 yaşından küçük suça sürüklenen çocukların ifadeleri alınamamasına rağmen, mağdur veya tanık çocukların ifadelerine başvurulabilmektedir.⁷⁶⁵

Aborjin çocuk ve gençlerin mahkemedeki İngilizce kullarımlarına ilişkin gerçekleştirdiği çalışmasında Eades, ‘evet’ anlamına gelen ‘yes’ sözcüğü ve onun değışkeleri olarak nitelendirilebilecek ‘yeah’ ya da ‘mmm’ ifadelerinin; yöneltlen soruyu onamak anlamını içerebileceğı gibi, ‘sizinle bu uzun sorgulamada işbirliğı yapmak zorunda olduğumu biliyorum ve umuyorum ki bu cevap bu sorgulamayı sonlandırarak’ anlamına gelecek bir tutumun da göstergesi olabileceğini ifade etmektedir.⁷⁶⁶ Tüm bu örneklerden görüldüğü üzere, çocukla iletişim, sözcük seçiminden, fiziksel yaklaşıma kadar farklı hassasiyetleri içinde barındıran bir konudur ve bu hususlar bu çalışmanın sınırlarını aşmaktadır. Bu nedenle, bu unsurlara sadece birer bahis olarak değinilmekle yetinilecektir.

Yokuş Sevük çocuk yargısının hassasiyetini şu sözlerle açıklamaktadır;

“Çocuk adalet sisteminin temel fikir ve amacı; adalet mekanizmasıyla bir şekilde karşı karşıya gelen çocukların, özel durumlarına uygun muameleye tabi tutulması, her durumda yararlarının gözetilmesi, korunması ve adalet mekanizmasının yıpratıcı süreçlerinden en az zararla çıkmalarıdır. Modern çocuk adalet sistemlerinde, bu amaçların tam olarak hayata

⁷⁶³ Saywitz, Goodman, Lyon, **a.g.e.**, s. 357.

Yargı dilinde çocuklarla iletişim hususunda ayrıca bkz. Nancy W. Perry, Larry L. Teply, “Interviewing, Counseling, And In-Court Examination of Children: Practical Approaches For Attorneys”, **Creighton Law Review**, Vol: 18, s. 1373, 1376.

⁷⁶⁴ Saywitz, Goodman, Lyon, **a.g.e.**, s. 359.

⁷⁶⁵ Akbulut, “Ceza Mevzuatında Çocuk ve Çocukların Yakalanması, Gözaltına Alınması”, s. 549 – 553.

⁷⁶⁶ Diana Eades, “Aboriginal Young People in Court”, **Language in the Legal Process**, Ed: Janet Cotterill, Palgrave Macmillan 2002, s. 165.

*geçirilebilmesi için sosyal hizmetlerden, psikolojiye, eğitim bilimlerinden tıp alanına kadar uzanan geniş bir bilimsel ve kurumsal yapıya ihtiyaç duyulmaktadır.*⁷⁶⁷

Çocuk odaklı bir yargılama yapan ve çocuğun yararını gözeten çocuk mahkemelerinde⁷⁶⁸, BM Çocuk Hakları Sözleşmesi kapsamında temin edilen, adil yargılama hakkının tesisi açısından çocuklarla çalışacak olan tüm uzmanların eğitimleri hususunda Yokuş Sevük; *polis memurları, savcılar, çocuğun yasal veya diğer temsilcileri, hâkimler, denetimli serbestlik görevlileri, sosyal çalışma görevlileri*⁷⁶⁹ gibi çocuk yargılamasında rol alan tüm profesyonellerin eğitiminin önemli olduğunu ifade etmiştir. Aynı hususta Aslan da, çocuk yargılamasında görev alacak farklı unvan ve mesleklere sahip kişi ve kurumların, *sosyoloji, psikoloji, kriminoloji ve davranış bilimleri alanlarında asgari eğitim almış olmalarının*⁷⁷⁰ önemini vurgulamaktadır. Yokuş Sevük'e göre çocuk haklarının sağlıklı bir şekilde tesis edilmesi ve adil yargılanmanın sağlanması ancak süreçte rol alan profesyonellerin eğitilmesi ile mümkün olabilecektir. Sürece katılan profesyonellerin eğitimi ile elde edilmesi hedeflenen faydayı Yokuş Sevük şu sözlerle vurgulamaktadır;

“Bu profesyoneller bir çocuğun ve daha da önemlisi bir ergenin fiziksel, psikolojik, zihinsel ve sosyal gelişimi hakkında ve engelli çocuklar, yerinden olmuş çocuklar, sokak çocukları, mülteci veya sığınmacı çocuklar ve ırksal, etnik, dini, dilsel veya diğer azınlıklara mensup çocuklar gibi en savunmasız konumda olan çocukların özel ihtiyaçları hakkında iyi düzeyde bilgiye sahip olmalıdır (BM Çocuk Hakları Komitesinin Çocuk Adaletinde Çocuk Haklarına İlişkin Görüşü, Bölüm 4, para. 23). Ancak bu takdirde

⁷⁶⁷ Handan Yokuş Sevük, **“Sosyal Çalışma Görevlileri İçin Eğitim Kitabı”**, Ankara, 2013, s. 60. (Çevirimiçi) <http://www.unicef.org.tr/vera/app/var/files/s/o/sosyal-calisma-gorevlleri-icin-egitim-kitabi.pdf> , 09.09.2017.

⁷⁶⁸ Akarca, **a.e.**, s. 14.

⁷⁶⁹ Yokuş Sevük, **a.e.**, s. 63.

⁷⁷⁰ Aslan, “Çocuk Suçluluğu Hakkında Uluslararası ve Ulusal Hukuk Düzenlemeleri”, s. 92.

çocukların haklarını ve üstün yararını gözeten adil bir yargılama gerçekleşebilir.”⁷⁷¹

Çocuk Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usûl Ve Esaslar Hakkında Yönetmelik’in; ‘Sosyal Çalışma Görevlilerinin Görevleri’ni düzenleyen 19. maddesinin 1. fıkrasının b bendinde, yer alan ‘*suça sürüklenen çocuğun ifadesinin alınması veya sorgusu sırasında adalet mekanizmasının işleyişinden olumsuz etkilenmesini önlemek amacıyla çocuğun yanında bulunmak, çocuğun hakları ile kendisine yöneltilen suçlama dâhil olmak üzere yargılama süreci hakkında anlayabileceği bir dilde bilgilendirilmesini sağlamak, korunma ihtiyacı olan çocuklar hakkında da benzeri işlemleri ifa etmek*’⁷⁷² ifadesinden çıkarımla, çevirmenin görevini ifa ederken, birlikte çalışması gereken, alanda meslek içi eğitim almış bir başka aktörün varlığı gözlemlenebilir. Sürecin daha sağlıklı işlemesi, tüm bu uzmanların birlikte, meslek içi eğitimler aracılığıyla çeviri sürecini daha elverişli kılabilen bir işbirliği yöntemini geliştirmeleriyle mümkün olabilecektir. Yokuş Sevik’ün de ifade ettiği üzere adli görüşmelerde, çocukların beden diline ilişkin mesajlar önemli ipuçları içerebilecektir, bu nedenle bu sözsüz mesajların da gözönünde bulundurulmasında fayda vardır.⁷⁷³

Sürece katılan uzmanlara ilişkin yukarıda değinilen hususlarda çevirmenin ayrıca düzenlenmemiş olması; nitelikli bir yargılama alanını teşkil eden çocuk yargılamasında bu hususta ayrıca bir farkındalığın ortaya konulmadığı olarak yorumlanabilir, ancak farkındalık olsun ya da olmasın uygulamada çevirmen gereken durumlarda bir çocuğun çevirisini yapmak üzere de görevlendirilebilmektedir. Çocuk Koruma Kanunu’nun ‘Tanımlar’ başlıklı 3. maddesi ve Çocuk Koruma Kanunu’nun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik’in ‘Tanımlar’ başlıklı 4. maddesi ceza yargılamasında çocuklar için kullanılan jargon açısından önemlidir. Her iki düzenlemede de çocuk; *daha erken yaşta ergin olsa bile,*

⁷⁷¹ Yokuş Sevik, a.e., s. 63.

⁷⁷² Çocuk Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usûl Ve Esaslar Hakkında Yönetmelik.

⁷⁷³ Yokuş Sevik, a.g.e., s. 229.

*onsekiz yaşını doldurmamış kişiyi;*⁷⁷⁴ ifade eden bir terimdir. Kanuni düzenleme süreçte rol alan çocukları korunma ihtiyacı olanlar ve suça sürüklenenler olarak iki farklı başlık altında incelemiştir. Buna göre, korunma ihtiyacı olan çocuk; *bedensel, zihinsel, ahlâkî, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru*⁷⁷⁵ olan bir çocuğu tanımlarken, suça sürüklenen çocuk ifadesiyle aktarılmak istenen; *kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiili işlediği iddiası ile hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan ya da işlediği fiilden dolayı hakkında güvenlik tedbirine karar verilen*⁷⁷⁶ çocuklardır.

Yukarıda belirtilen tanımlardan da görülebileceği üzere, yargılama dilini anlayıp konuşamayan bir çocuğun varlığı halinde, çevirmenin kimi zaman korunma ihtiyacı olan çocuk olarak nitelendirilen bir çocukla kimi zaman ise suça sürüklenen bir çocukla çalışmasının mümkün olabileceğidir.

Çocuk yargılamasının bahsedilen hassasiyeti ve önemine ilişkin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’de uzman mahkemelerin ve uzman hakimlerin varlığının zorunlu olduğuna ilişkin görüşle katkıda bulunmuştur.⁷⁷⁷ Çocuk Koruma Kanunu’nun ‘Hâkimlerin Atanmaları’ başlıklı 28. maddesinde çocuk yargılamasında görev alacak hâkimler için özel eğitim şartı; çocuk yargılamasına atanacak olan hâkimlerin; *tercihan çocuk hukuku alanında uzmanlaşmış, çocuk psikolojisi ve sosyal hizmet alanlarında eğitim almış olan hâkimler ve Cumhuriyet savcıları arasından*⁷⁷⁸ seçileceği şeklinde düzenlenmiştir. Yine Çocuk Koruma Kanunu’nun ‘Görevlilerin Eğitilmesi’ başlıklı 32. maddesinde ise; mahkemeye atanacak olan görevli personel ile, hali hazırda mahkemede görevli personelin eğitimlerine ilişkin hususlar düzenlenmiştir. Madde uyarınca; mahkemelerde görev alacak olan hâkim, savcı,

⁷⁷⁴ Çocuk Koruma Kanunu.

Çocuk Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik.

⁷⁷⁵ Çocuk Koruma Kanunu.

⁷⁷⁶ Çocuk Koruma Kanunu.

⁷⁷⁷ Thomas Hammerberg, “Çocuklar ve Çocuk Adalet Sistemi: İyileştirmeye Yönelik Öneriler”, Strasbourg, 19 Haziran 2009, s. 13, (Çevirimiçi), <https://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/uploads/pages/cocuk-haklari/cocuk-adalet-sistemi.pdf>, 10.10.2018.

⁷⁷⁸ Çocuk Koruma Kanunu.

sosyal çalışma görevlileri ve ilgili denetim görevlilerine “*adaylık dönemlerinde Adalet Bakanlığınca belirlenen esaslara uygun çocuk hukuku, sosyal hizmet, çocuk gelişimi ve psikolojisi*”⁷⁷⁹ alanlarında eğitimler verilecektir. Burada bahsi geçen eğitimler, ilgili personelin atanmalarından önce verilen eğitimlerdir. Mahkemeye atanan personelin ise, alanlarında uzmanlaşabilmeleri ve kendilerini geliştirebilmeleri için *görevleri süresince hizmet içi eğitim* almalarının sağlanacağı belirtilmiştir.⁷⁸⁰

Bu maddelerin hükümleri uyarınca; çocukların olumsuz etkilenmesini önlemek amacıyla süreçte rol alan, hâkimlerin, savcılarının ve tüm sosyal görevlilerin meslek içi eğitim programları ile desteklenmesi gerektiğinin altı çizilmiştir.⁷⁸¹ Doktrinde çocuk yargılamalarında yalnızca süreçte görev alan yetkililerin eğitilmelerinin yeterli olmayacağına, ifadesine başvurulacak olan çocukların da, sağlıklı ifade verebilmeleri için kısa süreli eğitimlerden geçirilmelerinin gerekliliğine ilişkin görüşler de mevcuttur.⁷⁸² Konuşabilen çocuklar ve işitme engelli çocukların ifade ve sorgularında çalışmak üzere görevlendirilecek olan çevirmenlere ilişkin ise herhangi bir eğitim belirlenmemiştir. Bu da aşağıda incelenecek olan ulusalüstü metinlerin etkin biçimde uygulanmasında sorunlara neden olabilecektir.

Türkiye’nin de taraf olduğu ve Anayasa’nın 90. maddesi uyarınca iç hukuk normuna dönüşen Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin hükümleri dolayısıyla bağlayıcıdır.⁷⁸³ Ayrıca Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi’nin Çocuk Haklarına Dair Sözleşme’ye ilişkin Genel Yorum No.11 2009’da engelli çocuklar ve farklı dil gruplarına mensup çocuklar için dil desteği verilmesi hususu aşağıdaki şekilde ifade edilmiştir:

⁷⁷⁹ Çocuk Koruma Kanunu.

⁷⁸⁰ Çocuk Koruma Kanunu.

⁷⁸¹ Alanda meslek içi eğitimin önemine ilişkin ayrıca bkz. Aslan, “Çocuk Suçluluğu Hakkında Uluslararası ve Ulusal Hukuk Düzenlemeleri”, s. 92.

⁷⁸² Louise Dezwirek Sas, David A. Wolfe, Kevin Gowdey, “Children and The Courts in Canada”, **Criminal Justice and Behavior**, Vol: 23, No: 2, June 1996, s. 338 – 357.

⁷⁸³ Sevil Lale Kurt, ‘Çocuk Haklarına İlişkin Temel Uluslararası Belgeler ve Türkiye Uygulaması’, **Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi**, Yıl: 16, Sayı: 36, 2016, s. 107.

*“(...)Taraf Devlet, (yerli halka mensup) çocuğun görüşünü serbestçe dile getirebileceği bir ortam sağlamalıdır. Dinlenilme hakkı, temsil olunma, kültürel olarak uygun tercüme ve kendi görüşünü dile getirme gibi boyutları da içerir”*⁷⁸⁴

Görüldüğü üzere yukarıdaki ifade, çocukların dil ve tercümana erişim haklarını garanti altına almıştır.

Yine BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme’nin Genel Yorum No.12 2009’da, Çocuk Hakları Komitesi, çocuğun kendini ifade etme hakkının dil nedeniyle engellenemeyeceğini göçmen çocuklar özelinde şu şekilde ifade etmiştir.

*“Üçüncüsü, Taraf Devletler görüşlerini duyurmakta zorluklar yaşayan çocuklar için bu hakkın uygulanmasını sağlama yükümlülüğü altındadır. Örneğin, engelli çocuklar görüşlerini ifade etmelerini kolaylaştırmak için gerekli her türlü iletişim biçimi ile donatılmalı ve bunları kullanmalarına olanak tanınmalıdır. Ayrıca azınlık, yerli ve göçmen çocukların ve çoğunluğun dilini konuşmayan diğer çocukların görüşlerini ifade etme hakkının tanınması için çaba gösterilmelidir”*⁷⁸⁵

Görüldüğü üzere, yukarıda paylaşılan her iki metin de çocukların dil haklarının korunması için azami önemin gösterilmesi noktasında ifadeler içermektedir. Yerli, göçmen, çoğunluğun dilini konuşamayan ya da engelli çocuğun kendini ifade etme hakkının dilsel farklılıklardan bağımsız olarak gözetilmesi gerektiği her iki metinde de açıkça belirtilmiştir.

⁷⁸⁴“Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi’nin Çocuk Haklarına Dair Sözleşme’ye İlişkin Genel Yorumları 2008-2011” , “Genel Yorum No.11” , s. 8., (Çevirimiçi)
<http://www.cocukhaklariizleme.org/wp-content/uploads/GCs-11-12-13-2008-2011.pdf> , 09.09.2017.

⁷⁸⁵ Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi’nin Çocuk Haklarına Dair Sözleşme’ye İlişkin Genel Yorumları 2008-2011” , “Genel Yorum No.12” , s. 25., (Çevirimiçi)
<http://www.cocukhaklariizleme.org/wp-content/uploads/GCs-11-12-13-2008-2011.pdf> , 09.09.2017.

Gerek Çocuk Koruma Kanununda (ÇKK), gerekse Çocuk Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'te (ÇKKY) çocuğa çevirmen atanmasına ilişkin bir husus bulunmamakla birlikte, Türkiye'nin de taraf olduğu Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin 40. maddesinin 2. fıkrasının b bendinin vi alt başlığı uyarınca adli yargılama güvencesi gereği her çocuk çevirmen hakkına sahiptir. Madde hükmü aşağıdaki gibidir:

“(...) Hakkında ceza kanununu ihlâl iddiası veya ithamı bulunan her çocuk aşağıdaki asgari güvencelere sahiptir:
(...)
vi) Kullanılan dili anlamaması veya konuşamaması halinde çocuğun parasız çevirmen yardımından yararlanması...”⁷⁸⁶

Bir diğer önemli husus da hakların hatırlatılması noktasında ortaya çıkmaktadır. CMK'nın 90. maddesinin 4. fıkrası uyarınca, kendisine yüklenen suçu öğrenme hakkı, susma hakkı, yakınlarına haber verme hakkı, müdafiden istifade etme hakkı ve yakalamaya karşı hâkim denetimine başvurma haklarından müteşekkil hakların hatırlatılması da; kolluk tarafından yakalanan çocuklara da, diğer şüphelilere uygulandığı gibi yakalama anında gerçekleştirilmelidir.⁷⁸⁷

Çocuk yargılaması alanında çevirmeni de doğrudan ilgilendirecek bir yenilik de adli görüşme odalarına (AGO) ilişkin getirilen yeni düzenlemedir. Başta çocuklar olmak üzere, adli süreçte yer alan tüm kırılgan grupların ifade ve beyan alma işlemlerinde kullanılacak bu adli görüşme odaları, *AB'nin mali, UNICEF'in teknik desteğinde Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, HSYK ve Türkiye Adalet Akademisi ortaklığında 2012 – 2014 yılları arasında yürütülmüş olan Çocuklar için Adalet Projesi kapsamında adliye gelen*

⁷⁸⁶ “Çocuk Haklarına Dair Sözleşme”, s. 16.

⁷⁸⁷ Apaydın, **a.g.e.**, s. 117.

*çocuklara uygun görüşme koşullarını içeren teknik donanımlı ve SEGBİS uyumlu bir altyapıyla oluşturulmuştur.*⁷⁸⁸ AGO’da temel hedef, fail ile yüz yüze gelinmesinde sakınca bulunan durumlarda, ifade ya da beyanların alınması gereken mağdur, tanık ve suça sürüklenen çocuklar ile cinsel suç ve aile içi şiddet suçlarından mağdur olan kişiler ile diğer tüm kırılgan gruplara mensup mağdurların güvenliklerini tehlikeye atmaksızın bilgilerine başvurulmasıdır.⁷⁸⁹ Yukarıda belirtilen gruplardan herhangi birinin bilgisine başvurulmasına ihtiyaç duyulan hallerde, yargılama dilini anlayamayan ya da konuşamayan bir kişinin varlığı halinde adli görüşme odalarında alınacak ifade veya beyanlara başvurulurken bir çevirmene ihtiyaç ortaya çıkacaktır.

Adli Görüşme Odalarına İlişkin Yönetmelik’te⁷⁹⁰ çevirmene ilişkin doğrudan hükümlerin var olduğu iki madde mevcuttur. Bunlardan ilki ‘Uzmanın Görevleri’ başlıklı 6. maddenin c bendinde dolaylı bir ifade halinde geçmektedir. İfade şöyledir;

“Adli görüşme odalarında hizmet sunacak uzmanın görevleri şunlardır:

(...)

*c) Engellilik, kronik hastalık gibi özel durumları, tercüman ihtiyacı ve diğer gereksinimleri olan görüşme yapılacak kişiler ve aileleri ile ilgili olarak koordinatörce gerekli imkânların sağlanmasını takip etmek ve gerektiğinde durumu ilgili hâkim veya Cumhuriyet savcısının bilgisine sunmak.”*⁷⁹¹

Tercümandan bahsedilen diğer husus da ‘Adli Görüşme’ başlıklı 21. maddenin 2. fıkrasının a bendinde bulunmaktadır buna göre;

⁷⁸⁸ Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü Mağdur Hakları Daire Başkanlığı, (Çevirimiçi), <http://www.magdur.adalet.gov.tr/adli-gorusme-odaları-01252> , (29.05.2018).

⁷⁸⁹ Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü Mağdur Hakları Daire Başkanlığı.

⁷⁹⁰ Adli Görüşme Odaları Yönetmeliği tam metni için bkz. (Çevirimiçi), <http://www.magdur.adalet.gov.tr/adli-gorusme-odaları-yonetmeliği-01256> , (29.05.2018).

⁷⁹¹ Adli Görüşme Odaları Yönetmeliği.

“ (...) (2) Hâkim, Cumhuriyet savcısı, müdafî veya vekil ve diğer ilgililerin soru sormasının gerektiği hallerde adli görüşme aşağıdaki esaslara uygun şekilde yapılır:

a) Adli görüşme, görüşme odası bölümünde gerçekleştirilir ve işlem sırasında bu bölüme görüşme yapılacak kişi ve uzman ile gerekmesi halinde tercüman dışında kimse alınmaz.”⁷⁹²

Bu hükümden de net biçimde anlaşılabildiği üzere tercüman AGO’ya girme yetkisini taşıyan üç kişiden biridir.

Çocuk yargılamasında çeviri sürecine ilişkin önemli bir proje de; hukuk, çeviribilim ve psikoloji alanlarını biraraya getirerek, disiplinlerarası bir düzlemde gerçekleştirilen “The CO-Minor-IN/QUEST” (Cooperation in Interpreter-Mediated Questioning of Minors: JUST/2011/JPEN/AG/291) Projesi Avrupa Birliği Adalet Genel Müdürlüğü’nün (DH Justice) desteği ile gerçekleştirilmiştir. Proje başlığının iki anlamlı doğası gereği, projenin amacı iki türlü anlaşılabılır. Bunlardan ilki katılımcı ülkeler olan Belçika, Fransa, Macaristan, İtalya, Hollanda ve Birleşik Krallık (İskoçya) arasında araştırmaya ilişkin bir işbirliği iken, diğer ise küçüklerin ifade ve sorgularında görev alan tüm sujelerin çevirmen ile olan işbirliği olarak da yorumlanabilir. Proje ekibi, çocuk yargılamasına katılan aktörleri; polisten yargılamadaki hâkim ve avukatlara kadar tüm hukuki aktörler, çocuk destek birimi çalışanları, psikologlar ve diğer uzmanlar (pediatristler) ve çevirmenler⁷⁹³ olarak ifade etmektedir.

Çalışmada küçükler söz konusu olduğu için, küçüğün yargılamada hangi konumda olduğundan bağımsız olarak her türlü korumadan yararlanacağı ilkesiyle hareket edilerek, suça sürüklenen şüpheli/sanık çocuk da tanık ve mağdur çocuk da incelenmiştir. Özellikle çocukların kendilerini ifade etmelerinde *ilk dil* kavramına yer verilmiş ve bu kavram geniş yorumlanmıştır. Bu durum yalnızca ‘Alman bir çocuğun

⁷⁹² Adli Görüşme Odaları Yönetmeliği.

⁷⁹³ Heidi Salaets, Katalin Balogh, Dominique Van Schoor, **Children and Justice: Overcoming Language Barriers: Cooperation in Interpreter-Mediated Questioning of Minors**, Edited by: Katalin Balogh and Heidi Salaets, Intersentia, Cambridge, Antwerp, Portland, 2015, s. Preface ix.

İspanyol polisi tarafından ifadesinin alınması' örneği gibi net yorumlanmamalıdır denilerek, farklı etnik gruplara mensup olup ülke ya da bölgelerinin çoğunluk dilini konuşmayan çocuklar için ve işaret dili konuşan çocukların durumunun da kapsanması gerektiği işaret etmektedir. İki dilli çocukların iletişim sorunları yaşayabilecekleri, bazı duyguları diğer dilde ifade edebilecek durumda olmaları ve bu noktada çaresiz kalmaları ihtimaline ve hukuk terminolojisi bilgileri olmadığı için söylenenleri anlayamama ihtimaline karşı her durumda bir çevirmene başvurma hakkının verilmesinin gereği öne sürülmüştür.⁷⁹⁴

Yapılan görüşmelerde küçüklerle çalışan sözlü çevirmenlerin genel beklentileri bir kaç başlıkta özetlenebilir. Bunlardan ilki çevirmene bu çok katımlı ifade/sorgu işlemindeki sürece ilişkin baştan iyi bir bilgilendirme yapılmasıdır. Böylece çevirmen süreçte yerini, konumlanmasını daha doğru şekilde belirleyebilecektir. İkincisi konuya ilişkin bir fikir sahibi olmasıdır. Eğer vakıya ilişkin bilgilendirme yapılmadıysa çevirmenin kimi sözcükleri, cümleleri, ya da sözsel olmayan davranışları bir bütün olarak gözetebilmesi ne kadar mümkün olabilecektir? Bunların dışında çocuğa çevirmenin rolünün anlatılması, böylece çocuğun konuşurken çevirmene değil ifade/sorgu işlemini gerçekleştiren mercie yönelmesi gibi önlemler sürecin başarılı yürümesi için çevirmenler tarafından öngörülen hususlardır. Bu durumda önerilerden biri çevirmenin çocuğun yanına oturarak ifade sorgu işlemi gerçekleştiren mercie yönelmesini kolaylaştırmaktır. Çevirmene ifade/sorgu işlemi başlamadan önce çocukla geçirebileceği kısa bir konuşma süresi verilirse, çocuğun diline aşina olma şansı doğacaktır. Yargılama dilini çok az da olsa anlayan iki dilli çocuklarda, çevirmenin aktarımlarında vücut diline ilişkin ifadeler geçtiği zaman üzülmeye ya da sinirlenmeye gözlemlenebilmektedir. Bu noktada çevirmenin bu gibi açıklamalar yapması gerektiği de ifade / sorgu başlamadan önce çocuğa bildirimde bulunulması gerekecektir.⁷⁹⁵

⁷⁹⁴ Heidi Salaets, Katalin Balogh, Dominique Van Schoor, "Definitions and General Framework", **Children and Justice: Overcoming Language Barriers: Cooperation in Interpreter-Mediated Questioning of Minors**, Edited by: Katalin Balogh and Heidi Salaets, Intersentia, Cambridge, Antwerp, Portland, 2015, s. 1 – 8.

⁷⁹⁵ Katarzyna Skrzyński, "Discussion Interpreters: Spoken Language Interpreter", **Children and Justice: Overcoming Language Barriers: Cooperation in Interpreter-Mediated Questioning of**

Araştırmada, çocuklarla çalışan işaret dili çevirmenlerinin sürece ilişkin önerileri ise şöyle özetlenebilir. Öncelikle çevirmenin süreçteki varlık nedeninin yalnızca tarafların birbirlerini anlaması olduğu vurgulanarak, sağır çocuğun çevirmen ile doğrudan iletişim kurma eğilimi engellenmeli, ancak çocuğun çevirmene güvenmemesi söz konusu olursa, çevirmenin çocukla bir müddet konuşması ve güven tesis etmesi mümkün olabilmelidir. Çevirmen bu aşamada biraz empati gösterebilmeli ancak kendisini asla çocuğun yerine koymamalıdır. Şeffaf ve destekleyen bir tutum ile iletişim sürecinin devamlılığını sağlayabilmelidir. Yukarıdaki örnekle sözlü çevirmenin önerdiği gibi, çevirmenin ifadesi/sorgusu yapılan çocuğun yanına oturması işaret dili çevirmenleri için geçerli değildir. Projede önerilen, işaret dili çevirmeninin tıpkı ifade ve sorguyu gerçekleştiren merci gibi, çocukla yüzyüze bakacak ve göz teması kurabilecek şekilde konumlandırılmasıdır. Bu noktada çevirmenin çocuğa daha yakın mesafede durması ve mümkün olduğunca irtifa farkından kaçınılarak, çocuğun büyükler tarafından baskıya uğradığı hissine kapılmamasına yardımcı olmak gerekmektedir. Ayrıca çevirmenin, soruların tekrarını talep etmek ve bu talebi nasıl yapacağı, çocuğun sözünü bölme ya da bölmeme, çocuktan ya da polisten açıklama isteme ve ifade/sorgu işlemini bitirme ve bu işleme devam etme hususlarında nasıl bir yol izleyeceği baştan konuşulup anlaşılmalıdır. Çevirmen çeviri süreci öncesinde; psikolog, polis memuru ve tüm sujelere süreç başlamadan önce tanıştırılmalıdır. Bu durum çevirmene, taraflar eğer daha önce işaret dili çevirmeni ile hiç temas etmediyse, çalışma şartlarını ve durumun önemini aktarma şansını verecektir. Bu durumda çevirmen, kimi ağız hareketleri ya da yüz hareketlerinin gramatik açıdan varlık gösterdiklerini aktarabilir. Böylece sürecin diğer katılımcıları, çocuğun yüz hareketlerinin her zaman kendi duygularına ilişkin göstergeler olmadığı bilgisiyle çocuğu dinleyebilecektir. Eğer sağır çocuklarla çalışmış bir psikolog ya da pedagog varsa o daima tercih edilmelidir.⁷⁹⁶

Minors, Edited by: Katalin Balogh and Heidi Salaets, Intersentia, Cambridge, Antwerp, Portland, 2015, s. 64 – 69.

⁷⁹⁶ Ann Davis, "Discussion Interpreters: Signed Language Interpreter", **Children and Justice: Overcoming Language Barriers: Cooperation in Interpreter-Mediated Questioning of Minors**, Edited by: Katalin Balogh and Heidi Salaets, Intersentia, Cambridge, Antwerp, Portland, 2015, s. 69 – 73.

Davis'in belirttiği üzere, işaret dili çevirmeni için en büyük zorluk çocuğun gelişim seviyesini ölçmek ve buna bağlı olarak kullanacağı dilin seviyesini konumlandırmak (çoğu zaman düşürmek) olacaktır. Çevirmen polis (savcı/hâkim) ile dil kullanımının değiştirilmesi hususunda birlikte çalışmalıdır. Önceden belirlenen bir işaret ile, dilin yargı suheleri tarafından uyarlanması talep edebilmelidir, zira çevirmenin tek başına uyarlamaması daha isabetli olacaktır.⁷⁹⁷ İşaret dili çevirmenlerinin çocukların ifadelerinin alınması hususunda uzmanlaşması, işaret dili çevirmenlerine; çocuk gelişimi, yaşın ve sağrlığın çocuk gelişimi üzerindeki etkileri ve dil gelişiminde gecikmenin zihinsel gelişime etkileri gibi konularda eğitimler verilmesi ve ifade ve sorgu süreçlerinde birlikte görev alacak olan tüm suhelere birlikte çalışmalarına ilişkin bir ekip eğitimi verilmesi yolunda önerilerde de bulunulmuştur.⁷⁹⁸

Çocukların hemen hepsinde yaş faktörü nedeniyle çocuklar savunmasız (vulnerable) olarak kabul edilmektedir ve yaş sınırı genellikle 18'dir. Bir diğer ayırım ise son derece savunmasız (highly vulnerable) çocukların durumudur. Çalışmada bu durum da iki farklı sebebe bağlanmıştır. İlki yaş ikincisi ise bir engel durumudur. Detayları çalışmamızın sınırlarını aşan bu hususta da, engel durumuna ve yaş konumuna göre çocukla iletişim kurulmasında göz önünde bulundurulması gereken hususlar açıklanmıştır.⁷⁹⁹

Proje katılımcısı altı ülkede gerçekleştirilmesi hedeflenen araştırmaya farklı ülkelerden de cevaplamalar gelmiştir. Toplam 610 kişi ile gerçekleştirilen anket çalışması sonuçlarına göre, katılımcıların %56'si küçükler ile 10'yılı aşkın zamandır çalışmakta olan profesyonellerdir. Katılımcılar; çevirmenler, yargı ve kolluk birimi

⁷⁹⁷ Davis, a.y., s. 73.

⁷⁹⁸ Davis, a.y., s. 73.

⁷⁹⁹ Detaylı bilgi için bkz. Ágota Szekeres, Beata Szenczi, "Highly Vulnerable Children in the Justice System" **Children and Justice: Overcoming Language Barriers: Cooperation in Interpreter-Mediated Questioning of Minors**, Edited by: Katalin Balogh and Heidi Salaets, Intersentia, Cambridge, Antwerp, Portland, 2015, s. 94 –112.

David J. La Rooy, Elizabeth C. Ahern, Samanta Andrews, "Developmentally Appropriate Interviewing of Highly Vulnerable Children: A Developmental Psychology Perspective", **Children and Justice: Overcoming Language Barriers: Cooperation in Interpreter-Mediated Questioning of Minors**, Edited by: Katalin Balogh and Heidi Salaets, Intersentia, Cambridge, Antwerp, Portland, 2015, s. 113 – 131.

mensupları, psikolog ve pedagoglar, çocuk destek birimi mensupları ile diğer başlıkları altında toplanmıştır. Çevirmenin rolüne ilişkin gerçekleştirilen bu araştırmada elde edilen veriler, süreçte rol alan psikologlar, pedagoglar, yargı mensupları ve çocuk birimi mensuplarının çevirmen ve çeviri olgusuna ilişkin çok çeşitli yaklaşımlarının olduğunu göstermektedir.⁸⁰⁰

Çevirmenin rolüne ilişkin çevirmenin ifadeyi alan/sorguyu yapan tarafın amacını desteklediği yolundaki saptamaya ise, cevaplar tam anlamıyla yayılımcı bir şekilde dağılmıştır. Psikologlar çevirmenin çocuğu destekleyen bir konumu olduğu konusundaki duruşlarını bu soruda da göstermiştir psikologların %69.2'si bu önermeye katılmazken, yalnızca %15.4'ü katılmıştır. Geri kalan kısım çekimser kalmıştır. Çevirmenlerin 'kendi varlık nedenleri'ne ilişkin yaklaşımları da %54.2 oranında yargı mercii için orada bulunmadıklarını işaret ederken, çevirmenlerin %25.9'luk kısmı yargı mercini desteklemek amacıyla varlık gösterdiklerini ifade etmişlerdir. %19.9'luk çekimser bir kısım da mevcuttur. Yargı sujelerinin yalnızca %22.2'sinin çevirmenin kendilerini desteklemek için var olduklarını düşünmektedir. %61.9'luk kısım ise çevirmenin görevinin bu olmadığını düşünürken, %15.9'luk bir çekimser kısmının varlık göstermesi de dikkat çekicidir.⁸⁰¹

Çevirmenlerin dürüst çeviri yaptıkları yargısına çevirmenlerin %95.4'ü yargı mensuplarının %89.7'si, psikologların %76.9'u katılmaktadır. Çevirmenin kelimesi kelimesine çeviri yaptığı önermesine ise çevirmenlerin %41.2'si, yargı mensuplarının %69'u, psikologların ise %69.2'si katılmaktadır. Kelimesi kelimesine çeviri yapılmamaktadır görüşünü destekleyen kısım çevirmenlerin %38.4'ü, yargı mensuplarının %10.3'ü ve psikologların %23.1'idir. Araştırmaya göre, çevirmenin 'sosyo-kültürel farkları aktarmak için inisiyatif kullanması' önermesine çevirmenlerin %61.6'sı, yargı mensuplarının %56.3'ü, psikologların %53.8'i katılırken, bu görüşe çevirmenlerin %23.6'sı, yargı mensuplarının %22.2'si psikologların ise %7.7'si

⁸⁰⁰ Heidi Salaets, Katalin Balogh, "Co-Minor-In/Quest Research Findings", **Children and Justice: Overcoming Language Barriers: Cooperation in Interpreter-Mediated Questioning of Minors**, Edited by: Katalin Balogh and Heidi Salaets, Intersentia, Cambridge, Antwerp, Portland, 2015, s. 191.

⁸⁰¹ Salaets, Balogh, "Co-Minor-In/Quest Research Findings", s. 191, 192.

katılmamaktadır. Psikologların %38.5'i ve yargı mensuplarının %21.4'ü bu konuda çekimser kalmışlardır.⁸⁰²

Çevirmenlerin 'teknik terimleri açıklamada inisiyatif kullandığı önermesi çevirmenlerin %53.7'si, yargı mensuplarının %53.2'si ve psikologların %38.5'i tarafından reddedilirken, çevirmenlerin %26.9'u, yargı mensuplarının %21.4'ü ve psikologların %23.1'i tarafından kabul edilmiştir. Çevirmenlerin kullandıkları dili, küçüğün dil seviyesine uyarlamak yolunda inisiyatif kullandığı önermesi ise; çevirmenlerin %67.1'i, yargı mensuplarının %50.8'i , psikologların %30.8'i tarafından onaylanırken, çevirmenlerin %21.8'i, yargılama mensuplarının %31', ve psikologların %38.5'i tarafından reddedilmektedir.⁸⁰³

Alanda yapılan en önemli araştırmalardan biri olan bu projenin psikolog, yargı mensupları ve çevirmenlerden oluşan katılımcı grubunun ortak verdiği cevaplar ışığında, alanda kilit hususlar; hukuki perspektifi, psikolojik ve gelişime ilişkin perspektifi ve iletişimsel perspektifi içeren müşterek bir eğitim programının; tarafların birbirlerinden öğrenme fırsatını yakalayacakları heterojen eğitim grupları dahilinde verilmesinin tercih edilmesi, alanda özel ilginin; küçüklerle gerçekleştirilecek çok dilli oluşumlara adanmasının gerekliliği, işbirliği ve tarafların birbirlerinin profesyonel rollerini kavradığı bir ortak anlayış yaratabilmek amacıyla takım çalışmasının önemi ve canlandırılmaların bu müşterek çalışmanın vazgeçilmez bir unsuru olduğu olarak belirlenmiştir.⁸⁰⁴

Tüm bu bilgiler ışığında yaklaşıldığında çocuk yargılamasının yetişkin yargılamasından farklı dinamiklere sahip olan ve yargılama sürecinde rol oynayan her aktör için özel uzmanlık gerektiren bir yargılama türü olduğu kolayca söylenebilir. Kendine özge bir yaşam süreci olarak adlandırılabilir çocukluk, çocuğun kendisine özge fiziksel ve psikolojik yönlerinin varolduğu bir dönemi kapsadığı için, çocuk yargılamaları açısından yalnızca hukukun bilinmesi yetersiz kalacaktır.⁸⁰⁵ Çocuk haklarına ilişkin ulusal ve uluslararası yasal düzenlemelerin, ihtiyaç duyulduğu hallerde

⁸⁰² Salaets, Balogh, "Co-Minor-In/Quest Research Findings", s. 193 – 195.

⁸⁰³ Salaets, Balogh, "Co-Minor-In/Quest Research Findings", s. 195 – 197.

⁸⁰⁴ Salaets, Balogh, "Co-Minor-In/Quest Research Findings", s. 326.

⁸⁰⁵ İpek, **İfade Almanın Teknik ve Taktikleri**, s. 112.

çocuklara çevirmen sağlanması yönündeki ifadeleri, mahkeme çevirmenlerinin çeviri yapacakları gruplar arasında ayrıca çocukların da bulunacağını açıkça işaret etmektedir. Bu bağlamda bakıldığında mahkeme çevirmenlerinin kültürlerarası uzman kimliklerine, çocuklarla çalışıldığı durumlarda çocuk kültürünün de eklenmesinin gerekliliği öngörülebilir.

ALTINCI BÖLÜM

ARAŞTIRMA VERİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Aşağıdaki başlıklarda sırasıyla 2008 – 2018 yılları Arasında İstanbul Çağlayan Adliyesi’ne kayıtlı tercümanların kimliğine ilişkin bütünce betimsel içerik analiziyle incelenecek, ikinci başlıkta bütüncenin değerlendirilmesi gerçekleştirilecek ve son olarak, araştırmanın hipotezleri değerlendirilecektir.

6.1. 2008 – 2018 Yılları Arasında İstanbul Çağlayan Adliyesi’ne Kayıtlı Mahkeme Tercümanlarının Kimliği Bütüncesi

Bu başlıkta yapılan incelemede; aşağıda detaylı biçimde betimlenecek olan bütünce, sayısal veriler ışığında 2008-2018 yılları arasında İstanbul Çağlayan Adliyesi’ne kayıtlı mahkeme tercümanlığı görevini yerine getiren kişilerin; kayıtlı bulundukları listelerin türü, görev yaptıkları diller, görev yaptıkları dil sayıları, ve dâhil oldukları meslek grupları üzerinden tanımlanmasına yönelik bir inceleme için oluşturulmuştur.

Bu kapsamda, yöntem olarak; yazılı kaynaklara dayalı veri toplama yöntemi sonucu elde edilen verilerin; betimsel analiz ve içerik analizi ile incelenmesi sonucu nitel verilerin sayısallaştırılması analiz yöntemi kullanılmıştır. İncelemeye konu oluşturan yazılı kaynaklar, İstanbul Çağlayan Adliyesi’nden temin edilmiştir. Bu listeler ayrıca geçerli oldukları yıllarda Adliye’nin internet sitesinde çevirimiçi olarak paylaşılan, kamuya açık bilgilerdir.

Bu çalışma, oluşturulan bütüncenin; tercümanların kayıtlı bulundukları listelere, listelere kayıtlı bulundukları çalışma dillerine, kayıtlı bulundukları dil sayılarına ve beyan ettikleri mesleklerine göre betimlenerek değerlendirilmesidir. Bu kısımda elde edilecek betimleyici bulgular, mahkeme çevirmenlerinin uygulamadaki görünümüne ilişkin veri sağlayacak ve alandaki ilk betimleyici çalışmayı oluşturacaktır.

Başlığın ikinci kısmında ise, bütüncenin betimsel analizinden elde edilen bulgular, çalışmanın genelinde kullanılan *kültürlerarası iletişim uzmanı* çevirmen kavramı verileri ışığında değerlendirilecektir. Bu sayede, mahkeme çevirmeni olarak görev alan çevirmenlerin çeviribilim kuramı uyarınca bulundukları konum incelenecektir. Bir başka deyişle, kültürlerarası bir iletişim uzmanı olarak betimlenen çevirmenin, uygulamadaki fiziki gerçeklikte ‘kim’ olduğunun tespiti; tezin araştırma sorularının cevaplandırılmasına da ışık tutacaktır.

2008-2018 Dönemi İstanbul Çağlayan Adliyesi Mahkeme Tercümanlarına İlişkin Bütünce	
YIL	KULLANILAN LİSTE
2008	2008 BİLİRKİŞİ LİSTESİ (Hukuk veya Ceza Bilirkişisi Ayırımı Kullanılmamıştır)
2009	2009 BİLİRKİŞİ LİSTESİ (Hukuk veya Ceza Bilirkişisi Ayırımı Kullanılmamıştır)
2010	2010 BİLİRKİŞİ LİSTESİ (Hukuk veya Ceza Bilirkişisi Ayırımı Kullanılmamıştır)
2011	2011 BİLİRKİŞİ LİSTESİ (Hukuk veya Ceza Bilirkişisi Ayırımı Kullanılmamıştır)
2012	2012 CEZA BİLİRKİŞİ LİSTESİ, 2012 HUKUK BİLİRKİŞİ LİSTESİ.
2013	2013 BİLİRKİŞİ LİSTESİ (Ceza ve Hukuk Bilirkişileri tek liste olarak yayımlanmış, ancak liste içinde kimin hangi listeye kaydedildiği ayrı bir sütunda belirtilmiştir.) 2013 TERCÜMAN LİSTESİ.
2014	2014 CEZA BİLİRKİŞİ LİSTESİ, 2014 HUKUK BİLİRKİŞİ LİSTESİ, 2014 TERCÜMAN LİSTESİ.
2015	2015 BİLİRKİŞİ LİSTESİ, (Ceza ve Hukuk Bilirkişileri tek liste olarak yayımlanmış, ancak liste içinde kimin hangi listeye kaydedildiği ayrı bir sütunda belirtilmiştir.) 2015 TERCÜMAN LİSTESİ.
2016	2016 CEZA BİLİRKİŞİ LİSTESİ, 2016 HUKUK BİLİRKİŞİ LİSTESİ, 2016 TERCÜMAN LİSTESİ.
2017	2017 CEZA BİLİRKİŞİ LİSTESİ, 2017 HUKUK BİLİRKİŞİ LİSTESİ, 2017 TERCÜMAN LİSTESİ.
2018	2018 TERCÜMAN LİSTESİ.

Tablo 2 2008-2018 Dönemi İstanbul Çağlayan Adliyesi Mahkeme Tercümanlarına İlişkin Bütünce

Bir önceki sayfada yer alan Tablo 2’de; çalışmanın bütüncesini oluşturan veri kaynakları listelenmiştir. Bir başka deyişle, Tablo 2, yıllara göre İstanbul Çağlayan Adliyesi’de kullanılan listeleri göstermektedir. Çalışmanın bütüncesini oluşturan bu listeler incelendiğinde; 2008 – 2012 döneminde tek bir listenin var olduğu görülmektedir. Bu liste, Bilirkişi Listesi olarak adlandırılmaktayken, 2013 yılında, Ceza Muhakemesi Kanunu’na Göre Tercüman Listelerinin Düzenlenmesi Hakkında Yönetmelik’in yürürlüğe girmesini takiben, Bilirkişi ve Tercüman Listeleri olarak iki ayrı tür listenin düzenlendiği görülmektedir.

Bütünceyi oluşturan veri kaynaklarının gösterildiği Tablo 2’de de görülebileceği gibi, 2008 – 2012 yılları arasında ayrıca bir Tercüman Listesi bulunmamaktadır ve bu dönemde tercümanlar; Bilirkişi Listeleri’nde listelenmiştir. Veri kaynaklarına ilişkin Tablo 2 incelendiğinde, Bilirkişi Listeleri’ne ilişkin kayıtların farklılık gösterdiği görülmektedir. İlgili listeler 2008 – 2011 yılları arasında yalnızca Bilirkişi Listesi olarak adlandırılmaktayken, 2012 yılında Ceza ve Hukuk Bilirkişi Listeleri olarak fiziken iki ayrı listede düzenlenmişlerdir. 2013 yılına ait veri kaynaklarında fiziken yalnızca bir Bilirkişi Listesi düzenlenmiş olmakla beraber, Liste’nin kendi içinde, ayrı bir sütuna yapılan ilgili kayıt aracılığıyla; Ceza ve Hukuk Bilirkişileri ayırımına bulunmaktadır. 2014 yılında yine Hukuk ve Ceza Bilirkişi Listeleri ayrı ayrı düzenlenmişken, 2015 yılında Hukuk ve Ceza Bilirkişileri tekrar fiziken bir listede toplanmış ancak Liste’nin içindeki ayrı bir sütuna yapılan ilgili kayıt aracılığıyla Ceza ve Hukuk Bilirkişisi ayırımı yapılmıştır. 2016, 2017 ve 2018 yıllarında ise Ceza ve Hukuk Bilirkişi Listeleri ayrı kayıtlar halinde tutulmuştur. Araştırmanın konusunu ceza yargılamasında görev alacak mahkeme çevirmeni oluşturduğu için, sınıflandırılmaya gidildiği 2012 yılından itibaren yalnızca Ceza Bilirkişi Listeleri’ndeki tercümanlar veri kaynağı olarak kullanılmış, Hukuk Bilirkişi Listeleri’nde yer alan tercümanlar değerlendirmeye alınmamıştır.

Verilerin değerlendirilmesinde karşılaşılan bir diğer sorun da, 2016 yılında Bilirkişilik Kanunu’nda ve 2017 yılında Bilirkişilik Yönetmeliği’nde yapılan değişiklikler uyarınca, getirilen yeni sistemde Bilirkişi Listeleri’nin ceza hukuku ve hukuk bilirkişilerini ayırmayan bir düzenlemeye tabi olmasıyla ortaya çıkmıştır, çünkü 6754 sayılı Bilirkişilik Kanunu ve Bilirkişilik Yönetmeliği hem adli, hem de idari yargı

alanında gerçekleştirilecek tüm bilirkişilik faaliyetlerini düzenler niteliktedir. Bu yeni düzenleme ile bilirkişiler açısından tek liste uygulamasının başladığı ve Bilirkişilik Bölge Kurullarının bu noktadaki yetkili tek merci haline getirildiği söylenebilir. Bilirkişilik Bölge Kurulları tarafından hazırlanan Bölge Bilirkişi Listeleri'nde alt uzmanlık alanı tercümanlık olarak belirtilen bilirkişi tercümanlar, Bilirkişilik Kanun ve Yönetmelikleri uyarınca çalışırken, Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Tercüman Listelerinin Düzenlenmesi Hakkında Yönetmelik uyarınca İl Adli Yargı Adalet Komisyonları tarafından düzenlenen Tercüman Listeleri varlıklarını sürdürmektedir. Mevcut yeni sistemde hukuk yargılamasında kullanılacak tercümanlara ilişkin özel bir yönetmelik bulunmamaktadır.

Bilirkişilik Yönetmeliği 89. maddesi uyarınca yürürlükten kaldırılan Yönetmelikler belirtildiği için artık Bölge Adliye Mahkemesi Adli Yargı Adalet Komisyonlarınca Bilirkişi Listelerinin Düzenlenmesi Hakkında Yönetmelik ile Ceza Muhakemesi Kanununa Göre İl Adli Yargı Adalet Komisyonlarınca Bilirkişi Listelerinin Düzenlenmesi Hakkında Yönetmelik hükümleri uygulanmayacak ve dolayısıyla bilirkişilik tek listede toplanarak; ceza bilirkişisi, hukuk bilirkişisi ya da idare hukuku bilirkişisi gibi ayrımlar uygulanmayacaktır.⁸⁰⁶ 2018 Bilirkişi Listeleri'nin yeni düzenlenme usulüne uygun şekilde düzenlenmesi ve kayıtların yeni usüle uygun şekilde tutulması nedeniyle 2018 yılı Bilirkişi Listeleri'nde kayıtlı tercümanların hangi dilden çeviri yaptıklarının tespitini olanaksız kılan bir yöntem izlenmesinden doğurmuştur. Bu yeni yöntem; tercümanların kayıtlı oldukları dile ilişkin 'Yaygın Diller' (İngilizce, Almanca, Fransızca) ve 'Yaygın Olmayan Diller' (İngilizce Almanca Fransızca dışındaki diller) olarak gruplandırılmasıyla oluşturulmuştur. Buna göre Bilirkişi Listesi'ne Yaygın Diller başlığında kayıtlı bir tercümanın, İngilizce, Almanca ve Fransızca dillerinden hangisi ya da hangilerinde kayıtlı olduğunun tespit edilmesi olanaklı değildir. Bu durumun doğal bir sonucu olarak, 'İngilizce ve Fransızca' dillerinden listeye kayıtlı olan bir tercümana ilişkin düşülen kayıt ile 'yalnızca İngilizceden listeye kayıt olan bir tercümana ilişkin düşülen kayıt arasında

⁸⁰⁶ Detaylı bilgi için bkz. Bilirkişilik Kanunu m. 1/2. , Bilirkişilik Yönetmeliği m. 2/1 ve m.89. Ayrıca bkz. Tanrıver, **a.g.e**, s. 38.

herhangi bir fark bulunmamaktadır. 2018 yılı Bilirkişi Listesi'nin getirdiği yeni sisteminin bu çalışmanın veri incelemesine uygun olmaması nedeniyle, 2018 yılı verileri Bilirkişi Listesi'ne kayıtlı tercümanlar için değerlendirmeye alınmamıştır.

Bütüncenin konusunu oluşturan 2008 – 2017 yılları arasında ceza yargılamasında görev alacak bilirkişilerin sahip olması gereken kriterler, çalışmanın bilirkişiliğe ilişkin Mahkeme Çevirmeninin Rolü – Bilirkişi /Tercüman adlı 4.2.3. başlığında incelenen yeni kanun ve yeni Yönetmelik'ten farklıdır. 2008 – 2017 yılları arasında listelenen bilirkişiler mülga, Ceza Muhakemesi Kanununa Göre İl Adli Yargı Adalet Komisyonlarınca Bilirkişi Listelerinin Düzenlenmesi Hakkında Yönetmelik uyarınca görev yapmaktaydılar. İlgili Yönetmelik'te bilirkişi adaylarının listeye kabul şartları 6. maddede düzenlenmiştir. Herhangi bir temel eğitim şartının gerekli olmadığı bu Yönetmelik'te uzmanlık alanına ilişkin 3 yıllık mesleki deneyime sahip olma şartı aranması, bugünkü düzenleme ile aradaki en temel farklardan birini teşkil etmektedir. Mülga Yönetmelik hükümleri uyarınca, gerçek kişi olan bilirkişi adaylarının, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmaları, başvuru tarihi itibarıyla 25 yaşından büyük olmaları, uzmanlık alanlarında en az 3 yıllık deneyim sahibi olmaları, affa uğramış veya ertelenmiş dahi olsalar, Yönetmelik'te sayılı suçlardan hükümlü bulunmamaları, disiplin yönünden bir gerekçe ile meslek ya da memuriyetten çıkarılmamış ya da icradan yasaklanmamış olmaları, Komisyon bölgesinde ikamet etmeleri ya da çalışmaları ve başka bir komisyonda kayıtlı bulunmamaları gerekmektedir. Tüzel kişi olan bilirkişi adaylarında ise, hala görevlerine devam etmeleri ile tüzel kişiler adına görevi ifa edecek gerçek kişilerin de, Yönetmelik uyarınca bilirkişiliğe kabul edilebilecek özellikleri haiz olmaları şartları aranmaktaydı.⁸⁰⁷

Özetle, bütüncüyü oluşturan kaynaklardan Bilirkişi Listeleri'ne ilişkin veriler; 2008 – 2017 yıllarını kapsayan ve 2013 yılı öncesinde mevcut olan tek listede kayıtlı tercümanlar üzerinden, sonrasında ise araştırmanın konusunu oluşturan ceza yargılamasında görev alacak bilirkişilerin listelendiği; Ceza Bilirkişisi Listeleri'nin verilerinden oluşturulmuştur. 2018 yılındaki yeni sistemin bu çalışmanın parametreleri

⁸⁰⁷ Ceza Muhakemesi Kanununa Göre İl Adli Yargı Adalet Komisyonlarınca Bilirkişi Listelerinin Düzenlenmesi Hakkında Yönetmelik m. 6.

ile uyumluluk göstermemesi nedeniyle, 2018 yılı Bilirkişi Listeleri veri elde etme noktasında kullanılamamıştır.

Bütünce'nin ikinci bileşeni olan Tercüman Listeleri ise 2013 yılından beri düzenlenmektedir bu nedenle, Tercüman Listeleri'ne ilişkin veriler; 6 yıllık süreci kapsamaktadır.

Bir başka deyişle, Tablo 2 ile bir önceki paragraflarda yer alan değerlendirmeler birlikte yorumlandığında; ilgili incelemenin Bilirkişi Listeleri'ne kayıtlı tercümanlar açısından 2008 – 2017 yıllarını kapsayan 10 yıllık bir veriyi, Tercüman Listeleri'ne kayıtlı tercümanlar açısından ise 2013 – 2018 yıllarını kapsayan 6 yıllık bir veriyi içermektedir.

Tercüman Listeleri, doğrudan ceza yargılamalarında mahkeme çevirmeni olarak görevlendirilecek tercümanların listelenmesine yönelik oluşturulmuş olmalarından ötürü, ayrıca bir liste analizine ihtiyaç duyulmamış; veriler tercümanların kayıtlı bulundukları dillere, kayıtlı bulundukları dillerin sayısal verilere dönüştürölerek elde edilen görev aldıkları dil sayılarına ve tercümanların beyan ettikleri 'meslek'lerine göre değerlendirilmiştir.

Bilirkişi Listeleri ise, yargılamada kullanılacak tüm bilirkişileri ihtiva etmekte olduğundan, listede kayıtlı tercümanların ilk tasnifi, Bilirkişi Listeleri'nde bulunan 'Uzmanlık Alanı' sütununda yer alan ve her bir kayıtta farklılık gösteren; 'tercüme', 'çeviri', 'işaret dili', 'yazılı çeviri', 'sözlü çeviri' anahtar kelimeleri kullanılarak gerçekleştirilmiştir. 'Uzmanlık Alanı' Bilirkişi Listeleri'nde, bilirkişinin hangi alanda bilirkişi olarak görev yaptığı verisini içeren bölümü oluşturmaktadır, bu nedenle, kanunun deyiimiyle 'tercüme yapmak' için Bilirkişi Listeleri'ne kayıt olan tercümanlar, bu alanda yer alan ifadelerden tespit edilebilmektedir. Bu işlemin sonunda, Bilirkişi Listeleri'ne kayıtlı tercümanlar listeden ayrılarak ayrıca sınıflandırılabilmiştir.

İkinci tasnif ise, önceki paragrafta yapılan Bilirkişi Listeleri'nde yer alan tercümanların 'meslek bilgisi' başlıklı sütunda yer alan sütunda kayıtlı bulunan bilgilerinin gruplandırılmasıyla gerçekleştirilmiştir. Yine bu gruplandırmada,

tercümanların mesleklerini tanımlarken, kullandıkları farklı ifadeler dikkat çekmektedir. Bu ifadeler; ‘tercüman’, ‘çevirmen’, ‘mütercim tercüman’, ‘yeminli tercüman’ gibi farklı şekillerde listelerde yer almaktadır. Bu ifadeler çalışmada kanunun tercih ettiği terim olan ‘Tercüman’ başlığında gruplandırılmıştır. Diğer tasnifler; aşağıda grafiklerde görsel olarak da ifade edildiği gibi, mesleklerini ‘avukat’, ‘hukuk müşaviri’ ve ‘hukuk danışmanı’ olarak beyan eden bilirkişilerin ‘Avukat / Hukuk Müşaviri / Hukuk Danışmanı’ adıyla bir başlık altında toplanmasıyla, ‘zabıt kâtabi’, ‘mübaşir’, ‘adli memur’ gibi ifadelerin ‘Adliye Personeli’ başlığı altında toplanmasıyla tasnif edilmiştir. Yine eğitim alanında görevli isimler ‘öğretmen’, ‘akademisyen’, ‘öğretim görevlisi’ terimleri; ‘Öğretmen / Akademisyen’ başlığında bir arada tasnif edilmiştir. Bunların dışında; kayıtlı Bilirkişi’nin hangi meslektendiğini içeren ‘meslek’ sütununa ‘öğrenci’ ya da ‘stajyer avukat’ ifadesi kaydolunan kişiler ise ayrıca tasnif edilmiştir. Bu grupların içinde değerlendirilemeyen tüm isimler ise ‘Diğer’ başlığı altında incelenmiştir. Bu başlıktaki verilere ilişkin elde edilen veriler, ‘Bütüncenin Değerlendirilmesi’ adlı bir sonraki başlıkta incelenecektir.

2008 – 2018 DÖNEMİ BİLİRKİŞİ VE TERCÜMAN SAYILARI				
Yıllar	Bilirkişi	Tercüman	Ortak İsim	Toplam
2008	30			30
2009	44			44
2010	32			32
2011	52			52
2012	105			105
2013	80	102	12	170
2014	66	320	24	362
2015	56	439	15	480
2016	43	612	21	634
2017	58	589	32	615
2018	25	697	10	712

Tablo 3 2008 -2018 Dönemi Bilirkişi ve Tercüman Sayıları

Bir önceki sayfada yer alan Tablo 3’de Bilirkişi Listeleri’ne kayıtlı olan tercümanların yıllara göre dağılımı ikinci sütunda, Tercüman Listeleri’ne kayıtlı olan

‘Tercüman’ların yıllara göre dağılımı üçüncü sütunda, her iki listede de kayıtlı olan tercümanların dağılımı dördüncü sütunda belirtilmiştir. Toplam başlıklı son sütunda ise, yıllara göre, Bilirkişi ve Tercüman Listeleri’ne kayıtlı kişilerin toplam sayısı gösterilmiştir.

Tablo 3’e bakıldığında Tercüman Listeleri’ndeki kayıt sayısının 2013’ten 2018’e yaklaşık 7 kat artmış olması dikkat çekmektedir. Mevcut veriler ışığında bu artışın gerekçesinin yorumlanması mümkün değildir, ancak çalışmanın Ceza Muhakemeleri Kanununa Göre Tercüman Listelerinin Düzenlenmesi Hakkında Yönetmelik adlı 4.2.3. başlığında incelenen listeye kabul koşullarının elverişli olması nedeniyle, ekonomik gerekçelerle başvuruların arttığı düşünülebilir. Aynı dönemde, Bilirkişi Listeleri’ne kayıtlı tercümanların sayısında bir azalış gözlemlenmiştir. Bu durumda, kayıtlarda Bilirkişi Listeleri’nden Tercüman Listeleri’ne doğru bir kayma yaşadığı düşünülebilir.

Gözlemlenebilen diğer bir husus ise, tercümanların her iki listeye de kayıtlı olma eğiliminin düşüklüğüdür. Tercüman Listeleri’nin uygulamaya girdiği 2013 yılı örneğinden bakıldığında, kayıtlı 80 dilbilirkişisi ile kayıtlı 102 tercümanın yalnız 12’sinin aynı kişi olduğu görülmektedir. Bu durum her yıl için aynı şekilde Tablo 3 üzerinden gözlemlenebilir. İki listede en çok ortak ismin bulunduğu 2017 yılında dahi, bu sayı 32’nin üzerine çıkmamıştır.

Bilirkişi ve tercüman kayıtlarının toplamı üzerinden inceleme yapıldığında ise 2018 yılında kayıtlı bilirkişi ve tercümanların sayısının 2008’e oranla yaklaşık 24 kat arttığı görülmektedir. Bu artış oranının mevcut veriler ışığında yorumlanması mümkün değildir.

2008 – 2012 Dönemi Bilirkişi Listelerine Kayıtlı Tercümanların Kayıtlı Bulundukları Yıl Sayısına Göre Sayısal Karşılıkları

Listede Yer Alınan Yıl Sayısı	Kişi Sayısı
5	4
4	6
3	11
2	30

Tablo 4 2008-2012 Dönemi Bilirkişi Listelerine Kayıtlı Tercümanların Kayıtlı Bulundukları Yıl Sayısına Göre Sayısal Karşılıkları

Yukarıda yer alan Tablo 4, 2008 – 2012 yılları arasında düzenli biçimde listelerde yer alan bilirkişilerin sayısını göstermektedir. Henüz Tercüman Listeleri’nin oluşturulmadığı bu süreçte, kayıtlı bilirkişi sayısı, Tablo 3’te de görüldüğü üzere 2008 yılında 30 kişi ile en düşük, 2012 yılında 105 kişi ile en yüksek seviyelerine erişmiştir. Bu 5 yıllık periyodun her aşamasında listelerde kayıtlı olan yalnızca 4 bilirkişinin varlığı dikkat çekicidir. Devamlılık süresi kısaltıkça, kişi sayısının artış gösterdiği yine Tablo 4’te görülebilir. Tablo 4’e göre 5 yıl boyunca listelerde kayıtlı bilirkişi sayısı 4’ken, listelerde 2 defa yer alan bilirkişilerin sayısı 30’dur.

2013 – 2018 Dönemi Tercüman Listelerine Kayıtlı Tercümanların Kayıtlı Bulundukları Yıl Sayısına Göre Sayısal Karşılıkları	
Listede Yer Alınan Yıl Sayısı	Kişi Sayısı
6	21
5	51
4	94
3	144
2	305

Tablo 5 2013-2018 Dönemi Tercüman Listelerine Kayıtlı Tercümanların Kayıtlı Bulundukları Yıl Sayısına Göre Sayısal Karşılıkları

Yukarıda yer alan Tablo 5, 2013-2018 yılları arasında düzenli biçimde listelerde yer alan tercümanların sayısını göstermektedir. Tercüman Listeleri’nin düzenlenmeye başladığı 2013’ten 2018’e kadar geçen süreç gözlemlendiğinde de, tercümanlara ilişkin devamlılık unsurunu 6 yıllık tüm süreç boyunca sürdüren 21 kişinin varlığı gözlemlenebilecektir. 5 yıl boyunca listelere kayıtlı tekrarlayan 51 kişinin, 4 yıl

boyunca kayıtlı 94 kişinin, 3 yıl boyunca kayıtlı 144 kişinin ve 2 yıl boyunca kayıtlı olan 305 kişinin varlığı, Tercüman Listeleri’ndeki artışla birlikte yorumlandığında, her yıl yeni giriş yapan tercümanların bir kısmının, alanda kalıcı olmak niyetiyle, kayıtlarını yineledikleri gözlemlenebilecektir.

2008 – 2017 Dönemi Bilirkişi Listerlerinde Yer Alan Tercümanların Kayıtlı Oldukları Dil Sayılarına Göre Sayısal Karşılıkları ve Ortalamaları		
KAYITLI OLUNAN DİL SAYISINA GÖRE	TOPLAM BİLİRKİŞİ SAYISI	ORTALAMA BİLİRKİŞİ SAYISI
1 Dilde kayıtlı	346	35
2 Dilde kayıtlı	61	6
3 Dilde kayıtlı	20	2
4 Dilde kayıtlı	8	1
5 Dilde kayıtlı	2	0
6 Dilde kayıtlı	1	0
7 Dilde kayıtlı	0	0
8 Dilde kayıtlı	0	0
9 Dilde kayıtlı	0	0
10 Dilde kayıtlı	1	0
11 Dilde kayıtlı	0	0
12 Dilde kayıtlı	1	0
13 Dilde kayıtlı	0	0
14 Dilde kayıtlı	1	0
15 Dilde kayıtlı	3	0

Tablo 6 2008-2017 Dönemi Bilirkişi Listelerinde Yer Alan Tercümanların Kayıtlı Oldukları Dil Sayılarına Göre Sayısal Karşılıkları ve Ortalamaları

Yukarıda yer alan Tablo 6, 2008 – 2017 yılları arasında kayıtlı oldukları dil sayılarına göre, Bilirkişi Listeleri’nde yer alan tercümanların 10 yıllık dönemdeki toplam sayısal karşılıkları ile ortalama sayısal karşılıklarını göstermektedir. Daha önce de ifade edildiği üzere 2018 Bilirkişi Listeleri’nde kayıt sisteminde bir değişikliğe gidilmiş olması, tercümanların kayıtlı oldukları dil sayılarına göre gruplandırılabilmelerine engel teşkil etmektedir. Bu yeni sistemde, 2018 yılında ilk defa kullanılan ‘Yaygın Diller (İngilizce, Almanca ve Fransızca) kavramıyla ‘Yaygın Olmayan Diller (İngilizce, Almanca ve Fransızca Dışında Kalan Diller) kavramlarının kullanılması, ilan edilen Bilirkişi Listeleri’nin ‘tercümanın kayıtlı olduğu dil’ ve ‘kayıtlı olduğu dil

sayısına' göre tespitini olanaksız hale getirmiştir. Bu nedenle daha önce de belirtildiği gibi, bütüncü incelemesinde Bilirkişi Listeleri'nin kullanıldığı her inceleme, verileri bu çalışma bağlamında incelenemez nitelikteki 2018 verilerini hariç tutarak, 2008 – 2017 yıllarına ilişkin sürece uygun biçimde oluşturulmuştur.

Tablo 6'da bir dilde tercüme yapmak üzere Bilirkişi Listeleri'ne kayıtlı tercümanların 10 yıllık toplam sayısı 346 olarak görülmektedir. Bunun aritmetik ortalaması alındığında karşılaşılan sayı 35 olup, Bilirkişi Listeleri'nde her yıl ortalama 35 kişinin bir dilden tercüme yapmak üzere kayıt olduğu olarak yorumlanabilir. Bu incelemede elde edilen 15 dilde tercüme yapmak üzere, listede kayıtlı tercümanların varlığı, Bilirkişi Listeleri'ne kayıt yaptırılırken özel hukuk tüzel kişilerine ilişkin kayıt serbestisinin varlığına dayandırılabilir.⁸⁰⁸

2013 – 2018 Dönemi Tercüman Listerlerinde Yer Alan Tercümanların Kayıtlı Oldukları Dil Sayılarına Göre Sayısal Karşılıkları ve Ortalamaları		
KAYITLI OLUNAN DİL SAYISINA GÖRE	TOPLAM TERCÜMAN SAYISI	ORTALAMA TERCÜMAN SAYISI

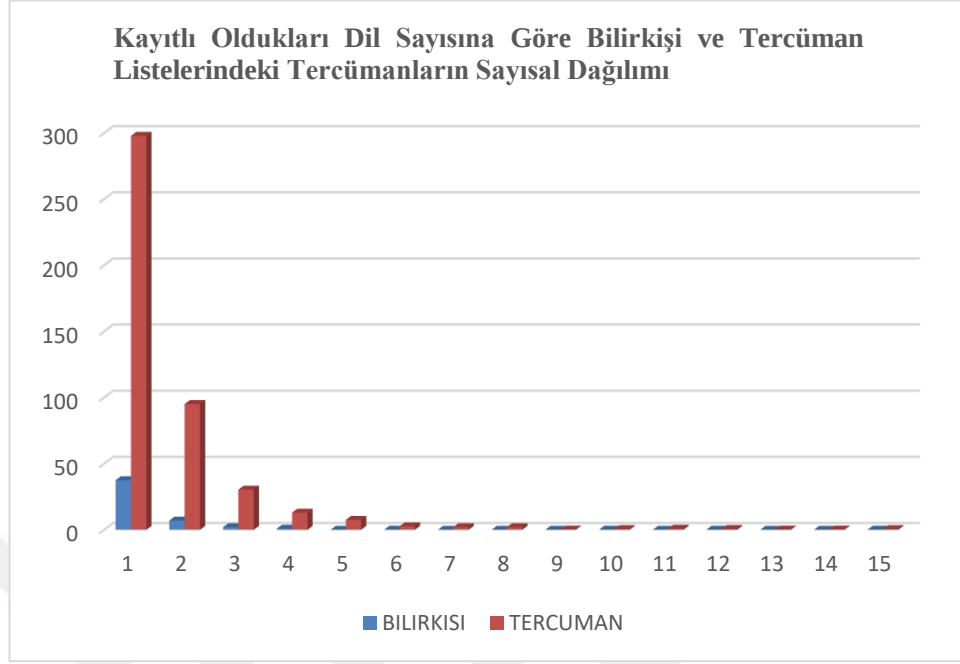
⁸⁰⁸ Bkz. Bilirkişilik Yönetmeliği m. 4/1-c.

1 Dilde kayıtlı	1787	298
2 Dilde kayıtlı	571	95
3 Dilde kayıtlı	182	30
4 Dilde kayıtlı	78	13
5 Dilde kayıtlı	45	8
6 Dilde kayıtlı	16	3
7 Dilde kayıtlı	12	2
8 Dilde kayıtlı	12	2
9 Dilde kayıtlı	1	0
10 Dilde kayıtlı	3	1
11 Dilde kayıtlı	5	1
12 Dilde kayıtlı	4	1
13 Dilde kayıtlı	1	0
14 Dilde kayıtlı	1	0
15 Dilde kayıtlı	3	1

Tablo 7 2013-2018 Dönemi Tercüman Listelerinde Yer Alan Tercümanların Kayıtlı Oldukları Dil Sayılarına Göre Sayısal Karşılıkları ve Ortalamaları

Yukarıda yer alan Tablo 7, 2013 – 2018 yılları arasında kayıtlı oldukları dil sayılarına göre, Tercüman Listeleri’nde yer alan tercümanların 6 yıllık dönemdeki toplam sayısal karşılıkları ile ortalama sayısal karşılıklarını göstermektedir. Tablo 7’ uyarınca 1 dilden Tercüman Listeleri’nde yer alan tercümanların 11 yıllık toplam sayısı 1787’dir ve bu sayı Tercüman Listeleri’nin oluşturulduğu 6 yıllık süreyle ortalandığında, her yıl ortalama 298 tercümanın tek dilden kayıt yaptırmış olduğu görülmektedir. Listede kayıtlı tercümanlar kayıtlı oldukları dil sayılarına göre gruplandırıldıklarında, tercümanların tercüme yaptıkları dil sayısının 1’den 15’e değiştiği dikkat çekmektedir. Bir diğer önemli bulgu da, dil sayısı arttıkça, kayıtlı tercüman sayısının azalmasıdır.

Ortalama tercüman sayıları verilerin aritmetik ortalaması alınarak oluşturulduğu için, 0,5 ve üzeri veriler bir üst sayısal değere dönüştürülerek yorumlanırken; 0,49 ve aşağı veriler, bir alt sayısal değere dönüştürülmektedir.

Grafik 1 Kayıtlı Oldukları Dil Sayısına Göre Bilirkişi ve Tercüman Listelerindeki Tercümanların Sayısal Dağılımı

Yukarıda yer alan Grafik 1; Tablo 6 ve Tablo 7 verilerinin sütun grafik yöntemine uyarlanmasıyla elde edilmiştir. Grafik 1’de yukarıda belirtildiği üzere, 2008 – 2017 döneminde, kayıtlı oldukları dil sayısına göre, Bilirkişi Listeleri’ne kayıtlı olan tercümanların sayısal ortalamalarına ilişkin veriler görselleştirilmiştir. Yine Grafik 1’de 2013-2018 döneminde, kayıtlı oldukları dil sayısına göre, Tercüman Listeleri’ne kayıtlı olan tercümanların sayısal ortalamalarına ilişkin veriler gösterilmiştir. Her iki grubun verilerinde de gözlemlenebileceği üzere, tercümanların büyük çoğunluğu tek dilden Bilirkişi ve Tercüman Listeleri’nde yer almaktadır.

2008 – 2017 Dönemi Bilirkişi Listelerinde Yer Alan Tercümanların Kayıtlı Bulundukları Dillere Göre Sayısal Karşılıkları ve Ortalamaları		
Kayıtlı Olunan Dile Göre	Toplam Bilirkişi Sayısı	Ortalama Bilirkişi Sayısı
İngilizce	186	19
Almanca	81	8
Rusça	28	3
Fransızca	26	3
Arapça	16	2
Gürcüce	13	1
Osmanlıca	10	1
İtalyanca	9	1
İşaret Dili	7	1
Bulgarca	6	1
Japonca	5	1
Özbekçe	4	0
Urduca	4	0
Farsça	4	0
Kazakça	4	0
Kürtçe	3	0
Çince	3	0
Uygurca	3	0
Sırpça	2	0
Hırvatça	2	0
İspanyolca	2	0
Peştuca	2	0
Boşnakça	1	0
Moldavca	1	0
Afganca	1	0
Yunanca	1	0
Kırmançı	0	0
Portekizce	0	0
Brail	0	0

Tablo 8 2008 – 2017 Dönemi Bilirkişi Listelerinde Yer Alan Tercümanların Kayıtlı Bulundukları Dillere Göre Sayısal Karşılıkları ve Ortalamaları

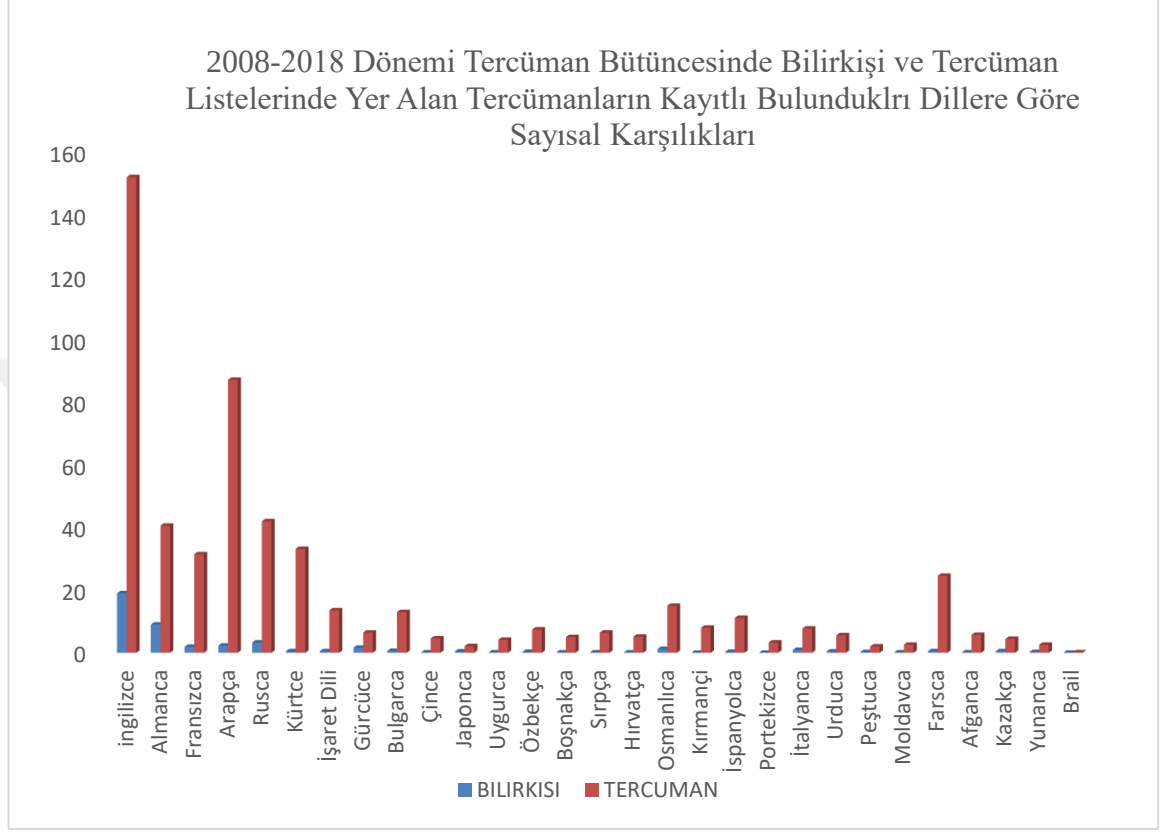
Yukarıda yer alan Tablo 8, 2008 – 2017 dönemi Bilirkişi Listeleri’nde yer alan tercümanların kayıtlı bulundukları dillere göre sayısal karşılıkları ile bu toplam sayının yıllık bazda ortalamasını içermektedir. Tablo 8’in verileri uyarınca, Bilirkişi Listeleri’nde en çok kayıtlı bulunulan dillerin sırasıyla İngilizce, Almanca, Rusça, Fransızca, Arapça, Gürcüce, Osmanlıca, İtalyanca, İşaret Dili ve Bulgarca olduğu görülmektedir. En çok kayıtlı bulunan ilk 10 dil arasında yaşayan diller arasında sayılmayan Osmanlıca’nın 7. sırada görülmesi, dikkat çekici bir veri olarak değerlendirilebilecektir.

2013 – 2018 Dönemi Tercüman Listelerinde Yer Alan Tercümanların Kayıtlı Bulundukları Dillere Göre Sayısal Karşılıkları ve Ortalamaları		
Kayıtlı Olunan Dile Göre	Toplam Tercüman Sayısı	Ortalama Tercüman Sayısı
İngilizce	1063	177
Arapça	610	102
Rusça	294	49
Almanca	284	47
Kürtçe	232	39
Fransızca	220	37
Farsça	172	29
Osmanlıca	105	18
İşaret Dili	95	16
Bulgarca	91	15
İspanyolca	78	13
Kırmançı	56	9
İtalyanca	54	9
Özbekçe	52	9
Gürcüce	45	8
Sırpça	45	8
Afganca	40	7
Urduca	39	7
Hırvatça	36	6
Boşnakça	35	6
Çince	32	5
Kazakça	31	5
Uygurca	29	5
Portekizce	23	4
Moldavca	18	3
Yunanca	18	3
Japonca	15	3
Peştuca	14	2
Brail	1	0

Tablo 9 2013 – 2018 Dönemi Tercüman Listelerinde Yer Alan Tercümanların Kayıtlı Bulundukları Dillere Göre Sayısal Karşılıkları ve Ortalamaları

Yukarıda yer alan Tablo 9, 2013 – 2018 dönemi Tercüman Listeleri’nde yer alan tercümanların kayıtlı bulundukları dillere göre sayısal karşılıkları ile bu toplam sayının yıllık bazda ortalamasını içermektedir. Tablo 8’de karşılaşılan sayısal verilerden daha yüksek sayısal verilerin gözlemlenebildiği Tablo 9’da, en yüksek ilk 10 kayıt sırasıyla, İngilizce, Arapça, Rusça, Almanca, Kürtçe, Fransızca, Farsça, Osmanlıca, İşaret Dili ve Bulgarca olarak görülmektedir. Yine Tablo 9’da da yaşayan diller arasında sayılmayan Osmanlıca’nın en çok kayıtlı bulunulan ilk 10 dil arasında yer alması dikkat çekicidir. Yine bir diğer önemli husus da çeviriye ihtiyaç duyulan nüfusun

yoğunluğu göz önünde bulundurulduğunda, işaret dili çevirmenlerinin sayısının azlığıdır.

Grafik 2 2008-2018 Dönemi Tercüman Bütüncesinde Bilirkişi ve Tercüman Listelerinde Yer Alan Tercümanların Kayıtlı Bulundukları Dillere Göre Sayısal Karşılıkları

Yukarıda yer alan Grafik 2, Tablo 8 ve Tablo 9 verilerinin sütun grafik yöntemine uyarlanmasıyla elde edilmiştir. Grafik 2’de yukarıda belirtildiği üzere, 2008 – 2017 döneminde, kayıtlı oldukları dillere göre, Bilirkişi Listeleri’ne kayıtlı olan tercümanların sayısal ortalamalarına ilişkin veriler görselleştirilmiştir. Yine Grafik 2’de 2013 - 2018 döneminde, kayıtlı oldukları dillere göre, Tercüman Listeleri’ne kayıtlı olan tercümanların sayısal ortalamalarına ilişkin veriler gösterilmiştir. Buna göre, her iki listede kayıtlı bulunulan en yüksek dillerin birbirlerinden farklı olduğu gözlemlenebilecektir.

2008 – 2017 Dönemi Bilirkişi Listelerinde Yer Alan Tercümanların Beyan Ettikleri Mesleklerine Göre Sayısal Karşılıkları ve Ortalamaları		
Meslekler	TOPLAM BİLİRKİŞİ SAYISI	ORTALAMA BİLİRKİŞİ SAYISI
Tercüman	209	21
Avukat / Hukuk Müşaviri / Hukuk Danışmanı	77	8
Adliye Personeli	8	1
Emniyet Mensubu	24	2
Öğretmen / Akademisyen	64	6
Öğrenci	0	0
Diğer	110	11
Stajyer Avukat	0	0
Devlet Memuru	6	1

Tablo 10 2008 – 2017 Dönemi Bilirkişi Listelerinde Yer Alan Tercümanların Beyan Ettikleri Mesleklerine Göre Sayısal Karşılıkları ve Ortalamaları

Yukarıda yer alan Tablo 10, bütüncüye oluşturan 2008 – 2017 yılları arasında Bilirkişi Listeleri’ne kayıtlı olan tercümanların beyan ettikleri meslekler üzerinden sayısal karşılıklarını göstermektedir. Liste incelendiğinde, kendisini ‘Tercüman’ olarak nitelendiren kişilerin 209 kişilik toplam sayı ile büyük çoğunluğu oluşturduğu görülmektedir. Kendilerini ‘Tercüman’ olarak tanımlayan bu grubun, tanımlarını bir eğitim şartına dayandırarak yapıp yapmadıkları mevcut veriler ile değerlendirilemeyen bir veridir. Herhangi bir gruba doğrudan dâhil olmayan; karma bir grup olan ‘Diğer’ başlığı 110 kayıt ile 2. sırada bulunurken, 3. sırada 77 kişi ile mesleklerini ‘Avukat / Hukuk Müşaviri / Hukuk Danışmanı’ olarak beyan eden grup görülmektedir. Listelerde genellikle branşları belirtilmemiş olan 64 kişilik ‘Öğretmen ve Akademisyenler’ grubu 4. sırada yer almaktadır. Bunları 24 kişi ile ‘Emniyet Mensupları’ ve 8 kişiyle ‘Adliye Personeli’ takip etmektedir. Ayrıca kendilerini devlet memuru olarak tanımlayan 6 kişilik bir grup da mevcuttur. Bilirkişi listelerinde öğrenci ya da stajyer avukat kaydı bulunmamaktadır.

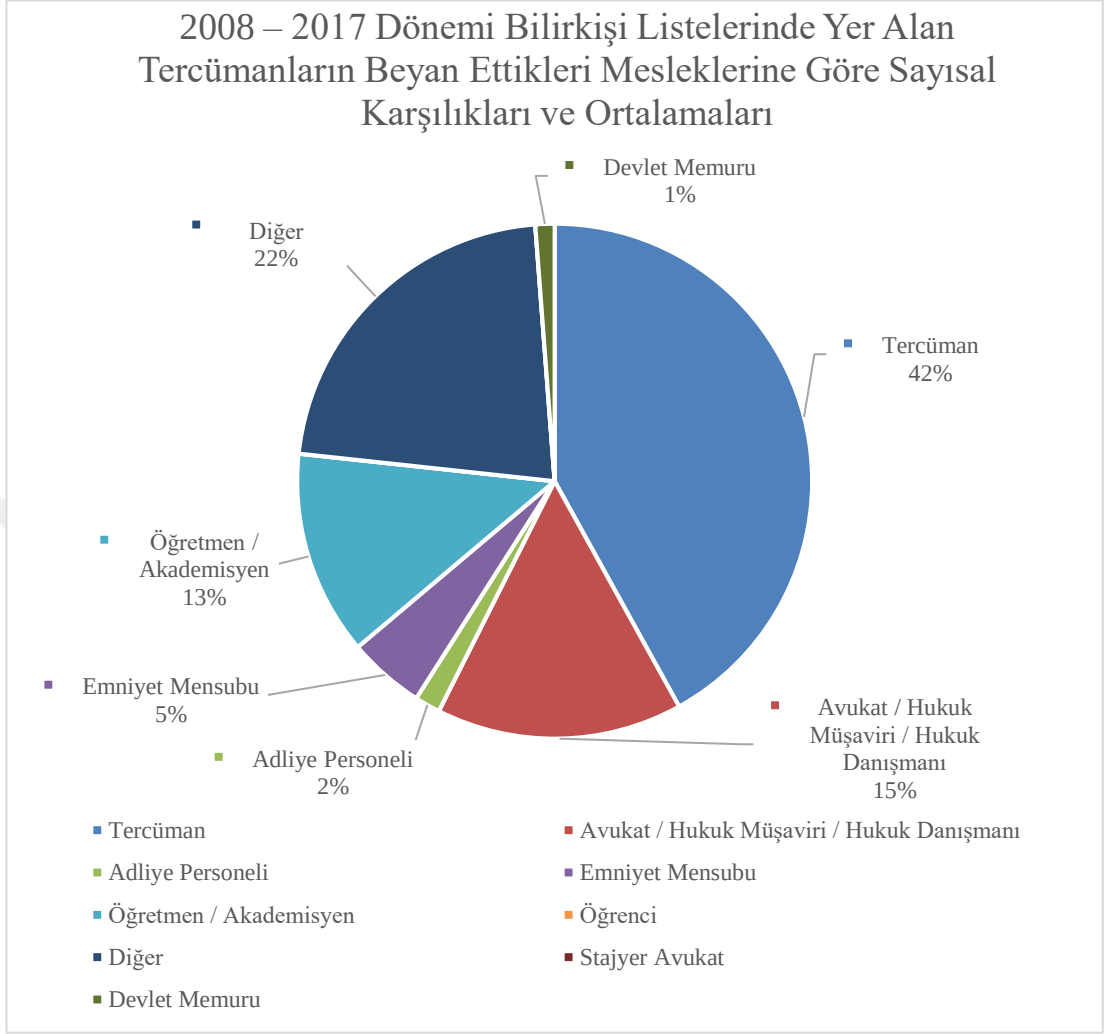
Ortalama mevcut gözetildiğinde ise, her yıl ortalama 21 tercümanın, 11 diğer grubuna mensup kişinin, 8 avukatın, 6 öğretmen / akademisyenin, 2 emniyet mensubunun, 1 adliye personelinin ve 1 de devlet memurunun listelerde yer aldığı görülmektedir.

2013 – 2018 Dönemi Tercüman Listelerinde Yer Alan Tercümanların Beyan Ettikleri Mesleklerine Göre Sayısal Karşılıkları ve Ortalamaları		
Meslekler	TOPLAM TERCÜMAN SAYISI	YILLIK TERCÜMAN ORTALAMASI
Tercüman	1066	178
Avukat / Hukuk Müşaviri / Hukuk Danışmanı	272	45
Adliye Personeli	83	14
Emniyet Mensubu	73	12
Öğretmen / Akademisyen	285	48
Öğrenci	65	11
Diğer	871	145
Stajyer Avukat	6	1
Devlet Memuru	21	4

Tablo 11 2013 – 2018 Dönemi Tercüman Listelerinde Yer Alan Tercümanların Beyan Ettikleri Mesleklerine Göre Sayısal Karşılıkları ve Ortalamaları

Yukarıda yer alan Tablo 11, bütüncüyü oluşturan 2013 – 2018 yılları arasında Tercüman Listeleri’ne kayıtlı olan tercümanların beyan ettikleri meslekler üzerinden sayısal karşılıklarını göstermektedir. Listede; Bilirkişi Listeleri’nde olduğu gibi yine ilk sırayı 1066 kişilik mevcuduyla, mesleklerini ‘Tercüman’ olarak beyan eden tercümanlar oluşturmaktadır, aynı şekilde 2. sırayı 871 kayıt ile ‘Diğer’ başlığında incelenen karma meslek grupları oluşturmaktadır. Bilirkişi Listeleri’nden farklı olarak 3. sırada listelerde genellikle branşları belirtilmemiş olan 285 ‘Öğretmen / Akademisyen’, 4. sırada 272 kişilik mevcuduyla ‘Avukat / Hukuk Müşaviri / Hukuk Danışmanı’, 5. sırada 83 kayıt ile ‘Adliye Personeli’, 6. sırada, 73 mevcutlu ‘Emniyet Mensubu’ yer almaktadır. 7. sırada kendini ‘Öğrenci’ olarak tanımlayan 65 kişi, 8. sırada ‘Devlet Memuru’ kaydı düşülmüş 21 kişi ve 9. sırada ise ‘Stajyer Avukat’ olan 6 kişi görülmektedir.

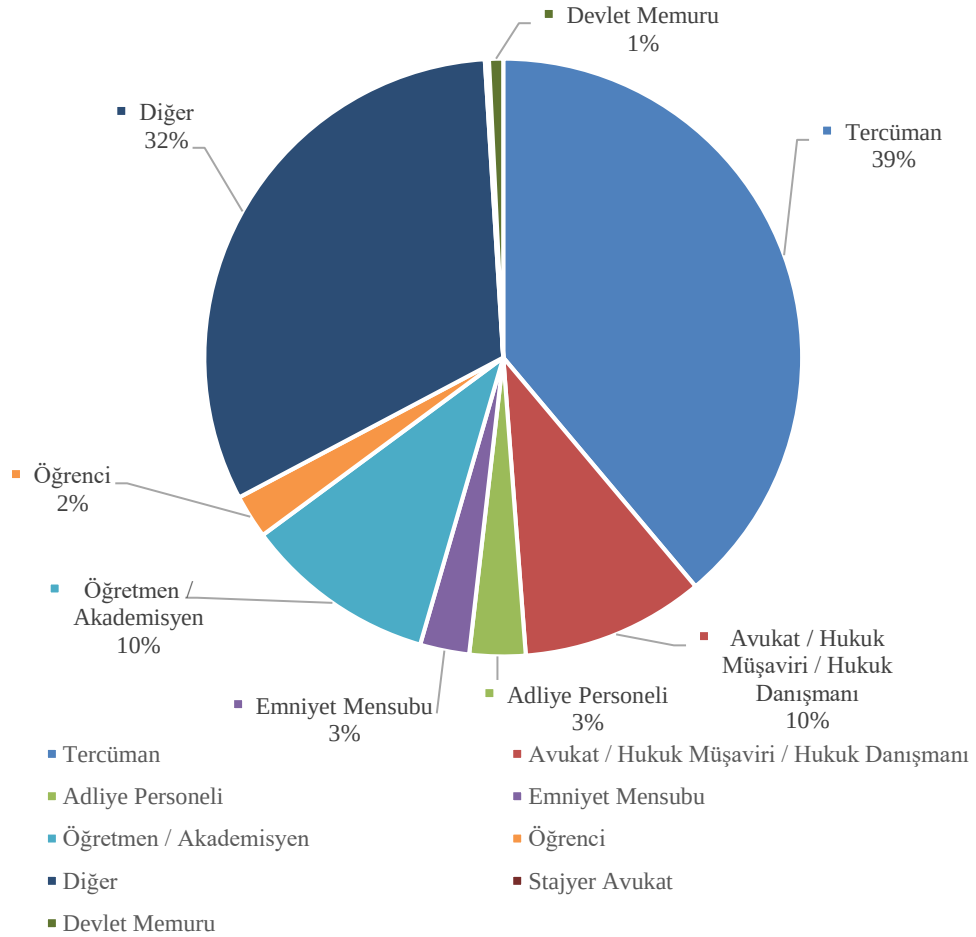
Ortalama mevcut incelendiğinde ise, her yıl ortalama 178 tercümanın, 145 diğer grubuna mensup kişinin, 48 öğretmen / akademisyenin, 45 avukatın, 14 adliye personelinin, 12 emniyet mensubunun, 11 öğrencinin, devlet memurunun ve 1 stajyer avukatın listelerde yer aldığı görülmektedir.

Grafik 3 2008 – 2017 Dönemi Bilirkişi Listelerinde Yer Alan Tercümanların Beyan Ettikleri Mesleklere Göre Dağılımı

Yukarıda yer alan Grafik 3, yukarıda Tablo 10’da işlenen 2008 – 2017 yılları arasında Bilirkişi Listeleri’ne kayıtlı tercümanların mesleklere göre dağılımına ilişkin sayısal verileri görselleştirmektedir.

**2013 – 2018 Dönemi Tercüman Listelerinde Yer Alan
Tercümanların Beyan Ettikleri Mesleklerine Göre Sayısal
Karşılıkları ve Ortalamaları**

Grafik 4 2013 – 2018 Dönemi Tercüman Listelerinde Yer Alan Tercümanların Beyan Ettikleri Mesleklere Göre Dağılımı

Yukarıda yer alan Grafik 4, yukarıda Tablo 11’de işlenen 2013 – 2018 yılları arasında Tercüman Listeleri’ne kayıtlı tercümanların mesleklere göre dağılımına ilişkin sayısal verileri görselleştirmektedir.

6.2. Bütüncenin Değerlendirilmesi

1) Bütüncenin veri incelemesi bölümünde de değinildiği üzere, Tablo 11 ve Grafik 4 verileri uyarınca, Tercüman Listeleri'nde yer alan tercümanların %39'u mesleğini 'Tercüman' olarak belirtmektedir, ancak bu nitelendirmenin mezun olunan bölümden ötürü olup olmadığına ilişkin elde bir veri bulunamadığından bu husus mevcut veriler ışığında değerlendirilememektedir. Tercüman Listeleri'ne kayıtlı 'Tercüman'ların %10'u ise mesleklerini 'Avukat / Hukuk Müşaviri / Hukuk Danışmanı' olarak belirtmiştir. Sayıları %1'e ulaşamayan çok düşük sayıdaki stajyer avukat kaydı ise, stajyerlerin yalnızca bir yıl için stajyer olup, akabinde mesleğe geçiş yapmaları nedeniyle sabit bir nitelik göstermemektedir. 'Adliye Personeli' altında grulandırılabilen tercümanların yaklaşık %3 ve branşları belirtilmemiş olsa da kendilerini 'Öğretmen / Akademisyen' olarak nitelendiren tercümanların yaklaşık %10'luk varlığı da dikkat çeken verilerdir.

Mahkeme çevirmeninin hem dil hem de hukuk kültürü uzmanı olmasının gerekliliği üzerine, alanyazında yapılan tartışmalar doğrultusunda konuya eğilindiğinde, mevcut veriler ışığında, hukuk uzmanlığı ölçülemese de, listenin yaklaşık %39'unu oluşturan 'Tercüman'ların varlığı dikkat çekicidir. Kendilerini 'Tercüman' olarak nitelendirilen bu kişilerin, eğitim durumları ya da çeviri edinçlerine ilişkin ek bir veri olmadığı için yorumlanabilme imkânı sınırlı olmakla beraber, bu mesleki tanımı kendilerini ait kabul ettikleri mesleğe ilişkin bir bildirim olarak yorumlandığı takdirde, mahkeme çevirisinde çeviri edinci sahibi %40'lık bir oranla karşı karşıya kalınmaktadır. Yine stajyer avukat ve avukatlar da genel toplamın yaklaşık %10'unu oluşturmaktadır. Yine her ne kadar doğrudan bir ölçüm aracılığıyla kesin sonuçlar elde edilememişse de, bu kişilerin de hukuk sistemlerine ilişkin bilgilerinin var olduğu varsayılabilir. Dil bilgileri, Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Tercüman Listeleri Düzenlenmesi Hakkında Yönetmelik uyarınca kanıtlanmış olsa da, çeviri edinçleri herhangi bir şekilde ölçülmediğinden ötürü bu bilgi de teyide muhtaçtır.

Öğretmen ve akademisyenlerin bulunduğu grubun da yine branşları belirtilmediği için ve gerek hukuk gerekse dil alanında yetileri ölçülmediği için değerlendirilmeleri

mümkün görülmemektedir. Bu hususlara ilişkin yorumların yapılabilmesi alanda gerçekleştirilecek farklı araştırmalar ile mümkün olabilecektir.

Ancak geniş yorumlandığında, mensup oldukları meslek gruplarından hareketle, Ceza Muhakemeleri Kanununa Göre Tercüman Listelerinin Düzenlenmesi Hakkında Yönetmelik uyarınca düzenlenen Tercüman Listeleri'nin yaklaşık %50'lik kısmının, alanyazın tarafından kültürlerarası uzman çevirmenin sahip olması beklenen; hukuk kültürü uzmanlığı ile dil ve kültür uzmanlığı bileşenlerinden birine sahip olma ihtimalinin yüksek olduğu söylenebilecektir.

2) Yine bir diğer önemli bulgu da, tercümanların birden fazla dilde kayıtlı olmalarından hareketle yorumlanabilir. Alanyazında bir kültür uzmanı olması ve hukuk sistemleri ile hukuk terminolojisi alanlarında uzmanlığa sahip olması beklenen 'çevirmen' olgusunun, bu özellikleri kaç farklı dil/kültür ekseninde taşıyabileceği hususu da yine düşündürücü bir diğer noktadır. İki ya da üç dilden fazla sayıda dilde kayıtlı kişilerin, tüm hukuk sistemlerine hâkim olup olmadığı sorusu akıllara gelmekte ise de, mevcut veriler ışığında bu durumun değerlendirilmesi de mümkün değildir.

3) Tablo 8 ve Tablo 9'da incelenen ve bütüncenin iki temel veri kaynağında da yer alan tercümanların kayıtlı bulundukları dillere göre sayısal karşılıkları ile bu toplam sayının yıllık bazda ortalamalarının sonuçları, işaret dili çevirmenlerinin sayısal olarak azlığını göstermektedir. Tablo verileri uyarınca, Bilirkişi Listeleri'nde her yıl ortalama 1 işaret dili çevirmeni bulunurken, Tercüman Listeleri'nde her yıl ortalama 16 işaret dili çevirmeni yer almaktadır. Her iki listedeki veriler de, Türkiye'deki mevcut ihtiyacı karşılamak noktasından çok uzaktadır.

4) Bir diğer önemli bulgu da, araştırmada yapılan mesleki gruplandırmaların içine giremeyen meslek gruplarının içindeki kimi kayıtlara ilişkindir. 'Ev hanımı', 'güzellik uzmanı', 'cezaevi vaizi', 'işsiz', 'temizlik görevlisi', 'erkek kuaförü', 'güvenlik görevlisi' olarak beyan edilen meslekler bunlardan yalnızca bazılarıdır. Çalışma boyunca varlığı sorgulanan, 'kültürlerarası iletişim uzmanı mahkeme çevirmeni'nin, özelliklerinin bu meslek gruplarında bulunamayacağını söylemek mümkün olmasada, herhangi bir sınav ya da sertifikasyon süreci olmaksızın kayıt alınan bu listelerde var

olan ve yukarıda örneklendirilen bu meslek gruplarının, kavramsal eşdeğerlik ile hukuk sistemleri bilgisi noktasında yeterliliklerinin olup olmadığı sorusu akıllara gelmektedir.

5) Bir diğer önemli bulgu da 2018 yılı Bilirkişi Listeleri'ne getirilen yeni sisteme ilişkindir. Bu yeni sistem, Bilirkişi Listeleri'ne kayıtlı tercümanları iki temel gruba ayırmakta ve kayıtlı oldukları dile ilişkin detayları göstermemektedirler. 'Yaygın Diller (İngilizce, Almanca ve Fransızca) kavramıyla 'Yaygın Olmayan Diller (İngilizce, Almanca ve Fransızca Dışında Kalan Diller) kavramlarının kullanılmasında göz önünde bulundurululan ölçütün ne olduğu net değildir. Dünyada yaygın dil kullanımı baz alınarak yapıldığı takdirde, Çince ve İspanyolca gibi dillerin de 'Yaygın Diller' başlığı altında incelenmesi beklenirdi. En çok tercümanın kayıtlı olduğu diller anlamında bir tanım yapılması hedeflendiyse de, yukarıda incelenen Tablo 8 ve 9'un bulguları ışığında, Bilirkişi Listeleri bağlamında en çok kayıt bulunan üç dilin İngilizce, Almanca ve Rusça olduğu, Tercüman Listeleri bağlamında ise en çok kayıt bulunan ilk üç dilin, İngilizce, Arapça ve Rusça olmasından ötürü bu ayrımın gerekçesine yine ulaşılamayacaktı. Görüldüğü üzere, yeni düzenlemede yer alan 'Yaygın Diller' kavramının ne anlama geldiği net değildir.

6) Bir diğer önemli bulgu da yine Tablo 9'da incelenen 2013 – 2018 dönemi Tercüman Listeleri'nde yer alan tercümanların kayıtlı oldukları dillere göre sayısal karşılıklarının değerlendirildiği tabloda bulunan Osmanlıca kaydına ilişkindir. Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Tercüman Listelerinin Düzenlenmesi Hakkında Yönetmelik'in, 'Tanımlar ve Kısaltmalar' başlıklı üçüncü maddesinin e bendinde, Yönetmelik'in tanımladığı *tercüman; soruşturma ve kovuşturma evresinde mağdur, şüpheli, sanık ve tanığın beyanlarını başka bir dilden veya işaret diliyle Türkçeye çeviren gerçek kişiyi*,⁸⁰⁹ ifade etmektedir. Sözlü çeviri aracılığıyla yargılama sujeleri ve şüpheli/sanık/tanık ya da mağdurun arasındaki iletişimi kuracak olan bu tercümanları içeren listenin en yüksek tercüman sayısına sahip 8. dilinin, yaşamayan dillerden olan Osmanlıca olması dikkat çekicidir. Teknik olarak tercümanın herhangi

⁸⁰⁹ Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Tercüman Listelerinin Düzenlenmesi Hakkında Yönetmelik.

birini çevirmek ihtimali bulunmamaktadır. Deşifreler ve diliçi çeviriler gibi pek çok görevlendirmeyi alabilecek ve Bilirkişi Listeleri'nde kayıtlı olan Osmanlıca tercümanlarının 10 yılda toplam sayısal karşılığı Tablo 8'de, 10 kişi olarak görülmekteyken, hiçkimseye Osmanlıca'dan sözlü çeviri yapması teknik olarak mümkün olmayan ve Tercüman Listeleri'ne kayıtlı tercümanların 6 yılda toplam sayısının 105 olması bütüncü incelemesinin en ilginç bulgularından biridir. Yine aynı şekilde Tercüman Listeleri'nde 6 yıllık süre içinde bir kişi Brail dilinden 'Tercüman' olarak kayıt olmuştur. Görme engellilerin alfabesi olan Brail'in mahkeme çevirisi ile hiçbir bağlantısı bulunmamasına rağmen, Tercüman Listeleri'nde böyle bir kayıt bulunmakta ancak bilirkişilik alanında ihtiyaç duyulabilmesi mümkün olan bu alanda, 10 yıllık Bilirkişi Listeleri'nde tek bir kayıt dahi bulunmamaktadır. Bu durum listelerin tutulmasından kaynaklı bir hata olarak yorumlanabileceği gibi, mahkeme çevirisi yapmak üzere, kayıt olmak isteyen kişilerin Tercüman Listeleri'ne kayıtlı tercümanların varlık nedenlerini tam olarak anlamamış olma ihtimallerine de dayandırılabilir.

6.3. Araştırma Sorularının ve Hipotezlerin Değerlendirilmesi

Bu çalışmada çalışmanın araştırma yönteminde de ifade edildiği gibi, iki düzlemdeki araştırma sorularına yanıt aranmıştı. A düzleminde yer alan sorular, yanıtları betimlemeye dayanan ve hipotetik olmayan sorulardı. B düzleminde var olan sorular ise mahkeme çevirmeninin kimliğini, görünürlüğü, uzmanlığını, çeviri sürecindeki konumlanmasını çeviri kuramında var olan teoriler ışığında mahkeme çevirmeninin incelenmesini hedeflemişti.

Bu bölümde ilk olarak, araştırmanın hipotetik olmayan soruları ve ulaşılan sonuçlar, sonrasında da hipotezler değerlendirilecektir.

A Düzlemi Soruları

SA1: Türk hukuk sisteminde mahkeme çevirmeni olarak atanan çevirmen hangi farklı gruplarla çalışmaktadır?

Türk hukuk sisteminde ceza yargılaması özelinde mahkeme çevirmenleri CMK'nın 202. maddesi uyarınca görevlendirilmektedirler. İlgili maddenin 1. fıkra hükmü uyarınca, meramını anlatacak ölçüde Türkçe bilmeyen, 2. fıkra hükmü uyarınca engelli olan ve 3. fıkra hükmünce şüpheli, sanık, mağdur veya tanık için bir tercüman atanabilecektir. Bu durumda tercümanların temel olarak meramını anlatacak derecede Türkçe bilmeyen ve engelli olan kişiler olarak temel iki gruba atanacağı öngörülse de, atamalar bu temel grupların nitelikli birleşimlerini de içermektedir. Çalışmanın 11. sayfasında yer alan Şema 1'de şemalaştırılarak gösterilen bu ayrımı gerçekleştirirken, kültürlerarası uzman kimliğiyle çalışacak olan mahkeme çevirmeninin kiminle çalışacağı hususunun göz önünde bulundurularak bir ayrıma gidilmesi faydalı olacaktır. Buna göre, çevirmenler; tercüme hizmetine ihtiyaç duyan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarıyla, yabancılarla ve çocuklarla çalışabilecektir. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları açısından yaklaşıldığında; meramını anlatacak düzeyde Türkçe bilmeyen Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları ile işitme engelli Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları söz konusu olacaktır. Şema kapsamına alınmamış olsa da; işitme engelli Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları da temelde resmi işaret dili TİD'i bilenler ve bilmeyenler olarak çevirmenin karşısına çıkabilecektir. Yabancılar açısından durum da yine, meramını anlatacabilecek düzeyde Türkçe bilmeyen yabancılar ve işitme engelli yabancılar olarak değerlendirilebilir. 3. başlık ise, çevirmenin çocuklarla çalıştığı durumları incelemektedir. Çocukla çalışan çevirmenin; meramını anlatacak kadar Türkçe bilmeyen Türk vatandaşı, yani bir azınlık dili mensubu çocukla çalışması mümkün olabileceği gibi, yabancılık faktöründen ötürü meramını anlatacak düzeyde Türkçe bilmeyen bir çocukla çalışması da mümkün olabilecektir. Yine her iki ihtimalde de işitme engelli bir çocukla çalışma ortaya çıkabilecektir.

Bu noktada, çevirmenin kültürlerarası uzman kavramının alanı doğal olarak genişlemektedir. İngilizce çeviri yapmak üzere listelere kayıt yaptırmış bir çevirmenin hangi ülkeden gelen ve İngilizce konuşan kişiye çeviri yapacağı hususu bir belirsizlik

oluştururken, çocuklarla çalışmak da diğer temel zorluğu oluşturmaktadır. Çocukların dil kültürlerine ya da çocuklarla iletişim sürecine ilişkin uzmanlığı olmayan bir çevirmenin süreçte etkisinin yetersiz kalabileceği çeviribilim alanyazınında öngörülen, ancak Türkiye’de henüz tartışılmayan bir husustur.

SA2: Video konferans yöntemi kullanılan mahkeme çevirileri uygulamalarında ne gibi zorluklarla karşılaşmaktadır?

Çalışmanın, Ceza Muhakemesi’nde Ses ve Görüntü Bilişim Sisteminin Kullanılması Hakkında Yönetmelik adlı 4.2.4. başlığında incelendiği üzere, ülkemizde ceza yargılamasında video konferans yöntemiyle çeviri yapılması yasal dayanağını bahsedilen Yönetmelik’ten almaktadır. Yönetmelik’in hazırda bulunamayanlar, ceza infaz kurumunda bulunanlar, tedavi kurumlarında bulunanlar, yargı çevresi dışında bulunanlar ve yakalama halinde dinleme durumlarında kullanılabilir olması, gerek usul ekonomisi gerekse hız açısından katkıları nedeniyle istisnai bir uygulama yerine yaygın uygulama halini almıştır. Ancak bu durum tek dilli bir ifade veya sorgu işleminde farklı etkiler ve zorluklar ortaya çıkarırken, iki farklı dilin ve bir çeviri eyleminin bulunduğu durumlarda farklı zorluklara neden olmaktadır, zira çevirmen yalnız sözel değil, kültürlerarası olguların da reflekte edildiği; vücut diline dayalı unsurları da yorumlaması gereken bir uzmandır. Bu nedenle her ne kadar Yönetmelik ilgili maddesinde; görüntü ve sesin senkronizasyonunun sağlandığı garantisini sunsa da, uygulamada sistemsel aksaklıklar ortaya çıkabilmektedir. Görüntünün ilgilinin beden dilini, jest ve mimiklerini, tavır ve davranışlarını göstermeye yeterli olması durumu ise her bir özel durumda değişmektedir. Buna en temel örnek olarak sözlü çeviri ya da işaret dili çevirisi yapılması verilebilir. Uygulamada bazı durumlarda kişinin bulunduğu odanın derinliği, vücudunun tam olarak görülmesine engel olabilmektedir. Bu durumda çevirmenin iletiyi algılaması zorlaşmaktadır. AVIDICUS Projesinde de belirtildiği üzere, ifadesine başvuru alan kişinin; özellikle de engelliye, içinde bulunulan süreci tam olarak kavrayamaması, fiziken ayrı bulunulma durumunun doğal bir sonucu olarak, göz temasının zorlaşması ve çevirmenin süreçte konuşma sırasını yönetmekte (sözü keserek çeviriye başlamak vb.) güçlük yaşaması

ya da işitme engelli bir kişinin varlığı halinde, tarafların aynı anda konuşmaya başlaması çevirmenin karşılaşabileceği en temel zorluklardan biridir. İşitemeyen kişi, o sırada mahkemede hazır bulunan kişilerin konuştuklarını kavrayamadığı için, işaret dilinde iletişimini sürdürebilmekte ve bu da çevirmen açısından takibi imkânsız hale getirmektedir. Bu noktada hâkimin bu tip çeviri süreçlerine ilişkin farkındalık sahibi olması sürecin sağlıklı işlenmesini sağlayabilecek yegane durumdur.

SA3: Türk hukuk sisteminde şüpheli/sanık'ın ücretsiz faydalandığı çevirmenin masraflarını kim ödemektedir?

Türk Hukuk sisteminde şüpheli / sanığın ücretsiz faydalandığı çevirmenin masraflarını Devlet karşılamaktadır. Bu durumun yasal dayanağını CMK'nın 'Yargılama Giderleri' başlıklı 324. maddesinin 5. fıkrası oluşturmaktadır. Maddenin çevirmen giderlerine ilişkin beşinci fıkrası şöyledir; *“Türkçe bilmeyen ya da engelli olan şüpheli, sanık, mağdur veya tanık için görevlendirilen tercümanın giderleri, yargılama gideri sayılmaz ve bu giderler Devlet Hazinesince karşılanır.”*⁸¹⁰

SA4: Hukuk metinlerine göre ücretsiz faydalanan mahkeme çevirmeni hangi 'skopos'a hizmet edecektir?

Hukuk metinlerine göre ücretsiz faydalanan mahkeme çevirmeninin amacı, adil yargılanma hakkına hizmet etmek, kişinin anladığı bir dilde bilgilendirmesini sağlamak ve savunma hakkını kullanmasına hizmet etmektir.

Ceza yargılamasında ücretsiz faydalanan çevirmenin atamasını yapan ve çeviri hizmet bedelini ödeyen Devlet'tir. Skopos kuramına göre, işveren, verdiği çeviriyi belirli bir hedef doğrultusunda beklemektedir. Ceza yargılamasındaki çevirmenin işvereni olan Devlet'in 'çevirmen'den beklentilerini tespit edebilmek, çevirinin skoposunu, çevirmenin rolünü, haklarını ve yükümlülüklerini, sınırlılıklarını ve

⁸¹⁰ Ceza Muhakemesi Kanunu.

görünürlüğünü kavrayabilmek ancak, Devlet'in iletişim aracı olan hukuki düzenlemeleri incelemekle mümkün olabilecektir.

Bu nedenle 'Tercüman Hakkı'nın temellerini aldığı AİHS'nin 'Adil Yargılanma Hakkı' başlıklı altıncı maddesi incelenmelidir. Bu madde uyarınca bir suç ile itham edilen herkes, aşağıdaki haklara sahip olacaktır;

- a) *Kendisine karşı yöneltilen suçlamanın niteliği ve sebebinden en kısa sürede, anladığı bir dilde ve ayrıntılı olarak haberdar edilmek;*
- b) *Savunmasını hazırlamak için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olmak;*
- c) *Kendisini bizzat savunmak veya seçeceği bir müdafinin yardımından yararlanmak; eğer avukat tutmak için gerekli maddi olanaklardan yoksun ise ve adaletin yerine gelmesi için gerekli görüldüğünde, resen atanacak bir avukatın yardımından ücretsiz olarak yararlanabilmek;*
- d) *İddia tanıklarını sorguya çekmek veya çektirmek, savunma tanıklarının da iddia tanıklarıyla aynı koşullar altında davet edilmelerinin ve dinlenmelerinin sağlanmasını istemek;*
- e) *Mahkemede kullanılan dili anlamadığı veya konuşamadığı takdirde bir tercümanın yardımından ücretsiz olarak yararlanmak.*⁸¹¹

Mahkemede kullanılan dili anlamayan bir kişinin adil yargılanması için bir tercümanın hizmetinden yararlanması ve kendisine yöneltilen suçlamanın niteliği ve sebebinden en kısa sürede, anladığı bir dilde ve ayrıntılı olarak haberdar edilmesi, savunmasını hazırlamak için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olması ve kendisini bizzat savunma hakkına sahip olması ve iddia tanıklarını sorguya çekmek haklarına sahip olması gerekmektedir. Yukarıda altı çizili kısımlardan e bendi, tercümanın ücretsiz atanmasını, a bendi ise tercüman aracılığı ile kişinin kendisine isnat edilen suç hakkında bilgi edinmesini ifade etmektedir. Bu bağlamda maddenin a ve e bentleri birlikte yorumlanmalıdır, çünkü a bendi açıkça kişinin derhal anlayabildiği bir dilde

⁸¹¹ Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi.

bilgilendirilmesini öngörmektedir. Yargılama dilini anlamayan bir sanığın varlığında ise a bendi ancak e bendiyle birlikte uygulandığında hayata geçirilebilecektir.⁸¹²

İlgili maddenin b, c ve d bentlerinde bahsedilen, kişinin kendisini savunmak için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olması, kendisini bizzat ya da müdafî aracılığıyla savunması veya iddia tanıklarının sorguya çekmesi veya çektirmesi ancak dil sorunu aşıldığında gerçekleştirilebilecektir.

Bu nedenle, çevirmenin yargılamadaki varlık nedeni kişinin kendisine isnat edilen suçu öğrenerek, savunma hakkını kullanabilecek şartlara ulaşması ve böylece adil yargılanabilmesidir. Tercümanın atanmasının temel nedeni, adil yargılanmanın sağlanabilmesi için kişinin neyle suçlandığını anlaması ve savunmasını hazırlayıp, gerçekleştirebilmesidir. Müdafî atanmayan durumlarda kişi kendini bizzat savunacaksa, sözlerini aktaracak kişi yalnızca çevirmen olacaktır.

SA5: Türk hukuk sisteminin mahkeme çevirmenine yüklediği etik değerler nelerdir?

Türk hukuk sistemi Tercüman Listeleri'ne kayıtlı mahkeme çevirmenine – Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Tercüman Listelerinin Düzenlenmesi Hakkında Yönetmelik'in 10. maddesi uyarınca - görevini yerine getirirken; bağımsızlık, tarafsızlık, dürüst davranma ve doğru söyleme, görevini bizzat yerine getirme, sır saklama ve temel yargılama ilkelerine uygun davranma etik ilkelerine uygun davranma zorunluluğu getirmiştir. Türk Hukukunda var olan bu düzenleme, Uçak v. United Kingdom kararında AİHM'nin mahkemenin üye veya görevlisi olmaması gerekçesiyle tercümanların tarafsız ya da bağımsız olma yükümlülüklerinin bulunmaması yönündeki kararı⁸¹³ ile karşılaştırıldığında şüpheli/sanık açısından daha ileri bir güvence sağlamakta ise de⁸¹⁴, etik ilkelerin sınırlarının Yönetmelik tarafından net biçimde çizilmemiş olması, kavramların nasıl yorumlanması gerektiği noktasında

⁸¹² Türmen, a.g.e., s. 44.

Ambroise-Casterot, a.g.e., s. 326, 327.

⁸¹³ Uçak v. The United Kingdom, (Application No. 44234/98), s. 10.

⁸¹⁴ Beyoğlu, a.g.e., s. 307.

yeterli veri sağlamamakta ve bu nedenle alanyazın ve doktrinde farklı görüşler ortaya çıkabilmektedir.⁸¹⁵

⁸¹⁵ Beyoğlu, **a.g.e.**, s. 307.

CALIşMANIN HİPOTEZLERİ

HB₁: Çeviribilim alanyazınına göre mahkeme çevirmenliği bir uzmanlık alanıdır.

Çeviribilim alanyazınına göre mahkeme çevirmenliği bir uzmanlık alanıdır. Alanyazında, mahkeme çevirmenini toplum çevirmenliği başlığı altında inceleyen uzmanların yanı sıra, mahkeme çevirmenliğini bağımsız bir alan olarak kabul eden uzmanlar da mevcuttur. Karşılaştıkları dilin teknik bir dil olması nedeniyle, bu teknik kullanımın bağlı olduğu hukuk kùltürünün de bilinmesinin ön koşul olarak belirtildiği alanyazında, uzmanlığın hem hukuk dili ve kùltürüne, hem de çeviri edincine sahip olma noktalarında varlık göstermesinin gereğine ilişkin görüşbirliği bulunmaktadır.

HB₂: Türkiye’de uygulamada mahkeme çevirmenliği bir uzmanlık alanı değildir.

Türkiye’de uygulamada mahkeme çevirmenliği bir uzmanlık alanı değildir. Mevcut düzenlemeler ışığında, mahkeme çevirmenliği kavramının Türkiye’de henüz tam anlamıyla fark edilmemiş, yeterince düzenlenmemiş, hak ve yükümlölükleri ile sınırlılıkları tam anlamıyla şekillendirilmemiş bir uzmanlık alanı olduğu söylenebilir. 4.2.2. başlığında incelenen Ceza Yargılaması Kanununa Göre Tercüman Listelerinin Düzenlenmesi Hakkında Yönetmelik uyarınca, mahkeme çevirmenlerinden beklenen kriterlerin hiçbirinin çevirmenlerin hukuk diline ya da çeviri edincine ilişkin bir yetkinliği sorgular nitelikte olmaması da çalışmanın önemli bulgularından biridir. Bu nedenle mevcut şartlarda Türkiye’de mahkeme çevirmenliği resmi dil olan Türkçe dışında herhangi bir dil bildiğini ispat eden hemen her Türk vatandaşının kayıt olabileceği bir sistemdir. Buna göre, ‘uzman görevi gerçekleştirecek bir ilk okul mezunu’ tasarlayan Yönetmelik’in, ‘dil’ kavramını nasıl tanımladığı net değildir. Tercümanların Türkçe bilgilerine ilişkin herhangi bir yeterliliğin sorgulanmamış

olması⁸¹⁶ ve alanyazında incelenen *iki dillilik* ve *dengeli iki dillilik*⁸¹⁷ kavramlarının yalnızca resmi dil olan Türkçe dışındaki diller açısından ispatlanmasına ilişkin bir yeterlilik aranmamış olması da yasal düzenlemenin mahkeme çevirmenliğinin uzmanlığına ilişkin sınırlı bir farkındalıkla geliştirildiğini işaret eder şekilde yorumlanabilir.

HB3: Türk hukukuna göre mahkeme çevirmeni bilirkişidir.

Tercümanların bilirkişi olup olmadıklarına ilişkin doktrin ve uygulamada tam anlamıyla bir yeknesaklık söz konusu değildir, ancak yaygın kabul tercümanların bilirkişi oldukları yönündedir.

Tercümanlara ilişkin doğrudan düzenlemelerin olmadığı durumlarda, bilirkişilere ilişkin hükümlerin tercümanlar için de uygulanması bu kanıyı kuvvetlendirecek bir veridir, ancak öte yandan, Ceza Muhakemesi Kanuna Göre Tercüman Listelerinin Düzenlenmesi Hakkında Yönetmelik uyarınca, ceza yargılamasında görev almaları için Tercüman Listeleri de düzenlenmektedir. Bu durumda mahkemelere kayıtlı iki tür tercüman ortaya çıkmaktadır. Bunlardan ilki Bilirkişi Listeleri'ne kayıtlı olanlar ve daha çok yazılı çeviriye ilişkin görevlendirilenler, diğeri ise Tercüman Listeleri'ne kaydolanlar ve yargılamada sözlü çeviri hizmeti sağlayanlar. Tercüman Listeleri'ne kayıtlı olacak olan tercümanların sahip olmaları gereken özellikler Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Tercüman Listelerinin Düzenlenmesi Hakkında Yönetmelik'te düzenlenmiştir ve herhangi bir deneyim unsuru içermemektedir. Ayrıca Tercüman Listeleri'ne kayıt olmak isteyen 'Tercüman'lar 6754 sayılı Bilirkişilik Kanunu'nda getirilen ve bilirkişilerin alması zorunlu kılınan temel eğitimi almakla yükümlü değildir. Görüldüğü üzere, bir yönüyle bilirkişi hükümlerinin kıyasen uygulandığı tercümanlar; bilirkişilerin sahip oldukları kimi haklara (dosyaya önceden erişim hakkı gibi) sahip olmadıkları gibi, kimi yükümlülüklerden de (çalışma öncesi zorunlu temel

⁸¹⁶ Beyoğlu, a.g.e., s. 307.

⁸¹⁷ Berk-Seligson, "The Importance of Linguistics in Court Interpreting", s. 16.

eğitim ve uzmanlık alanında 5 yıllık çalışma durumunu kanıtlama gibi) sorumlu tutulmamaktadırlar.

6754 sayılı Bilirkişilik Kanunu'nda tercümanlara ilişkin özel bir düzenleme söz konusu olmamakla birlikte; kanunun getirdiği bilirkişi tanımının; çözümü uzmanlığı, özel ya da teknik bilgiyi gerektiren bir durumla karşılaşıldığında oyunu veya konuya ilişkin görüşünü yazılı ya da sözlü olarak belirtmesi için başvurulmuş özel hukuk tüzel kişisi ya da gerçek kişi olarak yapması tercümanların durumunu yoruma açık hale getirmektedir. Ancak belirtildiği üzere, alanda özel bir düzenlemenin ya da bu hususa özgü bir çalışmanın bulunmamasından ötürü bu husus yoruma açık hale gelmektedir.

Tercümanların bilirkişi olup olmadıkları hususunda ayrıca uzman görüşüne başvurulmuş ve EK 2'de mülakat metninin tamamına ulaşılabilir olan, Adalet Bakanlığı Bilirkişilik Daire Başkanı Hâkim İzzet Başara'nın; Bakanlığı bağlayıcılığı olmayan şahsi görüşü de, tercümanların da eğitim ve tecübeleriyle dil alanında özel ve teknik bilgi sahibi oldukları yönündedir. Türkçe bir kelimenin yabancı dildeki karşılığının belirlenmesinde, tercümanların özel ve teknik bilgileri çerçevesinde seçimlerini yaptıklarını belirten Başara, bu anlamda çeviri eylemindeki bu seçim sürecini; bilirkişilerin oy ve görüş açıklamalarıyla kıyaslamakta ve bu nedenle bilirkişi ile aynı hukuki statüye sahip oldukları kanaatine varmaktadır.⁸¹⁸

Ayrıca Bilirkişilik Daire Başkanlığı'nın anasayfasının 'Mevzuat' başlığı altında yer alan 'Yönetmelikler' linkinin altında Bilirkişilik Yönetmeliği dışında, Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Tercüman Listelerinin Düzenlenmesi Hakkında Yönetmelik'in de bulunması da ilginçtir. Her ne kadar Yönetmelik uyarınca İl Adli Yargı İlk Derece Mahkemesi Adalet Komisyonu ve Adalet Bakanlığı dışında bir yetkili merci söz konusu değilse de,⁸¹⁹ Bilirkişilik Daire Başkanlığı'nın anasayfasında bulunan 'Yönetmelikler' bölümünde kayıtlı iki yönetmelikten birinin Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Tercüman Listelerinin Düzenlenmesi Hakkında

⁸¹⁸ Bu hususta uzman görüşü için bkz. EK 2; Adalet Bakanlığı Bilirkişi Daire Başkanı Hâkim İzzet Başara ile yüzyüze mülakat metni cevap 1 ve 7.

⁸¹⁹ Bilirkişilik Daire Başkanlığının Tercüman Listeleri'ne kayıtlı bilirkişilere ilişkin görev ve yetkisi bulunmadığı hususundaki uzman görüşü için bkz. EK 2; Adalet Bakanlığı Bilirkişi Daire Başkanı Hâkim İzzet Başara ile yüzyüze mülakat metni cevap 4.

Yönetmelik olması, bir düzenleme söz konusu olmasa da, tercüman ve bilirkişilik ilişkisini işaret eder nitelikte yorumlanabilir.

HB4: Mahkeme çevirmeni ceza yargılaması sürecinde görünürdür.

Andaşı çevirinin çevirmenleri bir kabin içinde yalnızca ses olarak varlık gösteren bir olguya dönüştürmesi nedeniyle, andaşı çevirinin çevirmeni *görünmez* kıldığını ifade eden Bulut,⁸²⁰ ardıl çeviride ise çevirmenin kendi sözcük ve cümle kurma alışkanlıklarının devreye girmesinin daha olası olduğunu⁸²¹ öne sürmektedir. Bulut'un bu yaklaşımından hareketle, ardıl çeviri yöntemine başvuru mahkeme çevirilerinde; mahkeme çevirmeninin fiziki görünürlüğünün yanı sıra, üslup açısından da daha görünür olduğu söylenebilir. Uluslararası Ceza Mahkemesi'nde andaş çeviri yöntemi kullanılan çeviri süreçlerinde, çevirmen bir kabin içinde görev yaptığı için, fizik bedeni görülmeyen bir ses olarak varlık göstermekteyken, Türkiye'de yargılama sürecinde görev alan mahkeme çevirmenleri ardıl çeviri yaptıkları için fiziken görünürdür. Bu 'fiziki' görünürlük durumunun doğal bir sonucu olarak da, mahkeme çevirmeninin görünürlüğü; çeviri sürecinde, sorduğu sorular veya geribildirim alma talepleri gibi çeşitli müdahalelerle ortaya çıkabildiği gibi, duruşma ya da diğer tutanaklardaki isim ve imzasının varlığı ya da imzadan çekinme tercihiyle, çeviri süreci tamamlandıktan sonra da kağıt üzerinde varlığını sürdürebilmektedir.

HB5: Türkiye'de çalışmakta olan mahkeme çevirmenleri, alanyazında yer alan 'kültürlerarası iletişim uzmanı' ile aynı özellikleri taşımamaktadır.

Türkiye'de çalışmakta olan mahkeme çevirmenleri, alanyazında yer alan 'kültürlerarası iletişim uzmanı' ile aynı özellikleri taşımamaktadır. Alanyazında bahsedilen kültürlerarası iletişim uzmanı, iki dil ve iki kültüre tam anlamıyla hâkim çokkültürlü bir kişidir. Bu çokkültürlülük erek kültürün sözel olmayan iletilerinden, gelenek göreneklerine, gündelik dilinden, teknik hukuk diline ve hatta suç jargonuna

⁸²⁰ Bulut, *Basından Örneklerle Çeviride İdeoloji, İdeolojik Çeviri*, s. 51, 109.

⁸²¹ Bulut, *Basından Örneklerle Çeviride İdeoloji, İdeolojik Çeviri*, s. 50.

kadar geniş bir alanı kapsar niteliktedir. Mahkeme çevirmenlerinde bu kültürel bilgi birikiminin yanısıra hukuk sistemlerine ilişkin bir uzmanlık da aranmaktadır. Adil yargılanma hakkı kapsamında, kişilerin kendisine isnat edilen suçu tam anlamıyla anlayıp kendilerini etkin bir biçimde savunabilmeleri için bu özelliklerin gerekliliği vurgulanmaktadır.

Ceza yargılamasında görevlendirilecek çevirmenlerin atanmasını düzenleyen Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Tercüman Listelerinin Düzenlenmesi Hakkında Yönetmelik'in mahkeme çevirmeni olmak için başvuru gerçekleştiren adaylardan beklentileri, alanyazında bahsedilen kültürlerarası iletişim uzmanı çevirmenin sahip olması beklenen özelliklerden çok daha düşüktür. Bu hususa ilişkin ilk gösterge, adayların Türk vatandaşı olması ön koşulu olarak gösterilebilir. Türk vatandaşı olmanın Türkçeyi bilmek olarak yorumlandığı düzenlemede, sonradan Türk vatandaşlığına geçen kişiler dâhil olmak üzere, 'Türkçe' hâkimiyetine ilişkin hiçbir kanıt istenmemesi, Türk Ceza Yargılaması açısından kaynak dil olarak nitelendirilebilecek 'Türkçe' yetkinliğinin dahi adaylarda tam anlamıyla aranmadığını işaret etmektedir.⁸²² Eğitim şartı olarak en az ilkokul mezunu olma şartının aranması da yine, alanyazında belirlenen 'uzman' kavramına göre yetersiz bir kriterdir. Araştırmanın bütüncü incelemesinde yapılan betimsel içerik analizinde elde edilen veriler, Türkiye'de çalışmakta olan mahkeme çevirmenlerinin kültürlerarası iletişim uzmanı tanımına uyduğuna ilişkin net bir veri sağlamamaktadır. Ancak 'öğrenci'lerin bu listelerde kayıtlı olması, gibi 'uzman' kavramı ile tamamen çelişen verilerin varlığı, bu alanda araştırmaların yapılması gerekliliğini işaret etmektedir. Türkiye'de mahkeme çevirmeni olmak isteyen kişiden özel bir eğitim şartı aranmamasının yanı sıra, mahkeme çevirmenlerine meslek içi eğitimler sağlanmaması da yine bu noktada ifade edilebilecektir.

HB6: Mahkeme çevirisinde işveren Devlettir.

⁸²² Beyoğlu, a.g.e., s. 306, 307.

Mahkeme çevirisinde işveren Devlet'tir ve Devlet'in işveren konumu ulusalüstü ve ulusal hukuki düzenlemelerden kaynaklanmaktadır. AİHS'nin 6. maddesinin 3. fıkrasının e bendi uyarınca, yargılama dilini anlayıp konuşamayan her kişinin bir tercümandan ücretsiz olarak faydalanma hakkı vardır. Tercüme giderleri de yargılama giderlerinden olup, CMK'nın 324. maddesi uyarınca Devlet Hazinesi'nden karşılanmaktadır.

Skopos kuramında ceza yargılamasını doğrudan ilgilendirecek bir başka kavram da, yine Vermeer'in 'iş' olarak adlandırdığı ve kimi zaman işverenden kimi zaman üçüncü bir taraftan kaynaklanabilen ve çeviri gerçekleştirilirken; çevirmenin dikkate aldığı talimatlar, yönergeler ya da şartlardır.⁸²³ Ceza Yargılaması özelinde yaklaşıldığında bu şartların Devlet tarafından hukuki düzenlemeler aracılığıyla ortaya konulduğu görülmektedir. Bu süreçte, tercümanın hizmet ettiği üstün menfaatler ise, kişinin bilgilendirilme hakkı ve buna bağlı olarak kullanabileceği savunma hakkıdır. Bu hakların gerçekleşmediği bir ortamda adil yargılanmadan söz edilemeyeceği için, tercümanlar adil yargılamanın sağlanabilmesi için süreçte varlık göstermektedirler. Devlet tercümanları bu nedenle görevlendirmektedir.

Nord'un Skopos kuramından hareketle geliştirdiği 'işlev artı sadakat' ya da 'işlev artı bağlılık' olarak adlandırılan (Function plus loyalty) kavramını yaklaşımda sadakat kavramı çevirmeni hem kaynak hem de erek tarafa iki taraflı olarak mecbur hale getirmektedir. Buradaki sadakat kavramını metinlerarası değil kişilerarası bir sosyal ilişkiye yönelik kullandığını ifade eden Nord, sadakatin; 'çevirmenin çevirinin taraflarına karşı olan sorumluluğu olduğunu ifade eder.'⁸²⁴ Buna göre çevirmen, hem kaynak kültüre hem de erek kültüre eşit uzaklıkta durmalıdır.⁸²⁵ Ceza yargılaması özelinde baktığımızda, çevirmenin soruşturma aşamasında işvereni olan 'Devlet'i temsil eden kolluk birimlerine ve savcıya, kovuşturma aşamasında da yine 'Devlet'i temsil eden 'hâkim'e olan uzaklığını, çevirisini yapmak üzere görevlendirildiği

⁸²³ Berk, **a.g.e.**, s. 129.

Ayrıca bkz. Yazıcı, **Çeviribilimde Araştırma**, s. 119, 120.

⁸²⁴ Nord, **a.g.e.**, 8. Bölüm.

Yazıcı, **Çeviribilimin Temel Kavram ve Kuralları**, s. 154.

⁸²⁵ Tahir Gürçağlar, **a.g.e.**, s. 121 - 127

şüpheli/sanık/tanık veya mağdura olan uzaklığı ile eşit konumlandırması gerekmektedir.

HB7: Mahkeme çevirmenliğinde uzmanlık, görünürlüğü ortaya çıkaran bir göstergedir.

Mahkeme çevirmenliğinde uzmanlık, görünürlüğü ortaya çıkaran göstergelerden biridir, ama tek gösterge değildir.

Venuti'nin görünmezlik kavramı, çevirinin hiçbir aksaklık içermemesinden temellenen bir yaklaşımı benimsemektedir ve daha çok edebi metinler için kullanılmaktadır. Venuti'ye göre görünürlük, bir aksaklıkla beraber kendini göstermektedir. Mahkeme çevirmenliği alanında da aksaklıklar çevirmeni görünür kılmaktadır. TCK'nın 276. maddesi 'Gerçeğe Aykırı Bilirkişilik ve Tercümanlık' suçunu düzenlemiştir. Buna göre, süreçte ifade ve belgeleri gerçeğe aykırı şekilde çeviren çevirmen görünür olacaktır. Bunun bir sonucu olarak da CMK'nın 311. maddesi uyarınca yargılanmanın hükümlü lehine yenilenmesine gidilebilecektir. Tüm bu süreçlerde çevirmen birden *görünür* hale gelecektir. Bu durum, uzman olmayan bir çevirmenin süreçte 'görünür' hale geldiği durumları işaret etmektedir.

Uzmanlıktan kaynaklanan görünürlükte ise, çevirmen süreçte kendisine verilen imza yetkisini etkin bir şekilde kullanarak, yargılamaya yön verebilecektir. Çevirmenin imzadan çekinmesi gereken bir durum ortaya çıktığında, bu tercihin gerekçeleri şerh düşüleceği için, çevirmen yargılamada bir anda *görünür* hale gelecektir.

Morris'in etraflıca incelediği Gradidge davasında; hâkimin susmasını söylediği çevirmenin çeviri yapmaya devam etmesi bu *görünürlük* türüne örnek olarak gösterilebilir. Kendisinin bağlı olduğu etik kodlar nedeniyle tüm yargılamayı çevirmesi gerektiğini düşünerek, çeviriyi sürdüren çevirmenin yargılandığı davada, karar çevirmenin lehine çıkmıştır ve çevirmenin bağlı olduğu etik kodlara uygun

davranmakta direnmesi doğru olarak nitelendirilmiştir. Bu örnekte de ‘görünürlük’ uzmanlıktan kaynaklanabilecektir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışmanın araştırma soruları ışığında yapılan incelemelerde de görüldüğü gibi, mahkeme çevirmenliği hukuk ve çeviribilim disiplinlerinin kesiştiği noktada varlık gösteren bir kurumdur. Bir yandan hukukun çizdiği sınırlar içerisinde kalmaya, diğer yandan da ‘uzman’ kimliği ile varlık göstermeye çalışan bu kurumun mensubu çevirmenler, adil yargılanmanın en temel şartlarından olan; *kişinin kendisine isnat edilen suç hakkında bilgilendirilmesi* ve *savunma hakkını kullanabilmesi* noktasında kilit bir konumda bulunmaktadır. Yapacakları çevirinin bir başka insanın hayatı üzerinde doğrudan etkisi olan mahkeme çevirmenlerinin, çok sınırlı bir alana sıkıştırılmış bir biçimde çalıştırılmaları, bu zor görevin getirdiği sorumluluğa bir de stres faktörünü eklemektedir.

Mahkeme çevirmeninin rolü ve görünürlüğüne incelemeyi hedefleyen bu çalışmada hipotetik olan ve olmayan araştırma soruları soruldu. Kuşkusuz konuya ilişkin yöneltilebilecek sorular ve başlangıç noktası kabul edilecek hipotezler, bu çalışmada kullanılanlar ile sınırlı değildir. Bu çalışmada pek çok farklı araştırma sorusu sorulabilir ve pek çok hipotez daha öne sürülebilirdi, ancak bir doktora tezi olan bu çalışmanın sınırlılıkları nedeniyle araştırma soruları ve hipotezleri daraltılarak mevcut haline getirildi.

Çalışmada, araştırma soruları ve hipotezler üzerinden mahkeme çevirmeninin rolü ve görünürlüğüne ilişkin bulgulara erişildi. Hipotetik olmayan betimleyici araştırma sorularıyla; mahkeme çevirmeninin çeviri sürecinde kimlerle çalıştığından, hangi farklı çeviri ortamları ve yöntemleriyle karşılaştığına kadar pek çok hususu kapsayan geniş bir çerçeve çizildi. Aynı zamanda ulusalüstü ve ulusal hukuki düzenlemeler çerçevesinde mahkeme çevirmeninin hak ve yükümlülükleri ile sınırlılıkları bakımından rolü ve görünürlüğü değerlendirildi. Mahkeme çevirmeninin alanyazına göre bir uzman olduğu hipoteziyle yola çıkılan çalışmada, belirlenen bir diğer hipotez de Türkiye’de uygulamada mahkeme çevirmenliğinin bir uzmanlık alanı olmadığıydı. İlerleyen kısımlarda daha detaylı değinileceği üzere, araştırma soruları

ve hipotezler alanyazın verileri, uzman görüşü ve bütüncü analizi sonuçları çerçevesinde değerlendirilerek çok sayıda bulgu elde edildi.

Alanyazında mahkeme çevirmenliğinin bir uzmanlık alanı olduğu ancak Türkiye’de uygulamada mahkeme çevirmenliğinin bir uzmanlık alanı olmadığı hipotezlerinden hareketle yaptığımız araştırmada; mahkeme çevirmenlerinin uzman olması gerektiği hususunda alanyazında bir görüşbirliği olduğunu ancak bu uzman olması beklenen mahkeme çevirmenlerin rolleri ve sınırlılıkları üzerine tartışmaların sürdüğü gözlemlenmiştir. Olağan yargılama akışında varlık göstermeyen ve ancak bir dil engeli ortaya çıktığında yargılamada rol alan mahkeme çevirmenleri hakkında, bu istisnai konumlarından ötürü; gerektiğinde atanmaları hususunda oluşturulan yasal düzenlemeler dışında, detaylı düzenlemeler de bulunmamaktadır. Hukuk alanyazınında, tercümanın yargılamadaki varlığına ilişkin farkındalığın da oldukça sınırlı olduğu gözlemlenmiştir. Yenisey ve Nuhoğlu tarafından, duruşmada hazır bulunan sujerler arasında tercümanın da sayıldığı örnek, sık rastlanılan bir örnek değildir.⁸²⁶ Ceza muhakemesi yaklaşımında sujerler kendine özgü statüsü bulunan ve mahkeme sürecinde tek başına işlem yapabilen ve taleplerde bulunabilen kişiler olarak nitelendirilmektedir.⁸²⁷ Tanımın genel çerçevesinin sınırları tek başına işlem yapabilme ve talep haklarını içerdiği için, muhakemenin işlemesine birincil anlamda katkısı olsa da tercümanlar; bu bağlamda nitelendirilemezler ve muhakemeye yardımcı kişiler başlığı altında değerlendirilirler. Bu nedenle, mahkeme çevirmenliğinin ifade ve sorgu süreçlerindeki madde hükümleri dışında, nasıl görev yapacağına ilişkin bir metin bulunmamaktadır ve yine bu yüzden de uygulama herhangi bir standardı bulunmayan bu süreçler el yordamıyla devam etmektedir. Elveriş, Jahic ve Kalem’in araştırmasının ortaya koyduğu ve alanyazında sıkça vurgulandığı üzere, hukukçular arasında ‘dil’, ‘çeviri’ ve ‘çevirmen’ kavramlarına ilişkin farkındalık sınırlıdır, olası kişisel ilgi nedeniyle gelişen şahsi özelliklere bağlıdır ve genel bir farkındalıktan söz etmek mümkün değildir. Elveriş, Jahic ve Kalem’in, yargılama sujerlerinin ‘dil’ konusundaki farkındalıklarına yönelik gerçekleştirdikleri, herhangi bir yabancılık ve

⁸²⁶ Yenisey, Nuhoğlu, **a.g.e.**, s. 719-723

⁸²⁷ Centel, Zafer, **a.g.e.**, s. 106-107.

tercüman unsuru bulundurmayan; tek dilli ceza yargılama süreçlerini araştıran çalışmalarında, şüpheli/sanıkların haklarını anlayıp anlamadıklarına ilişkin yönelttikleri soruya, hakim ve savcılarının ciddi bir çoğunluğunun *hukuk dilinde herhangi bir karmaşıklık bulunmadığı* yönünde fikir bildirmeleri,⁸²⁸ yargılama süreçlerinin hukuk dilinin nitelikliliğine yönelik farkındalıklarının az olduğu olarak yorumlanabilir. Araştırmada belirtildiği üzere, yalnızca dört savcı hukuk dilinin normal vatandaş açısından da anlaşılması güç bir dil olduğuna ilişkin görüş bildirmiştir. Araştırmacıların gözlemledikleri 42 davadan yalnızca 4'ünde ilk duruşmada hakimin sanığa haklarını okuduğu ve davalardan yalnız 1'inde sanığa haklarını ayrıntılı biçimde açıkladığının gözlemlenmesi ve 42 davanın hiçbirinde sanığa haklarını anlayıp anlamadığının sorulmaması, yargılama süreçlerinin hukuk diline yönelik genel kanılarını işaret eden önemli verilerdir.⁸²⁹

Görüldüğü üzere, 'hukuk dilinin anlaşılmayan hiçbir yönünün bulunmadığı' varsayımıyla hareket eden hukukçuların varlığı nedeniyle hakların hatırlatılması yalnızca dilsel engellerin bulunduğu durumlarda değil, tek dilli yargılamalarda da tam anlamıyla işleyen bir sistem değildir. Sürece katılan hukukçuların 'çeviri' olgusuna ilişkin bir hassasiyete sahip de olmadığı durumlarda, çevirmenin geri bildirim almak için sorduğu sorular veya açılma talebinde bulunması, görünürlüğü arttırmanın yanı sıra sıkıntılara neden olabilmektedir. Kelimesi kelimesine çeviri yönteminin her durumda mümkün olduğu ve kullanıldığı takdirde yargılamanın sorunsuz ilerleyeceği varsayımıyla yaklaşıldığında, bu soruları yönelten çevirmenin *yetersiz* bir çevirmen olarak algılanması ve yetersizliği üzerinden görünür hale gelmesi kaçınılmaz olacaktır.

Çevirmenin rolüne ilişkin yapılan araştırmaların sonuçları çevirmenin rolüne ilişkin birlikte çalışacağı yargılama süreçleri arasında fikir birliği olmadığını göstermektedir. Bu süreçlerin çevirmenden beklentileri genellikle çevirisini yaptıkları kişiye göre değişiklik göstermektedir. Morris'in değindiği gibi, şüpheli/sanık/tanık ya da mağdurun çevirisini yaparken çevirmenden beklentiler, bir makine ya da robot gibi sadece söyleneni, tamı tamına ve harfiyen aktaran bir '*aracı*' olmasıyken, hâkimin

⁸²⁸ Elveriş, Jahic, Kalem, **a.g.e.**, s. 88, 89.

⁸²⁹ Elveriş, Jahic, Kalem, **a.g.e.**, s. 88, 89.

sözlerini aktarırken, yargılamadaki aksaklıkların yeri geldiğinde telafisini sağlayan, örneğin hâkimin dil sürçmelerini doğrusunu ‘tahmin ederek’ düzelten bir ‘uzman’a dönüşmektedir.⁸³⁰

Mahkeme çevirmeni kavramına ilişkin farkındalığın yetersiz olduğu durumuna bir diğer örnek Başbakanlık İdareyi Geliştirme Başkanlığı’nın düzenlediği Türkiye’de Çevirmenlik Mesleğine ilişkin araştırma raporunda görülmektedir. Raporun mahkeme çevirmenlerine ilişkin kısmında şöyle denilmektedir;

*“Mahkemelerde görev alan çevirmenler için belirli kıstaslar aranmalı ve mahkeme veya hukuk tercümanları müessesesi oluşturulmalıdır. Yapılan incelemelerde mahkemelerde görev alan çevirmenler sadece notere yemin ederek yeminli tercüman unvanını kazanmakta ve bu kıstas dışında meslekle ilgili herhangi bir yetkinlik aranmamaktadır. Bu tercümanlar mahkemelere davalı ve davacının iddia ve savunmalarını sunmaktadır. Bu durum yargılamalarda savunma hakkının ihlaline veya davacının iddialarını gerektiği gibi ileri sürememesine neden olabilir. Hatta yanlış yapılan tercümeler davaların yanlış kararlarla sonuçlanmasına yol açabilir.”*⁸³¹

Oysa ki, çalışmanın Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Tercüman Listelerinin Düzenlenmesi Hakkında Yönetmelik başlığında etraflıca incelendiği üzere, mahkemeye, tercüman olarak atanmada aranan şartlar Başbakanlık İdareyi Geliştirme Başkanlığı’nın Çevirmenlik Mesleği Araştırma Raporu’nda yukarıda alıntılanan kısımda belirtildiği üzere, notere yemin şartı üzerinden şekillenmemektedir. Bu nedenle rapordaki “(...)mahkemelerde görev alan çevirmenler sadece notere yemin ederek yeminli tercüman unvanını kazanmakta ve bu kıstas dışında meslekle ilgili herhangi bir yetkinlik aranmamaktadır”⁸³² ifadesinin bir yazım hatasından ileri

⁸³⁰ Morris, “The Moral Dilemmas of Court Interpreting”, s. 31, 32.

⁸³¹ Başbakanlık İdareyi Geliştirme Başkanlığı, **a.g.e.**, s. 67

⁸³² Başbakanlık İdareyi Geliştirme Başkanlığı, **a.g.e.**, s. 67

geldiği düşüncesindeyiz, zira bahsi geçen uygulama, mevcut kanuni düzenlemelere uygunluk göstermemektedir. Tüm bu veriler ışığında da anlaşıldığı üzere, çevirmenlik Devlet sisteminde de tam anlamıyla ‘görünürlük’ kazanmış bir müessese değildir. Düzenlemelere paralellik göstermeyen kanıların varlığı da bu savı destekler niteliktedir.

Mahkeme çevirmeninin rolü alanyazında da üzerinde mutabakat olan bir konu değildir. Alanyazında uzmanların bir kısmı mahkeme çevirmenini, yalnızca kovuşturma aşamasında görev alan bir çevirmen olarak yorumlamış ve emniyette gerçekleşen çevirileri toplum çevirmenliği başlığında incelemiş, bir diğer kısmı ise, mahkeme çevirmenliğinin bağımsız bir alan olduğunu kabul etmiş ve kendi yöntemlerinin gelişmesi gerektiğini öne sürmüştür, kimileri ise bir bütün olarak yargı sistemine yönelik tüm çevirilerin *toplumçevirmenliği* başlığı altında incelenmesi gerektiğini ifade etmiştir. Araştırmamız göstermiştir ki, AİHS’nin 6. maddesinin 3. fıkrasının e bendi açısından sağlanan ücretsiz tercüman yardımı hem soruşturma hem kovuşturma; bir diğer yaklaşımla hem emniyette gerçekleşen çeviriler hem de yargılama sürecinde gerçekleşen çeviriler için sunulmuş bir yardımdır. Bu noktada tercüme hakkına ilişkin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından verilen kararların, alanda izlenecek yol haritasını belirlemede bir gösterge olarak kullanılması, ‘Adil Yargılanma Hakkı’ açısından olası ihlallerin önünü almada büyük bir yol gösterici olacaktır.

Şüpheli/sanıkların da çevirmene olan yaklaşımı değişkenlik göstermektedir, özellikle engellilerle çalışan işaret dili çevirmenlerinin konumları çoğu zaman anlaşılamamakta, onların yetki sahibi oldukları zannedilebilmektedir. Video konferans aracılığıyla çeviri yapılmasının incelendiği Avidicus Projesi’ndeki katılımcı çevirmenler, çevirmenin fiziken çevirisini yaptığı kişinin yanında bulunması halinin, çevirisi yapılan şüpheli/sanık/tanık ya da mağdur açısından olumlu bir etki yarattığını ifade etmişlerdir.⁸³³ Çevirmen onların ne söylediğini anlayan ortamdaki tek kişi olduğu için, çevirmenin konumu ayrılmaktadır.

⁸³³ Braun, a.g.e., s. 276.

Türkiye’de Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Tercüman Listelerinin Düzenlenmesi Hakkında Yönetmelik uyarınca mahkeme çevirmenlerinin sahip olması gereken özellikler; Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olma, başvuru tarihinde fiil ehliyetine sahip olma, en az ilk okul mezunu olma, başvuru tarihinde 18 yaşını tamamlamış olma, affa uğramış ya da ertelenmiş olsalar bile Devlete ve adliyeye karşı işlenen suçlar, 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununda yer alan suçlar ile basit ve nitelikli zimmet, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, güveni kötüye kullanma, hileli iflâs veya kaçakçılık, resmî ihale ve alım satımlara fesat karıştırma suçlarından hükümlü olmaması veya hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmemiş olma, disiplin yönünden meslekten ya da memuriyetten çıkarılmamış veya sanat icrasından yasaklanmamış olma, komisyonun bağlı bulunduğu il çevresinde oturma veya bir mesleki faaliyeti icra etme ile başka bir komisyonun listesine kayıtlı olmama halleriyle sınırlıdır.⁸³⁴ Görüldüğü üzere, herhangi bir eğitim, uzmanlık ya da sertifikasyon şartı aranmamaktadır.

Avrupa Birliği üye ülkelerinin mahkeme çevirmenlerine ilişkin düzenlemelerini inceleyen QUALITAS Projesinin bulguları ise, üye ülkelerin alandaki mevcut durumlarını göstermektedir. Projede, AB ülkelerinin bağlı oldukları ‘Directive 2010/64/ on the Right to Interpretation and Translation in Criminal Proceedings’ uyarınca durumları değerlendirilmiştir. Buna göre üye devletlerde düzenlemelere ilişkin; çeşitli farklılıklar tespit edilmiştir. Bu farklılıklar sınav ve sertifikasyon sistemlerinin türüne veya uygulanış biçimine göre olabildiği gibi, hukuk sistemine ilişkin ve/veya hukuk terminolojisine ilişkin yetkinlik aranmasına göre de ortaya çıkabilmektedir. Üye ülkelerden, Avusturya, Belçika (Antwerp Bölgesi), Birleşik Krallık, Çek Cumhuriyeti, Hırvatistan, Hollanda, İsveç, Slovakya ve Slovenya bu bağlamda alanyazının bahsettiği ‘uzman’ kavramına yaklaşmak için hukuk alanında da yetkinlik aramıştır. Yine kültürel yeterlilik şartını arayan Avusturya ve Çek Cumhuriyeti ve etik kurallara ilişkin bilgi sahibi olma niteliğini arayan Avusturya, Belçika (Antwerp Bölgesi) ve Slovakya’nın da ‘uzman’ çevirmen kavramına yaklaşma çabalarının olduğu görülmektedir.⁸³⁵ Serbest dolaşım hakkının

⁸³⁴ Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Tercüman Listelerinin Düzenlenmesi Hakkında Yönetmelik.

⁸³⁵ Giambruno, **a.g.e.**, s.38.

olduğu AB sınırları içerisinde çokdillilik unsurunun sistemin her boyutuna sirayet etmesi nedeniyle ceza yargılamasında çeviri sürecini düzenlemek amacıyla yayımlanan, ‘Direktif 2010/64/EU’ya uyum çabalarıyla birlikte ‘uzman’ çevirmene ulaşma çabalarının arttığı gözlemlenmektedir. Çokdilliliğin bir genel durum olduğu AB genelinde düzenlemelerde bir standart yakalanmasına çabalanmaktadır.

Avrupa Birliği’ne giriş sürecinde olan ve sürekli bir göç dalgası ile dillerarası çeviri olgusuyla gün geçtikçe daha sık karşılaşan Türkiye’de ücretsiz faydalanılan mahkeme çevirmenliği kurumunun önemi artmaktadır. Bu bağlamda, aşağıda eğitim ve hukuk alanlarında sunulan öneriler ile, alanda var olan eksikliklerin giderilebileceği düşünülmektedir.

ÖNERİLER

Ceza yargılamasının bireylerin hayatındaki önemi göz önünde bulundurulduğunda, alanın çevirmene ilişkin şartlarının iyileştirilmesinin gerekliliği görülmektedir. Çalışmada elde edilen bulgular ışığında, mahkeme çevirmenliğine ilişkin aşağıdaki önerilerin dikkate alınmasının faydalı olacağı kanısındayız.

Hukuki Düzenlemeler ile Gerçekleştirilebilecek Öneriler

- Çevirmenlerin hukuki statüsü tam olarak netleştirilmeli ve Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Tercüman Listelerinin Düzenlenmesi Hakkında Yönetmelik’in seçim kriterleri uzman çevirmen sıfatına uygun şekilde güncellenmelidir. AİHM, adil yargılanmaya ilişkin tercüman hakkını da kapsayan tüm hakların; *teorik ve hayali değil, etkili ve pratik kılacak şekilde de yorumlamasının zorunluluğunu*⁸³⁶ vurgulamaktadır. Hal böyle olunca adil yargılanma ve savunma hakkının kullanılmasında çok önemli bir rol oynayan

⁸³⁶ İncoğlu, a.g.e., s. 218.

tercümanın da kağıt üzerinde bir uzman olması ile gerçek anlamda bir uzman olması arasında büyük fark bulunmaktadır. Hukuki düzenlemelerde bu uzmanlığın; özellikle nadir dillerde çeviri yapan az çevirmen olması nedeniyle, eleme üzerinden şekillenecek bir sınavla değil, meslek öncesi ve meslek içi eğitimlerle sağlanması isabetli olacaktır.

- Uzmanlar arasından seçilecek olan bu çevirmenlerin, yargılama sürecinde görünür olmaları ve katılımlılıkları sağlanarak kâğıt üzerinde uzmanlıkları; hak ve yükümlülükleri de içeren bir şekilde fiili hayata yansıtılmalıdır.
- Bilirkişi hükümlerinin çevirmenlere kıyasen uygulanması, uygulamada çalışan mahkeme çevirmenlerinin kendi hak ve yetkilerini anlayabilmeleri açısından olumsuz bir durum oluşturmaktadır. Bu nedenle çevirmenlere ilişkin özel bir düzenlemenin yapılması ya da mevcut düzenlemelerin çevirmenlerin anlayıp doğru biçimde uygulayabileceği şekilde detaylandırılması gereklidir. Bu bilgiler çevirmenlere meslek öncesi ve meslek içi eğitimlerde verilebileceği gibi, Tercüman Listeleri'ne kayıtlı olduklarında kendilerine bir kitapçık şeklinde de teslim edilmelidir.
- Çevirmenlerin en sık görev aldıkları aşamalardan olan hakların hatırlatılması konusunda sınırlarının belirlenmesi gereklidir. Elveriş, Jahic ve Kalem'in araştırması sonuçlarının da gösterdiği üzere, yargılama sujeleri hakların hatırlatılması noktasında, söylenen herşeyin doğal olarak anlaşıldığı varsayımıyla hareket etme eğilimini göstermektedir. AİHM, adil yargılanmaya ilişkin tercüman hakkını da kapsayan tüm hakların; *teorik ve hayali değil, etkili ve pratik kılacak şekilde de yorumlanın zorunluluğunu*⁸³⁷ belirtmiştir. Bu bağlamda savunma hakkının adil yargılanma ilkelerine uygun biçimde gerçekleştirilebilmesi için görev alacak olan çevirmenin süreçte rolünün daha aktif hale getirilmesi ve önünün açılması gereği düşünülmektedir. Bu noktada Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin tercüman hakkına ilişkin kararları

⁸³⁷ Inceoğlu, a.g.e., s. 218.

ışığında bir yaklaşım benimsenmesi önemlidir, zira Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin yargı yetkisini tanıyan Türkiye açısından olası ihlallerin önünü almak noktasında çok nitelikli bir gösterge olacaktır. Çevirmenin katılımlılık sınırlarına ilişkin alan ile izlenecek yöntem, kanun koyucunun usuli düzenlemelerle belirleyebileceği standart bir hale getirilebilir. Hakların hatırlatılmasının unutulduğu bir ifade sürecinde, çevirmenin bu süreçte katılımlılık göstermesi usul ekonomisi açısından olumlu olacaktır. Bu gibi bir düzenlemenin getirilmesi halinde, mahkeme çevirmenlerinin özel eğitimler alması gerekecektir.

- Çeviri süreci içeren tüm yargılamalarda kayıt alınması zorunlu hale getirilmelidir.
- Adil yargılanma hakkının en önemli teminatlarından birini oluşturan mahkeme çevirmenlerin ekip halinde çalışmasının önü açılmalıdır. Bu gibi bir otokontrol mekanizmasının adil yargılanma hakkının temin edilmesinde olumlu etkilerinin yanısıra çeviri hatalarından kaynaklanan yargılanmanın yenilenmesi yoluna daha az ihtiyaç duyulacaktır.
- Çevirmenlerin maddi şartları daha iyileştirilmeli ve daha nitelikli çevirmenlerin alana kazandırılması hedeflenmelidir.
- Mahkeme çevirmeninin ardıl çeviri yapması nedeniyle fiziken '*görünür*' olması özellikle işitme engelli şüpheli/sanık'ta kendisine hükmolunan ya da olunacak kararda etkisi olabileceği düşüncesi oluşmaktadır. Çevirmenlerin yetki alanlarını aşan bir şekilde algılanmaları uygulamada zor durumda kalmalarına neden olmaktadır. Bu nedenle Devlet'in, işitme engelli toplumu, çevirmenin rolü ve çevirmenle nasıl çalışılması gerektiğine ilişkin, kamu spotları aracılığıyla bilgilendirmesi faydalı olacaktır.

- Kolluk kuvvetlerinin çevirmene her an ve her dilde ulaşması mümkün olamayabileceği için, bir çevirmen atanana kadar teknolojik imkânlardan istifade edilerek; şüphelilerin bilgilendirilmesi temin edilebilir. Bu bilgilendirme, hazırlanacak videolar aracılığıyla hakların hatırlatılması aracılığıyla sağlanabilir. Tüm dünya dillerinde hakların içeriklerine ilişkin video çekiminleri yapılması ve bunların çevirmene ulaşıncaya kadar, bir tablet ya da bilgisayar aracılığıyla şüpheli/sanık'a gösterilmesi, iletişimin ilk adımı için faydalı olabilecektir. Böylece kişi o anda bir çevirmene ulaşamamış olsa bile, standart bir metin olan yasal hak hatırlatılması aşamasında kendi dilinde sözlü bildirim alabilecektir. Bu öneri aynı şekilde işaret dilinde bir video ile de sağlanabilir. Ancak işaret dilinde çalışmanın hazırlanabileceği şekil resmi işaret dilinde olacaktır. Eğer şüpheli resmi dile hâkim değilse özünde yasal haklarından haberdar edilmiş olmayacaktır. Her ihtimalde kendisine çevirmen atanır atanmaz yasal hakları tekrar etmekle görevine başlamasında fayda olacaktır. Kişinin haklarını anlayıp anlamadığına ilişkin kendisi tarafından kaleme alınan bir beyanın talep edilmesi de yine sürece katkısı olabilecek bir değişiklik olarak düşünülmektedir.

- Aile mensuplarının işitme engellilerin çevirilerini yapmak için kullanılması nedeniyle aydınlatılamayan vakıaların mevcudiyeti bilinmektedir. Özellikle resmi işaret dilini bilmeyen işitme engellilerin kullandıkları aile içi kodların çevirisi aile mensuplarınca yapılmaktadır. Resmi işaret dilini bilmeyen işitme engellinin kalmaması için Devlet hukuki önlemler almalı ve işitme engellilerin ortak bir işaret dili olarak TİD'i kullanmaları teşvik edilmelidir.

- Hukuk terimleri açısından yetersiz kalan resmi işaret dili TİD'de, TDK önderliğinde hukuk terminolojisini geliştirmek için çeşitli çalışmalar yapılmalı ve türetilen sözcüklerin, işaret dili kullanan işitme engelliler ve işaret dili çevirmenlerine aktarılıp hayatiyet kazandırılması sağlanmalıdır. Tüm bu çalışmalar Devlet'in finanse ettiği eğitimler aracılığıyla gerçekleştirilmelidir.

- Alanyazında da ifade edildiği gibi, iletişimin sözel olmayan bileşenleri video konferanslar aracılığıyla gerçekleştirilen çevirilerde tam anlamıyla aktarılamadığından, özellikle işitme engellilerin çevirileri için ceza yargılamasında SEGBİS son çare olarak kullanılmalıdır.
- Okuma yazma bilen işitme engellinin, okuma yazma bilen ve konuşup işitebilen bir kişi ile kavramlar açısından eşit yeterliliğe sahip olamayacağı, özellikle soyut kavramlar açısından ciddi sıkıntılar yaşayabileceği ve bu durumun üniversite mezunu olan işitme engelliler açısından bile geçerli olduğu unutulmamalıdır. Okuma yazma bilmenin işitme engelliler açısından bilgi edinimlerinin bir dezavantaja dönüştürülmemesi, adil yargılanma hakkının yerine getirilmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Bu hususta savcıların ve hâkimlerin yalnızca kanun metni sınırlarında düşünmemeleri ve bu kimseler için okuma yazma bildikleri hallerde bile, uzman bir çevirmen sağlamalarında, iletişimin daha sağlıklı biçimde kurulabilmesi bakımından büyük fayda bulunmaktadır.
- Çevirmenin bilirkişilerin istifade ettikleri; görevden çekilme, dosyaya erişim gibi, ‘uzman’ların istifade edebildiği haklarından, çevirmenlerin de fiilen yararlandırılması hususu düzenlenmeli ya da temin edilmelidir. Olası bir ön bilgilendirmenin çevirmeni tarafsızlığından uzaklaştırabileceğine ilişkin yaygın kanının dönüştürülebilmesi için, gerek yargılama sujelerine, gerekse çevirmenlere yönelik nitelikli eğitimler düzenlenmelidir.

- Daha önce de değinildiği gibi çeviri kalitesinin arttırılabilmesi için çevirmenlerin çeviri süreci öncesinde, çeviri konusu vakıa hakkında bilgilendirilmesi sağlanmalıdır. Vakıaya ilişkin bilgi sahibi olan çevirmen, bağlamı daha iyi yorumlayabilecek ve söylemi daha iyi analiz ederek daha doğru aktarabilecektir. Doktrinde tercümanın da bir bilirkişi olarak nitelendirildiği ve bilirkişi hükümlerinin kıyasen tercümana da uygulanacağı hususu sıklıkla dile getirilmektedir, ancak bu kıyas, uygulamada Bilirkişilik Yönetmeliği'nin 54. maddesinin 1. fıkrasının bilirkişiye verdiği inceleme hakkının kıyasen uygulanarak tercümana bir ön görüşme hakkı sağlanması olarak yorumlanmamaktadır. Madde metnine göre bilirkişiler, yaptıkları ön incelemede, sağlıklı bir incelemeyi gerçekleştirebilmeleri için bazı hususların önceden araştırılması ile kimi ek belgelere ihtiyaç duydukları gerekçesiyle ek taleplerde bulunarak, daha elverişli bir çalışma koşuluna kavuşmaktadır. Uygulamada çevirmenler, ifade alımı öncesinde, kolluk memurunun izin verdiği durumlarda kısa bir ön görüşme yapabilmektedir. Bilirkişilik Kanunu kapsamında bilirkişilere tanınan bu hakkın, belirli bir süre içinde yazılacak bir raporun düzenlenmesi görevini daha iyi ifa edebilmek için ek belge talep etme hakkı olsa da, anlık bir görev olan sözlü çeviri eylemi için de dava dosyasının veya kolluk aşamasında şüpheliye isnat edilecek suçun içeriğine dair çevirmenin bilgilendirilmesi, aynı amaca hizmet edecektir. Türkiye'de uygulanmamakta olan ön görüşmeye ilişkin bir diğer dayanak da Uluslararası Konferans Tercümanları Derneği'nin (AIIC) uygulaması olarak yorumlanabilir. AIIC, konuşmacılardan, konuşmadan önce çevirmene konuşmalarının bir örneğini vermelerini talep etmektedir. Bu talebin amacı çevirmenin bağlamı kavrayabilmesi ve belli oranda yapacağı çeviriye hazırlanabilmesidir. Bu noktada, soruşturma ve kovuşturma evresinde görev alacak mahkeme çevirmenine duruşma öncesinde sağlanacak, sınırları yasal düzenlemelerle çizili bir ön görüşme hakkı sağlanması ile kovuşturma evresinde görevlendirilen mahkeme çevirmenine; dosya içeriğine önceden erişim hakkı sağlanmasını talep etmek orantısız olmayacaktır. Çevirmenin, aksan ya da kelime dağarcığı açısından bölgesel ya da sınıfsal farklılıkları tanımakta başarısız olması ciddi yanlış anlaşılmalara neden olabileceği için,

çevirmenlerin bu konuda bir ön inceleme yapabilmesinin süreç ve sonuca büyük etkisi olacaktır. Bu durumda çevirmenin kültür ve dil uzmanı kimliğini kullanması şarttır. Bir çevirmenin görevini kabul ederek, etkin bir biçimde yerine getirmesi kadar, yeterli olmadığı görevleri tespit ederek, çekilebilmesi de adaletin tecelii açısından önemlidir.

- Yukarıda bahsedilen ön görüşme hakkının işaret dili çevirisi gerçekleştiren çevirmenlerin, çevirisini yapacakları kişinin dil kullanımını, çeviri süreci öncesinde gözlemleyebilecekleri bir ön görüşme yapabilmelerinin önü açılmalıdır. Özellikle işaret dili çevirilerinde yapılacak bir ön görüşme hayati önem taşımaktadır, çünkü bölgesel özellikler taşıyan işaret dillerinde, aynı işaretler farklı anlamlara gelebildiği için, çevirmenin çevirisini yaptığı işitme engelliye ilk kez, çeviri sürecinde görmesi olası yanlış anlamalara neden olabilecektir. Bu anlamda gerçekleştirilecek bir ön görüşme çeviri kalitesini arttırabilecektir.

- Çevirmenlerin kimlik bilgilerinin her resmi evrakta, adres ve telefon bilgilerini içerir biçimde kayıt altına alınması, bir anlamda çevirmenin görünürlüğünü arttırır bir unsur olarak yorumlanabilirse de, kimi zaman da çevirmeni tehlikeye atan bir durum oluşturduğundan, tutanaklarda çevirmenlerin yalnızca isim bilgilerine yer verilmesi, irtibat bilgilerinin belirtilmemesi sağlanmalıdır.

Alanda Uzmanlık Bilgisinin Edinilmesi ve Yargılama Sujeleri ile İşbirliğine İlişkin Öneriler

- Alanın önemi ve çevirmenin sahip olması beklenen; hukuk kültürlerine, hukuk diline ilişkin uzmanlıklar ile çeviri edinci göz önünde bulundurulduğunda; bu alanda, bir yüksek lisans programı oluşturulması gerektiği görülmektedir. Bu programda; hukuk ve çeviri derslerinin yanı sıra, çevirmenin çalışacağı

şartların zorluluğu göz önünde bulundurularak, psikolojik eğitimlerle, mesleki verimliliğinin artırılması ile ceza yargılaması süreçlerinde yaşayacağı yıpranmayla başetme yollarına ilişkin de eğitilmelidir. Yüksek lisans programını bitirmek alanda çalışmak için bir ön koşul olmasa da, bir tercih nedeni olarak belirlenmelidir.

- Zor şartlarda görev alan mahkeme çevirmenlerinin şüpheli/sanık/tanık ya da mağdurla iletişime geçerken standart bir yöntem benimsemesi mümkün değildir. Bu nedenle çevirmenin daha özel önem taşıyan durumlarda, örneğin; şiddet veya istismar durumlarında ifadesine başvurulacak mağdur çocuğun beden muayenesi veya kadın muayenesi, gibi süreçlerde nasıl davranacağına ilişkin eğitimler alması gerekmektedir. Bu gibi bağlamlarda iletişim yöntemleri, kişilerin psikolojilerine bağlı olarak değişebileceği için, vücut dilleri ve sözcük seçimlerinin daha doğru algılanabilmesi ancak bu gibi eğitimler aracılığıyla mümkün olabilecektir.

- Vermeer'in her kişide farklılık gösteren idio-kültür kavramı bağlamında, çevirmenin açıklama yaparak aktarım gerçekleştirebilme yetisine sahip olabilmesi önemlidir. Schicho'nun verdiği örnekte bir mülteci kadın 'milliyet / nationality' sözcüğünü hiç duymadığı, bilmediği ve dolayısıyla hiç kullanmadığı için aktarımda kast edilen anlamı algılayamamaktadır.⁸³⁸ Bu ve benzeri durumlarda çevirmenlerin iletişim kurabilmek için kullanabilecekleri çeviri yöntemleri konusunda bir eğitimden geçmeleri de ayrıca önemlidir. Kavramların engelliler ve özellikle çocuklara çeviri yapılırken açıklanması ise, tüm diğer gruplardan daha hassas bir husustur.

- Meslek öncesi eğitimlerle yeni gelecek mahkeme tercümanlarının kalitesi artırılmalı ve meslek içi eğitimlerle mevcut çevirmenlerin geliştirilmesi

⁸³⁸ Schicho v.d., a.g.e., s. 33.

sağlanmalıdır. Böylece 80 milyonun üzerinde insan nüfusuna sahip Türkiye’de, azınlık dillerinde kayıtlı olan ve az da olsa nadir dillerde kayıtlı bulunan çevirmenlerin sistem içinde tutulması mümkün olacaktır.

- AİHM’nin Cuscani v. United Kingdom ve Kamasinski v. Austria kararlarında işaret ettiği üzere, hâkimler yargılamadaki çeviri sürecinin etkili, pratik ve yeterli olmasını temin etmelidir. Bu karardan hareketle bir anlamda çeviri kalitesini kontrol etmesi gereken hâkimler başta olmak üzere, tüm yargılama subjelerinin çevirmenle çalışmak noktasında bilgi sahibi olmalarının adil yargılanma hakkının tesisinde zorunlu olduğu sonucuna varılabilir. ImPLI Projesi kapsamında soruşturma evresinde yer alan aktörler ile çevirmenlerin işbirliği içinde çalışmalarına ilişkin gözlemler yapılmış ve tarafların birlikte çalışmayı öğrenmelerinin sürece katkısı işaret edilmiştir. Bu bağlamda ülkemizde de yargılama süjeleri ve çevirmenlerin işbirliği kurmalarının sağlanması ve yargıda çeviri kurumuna yönelik farkındalığın artması için; yargılama subjeleri ve mahkeme çevirmenlerinin birlikte katılımlarının sağlanacağı eğitimler düzenlenmeli; bu eğitimlerle; yargılama subjeleri ile çevirmenlerin arasında işbirliğinin kurulması temin edilerek, yargıda çeviri olgusuna yönelik bir farkındalık oluşturulmalıdır.
- Yargılama subjelerinin dil ve kültür ilişkisine ilişkin farkındalıklarının artırılması noktasında meslek içi eğitimler almaları sağlanmalıdır. Centel ve Zafer, hâkimin, tanığı konuşurken görmesi, tanığın jest ve mimiklerini izlemesini, delil değerlendirilmesinde önemli kriterler olarak adlandırmaktadır, yani kanaatin oluşturulmasında, hâkimlerin fiziki gözlem üzerinden yaptıkları yorumun büyük etkisi vardır. Hâkimlerin, bu yorumları yaparken kültürel farklılıkların yeterince bilincinde olmadıkları durumlarda; farklı anlamlara sahip olan jest ve mimikleri, kendilerinin dâhil oldukları kültür sınırları içerisinde değerlendirmeleri, isabetsiz bir sonuç çıkarabilmesi ihtimalini doğurabilecektir.

- Çeviri eylemi içeren ceza muhakemesi işlemlerinin tümü fakat özellikle ifade alma ve sorgu işlemleri için, yargılama sujeleri ve çevirmenler için birbirleriyle çalışmalarının yöntemlerini içeren el kitapları oluşturulmalıdır. Bu kitaplarda özellikle çevirmenin yetkileri ve sınırlılıkları gibi genel yetileri ile ifade veya sorgu süreçlerinde nerede duracağı gibi en sık karşılaşılan sorunların çözümlerini içeren teknik hususların bir standarda bağlanmasında büyük fayda olacaktır. Örneğin ifade alımında 1,5 – 2 metrelik mesafede duran kişi yalnızca ifade alan yetkili mi olacaktır? Çevirmen ifadeyi alan yetkilinin yanında mı duracaktır, yoka şüpheli/sanığın yanında mı konumlanacaktır? Bu süreçlerin çevirmenin işitsel ve görsel iletiyi yorumlaması açısından en elverişli konuma göre düzenlenmesi gerekmektedir.

- Çocuk yargılamalarında görev alacak çevirmenlerin, çocuk yargılamasında eğitim alan tüm diğer özneler gibi, eğitime tabi tutulması gerekmektedir. Bu eğitimlerin, diğer katılımcıları da kapsar nitelikte düzenlenmesi işbirliğini sağlamlaştıracığı için daha büyük katkı sağlayacaktır. Bir başka deyişle, çevirmenlerin yargılama sujeleriyle çalışmayı öğrenmelerinin gerekliliği kadar, yargılama sujelerinin de çevirmenlerle çalışmayı öğrenmeleri gerekmektedir.

- Çevirmenlerin hukuk dilleri hakkında eğitim almaları kadar önemli olan bir diğer alan da suç jargonu ve hapisane dili olarak nitelendirilen dilsel kodlara ilişkin eğitim almaları da önemlidir. Özellikle yabancı dildeki kayıtların dinlenilerek metne çevrilmesi ve Türkçeleştirilmesi sürecinde çalışan çevirmenlerin uyuşturucu jargonu gibi, normal şartlarda herhangi bir eğitimde ya da sözlükte de bulunmayan ve sürekli değişim halinde olan ifadelerle ilişkin meslek içi eğitimlerle güncellenmelidir. Bu gibi kullanımlar ile ifade ve sorgularda da karşılaşılabildiği için, ceza yargılamasında sözlü çeviri yapan

mahkeme çevirmenleri açısından da bu alanda eğitim alınması önem arz etmektedir.

KAYNAKÇA

- Adal, Erhan: **Hukukun Temel İlkeleri: El Kitabı**, Legal Yayıncılık, İstanbul, 2005
- Akansel Altay, Ayfer: **Hukuk Dili ve Çevirisi**, Evin Yayıncılık, Ankara, 2002.
- Akarca, Mehmet: “Çocukların Ceza Hukukundaki Yeri ve Çocukların Korunması”, (Çevirimiçi), http://www.anayasa.gov.tr/files/insan_haklari_mahkemesi/sunumlar/ym_4/Akarca.pdf, 10.10.2018.
- Akbulut, Ayşe Nihal: **Söylenceden Gerçekliğe**, Multilingual, 2004.
- Akbulut, Berrin: “Ceza Mevzuatında Çocuk ve Çocukların Yakalanması, Gözaltına Alınması”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, (Özel Sayı), Cilt: 19, No: 2, s. 541 – 586.
- Aktan, Hamdi Yaver: “Yargıtay Uygulamasında Adil Yargılama İlkeleri”, **Adil Yargılanma Hakkı: IGUL Yayınları No:4**, Matra Projesi Kitabı, Yayına Haz. Feridun Yenisey, Nergiz Yayınları, 2004, s. 111 – 126.
- Alpaslan, Mehmet Şükrü: “Türk ve Amerikan Hukuk Sistemlerinde Ceza Hukuku ve Ceza Yargılaması Hukuku”, **Türk ve Amerikan Hukuk Sistemlerinde Ceza Hukuku ve Ceza Yargılaması Hukuku: İstanbul Barosu ve New York Baroları İşbirliği ile**, Yay. Haz: İstanbul Barosu Yayın Kurulu, İstanbul Barosu Yayınları, Şubat 2004, s. 13 – 20.
- Altay, Ayfer: “İngilizce ve Türkçe Hukuk Dillerinin Özellikleri: Karşılaştırmalı Bir Çalışma”,

- Ambroise-Casterot, Coralie: **Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi**, 2002, Cilt: 19, Sayı: 2, s. 13 – 32. “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 6. Maddesi”, **Sempozyum, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi ve Adli Yargı**, Türkiye Barolar Birliği Yayınları: 72, TBB – IHAUM Yayını: 4, 2004, s. 320 – 337.
- Amin-Al, Mohammed: “Arab Charter on Human Rights 2004”, **Boston University International Law Journal**, Vol. 24:147, 2006, Çev. Mohammed Amin-Al, Mathilde Cabanettes, Gözden Geçiren: Susan M. Akram, s. 147 – 164. (Çevirimiçi), http://www.humanrights.ch/upload/pdf/091029_Arab_Charter_on_Human_Rights_2004.pdf, 22.04.2018.
- Ammann, Margret: **Akademik Çeviri Eğitimine Giriş**, Multilingual, 2008.
- Angermeyer, Philipp S.: “Who is ‘I’? Pronoun Choice and Bilingual Identity in Court Interpreting”, **University of Pennsylvania Working Paper in Linguistics**, Vol: 11, 2005, s. 31 – 44.
- Angermeyer, Philipp Sebastian: “Translation Style and Participant Roles in Court Interpreting”, **Journal of Sociolinguistics**, 13/1, 2009, s. 3 - 28.
- Apaydın, Cengiz: **Çocuklar için Ceza Hukuku Bilinci**, İstanbul, 2016.
- Arslan, Çetin, Barış Toraman: **Bilirkişilik Mevzuatı**, Yetkin Yayınları, Ankara 2018.
- Arzoz, Xabier: “The Nature of Language Rights”, **JEMIE**, 6, 2007, 2, s. 1-35.

- Aslan Demir, Sema: “Sessizliğin Dili: Türk İşaret Diline Dair Gözlemler”, **bilig**, Yaz 2010, Sayı 54, s. 1 – 20.
- Aslan, M. Yasin: “Çocuk Suçluluğu Hakkında Uluslararası ve Ulusal Hukuk Düzenlemeleri”, **Ankara Barosu Dergisi**, Yıl: 66, Sayı: 4, Güz 2008, s. 88 – 96.
- Bachl, Natalie, Emilia Breuss, Katrin Krampfl, Hagen Nordmeyer: “Justice In Any Language: The Criminal Judge’s Role In Ensuring The Right Of An Accused Person To Interpretation and Translation (Directive 2010/64/EU)”, (Çevirimiçi) http://www.ejtn.eu/Documents/THEMIS%202015/Written_Paper_Austria4.pdf, 24.08.2017.
- Bajčić, Martina, Katja Dobrić Basanež: **Towards Professionalization of Legal Translators and Court Interpreters in the EU**, Cambridge Scholars Publishing, 2016.
- Bajčić, Martina: **New Insight into the Semantic of Legal Concepts and the Legal Dictionary**, John Benjamins Publishing Company, 2017.
- Barak, Aharon: **Purposive Interpretation in Law**, Princeton University Press, 2005.
- Başbakanlık İdareyi Geliştirme Başkanlığı: **Türkiye’de Çevirmenlik Mesleği: Araştırma Raporu: Güncellenmiş 2. Versiyon**, Ağustos 2015.
- Behr, Martina, Maïke Corpataux: **Die Nürnberger Prozesse: Zur Bedeutung der Dolmetscher für die Prozesse und der Prozesse für die Dolmetscher**, Martin Meidenbauer, München, 2006.

- Benmaman, Virginia: “Legal Interpreting: An Emerging Profession”, **The Modern Language Journal**, 76, 1992, s. 445 – 454.
- Berk, Özlem: **Kuramlar Işığında Açıklamalı Çeviribilim Terimcesi**, Multilingual, 2005.
- Berk-Seligson, Susan: “Judicial Systems in Contact: Access to Justice and the Right to Interpreting / Translating Services Among the Quichua of Ecuador”, **Doing Justice to Court Interpreting**, Edited by. Miriam Shlesinger and Franz Pöchhacker, John Benjamins Publishing Company, Amsterdam, Philadelphia, 2010, s. 29 – 53.
- Berk-Seligson, Susan: “The Importance of Linguistics in Court Interpreting”, **2 Berkeley La Raza Journal**, 14, 2015, s. 14 – 48. (Çevirimiçi), <https://scholarship.law.berkeley.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1152&context=blrlj> , 10.10.2018.
- Berk-Seligson, Susan: “The Miranda Warnings and Linguistic Coercion”, **Language in the Legal Process**, Ed: Janet Cotterill, Palgrave Macmillan 2002, s. 127 – 143.
- Berk-Seligson, Susan: **The Bilingual Courtroom: Court Interpreters in the Judicial Process**, The University of Chicago Press, Chicago, 2002.
- Beyoğlu, Cem Ümit: “AİHM İçtihatları Işığında Tercümandan Yararlanma Hakkı”, **TAAD**, Yıl: 9, Sayı: 35, Temmuz, 2018, s. 279 – 318.

Biel, Lucja:

“Legal Terminology in Translation Practice: “Dictionaries Googling or Discussion Forums?”, **SKASE Journal of Translation and Interpretation**, 3(1), 2008, s. 22 – 38.

Bock, Z., N. Mazwi, S. Metula, N. Mpolweni-Zantsi:

“An Analysis of what has been ‘lost’ in the interpretation and transcription process of selected TRC testimonies”, **Stellenbosch Papers in Linguistics PLUS**, Vol: 33, 2006, s. 1 – 26.

Brannan, James:

“Case-law of the European Court of Human Rights on Language Assistance in Criminal Proceedings”, Çevirimiçi, http://www.ecba.org/extdocserv/projects/p/s/LanguageAssistCase_lawSum.pdf , 01.10.2018.

Brannan, James:

“ECHR case-law on the right to language assistance in criminal proceedings and the EU response” (Çevirimiçi), <https://www.google.com.tr/search?q=Brannan+James%2C+%E2%80%98ECHR+case-law+on+the+right+to+language+assistance+in+criminal+proceedins+and+EU+response%E2%80%99&oq=Brannan+James%2C+%E2%80%98ECHR+case-law+on+the+right+to+language+assistance+in+criminal+proceedins+and+EU+response%E2%80%99&aqs=chrome..69i57.595j0j7&sourceid=chrome&ie=UTF-8> , 28.04.2018.

- Braun, Sabine: “Recommendations for the use of video-mediated interpreting in criminal settings”, (Çevirimiçi), <http://epubs.surrey.ac.uk/303017/>, 29.05.2018.
- Bulut, Alev K.: **Tercüme Hatası!?**, Çeviribilim Yayınları:12, 2015.
- Bulut, Alev: **Basından Örneklerle Çeviride İdeoloji, İdeolojik Çeviri**, Multilingual, 2008.
- Camayd-Freixas: “Court Interpreter Ethics and the Role of Professional Organizations”, **Interpreting in a Changing Landscape, Proceedings of the 6th International Critical Link Conference**, Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins, 2011, (Çevirimiçi), https://dll.fiu.edu/people/faculty/erik-camayd-freixas/court_interpreter_ethics.pdf, 10.10.2018.
- Centel, Nur, Hamide Zafer: **Ceza Muhakemesi Hukuku**, İstanbul, Beta, 2016.
- Cooke, Michael: **Indigenous Interpreting Issues for Courts**, Australian Institute of Judicial Administration, 2002.
- Corsellis, Ann, Amanda Clement, Yolanda Vanden Bosch: “Training for Members of the Legal Services through Legal Interpreters and Translators”, **Building Mutual Trust: A Framework Project for Implementing EU Common Standards in Legal Interpreting and Translation JLS/219/JPEN/219**, Ed. Brooke Townsley, 2011, s. 315 – 349.
- Corsellis, Ann, Yolanda Vanden Bosch: “Assessing Legal Interpreter Quality Through Testing and Certification: The Qualitas

- Project”, Ed. Cynthia Giambruno, s.69-76, 2014, (Çevirimiçi), http://www.qualitas-project.eu/sites/qualitas-project.eu/files/the_qualitas_project_web.pdf, 29.05.2018.
- Corsellis, Ann: **Public Service Interpreting: The First Steps**, Palgrave Macmillan, 2008.
- Çelebi, Vedat: “Gündelik Dil Felsefesi ve Austin’in Söz Edimleri Kuramı”, **Beytulhikme An International Journal of Philosophy**, 4 (1), 2014, s. 73 – 89.
- Çetinbaş, Metin: “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin Hakkında Özlü Bilgiler”, **Adil Yargılanma Hakkı: IGUL Yayınları No:4**, Matra Projesi Kitabı, Yayına Haz. Feridun Yenisey, Nergiz Yayınları, 2004, s. 377 – 392.
- Çetinbaş, Metin: “Türk Yargı Sisteminde ‘Duruşma’”, **Türk ve Amerikan Hukuk Sistemlerinde Ceza Hukuku ve Ceza Yargılaması Hukuku: İstanbul Barosu ve New York Baroları İşbirliği ile**, Yay. Haz: İstanbul Barosu Yayın Kurulu, İstanbul Barosu Yayınları, Şubat 2004, s. 63 – 68.
- Çiftpınar, Bülent: “Toplumsal Kuralların Metni Olan Hukuk ve Hukuk Dili”, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, The Journal of International Social Research**, Vol:1/5, Fall 2008, s. 180 - 191.

Çulha, Rifat, Turgay Demirci, Ayşe Nuhoğlu,
Feridun Yenisey:

**Ceza Muhakemesinin Soruşturma
Evresindeki Sujeler için CMK Cep Kitabı,**
Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Haziran
2015.

Çüçen, A. Kadir:

“Felsefi Açıdan İnsan Haklarının Evrenselliği
Sorunsalı”, **Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi**
Arkivi no: 13 Hukuka Felsefi ve Sosyolojik
Bakışlar – II Sempozyum (7-11 Eylül 2004),
İstanbul, Bildiriler 3, Haz. Hayrettin Ökçesiz,
İstanbul Barosu, 2005, s. 46 - 56.

Çüçen, Kadir:

İnsan Hakları, Bursa, MKM, 2011.

Danet, Brenda:

“Language in the Legal Process”, **Law &
Society Review,** Vol. 14, No:3,
Contemporary Issues in Law and Social
Science, Wiley - Blackwell Publishing, Spring
1980, s. 445 – 564.

Davis, Ann:

“Discussion Interpreters: Signed Language
Interpreter”, **Children and Justice:**
Overcoming Language Barriers:
Cooperation in Interpreter-Mediated
Questioning of Minors, Edited by: Katalin
Balogh and Heidi Salaets, Intersentia,
Cambridge, Antwerp, Portland, 2015, s. 69 –
73.

De Jongh, Elena:

“Foreign Language Interpreters in the
Courtroom: The Case for Linguistic and
Cultural Proficiency”, **Modern Language**
Journal, Vol: 75, 1991, s. 285 – 295.

Demirağ, Fahrettin:

Açıklamalı Ceza Muhakemesi Kanunu,
Yürürlük ve Uygulama Kanunu ile
Yönetmelikler, Türkiye Barolar Birliği, Şubat
2007, 1. Baskı.

Dereboylular, Özde, Perçem Arman:

“Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Kıbrıs ile İlgili Verdiği Kararların KKTC ve Türkiye’ye Etkisi”, **TBB Dergisi**, 2018(136), s. 293 – 326. (Çevirimiçi), <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2018-136-1777> , 01.10.2018.

Deryal, Yahya:

Türk Hukukunda Bilirkişilik, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2004.

Dezwirek Sas, Louise, David A. Wolfe, Kevin Gowdey:

“Children and The Courts in Canada”, **Criminal Justice and Behavior**, Vol: 23, No: 2, June 1996, s. 338 – 357.

Diriker, Ebru:

Konferans Çevirmenliği: Güncel Uygulamalar ve Araştırmalar, Scala Yayıncılık, 2005.

Doğan, Aymil:

Sözlü Çeviri Çalışmaları ve Uygulamaları, Ankara, 2009.

Driesen, Christiane, Haimo-Andreas Petersen:

Gerichts-dolmetschen: Grundwissen und –fertigkeiten, Narr Verlag, 2011.

Düzen, Yılmaz:

“Türkiye ve İngiltere’de Mahkeme Çevirmeni Olmak”, **Genç Tercümanlar Çalıştayı**, T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı Proje ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü, Ankara, 2015, s. 153 – 157.

Eades, Diana:

“Aboriginal Young People in Court”, **Language in the Legal Process**, Ed: Janet Cotterill, Palgrave Macmillan 2002, s. 162 – 179.

Elveriş, İdil, Galma Jahic, Seda Kalem:

Mahkemede Tek Başına – İstanbul Mahkemeleri’nde Müdafiliğin Erişilebilirliği ve Etkisi / Alone in the Courtroom – Accessibility and Impact of the Criminal Legal Aid Before İstanbul Court, Bilgi Üniversitesi Yayınları, İnsan Hakları Hukuku Çalışmaları, İstanbul, 2007.

Eruz, F. Sakine:

Çeviride ve Çeviri Eğitiminde Koşut Metinler: Studien Zur Deutschen Sprache und Literatur, T.C. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Çeviri Bölümü Almanca Mütercim-Tercümanlık Anabilim Dalı, Rektörlük Yayın no: 4248, İstanbul, 2000.

Eruz, F. Sakine:

Çeviriden Çeviribilime, Multilingual, İstanbul, 2003.

Esen-Eruz, Sakine:

Akademik Çeviri Eğitimi: Çeviri Amaçlı Metin Çözümlemesi, Multilingual, 2008.

Evik, Vesile Sonay:

“Ceza ve Ceza Yargılaması Hukuku Bağlamında Adil Yargılanma Hakkı”, **Adil Yargılanma Hakkı ve Ceza Hukuku: Karşılaştırılmalı Güncel Ceza Hukuku Serisi 3**, Proje Yön. Kayıhan İçel, Yayına Haz. Yener Ünver, Seçkin Hukuk, 2004, s. 283 – 308
“Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Madde 6/3-a Uyarınca İsnadın Bildirilmesi ve Türk Hukuku”, **Adil Yargılanma Hakkı: IGUL Yayınları No:4**, Matra Projesi Kitabı, Yayına Haz. Feridun Yenisey, Nergiz Yayınları, 2004, s. 95 – 110.

Feyzioğlu, Metin:

- Fowler, Yvonne: "The Courtroom Interpreter: Paragon and Intruder?", **The Critical Link: Interpreters in the Community**, Ed.: Silvana E. Carr vd, Benjamins, Amsterdam and Philadelphia, 1995, s. 191 – 200.
- Gaiba, Francesca: **The Origins of Simultaneous Interpretation: The Nuremberg Trial**, University of Ottawa Press, 1998.
- Galdia, Marcus: "Comparative Law and Legal Translation", **The European Legal Forum**, 1 – 2003, s. 1 – 4.
- Gamal, Muhammad Y.: "Police Interpreting: A View from the Australian Context", **International Journal of Society, Culture & Language, IJSCL**, Vol: 2, Issue: 2 , 2014, s. 77 – 88.
- Gamal, Muhammad: "Court Interpreting", **Routledge Encyclopedia of Translation Studies**, Ed. Mona Baker, Ass. Kirsten Malmkjaer, 2001 s. 53 – 56.
- Garzone, Giuliana: "Legal Translation and Functionalist Approaches: a contradiction in Terms?", (Çevirimiçi), <http://www.tradulex.com/Actes2000/Garzone.pdf>, 27.05.2018.
- Geeroms, Sofie M.F.: "Comparative Law and Legal Translation: Why terms Cassation, Revision and Appeal Should Not Be Translated...", **The American Journal of Comparative Law**, Vol 50, 2002, s. 201 – 228.

Giambruno, Cynthia:

EU Member State Profiles: The Current State of Affairs in Europe, Qualitas Project, (Çevirimiçi), http://www.qualitas-project.eu/sites/qualitas-project.eu/files/Final%20Country%20Profile%20Report_0.pdf, 22.04.2018.

Gile, Daniel:

Basic Concepts and Models for Interpreter and Translator Training, Benjamins Translation Library, 1995.

Goddard, Christopher:

“Where legal cultures meet: translating confrontation into coexistence”, **Investigationes Linguisticae**, Vol: XVII, 2009, s. 168 - 205.

Goldflam, Russell:

“‘Silence in Court!’: Problems and Prospects in Aboriginal Legal Interpreting”, **Australian Journal of Law and Society**, Vol:13, Issue: 1997, s. 17 – 54.

González, Roseann Dueñas, Victoria F. Vázquez, Holly Mikkelsen:

Fundamentals of Court Interpretation: Theory, Policy and Practice, Carolina Academic Press, 1991.

Göktürk, Akşit:

Çeviri: Dillerin Dili, Yapı Kredi Yayınları, 2010.

Grabau, Charles M., Llewellyn Joseph Gibbons:

“Protecting the Rights of Linguistic Minorities: Challenges to Court Interpretation”, **30 NEW ENG. L. Rev.**, 227, 1996, s. 227 - 275. (Çevirimiçi), https://eulita.eu/wp/wp-content/uploads/files/Grabau_96Article.pdf, 10.10.2018.

Grabenwarter, Christoph:

“Yargılama Güvenceleri – Adil Yargılama Hakkı (İHAS Md. 6)”, **Adil Yargılanma Hakkı ve Ceza Hukuku: Karşılaştırmalı Güncel Ceza Hukuku Serisi 3**, Çev. Osman Can, Proje Yön. Kayıhan İçel, Yayına Haz. Yener Ünver, Seçkin Hukuk, 2004, s. 181 – 244.

Griesa, Thomas:

“Türk ve Amerikan Hukuk Sistemlerinde Ceza Hukuku ve Ceza Yargılaması Hukuku: Tartışmalar Soru/Yanıt”, **Türk ve Amerikan Hukuk Sistemlerinde Ceza Hukuku ve Ceza Yargılaması Hukuku: İstanbul Barosu ve New York Baroları İşbirliği ile**, Yay. Haz: İstanbul Barosu Yayın Kurulu, İstanbul Barosu Yayınları, Şubat 2004, s. 67 – 94.

Gümüšoğlu, Turgut:

“Bir Z Dili Olarak Code-Switching (CS) (Dil Değiştirme)”, **Turgay Kurultay’a Bir Armağan – Çeviribilimden Kesitler / Ein Kleiderskop der Translationswissenschaft – Festschrift für Turgay Kurultay**, Yayına Haz. Sakine Eruz, Filiz Şan, Multilingual, 2011, s. 320 – 325.

Haas, Nicole:

Dolmetschen am Ruanda – Tribunal, Martin Meidenbauer, München, 2011.

Hacımahmutoğlu, Sibel, Recep Özbay:

“Hukuk Terminolojisinin Öğretimi ve Çevirisine Disiplinlerarası ve Analitik Yaklaşım”, **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (H.U. Journal of Education)**, 40, 2011, s. 233 – 244.

Hale, Sandra Beatriz:

The Discourse of Court Interpreting, Benjamins Translation Library, 2004.

- Hale, Sandra: “Themes and Methodological Issues in Court Interpreting”, **Linguistia Antverpiensia**, 2006, Vol: 5, s. 205 – 228.
- Hale, Sandra: “The Interpreter on Trial: Pragmatics in Court Interpreting”, **The Critical Link: Interpreters in the Community**, Ed.: Silvana E. Carr vd, Benjamins, Amsterdam and Philadelphia, 1995, s. 201 – 212.
- Hale, Sandra: **Interpreter Policies, Practices and Protocols in Australian Courts and Tribunals: A National Survey**, The Australasian Institute of Judicial Administration Incorporated, 2011.
- Hammerberg, Thomas: “Çocuklar ve Çocuk Adalet Sistemi: İyileştirmeye Yönelik Öneriler”, Strasbourg, 19 Haziran 2009, s. 13, (Çevirimiçi), <https://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/uploads/pages/cocuk-haklari/cocuk-adalet-sistemi.pdf> , 10.10.2018.
- Hara, Michal: “Ensuring Quality in Legal Translation by 3 Parties – Governments, Courts and Translators”, **The Journal of Specialized Translation**, Issue: 27, January 2017, (Çevirimiçi), http://www.jostrans.org/issue27/art_hara.pdf, 21.12.2017.
- Hatemi, Hüseyin: “Adalet Kavramının İçeriği ve Mutlaklık ve Değişmezliği”, **Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Arkivi no: 9 Muğla Üniversitesi “Felsefe Günleri” (9-12 Ekim 2003) “Adalet” Sempozyumu Bildirileri**, Haz. Hayrettin Ökçesiz, İstanbul Barosu, 2004, s. 39 - 41.

- Hati, Csilla: “To Have an Interpreter: A Right to a Fair Trial. Evaluation of Personal Evidence Obtained by the Help of an Interpreter”, **Comparative Legilinguistics**, vol. 28/2016, s. 25 – 42.
- Hatim, Basil, Ian Mason: **The Translator as Communicator**, Routledge, 2005.
- Heper, Altan: “İletişimin Denetlenmesinde Çeviri Yapılması ve Sorunları”, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Güncel Konular: Koç Üniversitesi Hukuk Fakültesi Araştırma Konferansları Serisi 1**, Editör. Nur Centel, XII Levha, 2015, s. 227 – 242.
- Hertog, Erik: “Legal Interpreting and Translation in the EU: Justice, Freedom and Security through Language”, s. 1-14, (Çevirimiçi) <http://eulita.eu/wp/wp-content/uploads/files/Salamanca%20LIT%20in%20EU.pdf> , 14.08.2017.
- Hertog, Erik: “From Aequalitas: Equal Access to Justice across Language and Culture in the EU (Grotius Projects 98/GR/131 and 2001/GRP/015)”, **Aequalitas: Equal Access to Justice across Language and Culture in the EU Grotius Project 2001/GRP/015**, Ed. Erik Hertog, 2003, s. 6 – 13. (Çevirimiçi), https://eulita.eu/wp/wp-content/uploads/files/Aequitas_Acces%20to%20Justice%20across%20Language%20and%20Culture%20in%20the%20EU.pdf, 29.05.2018.

Hewitt, William E.:

Court Interpretation: Model Guides for Policy and Practice in the State Courts,
ISBN: 0-89656-146-1, Publication Number: R-167, National Center for State Courts, 1995. (Çevirimiçi),
[http://www.txcourts.gov/media/907023/Court Interpretation Model Guides for Policy and Practice in the State Courts.pdf](http://www.txcourts.gov/media/907023/Court%20Interpretation%20Model%20Guides%20for%20Policy%20and%20Practice%20in%20the%20State%20Courts.pdf) ,
21.04.2018.

Hirş, Ernest E.:

“Pratik Hukukta Metot”, Çev: Volf Çernis, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 4. Tıpkı Basım, 1997.

Hirş, Ernest:

Hukuk Felsefesi ve Hukuk Sosyolojisi Dersleri, Güncel Dile Uyarlayan: Selçuk Baran (Veziroğlu), 3. Tıpkı Basım Ankara, 2001.

İlkbaşaran, Deniz:

“Türkiye’deki Sağır Gençlerin İletişim Alışkanlıkları”, **Ellerle Konuşmak: Türk İşaret Dili Araştırmaları**, Derleyen: Engin Arık, Koç Üniversitesi Yayınları, 2016, s. 411 - 443.

Isham, William P.:

“Signed Language Interpreting”, **Routledge Encyclopedia of Translation Studies**, Ed. Mona Baker, Ass. Kirsten Malmkjaer, 2001 s. 231 – 235.

Işıқтаç, Yasemin:

Adalet Psikolojisi, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2016.

İmer, Kamile:

“Türkçe’nin Ağızlarının Sınıflandırılmasında Temel Alınan Ölçütler”, **Türkçe’nin Ağzıları Çalıştay Bildirileri**, Hazırlayanlar: A. Sumru Özsoy, Eser E. Taylan, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul, 2000, s. 5 - 16.

İnceoğlu, Sibel:

İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Kararlarında Adil Yargılanma Hakkı: Kamu ve Özel Hukuk Alanlarında Ortak Yargısal Hak ve İlkeler, Beta, İstanbul, 2005.

İpek, Ali İhsan:

Adil Yargılama Hakkı Kapsamında Savunma Hakkı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2015.

İpek, Ali İhsan:

İfade Almanın Teknik ve Taktikleri, Ankara, Adalet Yayınevi, 2015.

Jacobsen, Bente:

“The Community Interpreter: A Question of Role”, **Hermes – Journal of Language and Communication Studies**, No: 42, 2009, s. 155 – 166.

Jakobson, Roman:

“On Linguistic Aspects of Translation”, **On Translation**, Harvard University Press, 1959, s. 232 – 239.

Jakobson, Roman:

“On Linguistic Aspects of Translation”, **The Translation Studies Reader**, Edited by Lawrence Venuti, Advisory Editor: Mona Baker, Routledge, 2000, s. 113 – 118.

Jakobson, Roman:

“Çevirinin Dilbilimsel Özellikleri Üzerine”, Çev. Ö. B. Albayrak, **Çeviri Seçkisi 2: Çeviri(bilim) nedir? Başkasının Bakışı**, Haz. Mehmet Rifat, Dünya Yayıncılık, 2004, s. 89 - 97.

Jones, Roderick:

Conference Interpreting Explained, Translation Practices Explained Series, St. Jerome Publishing, 2002.

Junghwa, Choi:

“The Interpretive Theory of Translation and Its Current Applications”, **Interpretation Studies**, No:3, 2003, s. 1 – 15.

Kadrić, Mira:

Dolmetschen Bei Gericht: Erwartungen, Anforderungen, Kompetenzen, Facultas Verlag, 3.überarbeitete Auflage, 2009.

Kahraman Duru, Rana:

“Polis Görüşmeleri ve Mahkemelerde Çeviri Süreçlerine Dair Örnekler”, **Genç Tercümanlar Çalıştayı**, T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı Proje ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü, Ankara, 2015, s. 164 – 175.

Kalem Berk, Seda:

Türkiye’de “Adalet Erişim”: Göstergeler ve Öneriler, TESEV Demokratikleşme Programı Siyasa Raporları Serisi Yargı Reformu 2, TESEV Yayınları, İstanbul, 2012.

Kang, Qiang:

“Application of the Interpretive Theory of Translation in Interpreting Practice”, **Canadian Social Science**, Vol:9, No: 6, 2013, s. 236 – 241.

Kapıcı, Ferhat:

“Adil Yargılanma Hakkı: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 6. Maddesi”, **Adil Yargılanma Hakkı: IGUL Yayınları No:4**, Matra Projesi Kitabı, Yayına Haz. Feridun Yenisey, Nergiz Yayınları, 2004, s. 179 – 194.

Karakaya, Naim:

Ceza Muhakemesi Hukukunda Avukatın Soru Sorma Yetkisi, Türk Ceza Adalet Sisteminin Geliştirilmesi Avrupa Birliği ve Avrupa Konseyi Ortak Projesi, Avukatlar için El Kitabı IV, (Çevirimiçi), <https://www.barobirlik.org.tr/dosyalar/duyurular/elkitabı4.pdf> , 01.10.2018.

Karayazıcı, Berrin:

“AT Antlaşma ve Anlaşma Metinleri Çevirisinde Karşılaşılan Güçlükler ve Yöntemler”, **Hacettepe Üniversitesi Çeviribilim ve Uygulamaları Dergisi**, Sayı: 1, 1991, s. 25 – 35.

Kartal, Bilal:

“Türkiye’de Adil Yargılama Hakkı”, **Sempozyum, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi ve Adli Yargı**, Türkiye Barolar Birliği Yayınları: 72, TBB – IHAUM Yayını:4, 2004, s. 338 - 359.

Karton, Joshua:

“Lost in Translation: International Criminal Tribunals and the Legal Implications of Interpreted Testimony”, **Vanderbilt Journal of Transnational Law**, Vol:41, January 2008, No:1, s. 1 – 54.

Katschinka, Liese:

“On Language, Legal Skills and Structures that should be utilized in LIT”, **Aequitas: Access to Justice Across Language and Culture in the EU, Grotius Projects 2001/GRP/015**, Ed. _Erik Hertog, s. 59 – 68. (Çevirimiçi), <https://eulita.eu/wp/wp-content/uploads/files/Aequalitas.pdf> , 29.05.2018.

Kaya, Abdulkadir:

“Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 6/3. Maddesiyle Sanıklara Getirilen Haklar ve Güvenceler”, **Adil Yargılanma Hakkı: IGUL Yayınları No:4**, Matra Projesi Kitabı, Yayına Haz. Feridun Yenisey, Nergiz Yayınları, 2004, s. 393 – 397.

Kelly, Arlene M.:

“Cultural Parameters for Interpreters in the Court Room”, **Critical Link 2: Interpreters in the Community 2**, Ed. Roda P. Roberts vd., Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 2000, s. 131 – 150.

Kemaloğlu, Yusuf K.:

“Türkiye’de Sağırın Görünürlüğü ve Toplumsal Eğitimsel Sorunları”, **Ellerle Konuşmak: Türk İşaret Dili Araştırmaları**, Derleyen: Engin Arık, Koç Üniversitesi Yayınları, 2016, s. 53, 54.

Kılıç, Ali Şahin:

“Tercümandan Faydalanma Hakkı Çerçevesinde Sanığın Seçtiği Dilde Savunma Yapması Üzerine Bir Değerlendirme”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 65(4), 2016, s. 2101 – 2131.

Kınacı, Ali:

“Kolluk Tarafından Yapılan İşlemlerin Yargı Kararlarına Olumlu ve Olumsuz Yönden Etkileri”, **Adil Yargılanma Hakkı: IGUL Yayınları No:4**, Matra Projesi Kitabı, Yayına Haz. Feridun Yenisey, Nergiz Yayınları, 2004, s. 239 – 248.

Kifli, Dato Kifrawi:

“ASEAN Sözleşmesi ve İnsan Hakları Kanunları İleri Adımlar: Brunei Perspektifi, **Anayasa Yargısı Dergisi**, Cilt: 29, 2012, s. 127 – 133.

Kocbek, Alenka:

“Language and Culture in International Legal Communication”, **Managing Global Transitions International Research Journal**, Ed. Boštjan Antončič, Volume 4, Number 3, Fall 2006, s. 231 – 247.

- Kocbek, Alenka: “Language and Culture in International Legal Communication”, **Managing Global Transitions**, Vol: 4, No: 3, Fall, 2006, s. 231 – 247.
- Konan, Belkis: “İnsan Hakları ve Temel Özgürlükler Açısından Osmanlı Devletine Bakış”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. XV, Y. 2011, Sa. 4, s. 253 – 288.
- Korchilov, Igor: **Translating History: Thirty Years on the Front Lines of Diplomacy with a Top Russian Interpreter**, New York, Lisa Drew / Scribner, 1997.
- Köksal, Dinçay: **Çeviri Eğitimi Kuram ve Uygulama**, Nobel Yayın, Ekim 2008.
- König, Wolf: “Kültürlerarası İletişimde Mütercim Rolü”, **Hacettepe Üniversitesi: Çeviribilim ve Uygulamaları Dergisi**, Sayı:1, 1991, s. 75 – 86.
- Kuş, Okan, Deniz İlkbaşaran, Shane Kieran Gilchrist: “Türkiye’de İşaret Dili Planlaması ve Türk İşaret Dili’nin Yasal Durumu”, **Ellerle Konuşmak: Türk İşaret Dili Araştırmaları**, Derleyen: Engin Arık, Koç Üniversitesi Yayınları, 2016, s. 23 – 50.
- Kuşuradi, Ioanna: “Etik İlkeler ve Hukukun Temel İlkeleri Olarak İnsan Hakları”, **Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Arkivi no: 13 Hukuka Felsefi ve Sosyolojik Bakışlar – II Sempozyum (7-11 Eylül 2004, İstanbul, Bildiriler 3, Haz. Hayrettin Ökçesiz, İstanbul Barosu, 2005, s. 36 – 41.**

Kuçuradi, Ioanna:

“Etik İlkeler ve Hukuk”, **Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Arkivi no: 8**, Haz. Hayrettin Ökçesiz, İstanbul Barosu, 2003, s. 5-11.

Kuçuradi, Ioanna:

“İnsan Hakları Düşüncesinin Işığında İnsan Hakları Belgeleri”, **İnsan Hakları**, Yay. Haz. Kadir Çüçen, Bursa, MKM, 2011, s. 319 – 327.

Kumcu, Dilek, Özen Kaya:

“Ceza Yargılamasına Dahil Olan Çocuklara Hakları Çerçevesinden Bakış (Araştırma Raporu)”, **Türkiye’de Çocuk Adalet Sisteminin Yönetimi**, Ankara, Mart 2012, s. 133, (Çevirimiçi), <http://panel.stgm.org.tr/vera/app/var/files/a/r/arastirmalar-rapor.pdf> , 10.10.2018.

Kurt, Sevil Lale:

‘Çocuk Haklarına İlişkin Temel Uluslararası Belgeler ve Türkiye Uygulaması’, **Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi**, Yıl: 16, Sayı: 36, 2016, s. 99 – 127.

Kurz, Ingrid:

Simultandolmetschen als Gegenstand der Interdisziplinären Forschung, Wien, Wuv Universitätsverlag, 1996.

La Rooy, David J., Elizabeth C. Ahern, Samanta Andrews:

“Developmentally Appropriate Interviewing of Highly Vulnerable Children: A Developmental Psychology Perspective”, **Children and Justice: Overcoming Language Barriers: Cooperation in Interpreter-Mediated Questioning of Minors**, Edited by: Katalin Balogh and Heidi Salaets, Intersentia, Cambridge, Antwerp, Portland, 2015, s. 113 – 131.

Lachowicz, Robert, Anthony Reilly:

“Working with Interpreters”, **Legal Aid**

Queensland, 26 October 2004, s. 1 – 9.

(Çevirimiçi)

https://elo.legalaid.qld.gov.au/webdocs/dbt_extdocs/internal/irregseries/cle/2004/worki ngwithinterpreters.pdf, 15.08.2017.

Ladewig, Hans-Meyer:

“Adil Yargılanma Hakkı I”, **Adil Yargılanma**

Hakkı ve Ceza Hukuku: Karşılaştırmalı

Güncel Ceza Hukuku Serisi 3, Çev. Özlem

Yenerer/Çakmut, Proje Yön. Kayıhan İçel,

Yayına Haz. Yener Ünver, Seçkin Hukuk,

2004, s. 245 – 264.

Lederer, Marianne:

“Yorumlayıcı Çeviri Kuramı”, **Metis Çeviri**

Araştırmaları Dergisi, Fransızca’dan Çeviren:

Aykut Derman, Yaz 1989, sayı:8 s. 47 – 51.

Lee, Jieun:

“When linguistic and cultural differences are not disclosed in court interpreting”,

Multilingua, 28 (2009), s. 379 – 401.

Leyh, Gregory:

Legal Hermeneutics: History, Theory and

Practice, Berkeley: University of California

Press, 1992.

Lindie, Beth G.:

“Inadequate Interpreting Services in Courts

and the Rules of Admissibility of Testimony

on Extrajudicial Interpretations”, **University**

of Miami Law Review, Vol: 48, 1993, s. 399

– 433.

Maier, Carol:

“The Translator’s Visibility: The Rights and

Responsibilities Thereof”, **Translating and**

Interpreting Conflict, Ed: Myriam Salama-

Carr, Rodopi, New York, 2007 s. 253 – 266.

- Mason, Ian: "Dialogue Interpreting", **Routledge Encyclopedia of Translation Studies**, Ed. Mona Baker and Gabriela Saldanha, 2009, s. 81 – 84.
- Mattila, Heikki E. S.: **Comparative Legal Linguistics**, Translated by. Christopher Goddard, Ashgate, 2006.
- McCubbins, Mathew D., Daniel B. Rodriguez: "Statutory Meanings: Deriving Interpretive Principles from a Theory of Communication and Lawmaking", **Brooklyn Law Review**, Vol:76:3, 2011, s. 979 - 995.
- Melinkoff, David: **The Language of Law**, Boston: Little Brown & Co., 1963.
- Meredith, R. Clive: "Some Notes on English Legal Translation", **Meta: Journal des Traducteurs / Meta: Translator's Journal**, Vol: 24, n.1, 1979, s. 54 -67.
- Mertz, Elizabeth: "Legal Language: Pragmatics, Poetics and Social Power", **Annual Review of Anthropology**, Vol. 23 (1994), s. 435 – 455.
- Moeketsi, Rosemary: "Understanding the Other: A Case of Mis-Interpreting Culture-Specific Utterances During Alternative Dispute Resolution", **Language in the Legal Process**, Ed: Janet Cotterill, Palgrave Macmillan 2002, s. 196 – 210.
- Monzo, Esther: "Being ACTIVE in Legal Translation and Interpreting: Researching and Acting on the Spanish Field", **Meta**, 50 (4), (Çevirimiçi), <https://www.erudit.org/en/journals/meta/2005-v50-n4-meta1024/019922ar/>, 24.05.2018.

- Morris, Ruth: "Images of the Court Interpreter: Professional Identity, Role Definition and Self-Image", **Identity and Status in the Translation Professions**, Edited by Rakefet Sela-Sheffy, Miriam Shlesinger, John Benjamins Publishing Company, Amsterdam / Philadelphia, 2011, s. 209 - 230.
- Morris, Ruth: "The Face of Justice: Historical Aspects of Court Interpreting", (Çevirimiçi), https://www.researchgate.net/publication/248904850_The_Face_of_Justice_Historical_Aspects_of_Court_Interpreting, 24.05.2018.
- Morris, Ruth: "The Gum Syndrome: Predicaments in Court Interpreting", **Forensic Linguistics**, 6(1), 1999, s. 6-29.
- Morris, Ruth: "The Moral Dilemmas of Court Interpreting", **The Translator**, Vol:1, No:1, 1995, s. 25 – 46.
- Napier, Jemina, Tobias Haug: **JUSTISIGNS: A European Overview of Sign Language Interpreting Provision in Legal Setting**, Lifelong Learning Programme, Ireland, 2015. (Çevirimiçi), <http://www.justisigns.com/downloads/report2016.pdf>, 08.04.2018.
- Nicholson, Nancy Schweda, Bodil Martinsen: "Court Interpretation in Denmark", **The Critical Link: Interpreters in the Community**, Ed.: Silvana E. Carr vd, Benjamins, Amsterdam and Philadelphia, 1995, s. 259 – 270.

- Nida, Eugene A.: “Çeviri Süreçleri”, **Çeviri Seçkisi 2: Çeviri(bilim) nedir? Başkasının Bakışı**, Haz. Mehmet Rifat, Dünya Kitapları, 2004, s. 101-115.
- Nord, Christiane: **Translating as a Purposeful Activity: Functional Approaches Explained**, Routledge, 2014.
- O’Barr, William M.: **Linguistic Evidence: Language, Power, and Strategy in the Courtroom**, Academic Press Inc. 1982.
- Öncü, Mehmet: “AİHS’nin 6 § 3 e) Hükmü Anlamında Tercüman Hakkından Yararlanma Hakkı”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 16, Özel Sayı 2014, s. 4457 - 4495.
- Öntan, Yaprak: **Ceza Muhakemesi Hukukunda Bilirkişilik**, Ankara, Yetkin Yayınları, 2014.
- Örücü, Esin: “A Legal System Based on Translation: The Turkish Experience”, **Jorunal of Civil Law Studies**, Vol:6, Issue: 2, 2013, s. 445 – 473.
- Pavličková, Eva: “Legal Text As Text in Action”, (Çevirimiçi), <https://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Kesselova1/subor/8.pdf>, 24.05.2018.
- Perez, Isabelle A., Christine W. L. Wilson: “Interpreter-Mediated Police Interviews: Working as a Professional Team”, **The Critical Link 4: Professionalisation of Interpreting in the Community**, Editörler: Cecilia Wadensjö, Birgitta Englund Dimitrova, Anna-Lena Nilsson, Benjamins, Amsterdam and Philadelphia, 2007, s. 79 – 94.

- Perry, Nancy, W. Larry L. Teply: "Interviewing, Counseling, And In-Court Examination of Children: Practical Approaches For Attorneys", **Creighton Law Review**, Vol: 18, s. 1369 – 1426.
- Petkiewicz, Jakub, Klaudia Piątkiewicz, Sywia Rajczyk-Zys, Artur Ozimek: "Justice speaking in its own voice – building social trust through reasons for judgement", (Çevirimiçi), http://www.ejtn.eu/Documents/THEMIS%202015/Photos%20THEMIS%202015%20Semi%20D/THEMIS%202015%20PAPERS/Written_Paper_Poland2.pdf, 19.03.2018.
- Petrescu, Camelia: "Meaning and Meaning Processing in Interpretation and Interpreting Teaching", **Tom 1 (1) Seria Limbi Moderne**, 2002, s. 66 – 70.
- Piatt, Bill: "Attorney as Interpreter: A Return to Babble", **New Mexico Law Review**, Vol: 20, Winter 1990, s. 1 – 18.
- Pöchhacker, Franz: "The Community Interpreter's Task: Self-Perception and Provider Views", **The Critical Link 2: Interpreters in the Community**, Editörler: Roda P. Robertsvd, Benjamins, Amsterdam and Philadelphia, 2000, s. 49 – 68.
- Pöllabauer, Sonja: "Klarstellung einiger Mythen", **Dolmetschen im Asylverfahren**, Republic Österreich Bundesministerium für Inneres, 2006, s. 53 – 55. (Çevirimiçi), http://v004107.vhost-vweb-02.sil.at/wp-content/uploads/2012/11/2006_Handbuch-Dolmetschen-im-Asylverfahren.pdf, 29.05.2018.

Reiss, Katharina:

Translation Criticism – The Potential and Limitations: Categories and Criteria for Translation Quality Assessment, Çev. Erroll F. Rhodes, St. Jerome Publishing, 2000.

Rifat, Mehmet:

“Göstergebilim Açısından Çeviri Etkinliği, Çeviri Kuramı ve Çeviri Kuramının Kuramı”, **Çeviri Seçkisi 1**, Haz. Mehmet Rifat, Dünya Yayıncılık, 2003, s. 289 - 307.

Roberts, Roda P.:

“Community Interpreting Today and Tomorrow”, **The Critical Link: Interpreters in the Community**, Ed.: Silvana E. Carr vd, Benjamins, Amsterdam and Philadelphia, 1995, s. 7 – 26.

Rombouts, Dirk:

“Police Interviews with the Assistance of a Court Interpreter Critical Thoughts Based on Practical Evidence”, **Aequilibrium: Instruments for Lifting Language Barriers in Intercultural Legal Proceedings EU Project JAI/2003/AGIS/048**, Editors: Heleen Keijzer-Lambooy, Willem Jan Gasille, 2004, s. 143-153.

Rudvin, Mette:

“The Cultural Turn in Community Interpreting. A Brief Analysis of Epistemological Developments in Community Interpreting Literature in the Light of Paradigm Changes in the Humanities”, **Linguistica Antverpiensia, New Series – Themes in Translation Studies**, No 5, 2006, s. 21 – 41.

Russell, Debra:

“Interpreter Preparation Conersations: Multiple Perspectives”, **Interpreting in Legal Settings**, Edited by: Debra Russell and Sandra Hale, Gallaudet University Press, Washington, 2008, s. 123 – 147.

Russell, Sonia:

“Three’s a Crowd’: Shifting Dynamics in the Interpreted Interview”, **Language in the Legal Process**, Ed: Janet Cotterill, Palgrave Macmillan 2002, s. 111 – 126.

Sağlam, Mehmet, Neriman Aral:

“Tarihsel Süreç İçerisinde Çocuk ve Çocukluk Kavramları”, **Çocuk ve Medeniyet Dergisi**, 2016/2, s. 43 – 56.

Sağlam, Mehmet, Neriman Aral:

“Yargılama Süreci Devam Eden Suça Sürüklenen Çocuklara Yönelik Hazırlanan Destek Eğitim Programının Çocukların Duygu ve Düşüncelerine Etkisi”, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, The Journal of International Social Research**, Cilt: 10, Sayı: 50, Haziran 2017, s. 572 – 588.

Salaets, Heidi, Katalin Balogh:

“Co-Minor-In/Quest Research Findings”, **Children and Justice: Overcoming Language Barriers: Cooperation in Interpreter-Mediated Questioning of Minors**, Edited by: Katalin Balogh and Heidi Salaets, Intersentia, Cambridge, Antwerp, Portland, 2015, s. 175 - 326.

Salaets, Heidi, Katalin Balogh, Dominique Van Schoor:

Children and Justice: Overcoming Language Barriers: Cooperation in Interpreter-Mediated Questioning of Minors, Edited by . Katalin Balogh and Heidi Salaets Intersentia, Cambridge, Antwerp, Portland, 2015, s. Preface ix.

Salaets, Heidi, Katalin Balogh, Dominique
Van Schoor:

“Definitions and General Framework”,
**Children and Justice: Overcoming Language
Barriers: Cooperation in Interpreter-
Mediated Questioning of Minors**, Edited by:
Katalin Balogh and Heidi Salaets, Intersentia,
Cambridge, Antwerp, Portland, 2015, s. 1 –
24.

Sancar, Mithat, Eylem Ümit Atılğan:

“Adalet Biraz Es
Geçiliyor...”:Demokratikleşme Sürecinde
Hâkimler ve Savcılar, Tesev Yayınları, 2009.

Sandrini, Peter:

**Translation zwischen Kultur und
Kommunikation: Der Sonderfall Recht**,
(Çevirimiçi),
[http://www.academia.edu/3775040/Translation
zwischen Kultur und Kommunikation
Der Sonderfall Recht](http://www.academia.edu/3775040/Translation_zwischen_Kultur_und_Kommunikation_Der_Sonderfall_Recht), 29.05.2018.

Šarčević, Susan:

New Approach to Legal Translation, The
Hague: Kluwer Law International, 1997.

Šarčević, Susan:

“Legal Translation and Translation Theory: A
Receiver – Oriented Approach”, 2000,
(Çevirimiçi),
<http://www.tradulex.com/Actes2000/sarcevic.pdf>, 29.05.2018.

Saywitz, Karen, Gail S. Goodman, Thomas D.
Lyon:

“Interviewing Children in and out of Court,
Current Research and Practice Implications”,
**The APSAC Handbook on Child
Maltreatment**, 2d Ed., Ed: J, Myers, L.
Berliner, J. Briere, C. T. Hendricks, C. Jenny,
T. Reid., 2002, s. 349 - 377.

Schicho, Walter, Gabi Slezak, Martina
Rienzner, Lukas Schlögl:

**“Dolmetschen bei Gerichten und
Asylbehörden in Wien: für
Verfahrensbeteiligte aus afrikanischen
Herkunftsländern”**, Wien, März 2009,
(Çevirimiçi)
[http://www.univie.ac.at/ie/sprachmittlung/
DolmAfrikaBericht.pdf](http://www.univie.ac.at/ie/sprachmittlung/DolmAfrikaBericht.pdf), 13.08.2017.

Seven, Yağmur, Mine Göl-Güven:

**“Bir Dil İki Dünya: Sağır Anne Babanın İşiten
Çocuğu Olmak”**, **Ellerle Konuşmak: Türk
İşaret Dili Araştırmaları**, Derleyen: Engin
Arik, Koç Üniversitesi Yayınları, 2016, s. 389
– 410.

Skrzyniarz, Katarzyna:

**“Discussion Interpreters: Spoken Language
Interpreter”**, **Children and Justice:
Overcoming Language Barriers:
Cooperation in Interpreter-Mediated
Questioning of Minors**, Edited by: Katalin
Balogh and Heidi Salaets, Intersentia,
Cambridge, Antwerp, Portland, 2015, s. 64 –
69.

Soyaslan, Doğan:

**“Adil Yargılanma Hakkı ve Türk Ceza
Yargılaması”**, **Adil Yargılanma Hakkı: IGUL
Yayınları No:4**, Matra Projesi Kitabı, Yayına
Haz. Feridun Yenisey, Nergiz Yayınları, 2004,
s. 291 – 304.

Stanek, Malgorzata:

**Dolmetschen bei der Polizei: Zur
Problematik des Einsatzes Unqualifizierter
Dolmetscher**, Frank & Timme, Berlin, 2011.

Stolze, Radegundis:

Çeviri Kuramları: Giriş, Altıncı Basıdan Çev.
Emra Durukan, Değişim Yayınları, Eylül 2013.

Stolze, Radegundis:

“The Legal Translator’s Approach to Texts”,
Humanities, 2013, 2, s. 56 -71.

Szekeres, Agota, Beata Szenczi:

“Highly Vulnerable Children in the Justice System” **Children and Justice: Overcoming Language Barriers: Cooperation in Interpreter-Mediated Questioning of Minors**, Edited by: Katalin Balogh and Heidi Salaets, Intersentia, Cambridge, Antwerp, Portland, 2015, s. 94 –112.

Tahir-Gürçağlar, Şehnaz:

Çevirinin ABC’si, Say Yayınları, 2011.

Tanrıver, Süha:

Hukukumuzda Bilirkişilik, Yetkin Yayınları, Ankara, 2017.

Tanrıverdi, Ercüment:

“İşaret Dili Tercümanlığının Osmanlı’dan Günümüze Tarihsel Akışı”, **Genç Tercümanlar Çalıştayı**, T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı Proje ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü, Ankara, 2015, s. 216 – 220.

Tansel, Cevdet Çağhan:

“Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Madde 6/3 Kapsamında Savunma Hakkı”, **İstanbul Barosu Dergisi**, Cilt: 81, Sayı: 2008/5, İstanbul 2008, s. 2093 – 2116.

Tanyar, Ziya Çağa:

“Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihadında Toplantı ve Yürüyüş Hakkı”, **AUHFD**, 60 (3), 2011: 593 – 634. (Çevirimiçi), <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/1626/17439.pdf> , 01.10.2018.

T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü:

Türk İşaret Dili Sözlüğü, Ankara, 2015, (Çevirimiçi), http://orgm.meb.gov.tr/alt_sayfalar/duyurular/1.pdf , 01.10. 2018.

Tezcan, Durmuş:

“Tercümandan Yararlanma Hakkı”, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Yıl: 1997, Cilt: 52, Sayı:1, s. 693 – 700.

- Tosun, Muharrem, Sevinç Kabukçik: “Genel Çeviri Kuramlarının Sözlü Çeviriye Etkisi ve Sözlü Çeviriye Yazılı Çeviriden Ayıran Özellikler”, **Yalova Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı: 5, 2012-2013, s. 174 - 181.
- Tucker, Bonnie Poitras: “Deaf Culture, Cochlear Implants, and Elective Disability”, **Hastings Center Report**, July, August, 1998, s. 6 – 14.
- Turan, Hüseyin: “Adil Yargılanma Hakkının İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi’ndeki Yeri ve Önemi”, **TBB Dergisi**, Sayı 84, 2009, s. 213 – 230.
- Turan Hüseyin: **İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesinde ve Türk Hukukunda Adil Yargılanma Hakkı**, Adalet Yayınları, 2016.
- Türmen, Rıza: “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nde Adil Yargılama Hakkı”, **Sempozyum, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi ve Adli Yargı**, Türkiye Barolar Birliği Yayınları: 72, TBB – IHAUM Yayını: 4, 2004.
- Tüysüz, Ahmet, Feridun Yenisey, Göktan Koçyıldırım, İrfan Güven, Melek Salih Fırat, Naim Karakaya, Necla Acar, Neylan Ziyalar, Özlem Ejderoğlu, Seda Akçı Bilen: **Suçta Sürüklenen Çocuklara Hukuki Yardım, Eğitimci El Kitabı**, Ankara, 2010, (Çevirimiçi), http://cocukhaklari.barobirlik.org.tr/dokuman/egitimbasvuru_egitim/sucasuruklenencocuklara.pdf , 10.10.2018.
- Uygun, Oktay: “İnsan Hakları Kuramı”, **İnsan Hakları**, Yay. Haz. Kadir Çüçen, Bursa, MKM, 2011, s. 229 – 262.
- Ünver, Yener, Hakan Hakeri: **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Adalet Yayınevi, 13. Baskı, Ankara, 2017.
- Ünver, Yener: “Ceza Hukukunda Hukuksal Değer”, **Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Arkivi no: 8**, Haz. Hayrettin Ökçesiz, İstanbul Barosu, 2003, s. 113 – 119.

Van Der Vlis, Evert-Jan:

“The Right to Interpretation and Translation in Criminal Proceedings”, **The Journal of Specialised Translation**, Issue 14, July 2010, s. 26 – 40. , (Çevirimiçi)
http://www.jostrans.org/issue14/art_vander_vlis.pdf , 15.08.2017.

Venuti, Lawrence:

The Translator’s Invisibility: A History of Translation, Routledge, 1995.

Vermeer, Hans J.:

Çeviride Skopos Kuramı, Çev. Ayşe Handan Konar, Türkiye İş Bankası Yayınları, 2007.

Vermeer, Hans J.:

“Çevirinin Doğası – Bir Özet ”, Çev. Ş. Bahadır, D. Dizdar, **Çeviri Seçkisi 2: Çeviri(bilim) nedir? Başkasının Bakışı**, Haz. Mehmet Rifat, Dünya Yayıncılık, 2004, s. 257 – 267.

Vermeer, Hans:

“Çevirmek ve Anlamak: Biçimle İşlev Arasındaki Bağımlılıklar ve Anlamanın Kültürel Önkoşulları”, **Metis Çeviri Araştırmaları Dergisi**, Almanca’dan Derleyerek Çeviren: Turgay Kurultay, Yaz 1991, sayı:16 s. 41 – 49.

Vermeer, Hans J.:

“Skopos and Commission in Translational Action”, **The Translation Studies Reader**, Translated by Andrew Chesterman, Edited by Lawrence Venuti, Advisory Editor: Mona Baker, Routledge, 2000, s. 221 – 232.

Vinay, Jean – Paul, Jean Darbelnet:

“A Methodology for Translation”, **The Translation Studies Reader**, Translated by Juan C. Sager and M. –J Hamel, Edited by Lawrence Venuti, Advisory Editor: Mona Baker, Routledge, 2000, s. 84 – 93.

- Vitkauskas, Dovydas , Grigoriy Dikov: **Protecting the Right to Fair Trial under the European Convention on Human Rights**, Council of Europe, 2012.
- Vystrčilová, Renata: “Legal English”, **Philosophica**, 73, 2000, s. 91 – 96.
- Wacks, Raymond: **Hukuk Kuramını Anlamak: Hukuk Felsefesi ve Hukuk Kuramına Giriş**, Ankara, 2016.
- Wadensjö, Cecilia: “Community Interpreting”, **Routledge Encyclopedia of Translation Studies**, Ed. Mona Baker, Ass. Kirsten Malmkjaer, 2001, s. 33 – 37.
- Weissmann, Deborah M.: “Between Principles and Practice: The Need For Certified Court Interpreters in North Carolina”, **North Carolina Law Review**, Vol: 78, Number 6, s. 1899 – 1964.
- Yalçın, Alper: **Türkiye’de Çocuk Mahpus Olmak**, TCPS Kitaplığı 7, (Çevirimiçi), <http://www.tcps.org.tr/sites/default/files/kitaplar/%C3%87ocuk%20Mahpus%20Kitab%C4%B1.pdf> , 10.10.2018.
- Yalçın, Necla: “Türk Dili Tercümanlığı ve Türk Dil Kurumunun Türk İşaret Diliyle İlgili Çalışmaları”, **Genç Tercümanlar Çalıştayı**, T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı Proje ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü, Ankara, 2015, s. 230 – 233.
- Yazıcı, Mine: **Çeviribilimde Araştırma**, Multilingual, 2011.
- Yazıcı, Mine: **Çeviribilimin Temel Kavram ve Kuralları**, Multilingual, 2005.
- Yenisey, Feridun, Ayşe Nuhoglu: **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2016.

Yetkin Karakoç, Nihal:

Çeviri ve Diplomasi, Çeviribilim Yayınları,
Ocak 2016.

Yıldız, Ali Kemal:

“Ceza Muhakemesi Hukukunda Keşif ve Yer
Gösterme”, **İÜHFM**, C: LXV, s.1, s. 127 -174.

Yokuş Sevük, Handan:

**“Sosyal Çalışma Görevlileri İçin Eğitim
Kitabı”**, Ankara, 2013, (Çevirimiçi)
[http://www.unicef.org.tr/vera/app/var/files
/s/o/sosyal-calisma-gorevlleri-icin-egitim-
kitabi.pdf](http://www.unicef.org.tr/vera/app/var/files/s/o/sosyal-calisma-gorevlleri-icin-egitim-kitabi.pdf) , 09.09.2017.

Yücel, Faruk:

Çevirinin Tarihi, Çeviribilim Yayınları, 2016.

Yücel, Faruk:

Tarihsel ve Kuramsal Açıdan Çeviri Edimi,
Dost Kitabevi, Ankara, 2007.

Zambrano-Paff, Marjorie:

“The Impact of Interpreters’ Linguistic
Choices in Bilingual Hearings”, 2011,
(Çevirimiçi)
[http://www.lingref.com/cpp/hls/13/paper2
487.pdf](http://www.lingref.com/cpp/hls/13/paper2487.pdf) , 14.08.2017.

Elektronik Kaynakça

“14.04.2006 tarih ve 26139 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Türk İşaret Dili Sisteminin Oluşturulması ve Uygulanmasına Yönelik Usul ve Esasların Belirlenmesine İlişkin Yönetmelik” (Çevirimiçi), <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/04/20060414-2.htm> , 01.10.2018.

“18.01.2011 tarih ve 27819 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Türk İşaret Dili Sisteminin Oluşturulması ve Uygulanmasına Yönelik Usul ve Esasların Belirlenmesine İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik”, (Çevirimiçi), <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/01/20110118-3.htm> , 01.10.2018.

“21 Haziran 2012 tarih ve 28330 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Türk İşaret Dili Sisteminin Oluşturulması ve Uygulanmasına Yönelik Usul ve Esasların Belirlenmesine İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik”, (Çevirimiçi), <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/06/20120621-2.htm> , 01.10.2018.

“Adalet Bakanlığı Adli Sicil İstatistikleri, (Çevirimiçi),
http://adlisicil.adalet.gov.tr/istatistik_2013/48.pdf 18.05.2018

“Adli Görüşme Odaları Yönetmeliği”, (Çevirimiçi), <http://www.magdur.adalet.gov.tr/adli-gorusme-odaları-yonetmeliği-01256>, 29.05.2018.

“Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliği”, (Çevirimiçi), <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/06/20050601-15.htm>, 13.05.2018.

“Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik”, (Çevirimiçi), <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/04/20160429-4.htm>, 13.05.2018.

“Aequitas: Access to Justice Across Language and Culture in the EU, Grotius Projects 98/GR/131”, Ed. Erik Hertog, (Çevirimiçi), https://eulita.eu/wp/wp-content/uploads/files/Aequitas_Acces%20to%20Justice%20across%20Language%20and%20Culture%20in%20the%20EU.pdf, (29.05.2018).

“Amer v. Turkey, (Application No. 25720/02), Judgement Final Version 06.07.2009”, (Çevirimiçi), [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-90588%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-90588%22]}) , 01.10.2018.

“American Convention on human Rights”, (Çevirimiçi), <https://www.cidh.oas.org/basicos/english/basic3.american%20convention.htm>, 28.04.2018.

“Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi (San Jose Paktı)”, (Çevirimiçi) <https://burakgemalmaz.files.wordpress.com/2015/05/02.pdf>, 06.04.2017.

“AVIDICUS Project, Video-Mediated Interpreting”, (Çevirimiçi), <http://wp.videoconference-interpreting.net/>, 29.05.2018.

“Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi”, (Çevirimiçi), http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_TUR.pdf, 28.08.2017.

“Avrupa Komisyonu’nun ECHO Tanıtım Belgesi”, (Çevirimiçi) http://ec.europa.eu/echo/files/aid/countries/factsheets/turkey_syrian_crisis_tr.pdf, 26.08.2017.

“Baytar v. Turkey, (Application No. 45440/04), Judgement Final Version, 14.01.2015”. (Çevirimiçi), [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-147009%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-147009%22]}) , 01.10.2018.

“Bilirkişilik Başvuru Kılavuzu”, (Çevirimiçi), http://www.istanbulbbk.adalet.gov.tr/sayfalar/basvuru_klavuzu.html, 29.05.2018.

“Bilirkişilik Kanunu”, (Çevirimiçi), <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6754.pdf>, 29.05.2018.

“Bilirkişilik Temel Eğitimin Usul ve Esaslarına Dair Bakanlık Genelgesi”, (Çevirimiçi) <http://bilirkisilik.adalet.gov.tr/dokumanlar/2017/agustos/Bilirki%C5%9Filik%20Temel%20E%C4%9Fitiminin%20Usul%20ve%20Esaslar%C4%B1na%20%C4%B0li%C5%9Fkin%20Genelge.pdf> , (30 Ağustos 2018).

“Bilirkişilik Temel ve Alt Uzmanlık Alanları Listesi”, (Çevirimiçi),
http://www.istanbulbbk.adalet.gov.tr/dokumanlar/2018/basvuru/EK-1_alan.pdf, 29.05.2018.

“Bilirkişilik Temel ve Alt Uzmanlık Alanlarına Göre Aranılan Nitelikler”, (Çevirimiçi),
http://www.istanbulbbk.adalet.gov.tr/dokumanlar/2018/basvuru/EK-2_nitelikler.pdf,
29.05.2018.

“Bilirkişilik Yönetmeliği”, (Çevirimiçi),
<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/08/20170803-2.htm>, 29.05.2018.

“Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi’nin Çocuk Haklarına Dair Sözleşme’ye İlişkin Genel Yorumları 2008-2011”, “Genel Yorum No.12”, (Çevirimiçi)
<http://www.cocukhaklariizleme.org/wp-content/uploads/GCs-11-12-13-2008-2011.pdf> ,
09.09.2017.

“Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi’nin Çocuk Haklarına Dair Sözleşme’ye İlişkin Genel Yorumları 2008-2011”, “Genel Yorum No.11”, (Çevirimiçi)
<http://www.cocukhaklariizleme.org/wp-content/uploads/GCs-11-12-13-2008-2011.pdf>,
09.09.2017.

“Birleşmiş Milletler Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi”, (Çevirimiçi)
http://uhdigm.adalet.gov.tr/sozlesmeler/coktaraflioz/bm/bm_05.pdf, 30.08.2017.

“Brozicek v. Italy (Application No. 10964/84), Judgement 19.12.1989”, (Çevirimiçi),
<http://echr.ketse.com/doc/10964.84-en-19891219/view/> , 01.10.2018.

“Ceza Muhakemesi Kanunu”, (Çevirimiçi), <http://www.ceza-bb.adalet.gov.tr/mevzuat/5271.htm>, 28.04.2018.

“Ceza Muhakemesi Kanununa Göre İl Adli Yargı Adalet Komisyonlarınca Bilirkişi Listelerinin Düzenlenmesi Hakkında Yönetmelik”, (Çevirimiçi),
<http://www.edb.adalet.gov.tr/mevzuat/B%C4%B0L%C4%B0RK%C4%B0%C5%9E%C4%B0%20L%C4%B0STELER%C4%B0N%C4%B0N%20D%C3%9CZENLENMES%C4%B0%20HAKKINDA%20Y%C3%96NETMEL%C4%B0K.pdf> , 21.08.2018.

“Ceza Muhakemesi Kanunu’na Göre Tercüman Listelerinin Düzenlenmesi Hakkında Yönetmelik”, (Çevirimiçi), <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/03/20130305-6.htm>,
28.04.2018.

“Ceza Muhakemeleri Usulü Kanun Tasarısı ile Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunun Bir Maddesinde Değişiklik Yapılması ve Bu Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesi Hakkında Kanun Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/535, 1/292)”, S. Sayısı: 698, (Çevirimiçi)
<https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d22/c066/tbmm22066026ss0698.pdf>, 06.09.2017.

“Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği”, (Çevirimiçi),
<http://www.alternatifcozumler.adalet.gov.tr/sayfalar/mevzuat/yonetmelik/Y%C3%B6netmelik.pdf>, 29.05.2018.

“Ceza Muhakemesinde Ses ve Görüntü Bilişim Sisteminin Kullanılması Hakkında Yönetmelik”, (Çevirimiçi), <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/09/20110920-4.htm>, 28.04.2018.

“COUNCIL DECISION, of 12 February 2007 establishing for the period 2007 to 2013, as part of the General Programme on Fundamental Rights and Justice, the Specific Programme ‘Criminal Justice’ (2007/126/JHA)”, (Çevirimiçi), <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:32007D0126>, 29.05.2018.

“Cuscani v. The United Kingdom, (Application No. 32771/96), Judgement 24.09.2002”, (Çevirimiçi), http://www.menschenrechte.at/orig/02_5/Cuscani.pdf , 28.04.2018.

“Çocuk Haklarına Dair Sözleşme”, (Çevirimiçi), http://www.unicefturk.org/public/uploads/files/UNICEF_CocukHaklarinaDairSozlesme.pdf, 09.09.2017.

“Çocuk Haklarının Kullanılmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi”, TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, s. 375 – 384. (Çevirimiçi), <https://www.ombudsman.gov.tr/contents/files/539a9--Cocuk-Haklarinin-Kullanilmasina-Iliskin-Avrupa-Sozlesmesi.pdf> , 10.10.2018.

“Çocuk Koruma Kanunu”, (Çevirimiçi), <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5395.pdf>, 09.09.2017.

“Çocuk Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik”, (Çevirimiçi), http://www.unye.adalet.gov.tr/dsym/mevzuat/5395_yon_usul.htm, 09.09.2017.

“Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun”, (Çevirimiçi), https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc063/kanuntbmmc063/kanuntbmmc06302253.pdf , 10.10.2018.

“Diallo v. Sweden, (Application No. 13205/07), Judgement 05.01.2010.”, (Çevirimiçi), [https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-96885#{%22fulltext%22:\[%22Diallo%22\],%22itemid%22:\[%22001-96885%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-96885#{%22fulltext%22:[%22Diallo%22],%22itemid%22:[%22001-96885%22]}), 22.04.2018.

“Directive 2010/64/EU of the European Parliament and of the Council of 20 October 2010 on the right to interpretation and translation in criminal proceedings”, (Çevirimiçi), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:32010L0064>, 29.05.2018.

“Dünya Sağlık Örgütü, Dünya Engellilik Raporu, 2011”, (Çevirimiçi), https://www.engelliler.biz/forum/image2/Dunya_Saglik_Orgutu_Engellilik_Raporu_Turkce_Ozeti.pdf, 28.03.2018.

“English Style Guide: A Handbook for Authors and Translators in the European Commission”, (Çevirimiçi),
https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/styleguide_english_dgt_en.pdf, 29.05.2018.

“European Commission, Guidelines for translation contractors”, (Çevirimiçi),
https://ec.europa.eu/info/resources-partners/translation-and-drafting-resources/guidelines-translation-contractors_en, 29.05.2018.

“Hacıoğlu v. Romania, (Application no. 2573/03), Judgement Final Version, 20.06.2011”, (Çevirimiçi), [https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-96885#{%22fulltext%22:\[%22hacioglu%22\],%22itemid%22:\[%22001-102629%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-96885#{%22fulltext%22:[%22hacioglu%22],%22itemid%22:[%22001-102629%22]}), 22.04.2018.

“Hermi v. Italy (Application no. 18114/02) Judgement, 18.10.2006”, (Çevirimiçi), http://www.hr-dp.org/files/2013/09/11/CASE_OF_HERMI_v._ITALY_.pdf , 01.10.2018.

“Husain v. Italy (Aplication no. 18913/03) Judgement, 24.02.1005” (Çevirimiçi), <http://echr.ketse.com/doc/18913.03-en-20050224/view/> , 26.08.2018.

“ImPLI Improving Police and Legal Interpreting 2011 – 2012 Final Report”, (Çevirimiçi), http://www.isitinternational.com/wp-content/uploads/2014/11/IMPLI_Final_Report.pdf, 29.05.2018.

“İnsan Hakları Derneği websitesi, (Çevirimiçi)”, <http://www.ihd.org.tr/avrupa-insan-haklari-sozlesmesi-ve-eki-protokollerde-yer-alan-haklar-ve-ozgurlukler/>, 01.04.2018.

“Kamasinski v. Austria, (Application No. 9738/82), Judgement 19.12.1989” (Çevirimiçi) <http://www.legal-tools.org/doc/7c96e4/pdf/> , 01.10.2018.

“Legal Experts Advisory Panel, Fair Trials: Roadmap Practitioner Tools, Interpretation and Translation Directive, Assesment of Interpretation Needs, Quality of Police Station Interpretation, The ‘Third Language’ Issue, Translation of Essential Documents, 2015”, (Çevirimiçi), <https://www.fairtrials.org/wp-content/uploads/Language-Rights-Toolkit-FINAL1.pdf> , 22.04.2018.

“Luedicke, Belkacem and Koç v. Germany (Application 6210/73; 6877/75; 7132/75), Judgement 28.11.1978”, (Çevirimiçi), <https://www.legal-tools.org/doc/926b80/pdf/> , 1.10.2018.

“Mesleki Yeterlilik Kurumu, “Ulusal Meslek Standardı: Çevirmen: Seviye:6”, Referans Kodu / 12UMS0274-6, Resmi Gazete Tarih – Sayı 29/1/2013 – 28543 (Mükerrer)”, (Çevirimiçi), <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/01/20130129M1-1.htm>, 29.05.2018.

“Migration and Migrant Population Statistics”, (Çevirimiçi) http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Migration_and_migrant_population_statistics, 26.08.2017.

Türkiye Cezaevlerinde 108 Ülkeden İnsan Yatıyor” haberi, (Çevirimiçi), <https://www.ntv.com.tr/turkiye/turkiye-cezaevlerinde-108-ulkeden-insan-yatiyor,2ZGXUTGa7UyJQxx9j-XxPg> , 10.10.2018.

“OSCE/ODIHR, Legal Digest of International Fair Trial Rights, OSCE/ODIHR 2012”, (Çevirimiçi), <https://www.osce.org/odihr/94214?download=true>, 21.04.2018.

“Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu”, (Çevirimiçi), <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.2559.pdf> , 01.10.2018.

“Principles and Guidelines on the Right to a Fair Trial and Legal Assistance in Africa”, (Çevirimiçi) <http://www.achpr.org/instruments/principles-guidelines-right-fair-trial/>, 15.08.2017.

“Resolution of the Council of 30 November 2009 on a Roadmap for strengthening procedural rights of suspected or accused persons in criminal proceedings (Text with EEA relevance)”, (Çevirimiçi), https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2009.295.01.0001.01.ENG&toc=OJ:C:2009:295:TOC, 29.05.2018.

“T.C. Adalet Bakanlığı, Hukuk ve Mevzuat Genel Müdürlüğü, Bilirkişilik Daire Başkanlığı Anasayfası”, (Çevirimiçi), <http://bilirkisilik.adalet.gov.tr/> , (29.05.2018).

“T.C. İstanbul Adli Yargı İlk Derece Mahkemesi Adalet Komisyonu Başkanlığı, 2015/19487 Muh Karar No’lu, 17.09.2015 tarih ve 2016 Yılı İçin Tercümanlık Başvuru İlanı Konulu Duyuru”, (Çevirimiçi), http://www.istanbul.adalet.gov.tr/duyuru/tercuman_basvuru_2016.html (26.08.2018)

“T.C. İstanbul Adli Yargı İlk Derece Mahkemesi Adalet Komisyonu Başkanlığı, 2016/24220 Muh sayı, 23.09.2016 tarih ve 2017 Yılı Tercüman İlanı Konulu Duyuru”, (Çevirimiçi), <http://www.istanbul.adalet.gov.tr/duyuru/2017tercumanbasvuru.html> (26.08.2018)

“T.C. Adalet Bakanlığı İstanbul Adli Yargı İlk Derece Mahkemesi Adalet Komisyonu Başkanlığı, 2017/18951 Muh Karar No’lu, 12.09.2017 tarih ve 2018 Yılı Tercüman İlanı Konulu Duyuru”, (Çevirimiçi), http://www.istanbul.adalet.gov.tr/duyuru/tercuman_basvuru_2017.html (26.08.2018)

“TDK Büyük Türkçe Sözlük”, (Çevirimiçi), http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5b1b76b948d701.95444429, 28.04.2018.

“TDK Güncel Türkçe Sözlük”, (Çevirimiçi), http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5b1b7778c12a74.86335837, 28.04.2018.

“Treaty on Mutual Legal Assistance in Criminal Matter”, (Çevirimiçi), <http://agreement.asean.org/media/download/20160901074559.pdf>, 23.04.2018.

“Tursab Turizm Verileri”, (Çevirimiçi), <https://www.tursab.org.tr/tr/turizm-verileri>, 27.08.2017.

“Türk Ceza Kanunu”, (Çevirimiçi), <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5237.pdf>, 28.04.2018.

“Türk İşaret Dili Sisteminin Oluşturulması ve Uygulanmasına Yönelik Usul ve Esasların Belirlenmesine İlişkin Yönetmelik”, Çevirimiçi, <https://kms.kayis.gov.tr/Home/Goster/37315> , (24.08.2018).

“Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü Mağdur Hakları Daire Başkanlığı”, (Çevirimiçi), <http://www.magdur.adalet.gov.tr/adli-gorusme-odalari-01252>, 29.05.2018.

“Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı, Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü Bilirkişilik Daire Başkanlığı”, (Çevirimiçi), <http://bilirkisilik.adalet.gov.tr/>, 29.05.2018.

“Türkiye Cumhuriyeti Anayasası”, (Çevirimiçi), https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa_2018.pdf , 28.04.2018.

“Türkiye Cumhuriyeti Dış İşleri Bakanlığı”, (Çevirimiçi), http://www.mfa.gov.tr/insan-haklari_.tr.mfa, 28.04.2018.

“Türkiye Cumhuriyeti Dış İşleri Bakanlığı”, (Çevirimiçi), <http://www.mfa.gov.tr/insan-haklari-ve-avrupa-konseyi.tr.mfa> , 28.04.2018.

“Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)’in Türkiye Sağlık Araştırması, (Çevirimiçi), http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1095 , 26.08.2018.

“Ucak v. The United Kingdom, (Application No. 44234/98)”, (Çevirimiçi), https://www.google.com.tr/search?ei=EiDkW_jSEceNsgGEp4D4Cw&q=sahin+u%C3%A7ak+v.+united+kingdom&oq=sahin+u%C3%A7ak+v.+united+kingdom&gs_l=psy-ab.3...5978.6759.0.7163.2.2.0.0.0.141.276.0j2.2.0....0...1c.1.64.psy-ab..0.0.0....0.zeusgpb271A , 10.10.2018.

“UNHCR, Global Trends: Forced Displacement in 2015”, (Çevirimiçi) <http://www.unhcr.org/576408cd7.pdf>, 26.08.2017.

“Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği” (Çevirimiçi) <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/06/20050601-10.htm> , (17.09.2017).

“Yargıtay Ceza Genel Kurulu’nun 2011/10-182 esas ve 2011/204 karar numaralı ve 11.10.2011 tarihli kararı”, (Çevirimiçi), <https://yargitaykarar.wordpress.com/2012/08/page/9/> , 10.10.2018.

EKLER

EK 1: 2008 – 2018 Yılları Arasında İstanbul Çağlayan Adliyesi’ne Kayıtlı Tercümanlara İlişkin Bütünce’nin Yazılı Veri Kaynakları (CD’ye yüklenmiştir.)

EK 2: Adalet Bakanlığı Hukuk ve Mevzuat Genel Müdürlüğü Bilirkişilik Daire Başkanı Hâkim İzzet Başara ile Gerçekleştirilen Yüz Yüze Mülakat Metni

EK 3: İstanbul Adli Yargı İlk Derece Mahkemesi Adalet Komisyonu Başkanlığı, 2015/19487 Muh Karar No’lu, 17. 09. 2015 tarih ve 2016 Yılı İçin Tercümanlık Başvuru ilanı Konulu Duyuru

EK 4: T.C. İstanbul Adli Yargı İlk Derece Mahkemesi Adalet Komisyonu Başkanlığı, 2016/24220 Muh sayı, 23.09.2016 tarih ve 2017 Yılı Tercüman İlanı Konulu Duyuru

EK 5: T.C. Adalet Bakanlığı İstanbul Adli Yargı İlk Derece Mahkemesi Adalet Komisyonu Başkanlığı, 2017/18951 Muh Karar No’lu, 12.09.2017 tarih ve 2018 Yılı Tercüman İlanı Konulu Duyuru

EK 6: Bilirkişilik Başvuru Kılavuzu ile EK:1 Bilirkişilik Temel ve Alt Uzmanlık Alanları Tablosu ile EK 2: Bilirkişilik Temel ve Alt Uzmanlık Alanlarına Göre Aranan Nitelikler Tablolarının İlgili Bölümleri

EK 7: QUALITAS Projesi’nde Üye Ülkelerin Mahkeme Çevirmenini Yetkilendirme için Kullandıkları Sınav Formatlarına İlişkin Tablo

**EK 1: 2008 – 2018 Yılları Arasında İstanbul Çağlayan Adliyesi’ne
Kayıtlı Tercümanlara İlişkin Bütünce’nin Yazılı Veri Kaynakları
(CD’ye yüklenmiştir.)**

EK 2 Adalet Bakanlığı Hukuk Ve Mevzuat Genel Müdürlüğü Bilirkişilik Daire Başkanı Hâkim İzzet Başara ile Gerçekleştirilen Yüz Yüze Mülakat Metni

1)Türkiye'de mahkeme Tercümanları Bilirkişi midir? Bilirkişi ise, Tercüman Listeleri neden oluşturulmaktadır? Ya da bir diğer deyişle, Tercüman Listeleri oluşturulduysa, Bilirkişi Listelerinde Tercüman neden hala varlık göstermektedir?

A- 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun;

1-"Tercüman bulundurulacak hâller" kenar başlıklı 202 nci maddesinin birinci fıkrasında, sanık veya mağdur, meramını anlatabilecek ölçüde Türkçe bilmiyorsa; mahkeme tarafından atanan tercüman aracılığıyla duruşmadaki iddia ve savunmaya ilişkin esaslı noktalar tercüme edileceği, ikinci fıkrasında, engelli olan sanığa veya mağdura, duruşmadaki iddia ve savunmaya ilişkin esaslı noktaların, anlayabilecekleri biçimde anlatılacağı, beşinci fıkrasında, tercümanların, il adlî yargı adalet komisyonlarınca her yıl düzenlenen listede yer alan kişiler arasından seçilecekleri, Cumhuriyet savcıları ve hâkimlerin yalnız bulundukları il bakımından oluşturulmuş listelerden değil, diğer illerde oluşturulmuş listelerden de tercüman seçebilecekleri bu listelerin düzenlenmesine ilişkin usul ve esasların yönetmelikle belirleneceği;

2- "Yargılama giderleri" kenar başlıklı 324 üncü maddesinin beşinci fıkrasında, Türkçe bilmeyen ya da engelli olan şüpheli, sanık, mağdur veya tanık için görevlendirilen tercümanın giderlerinin, yargılama gideri sayılmayacağı ve bu giderlerin Devlet Hazinesince karşılanacağı;

B- 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 202 nci maddesine dayanılarak hazırlanan Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Tercüman Listelerinin Düzenlenmesi Hakkında Yönetmeliğin, "Yemin ve etik ilkeler" kenar başlıklı 10 uncu maddesinin birinci fıkrasında, listeye ilk defa kabul edilenler ile listeden kendi isteği ile çıkarılıp yeniden kabul edilenlere komisyonca daha önce belirlenen ve ilân edilen gün veya günlerde Ceza Muhakemesi Kanununun 64 üncü maddesinin beşinci fıkrası uyarınca yemin ettirileceği, ikinci fıkrasında, tercümanların görevlerini yaparken, bağımsızlık, tarafsızlık, dürüst davranma ve doğruyu söyleme, görevini bizzat yerine getirme, sır saklama ve temel yargılama ilkelerine uygun davranma şeklinde ifade edilen etik ilkelere uygun davranmak zorunda oldukları;

Hüküm altına alınmış olup, her ne kadar 6754 sayılı Bilirkişilik Kanununda açıkça tercüman zikredilmemiş ise de, yukarıda anılan hükümler çerçevesinde tercümanların da bilirkişiyle aynı hukuki statüye tabi oldukları düşüncesindeyim.

Kaldı ki; Bilirkişilik Kanununun 2. maddesinde de bilirkişi: Çözümü uzmanlığı, özel veya teknik bilgiyi gerektiren hâllerde oy ve görüşünü sözlü veya yazılı olarak vermesi için başvuru alan gerçek veya özel hukuk tüzel kişisi olarak tanımlanmıştır.

Mütercim- tercümanlık veya diğer adıyla çevirmenlik mesleği de belli bir eğitimi gerektiren özel bilgi ile yapılabilen bir meslek olup şahsi kanaatim, tercüman/çevirmenin de kendisine yargı mercileri tarafından tevdi edilen görevin ifası sırasında yabancı dilde bir kelimenin Türkçe karşılığı ya da Türkçe bir kelimenin yabancı dildeki karşılığının belirlenmesinde özel bilgisini açıklamakta ve seçtiği kelimeye göre bir bakıma oy ve görüşünü açıklamaktadır. Bu bakımdan da bilirkişi ile aynı hukuki statüye sahip oldukları düşüncesindeyim.

Yasa ve yönetmelik gereği Ceza Soruşturma ve Kovuşturmalarında görevlendirmeye esas bir tercüman listesi oluşturulduğu gibi Bilirkişilik Daire Başkanlığımızın 6754 sayılı Bilirkişilik kanununun verdiği göreve istinaden hazırladığı bilirkişilik temel ve alt uzmanlık alanlarında da “mütercim-tercümanlık (Çevirmenlik)” uzmanlık alanına yer verilmiştir.

2) Bilirkişi Kanunu ve Yönetmeliği çerçevesinde oluşturulan Bilirkişi Listelerinde bahsedilen 'Tercüman' ile, CMK 202/5 ve ilgili Ceza Muhakemeleri Kanununa Göre Tercüman Listeleri Düzenlenmesi Hakkında Yönetmelik çerçevesinde oluşturulan ceza yargılamalarında görevlendirilen Tercüman Listelerinde kayıtlı 'Tercüman'lar arasındaki fark nedir? Bir başka deyişle, hangi durumlarda Bilirkişi Listelerine kayıtlı Tercümanlardan, hangi durumlarda Tercüman Listelerine kayıtlı Tercümanlardan yararlanılmaktadır?

5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun "Tercüman bulundurulacak hâller" kenar başlıklı 202 nci maddesinin birinci fıkrasında, sanık veya mağdur, meramını anlatabilecek ölçüde Türkçe bilmiyorsa; mahkeme tarafından atanan tercüman aracılığıyla duruşmadaki iddia ve savunmaya ilişkin esaslı noktalar tercüme edileceği, ikinci fıkrasında, engelli olan sanığa veya mağdura, duruşmadaki iddia ve savunmaya ilişkin esaslı noktaların, anlayabilecekleri biçimde anlatılacağı, beşinci fıkrasında, tercümanların, il adli yargı adalet komisyonlarınca her yıl düzenlenen listede yer alan kişiler arasından seçilecekleri düzenlenmiştir. Tercüman Listeleri düzenlenmesi hakkında yönetmelik anılan Yasa hükmüne dayanılarak çıkarılmaktadır. Bilirkişi listelerinde yer alan tercümanlar ise Bilirkişilik Daire Başkanlığının belirlediği temel ve alt uzmanlık alanları ile bu alanlara göre bilirkişilerde aranacak niteliklere uygun olarak belirlenmektedir.

İl Adli Yargı adalet komisyonları tarafından hazırlanan listelerde yer alan tercümanlar ile bilirkişilik bölge kurulları listelerinde yer alan tercümanlar arasında aranan nitelikler bakımından farklılıklar bulunmaktadır.

3) Hukuk yargılamalarında görev almak üzere oluşturulan Tercüman listeleri, hangi yasal dayanak ile oluşturulmaktadır? Hukuk yargılamasında kullanılacak Tercümanlara özel bir Yönetmelik mevcut mudur? Yoksa kıyasen bir uygulama mı söz konusudur? (İstanbul Çağlayan Adliyesi özelinde bakıldığında, Ceza Yargılaması Tercüman Listelerine ilişkin başvurular Çağlayan Adliyesi, Hukuk Yargılaması Tercüman Listelerine ilişkin başvurular ise Kartal-Anadolu Adliyesi'nde toplanmaktadır.)

Bilirkişilik Kanunu ile birlikte adli ve idari yargı alanındaki her türlü bilirkişilik faaliyeti Kanun kapsamına alınmıştır. Hukuk ve Ceza şeklinde ayırım ortadan kalktığı gibi hukuk bilirkişi listesi – ceza bilirkişi listesi diye bir ayırım da yeni dönemde ortadan kalkmıştır. Tek liste uygulamasına geçilmiş olup esas olan bilirkişilik bölge kurulları tarafından hazırlanan resmi bilirkişi listeleridir. Hukuk yargılamalarında kullanılacak tercümanlara ilişkin özel bir yönetmelik bulunmamaktadır. Kaldı ki, bilirkişilik bölge kurullarınca hazırlanan listelerde yer alan mütercim-tercümanlık (çevirmenlik) uzmanlık alanına kayıtlı tercüman bilirkişiler görevlerini ifa ederken Bilirkişilik Kanunu ve Bilirkişilik Yönetmeliğine uygun davranmak zorundadırlar. Hali hazırda ikili bir ayırım söz konusudur. Bilirkişilik Bölge kurulları tarafından hazırlanan bölge bilirkişi listeleri ve il adli yargı adalet komisyonlarınca CMK 202/5. Maddesi uyarınca hazırlanan tercüman listeleridir.

4) Bilirkişilik Daire Başkanlığı, Tercüman Listelerinde kayıtlı olan Tercümanlara ilişkin de yetkili midir? Yoksa yalnızca Bilirkişi Listelerinde kayıtlı olan Tercümanlara ilişkin mi düzenleyici konumdadır??

Bilirkişilik Daire Başkanlığının tercüman listelerinde kayıtlı bilirkişilere ilişkin görev ve yetkisi bulunmamaktadır.

5) Çok yakın tarihte değişen Bilirkişilik Kanunu ve Yönetmeliği uyarınca, tüm Bilirkişilerin bir eğitimden geçmesi ön koşulu getirildi. Bu eğitimin içeriği nedir ve Tercümanlara ilişkin uygulama ne şekilde gerçekleştirilmektedir?

Bilirkişilik temel eğitiminin içeriği Bilirkişilik Yönetmeliğinin eğitim kısmında ve kamuoyuna duyurulan Bilirkişilik Temel Eğitiminin Usul ve Esaslarına Dair Bakanlık Genelgesinde düzenlenmiştir. Tercümanlar yönünden bu eğitimin uygulama kısmının daha önce adli tercüman olarak görev yapmış kişilerce tercümanlardan oluşan gruplara verilmesi şeklinde eğitimler gerçekleştirilmiştir.

6) Bilirkişi eğitiminden geçen 'Tercümanlar'ın bu eğitimi, her kayıt döneminde ya da yeni bir dilden daha yeterliliklerini kanıtlayıp kayıt olmak için başvuru yaptıklarında tekrarlamaları gerekmekte midir?

Bilirkişilik Temel Eğitimi bir kereye mahsus alınan bir eğitim olup üç yılda bir yapılan yenileme eğitimi dışında sürekli olarak tekrar tekrar alınması gereken bir eğitim değildir.

7) Tercüman listelerine kayıtlı Tercümanların, duruşma tutanaklarında kimi zaman Bilirkişi/Tercüman, kimi zaman Tercüman olarak adlandırıldığı gözlemlenmektedir. Bilirkişi Kanun ve Yönetmeliği'nde gerçekleştirilen değişiklikler sonrasında, Bilirkişi olmak yukarıda belirtilen eğitim ön şartına bağlı hale geldiğine göre, bundan sonra Tercüman listelerindeki Tercümanlar yalnızca 'Tercüman' sıfatıyla mı adlandırılacaktır? Eğitim ön koşulunu gerçekleştirmemiş bu Tercümanlara Bilirkişi hükümleri kıyasen uygulanmaya devam edecek midir?

Bilirkişilik Kanununda tercümanlara ilişkin ayrıık bir düzenleme bulunmamaktadır. Tercümanların bilirkişi sayılıp sayılmayacağı hususunda da doktrin ve uygulamada tam bir yeknesaklık sağlanabilmiş değildir. Bilirkişilik Kanununun tanımlar maddesinde bilirkişi; Çözümü uzmanlığı, özel veya teknik bilgiyi gerektiren hâllerde oy ve görüşünü sözlü veya yazılı olarak vermesi için başvurulanan gerçek veya özel hukuk tüzel kişisi olarak tanımlanmıştır.

Şahsi görüşüm tercümanın da eğitimi ve tecrübesiyle bu alanda özel ve teknik bilgi sahibi olduğu, bir yabancı kelimeye yüklenecek anlamın belirlenmesinde veya Türkçe bir kelimenin yabancı dildeki karşılığının belirlenmesinde bu özel ve teknik bilgisi ile oy ve görüşünü açıklaması hasebiyle tercümanın da bilirkişi olarak değerlendirilmesi gerektiğidir. Ancak başta da belirttiğim gibi bu kendi görüşüm olup bu hususta özel bir düzenleme veya çalışma bulunmadığından Adalet Bakanlığını bağlayıcılığı yoktur.

8) Türk yargı sisteminde, Tercüman hangi mahkemelere atanabilir? Hangi aşamalarda atanabilir?

Türk yargı sisteminde tercümanlar yargılamanın her aşamasında her mahkemede ihtiyaç duyulan durumlarda atanabilirler. Spesifik bir sınırlama bulunmamaktadır.

9) Soruşturma veya kovuşturma evrelerinde Tercüman atanmasında hâkimin ve savcılığın Tercüman atama yetkisinin olduğu bilinmektedir. Hâkim ve savcılar bu atamayı yaparken, Tercüman listelerinde kayıtlı olan Tercümanlarla sınırlı mıdır? Dışarıdan atama yapabilirler mi? Hâkim ya da savcının Bilirkişi listelerinden bir Tercüman atama ihtiyacı hâsıl olduğunda, ihtiyaç duyulan dilde kayıtlı Bilirkişi bulunmaması halinde dışarıdan atama yapılması mümkün

müdür? Zira bu durumda dışarıdan atanan kişinin Bilirkişilere zorunlu kılınan eğitimi almamış olduğu bir durum ortaya çıkacaktır.

Hâkim ve Cumhuriyet savcılarının adalet komisyonlarınca hazırlanan tercüman listelerinden veya bilirkişilik bölge kurullarınca hazırlanan bilirkişi listelerinden tercüman atamaları asıldır. Ancak hazırlanan listelerde ihtiyaç duyulan dilde tercüman bulunamaması halinde liste harici görevlendirme yapılması mümkündür. Bilirkişilik Kanununun 12. Maddesinin 6. Fıkrası uyarınca harici olarak görevlendirilen bilirkişiler bilirkişilik için aranan zorunlu temel eğitim alma şartından muaftır.

10) Kolluk, Tercüman atamak ihtiyacında olduğunda, savcılığın onayı ile mi bu atamayı gerçekleştirmektedir? Kendiliğinden atama gerçekleştirebilir mi? Kolluk da mevcut Tercüman listeleri ile bağlı mıdır? Yoksa kolluğun da listeler dışında Tercüman ataması mümkün müdür? Bu noktada bir otokontrol mekanizması mevcut mudur?

Kolluğun yakalama, göz altına alma ve ifade alma işlemleri sırasında tercüman ihtiyacı doğduğunda bunun için savcılık onayına gerek bulunmamaktadır. Eğer mümkünse mevcut tercüman listelerinden faydalanılabilir.

EK 3: İstanbul Adli Yargı İlk Derece Mahkemesi Adalet Komisyonu Başkanlığı, 2015/19487 Muh Karar No’lu, 17. 09. 2015 tarih ve 2016 Yılı için Tercümanlık Başvuru ilanı Konulu Duyuru

DUYURU

T.C.
İSTANBUL
ADLI YARGI İLK DERECE MAHKEMESİ
ADALET KOMİSYONU BAŞKANLIĞI

17/09/2015

Karar No
2015/19487 Muh

Konu:
2016 Yılı İçin Tercümanlık Başvuru İlanı

İLAN

04.12.2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 202. maddesine dayanılarak hazırlanan 28578 sayılı resmi gazetede yayımlanan "Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Tercüman Listelerinin Düzenlenmesi Hakkında Yönetmeliğin 1. ve 2. Maddesine ve Ceza Muhakemesi Kanunu 202. maddesi gereğince soruşturma veya kovuşturma evresinde meramını anlatabilecek ölçüde Türkçe bilmeyen ya da engelli olan mağdur, tanık, şüpheli veya sanığın iddia veya savunmaya ilişkin beyanlarının, kovuşturma evresinde iddianamenin okunması ve esas hakkındaki mütalaanın verilmesi üzerine sanığın kendisini daha iyi ifade edebileceğini beyan ettiği başka bir dilde yapacağı sözlü savunmasının, Türkçe'ye çevrilmesi için oluşturulacak, İstanbul Adli Yargı İlk Derece Mahkemesi Adalet Komisyonu Başkanlığına düzenlenecek 2016 yılı tercüman listesine başvurmak için, başvuru tarihi, başvuru kabul şartları ile başvuru için istenen belgeler aşağıda belirtilmiştir.

A. BAŞVURU KABUL ŞARTLARI :

- 1.Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak,
- 2.Başvuru tarihinde fiil ehliyetine sahip olmak,
- 3.En az ilkokul mezunu olmak,
- 4.Başvuru tarihinde 18 yaşını tamamlamış olmak, (31/10/1997 tarihi ve öncesi doğumlar)
- 5.Affa uğramış ya da ertelenmiş olsalar bile, Devlete ve adliye karşı işlenen suçlar, 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununda yer alan suçlar ile basit ve nitelikli zimmet, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, güveni kötüye kullanma, hileli iflas veya kaçakçılık, resmî ihale ve alım satımlara fesat karıştıran suçlarından hükümlü olmaması veya hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmemiş olmak,
- 6.Disiplin yönünden meslekten ya da memuriyetten çıkarılmamış veya sanat icrasından yasaklanmamış olmak,
- 7.Komisyonunun bağlı bulunduğu il çevresinde oturmak veya bir mesleki faaliyeti icra etmek,
- 8.Başka bir komisyonun listesinde kayıtlı olmamak,
- 9.Tercüman olarak görev yapmak isteyenler 01 Ekim – 31 Ekim 2015 tarihleri arasında mesai saatleri içerisinde İstanbul Adli Yargı İlk Derece Mahkemesi Adalet Komisyonu Başkanlığına ilanımızdaki başvuru formu ve dil beyanı formlarını doldurduktan sonra bu ve diğer istenen belgelerle birlikte şahsen başvurmaları veya mahallî Cumhuriyet Başsavcılıkları aracılığıyla kılınmak suretiyle buradaki belgelerin asılları gösterilip onaylatılarak mahallî Cumhuriyet Başsavcılıkları vasıtasıyla APS ile BAŞVURU FORMUNU DOLDURDUĞU TARİH İTİBARIYLA EN GEÇ 3 İŞ GÜNÜ İÇİNDE mesai saatleri içerisinde İstanbul Adalet Komisyonu Başkanlığına gönderilmesi gerekmektedir. **31 Ekim 2015 tarihinden sonra yapılan başvurular değerlendirilmeye alınmaz.**

*****DİKKAT: BAŞVURU SAHİPLERİ, İLANIN ALT KISMINDA BULUNAN BAŞVURU FORMU VE DİL BEYANINI EKSİKSİZ DOLDURARAK ÇIKTILARINI ALDIKTAN SONRA BAŞVURU FORMUNUN DOLDURULDUĞU TARİH İTİBARIYLA EN GEÇ 3 İŞ GÜNÜ İÇERİSİNDE BAŞVURU FORMU VE DİĞER GEREKLİ BAŞVURU EVRAKLARININ TÜMÜNÜ KOMİSYON BAŞKANLIĞIMIZA BİZZAT KENDİLERİNİN TESLİM ETMELERİ GEREKMEKTE OLUP, İSTENİLEN BELGELERİN EKSİK GÜTERİLDİĞİ TAKTİRDE KİŞİNİN BAŞVURUSU REDDEDİLECEĞİNDEN DOLAYI EVRAKLARIN EKSİKSİZ OLARAK GÜTERİLMESİ GEREKMEKTEDİR.**

B. BAŞVURU EVRAKLARI :

- 1.Başvuru Formu, (EK-1)
- 2.T.C. Kimlik numarasını gösterir resmi makamlarca verilen belgenin fotokopisi (nüfus cüzdanı, ehliyet, pasaport),
- 3.Adrese dayalı nüfus kayıt örneği, (Nüfus Müdürlüğünden Alınacak)
- 4.Tercüman olmak istediği dil veya diller ile işaret diline ilişkin diploma, ruhsatname, sertifika gibi belgelerin aslı veya komisyonca onaylanmış örneği, (Onaysız belgelerin, aslı görülmek suretiyle Komisyonca onayı yapılacaktır.) böyle bir belgenin olmaması durumunda tercümanlık faaliyetini yerine getirecek derecede bildiği **her dil için ayrı ayrı** yazılı beyan, (EK-2)
- 5.İki adet vesikalık fotoğraf,
- 6.Mezuniyet durumunu gösterir belgenin aslı veya komisyonca onaylanmış örneği (Onaysız belgelerin, aslı görülmek suretiyle Komisyonca onayı yapılacaktır).
- 7.Mesleğini icra edebilmek için herhangi bir meslek kuruluşuna kayıtlı olmak zorunda olanlar ve devlet memurlarından disiplin yönünden meslekten ya da memuriyetten çıkarılmamış veya sanat icrasından yasaklanmamış olduğunu gösterir belge.

C. 2015 YILINDA TERCÜMAN LİSTEDE KAYITLI OLUP, 2016 YILI TERCÜMAN LİSTESİNE DAHİL OLMAK İSTEYENLER İÇİN GEREKLİ BELGELER :

Başvuruların başlangıç tarihi olan 01/10/2015 tarihinden itibaren başvuru formunu eksiksiz doldurduktan sonra çıktısını alacakları başvuru formu ve 28578 sayılı resmi gazetede yayınlanmış olan Ceza Muhakemesi Kanununa göre Tercüman

Listelerinin düzenlenmesi hakkındaki yönetmeliğin 8. maddesinde (b) bendinde belirtilen adrese dayalı nüfus kayıt örneği ve (ç) bendinde belirtilen iki adet vesikalık fotoğraf getirilmesi gerekmektedir.

D.TERCÜMANLIK BAŞVURULARININ ALINMA ŞEKLİ,DEĞERLENDİRİLMESİ VE MÜTEAKİP İŞLEMLER:

1.Tercümanlık başvuruları; İstanbul Adliyesi Resmi Sitesinde (www.istanbul.adalet.gov.tr) bulunan tercümanlık başvuru formu 01/10/2015 tarihinden itibaren doldurulup çıktısı alınarak diğer istenen belgelerle birlikte İstanbul Adalet Sarayı içerisinde -2. (EKSI İKİNCİ) KAT, A-1 BLOK KONFERANS SALONUNA bizzat yapılacaktır. Bir başkası aracılığıyla, postayla, faksyla yada sair diğer yollarla başvuru kabul edilmeyecektir.

2.Başvuru işlemi esnasında işlemlerin hızlı ilerleyebilmesi, yığılma yaşanmaması ve başvuru yapacak tercüman adaylarının zaman kaybetmemeleri için sunulacak evrakların başvuru formunda belirtilen evrak sırasına göre sunulması ve ayrıca konu her ne olursa olsun başvuru işlemleri esnasında belirtilen sıkıntılara mahal verilmemesi için görevli personelin meşgul edilmemesi hususuna dikkat edilmesi gerekmektedir.

3.Komisyon Başkanlığımızca, başvuruların bittiği 31 Ekim 2015 tarihini müteakiben Kasım ayında tercümanların sunmuş olduğu belgeler incelenerek EVRAKLARINDA EKSİKLİK TESPİT EDİLEN TERCÜMAN ADAYLARININ BAŞVURULARINA RED KARARI VERİLECEKTİR.

4.Komisyon Başkanlığımızca yapılan inceleme sona erdikten sonra başvuru sonuçları 1 Aralık 2015 tarihinde İstanbul Adliyesi divanhanesinde ve www.istanbul.adalet.gov.tr internet sitesinde ilan edilecek olup, 7-8-9 Aralık 2015 tarihlerinde İstanbul Adalet Sarayı -2. (eksi ikinci) katta bulunan konferans salonunda aşağıda yer alan tablo-1'deki tarih ve sıra dikkate alınarak yemin töreni düzenlenecektir.

YEMİN TÖRENİ TABLOSU

TARİH	SAAT: 10.00	SAAT: 13.30	SAAT: 15.00
7 Aralık 2015 Pzt.	Başvuru numarası 1-400 arası olan adaylar	Başvuru numarası 401- 800 arası olan adaylar	Başvuru numarası 801- 1200 arası olan adaylar
8 Aralık 2015 Salı	1201-1600	1601-2000	2001-2400
9 Aralık 2015 Çarş.	2401-2800	2801-3200	3201 ve sonrası

Tablo-1

Yukanda belirtilen bilirkişi başvuru numarasına göre tercümanların hazır bulunması önemle duyurulur. Belirtilen saatler ve günler dışında ayrıca yemin için tören düzenlenmeyecek, yemin törenine katılmayanların başvuruları reddedilecek ve yemin törenine ilişkin başka bir duyuru yapılmayacaktır.

5.Yemin töreni esnasında tercüman adaylarından yemin etme esnasında sarf ettikleri sözlerin bulunduğu yemin metnine isim, soy isim ve başvuru numarasını yazarak imzalamaları istenecek olup, bilirkişi adaylarının başvuru numarasını yemin törenine gelmeden önce not alması gerekmektedir. Bu imzalı yemin metni tercüman dosyasına eklenecektir.

6.Yemin eden tercümanlardan oluşan listenin bir örneği, 31 Aralık tarihine kadar Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü ve Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığına, Mahkemelere de duyurulmak üzere merkez ve bağlı ilçe Cumhuriyet Başsavcılıklarına dağıtımli olarak gönderilir. Liste adliye divanhanesine asılarak ayrıca www.istanbul.adalet.gov.tr adresinde yayınlanacaktır.

E.İHTİYAÇ DUYULAN DİLLER:

Afganca, Almanca, Arapça, Amavutça, Azerice, Boşnakça, Bulgarca, Burma (Myanmar Urdu), Çeçence, Danca, Ermenice, Dari Dili, Estonca İşaret Dili, Farsça, Fince, Flemenkçe, Fransızca, Gürcüce, Hırvatça, Hintçe, Hollandaca, İbranice, İngilizce, İspanyolca, İsveççe, İşaret Dili, İtalyanca, Japonca, Kanada Dili, Karadağca, Kazakça, Kırgızca, Korece, Kürtçe (Farklı Lehçeleriyle), Leh dili, Makedonca, Malayca, Moğolca, Moldovca, Nijerya Dili, Norveççe, Osmanlıca, Özbekçe, Portekizce, Romence, Ruanda Dili, Rumca, Rusça, Sırpça, Soranice, Tanzanya Dili, Tacikçe,Türki Cumhuriyetleri Dilleri, Türkmençe, Ukraynaca, Urbanca (Yurba), Urduca, Üygurca, Yunanca ve diğer tüm diller.

E. İLANIN DUYURULMASI

1.Komisyon Başkanlığımızın iş bu ilanınin,

a-Adliye divanhanesine **ASILMASI**,

b-Ayrıca İstanbul İli Adli Yargı çevresinde Adalet Komisyonu Başkanlığı ve Cumhuriyet Başsavcılıklarına dağıtımli olarak **GÖNDERİLMESİ**,

c-İstanbul Adalet Sarayı'nın resmi web sitesi adresi olan www.istanbul.adalet.gov.tr adresinde **YAYINLANMASI**,

d-Komisyon Başkanlığımızın iş bu ilanınin 1 Ekim 2015 tarihinden önce mahallî bazda yayın yapan bir gazetede yayınlanması için Basın İlan Kurumu'na yazı yazılarak **DUYURULMASI**,

ADALET KOMİSYONU BAŞKANLIĞIMIZDAN İLAN OLUNUR.

Başkan

Üye

Üye

Ayhan AYAN
Adalet Komisyonu Başkanı

Hadi SALİHOĞLU
İstanbul Cumhuriyet Başsavcısı

Serap DURMAZ
Adalet Komisyonu Üyesi

[EK-1 : Tercüman Başvuru Formu \(tıklayınız.\)](#)
[EK-2 : Dil Beyanı \(tıklayınız.\)](#)

Not: Online Başvuru linkleri başvuru tarihleri olan 01/10/2015 - 31/10/2015 tarihleri arasında aktif olacaktır. Daha önceki seneler için düzenlenmiş başvuru formları geçerli sayılmayacaktır.

EK 4: T.C. İstanbul Adli Yargı İlk Derece Mahkemesi Adalet Komisyonu Başkanlığı, 2016/24220 Muh sayı, 23.09.2016 tarih ve 2017 Yılı Tercüman İlanı Konulu Duyuru

DUYURU

T.C.
İSTANBUL
ADLI YARGI İLK DERECE MAHKEMESİ
ADALET KOMİSYONU BAŞKANLIĞI

23/09/2016

Sayı
2016/24220 Muh

Konu:
2017 Yılı Tercüman İlanı

İLAN

04.12.2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 202. maddesine dayanılarak hazırlanan 28578 sayılı resmi gazetede yayımlanan "Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Tercüman Listelerinin Düzenlenmesi Hakkında Yönetmeliğin 1. ve 2. Maddesince ve Ceza Muhakemesi Kanunu 202. maddesi gereğince soruşturma veya kovuşturma evresinde meramını anlatabilecek ölçüde Türkçe bilmeyen ya da engelli olan mağdur, tanık, şüpheli veya sanığın iddia veya savunmaya ilişkin beyanlarının, kovuşturma evresinde iddianamenin okunması ve esas hakkındaki mütalaanın verilmesi üzerine sanığın kendisini daha iyi ifade edebileceğini beyan ettiği başka bir dilde yapacağı sözlü savunmasının, Türkçe'ye çevrilmesi için oluşturulacak, İstanbul Adli Yargı İlk Derece Mahkemesi Adalet Komisyonu Başkanlığınca düzenlenecek 2017 yılı tercüman listesine başvurmak için, başvuru tarihi, başvuru kabul şartları ile başvuru için istenen belgeler aşağıda belirtilmiştir.

A. BAŞVURU KABUL ŞARTLARI :

- 1.Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak,
- 2.Başvuru tarihinde fiil ehliyetine sahip olmak,
- 3.En az ilkokul mezunu olmak,
- 4.Başvuru tarihinde 18 yaşını tamamlamış olmak, (31/10/1998 tarihi ve öncesi doğumlular)
- 5.Affa uğramış ya da ertelenmiş olsalar bile, Devlete ve adliye karşı işlenen suçlar, 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununda yer alan suçlar ile basit ve nitelikli zimmet, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, güveni kötüye kullanma, hileli iflas veya kaçakçılık, resmî ihale ve alım satımlara fesat karıştırma suçlarından hükümlü olmaması veya hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmemiş olmak,
- 6.Disiplin yönünden meslekten ya da memuriyetten çıkarılmamış veya sanat icrasından yasaklanmamış olmak,
- 7.Komisyonunun bağlı bulunduğu il çevresinde oturmak veya bir meslekî faaliyeti icra etmek,
- 8.Başka bir komisyonun listesinde kayıtlı olmamak,
- 9.Tercüman olarak görev yapmak isteyenler 03 Ekim – 31 Ekim 2016 tarihleri arasında mesai saatleri içerisinde İstanbul Adli Yargı İlk Derece Mahkemesi Adalet Komisyonu Başkanlığına ilanımızdaki başvuru formu ve dil beyanı formlarını doldurduktan sonra bu ve diğer istenen belgelerle birlikte şahsen başvurmaları veya mahallî Cumhuriyet Başsavcılıkları aracılığıyla burada belgelerin asılları gösterilip onaylatılarak mahallî Cumhuriyet Başsavcılıkları vasıtasıyla APS ile mesai saatleri içerisinde İstanbul Adalet Komisyonu Başkanlığına gönderilmesi gerekmektedir. **31 Ekim 2016 tarihinden sonra yapılan başvurular değerlendirilmeye alınmaz.**

*****DİKKAT: BAŞVURU SAHIPLERİ, İLANIN ALT KISMINDA BULUNAN BAŞVURU FORMU VE DİL BEYANINI EKSİKSİZ DOLDURARAK ÇIKTILARINI ALDIKTAN SONRA DİĞER GEREKLİ BAŞVURU EVRAKLARININ TÜMÜNÜ KOMİSYON BAŞKANLIĞIMIZA BİZZAT KENDİLERİNİN TESLİM ETMELERİ GEREKMEKTE OLUP, İSTENİLEN BELGELERİN EKSİK GETİRİLDİĞİ TAKTİRDE KİŞİNİN BAŞVURUSU REDDEDİLECEĞİNDEN DOLAYI EVRAKLARIN EKSİKSİZ OLARAK GETİRİLMESİ GEREKMEKTEDİR.**

B. BAŞVURU EVRAKLARI :

1.Başvuru Formu, (EK-1)

2.T.C. Kimlik numarasını gösterir resmi makamlarca verilen belgenin fotokopisi (*nüfus cüzdanı, ehliyet, pasaport*).

3.Adrese dayalı nüfus kayıt örneği,(Nüfus Müdürlüğünden Alınacak)

4.Tercüman olmak istediği dil veya diller ile işaret diline ilişkin diploma, ruhsatname, sertifika gibi belgelerin aslı veya komisyonca onaylanmış örneği, (*Onaysız belgelerin, aslı görülmek suretiyle Komisyonca onayı yapılacaktır.*) böyle bir belgenin olmaması durumunda tercümanlık faaliyetini yerine getirecek derecede bildiği her dil için ayrı ayrı yazılı beyan, (EK-2)

5.İki adet vesikalık fotoğraf,

6.Mezuniyet durumunu gösterir belgenin aslı veya komisyonca onaylanmış örneği (*Onaysız belgelerin, aslı görülmek suretiyle Komisyonca onayı yapılacaktır.*)

7.Başvuru kabul şartlarından 8. Maddede belirtilen disiplin yönünden meslekten ya da memuriyetten çıkarılmamış veya sanat icrasından yasaklanmamış olduğunu gösterir belge.

C. 2016 YILINDA TERCÜMAN LİSTEDE KAYITLI OLUP, 2017 YILI TERCÜMAN LİSTESİNE DAHİL OLMAK İSTEYENLER İÇİN GEREKLİ BELGELER :

Başvuruların başlangıç tarihi olan 03/10/2016 tarihinden itibaren başvuru formunu eksiksiz doldurduktan sonra çıktısını alacakları başvuru formu ve 28578 sayılı resmi gazetede yayınlanmış olan Ceza Muhakemesi Kanununa göre Tercüman Listelerinin düzenlenmesi hakkındaki yönetmeliğin 8. maddesinde (b) bendinde belirtilen adrese dayalı nüfus kayıt örneği, disiplin yönünden meslekten ya da memuriyetten çıkarılmamış veya sanat icrasından yasaklanmamış olduğunu gösterir belge ve (ç) bendinde belirtilen iki adet vesikalık fotoğraf getirilmesi gerekmektedir.

D.TERCÜMANLIK BAŞVURULARININ ALINMA ŞEKLİ, DEĞERLENDİRİLMESİ VE MÜTEAKİP İŞLEMLER:

1.Tercümanlık başvuruları; İstanbul Adliyesi Resmi Sitesinde (www.istanbul.adalet.gov.tr) bulunan tercümanlık başvuru formu 03/10/2016 tarihinden itibaren doldurulup çıktısı alınarak diğer istenen belgelerle birlikte İstanbul Adalet Sarayı içerisinde 2. KAT, A-1 BLOK 225 NOLU ODA ADALET KOMİSYONU BAŞKANLIĞI BİLİRKİŞİ MASASI bölümüne bizzat veya Mahalli Cumhuriyet Başsavcılıkları aracılığıyla kılınmak suretiyle belgelerin asılları gösterilip onaylatılarak mesai saatleri içerisinde İstanbul Adalet Komisyonu Başkanlığı'na gönderilmesi gerekmektedir. 31 Ekim 2016 tarihinden sonra yapılan başvurular değerlendirilmeyecektir. Bir başkası aracılığıyla, postayla, yada faksla başvuru kabul edilmeyecektir.

2.Başvuru işlemi esnasında işlemlerin hızlı ilerleyebilmesi, yığılma yaşanmaması ve başvuru yapacak tercüman adaylarının zaman kaybetmemeleri için sunulacak evrakların başvuru formunda belirtilen evrak sırasına göre sunulması ve ayrıca konu her ne olursa olsun başvuru işlemleri esnasında belirtilen sıkıntılara mahal verilmemesi için görevli personelin meşgul edilmemesi hususuna dikkat edilmesi gerekmektedir.

3.Komisyon Başkanlığımızca, başvuruların bittiği 31 Ekim 2016 tarihini müteakiben Kasım ayında tercümanların sunmuş olduğu belgeler incelenerek EVRAKLARINDA EKSİKLİK TESPİT EDİLEN TERCÜMAN ADAYLARININ BAŞVURULARINA RED KARARI VERİLECEKTİR.

4.Komisyon Başkanlığımızca yapılan inceleme sona erdikten sonra başvuru sonuçları 1 Aralık 2016 tarihinde İstanbul Adliyesi divanhanesinde ve www.istanbul.adalet.gov.tr internet sitesinde ilan edilecek olup, 5-6-7 Aralık 2016 tarihlerinde İstanbul Adalet Sarayı -2. (eksi ikinci) katta bulunan konferans salonunda aşağıda yer alan tablo-1'deki tarih ve sıra dikkate alınarak yemin töreni düzenlenecektir.

YEMİN TÖRENİ TABLOSU

TARİH	Saat 10.00	Saat 13.30	Saat 15.00
05 Aralık 2016 Pazartesi	Başvuru numarası 1- 400 arası olan adaylar	Başvuru numarası 401- 800 arası olan adaylar	Başvuru numarası 801- 1200 arası olan adaylar
08 Aralık 2016 Salı	1201-1600	1601-2000	2001-2400
07 Aralık 2016 Çarşamba	2401-2800	2801-3200	3201 ve sonrası

Tablo-1

Yukarıda belirtilen bilirkişi başvuru numarasına göre tercümanların hazır bulunması önemle duyurulur. Belirtilen saatler ve günler dışında ayrıca yemin için tören düzenlenmeyecek, yemin törenine katılmayanların başvuruları reddedilecek ve yemin törenine ilişkin başka bir duyuru yapılmayacaktır.

5.Yemin töreni esnasında tercüman adaylarından yemin etme esnasında sarf ettikleri sözlerin bulunduğu yemin metnine isim, soy isim ve başvuru numarasını yazarak imzalamaları istenecek olup, **bilirkişi adaylarının başvuru numarasını yemin törenine gelmeden önce not alması gerekmektedir.** Bu imzalı yemin metni tercüman dosyasına eklenecektir.

6.Yemin eden tercümanlardan oluşan listenin bir örneği, 31 Aralık tarihine kadar Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü ve Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığına, Mahkemelere de duyurulmak üzere merkez ve bağlı ilçe Cumhuriyet Başsavcılıklarına dağıtımli olarak gönderilir. Liste adliye divanhanesine asılarak ayrıca www.istanbul.adalet.gov.tr adresinde yayınlanacaktır.

E. İHTİYAÇ DUYULAN DİLLER :

Afganca, Almanca, Arapça, Arnavutça, Azerice, Boşnakça, Bulgarca, Burma (Myanmar Urdu), Çeçence,Danca, Ermenice, Dari Dili, Estonca İşaret Dili, Farsça,Fince,Flemenkçe, Fransızca, Gürcüce, Hırvatça, Hintçe, Hollandaca, İbranice, İngilizce, İspanyolca, İsveççe, İşaret Dili, İtalyanca, Japonca,Kanada Dili,Karadağca, Kazakça, Kırgızca,Korece, Kürtçe (Farklı Lehçeleriyle), Leh dili, Makedonca, Malayca, Moğolca,Moldovca, Nijerya Dili,Norveççe, Osmanlıca, Özbekçe, Portekizce, Romence, Ruanda Dili, Rumca, Rusça, Sırpça, Soranice, Tanzanya Dili, Tacikçe,Türki Cumhuriyetleri Dilleri,Türkmenice, Ukraynaca, Urbanca (Yurba),Urduca, Uygurca, Yunancave diğer tüm diller.

E. İLANIN DUYURULMASI

1.Komisyon Başkanlığımızın iş bu ilanınin,

a-Adliye divanhanesine **ASILMASI**,

b-Ayrıca İstanbul İli Adli Yargı çevresinde Adalet Komisyonu Başkanlığı ve Cumhuriyet Başsavcılıklarına dağıtımli olarak **GÖNDERİLMESİ**,

c-İstanbul Adalet Sarayı'nın resmi web sitesi adresi olan www.istanbul.adalet.gov.tr adresinde **YAYINLANMASI**,

d-Komisyon Başkanlığımızın iş bu ilanınin 1 Ekim 2016 tarihinden önce mahallî bazda yayın yapan bir gazetede yayınlanması için Basın İlan Kurumu'na yazı yazılarak **DUYURULMASI**,

ADALET KOMİSYONU BAŞKANLIĞIMIZDAN İLAN OLUNUR.

Başkan	Üye	Üye
Ayhan AYAN Adalet Komisyonu Başkanı	İrfan FİDAN İstanbul Cumhuriyet Başsavcısı	Serap DURMAZ Adalet Komisyonu Üyesi

[EK-1 : Tercüman Başvuru Formu \(tıklayınız.\)](#)

[EK-2 : Dil Beyanı \(tıklayınız.\)](#)

EK 5: T.C.Adalet Bakanlığı İstanbul Adli Yargı İlk Derece Mahkemesi Adalet Komisyonu Başkanlığı, 2017/18951 Muh Karar No’lu, 12.09.2017 tarih ve 2018 Yılı Tercüman İlanı Konulu Duyuru

DUYURU

T.C.
ADALET BAKANLIĞI
İstanbul Adli Yargı İlk Derece Mahkemesi
Adalet Komisyonu Başkanlığı

12/09/2017

Karar No
2017/18951 Muh

Konu:
2018 Yılı Tercüman İlanı

İLAN

04.12.2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 202. maddesine dayanılarak hazırlanan 28578 sayılı resmi gazete de yayımlanan "Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Tercüman Listelerinin Düzenlenmesi Hakkında Yönetmeliğin 1. ve 2. Maddesine ve Ceza Muhakemesi Kanunu 202. maddesi gereğince soruşturma veya kovuşturma evresinde meramını anlatabilecek ölçüde Türkçe bilmeyen ya da engelli olan mağdur, tanık, şüpheli veya sanığın iddia veya savunmaya ilişkin beyanlarının, kovuşturma evresinde iddianamenin okunması ve esas hakkındaki mütalaanın verilmesi üzerine sanığın kendisini daha iyi ifade edebileceğini beyan ettiği başka bir dilde yapacağı sözlü savunmasının, Türkçe'ye çevrilmesi için oluşturulacak, İstanbul Adli Yargı İlk Derece Mahkemesi Adalet Komisyonu Başkanlığınca düzenlenecek 2018 yılı tercüman listesine başvurmak için, başvuru tarihi, başvuru kabul şartları ile başvuru için istenen belgeler aşağıda belirtilmiştir.

A. BAŞVURU KABUL ŞARTLARI :

- 1.Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak,
- 2.Başvuru tarihinde fiil ehliyetine sahip olmak,
- 3.En az ilkokul mezunu olmak,
- 4.Başvuru tarihinde 18 yaşını tamamlamış olmak, (31/10/1999 tarihi ve öncesi doğumlular)
- 5.Affa uğramış ya da ertelenmiş olsalar bile, Devlete ve adliyeye karşı işlenen suçlar, 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununda yer alan suçlar ile basit ve nitelikli zimmet, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, güveni kötüye kullanma, hileli iflas veya kaçakçılık, resmî ihale ve alım satımlara fesat karıştirma suçlarından hükümlü olmaması veya hakkında hükümün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmemiş olmak,
- 6.Disiplin yönünden meslekten ya da memuriyetten çıkarılmamış veya sanat irasından yasaklanmamış olmak,
- 7.Komisyonunun bağlı bulunduğu il çevresinde oturmak veya bir meslekî faaliyeti iora etmek,
- 8.Başka bir komisyonun listesinde kayıtlı olmamak,
- 9.Tercüman olarak görev yapmak isteyenler 02 Ekim– 31 Ekim 2017 tarihleri arasında mesai saatleri içerisinde İstanbul Adli Yargı İlk Derece Mahkemesi Adalet Komisyonu Başkanlığına ilanımızdaki başvuru formu ve dil beyanı formlarını doldurduktan sonra bu ve diğer istenen belgelerle birlikte şahsen başvurmaları veya mahallî Cumhuriyet Başsavcılıkları aracılığıyla kılınmak suretiyle burada belgelerin asılları gösterilip onaylatılarak mahallî Cumhuriyet Başsavcılıkları vasıtasıyla APS ile mesai saatleri içerisinde İstanbul Adalet Komisyonu Başkanlığına gönderilmesi gerekmektedir. **31 Ekim 2017 tarihinden sonra yapılan başvurular değerlendirilmeye alınmaz.**

*****DİKKAT: BAŞVURU SAHİPLERİ, İLANIN ALT KISMINDA BULUNAN BAŞVURU FORMU VE DİL BEYANINI EKSİKSİZ DOLDURARAK ÇIKTILARINI ALDIKTAN SONRA DİĞER GEREKLİ BAŞVURU EVRAKLARININ TÖMÜNÜ KOMİSYON BAŞKANLIĞIMIZA BİZZAT KENDİLERİNİN TESLİM ETMELERİ GEREKMEKTE OLUP, İSTENİLEN BELGELERİN EKSİK GETİRİLDİĞİ TAKTİRDE KİŞİNİN BAŞVURUSU REDDEDİLECEĞİNDEN DOLAYI EVRAKLARIN EKSİKSİZ OLARAK GETİRİLMESİ GEREKMEKTEDİR.**

B. BAŞVURU EVRAKLARI :

- 1.Başvuru Formu, (EK-1)
- 2.T.C. Kimlik numarasını gösterir resmi makamlarca verilen belgenin fotokopisi (*nüfus cüzdanı, ehliyet, pasaport*),
- 3.**Adrese dayalı** nüfus kayıt örneği, (Nüfus Müdürlüğünden Alınacak)
- 4.Tercüman olmak istediği dil veya diller ile işaret diline ilişkin diploma, ruhsatname, sertifika gibi belgelerin aslı veya komisyonca onaylanmış örneği, (*Onaysız belgelerin, aslı görülmek suretiyle Komisyonca onay yapılacaktır.*) böyle bir belgenin olmaması durumunda tercümanlık faaliyetini yerine getirecek derecede bildiği **her dil için ayrı ayrı** yazılı beyan, (EK-2)
- 5.İki adet vesikalık fotoğraf,
- 6.Mezuniyet durumunu gösterir belgenin aslı veya komisyonca onaylanmış örneği (*Onaysız belgelerin, aslı görülmek suretiyle Komisyonca onay yapılacaktır.*)
- 7.Başvuru kabul şartlarından 6. Maddede belirtilen disiplin yönünden meslekten ya da memuriyetten çıkarılmamış veya sanat irasından yasaklanmamış olduğunu gösterir belge.

C. 2017 YILINDA TERCÜMAN LİSTEDE KAYITLI OLUP, 2018 YILI TERCÜMAN LİSTESİNE DAHİL OLMAK İSTEYENLER İÇİN GEREKLİ BELGELER :

Başvuruların başlangıç tarihi olan 02/10/2017 tarihinden itibaren başvuru formunu eksiksiz doldurduktan sonra çıktısını alacakları başvuru formu ve 28578 sayılı resmi gazete de yayımlanmış olan Ceza Muhakemesi Kanununa göre Tercüman Listelerinin düzenlenmesi hakkındaki yönetmeliğin 8. maddesinde (b) bendinde belirtilen adrese dayalı nüfus kayıt örneği, disiplin yönünden meslekten ya da memuriyetten çıkarılmamış veya sanat irasından yasaklanmamış olduğunu gösterir belge ve (ç) bendinde belirtilen iki adet vesikalık fotoğraf getirilmesi gerekmektedir.

D.TERCÜMANLIK BAŞVURULARININ ALINMA ŞEKLİ, DEĞERLENDİRİLMESİ VE MÜTEAKİP İŞLEMLER:

1.Tercümanlık başvuruları; İstanbul Adliyesi Resmi Sitesinde (www.istanbul.adalet.gov.tr) bulunan tercümanlık başvuru formu 02/10/2017 tarihinden itibaren doldurulup çıktısı alınarak diğer istenen belgelerle birlikte İstanbul Adalet Sarayı içerisinde 2. KAT, A-1 BLOK 225 NOLU ODA ADALET KOMİSYONU BAŞKANLIĞI TERCÜMAN MASASI bölümüne bizzat veya Mahalli Cumhuriyet Başsavcılıkların aracı kılınmak suretiyle belgelerin asılları gösterilip onaylatılarak mesai saatleri içerisinde İstanbul Adalet Komisyonu Başkanlığı'na gönderilmesi gerekmektedir. 31 Ekim 2017 tarihinden sonra yapılan başvurular değerlendirilmeyecektir. **Bir başkası aracılığıyla, postayla, yada faksla başvuru kabul edilmeyecektir.**

2.Başvuru işlemi esnasında işlemlerin hızlı ilerleyebilmesi, yığılma yaşanmaması ve başvuru yapacak tercüman adaylarının zaman kaybetmemeleri için **sunulacak evrakların başvuru formunda belirtilen evrak sırasına göre sunulması** ve ayrıca konu her ne olursa olsun başvuru işlemleri esnasında belirtilen sıkıntılara mahal verilmemesi için **görevli personelin meşgul edilmemesi hususuna dikkat edilmesi** gerekmektedir.

3.Komisyon Başkanlığımızca, başvuruların bittiği 31 Ekim 2017 tarihini müteakiben Kasım ayında tercümanların sunmuş olduğu belgeler incelenerek **EVRAKLARINDA EKSİKLİK TESPİT EDİLEN TERCÜMAN ADAYLARININ BAŞVURULARINA RED KARARI VERİLECEKTİR.**

4.Komisyon Başkanlığımızca yapılan inceleme sona erdikten sonra başvuru sonuçları 17 Kasım 2017 tarihinde İstanbul Adliyesi divanhanesinde ve www.istanbul.adalet.gov.tr internet sitesinde ilan edilecek olup, 4 Aralık 2017 tarihinde İstanbul Adalet Sarayı -2. (eksi ikinci) katta bulunan konferans salonunda aşağıda yer alan tablo-1'deki tarih ve sıra dikkate alınarak yemin töreni düzenlenecektir.

YEMİN TÖRENİ TABLOSU

TARİH	SAAT: 10.00	SAAT: 13.30	SAAT: 15.00
4 Aralık 2017 Pazartesi	Başvuru numarası 1-400 arası olan adaylar	Başvuru numarası 401-800 arası olan adaylar	Başvuru numarası 801 den sonra olan adaylar

Tablo-1

Yukarıda belirtilen bilirkşi başvuru numarasına göre tercümanların hazır bulunması önemle duyurulur. Belirtilen saat ve gün dışında ayrıca yemin için tören düzenlenmeyecek, yemin törenine katılmayanların başvuruları reddedilecek ve yemin törenine ilişkin başka bir duyuru yapılmayacaktır.

5.Yemin töreni esnasında tercüman adaylarından yemin etme esnasında sarf ettikleri sözlerin bulunduğu yemin metnine isim, soy isim ve başvuru numarasını yazarak imzalamaları istenecek olup, **bilirkşi adaylarının başvuru numarasını yemin törenine gelmeden önce not alması gerekmektedir.** Bu imzalı yemin metni tercüman dosyasına eklenecektir.

6.Yemin eden tercümanlardan oluşan listenin bir örneği, 31 Aralık tarihine kadar Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü ve Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığına, Mahkemelere de duyurulmak üzere merkez ve bağlı ilçe Cumhuriyet Başsavcılıklarına dağıtımli olarak gönderilir. Liste adliye divanhanesine asılarak ayrıca www.istanbul.adalet.gov.tr adresinde yayınlanacaktır.

E. İHTİYAÇ DUYULAN DİLLER :

Afganca, Almanca, Arapça, Amavutça, Azerice, Boşnakça, Bulgarca, Burma (Myanmar Urdu), Çeçence,Danca, Ermenice, Dari Dili, Estonca, İşaret Dili, Farsça,Fince,Flemenke, Fransızca, Gürcüce, Hırvatça, Hintçe, Hollandaca, İbranice, İngilizce, İspanyolca, İsveççe, İşaret Dili, İtalyanca, Japonca,Kanada Dili,Karadağca, Kazakça, Kırgızca,Korece, Kürtçe (Farklı Lehçeleriyle), Leh dili, Makedonca, Malayca, Moğolca,Moldovca, Nijerya Dili,Norveççe, Osmanlıca, Özbekçe, Portekizce, Romence, Ruanda Dili, Rumca, Rusça, Sırpça, Soranice, Tanzanya Dili, Tacikçe,Türki Cumhuriyetleri Dilleri,Türkmençe, Ukraynaca, Urbanca (Yurba),Urduca, Uyğurca, Yunancave diğer tüm diller.

E. İLANIN DUYURULMASI

1.Komisyon Başkanlığımızın iş bu ilanınin,

a-Adliye divanhanesine **ASILMASI**,

b-Ayrıca İstanbul İli Adli Yargı çevresinde Adalet Komisyonu Başkanlığı ve Cumhuriyet Başsavcılıklarına dağıtımli olarak **GÖNDERİLMESİ**,

c-İstanbul Adalet Sarayı'nın resmi web sitesi adresi olan www.istanbul.adalet.gov.tr adresinde **YAYINLANMASI**,

d-Komisyon Başkanlığımızın iş bu ilanınin 01 Ekim 2017 tarihinden önce mahallî bazda yayın yapan bir gazetede yayınlanması için Basın İlan Kurumu'na yazı yazılarak **DUYURULMASI**,

ADALET KOMİSYONU BAŞKANLIĞIMIZDAN İLAN OLUNUR.

Başkan

Öye

Öye

Ayhan AYAN
Adalet Komisyonu Başkanı

İrfan FIDAN
İstanbul Cumhuriyet Başsavcısı

Serap DURMAZ
Adalet Komisyonu Üyesi

[EK-1 : Tercüman Başvuru Formu \(tıklayınız.\)](#)

[EK-2 : Dil Beyanı \(tıklayınız.\)](#)

TERCÜMAN BAŞVURU FORMU

(Kaya/Yetkilerle İlgili)

2017 Başvuru No:

BAŞVURU NO : 2018/.....

ADLI YARGI İLK DERECE MAHKEMESİ ADALET KOMİSYONU BAŞKANLIĞINA İSTANBUL

"Ceza Muhakemesi Kanununa göre Tercüman Listelerinin Düzenlenmesi Hakkındaki Yönetmelik" gereğince, İstanbul Adli Yargı İlk Derece Mahkemesi Adalet Komisyonu Başkanlığınca yapılan ilan nedeniyle; Aşağıda uzmanlık alanımı belirttiğim konularda tercüman listesine alınmak üzere ilanda belirtilen belgeler ekte sunulmuştur.

Eksiksiz doldurarak ibraz ettiğim başvuru formu ve istenen evrakları 31 Ekim 2017 tarihine kadar eksiksiz teslim etmediğim takdirde tercümanlık talebimin reddine karar verileceği, listeye kabul edildiğim takdirde belirtilen tarih ve saatte yemin etmek üzere belirlenen yerde hazır bulunmam gerektiği hususu tarafıma ihtar ve tebliğ olundu.

Gereğini takdirlerinize arz ederim./10/2017

Adı Soyadı

İmza

TERCÜMAN BAŞVURU BİLGİLERİ

Adı Soyadı :	LÜTFEN RESMİNİZİ YAPIŞTIRIN	
TC Kimlik No:		
Doğum Yeri :		Doğum Tarihi(Gün/Ay/Yıl) :
Baba Adı :		Anne Adı:
Cep Telefonu :		
Sabit - Diğer Telefon :		
E-mail :		
Banka IBAN Numarası (TR dahil 26 hane) :		
Bilirkişi Adres Beyanı :		
SON ÇALIŞTIĞI KURUM 1-		
SON ÇALIŞTIĞI KURUM 2-		
MESLEĞİ / UNVANI:		
AKADEMİK UNVAN(Dr. Yard.Doç.Dr. Doç. Prof.):		
Tercümanlık Yapacağı Dil/Lehçe :		

BAŞVURU DİLEKÇESİNE EKLENECEK BELGELER

1- TC Kimlik No gösterir belge(nüfus cüzdanı, ehliyet, pasaport)

2- Tercüman olmak istediği dil veya diller ile ilgili diline ilişkin diploma, ruhsatname, sertifika gibi belgelerin aslı veya veya komisyonca onaylı örneği, böyle bir belge yoksa tercümanlık faaliyetini yerine getirmek dersinde dil bildiğinin yacılı olarak beyan(İlan Etkindeki Dile Beyan Formu)

3- Mesuriyet durumunu gösterir belge (Diploma, Geçici mesuriyet belgesi, transkript vb.)

4- Adres dayalı nüfus kaydı örneği.

5- 2 adet fotoğraf

NOT: Yönetmelik gereğince 2017 yılı tercüman listesinde kayıtlı olup, 2018 yılı tercüman listesine kaydolmak isteyenlerden başvuru formu, adres dayalı nüfus kaydı örneği ve 2 adet fotoğraf dışında evrak istenmeyecektir.

NOT: Belirtilen gün ve saatlerde yemin törenine katılmayanların başvuruları geçersiz sayılacaktır.

EVRAK SIRASI: 1)Başvuru Formu 2)Kimlik Belgesi 3)Dile Beyanı 4)Mesuriyet belgesi 5)Adres dayalı nüfus kaydı örneği 6) 2 adet fotoğraf

**BAŞVURU FORMLARI BİLGİSAYAR ÜZERİNDEN DOLDURULACAK OLUP,
EL YAZISIYLA DOLDURULAN FORMLAR KABUL EDİLMEMEYECTİR.**

TERCÜMAN DİL BEYANI FORMU

İSTANBUL ADLİ YARGI İLK DERECE MAHKEMESİ

ADALET KOMİSYONU BAŞKANLIĞI'NA

(EK-2)

5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 202. maddesi ve 28578 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'na Göre Tercüman Listelerinin Düzenlenmesi Hakkında Yönetmelik'in 1. ve 2. maddesi gereğince oluşturulacak 2018 yılı Tercüman Listesine dahil olmak amacıyla "....." dilini tercümanlık faaliyetini yerine getirecek derecede bildiğimi beyan ederim.

Gereği bilgilerinize arz olunur./10/2017

ADI-SOYADI
İMZA

İletişim:

T.C. KİMLİK NO :

TELEFON :

ADRES :

NOT : Tercüman olmak istenilen dil veya diller ile işaret diline ilişkin diploma, ruhsatname, sertifika gibi belgelerin aslı veya komisyonca onaylanmış örneği, (Onaysız belgelerin aslı görülmek suretiyle Adalet Komisyonumuzca onayı yapılacaktır.) böyle bir belgenin olmaması durumunda tercümanlık faaliyetini yerine getirecek derecede bildiği **her dil için avrı avrı** bu yazılı dil beyanının verilmesi gerekmektedir.

EK 6: Bilirkişilik Başvuru Kılavuzu ile Ek:1 Bilirkişilik Temel Ve Alt Uzmanlık Alanları Tablosu ile Ek 2: Bilirkişilik Temel ve Alt Uzmanlık Alanlarına Göre Aranılan Nitelikler Tablolarının İlgili Bölümleri.

BİLİRKİŞİLİĞE KABULE VE BİLİRKİŞİLİK BAŞVURU USUL VE ESASLARINA İLİŞKİN DUYURU

Bilirkişilik bölge kurulan tarafından 6754 sayılı Bilirkişilik Kanununun 8 inci maddesinin birinci fıkrasının (b) ve (c) bentleri uyarınca bilirkişilik sicil ve bölge bilirkişi listelerinin oluşturulmasına esas olmak üzere Daire Başkanlığımız tarafından belirlenen ve EK-1 de yer alan temel ve alt uzmanlık alanlarında aşağıda belirtilen usul ve esaslara uygun olarak bilirkişi başvurusu alınacaktır.

BAŞVURU ŞARTLARI:

1- Bilirkişilik faaliyetinde bulunacak gerçek kişilerde aşağıdaki şartlar aranır:

a) 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 53 üncü maddesinde belirtilen süreler geçmiş olsa bile; kasten işlenen bir suçtan dolayı bir yıldan fazla süreyle hapis cezasına ya da affa uğramış olsa bile devletin güvenliğine karşı suçlar, Anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlar ile zimmet, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, güveni kötüye kullanma, hileli iflas, ihaleye fesat karıştırma, edimin ifasına fesat karıştırma, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama veya kaçakçılık, gerçeğe aykırı bilirkişilik veya tercümanlık yapma, yalan tanıklık ve yalan yere yemin suçlarından mahkûm olmamak.

b) Terör örgütleriyle ilişkili veya irtibatlı olmamak.

c) Daha önce kendi isteği dışında sicilden ve listeden çıkarılmış veya bilirkişilik yapmaktan yasaklanmış olmak.

ç) Disiplin yönünden meslekten veya memuriyetten çıkarılmış ya da sanat irasından veya meslek faaliyetten geçici ya da sürekli olarak yasaklanmış olmak.

d) Bilirkişilik temel eğitimini tamamlamak.

e) Bilirkişilik yapacağı uzmanlık alanında en az beş yıl fiilen çalışmış olmak.

f) Meslek mensubu olarak görev yapabilmek için ilgili mevzuat gereği aranan şartları haiz olmak ve mesleğini yapabilmek için gerekli olan uzmanlık alanını gösteren diploma, mesleki yeterlilik belgesi, uzmanlık belgesi, ustalık belgesi veya benzeri belgeye sahip olmak.

g) Daire Başkanlığının temel ve alt uzmanlık alanlarına göre belirlediği EK-2 de yer alan nitelikleri taşımak.

2- Hukuk öğrenimi görmüş kişiler EK-1 de yer alan temel ve alt uzmanlık alanlarında, birinci maddede aranan şartları taşımak ve temel ve alt uzmanlık alanlarına göre EK-2 de yer alan niteliklere sahip olmak kaydıyla, bilirkişilik sicil ve bilirkişi listelerine kayıt için başvuruda bulunabilirler.

3- 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanununa göre yetkilendirilen gayrimenkul değerlendirme uzmanları bakımından, sadece kamulaştırma alt uzmanlık alanında görev yapmak şartıyla, bilirkişiliğe kabul için aranan temel eğitim alma ve fiilen beş yıl görev yapma şartları aranmaz. Gayrimenkul değerlendirme uzmanlarının diğer uzmanlık alanlarında bilirkişiliğe başvuruda bulunmaları halinde temel eğitim alma ve fiilen beş yıl görev yapma şartları aranır.

4- Taşınmaz geliştirme konusunda yüksek lisans veya doktora yapmış uzmanlar bakımından, sadece kamulaştırma alt uzmanlık alanında görev yapmak şartıyla, bilirkişiliğe kabul için aranan temel eğitimi almak kaydıyla, fiilen beş yıl görev yapma şartı aranmaz. Taşınmaz geliştirme konusunda yüksek lisans veya doktora yapmış uzmanların diğer uzmanlık alanlarında bilirkişiliğe başvuruda bulunmaları halinde temel eğitim alma ve fiilen beş yıl görev yapma şartları aranır.

5- Yapılan başvurusu, mesleki olarak (fiili çalışma süresi, uzmanlık alanlarına göre aranan nitelikler vb.) yeterli nitelikte bulunmadığı gerekçesiyle reddedilenler, bir yıl geçmedikçe yeniden bilirkişilik yapmak için başvuruda bulunamazlar.

6- Meslek öncesi eğitim ve stajda geçen süreler fiili çalışmadan sayılmaz.

BAŞVURU DİLEKÇESİNE EKLENECEK BELGELER :

1- Bilirkişilik başvurusunda bulunacak gerçek kişiler başvuru dilekçesine aşağıdaki belgeleri eklemek zorundadır:

a) Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları için Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası, yabancılar için pasaport veya yabancı kimlik numarası ve çalışma iznini gösteren belge.

b) Son 6 ay içerisinde çekilmiş iki adet vesikalık fotoğraf.

c) Bölge kurulunun yetki çevresinde oturduğu ya da mesleki faaliyetini yürüttüğüne dair yazılı beyan.

c) Daire Başkanlığı tarafından temel ve alt uzmanlıklara göre sahip olunan yeterlilikleri gösteren diploma, meslek yeterlilik belgesi, uzmanlık belgesi, ustalık belgesi veya benzeri belgelerin aslı veya onaylı sureti.

d) Mesleğini icra edebilmek için herhangi bir meslek kuruluşuna kayıtlı olmak zorunda olanlar için, meslek kuruluşuna üye olduğuna dair son altı ay içinde alınmış oda faaliyet belgesi veya oda kayıt belgesi.

e) Bilirkişilik yapacağı uzmanlık alanında en az beş yıl fiilen çalıştığını gösterir belge.

f) Görev belgesi veya mesleki faaliyette bulunma veya sanat icrasından geçici ya da sürekli olarak yasaklı olmadığına dair kayıtlı olduğu meslek kuruluşu veya çalıştığı kurum ya da kuruluşun alacağı belge.

g) Bilirkişilik temel eğitimi katılım belgesi.

ğ) Banka hesap numarası.

2- Başvuru için gerekli belgelerin aslının getirilmesi hâlinde, belgenin fotokopisi, aslına uygunluğu kontrol edildikten sonra bölge kurulu başkanının görevlendirdiği memur tarafından isim ve unvan yazılarak tasdik edilir.

3- Başvuru dilekçesine eklenmesi zorunlu belgeleri eksik olanların listesi, bölge kurulan, bölge adliye ve bölge idare mahkemelerinin internet sitelerinde yayımlanmak suretiyle duyurulur. Bu duyuru tebliğ yerine geçer ve başvuru sahibine bu duyuruyla birlikte eksik belgeleri tamamlaması için on beş gün kesin süre verilir, bu süreye rağmen eksikliklerin tamamlanmaması halinde ilgilinin başvurusu başkaca bir inceleme yapılmaksızın reddedilir.

BAŞVURU USULÜ :

1- Bilirkişiliğe başvuru, ilgilinin yerleşim yerinin veya mesleki faaliyetlerini yürüttüğü yerin bağlı olduğu bilirkişilik bölge kuruluna ya da ilgili bölge kuruluna gönderilmek üzere adli veya idari yargı ilk derece mahkemesi adalet komisyonlarına ilgili belgeler eklenmek suretiyle yazılı olarak yapılır.

2- Adalet komisyonlarına yapılan başvurularda, başvuru evrakları gecikmeksizin taranarak UYAP üzerinden ilgili bilirkişilik bölge kuruluna iletilir. Elden teslim alınan başvuru evrakları ayrıca postayla ilgili bölge kuruluna gönderilir.

3- Bilirkişiliğe başvuru, e-Devlet üzerinden UYAP Bilirkişiliği Portal Bilgi Sistemi'nde yer alan adımlar izlenmek suretiyle de yapılabilir.

4- Bilirkişiliğe başvuru birinci maddede sayılan mercilere şahsen yapılır. Posta yoluyla veya vekaleten başvuru yapılamaz.

5- Birden fazla bölge kurulu listesine kayıt olmak üzere başvuruda bulunulamaz.

BAŞVURU TAKVİMİ

Başvuru tarihleri: 1 – 11 Aralık 2017

Başvuruların değerlendirilmesi: 12 – 21 Aralık 2017

Başvuruları kabul edilenlerin ilanı: 22 Aralık 2017

Yemin tarihleri: 22 – 26 Aralık 2017

Listelerin ilanı: 29 Aralık 2017

Bilirkişilik temel eğitimi takvimi gözetilerek 2018 yılı içerisinde Daire Başkanlığımız tarafından belirlenecek yeni başvuru takvimi ayrıca ilan edilecektir.

BAŞVURULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ VE İTİRAZ HAKKI

1- Başvurular, bilirkişilik bölge kurulunca tutulacak kayda başvuran kişilerin adı ve soyadı, Türkiye Cumhuriyeti kimlik veya yabancı ise pasaport ya da yabancı kimlik numarası, yerleşim yeri, iletişim bilgileri, mesleği, temel ve alt uzmanlık alanı, çalıştığı kurum veya kuruluşun adı, başvuru sonucu ve düşünceler bilgilerinin girilmesi suretiyle işlenir.

2- Bilirkişiliğe kabul edilenlere bölge kurulu tarafından üç yıl süreyle geçerli olmak üzere bilirkişilik yetki belgesi verilir.

3- Başvurunun reddine ilişkin karar bölge kurulan, bölge adliye ve bölge idare mahkemelerinin internet sitelerinde yayımlanması suretiyle duyurulur. Bu duyuru tebliğ yerine geçer.

4- Bilirkişiliğe başvuruya ilişkin verilen kararlara karşı, kararın tebliğ veya ilan tarihinden itibaren otuz gün içinde karar veren bölge kuruluna itiraz edilir. Bölge kurulunun itiraz üzerine verdiği kararlara karşı yetkili idare mahkemesine dava açılabilir.

YEMİN :

Bilirkişilik Yönetmeliğinin 44 üncü maddesinde belirlenen usul ve esaslara uygun olarak bilirkişilik bölge kurulunca belirlenecek tarih, saat ve yerde bilirkişiliğe kabul edilenlerin yeminleri yaptırılacaktır.

BİLİRKİŞİLİK SİCİLİNİN OLUŞTURULMASI:

Bilirkişilik bölge kurulan tarafından sicil ve listeye kaydedilmesine karar verilenlerin listesi Bilirkişilik Daire Başkanlığına gönderilir. Bilirkişilik Daire Başkanlığı Bilirkişilik Yönetmeliğinin 45 inci maddesi uyarınca bilirkişilik sicilini oluşturur.

LİSTELERİN İLANI :

Bölge kurulan tarafından oluşturulan bilirkişilik listeleri, bilirkişinin sicil nosu, adı soyadı, temel ve alt uzmanlık alanı, mesleği, varsa akademik unvanı, bağlı bulunduğu bölge kurulu ve yerleşim yeri belirtmek sureti ile 29 Aralık 2017 tarihinde Bilirkişilik Daire Başkanlığı ve bilirkişilik bölge kurulan internet sayfalarında ilan edilir.

DİĞER HUSUSLAR:

Daire Başkanlığımız tarafından belirlenen ve EK-1 de yer alan temel ve alt uzmanlık alanlarına ilişkin olarak resen yapılacak araştırma ve değerlendirmeler sonucunda ihtiyaç duyulduğu tespit edilen uzmanlık alanları da ayrıca eklenerek duyurulacaktır.

Bilirkişi olarak hizmet verecek özel hukuk tüzel kişilerinin ve bu tüzel kişilik bünyesinde çalışacak kişilerin taşıması gereken nitelikler ile faaliyet gösterecekleri temel ve alt uzmanlık alanları ve yedki çevrelerinin belirlenmesine ilişkin çalışmalar devam etmekte olup, özel hukuk tüzel kişilerinin bilirkişiliğe kabulüne ilişkin usul ve esaslar ile başvuru takvimi ayrıca ilan edilecektir.

Bilirkişilik Yönetmeliğinin 41. İnci maddesi uyarınca ilanen duyurulur.

[EK 1](#)

[EK 2](#)

[EK 3 BAZI UZMANLIK ALANLARINA GÖRE UYGULAMA ALANLARI](#)

SIRA NO	ANA KOD	TAM KOD	BİLİRKİŞİLİK TEMEL VE ALT UZMANLIK ALANLARI	EK-1
576	38	38.03	MÜZİK	
577	38	38.04	FOTOĞRAF	
578	38	38.05	HALKLA İLİŞKİLER	
579	38	38.06	REKLAMCILIK	
580	38	38.07	GAZETECİLİK, BASIN YAYIN	
581	38	38.08	TİYATRO, CANLI GÖSTERİLER	
582	38	38.09	İÇERİK SAĞLAYICILIĞI VE YÖNETİMİ	
583	39	39	MÜTERCİM-TERCÜMANLIK (ÇEVİRME) LİK	
584			ALT UZMANLIK ALANLARI	
585	39	39.01	YAYGIN DİLLER (İNGİLİZCE, ALMANCA, FRANSTZCA)	
586	39	39.02	YAYGIN OLMAYAN DİLLER (İNGİLİZCE, ALMANCA, FRANSTZCA DİŞİNDAKİ DİLLER)	
587	39	39.03	İŞARET DİLİ	
588	40	40	SPOR BİLİMLERİ VE SPOR	
589			ALT UZMANLIK ALANLARI	
590	40	40.01	EGZERSİZ VE SPOR FİZYOLOJİSİ	
591	40	40.02	SPOR BİYOMEKANİĞİ VE MOTOR KONTROL	

EK-2

		- İlgili fakültelerin varsa alt uzmanlık alanı kapsamındaki uzmanlıklara uygun bölümden mezun olanlar, - Başvuruda bulunduğu alt uzmanlık alanlarında yüksek lisans veya doktora yapmış olanlar, - Uzmanlık alanı kapsamındaki alt uzmanlık alanlarında mesleki gelişim faaliyetleri, meslek içi eğitimleri, mesleki ve akademik çalışmaları ile mesleki başarıları bulunanlar, dikkate alınarak değerlendirme yapılır. Bilirkişilik bölge kurullarının yetki çevresinde, ilgili temel ve alt uzmanlık alanlarındaki bilirkişi ihtiyacına göre, 6754 sayılı Bilirkişilik Kanununun 10 uncu ve Bilirkişilik Yönetmeliğinin 38 inci maddesindeki bilirkişiliğe kabul şartlarını taşımak kaydıyla ilgili uzmanlık alanında görev yapan teknik öğretmenler, tekniker ve teknisyenler, ön lisans mezunlarının başvuruları sicil ve listeye kayıt için ayrıca değerlendirilir. Bu başvurularda, Mesleki Yeterlilikler Kurumu tarafından verilen “Mesleki Yeterlilik Belgesine” sahip olanlar öncelikli olarak değerlendirilir.
39	39	1- 6754 sayılı Bilirkişilik Kanununun 10 uncu ve Bilirkişilik Yönetmeliğinin 38 inci maddesindeki bilirkişiliğe kabul şartlarını taşımak. 2) Yaygın diller (İngilizce, Fransızca ve Almanca); a) Yaygın dillerde eğitim veren mütercim tercümanlık, çeviribilim, çevirmenlik, filoloji, dil ve edebiyat, dil ve kültürel çalışmalar ve yabancı dil öğretmenliği ön lisans ve yüksek lisans bölümlerinden ya da Türkiye’de ve yabancı ülkelerde İngilizce, Fransızca ve Almanca dillerinde eğitim veren iki veya dört yıllık yüksekokul veya üniversitenin herhangi bir

			bölümünden mezun olmak. b)Yukarıdaki fıkra yazan niteliklerin bulunmaması halinde Yabancı Dil Sınavından (YDS) veya Yüksek Öğretim Kurumu tarafından denk kabul edilen Avrupa Konseyi Ortak Dil (Common European Framework - CEF) kriterleri kapsamında yapılan yabancı bir sınavdan en az B düzeyinde(80) puan almış olmak. 3)Yaygın olmayan diller (İngilizce, Fransızca ve Almanca dışındaki diller); a) Yaygın olmayan dillerde mütercim tercümanlık, çeviribilim, çevirmenlik, filoloji, dil ve edebiyat, dil ve kültürel çalışmalar ve yabancı dil öğretmenliği lisans veya ön lisans bölümleri veya Türkiye’de yabancı dilde eğitim veren iki ve dört yıllık yüksekokul veya üniversitenin herhangi bir bölümünden mezun olmak ya da yabancı ülkelerde yaygın olmayan dillerde eğitim veren en az orta öğretim, iki veya dört yıllık yüksekokul ve üniversitelerin herhangi bir bölümünde eğitim almış olmak veya o ülkede üniversiteye giriş dil eğitimi kursunu bitirmiş olmak. b)Yukarıdaki fıkra yazan niteliklerin bulunmaması halinde Yabancı Dil Sınavından (YDS) veya Yüksek Öğretim Kurumu tarafından denk kabul edilen Avrupa Konseyi Ortak Dil (Common European Framework - CEF) kriterleri kapsamında yapılan yabancı bir sınavdan en az B düzeyinde (80) puan almış olmak. 4- İşaret dili çevirmenliği için en az 5 yıl süreyle işaret dilinde çevirmenlik faaliyeti yaptığını belgelemek. 6754 sayılı Bilirkişilik Kanununun 11 inci maddesinin üçüncü fıkrasındaki “Bölge kurulu karar verirken sicile kayıt bakımından öncelikle başvuranın 10 uncu maddedeki şartları taşıyıp taşımadığını

EK-2

		değerlendirir ve şartları taşıyanlar arasından başvuranın mesleki tecrübesini, katıldığı meslek içi eğitimleri veya uzmanlığı gösteren belgeleri dikkate alarak en liyakatli olanları seçer.” hükmü uyarınca başvuranlar arasından liyakatli olanların belirlenmesinde;
		• Hukuk eğitimi almış olanlar veya çok iyi derecede dil bilen hukuk fakültesi mezunları, • Başvuruda bulunduğu alt uzmanlık alanlarında yüksek lisans veya doktora yapmış olanlar, • Başvuruda bulunan dilde mesleki ve akademik çalışması bulunanlar, dikkate alınarak değerlendirme yapılır.
40	40	1- 6754 sayılı Bilirkişilik Kanununun 10 uncu ve Bilirkişilik Yönetmeliğinin 38 inci maddesindeki bilirkişiliğe kabul şartlarını taşımak. 2- Üniversitelerin lisans eğitimi veren spor bilimleri, beden eğitimi veya ilgili alt uzmanlık alanlarına uygun bölümünden mezun olmak. 3-“Atçılık ve Antrenörlüğü” alt uzmanlık alanında bilirkişiliğe başvuru için, üniversitelerin atçılık ve antrenörlüğü yüksekokullarından mezun olmak. 6754 sayılı Bilirkişilik Kanununun 11 inci maddesinin üçüncü fıkrasındaki “Bölge kurulu karar verirken sicile kayıt bakımından öncelikle başvuranın 10 uncu maddedeki şartları taşıyıp taşımadığını değerlendirir ve şartları taşıyanlar arasından başvuranın mesleki tecrübesini, katıldığı meslek içi eğitimleri veya uzmanlığı gösteren

EK 7: QUALITAS Projesi'nde Üye Ülkelerin Mahkeme Çevirmenini Yetkilendirme İçin Kullandıkları Sınav Formatlarına İlişkin Tablo ⁸³⁹

Sertifikalandırma İçin Sınav Formatı

SORGULANAN HUSUSLAR	ÜYE ÜLKELERİN DURUMU
Yazılı ve sözlü çeviriyi birlikte test edip sertifikalandıran ülkeler	Avusturya, Hırvatistan, İspanya, Macaristan, Polonya, Romanya, Slovenya,
Yazılı ve sözlü çeviri ayrı ayrı test edip sertifikalandıran ülkeler	Belçika (Antwerp Bölgesi), Çek Cumhuriyeti, Hollanda, İrlanda, İsveç, Slovakya,
Sözlü uygulamanın olmadığı, yalnızca yazılı sınav uygulaması kullanan ülkeler	Romanya, Slovenya
Performansa dayalı sözlü çeviri testi (diyaloga dayalı ardıl, yazılı metinden sözlü çeviri, eşzamanlı/andaş çeviri) uygulayan ülkeler	Avusturya, Belçika (Antwerp Bölgesi), Birleşik Krallık, Hollanda, İsveç, Polonya, Slovakya,
Sözlü mülakat (çeviri içermeyen sözlü değerlendirme) uygulayan ülkeler	İrlanda, İspanya
Hukuk sistemine ilişkin ve/veya hukuk terminolojisi bilgisine sahip olma	Avusturya, Belçika (Antwerp Bölgesi), Birleşik Krallık, Çek Cumhuriyeti, Hırvatistan, Hollanda, İsveç, Slovakya, Slovenya,
Etik Kurallara ilişkin bilgi sahibi olma niteliği arayan ülkeler	Avusturya, Belçika (Antwerp Bölgesi), Slovakya
Kültürel yeterlilik arayan ülkeler	Avusturya, Çek Cumhuriyeti
Ön değerlendirme testi (Screening Test) uygulayan ülkeler	Belçika (Antwerp Bölgesi), Çek Cumhuriyeti, Estonia (bazı bölgeleri), Hollanda
Test uygulanmayan ülkeler	Bulgaristan, Danimarka, Estonya, Fransa, Kıbrıs, Letonya, Litvanya, Lüksemburg, Malta, Portekiz, Yunanistan,

⁸³⁹ Tablo içeriği doğrudan Qualitas projesi verilerinden alınmış olup, Türkçeleştirilmiştir. Cynthia Giambruno, **EU Member State Profiles: The Current State of Affairs in Europe, Qualitas Project**, s.38, (Çevirimiçi), http://www.qualitas-project.eu/sites/qualitas-project.eu/files/Final%20Country%20Profile%20Report_0.pdf , 22.04.2018. Türkçeye çeviren: Bihter Esin Yücel.

Bölgeden bölgeye ya da mahkemeden mahkemeye farklı yaklaşımlar kullanan ülkeler	Almanya, İtalya
Özel Durumlar	Danimarka: Lisans diploması Estonya: Kimi bölgelerde, mülakat ve çıkarıklık yoluyla; özellikle işaret dili çevirisi alanında çok gelişmiş. Finlandiya: Düzenleme aşamasında. Romanya: Üniversite eğitime dayalı sertifikasyon ve çok sayıda alanda iki saatlik çeviri egzersizi; mahkemelerde çalışmak için hukuki alana ilişkin bir test gerekmemektedir.

ÖZGEÇMİŞ

1. Adı Soyadı : Bihter Esin YÜCEL
2. Doğum Tarihi : 28.04.1984
3. Ünvanı : Avukat, Mütercim -Tercüman
4. Öğrenim Durumu : Yüksek Lisans
5. Çalıştığı Kurum : Serbest Avukat

Derece	Alan	Üniversite	Yıl
Doktora	Çeviribilim Anabilim Dalı	İstanbul Üniversitesi	2010-
Yüksek Lisans	Uluslararası Hukuk ve AB Hukuku (PILC)	Vrije Universiteit Brussels, Brüksel	2008-2009
Lisans	İşletme Bölümü	Anadolu Üniversitesi	2010-2015
Lisans	Yabancı Diller Yüksek Okulu, İngilizce Mütercim Tercümanlık Bölümü (Çift Anadal Programı)	Yeditepe Üniversitesi	2005-2008
Lisans	Hukuk Fakültesi	Yeditepe Üniversitesi	2003-2008
Orta Okul ve Lise	Anadolu Lisesi	İstanbul Erkek Lisesi	1995-2003

6. Yayınlar

- Bir Hukuk Çevirisi Eleştirisi Örneği; YÜCEL, Bihter Esin; Çeviribilim Dergisi, Sayı 4 Sayfa 10, ISSN 2146-0582, İstanbul
- KURAN-BURÇOĞLU, Nedret; Die Wandlungen des Türkenbildes in Europa; Çeviren: YÜCEL, Bihter Esin, Yayımlanmamış Çeviri İstanbul

7. Sertifikalar

- 2018 – İstanbul Aydın Üniversitesi Sürekli Eğitim Merkezi Bilirkişilik Temel Eğitimi Sertifikası
- 2018 – İstanbul Aydın Üniversitesi Sürekli Eğitim Merkezi Arbuluculuk Temel Eğitimi Sertifikası

- 2015 - İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sürekli Eğitim Merkezi – IZUSEM
Milletlerarası Tahkim Programı Sertifikası
- 2014 – T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü
İşaret Dili Öğretici ve Tercüman Eğitimi Sertifikası
- 2013- İşitme Engelliler Federasyonu
İşaret Dili Tercümanlığı Kursu Sertifikası
- 2008 - American University Washington Collage of Law , Washington D.C
Yeditepe University Washington Seminar 2008
“Law of Contracts and Law of Torts”
- 2008- Yeditepe Üniversitesi , İstanbul
2. Uluslararası Türk-Alman Karşılaştırmalı Ceza Hukuku Semineri
- 2006 - Yeditepe Üniversitesi – İstanbul
“Corporate Law, Securities Regulation and Recent Developments in Corporate Governance”
- 2005 - Yeditepe Üniversitesi – İstanbul
European and International Law Summer Academy
“European Law and International Law” sertifikası

8. Verilen Seminerler/Tebliğler

- 2016 T.C. Marmara Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri Yüksekokulu
“Engelsiz Sağlık Hizmetlerinde İşaret Dili Eğitimi ve Radyoloji Ünitelerinde Uygulanması”
- 2007 Basel Üniversitesi – Basel, Switzerland
İsviçre-Türk Tıp Hukuku Semineri katılımcı
‘ Türkiye’de Ölüm Cezasının Kaldırılması ve yerine getirilen ağırlaştırılmış Müebbet Hapis’ Almanca Tebliğ

9. Yabancı Diller

• Almanca	2003, Sprachdiplom
• İngilizce	Toefl IBT (102)
• Fransızca	B1 (Fransız Kültür Merkezi)
• İşaret Dili	Tercüman 2013 Eğitmen 2014

10. Üyelikler

- Çeviri Derneği
- CiArb
Member. Chartered Institution of Arbitrators, Associate
- İELMed İstanbul Erkek Lisesi Mezunlar Derneği
- Brüksel Barosu B Listesi Mensubu Avukat
- İstanbul Barosu Avukat

